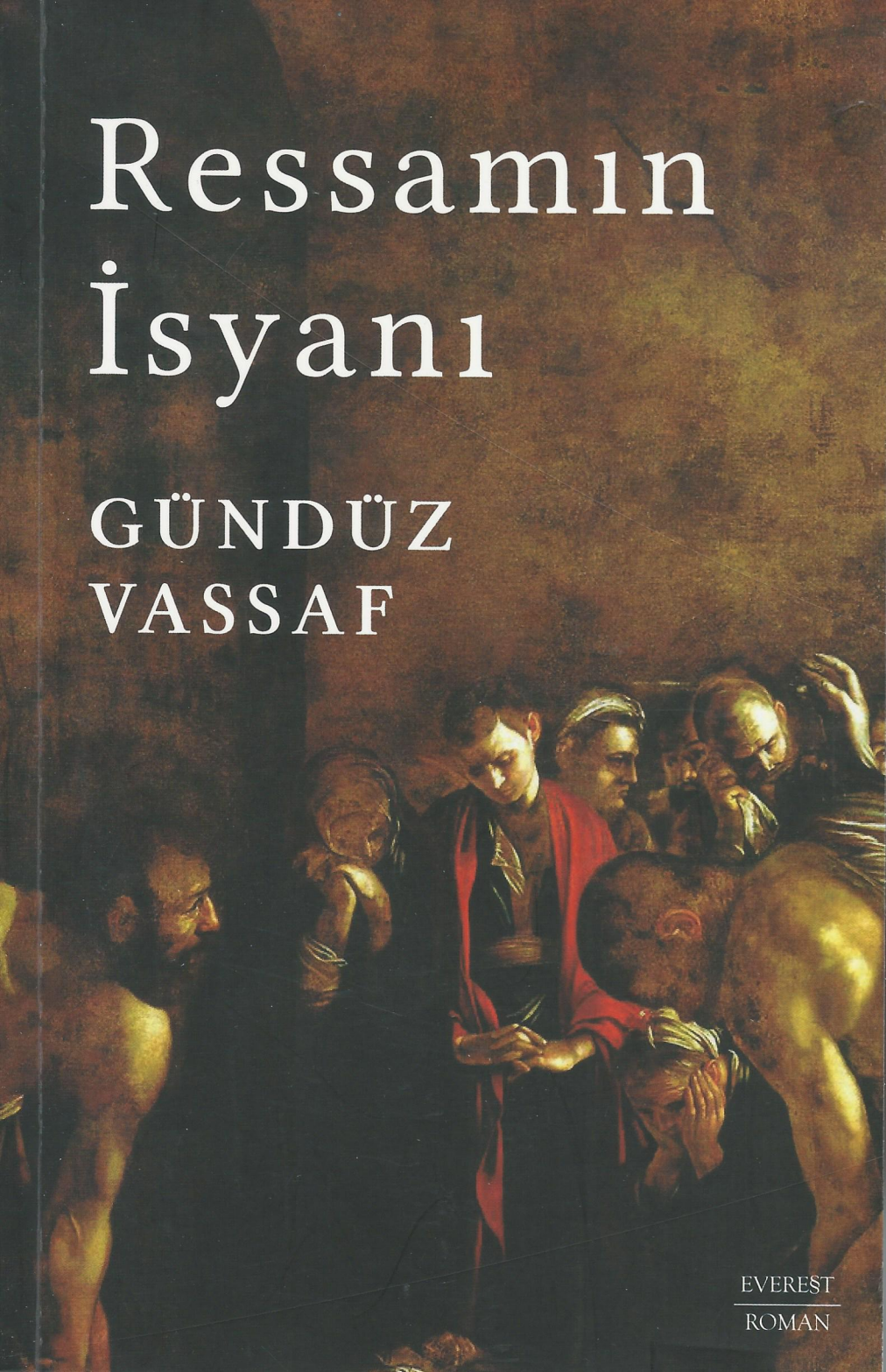
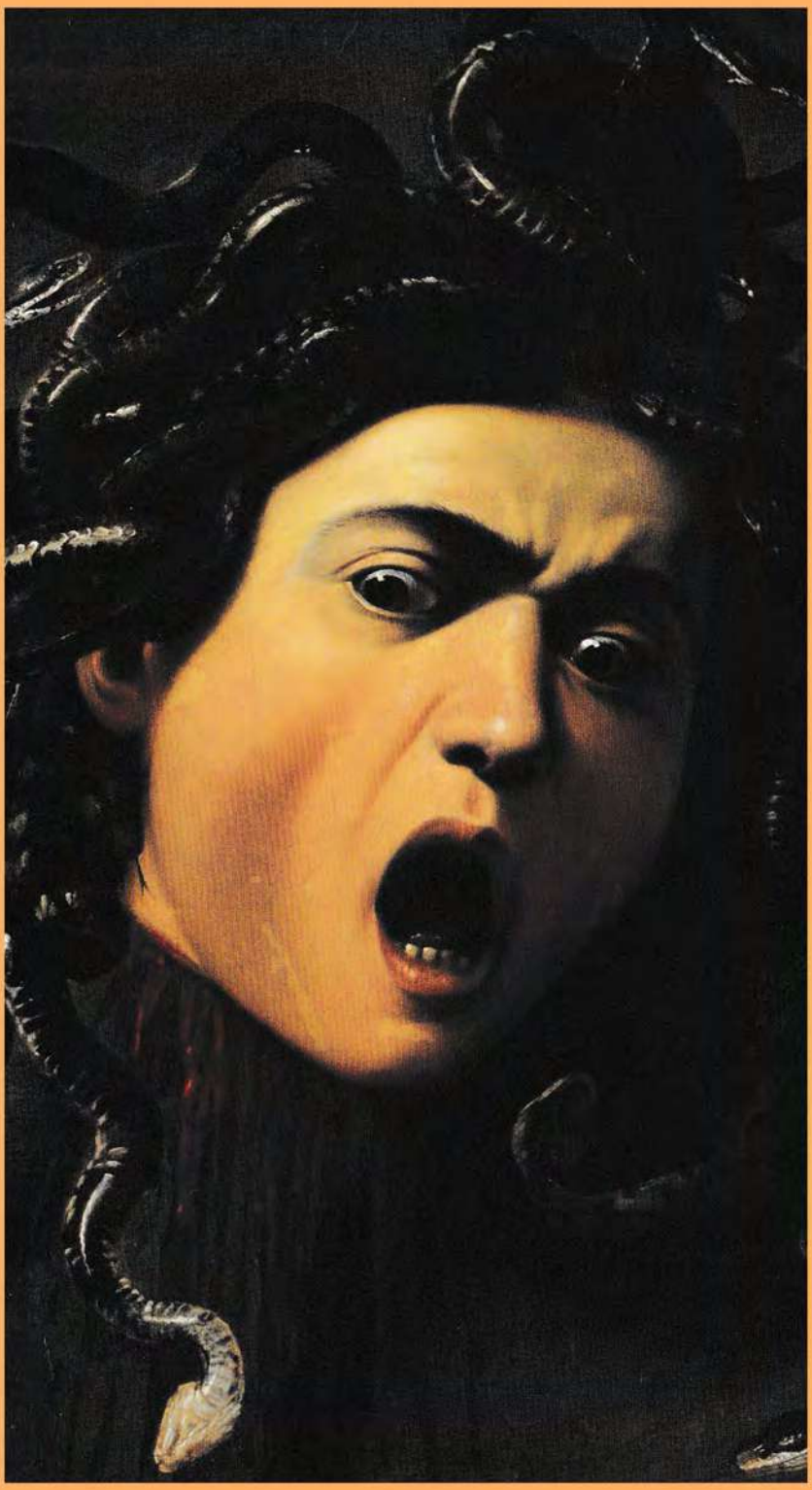
Ressamın İsyanı

GÜNDÜZ VASSAF

EVEREST
ROMAN

EVEREST

2337

GÜNDÜZ VASSAF

Liseyi Robert Kolej'de tamamladıktan sonra aldığı futbol bursuyla psikoloji eğitimi gördüğü George Washington Üniversitesi'nden mezun oldu. Gençliğinde ABD'de akıl hastanesi gardiyanlığından TRT'de radyo spikerliğine kadar çeşitli işlerde çalıştı. Hacettepe Üniversitesi'nden psikoloji doktorasını aldıktan sonra, uzun süre Ankara Üniversitesi Mediko-Sosyal Merkezi'nde öğrencilere psikolojik danışmanlık yaptı. Sonradan pişman olacağı, Türkiye'nin ilk zekâ testini geliştirdi. Uzun yıllar bu testlerin bir tür zekâ katliamı olduğuna dikkat çekti. Uluslararası Psikologlar Konseyi yönetim kurulu üyeliğine seçildi, Union of Psychological Science Barış Komitesi kurucu üyesi oldu, American Psychological Association'ın toplum psikolojisi bölümünün Avrupa ve Ortadoğu koordinatörlüğünde görev aldı. 12 Eylül askeri darbesinden sonra öğretim üyeliği yaptığı Boğaziçi Üniversitesi'nden istifa etti. Türkiye'de Psikologlar Derneği'nin kurucu üyelerinden olmasının yanı sıra, 12 Eylül'e kadar Uluslararası Af Örgütü'nün İstanbul Şubesi başkanlığında, Tüm Öğretim Üyeleri Derneği (TÜMÖD) yönetim kurulunda yer aldı. O tarihten sonra Kassel, Marburg ve Bremen üniversitelerinde öğretim üyesi, Kanada McGill Üniversitesi Center for Developing Area Studies'de "konuk" akademisyen, Amsterdam'da Averroes Stichting'de klinik psikolog, Viyana'da Institute für Höhere Studium ve Avrupa Bilim Vakfı'nda da konuk araştırmacı olarak çalıştı. Kurulduğu günden kapandığı 2016'ya kadar *Radikal* gazetesinde "Uçmakdere" başlıklı köşe yazılarıyla 20 yıl boyunca yer aldı.

Kitapları: *Zekâ ve Zekâ Testleri Nedir? Ne Değildir?* (Ankara Üniversitesi Mediko Sosyal Merkezi Yayınları, 1977); *Daha Sesimizi Duyurmadık: Avrupa'da Türk İşçi Çocukları* (Belge Yayınları 1983; İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2002); *Cehenneme Övgü* (Ayrıntı, 1992; İletişim, 1999); *Cennetin Dibi* (Ayrıntı, 1996; İletişim, 1999); *Annem Belkıs* (İletişim, 2000); *40 Yıl Önce 40 Yıl Sonra Amerika-Rusya* (İletişim, 2006); *Tarihi Yargılıyorum* (İletişim, 2007); *Türkiye Sen Kimsin?* (İletişim, 2008); *Leventnâme* (Heyamola, 2009); *Kimliğimi Kaybettim Hükümsüzdür* (İletişim, 2010); *Mostari: Bir Köprü Bekçisinin Günlüğü* (YKY, 2013); *Medeniyet, Kültür, Sanat* (İletişim, 2014); *İstanbul'da Kedi* (YKY, 2014), *Boğaziçi'nde Balık* (YKY, 2015), *Nâzım* (Aylak Adam, 2015), *Ne Yapabilirim: Geleceğe Kartpostallar* (İletişim, 2016), *Yol Arkadaşım: Havaalanı Yazıları* (Karakarga, 2017), *Sınırsız* (İletişim, 2018).
Hazırlayan: *Özgürleşmenin Sorunları: Mehmet Ali Aybar Sempozyumları* (Tarih Vakfı Yayınları, 2003); *Belkıs Halim Vassaf'ın Defterinden: Dumezil'in Sosyoloji Dersi Notları* (Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 2009).
Çeviri: *Guantanamo'dan Şiirler* (Der. Marc Falkoff, Bilgin Adalı ile birlikte, YKY, 2008).
Nehir Söyleşi: *Gündüz Feneri* (Söyleşi: Kürşad Oğuz, Alfa Yayınları, 2011)

Gündüz Vassaf

§

Yayın No 2337
Türkçe Edebiyat 979

Ressamın İsyanı
Gündüz Vassaf

Editör: Berrak Göçer - Devrim Çakır - İdil Kartal
Kapak Resmi: Caravaggio'nun *Azize Lucia'nın Gömülüşü* adlı tablosu, 1608.
İç Kapak Resimleri: *Medusa'nın Kafası,* 1597; *Davut Golyat'ın Kafasıyla,* 1606.
Kapak Tasarımı: Kardelen Akçam
Sayfa Tasarımı: Yusuf Yıldız
Düzeltmen: Yılmaz Akan

© 2023, Everest Yayınları
Kaynak belirtilerek yapılacak kısa alıntılar dışında
hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1.-3.Basım: Nisan 2023
4.Basım: Mayıs 2023

ISBN 978-605-185-968-2
ISBN 978-605-185-971-2 (Ciltli)

Sertifika No: 43949

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Matbaa Sertifika No: 45099
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8
Bayrampaşa/İstanbul
Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI
Ticarethane Sokak No: 15 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 513 34 20-21 Faks: (0212) 512 33 76
e-posta: info@everestyayinlari.com
www.everestyayinlari.com
www.twitter.com/everestkitap
www.facebook.com/everestyayinlari
www.instagram.com/everestyayinlari

Everest Yayınları, Alfa Yayın Grubu'nun tescilli markasıdır.

RESSAMIN İSYANI

CARAVAGGIO

Yaşamı şiirselleştiren Babam'a...
Ethem Vassaf (1898-1970)

İnandığını eleştirebilen Dayım'a...
Zekeriya Sertel (1890-1980)

Altı yaşımda, ağacın kırık dalına tırmanmak üzereyken bana
"Dur!" demeyip "Ne olabileceğini
düşündün mü?" diyen Annem'e...
Belkıs Halim Vassaf (1904-1998)

"Her ressam kendisini resmeder."

Leonardo da Vinci
(1452-1519)

"Yürüdüğün yola değil gökyüzüne ve yıldızlara bakarak yürüyeceksin."

Mehmet Hikmet
(1951-2018)

Yazarın Notu

Sevgili okur, işiniz kolay değil. Bir çırpıda okuyup bitiremeyeceğiniz bu uzunca roman yedi yılda yazıldı. Niyetliyseniz ricam, demlenerek okunması.
İnanç sahibiyseniz, ola ki alınacak olursanız; ideolojinize, cinsel kimliğinize, tarihinize sıkı sıkı bağlıysanız, türümüzün sorgulanmasından kaçınıyorsanız endişelenmeyin! Ressamın İsyanı, *aitliklerinizin korunmasına aşı olur.*

İnanmamaya inanıyor, yazdıkça yaşıyor, yaşadıkça yazıyorum desem de bana da inanmayın. Zor.
Neden mi bu kitabı yazdım?
Derdim, günüme teslim olmadan yaşamı kucaklayabilmek.
Yolunuz, yolumuz açık olsun.

gv.

Bana yoldaşlık eden Caravaggio'nun resimleri için:

Yazarken dinlediğim, metindeki müzik için:

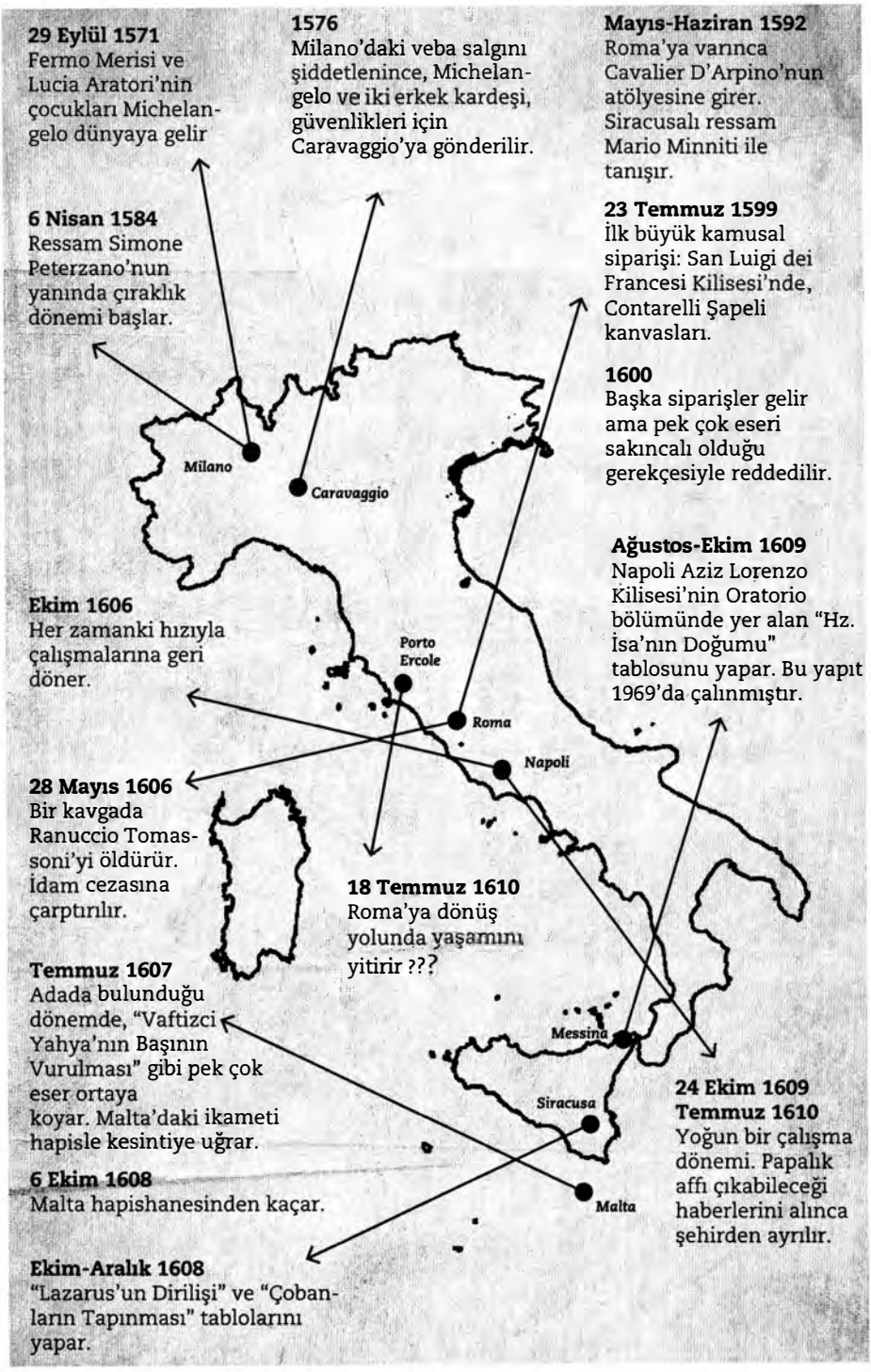
İçindekiler

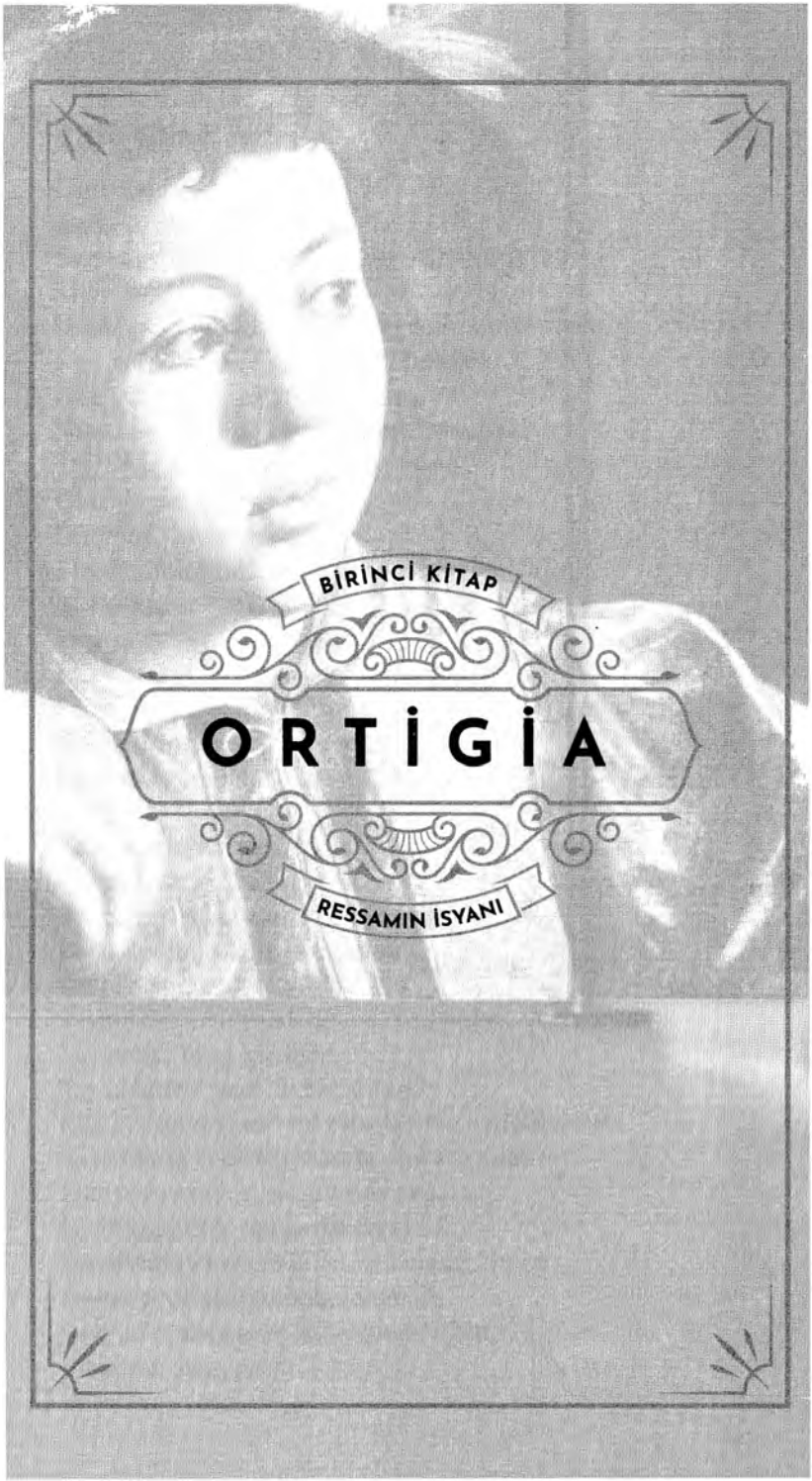
Birinci Kitap
ORTİGİA
15

İkinci Kitap
LARA
251

Üçüncü Kitap
YOLDA
489

Dördüncü Kitap
PROCİDA
607

29 Eylül 1571
Fermo Merisi ve Lucia Aratori'nin çocukları Michelangelo dünyaya gelir
1576
Milano'daki veba salgını şiddetlenince, Michelangelo ve iki erkek kardeşi, güvenlikleri için Caravaggio'ya gönderilir.
Mayıs-Haziran 1592
Roma'ya varınca Cavalier D'Arpino'nun atölyesine girer. Siracusalı ressam Mario Minniti ile tanışır.
6 Nisan 1584
Ressam Simone Peterzano'nun yanında çıraklık dönemi başlar.
23 Temmuz 1599
İlk büyük kamusal siparişi: San Luigi dei Francesi Kilisesi'nde, Contarelli Şapeli kanvasları.
1600
Başka siparişler gelir ama pek çok eseri sakıncalı olduğu gerekçesiyle reddedilir.
Milano
Caravaggio
Ağustos-Ekim 1609
Napoli Aziz Lorenzo Kilisesi'nin Oratorio bölümünde yer alan "Hz. İsa'nın Doğumu" tablosunu yapar. Bu yapıt 1969'da çalınmıştır.
Ekim 1606
Her zamanki hızıyla çalışmalarına geri döner.
Porto Ercole
Roma
Napoli
28 Mayıs 1606
Bir kavgada Ranuccio Tomassoni'yi öldürür. İdam cezasına çarptırılır.
18 Temmuz 1610
Roma'ya dönüş yolunda yaşamını yitirir ???
Temmuz 1607
Adada bulunduğu dönemde, "Vaftizci Yahya'nın Başının Vurulması" gibi pek çok eser ortaya koyar. Malta'daki ikameti hapisle kesintiye uğrar.
Messina
Siracusa
24 Ekim 1609
Temmuz 1610
Yoğun bir çalışma dönemi. Papalık affı çıkabileceği haberlerini alınca şehirden ayrılır.
6 Ekim 1608
Malta hapishanesinden kaçar.
Malta
Ekim-Aralık 1608
"Lazarus'un Dirilişi" ve "Çobanların Tapınması" tablolarını yapar.

BİRİNCİ KİTAP
ORTİGİA
RESSAMIN İSYANI

BEN GELDİM

Caravaggio'ya bakıyorum.
Fark etmez hangi resmi,
Caravaggio'ya bakıp Caravaggio'yu yazıyorum.
Kilisede, müzede, evde.
Yazdıklarım kendimden hesap sormamın vesilesi.
Onu sorguladıkça kaçacak mı benden?
Onu yazdıkça değişecek miyim?
Sonunda kendimi ne kadar tanıyacağım?

Olur ya, sevgilinlesin.
Dinliyor, duymuyorsundur.
Büyülenmişsindir mucizevi varlığıyla.
Yıldız kadar uzakta,
Fark etmeyeceğin kadar yanında...
Kucağında uyuyakalmış kedinin,
Sokaktan gelen seslerin,
Sabah unutulan rüyaların
Fark etmeyeceğin kadar yanında.

Caravaggio'yla yaşadıklarım,
Ondan elimde kalmış kelimelerim.
Sevgiden başka alacak verecek şeyim yok.
Belki de onun için yazıyorum.
Onu sevmeyenlere yazıyorum.
Sevmeyenlerin yazdıklarını okuyanlara yazıyorum.
Yaşamına ibret gözüyle,
Yaptıklarına parayla bakanları,
Kiliselerde resimlerini tanrılarıyla karıştıranları,
Bastırılmış cinselliklerinde onu arayanları,
Ellerinde asaları, yargılayan papaları,
İsyanını kültür adına tüketenleri,
Onları sivrisineklerle bir tutamadığımdan,
Sevmeyi unuttuğumdan değil de
Sevgimle ezmemek için sevdiklerimi
Kendime yazıyorum.

Sırça köşklerinde korunanlara
Dünyamı yazıyorum.
Yaşadığım gibi yazıyor,
Yazdığım gibi yaşıyorum.
Neruda'nın dediği gibi,
Bütün çiçekleri koparsalar da
Baharın geleceğini bilerek.

Bu ne cüret, birini anlatmak?
Elimde değil, elimizde değil.
Yazıp okudukça
Caravaggio değişiyor,
Benim, senin oluyor.
Onu yeniden, yeniden yaratıyor,
Yaşamına, resmine hükmedip .
Bizim yapıyoruz.
Yakasını bıraksak,
Resmiyle yaşayalım, resmini yaşatalım,
Desek de olmuyor
Kendimizi aldatıyoruz.

Caravaggio sarsarken dünyasının düzenini
Tehlikesini sezdiler,
Yeniden keşfedilene kadar
Tanıksız bıraktılar tarihten silinişini.

Yolculuğumuz bitiyor,
Aşkımı yazsam bilecek miydi roman kahramanım olduğunu?
Aşkım olsaydı
Beni yumuşatır da öfkelenmez miydim âleme?
Kendimi ne kadar sevdim, sevmedimse
Onu da öyle.
Her şey tesadüf.
Geçen hafta İstanbul'daydım.
Kaçtım.
Şimdi Sicilya.

I.

Mezarlıkta

Kahvaltı etmeden çıktım.

Kapı açıldığında ilk giren ben olmak istiyorum.

İlk olan.

İlk gören.

İlk tırmanan.

İlk ol da ne olursan ol. Tarihe geçersin.

"Babam savaşın ilk ölüsüydü."

Bravo.

Sabahları güneşe ilk defa görüyormuşum gibi bakabilsem. Papatyalar, ceylanlar. Bunlar kötü şair zırvalaması. Kanserden kurtulan arkadaşıma sormuştum:

"Yaşamının her günü mucize gibi mi oldu?"

Gülmüştü. Az sonra karısıyla eskisi gibi tartışıyordu.

Kilisenin açılmamış olduğunu meydana girer girmez anladım. Kahveler de kapalı. Sandalyeler masaların üstünde. Birini indirdim. Oturup beklemeyi buluşma heyecanıma yakıştıramadım. Kapısının önünde duracağım. Duvarda tabela. Salıları kapalıymış. Caravaggio'nun resmi karanlıkta yarın gelmemi bekleyecek. Piazza del Duomo'dayım. Karşımda katedral.

Ben neredeyim?

Sicilya tarihinde dinler değişirken eski tapınaklar yeni tanrıların hizmetinde.

Siracusa Katedrali, Duomo, tanrılardan tanrı beğen dercesine tarihle dalga geçiyor.

Boston'da, yatılı okulda müdür, "Dinsizlik olmaz, arkadaşların seni dışlar," dediğinde annem çözümü bulmuştu; üç haftada bir Protestan ve Katolik kiliseleriyle havraya dönüşümlü gitmiş, hepsinin havasına girerken hiçbirinin kasvetinde boğulmamıştım.

Katedralin önünde iki kapıcı, Aziz Petrus ve Pavlus heykelleri, din turizminin kullarını gözlüyor. Tapınak biletli. Giriş 4 avro.

Araplar Sicilya'dayken burası cami. Camiyi ayakta tutan? Eski Athena Tapınağı'nın sütunları! Taşlar kalıcı, tanrılar geçici. Hangi tanrının raf ömrü yok ki? En eskileri Göbeklitepe'de, müzelik... Mısır tanrısı Thoth. Hıristiyanlar, "Kenara çekil, benim tanrıma tapılacak," dediklerinde 4000 yaşlarındaydı. Yerine Vatikan kubbesinde Michelangelo'nun resmettiği, İsa'nın babası, aksakallı tanrı geldi. Müslümanlar, çiçeği burnunda Sami dinlerin son peygamberine ve Allah'a inanalı 1500 yıl oldu.

Bunlar yenileri.

Yoksa Ortadoğu tanrıları tarihe sığmaz. Akatlardan Tammuz ve İştar, Hititlerden Telipinu ve Kamrusepa, Ugaritlilerden Baal ve Anat...

Duomo Meydanı'nda hareketlenme.

Lise çağında öğrenci grubu. Kilisenin kapalı kapısında durakaldılar. Öğretmenleri tarih geveliyor. Sesi yetmiyor. Yetse de ilgilenen yok. Arkada üç kız. Uzun saçlısı, yetişkinliğe özenmesini sorgulayacaklara meydan okurcasına sigara yaktı. Bana baktı. Gözlerinde, keşfetmeye başladığı dişiliğin ışığı. Saçlarını arkaya attı. Çocukluktan kadınlığa geçiş heyecanının gitgelinde. Gözlerimizi ayırmamayı kararlaştırmışçasına bakışıyoruz.

Kaçamak yok.

Israrla bakışıyoruz.

Vazgeçtim.

Kahveye dönüp bu sefer oturdum. Defterimi açtım. Kilisede resmini göremediğim Caravaggio'ya mektup yazdım.

Geçmişte yaşayanlara mektup yolluyorum. Zarflı, pullu. Kafama göre, kimi zarfın içi boş. En son Elvis Presley'ye yazmıştım. Ondan önce Muhammed'e.

Pul yapıştır, adres yaz, yolla.

Sultanahmet Camisi'nin kapı numarası olduğunu biliyor muydunuz?

At Meydanı Caddesi, No. 7, 34122, Fatih, İstanbul.

Tarihin son mektubunu yollayacak kişi ben olabilirim. Bir belam da gittiğim yerlerdeki ziyaretçi defterleri. Boş sayfalara

döşenirim. Adımı yazmam. Fotoğraf çektirmem, cep telefonu kullanmam. İz bırakmaktan hoşlanmam. Onların belleğine mahkûm ettiğimiz benliklerimizin bağımlısı olduk.

Yeğenim David'in Starbucks oyunu. Salı Samuel, perşembe Adamo, cuma Ramazan. Her seferinde siparişini farklı isimlerle verir, kahveniz hazır çağrısına o gün için benimsediği kimliğiyle gider.

Öğleden sonra Ortigia Adası'nı Siracusa'ya bağlayan köprüyü geçip şehrin mezarlığına gittim. Çiçekçiden saksısıyla aldığım açmamış meryemçiçeğini, soldan beşinci, adı silinmiş, taşı yan yatmış mezara bırakıp çıktım.

Attila'dan kopya çekiyorum.

Türkiye'de, "Hiç mezarlığa gitmemişsindir," deyip beni Eyüp Sultan Mezarlığı'na götürmüştü.

Tek göz kulübesinde elektrikli ısıtıcının başında oturan memura isim verdi. Hatice Uzun. Adam işaretparmağını diliyle ıslatıp defterin sayfalarını karıştırdı. Ölünün adresini verdi. Attila alışık adımlarla mezara gitti.

Her gelişinde deftere baktırıyormuş.

"Bir soranı olduğu bilinsin istiyorum," dedi.

Mezarı bulduğundan beri geliyormuş. Adını, Türk basınının peynir ekmeği, üçüncü sayfa cinayet haberlerinde görmüş. Münih'ten İstanbul'a gelin gelen Hatice'yi, Alamancı hallerini namusuna yakıştıramayan kayınbiraderi bıçaklayıp öldürmüş. Mahkemede ifadesi böyle. Muhtemelen kıza sulanmıştır. Gazete haberinden yola çıkan Attila, aylar süren takiple tanımadığı kızın mezarını bulmuş. Ailesi Almanya'da yaşadığından gelen gideni yok.

Attila intiharına kadar mezarı sahiplendi.

"Ben de babam gibi intihar mı edeceğim?" diye korkardı. Şiddet içerdiğinden "Kılıç" soyadını mahkeme kararıyla değiştirmiş, ailesince aforoz edilmişti.

Türümüzün duyarlılarıdır intihar edenler. Günün hayhuyunda duymayız sessiz seslenişlerini. Oysa yaşamak isterler. Psikiyatri dergisinde okumuştum.

Adam San Francisco Köprüsü'nden atlar.

Suda çırpınırken sahil koruma gelir.

"Defol, ölmek istiyorum."
Deniz polisi silah çeker.
"Elini uzat, yoksa beynini dağıtırım."
Adam can havliyle tekneye tutunur.
İntiharıyla adı duyulsun istiyormuş.
Anılarını yazdı. Amazon'da 8,99 dolar.
İnsanı hayvanlardan ne mi ayırt eder?
Garip bir türüz, canına kıyıp intihar eden bizden başkası yok.

II.

Papa'ya Mektubum

Yunan tanrıları hayatlarını planlayan insanlara gülermiş.

Yabancısı olduğum şehirlerde ilk günümde hamburgere talim ederdim. McDonald's'ın inekler ordusunun osuruğuyla atmosfere saldığı metan gazının küresel ısınmaya neden olduğunu öğrenince vazgeçtim. Kararım, önüme çıkan ilk yerde yemek.

Tesadüfleri seviyorum. İtalya'da kötü yemek yemek mümkün değil. Bu sefer kendi tuzağıma düştüm. Sicilya'da ilk akşam yemeğim önüme çıkan berbat Çin lokantasında. Siparişim, menüde 17, 38, 77 numaralar. İzlanda'nın ücra adalarında, Washington'ın göbeğinde, Almanya'nın Ortaçağ kasabalarında, nereye gitsek Çin lokantaları. Casusluk yuvaları. Batılı gözünde birbirlerine benzediklerinden, aynı pasaportla gelgit rotasyonunda Çinli ajanlar. Dünyanın en büyük istihbarat servisi. Teşkilatları o kadar gizli ki adını bilen yok. Orwell'in *1984*'teki "Sır tutmak istiyorsan önce kendinden gizlemelisin" sözünün ustaları. Yaşadıkları ülkelerde onları hastanede, hapiste, mahkemede görmezsiniz. Kayda geçmemek için kendi sağlık ve yargı sistemlerini kurmuşlar.

Ortadoğu dinlerinin asırlardır süregelen savaşlarına, Batı'nın vahşetine, yozluğuna, tanrı inançlarına, peygamberlerine, din savaşlarına şaşıyorlar. Bir gün bu barbarları yönetmeye mecbur kalacakları düşüncesiyle, dünyanın her tarafında açtıkları lokantalarla halkların âdet ve düşünceleri hakkında veri topluyorlar. Şimdi lokantada yemek yerken fotoğrafım ânında Pekin merkezine gitmiştir. Batı'nın Corona'yla hızlanan çöküşü, onları hazır olmadıkları dünya patronluğuna erken oturtacak. Irkçı diktatörlüklerinden çekeceğimiz var.

Nereden nereye? 15. yüzyılda tarihin en büyük filosuyla dünyayı tanımaya çıktığında, amiralleri Zheng He, daha sonra Doğu'ya

gelecek Batılıların tersine, silahla değil hediyelerle gitmiş. Döndüğünde biz bize yeteriz, diyen Ming imparatoru filoyu dağıtmış, tersaneleri yıkmış, Çin yüzyıllarca içine kapanmış. Ta ki İngilizler afyon satabilmek için onlara savaş açıp ülkelerini işgal edene kadar. Şanghay sokaklarında "Köpekler ve Çinliler giremez" yazılarıyla horlanmış olmalarının öfkesiyle kamçılananlar, bugün Batı barbarlığının yozlaşmış dünyasına tepeden bakmakta.

Siracusa'nın eski şehri Ortigia Adası'nda kalacağım. Pansiyonum Via Sant'Agata'da. Katolikler şehitlerini markalaştırmanın ustası.

Hele Sicilya'da. Azize Agatha ilk Hıristiyan şehitlerinden. At eti lokantalarıyla ünlü bölgenin başkenti Catania'nın simgesi. Resimlerinde, elinde tabak, içinde göğüsleri ve bir kerpeten. Sütannelerin, meme kanserlilerin, bir de ölümlülüğümü hatırlatırcasına yatak odamın penceresinden gördüğüm, eskilerin cehennemin bacası dediği Etna Yanardağı'nın azizesi. Sicilyalı fırıncılar, memeleri anısına ucu kırmızı kirazlı, göğüs yuvarlaklığında, küçük pastalar yapıyorlar. Romalılar, Hıristiyanlıktan vazgeçirmek için kızın ırzına geçmiş, çengelden sarkıttıkları vücudunu kırbaçlamış, tam kazıkta yakacaklarken zelzele olunca vücuduna saldırıp memelerini kerpetenle koparmışlar. Aziz Petrus, plastik cerrah. Hapishanede ölüp cennete gitmeden memelerini yenilemiş.

Piazza del Duomo'da Santa Lucia alla Badia Kilisesi'ne ilk gelen oldum. Caravaggio'nun buradayken yaptığı "Azize Lucia'nın Gömülüşü" adlı tablo nihayet karşımda. Beş on kişinin köşeye sıkıştırıldığı kapkara resim. Caravaggio meşhur olmasa kimse gelip bakmaz.

Sen, çağdaş 21. yüzyıl insanı!

Ben ya da sen.

Ülkende dinden uzak dur, evine on adım ötedeki havraya, camiye, kiliseye adım atma; Avrupa'ya geldiğinde hacılar gibi Ortaçağ kiliselerinin önünde kuyrukta bilet almayı bekle. Adı kültürmüş.

Ne halt ediyorum? Sicilya'nın sonbahar güneşinde bu küçük Akdeniz adasının keyfini çıkaracağıma kilise karanlığında ne işim var? Çık sokağa. Elinde ada haritası, nerede denize girilir, nerede

yemek yemeli sorularıyla güzel kız gördüğünde şaşkın yabancıya oyna. Oyna demek kolay, yapamıyorum.

Kadınlar beni yalana muhtaç kılmasa!

Sokakta gözlerini erkeklerden kaçırmasalar...

Dinlerinin kurbanları. Vatikan, seks üreme dışında günahtır, demiş, kadında şeytanı görmüş.

Kilise, cinsel tacizlerle içeriden çöküyor.

Roma'da "Çocuklarımızı papazların duaları mı koruyacak?" protestosunda anne babalar dinlerini terk ediyor. Vatikan, Coca-Cola'dan transfer ettiği halkla ilişkiler müdürünü sepetlemiş. Yenisi, The Beatles'ı sollayan K-pop grubu BTS'in pazarlamacısı.

Papa çağdaşlaşma ustası.

Ona iadeli taahhütlü mektup yolladım. *Via del Pellegrino, Città del Vaticano, 00120.*

Sevgili Papa,
Âdem ile Havva
Sevişmeselerdi doya doya.
Ne sen olurdun
Ne de ben.
Hele bilselerdi,
Habil'in yası tutulup
Kabil'den hesap sorulacak,
Havva sormaz mıydı Âdem'e,
"Bir şey taktın mı?" diye.
Beni dinle,
Tahtındasın, asan elinde,
Durdur şu katliamı.
Âdem'le Havva'dan bu yana
İnsan insanla sevişmek için soyunmakta.
Bırak
Hapımızı alalım, kaputu takalım,
İstersen sen de katıl,
Mahşer gününe gidilirken birlikte,
Sevişsin insan gönlünce.

Yazdım da rahatladım mı?

Vatikan bin yıllık yozluk yuvası. Skandallar ayyuka çıkmış.

Bana ne oluyor? Bilinene yüklenmek kolay. Yüz sene sonra günümüze baktıklarında bizi nasıl yargılayacaklar? Nelerin farkında olmadan uyurgezer gibi yaşıyorum?

III.

Sarhoş Sally, Gufo Bar'da

Akşam.

Ortigia'da Via Cavour. Cıvıl cıvıl. Masalar sokakta. İtalya, milliyetçilik belasıyla tanışıp devlet olduğunda Cavour Kontu Camillo Benso başbakan. Vatikan'ı Roma'nın bir köşesine sıkıştırıp topraklarını devletleştirmiş. Adına savaş gemisi var. Milli kahramanların adları çiçeklere verilmez.

Yeter artık! Tarih beni boğuyor... Nereye gitsem bayrak masalları.

Yan masadaki farklı. İngiliz bayrağı, kızda mini etek.

Gufo Bar'dayız.

"Gufo ne demek, biliyor musun?"

"Bilmiyorum."

"Baykuş demek. Adım Sally."

"Benimki Outis."

Anlamını sormadı.

Yeşil gözlü. Uzun düz siyah saçları göğüslerini perdeliyor. Güler yüzlü. Sokakta kurulu masada tek başına. Şişeden bira içiyor. Dünyanın haline, Manchester United'a, Shakespeare'e ettiği esprili küfürlerle etrafındakileri güldürüyor, yoldan geçerken neye uğradığını şaşıran erkeğe sarılıp dans ediyor, herkesin az buçuk bildiği bir şarkıdan ötekine atlarken bizlerin de hafif tertip katılmasıyla coşuyor.

Gözüm göğüslerinde. Beyaz bluzunun üst üç düğmesi açık. Gözüne kestirdiği erkeklere, "Ben Katoliğim, aşk azizesiyim," diyor, oralı olmuyorlar. İstemediklerinden değil. Çekiniyorlar. Sarhoş kadını alıp gitti diye birileri dalga geçerse?

Masalarımız yan yana. Son biz kaldık. Gece boyunca bana teklifte bulunmamışken, "Evlenelim," davetine hemen cevap verdim.

"Boşanma uzmanıyım."

Sandalyesini yanıma çekti.

"Anlatsana."

"Evlenirken cümbür cemaat. Boşanırken avukatınla tek başına. Zor günlerin yalnızlığı. İnternet sitelerinde, seks arzusuyla karmaşasının arayışı..."

Ağlamaya başladı. Fırlattığı bira şişesi kırılmadan sokaktan aşağı yuvarlandı.

"Adam Palermo'da balayımızdayken kaçtı. Annesinden telefon gelmiş, beni bırakması için."

Dertleştik. Şarabım bitti. "Ben de isterim," dedi.

"Boşnaklar, beyaz şarap gülmek içindir, derler," diye başladığım sözü Sally tamamladı:

"Kırmızı da günah işlemek için, derler. Oraları iyi bilirim."

Garson siparişimizi getirdi.

Sally, garsona:

"Otur, sen de iç."

"Biz İtalyanlar şarap icat edilmeden de sarhoştuk," dedi garson, gülerek gitti.

Sally, Yugoslavya hortlayan milliyetçilikle parçalandıktan sonra, Saraybosna'da Avrupa'nın seyirci kaldığı Müslüman katlinde Kızılhaç için gönüllü hemşire. Sevgilisi Muhammed ambulans şoförü. Mostar Köprüsü'nün bombalanmasında öldürülünce, Sally Brighton'a dönmüş. DJ olarak çalıştığı barda tanıştığı, ömrü boyunca annesiyle oturmuş bakir İngiliz erkeğiyle evlenmiş. İlk sevişmelerini anlatmaya başlamışken vazgeçti.

"Boşanma uzmanlığını anlatsana."

Saçını geriye attı, ucunda gümüş kelebek sallanan kolyesini bluzunun içine yerleştirdi.

Bilirkişi rolümde horoz gibi ötüyorum.

"Büyük usta Freud, 'Evliliğin neden olduğu sinir hastalıklarının şifası sadakatsizliktir,' der. En çok cinayet karıkoca arasında. Saldıran erkek, boşanmak istemeyen kadın. Kabahat bendedir, der; çocuklar, diye kendini kandırır; geçinemem, diye korkar."

El ele tutuşmuş yaşlı çift, bizi birbirimize yakıştırırcasına gülümseyerek önümüzden geçti.

"Evlilik gibi boşanma da kutlanmalı," dedim.

Sally kadehini kaldırdı, tokuşturmaya niyetlendim, fırsat bırakmadı, bir dikişte bitirdi. Elini dizime koydu. Gözlerini gözlerime dikti.

"Mesele boşanmak değil, evlenmemek," dedi. "Yalnız yaşamak eksiklik diye beynimizi yıkamışlar. Klasik hikâye, Sevgililer Günü'nde yalnızlık korkusu. Evlenenler daha mı mutlu? Adamın sevdiği yemekleri pişirmekten kendimizi unutuyoruz."

Gözü daldı.

"Düğünümüzde evlenmemizi kutlayan beleşçiler, boşanırken bizi yalnız bırakıyor, dost bildiklerimiz karşı tarafı tutuyor. Psikologlar şarlatan. Saat başı para kazanırken boşanmak isteyenlerin çilesini uzatıyorlar. Neymiş bu uzmanlığın?"

"Boşanma şirketi kuracağım. Geçimsiz çiftlere mutlu ayrılmanın yolunu göstereceğim. Boşanma partilerinin davetiyelerinde, 'Sizi yeni aşklar bekliyor' yazacak. Ayrılan çiftler, 'Aslında o iyi insandır, ben yapamadım' şirinlikleriyle birbirlerini referans gösterecekler. Alyanslarını da iklim krizi mücadelesine bağışlayacaklar. Nasıl projem? Bir de din adamlarını boşanan çiftleri takdis etmeye ikna etsem... Evliler kuyruğa girer."

Sally dinlemekten sıkılmış, sızacak gibi. Yarım bıraktığı şarabını diktim.

"Dinler çağın gerisinde kaldı. Eğitim yükseldikçe inançlar bitiyor. Kutsal bildiklerinin terörizminde Müslümanlarla yarışan Hindular desen..."

Başı masaya düşmüş, horluyor.

Çantasından aldığım parayla saatlerdir içtiklerini ödedim.

Koluna girdim, oteline bıraktım.

IV.

Mezopotamyalı Molek

Dayanamadım. Madem bu kadar meşhur, git tekrar bak kilisedeki resme. Zamanım bol. Nietzsche gibi kafayı yemezsem az kültürden zarar gelmez.

Ortigia'nın dar sokakları iki taraflı dükkân. Akşamdan kalmayım. Kaldırımda sağdan git soldan gel âdetimiz olsaydı... köşeyi dönerken çarpışmamak için yana kaçtımsa da okkalı bir İngilizce küfürle kendimi Boston'da hissettim. Sıla böyle bir şey, küfrü keyif verir. Adamın gömleğinde *USS Iowa* yazısı. Amerika'yı özlemişim. Karşılıklı küfürleşmemizin hemşerilik teyidinde Caravaggio'dan bana ne. Üçüncü biramızda askerliğini gerçekten ABD bahriyesinin amiral gemisi USS Iowa'da yaptığını öğrendikten sonra Jimmy Goodlatte'i sordum. Denk gelmemişler.

Genç yaşımda çok arkadaşım öldü. Jimmy onlardan biri.

Rulet tekerleğini almamla yatakhanedeki odam kısa zamanda üniversitenin kumarhanesi olmuş, bu vesileyle tanıdığım iki arkadaşımı, Jimmy ve Jerry'yi ortak etmiştim. Jimmy birinci, Jerry de ikinci dönemin sonunda akademik başarısızlıktan okuldan atıldı. Amerika savaşta batağa saplanmış; ölecek, öldürecek gençler ihtiyacında.

Jimmy'yi ilk izninde, Washington'da buluştuğumuzda değişmiş buldum. Askerliğini, Amerikan başkanının denize çıkmaya mecbur kalırsa gideceği, bu nedenle devamlı başkent sularında seyreden USS Iowa'da yapıyordu. Bireyciliği öven Ayn Rand'in romanlarının etkisinde kaldığından sürekli disiplin cezası alıyormuş. Sahil iznine çıkmak üzereyken, hava sıcak diye tören eldivenlerini giymeyi reddettiğinden kodese atıldığını anlatmıştı. Uzun bir aradan sonra annesinden mektup aldım. Jimmy'nin cesedinin kıyıya vurduğunu,

arka cebinden, kısmen okunabilen adımın olduğu, yazıları silinmiş mektubun çıktığını yazıyordu. Telefonda, "İntihar olamaz, gemiden atmışlardır," demişti.

Askere gönüllü yazılan, her belayı kıl payı atlatan Jerry de genç yaşta öldü. Cepheden yolladığı bir mektubunda, Bağdat'ı işgallerinde Dicle'de su kayağı yaptığını yazmıştı. On yıl sonra Boston'da karşılaştık. Avukatlık sınavına hazırlanıyordu. Birkaç ay sonra aradığımda telefona çıkan babası küfür edip telefonu suratıma kapadı. Baro kayıtlarından öldüğünü öğrendim. Babası beni, adını duymak istemediği asker arkadaşlarından biri sanmış olmalı.

Sicilya'da, deniz kıyısında bir ölüm diğerini çağırıyor. Hepsini kucaklıyorum. Ölülerim, Goya'nın, başında kara hayaletler dolaşan kâbus resimleri gibi değil. Benden gidenler değil, beni ben yapanlar.

Everett, mavi gözlü, bilyelerinin hepsinin mavi olmasına özen gösteren, ilkokuldan ilk arkadaşım. Kazandığında maviden başka bilye kabul etmez, borcun olsun, derdi. New Hampshire vilayet binasının önünde adı granit taşa kazılı savaş ölülerinden biri. İş bulamıyordu. Para kazanmak için orduya girdi, Afganistan'a gitmiş. Ablası, "Yeni müzik seti için para biriktiriyordu," dedi.

Parker Morgan. Everett'ın komşusu. Birlikte kros koşardık. Eyalet şampiyonu. Koşarken kendimi manzaraya kaptırdığımı söylediğim için koç beni takımdan atmıştı. Parker ölülerimden değil. Irak'ta düşman kulaklarını kesip gerdanlık yapanlardan.

Ne haddime Amerikalıyım deyip iki koca kıtanın adını gasp etmem? Brezilyalı, Kanadalı kendisine Amerikalıyım diyor mu? ABD'ye Amerika diyen hepimiz emperyalizmlerini içselleştirdik. Oysa süngüleri düşüyor. Eskiden savaş kazanırken günümüzde suikastlarla bayram yapıyor, *drone*'larla sivilleri katlediyorlar.

Amerika'yı en iyi şairler bilir.

Ginsberg, Mezopotamyalı Molek'i diriltmiş, kapitalizmin tanrısı yapmış.

Molek! Yalnızlık! Pislik! Çirkinlik! Kalorifer külü varilleri ve elde edilemeyen dolarlar! Merdivenlerin altında haykıran çocuklar! Askerde ağlayan gençler! Parklarda gözü yaşlı ihtiyarlar!

Molek! Molek! Molek'in kâbusu! Sevgisiz Molek! Akıllı Molek! Molek insanın acımasız hâkimi!

Molek akıl almaz hapishane! Molek ruhsuz iskeletten cezaevi ve keder meclisi!

Molek binaları hükmümüz! Molek savaşların koca taşı! Molek şaşkın hükümetler!

Molek kafası saf makine! Molek kanında para akan! Molek on parmağı on ordu! Molek memesi yamyam dinamo! Molek kulağı duman tüten kabir!

Molek gözleri kör bin pencere! Molek sokaklarda sonsuz tanrılar gibi yükselen gökdelenler! Molek fabrikaları siste düş görüp inleyen! Molek bacalarının ve antenlerin şehirleri taçlandırdığı!

Molek aşkı sonsuz petrol ve taş olan! Molek ruhu elektrik ve banka! Molek dehasının hortlağı yoksulluk! Molek kaderi sekssiz hidrojen bulutu! Molek adı akıl olan!

...

Molek! Molek! Robot apartmanlar! görünmez banliyöler! iskelet hazineler! kör kapitaller! hayalet ülkeler! yılmaz tımarhaneler! granit yarraklar! canavar bombalar!

...

V.

Siz, İnançlara Saygılı Uyurgezerler

Leonardo, Michelangelo, Van Gogh, Picasso...

Hepsini geç. Hakkında en çok kitap yazılan ressam Caravaggio.

En az resim yapan da o. Çoğu müzelerde.

Michelangelo Merisi di Caravaggio. Soyadını, doğduğu kasabadan almış.

Resimleri altmış kadar.

Diğer uçta, elli binden çok işiyle seri üretimde birinci, Picasso.

Caravaggio sokağın diliyle aydınların bilgeliğini birleştirmiş. Sokaklarda da yaşamış, saraylarda da.

Atölyesi, yardımcıları olmamış, sanatında yeni dil geliştirmiş. Shakespeare'den yedi yaş genç. Onun edebiyatta yaptığını resimde yapmış, karakterleriyle empati kurmuş. Modern dramı yaratan Marlowe, operayı icat eden Monteverdi, romanın mucidi Cervantes çağdaşları. Hepsi sanatlarında bireyi keşfetmiş. Bizlerin sonradan düşeceği gaflet de onu toplumdan soyutlamamış. Hal böyle de, Caravaggio'yu nasıl bilirsiniz, diye kime sorsam, "Baş belası ressam," diyorlar.

Kendisinden önceki ressamların eserleri, dinozor türlerinin farklı görüntüleriyse Caravaggio resim dünyasında göktaşı.

Esrarengiz ölümünde otuz dokuz yaşında. 1610'da belirsizliklerle dolu ölümünden az zaman sonra, beğenilerin değişmesiyle, "Caravaggiocu" diye tarzını sürdüren ressamlarla birlikte tarihten silinip unutulmuş. Resimleri 1951'de Milano'da bir sergide bir araya getirilince tekrar keşfedilmiş. Hakkında pek az şey biliniyor. Mektup, günlük yok. Ne varsa, yaşadığı dönemde, namus bekçisi polis kayıtlarında. Ardından beş on sayfayla yaşamını yazan üç kişi, resmini kıskanan, kişiliğini yerenlerin tekrarı. Düelloda adam öldürmüş. Papa idam fermanı çıkarmış. Peşinde düşmanları.

Ölümü esrarengiz. Bir şeyler örtbas edilmiş, yazılanlar resmi tarih karanlığında bizleri dört yüz yıl uyutmuş.

Bana ne?

Tesadüflerle yaşıyorum. Geçmişimle bağlarımı kopardım. Geçip gidiyorum işte.

Ressamlar vardır, ustalığıyla oynar. Babasına gösteriş yapan çocuklar gibi, bakın ben neler yapabilirim, der. Leonardo'nun "Mona Lisa"sı gözümüzün içine bakar. Sağa git, sola git, gözü üstünde. Bakakalırsın. Caravaggio esir almıyor. Film karesi gibi. Ânın tanığısın. Resme değil, resmettiği olaya bakıyorsun. Uzun cümleleriyle kafa karıştıran yazarlar, anlaşılmazlıklarıyla hava basan ressamlar gibi değil. Caravaggio marifetini gözünün içine sokup, "Vay be," dedirtmiyor.

"Azize Lucia'nın Gömülüşü" adlı resmine tekrar tekrar bakıyorum. Dün beğenmemiştim. Kiliseyi itici bulduğumdan olmalı. Hapishaneden beter. Hapishanede bedenin, tapınakta ruhun gaspı.

Caravaggio insan halimizin anlarını sergilemekle yetinmiş. Azizenin gömülüşü, bana bak, demiyor. Yoldan geçerken tesadüfen tanık olduğumuz, ölünün defnine merakımızdan durakaldığımız, toprağı kazan kürek seslerini duyduğumuz bir cenaze. Herkes kendi halinde, düşünceleriyle, yaptığı işle meşgul.

Caravaggio yorum yapmıyor. "Raşomon" filminde Kurosawa, bir kıza saldırılma sahnesinden farklı gerçekler yaratır. Her tanık başka bir şey görmüştür. Caravaggio fotoğraf çekmişçesine yalın. Venedik'te, doçenin sarayında, dünyanın en büyük tablolarından "Cennet"te beş yüz kişiyi ayrıntılarıyla resmeden Tintoretto, destansı tablosunda Tolstoy'u çağırıyorsa, Caravaggio Dostoyevski'nin resimdeki dili.

Kilise kapanana kadar çakıldım kaldım tablonun önünde.

VI.

Komutanı Olduğum Kalede Kalemin Mahpusuyum

Ertesi sabah.

Kilisenin ön sırasındayım.

Resme bakan bir çift. Erkek uzun, kadın kısa boylu. İkisi, herkes herkesle sevişebilsin diye yaratıldığımızın kanıtı. Boylarına rağmen kalçaları, cinsel organları birbirlerine kavuşmaları için aynı seviyede. Çiftin ikiz gibiliği canımı sıktı. Kadife pantolon, anorak, sırt çantaları, mokasenleri, aynı marka güneş gözlükleri. Birlikteliklerinin bedelini benzeşerek ödemişler. Benzeşmedikleri, erkeğin ukalalığını kadının kabullenişi.

Kadın, "Lucia neden tabuta konmamış?" sorusunu bitiremeden erkek, "Öyle bir Hıristiyan âdeti o çağda yoktu," diye araya girince kadın, "Hıı," diyerek sustu, rehberin peşinden kiliseden çıktılar.

Çinli grup. Kıyafetleri örtünmeyle yakıştırma arası. Mao üniformasında tektip giyinmekten kurtulan yeni kuşaklar zevk bocalamasında. Japonlardaki estetik ve cesaretin birlikteliği yok.

Gene mi başkalarını dışlayan gözlem ukalalığım?

Kendime baktım. Benimki modayı ırgalamama modası. Başkalarına ahkâm kes, kendine gelince vurdumduymaz görüntünle caka yap.

Çinli grubun rehberi Caravaggio'nun kendisini de resme yerleştirdiğini söyledi. Hangisi acaba?

Girişteki masada iki görevli. Biri, arada sırada, Caravaggio'nun resmine yaklaşmamızı önleyen kırmızı kadife kordonu kaldırıp çarmıha gerilmiş İsa heykelinin yanına koydukları kasetçaların düğmesine basıyor. Bugün altı saat Albinoni. Adam uyurgezer gibi geliyor, müzik her bittiğinde düğmeye basıp geri dönüyor. Yakında işini robota kaptıracağının farkında değil. Babası toprağın

efsanesini bilen, suyun şarkısını söyleyen Sicilya köylüsüydü muhtemelen.

Çakıldım kaldım kilisede. Kendime oyun arıyorum. Kurtarsınlar beni geçmişimden! Yaşadıklarımı, öfkelerimi, aşklarımı, okuduklarımı tekrarlamak istemiyorum. Aklımda, Kafka'nın *Ceza Kolonisinde* kitabındaki, infaz edilmeden önce ihlal ettikleri yasalar derilerine kazınmış mahkûmlar.

Benim işim oynamak. Kendimle. Hayatla. Oyunlarında beni oynatmak isteyenlerle.

Caravaggio'nun resmine baktıkça düşüncelerim uçuşuyor. Resmin özünden uzaklaşıyorum. Bana ne? Uzaklaşsam ne olur? Gelsin gitsin tanımadığım çağrışımlar. Kızıyorum kendime. Kalıplara. İnançlarımın esiri, zevklerimin kalebendiyim. Komutanı olduğum kalede, kalemimin mahpusuyum.

Mesele kendimi yargılamak değil, sorgulamamak.

Şu resme baktıkça değişebilir miyim?

Her gün gelip not tutsam. Resme bakma oyunu.

Hedef, hedefsizlik. Amaç, amaçsızlık.

Ne bekleyenim var ne soranım.

Şu kesin:

Bir şey ne kadar gerçek görünüyorsa o kadar gerçekten uzak, ne kadar gerçekten uzak görünüyorsa o kadar gerçek. Boş felsefe yapmıyorum.

Antik Yunan ressamlarının hikâyesi.

Zeuxis ve Parrhasius resim yarışmasına katılır. Süre biter.

Zeuxis resmini örten perdeyi kaldırır. Bildik meyve tabağı. Herkes hayal kırıklığında. Sıra Parrhasius'a gelmişken bir kuş Zeuxis'in tablosuna dalıp resimdeki üzümleri gagalayınca alkış kopar. Sonuç bellidir.

Zeuxis, rakibini küçük düşürmek istemez.

"Eserini görmekten bizi yoksun bırakma," deyip resmini örten perdeyi kaldırmasını ister. Parrhasius oralı olmaz.

"Perdeyi kaldırsana. Bak, bizi güneşin altında bekletiyorsun."

Parrhasius, "Resim karşınızda," der.

Yakından bakarlar.

Parrhasius duvara perde resmi yapmıştır.

VII.

Dünyanın En Kısa Kitabı

İstanbul'dan ayrılmadan İtalya'ya siftah sofrası.

Arkadaşım Şiir'in, Sardinyalı arkadaşlarını ağırlamasının keyfinde, Cihangir'de fındık likörüyle biten sofra.

Kime memleketini sevdiğini söylesen hoşuna gider. Kimi sazı alır, aitliğinin gururunda ülkesinin temsilciliğine soyunur. Kimi üstünlük duygusunun kompleksinde iltifatı alttan alır, "Biz de sizleri severiz," türünden bir şeyler geveler.

İtalyanlar farklı.

Sofrada yeni tanıştığım Mario'ya İtalya'yı sevdiğimi söylediğimde sert çıktı, "Bizi tanımıyorsun," dedi.

Susmak en iyisi. Sofrayı dinle. Başkalarıyla konuş.

Yapamadım, üstüne gittim. İtalyan mutfağı, müziği, mimarisi ezberinde tur rehberliği yapmadım. "Kızlar, İtalyan erkeklerine bayılır," diyerek sırtını okşamadım. Risk alıp son kozumu baştan oynadım.

Dönüp yan masadaki çifte sordum:

"Türk olmasaydınız nerede doğmuş olmak isterdiniz?"

Sorar sormaz kendime kızdım. Türkiye'de Türkçe konuşan herkes Türk mü? Bilinçdışı ırkçılık.

Önce kız cevap verdi, ardından arkadaşı.

"İtalya."

Mario restini çekti:

"İtalyan olduğumu anladılar ondan."

İtalya'yı sevmemin nedenlerini sıraladığımda, Mario'nun yüzünde kayıtsızlığa dönüşen bakışlar.

"Dünyada kaç ülke var ki," dedim, "her şehrinin mimarisi, mutfağı ve kültürü farklı olsun? Günlük yaşamınız hayat coşkusuyla dolu."

Neler saçmalıyorsun dercesine baktı.

Ülkesinin övülmesinden hoşnut olmadığına göre milliyetçilik damarı yoktur, oradan yakalarım, diye düşündüm.

"Tarihçiler dünyanın en kısa kitabının 'İtalyan Savaş Kahramanları' olduğunu söyler."

"Ülkem adına özür diliyorum," dedi. "Nasıl bilmezsin?" der gibi bakarak devam etti: "Birinci Dünya Savaşı'nda İstanbul'u işgal ettiğimizi unuttun herhalde?"

İngilizlerle Fransızlar şehirde kurdukları hapishanelerde İstanbullulara eziyet ederken İtalyanların karargâhlarını, tatile çıkmışlarcasına, Büyükada'ya kurduklarını söyledim.

"Onlara hiç yakışmayan postacı, asker, itfaiyeci üniformalarıyla komik duran, sokaktaysa birbirinden zevkli giyinenler İtalyanlar erkekleri değil mi?" dedim.

Soğuk Savaş yıllarında Moskovalılar devlet korkusuyla konuşmaktan çekinirken, İtalyan bir komünistin lokantada tek başına oturanları fıkralarla şarkıların gırla gittiği aynı sofrada birleştirdiğini anlattım. Mussolini dönemindeki faşist marşlarının bile insanları kavgaya değil, keyfe çağırdığını söyledim.

"Avrupalılar donları için gözlerini kırpmadan butiklerde dünyanın parasını harcar, beslenmeye gelince ucuzuna kaçarken İtalyanlar değil mi 'yavaş yemek' akımlarını başlatan?" dememe de Mario oralı olmadı; beni köşeye sıkıştıracak.

"Elli yılda İtalya'da altmış üç hükümet kuruldu."

Şanslı olduklarını söyledim.

"Siyasi istikrar güçlü hükümet, güçlü hükümet güçlü devlet, güçlü devlet totalitarizm demek. İtalya, memleket olmaktan çok, haritada bir yer."

Gene ikna edemedim.

Nihayet yumuşak noktasından yakaladım:

"Sicilya, Napoli, Toscana, Puglia... Ülkenin yarısından fazlasının anadili İtalyanca bile değil. Okullarda, devlet dairelerinde yerel dillerinizi konuşabiliyorsunuz. Daha ne olsun!"

Yüzü aydınlandı.

"Sardinya'yı da unutma! Bizim dilimiz bambaşkadır."

Gene de restini çekti. Mafya kartını oynadı.

"Sicilya'da Mafia, Napoli'de Camorra, Calabria'da hepsinden beteri Ndrangheta."

"Onlar olmasa İtalya çöker," dedim. "Düzen ve düzensizliğin arasında yaşayan, belirsizliğin dengesini sizin kadar iyi kuran başka ülke var mı? Her iktidar yandaşlarının cebini doldurur. Politikacılara hadlerini bildiren, mafyanın istikrarlı kurumsallığı. Bak, işsizlik maaşını alıp ailenle başka ülkelerde tatil yapabiliyorsun. Ulus devlet olmayı becerememe Oscar'ım İtalya'ya. Başkaları siyasetle, savaşla coşarken sizin milliyetçiliğiniz mimariniz, sanatınız, sizleri dinden kurtaran Rönesans geçmişinizle. Türkler gibi komünist şairle İslamcı şairi yarıştırıp bölünmüyorsunuz. Bir de her yerdeki çocuk tacizcisi din adamların olmasa."

Ayrılırken Cagliari'deki evine çağırdı.

Buraya gelirken belki de son defa göreceğim Boğaz'a uçaktan baktım, ileride nasıl değişir, diye düşündüm. On köprü, yirmi tünel daha yapılacak; sonra ihtiyaç kalmayınca Sanayi Devrimi'nin uzatmaları fabrikalar gibi bunlar da yıkılacak; Boğaz, Boğaz olacak.

Uçaktaki çantam incecik rafta. Ivır zıvır eşyalarımız küçülüyor, azalıyor. Yeni bir dünya kuruluyor. İleride düşünce ve duygularımızdan başka bir şeyimiz olmayacak. *Metaverse* belki de bunun yolunu açacak. Haddini bilen olgunluğumuzla yeni gezegenlere gitmek üzere ayrılırken, arkamızda eski doğal haline kavuşturduğumuz, güneşe doğru son yolculuğunda bir dünya bırakacağız. Afrika'dan yola çıktıktan sonra türümüzün ne kadar zararlı olabileceğini birlikte gördük. Şu dönemi atlatalım, gelecek bizim.

VIII.

Bok Götlü Orospu Çocuğu

Bugün tur grupları huzurumu kaçırdı. Caravaggio'nun dört yüz yıllık tablosunun etrafında karpuza konacak sinekler gibiler. Sandaletlerini çorapla giyen Almanlara, sivri topuklu Sicilyalı kadınlara, erkeklerinin kadınlarından şık ayakkabı giydiği İngilizlere, pabuçlarıyla pantolonları uyumsuz Rus erkeklerine rehberler resmi anlatıyor.

Üniversite mezunlarının yarısının işsiz olduğu, demokrasinin vahşi kapitalizmi denetleyemediği krizde, İtalya'da gel de rehber olma. İşin dalgasındalar. Kültürlenme hırslarında dinleyenlere, Caravaggio'nun seks hayatını bire on katarak, kilise kutsallığında anlatabilme hazzının muzipliğindeler.

Rehberlerin tur grupları Caravaggio'yla arama girdiklerinden, sırtlarına bakmak yerine pabuçlarına bakarak eğleniyorum. Metrodan alışkanlığım. Pabucundan nasıl biri olduğunu hayal eder, bakışlarımı bacaklarından yukarı kaydırarak pabuçların doğru adres verip vermediğini oynarım. Hele çok ilgimi çeken olursa ayakkabıyı farklı açılardan görebilmek için metroda yer değiştirdiğim olur.

Kiliseye gelenlerin çoğu sabah pansiyondaki odamın penceresinden gördüğüm Valetta bandıralı Azamara Quest gemisinden. Ortigia'nın limanını genişletiyorlar. Hepsi birbirinden tufeyli, paralarıyla ne yapacaklarını bilmeyen, çoğu Amerikalı emekliler. Vicdanlılarınaysa diyecek yok! Diktatör falan deyip Mısır, Türkiye gibi Akdeniz ülkelerini boykot ediyorlar. Dünyadaki sayılı günlerini hırsla tüketme açlığında, 17. yüzyıldan kalma barok mimarisinin gölgesine sığınan bu yoksul adada, hediyelik eşya satışında el pençe divan Sicilyalıların onurlarını soymakla meşguller. Günlerinin sayılı olduğunun, yakında sokağa çıkamayacaklarının farkında değiller. Yaşlılıktan değil, korkudan. Bir yanda geleceklerinden

umutsuz öfkeli işsiz gençler, bir yanda yaşlı tufeyliler. 2050'de, altmış yaşın üzerinde 2,1 milyar insan! Sığındıkları huzurevlerini silahlı güvenlikçiler koruyacak. Benciller. Yaşam hırsları terbiye edilmemiş.

Yaşlıları, birinci sırada, oturduğum yerden resme yayılan osuruğumun kokusuyla dağıttım. Japon bey hariç. Kokuyu almamış nezaketinde usulca yer değiştirdi. Osuruğumun kokusu beni rahatsız etmiyor. Evrim sürecimizde dayanılmaz olan başkasının kokusu. Köpeklerden bu farkımızı Darwin düşündü mü acaba?

Aklımda dünya edebiyatının osuruk ustası Rabelais'nin *Pantagruel*'i.

İkinci kitabın XXVII. bölümünde öyle bir osurur ki, bin beş yüz arşın boyunca toprak sallanır. İlk osurukta 50.003 erkek cüce, ikincisinde aynı sayıda kadın cüce doğunca yellenmesinin bereketi takdirle karşılanır.

Klasik edebiyatımızın osuruklu metinlerinden *Binbir Gece Masalları*'ndaki Yemenli Abu Hasan'ı da unutmamalı. Karısıyla gerdek gecesi ziyafetinde peş peşe osurmasını seslerini yükselterek konuşan konukların örtbas etmelerine rağmen, Abu Hasan utancından sofrayı terk edip Hindistan'a kaçar. Memleket özlemine dayanamayıp beni unutmuşlardır, diye on yıl sonra dönüp evine giderken yolda bir ananın kızıyla konuşmasına tanık olur. "Kızım," der ana, "sen Abu Hasan'ın osurduğu gece doğmuştun."

Çağdaşlaştık. Doğamızı sansürlediğimiz süslü kelimelerle nazikleştik. Edebiyatımızın dili sarmısaksız cacık gibi. Burjuvaca yazıyoruz. Masallarıyla bizi zamanımızdan koparan romancılar, iyi hissettiren sanatçılar, dizelerinde kayıp şairler düzeni besler. Zaten masal olan tarihi kendilerine göre yeniden masallaştıranlar ufkumuzu karartırken, bizi değiştiremeyeceğimizi sandığımız bir dünyanın tutsakları yapıyor.

Yaşamdan kaçıp sanata sığınmak. Sanatı zaman çeşnisi olarak kullanmak. İnanmayanların bile Tanrı'ya gösterdiği saygı daha çok.

Yeni tanıştığım kız, New York'tan gelen sevgilisiyle mi yaşayacak yoksa benimle mi çıkacak ikilemindeyken, iki hafta bekle,

demişti. Uzunluğu nedeniyle seçtiğim Durrell'ın *İskenderiye Dörtlüsü*'yle vakit geçirdim.

Hız soktuk edebiyatımıza.

Fast food, *fast* seks derken *fast* edebiyat. Sayfalar tuvalet kâğıdı rulosu hızında dönecek. Yazar, striptiz yaparcasına cümlesi bitmeden bir sonraki cümleyi merak ettirecek. Duygularımızı sömürüyor, korkup yapamadıklarımız üzerinden bizi gıdıklayarak para kazanıyor, kelimelerinin tutsağı kılarak hayal gücümüzü kısırlaştırıyor, inandırıcı olabildiklerinde bizi saplantılarının müptelası ediyorlar. Kahramanlarının dünyasına hapsedilmeye alıştık. Çağdaş yazar birey saplantılı. Onu okurken sayfalardan silkinip, "Yahu kahramanı âşıkken dünyasında neler oluyordu?" diye sormak aklımızdan geçmiyor. Romanların bildik gidişiyse yaşam karşıtı.

Doğayı seyretmenin, denizi dinlemenin başı sonu olmaması merakımızı engellemez. İş romana gelince neden ille başı sonu olacak, bir yerden bir yere gidecek, sürükleyici olsun diye kitabın yazarı bize oyun oynayacak? Bildik kalıplara hapsedilmeden, yaşam gibi sanatın da akışı olamaz mı?

Bir gün roman yazacak olursam şimdi ne olacak duygusu vermesin.

Her noktasında bizi durdursun, başka bir yere gitmek istemeyecek kadar lezzet versin, ilgimizi çeksin. O an içine girdiğimiz kartpostalı yaşayalım. Oysa günümüzün romanı başı, sonu, ortası olan formülle yazılıyor. Buluta bakarken ne başını düşünüyorum ne sonunu. Zamansızlığında kayboluyorum. Bulut başka bir şekle dönüşüyor, onun keyfini yaşıyorum. Ne olacak, diye sormuyorum. Bazen usulca, bazen aniden değişen hava gibi, roman da yaşam akışkanlığında olsun istiyorum. Edebiyatı, müziği o kadar formülleştirdik ki, yazar da bizle oyun oynuyor.

Sanattan beklediğim, sanatçıyı kendisinden kurtarması.

Caravaggio'ya haksızlık ediyorlar.

Demin resminin önünde diz çöküp istavroz çıkaran ucuz peruklu yaşlı adam, şimdi yanı başımda dudakları titreyerek mırıldanıyor. O, kutsal masalına inancıyla Caravaggio'nun resmini kutsallaştırırken, Santa Lucia alla Badia Kilisesi'nde rehberlerin

ressamın seks hayatını anlatışları, İsa'ya seslenen duasına karışıyor.

Caravaggio tarihin öksüz çocuklarından. Onu kötü insan diye yargılayanlardan geçilmiyor.

Urban Dictionary'de Caravaggio:

"1600'lerin yırtık donlu, dayak düşmanı ressamı. Bok götlü orospu çocuğu."

"Sefiller gibi yaşadı, sefiller gibi öldü," demiş esrarengiz sonuna kayıtsız birisi.

Kavgacı, kulampara, katil. Karanlık resimler, kesik kafalar. İnsanın kötü halinin ressamı.

Resmini kıskananlar çok.

Yaşarken resmine yoğun ilgiden *grandi pittore* diye tanınsa da, Giovanni Bellori, 1672'de yazdığı kısa biyografisinde Caravaggio için, "Gözler, saçlar, kaşlar kara, kısa boylu, çirkin suratlı '*brutto di volta*'... Güzelden nefret ediyor.. Kendisi neye benziyorsa resmi de ona," diye yazar.

Döneminin meşhur ressamı Nicolas Poussin:

"Dünyaya resmi öldürmek için gelen Deccal."

Ahlak pezevengi, Victoria Dönemi'nde İngilizlerin baş tacı John Ruskin:

"İğrençlik, çirkinlik ve günah pisliğinde kaybolmuş."

Ressam dedikleri, düzenin cici çocuğu olmalı.

New York Times daha ölçülü:

"Bir insanın kişiliğinde ne kadar bozukluk olabilirse hepsi Caravaggio'da."

Rönesans ressamlarının elkitabını yazan resmi tarihçi, sosyete sözcüsü Giorgio Vasari, "İyi sanatçı erdemlidir," diye kesip atmış.

İngiltere kraliçesinin çay davetindeymiş gibi muhallebi çocuğu ağzıyla konuşan sanat tarihçileri aynı telden çalıyor. Yalancı değillerse cahiller.

Oysa Caravaggio döneminin yazarlarından Giovanni Armanini, "Dâhi ressamlara biçtiğimiz rol, sıra dışı dâhi kişilikleriyle eksantrik ve melankolik olmaları," diyor.

Michelangelo da, "Mutluluğum melankolide, huzurum huzursuzlukta," demiş.

Günümüzün bohem özentili sanatçıları, bireyciliklerinin sultasında. Estetikten kaçarken kaosta çırpınıyorlar. Caravaggio'yu en çok, kendisini de bir köşesine yerleştirdiği resimlerinden tanıyoruz. Filmlerinde görünüp kaybolan Alfred Hitchcock gibi, Azize Lucia'dan başka Lazarus'un dirilişi, Matta ve Ursula'nın şehit edilişleri, İsa'nın götürülüşü tablolarında, kalabalık arasında zorla seçilebiliyor. Davut'un kestiği Golyat'ın kanlar akan kopuk kafasıyla da sonunda kendini yok ediyor. İz bırakmaya meraklı değil. Rembrandt'ın otoportreleri yüzden fazla! Caravaggio'nun bilinen tek portresini arkadaşı Ottavio Leoni yapmış.

Kimseyi tanımadığım, tesadüfen geldiğim bu ada şehrinde Caravaggio'yu benimsedim. Ona sığındım, desem daha doğru. Beni cezbediyor. Sofra kurarcasına yanına gidiyorum.

Üniversite yıllarımı hatırlatıyor. Tanıdıkça kanım kaynıyor. İkimiz de işimize inanarak başladık, yolumuzu aradık, dışlandık, kötü adam olduk. Ben zekâ testlerinde zekâyı bulmadım, o dini resimlerinde Tanrı'yı. Arayan kim? Karacaoğlan, "Kim var imiş biz burada yoğ iken," der.

Akşamları hayatını okuyorum. Onu moda pezevengi sanat yorumcularına, cinsel kimlik kurbanlarının saplantılarına, kutsallık kamuflajında din bezirgânlarına teslim edemem. Caravaggio oynamıyor, oynatmıyor. Resimlerinde "Şimdi ne olacak?" gerilimi.

Yönetmen arkadaşım Pamela, müstakbel aktörlerle ilk dersini anlatmıştı. Yirmi kişiler. Grubu ikiye ayırır. On kişiye odanın bir tarafında beklemelerini söyler. Yanında kalanlara, "Beklemelerini seyredin," der. On dakika geçer. Bekleyenlerin yanına gidip, "Şimdi bekler gibi yapın," der. Saatine, havaya bakan, kafasını kaşıyan, bekleme rollerinde beklemeyi oynarken kalıplaşırlar.

Caravaggio'nun sahnesinde rol yapan yok. Başaktör ışıklandırdığı sahnesi.

Martin Scorsese, Caravaggio için, "Sinemanın öncüsü," demiş. "O olmasaydı filmlerimi yapamazdım." Scorsese'nin tanımı oportünist. Küçük İskender ise Caravaggio'da yaşamış, "Ressamlar resim yapmayı itip hayatın makyajını silmeli," der.

IX.

Aşk, Nişan, Sünnet

Caravaggio'nun 6 Ekim 1608'de, Aziz Yuhanna Şövalyeleri'nin Osmanlı saldırılarına karşı yaptıkları Malta'daki Sant'Angelo Kalesi hapishanesinden kaçıp buraya gelmesi, İstanbul'u terk etmek zorunda kalışımla aynı gün. Siracusa günlerimizde aynı havayı soluyoruz. Yolu Milano, Roma, Napoli ve Malta üzerinden Siracusa; benimki Boston, Washington, Ankara, İstanbul.

Dört yüz küsur yıl sonra, ölüm yolculuğu öncesi burada bıraktığı resminin karşısındayım. Geldiğinde iki ay kalmış.

Ben?

Sevdim Ortigia'yı. Deniz kıyısının ufkunda kabıma sığmamanın coşkusuyla dar sokaklarında kaybolmanın haddimi bildiren hiçliği. Nerede yaşayacağım tesadüflerinin gitgelinde araya aşk girmese burada olur muydum? Washington'da, Georgetown Üniversitesi'ndeki dersimde ilk bakışta aşk. Orospu diye bilinen Mecdelli Meryem'in tarih boyunca değişen kimliği üzerine doktora tezimi yazıyordum. Vatikan'ın asırlardır görmezden geldiği Filipus İncili'ni derste anlattığımda, aynı sınıfta olan Esra'nın dikkatini çekmişim.

Mecdelli kilisede kadın düşmanlığının başlangıç noktası. İktidar peşinde erkekler Batı merkezli Hıristiyanlıkta, İsa'nın en yakın havarisi Mecdelli Meryem'i orospu diye damgalamışlar.

İsa'nın Mecdelli Meryem'i dudaklarından öpmesini kıskanan müritleri sorar:

"Onu neden bizden çok seviyorsun?"

"Neden mi?" der İsa. "Bir körle gözleri gören bir adamın karanlıkta farkı yoktur. Işık geldiğindeyse görebilen onu görür, kör karanlıkta kalır."

İsa körlüğü anlamamış.

Eski öğrencilerimle Maine'de yüzerken deniz kıyısında bir mağaraya girmiştik. Aramızda Bill. Kör. Mağaranın derinliklerinde

biraz ilerleyince ortalık kararmaya başladı. Pek bir şey göremediğimizden yön duygumuzu yitirdik. Mağaranın tavanıyla suyun yüzeyi arasındaki mesafe gitgide daraldı. Bill gülerek, şakalaşarak, şarkılar söyleyerek bizi mağaranın karanlığından ışığa çıkardı.

Âşığım. Esra cilve yapmıyor. Türk olması babamın hoşuna gitti. Amerikalı kızlara benzemiyor. Geleneklerine bağlılığıyla beni hayran bıraktı. Son çıktığım Karen, seksi basket maçına benzetmişti. Onu, maceracı kişiliğimle etkilerim diye seçtiğim Moğol lokantasına, sonra da Pasolini'nin sekse düşkünlükleriyle papazları hicveden "Decameron" filmine götürmüştüm, ardından kaldığı yurda gelmiştik. Karen'le ayrılma zamanı. Öpüşecek miyiz kaygısıyla hamlemi ayarlamak üzereyken, "Bak," dedi. "Bu akşam çıkışımız bir sayılık serbest atış, öpüşürüm. İkincisi çift sayı, dokunursun. Üçüncü, üç sayılık atış. Elimde gelir, sen de beni getirirsin. Dördüncüsünde uzatmalara oynarız."

İstediğimde yapabiliyorum. Kokusuyla irkildi. Bir daha görüşmedik.

Yapmamalıydım. Dürüstlüğünün cevabı bu olmamalıydı.

Esra'yla ilişkim, İsa'yı ele verdiği söylenen havarisi Yahuda'ya iftira atıldığını söylememi desteklemesiyle sürdü. Doktorası Said Nursi üzerine. İslam hoşgörüsünü dünyaya tanıtmak istiyor. Türkiye büyükelçisinin kızıymış.

Kimse beni böyle sevmemişti.

Nişanlanacağız. Vejetaryen olursam onun, Müslüman olursam babasının güvenini kazanacağımı söyledi. Geç yaşta sünnet olmamı St. Elizabeth's Hastanesi'nin FBI'a bildirmesine şaşmadım. Gözüm kara, kestirmekten kaçmadım ya. Potansiyel İslam teröristi olabilirim diye işkillenmişler. Hastanenin zaten adı çıkmış. Devlet, Ezra Pound'a İkinci Dünya Savaşı'nda Amerika'nın İtalya'ya çıkarma yapmasına karşı çıktı diye vatan hainliğinden kulp takamayınca, hastane şairi deli diye on iki yıl burada tutmuştu.

Esra'nın elini sünnet ve nişandan sonra tutabildim. Çocukken, İrlanda kökenli anneme ters düşmek istemeyen babam sünnetime sevindi, namaza başlamama ise ikisi de şaşırdı. Hata etmişim. Casanova'dan ders almalıymışım. Onun İstanbul'dayken yaptığı gibi, sünnet koşuluyla evlenmeyi reddedip toz olmalıymışım. Arzumun sık sık dikleşmesi yaramın kapanmasını geciktirdi.

Aşkımın siyasi bedeli de oldu.

Kısa zamanda işler tatsızlaştı. Esra'nın cemaatinde bana ağabeylik eden, namazı öğreten Douglas, ondan şüphelendiğimi anlayınca kartlarını açık oynadı: CIA.

Dupont Circle'da, kahvedeyiz.

"Bunlardan kurtulamazsın. Takiye ne demek biliyor musun? O sürtüğün aşk ayaklarına tavladığı ilk erkek sen değilsin."

Kahveden kaçarcasına çıktım. Meydanda, heykelli havuzun başındayım. Eskiden kesekâğıtlarında sözde gizlenmiş şişelerden şarap içerdik. Ot kokusundan geçilmiyor. Arkamdan gelmiş.

"Yıllardır Gülencileri destekliyoruz. Örgütlenme modeli bizden, halkla ilişkiler İngiltere'den. Lortlar Kamarası ile London School of Economics uluslararası toplantılarında adamı Dalai Lama gibi hoşgörü peygamberi ilan ettiler. Elini verdin, çükünü kestiler. Manyak mısın?"

"Esra'ya sürtük diyemezsin."

"Senin gibi saf Amerikalıları kullanıyorlar. Amma salakmışsın! Kulağımız ol; arkanı kollar, seni genç yaşta emekli eder, istersen Hawaii'de ev bile veririz."

Giderken durdu.

"Gülencileri anlamak istiyorsan 1960'larda dünyaya yayılmış antikomünist Moonie'lere bak. Koreli meczup Sun Myung Moon'u destekleyip fabrikaları, gazeteleri, okullarıyla sola karşı onu dünya çapında nasıl tezgâhladığımızı araştır. Günümüzün sorunu İslam. Teröristlerini Çinlilerle Ruslar şiddet rejimleriyle, biz de Ortadoğu'da yandaş rejimlerle hallettik. Osmanlı küllerinde İslam'ı arayan Ankara zaten kükreyen fare. Esas sorun İslam'da Batı düşmanlığı. Gülen, Müslümanları Protestanlaştırma modelimiz. Senin anlayacağın terbiyeli İslam; Vatikan da onları destekliyor. Adamlarıyla kaç defa görüştüler; Papa için en büyük tehdit dinsizlerle Amerikan tipi sekülerizm."

X.

Ay Enerjisi Uğur Getirir

Esra, Türkiye'de yaşayabilmemiz için kolları sıvamış, Türkiye'de araştırma yapabilmem için Rockefeller Bursu almamı sağlamıştı.

Ertesi gün onunla, Washington'ın güzide binalarından Türkiye elçiliğindeyiz. Klasik Yunan mimarisi. Yaptıran gazoz kapağını keşfeden zengin mucit, binayı Kurtuluş Savaşı'ndan yeni çıkmış Türklere satmış. Başkentte siyahların beyazların mahallesine giremediği günlerde sefaret, ileride Atlantik plak şirketini kurup Amerika'ya soul müziğini tanıtacak elçinin iki oğlunun onlara kapılarını açtığı caz mekânı. Yunan mimarisi, caz müziği derken, şimdi aynı mekânda, Mevlânâ ve Said-i Nursi'yi tanıtan büyükelçinin açılış konuşmasından sonra, çeşitli ülkelerden gençlerin de ekibimize katılmasıyla Müslüman ülkelerinin diplomatları için folklor gösterimiz var.

Çaydaçıra ve harmandalını Douglas'la birlikte oynuyoruz. Terimi elimle silerken mendilini uzattı. İçinde pusula. Adıma banka hesabı açmışlar.

"Buyurun," dedim büyükelçiye.

Kızdı.

"Başlık parası böyle verilmez."

"Efendim, anlamadınız, galiba casus olmamı teklif ettiler."

Elçiliğin girişinde devasa Atatürk büstünün yanındaki merdivenlerden inen Douglas'ı gösterince irkildi.

"Bu kadarı yeter. Benden haber bekle. Seni burada rahat bırakmayacaklar."

Son gecem. Esra'yla elçiliğin terasındayız. Dolunay. Köşede su dolu toprak kap.

"Ay suyu," dedi Esra. İki eliyle avuçladı, gözlerimi kapatmamı söyledi; ellerime, "Hu, hu," sesi eşliğinde kulaklarımın arkasına sürdü, son damlalar dudaklarıma.

"Ay enerjisiyle dolu. Bütün gece ayın ışıklarıyla beslendi. Uğur getirir, yolculuğunda korur."

Bir an durdu: "Çocuk yapmak isteyenler de soyunup birbirlerine sürerler."

Büyükelçi, doğum yerim Boston'ı *Bostan* yazdırıp hazırlattığı Türk hizmet pasaportuyla beni Ankara'ya yolladı. Esra arkadan gelecek.

Beni Kavaklıdere'de, ARIT dedikleri, çeşitli ülkelerden araştırmacıların geldiği American Research Institute in Turkey'de ağırladılar. Kim ayarladı? Elçi? Douglas? İkisi birden? Kimin eli kimin cebinde bilmemem bugün de ürkütüyor beni. Ankara'da çevre edinebilmek için Amerikan Kültür Merkezi'nde İngilizce öğretmenliği yapıp hocalık ayarladıkları Boğaziçi Üniversitesi'nden sözleşmemi beklerken ortalığı karıştırarak eğlendim.

Kültür merkezinde benle ders veren Amerikalı kadınları örgütledim. Washington'ın Suudi Arabistan'da şeriat rejimine desteğini protesto etmeleri için onları harekete geçirdim. Gazetelerde manşet: "Ankara'da Amerikalılar Amerika'ya Karşı" "Washington-Tel Aviv-Riyad, Hangisinin Tanrısı Rahat?" pankartlı protesto Türk hükümetinin de hoşuna gitmiş olmalı. Ayakkabı fabrikası açılışında cumhurbaşkanı, Amerikalıların eyleminden, Türkiye'de özgürlüğün bir örneği olarak söz etti.

İstanbul'dan sözleşmem geldi.

Boğaziçi gibi üniversite görmedim. Kennedy Lojmanı'nda, öğretim üyelerinin lokantasında erkek hocalar Amerikan basket maçlarını, kadın hocalar temizlikçi kadın tecrübelerini, her ikisi birden yurtdışı seyahatlerini anlatıyor; çoğu doktora tezlerinin üstüne yattığından, kimse "Ne okuyorsun, neyi araştırıyorsun?" diye sormuyordu. Kapıkulluğunda salla başını al maaşını. Akademik özgürlük, üniversite özerkliği umurlarında değil. Ancak öğrenciler seslerini çıkardıklarında kımıldanıyorlar. "YÖK'e karşı kaleyi koruyorum," diyenler kale bekçisi. Beni de rahat bırakmadılar. *Sen Adam Olamazsın: Zekâ Testlerinin Toplumsal İşlevi* adlı

kitabım için psikologların "Ekmeğimizle oynuyorsun," demesi üzerine sözleşmem feshedildi. Douglas Washington'dayken ne dediyse çıktı.

Ya Esra için sürtük demesi? İstanbul'da, konsolosluk davetinde iki Amerikalının merakla dinlediğim konuşmalarında, Türk kızlarıyla sevişme tecrübelerini paylaşır, tıraşsız olmalarından hoşlandıklarını söylerken, ikisinin geçmişinde de Esra'nın olduğunu öğrenmek beni sarstı. Elini tutmakla kalmıştım. Ona öfkemi hükümete yönelttim.

Temerküz kamplarına atılan milyonu aşkın Uygur Türküne Ankara'nın Çin'e yaranmak için sessizliğini, sonra da dünyaya örnek olan Gezi protestolarını, "İçerdeki Göz" başlığıyla Amerika'da birkaç gazeteye yazmıştım. Bir akşam Rumelihisarı'nda, okulun verdiği lojmanda eşyalarımın aranmış, bilgisayarımın alınmış olduğunu görünce gitme zamanımın geldiğini anladım. Oysa Türkleri sevmiştim. *Fast food* hızında dost oluyorlar.

İstanbul'dan ayrıldığımın ertesi günü, 9 Ekim'de, Sicilya'da, Caravaggio'nun resminin önündeydim.

İki haftadır buradayım. Esra'dan haber yok. Telefonu kapalı. İlişkimizin tek emaresi ayrılırken verdiği ince altın yüzük. O gelir diye dokunmadığım dolarlar uzun zaman idare eder.

Azize Lucia tablosunun üçte ikisi karanlık.

Caravaggio'nun resimlerinde gün ışığı yok. Dünyası, görmeye alışık olmadığımız boşluğun güneşsiz evreninde.

Göremediklerimiz gözümüzün önünde.

Tutkumun belirsizliğinde, teslim oluyorum resmine.

Kimi geceden korkar, ben güneşten.

Güneş, doğal afetlerin şahı. Fırtınasına önlem yok. Işınları sekiz saniyede burada. Son büyük fırtınası Mezopotamya'da, Kiş ve Umma krallıklarının yüz yıllık savaşına denk gelmiş. Türümüz bile bile lades demek ustası. Güneş kaynaklı elektromanyetik dalgaların yeni bir saldırısı, bilgisayar bağımlı uygarlığımızın sonu demek. Keşiflerimizle mezarımızı kazıyoruz. Her an olabilir. Kurşunkalemlerimizi saklamalı.

Karanlık gerçeğe yaklaştırır. Göz kamaştırmaz.

Güneş cehennem ateşi.

Gezegenimizin pili bitince gömüleceği yer.
Gece, uzayın derinliği, sonsuzluğa doğru genişleyen evren.
Geleceğimiz.
Gizleri, kara maddeyle kara enerji.
Gün ışığı tuzaktır. Kör eder.
Yaşamın anlamı gece sorgulanır.

XI.

Sevişirken de Bu Kadar Konuşuyor mu?

Ressam bir yere kadar resminin sahibi.

Üstüne titrediği eseri, başkasının hırsının nesnesi.

Cengiz Han, Sultan Selim, Napoléon, Hitler... Fethettikleri ülkelerde, halkı katledip sanata el koyarken, görgüsüzlüklerinin sarhoşluğunda. Zenginler? Koleksiyonlarında resimlerin değeri yükseldikçe sahipleri megalomanlaşır. Kovboy torunu milyoner bilgisayarcı, Leonardo'nun not defterlerini satın alır. Dünün köylüsü İstanbul Boğazı'ndaki köşkünün müzesinde Van Gogh'u ağırlar. 21. yüzyılın doyumsuz gecekondu burjuvalarının birbirlerini gagaladıkları tırmanışlarında kültür sahibi olmalarına giden yol, onları kazıklayan sanat danışmanlarının malikânelerine astırdığı, müzelerine aldırdığı resimler.

16. yüzyıl İtalyası'nda da papayla kardinalleriydi sanatı kullanarak saltanatlarını kuran. Sanatı, sanatçıyı sahiplenen, benim olsun diye hırslandıkları resimler için her yola başvuran. Hedeflerinde şehrin en iyi ressamı, *egregius in Urbe pictor*, Caravaggio.

"Azize Lucia'nın Gömülüşü" resmine bakarken bugün kilisede tanıştığım Fiorella, Caravaggio hayranı. Stockholm'de tanıştığı İtalyan erkeğinin peşinde Ortigia'ya gelmiş.

Kızın İsveçli olduğunu öğrenince Kürt Şahin'e hak verdim.

Türkiye'de ifadesini Kürtçe vermekte ısrar ettiğinden duble işkence gördüğü Diyarbakır hapishanesinden kaçıp İsveç'te siyasi mülteci olmuştu. Sekiz yaşındaki oğlunu da polis öldürmüş. Stockholm'de tanıştık. Dolaşıyoruz. Anlata anlata bitiremediği yeni şehrinin beni etkilemediğini görünce dayanamadı. "Herhalde İsveçli kızların güzel olmadığını söylemeyeceksin?"

"Tamam," dedim, "Stockholm Kuzey'in Venedik'i gibi çakma benzetmelerine boş ver. Bana güzel kız bul bakalım."

Yarım saatte pes etti.

"İtalya'da tatilde olmalılar."

Fiorella'nın evliliği bir yıl sürmemiş. İtalyan kocası kız kardeşiyle de kırıştırınca boşanıp Via Amalfitania'da hediyelik eşya sattığı seramik atölyesini kurmuş.

"Heriften kurtuldum, İtalya'yı kazandım."

Türkiye'de de Amerika'dan gelen kızlarla tanışmıştım. Erkeğin peşinden geliyor, adam aldatsa da sofraların, gündelikçilerin, Türklerin Batılılaşma komplekslerinden yabancıları baş tacı etmelerinin keyfini çıkarıyor. İngilizce biliyor diye hocalık da kaptı mı kekâ.

Fiorella, Caravaggio'yu anlatıyor.

"Onun kadar az resim yapan yok. Kardinaller, koleksiyonerler birbirlerinin gözünü çıkarabilirlerdi başkasına resim yapmasın diye. Issız kumsalda esrarengiz ölümüne sevinenler olmuştur."

Siyah mayosu seramik fırının üstünde kuruyor.

"Sabah mı yüzüyorsun?"

"Castello Maniace kayalıklarından. Kaleyi Osmanlı'dan korunmak için yapmışlar. Ortigia'lılar Türkleri iyi tanır. Buralara baskın yaptıklarında ırzına geçtikleri, kuşaklar boyu unutulmamış. Bizanslıların başkentlerini Konstantinopolis'ten buraya taşıdıklarını biliyor muydun?"

Tarih dersini kısa kesti. Sabahları dokuz civarında denize nereden girdiğini söylemesinin davet olduğuna eminim. Üstünde mayosuyla canlandırdım onu. Tek parça olduğuna sevindim. Bikiniye tahammülüm yok. Adı şevkimi kırıyor.

Aklım mayosunda, o Caravaggio'yu anlatıyor.

"Duvar resmi yerine tablo onunla önem kazanmış. Tahtından ettiği adaşı Michelangelo freskçi mesela. Google'dan başka ressamların tablolarına bakarsan anlarsın kıymetini."

"Kullanmıyorum," dedim. Şaştı.

"Amerikalılar CIA'le işbirliği yapan Google'la hepimizi izliyor. Rusların Yandex'i, Çin'in Baidu'su aynı işi görüyor, onlar da kendi vatandaşlarının başına bela. Algoritma kurbanı olmak istemiyorsan ördek simgeli DuckDuckGo'yu kullan. Kapitalizmin gözetleme çağında yaşıyoruz. Shoshana Zuboff'u oku. Egemenlerin

davranışlarımızı önceden kestirip, sonra pazarda ve politikada dolaşıma sokup bize hükmetmelerini anlatıyor."

Önce Yandex'ten baktı. Cézanne bin üç yüz tablo yapmış. Ruslara da yem olmayalım, dedi, DuckDuckGo'da Van Gogh'a baktı. Hayattayken bir tablosunu satabilmiş, öldüğünde kardeşine dokuz yüz yağlıboya tablo kalmış.

"Caravaggio'nun topu topu altmış tablosu olması, bir o kadarının da izinin bulunamaması sahtelerine davetiye," dedimse de şimdi resimden bahsetmenin zamanı mı?

Fiorella konuşurken saçını bir o yana atıyor bir bu yana. Şöyle bir kafa çekip dağıtsak.

Sazı gene eline aldı. Konuyu değiştirsem beni kültürsüz sanacak. Sabredebilsem sonunda birlikte yüzmek var. Durmuyor. Gene başladı. Bari anlatırken gözümün içine baksa...

"Yıl 1621. Romalı markiz, elindeki Caravaggio'nun 'Hilekârlar' resminin kopyasını yaptırıp damadına hediye etmek ister. Dönemin usta kopyacısını çağırır. Adam yolunu bulur, resmin aslıyla kaçar, yakalanır. Kopyasıyla aslını ayırt etmek için uzman çağırılır. Uzman bir kopyacının yaptığına bakar bir de orijinaline. 'İkisi de sahte,' der."

Sevişirken de bu kadar konuşuyor mu?

Uyku tutmadı. Pansiyonda kitaptan baktım. "Hilekârlar", Caravaggio'nun henüz kiliselerden sipariş almadığı, Rönesans sonrası türeyen resim tacirlerinden aldığı parayla geçindiği erken dönem işlerinden. Resimde, yüzü bize dönük şık genç elinde tuttuğu kâğıtlara bakarken, arkasındaki adam parmaklarıyla karşısındaki gence tüyo veriyor. Roma'da Vatikan yasağına rağmen günlük yaşamda kumarın resmedilmesi, dini resimlere alışmış Romalılar nezdinde olay yaratmış. Bununla da kalmayan Caravaggio, iki genç için aynı modeli kullanırken, masumu karanlıkta, hilekârı aydınlıkta resmederek alışılagelmişi tersine çevirmiş. Işığı kötüyü takdis ediyor, iyi gölgede. Bizleri de, şikenin sessiz seyircileri olarak suç ortağı konumuna koymuş. Şikenin sinyalini veren adamın parmaklarının pozisyonu, papanın vaftiz işaretiyle aynı. Caravaggio'nun hayatına mal olabilecek riski, resmin estetiği kamufle etmiş.

Resimler sahip değiştirdikçe efsaneleşiyor.

"Hilekârlar" dört yüz yıl sonra Londra mahkemelerinde.

Yıl 1965. "Hilekârlar"ın bir kopyası Sotheby's müzayedesinde 42 bin sterline alıcı bulur. Yeni sahibi resmi ışın testleriyle inceletir. Kopya değil, gerçek olduğu söylenir. Başka uzmanların da kopya olmadığını söylemesiyle resme 11 milyon sterlin değer biçilir. Milyonlardan olan eski sahibi, "Hilekârlar"ın orijinal olduğunu atladığından Sotheby's'e dava açar. Piyasada tablonun birçok kopyasının olması, Sotheby's davayı kazansa da, resim dünyasında "gerçek" kavramı üzerinde bugün de süregelen tartışmayı alevlendirir. Üstelik Caravaggio da, dönemindeki başka ressamlar gibi, kendi resimlerinin birden fazla kopyasını yapmasıyla tanınır. Hangisi Caravaggio'nun yaptığı kendi resminin kopyası, hangisi bir başkasının yaptığı kopya, ayırmak güç. Ayrıca Caravaggio'nun yaptığı kopyaların da kopyası var.

Filozoflar gerçeklerin metafiziğini, fizikçiler de göreceliğini kanıtlamış olsa da, kapitalizmde gerçek tektir. Fiyat. Bunu en iyi Küçük İskender özetler:

"Kapitalist, osuruğunu bile nasıl satacağını planlayan kişidir. Tek derdi, ambalaj masrafı olmasın diye kıçının da pazara girmiş bulunması."

Caravaggio'nun, masum gencin el falına bakarken çaktırmadan yüzüğünü çalan alımlı Çingene'yi gösteren bir başka resmi ise oyuna getirildiğim pavyon maceramı hatırlattı.

Hafta sonları, yatılı okuluma yakın Boston'ın kenar mahallesindeki pavyona giderdik. Konsomasyon yapan kızlar, genellikle bizi yakındaki askeri üsten gelen subaylara tercih eder, boş olduklarında bizle oturup konuşurlardı.

Cuma akşamı erken gittim.

Sahibi tanıyor. Yanına çağırdı.

"İçkin benden."

Bira ısmarladı, beğendiğim konsomatrisi çağırdı. Yanıma oturttu.

Üçümüz içiyoruz.

Kızın memelerine içim gidiyor. Raconda dokunmak yok. Patronun yanında bakmaya zaten çekiniyorum.

Kızın elini hissettim. Dizkapağımdan yukarı kaydı.

Erkekliğimi tuttu.

"Alice, gel," diye arkadaşı çağırdı.

Birden kalkıp gitti.

Eli oramda kaldı.

Benim kadar şaşkın patronun da yerinden kalkmasıyla el kalktı.

Utandım, ketenpereye getirildiğime kızamadım. Erkek eli çükümü nasıl kaldırabilir? Kafam karıştı.

Olayı arkadaşlarımdan gizledim.

XII.

Sokak Serserisi Caravaggio

Caravaggio Ortigia'da resmini Siracusa Senatosu'nun siparişi üzerine yapmış. Resmin dörtte üçü karanlık, sanki mağaradayız. Yerde ölüsü yatan Azize Lucia ile cenazesine katılanları tuvalin sağ alt köşesine sıkıştırmış. İki erkek toprağı kazmakta. Cemaat başını eğmiş. Kazıcıların kürekleri, gerilmiş adaleleri. Bir sonraki toprak atılışını bekliyoruz.

Caravaggio buranın mağaralarının yabancısı değil.

Dionysos, Dante'nin cehennemin yedinci çemberine mahkûm ettiği Siracusa despotu. MÖ 4. yüzyılda Yunanlar saldırdığında esir aldığı yedi bin Atinalının alnına at nalı izi kazıtmış. Hepsini onlara oydurttuğu mağaraya hapsedip aç susuz bırakmış, çığlıklarını huni şeklindeki mağaranın tepesinde kurduğu sofrasından dinlemiş. Caravaggio'nun burayı ziyaretinde mağaraya taktığı isim *Orecchio di Dionisio*, Dionysos'un Kulağı.

Mağaraya gittiğimde turistleri dolaştıran rehber anlatıyordu. "Siracusa'lılar, esirlerin arasında Atinalı aktörler olduğunu duyar, Dionysos'un sarayını kuşatır. 'Tiyatro! Tiyatro!' diye tempo tutarak aktörlerin Atina'da oynadıkları Euripides'in *Medea*'sını sahnelemeleri için tiranı oyuncuları serbest bırakmaya zorlarlar." Bunu duyunca aklıma, Türkiye'de şarkıları yasaklanıp hapse atılan Grup Yorum müzisyenleri ölüm orucunda hayatlarını kaybederken, toplumun tepkisizliği geldi. Tiranları çağdaşlaştırdığımız dünyamızda biz de duyarsızlaştık. Şimdi de barbarlıklarını sergileme fırsatını kaçırmayan turistler, Atinalı esirlerin taklidinde, mağarada çığlık atarak kafayı buldu.

Caravaggio'yu burada mağaralarda dolaştıran Mirabella, döneminin aydınlarından. Arkeolog, matematikçi, müzik teorisi uzmanı. Dostu Galilei güneşte lekeleri izleyebilsin diye teleskopuna mercek yollamış. Sohbetlerinde, Caravaggio'nun kulağın

fizyonomisi ve akustik konusundaki bilgilerinden etkilendiğini yazmış. Bunları öğrenince şaşırdım. Bize Caravaggio'yu sokak serserisi diye tanıtanlar, onun düşünürler, simyacılar, yazar ve şairlerle dostluklarını es geçer, entelektüel kişiliğini görmezden gelirler! Hakkının yendiğinin farkına varmaya başladım. Kişiliğini kötüleyenler çok. Kaç gündür Uygurların esaretine kafayı takmıştım. Şimdi de Caravaggio'yu kullananlar. Kelebek vicdanımla haksızlık turisti olmaya teşneyim. Dün ona kız, bugün bunu eleştir. "Ne yapabilirim?" diye kendime sormadan şikâyetçi kimliğimle bakalım yarın neden yakınacağım?

Caravaggio'dan nemalanan pop tarihçiler sansasyon tantanasında. Siracusa Senatosu'nun Caravaggio'ya siparişinde Mirabella destek olmuş. Derek Jarman ise "Caravaggio" filminde, ressamı Siracusa'da atölyesi olan Mario Minniti'yle seviştirip siparişi onun ayarladığını söylerken hikâyeyi kendi eşcinselliğine yontmanın peşinde.

Freud'culuğa soyunan sanat tarihçilerinin de bini bir para. Benim resimlerinde aradığımsa kimlik değil, hem kendisi hem de bizle satranç ustalığında oynadığı, içinden çıkılamayacak kimlik oyunları. Caravaggio oyuncu. Bizimle, kendisiyle oynuyor. Nanik yapıyor, tanrılaşıyor, tahrik ediyor, ürkütüyor, üzüyor.

Yazarlarla ressamların inandırıcılığı düş mimarlıklarında. Onlar, kendi gerçeklerinin yansıtıcısı. Arkadaşım Altan Adalı, "En zor resim otoportredir," demişti, "yalanını hemen yakalarsın."

Belki de yalan söylemekten korktuğu için sergi açmazdı.

Heykeltıraşların yanında ikinci sınıf konumunda Rönesans ressamlarının otoportreleri, kendilerini kanıtlamak amacıyla resimlerine yerleştirdikleri imzaları. "Ben zanaatkâr değilim, yazar gibi entelektüelim," demeye getiriyorlar.

Caravaggio'nun otoportreleri apayrı. Michelangelo gibi, "Bak ben buradayım," diye kendisini ilan etmiyor. "İsa'nın Götürülüşü" ve "Davut Golyat'ın Kafasıyla" gibi resimlerinde, otoportresini kendisine biçtiği farklı rollere yerleştiriyor.

Caravaggio kilisenin yalanlarını mı söylüyor?

Kilise propagandası mı yapıyor?

Yoksa niçin resim yaptırsınlar?

Resmi tarihi abartarak göz boyamış.

Önümdeki resminde, Roma İmparatorluğu'nun mağduru bildiğimiz Hıristiyanlar. Şehitleri Lucia'yı gömmek için mağarada gizlice toplanmışlar. Müminlerin katledildiğini, cesetlerinin aslanlara atıldığını söyledikleri dönemde böyle bir tören olabilir mi? Cenazede bir arada olmaları bile cesaret ister. Yakalanırlarsa işkenceden geçecek, kazıkta yakılacaklar. Beyaz kukuletalı piskoposla kırmızı şallı papaz neyin nesi? Papa, kardinal, piskopos, papaz bu dönemde nasıl olabilir? Daha 4. yüzyıldayız. Vatikan'ın Roma ordusu modelinde hiyerarşik örgütlenmesine iki asır var.

Sık sık sormadan edemiyorum: Caravaggio resmettiklerine inanıyor mu?

Sanat tarihçileri onu kilisenin ressamı olarak tanıtıyor. Sanki Caravaggio kilisenin propagandasını yapıyor!

Yoksa?

Vatikan korku diktatörlüğü.

Papalık hırsında kardinallerin birbirlerini zehirledikleri, kumar oynadıkları, randevuevlerine gittikleri, "kastrato" denilen, hadım edilmiş kadın sesli genç oğlanları *palazzo*'larında ağırladıkları, Giordano Bruno'nun engizisyon mahkemesi kararıyla kazıkta yakıldığı, iki yılda dört papanın öldüğü bu dönemde, ezilenlere duyarlılığıyla tanınan Caravaggio, resim ve rejim arasında satranç ustası gibi kendini sürekli kollamış olmalı. Satır arası konuşuyor. Resmi tarihten simgeleriyle sahne çalıyor. Caravaggio'nun gizemi, bakanı aldatabilmesinde. Heyecanı, şaşırtmasında.

Aklımda Tolstoy.

Caravaggio'nun heyecanı Tolstoy'un sözlerinde.

Çehov'la yürüyüşe çıktıklarında bir at görürler. Tolstoy'un kendini atın yerine koyup toprağı, çiçekleri, güneşi nasıl hissettiğini anlatmasına dayanamayan Çehov, "Bunları bildiğine göre önceki hayatında at olarak yaşamış olmalısın," deyince Tolstoy, "Hayır," der. "Kendime bakabildiğimden beri âlemde her şey tanıdık."

Caravaggio resmettiklerinin karakterleriyle, dramlarıyla bütünleşmiş. "Davut Golyat'ın Kafasıyla" resminde Davut da o, Davut'un katlettiği dev Golyat da.

"Caravaggio öleceğini seziyordu," diye yazanlar, ölümünü sorgulamaktan kaçınıyor.

XIII.

Müslümanlar Ressam Olabilseydi

Caravaggio sanat tarihinin ilk psikoloğu.

Sipariş üzerine yaptığı "Müzisyenler" tablosunda, kız gibi giydirilip kanat takılan oğlanları melek, ellerine keman verilenleri müzisyen olarak resmetmiş. Lakin yüzlerinden hüzün ve korku yansıyan çocuklar, Caravaggio'nun resminden, "Yardım edin, bizi kurtarın!" diye bakıyor. Resmin siparişini vererek yirmi dört yaşında geldiği Roma'da Caravaggio'nun tanınmasını sağlayan Kardinal del Monte ve arkadaşları, resmettiği kızoğlankız güzelliğinde erkek çocuklarla mest olmuşlardır. Caravaggio cinsel açlıklarını perdeleme ustası. Çağdaşı, Vatikan'ın süslü püslü ressamı Carracci'nin tersine İsa'yı havarileriyle, Meryem'i ulvi kutsallıklarıyla değil, dünyevi acılarıyla resmeder.

İsa masalını sorguladığından eminim.

Gerçekten yaşadıysa hayatında esrarengiz bir boşluk var. Buluğ çağına geldiğinde ortadan kaybolmuş. İncil'de yazılmayan, nerede olduğu bilinmeyen kayıp on iki yılında İsa nerede?

Hindistan'da bir Tibet manastırında, Budizm etkisi altında yaşadığını yazanlar var. Ortadoğu'nun kinci peygamberlerinden alışık olmadığımız "Aranızda günahsız varsa ilk taşı o atsın" sözünü açıklamak için Schopenhauer da İsa'nın annesiyle Mısır'a kaçtığında, Hint etkisinde, Mısırlı rahiplere yakınlığını anlatır. İsa'nın, "Devenin iğne deliğinden geçmesi zengininkinden kolay" sözüyle varlıklılara cennet kapılarını kapatması, bu yıllarına gönderme olabilir mi?

Zavallı develer! İsa'nın teşbihlerine sıkıştırılmaları yetmiyormuş gibi, iklim krizimizin tetiklediği katliamlarımızın da mağdurları. Geçenlerde Avustralya'da çıkan yangınlardan kaçan yabani beş bin deve, yerleşim alanlarına yaklaştıkları için helikopterlerden açılan ateşle katledilmiş.

Caravaggio'nun akılcı cüretine şaşıyorum. Şaşmak ne kelime, imreniyorum.

Düzene, insana, kendisine bakışı değiştikçe kelle koltukta gitmiş. Gün içinde çevresi çifte standartlı, yozluk timsali Vatikan şürekâsı. Gece hayatında sokak takımı, iş bulamayan paralı askerler, yankesiciler, fahişeler, ayyaşlar, Çingeneler.

Kozmosta sonsuz sayıda paralel evrenler ve güneş gibi yıldızların olduğunu söyleyen Giordano Bruno'nun kazıkta yakıldığını görmüş. Hamisi Kardinal del Monte'nin sofrasında Bruno'nun konuşulduğuna, Galilei'nin, Marino ve Murtola gibi şairlerin sohbetlerine tanıklık etmiş. Napoli'de yirmi yedi yıl hapis yatmış, Karl Marx tantanasında sosyalizmin unutulmuş öncüsü *Güneş Ülkesi* kitabının yazarı Tommaso Campanella'nın çevresinden feyz almış.

Caravaggio, bu ortamda sanatını icra eder, dünyasını yansıtırken, düzenin kırmızı çizgilerini aşma ustası. Yarının dünyasının günümüzün diliyle kurulamayacağını bilen bir devrimci. Onun sokak hayatını ibretle anan muhallebi çocuğu sanat tarihçileri düşünce hayatını Caravaggio'ya yakıştırmıyor.

Onu nasıl benimsemeyeyim?

Yoksa kendime benzetmemin sebebi bencilliğim mi?

İstanbul'da, Boğaziçi Üniversitesi'nde hocayken bir gün genel sekreter beni odasına çağırdı. Takiplerine rağmen aylardır bana siyasi kulp bulamayan polis beni şikâyet etmiş. Gece yaşantımı üniversite hocasına yakıştıramayınca, nerede yatıp kimlerle buluştuğuma takınca iş edinip üniversitenin namusunu kurtarmaya soyunmuşlar. Sadece onlar mı? Rejimin rektörlüğe, dekanlığa terfi ettirdiği hocaların polisliği de cabası.

Vatikan'ın resimlerin nasıl yapılacağını buyurduğu, engizisyon işkencelerinin, kafa kesmeli infazların döneminde Caravaggio'nun işi zor. Resimleri görülsün isterken, işbirlikçi ressamlar gibi olmak istemiyor. Kilise, onun resimleriyle ideolojisini kitleler nezdinde yaygınlaştırdığını sanırken, Caravaggio Vatikan propaganda dilinin arkasından kendi dilini konuşturuyor.

20. yüzyılın medya gurusu McLuhan'ın "*the medium is the message*", "araç mesajdır" devrimini dört yüz yıl öncesinden, resimleriyle yapmış. Mesajlarını resimlerine usulca yerleştirmiş. Vatikan'ın okuryazar olmayan kitlelere yönelik kullandığı resmi

kendi diline uydurmuş. Gözümüzün içine sokarak değil, resminin doğallığına yerleştirerek kendi dünya görüşünü hissettirmiş. "Sanat sanat için mi, toplum için mi?" tartışmasını geçersiz kılmış. Cervantes'in romanda, Shakespeare'in tiyatroda kurduğu empatiyi resme ilk getiren olmuş, sanatına dünya görüşünü yansıtmış, Vatikan'dan gelebilecek tehlikeyi göze almış, Shakespeare gibi kaytarmamış.

George Tuttle. CIA danışmanı. Çift taraflı ajan. Uzmanlığı "propaganda psikolojisi". Üniversitede hocam. Derste Sovyetler Birliği'ni nasıl tuzağa düşürdüğünü anlatmıştı. Moskova, Amerika'da polislerin siyah işçileri sille tokat dövdüğünü gösteren belgeselin üstüne atlar, filmi ülke çapında gösterime sokar. Rusya'da sürgünlere, katliamlara, faili meçhul cinayetlere alışık işçiler, fabrika çıkışı kendi aralarında filmi konuşurlar. Dikkatleri siyahların yediği dayağa değil, Sovyetlerde bulunamayan ayakkabıların çeşitliliğine odaklanınca propaganda ters teper.

Rahip Thomas Müntzer'in Karl Marx'tan üç asır önce, "Herkesten yapabileceği kadar, herkese ihtiyacı kadar" sözleriyle kapitalizmi sorguladığı gibi Caravaggio da Vatikan'ı sarsıp şaşkına çevirmiş. Bir bakıyorsunuz mesajının farkına varır gibi olunca işine el koyup resimlerini kiliselerden indiriyorlar, bir bakıyorsunuz dehasının cazibesine kapılıp başta papanın yeğeni Scipione Borghese gibi kardinallerin koleksiyonlarına alıyorlar. Dindar ressam olarak bilinmesi kamuflajının başarısı. Başkaları katledilir, işkence görür, hapse atılırken Caravaggio Vatikan'ı cezbesine kaptıran dâhi.

Ne kadar çok resmini görebilirsem dilini o kadar iyi anlayacağım.

Burjuva gözlüklerimizle sanata bakmak, bitkileri tanımadan botanik bahçesinde dolaşmak gibi. İpuçları sanatta olan tarihimizin devlet arşivleri yerine resimden, edebiyattan, müzikten yola çıkılarak yazıldığını görmek isterim. Tarih diye yazılanlara saygınlık atfediyoruz. Genç kuşakların nihayet sırtlarını çevirdiği tarihimizin aldatılmış kurbanlarıyız. Tarih dünü anlatan bugünün masalı. Her tarih yazanın aynası. Öyle olmasa tek kitap yeterdi geçmişi anlatmaya. Yoksa ne haddime yazmak. Caravaggio, benim Caravaggio'm.

Kim bilir ne Caravaggio'lar çıkardı Müslümanlar da ressam olabilseydi.

Hıristiyanların tarihinde bireyin günlük yaşamının, duygularının, fantezilerinin resmi var. Minyatürse cemaat peşinde, toplu hallerin ifadesi. İşin kötüsü duygu yok. Ayna örtüsü İslam icadı. Kendi yüzüne bakma, diyorlar. Batı resminde insan güler, kızar, kıskanır, sarhoş olur, şaşırır, ağlar, âşık olur. Yediğini, içtiğini görürüz. Köylünün de hayatını tanırız, kralın da. Osmanlı tarihini öğrenemeyeceğiz. Devlet arşivlerinden tarih mi olur? Neler kaçtı? Yazık.

Çin, Japon, Hindistan, Avrupa resim, Afrika heykel dünyası. Resimle yaşayamayan insan kendisini başkasının yerine koyabilir mi? Empatiye kapalı sanat insanı insana köreltir, düşmanlaştırır. İslam minyatürü duygusuz insanlar dünyası. İslam'ın heykel ve resme düşmanlığı Hıristiyanların sanatının gücünden korktuğunun kanıtı. İslam doğduğunda Arap çöllerinde ressam ne arar? Kiliselerin sanat geçmişi karşısında aşağılık kompleksine kapılıp onlar yaptıysa ben de yaparım, demektense yasakla olsun bitsin.

Ne var ki güçlenince Hıristiyanlara pabucu ters giydirmişler.

İslam savaşıp yayılma gayretinde. Elinde kılıç, Bizans'ı sallıyor. Hıristiyanlar şaşkın. İsa bizi neden korumuyor? Tanrımız neden bizi terk etti? Müslümanın gücü nereden geliyor derdindeler.

Cevabı bulurlar.

İslam'ın hikmeti suret kullanmamaları, derler. Konstantinopolis'te ikonoklazm hareketini başlatır, heykelleri, resimleri, ikonaları kırıp İsa'ları, Meryem'leri çöpe atarlar. Katoliklerde sanatın propaganda gücünün tekrar gündeme gelmesi asırlar sonra, Protestanlık Vatikan'a meydan okuduğunda. Caravaggio bu dönemde bile Tanrı'nın gözünün içine baka baka resmi Tanrı'dan özgürleştirmiş.

XIV.

Amerikano

Ortigia'da iki yere aboneyim.

Kilise ve kayalar.

Kilisede beni Azize Lucia bekliyor, kayalarda ben Fiorella'yı.

Fiorella tamam da neden Azize Lucia?

Joan Miró, "Resim vardır, haftalarca baktıktan sonra unutulurken bir saniyede baktığın resim ömür boyu aklında kalır," der. Azize Lucia cezbetmiyor. O zaman Caravaggio'yu benimsemem neden?

Ben, ben olamadığımdan.

Cevabını edebiyatçılar çoktan vermiş. Falstaff, *IV. Henry*'de, "Karakterlerimizin kalpazanıyız," der. T. S. Eliot, sokağa çıkmadan hangi suratını takacağını sorar. Psikologlar, yalanımızın açığa çıkacağı korkusuyla sahtekârlık sendromundan mustarip olduğumuzu söyler.

Oscar Wilde'ın bilge ukalalıklarına cevabı:

"Kendin ol, bütün roller dağıtıldı."

Sorun "kendin ol" ile "kendiliğindenliği" karıştırmamamda. Kendin olmak, bilgeliğe giden yol, sabır ister. Kendiliğindenlik belirsizlikle yoldaş.

İstanbul'dan sonra hayatımı tesadüflere bıraktım; kararsızlığımda yeni bir ben yaratıyorum.

Kendime hikâyeler yazıyor, oynuyorum.

Beni Ortigia'da, "Her gün kiliseye giden, Caravaggio'nun resminin önünde saatlerce oturan adam," diye tanıyacaklar. Başka ne yapayım? Resmin önünde dalıp gidiyor, kendimle yolculuklara çıkıyorum. Derken Caravaggio çağırıyor. Merakımı ona yöneltiyorum. Hayatını okuyorum. İkramiyesi de var. Kız tavlamak için kilise ideal yer. Hele turistleri. İstanbul'da bir ara Amerikan

Hastanesi'nin bekleme odalarına dadanmayı aklımdan geçirmiş, birilerine söylemiştim. Dert dinleyen anlayışlı erkeği oynayacağım. Laf dolaşmış, şehir efsanesi olmuş. Birkaç ay sonra popüler bir dergide, "İstanbul'da Nerede Kız Tavlamalı?" başlığı altında bekleme odaları dördüncü sıradaydı.

Piazza Duomo'ya açılan Via della Maestranza'dan denize iniliyor. Kilise kapandıktan sonra güneş batana kadar sahilde oturuyor, bazen şarap içiyor, denize giriyorum. Havalar soğuyunca pek gelen olmuyor. Karşı kıyı Libya, 155 kilometre. Geçenlerde yetmiş iki yaşında bir maraton yüzücüsü, Akdeniz'in ortasında, botlarında Afrika'dan can havliyle gelen göçmenlerle karşılaşmış. Bitap düştüğünden teknelerine almışlar.

Kayalarda her zamanki yerime oturdum. Artık tanıyanlar anlayış gösteriyor. Benden önce gelseler de yerimi boş bırakıyorlar. Az ileride tekerlekli sandalyesinde balık tutan adam. Göçmenler Akdeniz'de boğulmaya başladığından beri Fiorella balık yiyemiyor, boğazından geçmiyor.

Kayalara abone birisi daha var. Kaç defa selam verdim, almadı. Denize akrobatik hareketlerle atlıyor, jimnastik yapıyorum bahanesiyle pazılarını sergiliyor, yabancı kadınlar geldiğinde onları, "Amerikano?" diyerek karşılıyor.

Bugün de kayalıklara inen merdivenlerde bir kadın görmesiyle ilk pozisyonunu aldı. Karın kaslarını sıktı. İçine pamuk koyduğundan emin olduğum slip mayosunu eliyle yokladı. Havlusunu serip sırtını kayalara dayadıktan sonra gözüne kestirdiği avına seslendi:

"Amerikano?"

"*Swedish.*"

"New York?"

Kadın hayır anlamında başını salladı.

"Hollywood?"

"Stockholm!"

"Teksas?"

Kadın İsveç'in başka şehirlerini sayıyor. Malmö diyor, Uppsala diyor, adam Amerika'ya kilitlenmiş. Kadınların özelliği mi bu? Ne zaman bir erkek soru sorsa cevap vermeye mecburlar mı? Adamın bezdirdiği her halinden belli olan kadın birden canlandı, uzandığı

yerden ayağa fırladı "Volvo! IKEA!" diye haykırıp, "Haa," cevabını duymadan denize atladı, adam havlusunu toplayıp sahilden ayrılana kadar yüzdü. Döndüğünde şarap şişeme göz attı, yüzüme bakmadan merdivenlerden çıktı. Ben de nasibimi alamadım.

Demin giden çapkın çakmasının, "Şehrimi dünya markası yapacağım," diyen belediye başkanlarından ne farkı var? Batı'ya ezilmiş kimliklerini birbiriyle yarıştırırcasına markalaşmak isteyenler, şehirlerinin tarihini bilmeyen İstanbullular...

Cahiller.

Burjuva solcu kendisini devletle özdeşleştirip, "Biz azınlıklara neler yaptık," diye hayıflanıp özür dilerken devletin başındakiler de şehrin beş yüz yıl önceki fethini kutlama aczinde. İkisinde de milliyetçiliğin daniskası. Tarih taksimetrelerini Türklerle açıyorlar. İstanbul, taksi şoförünün, "Ermeniyim," diyen yolcusuna, "Estağfurullah," dediği bir şehir. Sanki Türkler gelmeden bu şehir yaşamamış.

Şiiri, şarkısı, acısı var.

Dünya tarihinin en büyük kıyımlarından biri 1182 İstanbulu'nda. Vicdan şıklığımızla uyuşmadığından unutuldu gitti. Rumlar, imparatorluğun ticaret ve ulaşımını üstlenen şehrin Latin nüfusunu katletmiş. Hastanelere saldırmış, evleri, kiliseleri, vakıfları yağmalamış, Katolik kardinalin kafasını kesip bir köpeğin kuyruğuna bağlamış, sonra hayvanı sokaklarda kovalamışlar. Katlettikleri Venedik, Cenova ve Pisa kökenli altmış bin kişiden arta kalan dört bin kişi Türklere köle olarak satılmış.

İstanbul öksüz.

İşine geldiğinde herkesin kardeş, işine gelmediğinde herkesin piç olduğu şehir.

Delacroix gibi ressamlar Osmanlı'nın 1453 saldırısının dehşetini resmederken Hıristiyanların Dördüncü Haçlı Seferi'ni, Ayasofya'yı, şehrin sakinlerini katleden vahşetini görmezden gelirler.

İstanbul unutmaz.

İstanbul'un Sesi

Tanrılarla sıradan ölümlüler
Kaynaşırken masallarımda
Zeus torunu Byzas kulları
Byzantium derlerdi bana
Romalı Konstantin
İmparatorum, dedi, adını verdi
Rumca Istınpoli'den
Türkler esinlendi

İsim nedir ki?
Nova Roma, Aylana,
İslambol, Kanatorya,
Köşe kapmaca oyunlarında
Kimlik krizlerinin
Doğu-Batı sahnelerinde
Bulamadılar yerimi
Atın yaftaları
Bana bakın.

Gerek yok haritaya, rehbere
Her kent gibiyim zamansızlığımda
Her kentten farklıyım sakladıklarımla
Sırdaş olun yollarımla
Ne yöne mi?
Düşüverin kedilerimin peşine
Onlar kentin kıdemli sakinleri
Öyle yerler gösterir
Öyle insanlarla tanıştırırlar ki
Ben bilmem benden gizlediklerini

Kimi şehir göz kamaştırır
Kaprislere hitap eder
Arzuları kışkırtır
Kimi tepeden bakar
Softaları vardır, kafa tutar

Karnaval gibi sergilenen şehirler bilirim
Şehirler bilirim yedi düvele meydan okumuş
İmparatorluklar doğurdum
İmparatorluk şehri değilim
Boyun eğdirtmez
Fethin gücünü yüceltmez abidelerim

Katmanlar labirentiyim
Pusulasız gidilen
Bırakın kendinizi
Salıverin gitsin benliğiniz
Ama ayrılırken benden
Şunu bilin
Nereye giderseniz gidin
Aşklarım, özlemlerim
Suçlarımla ihtiraslarım
Sizinledir

Fethedildim. Yağmalandım
Nice donanma demir attı sularımda
Gelen giden bayraklarını dikti topraklarıma
Bayrağım yok
Dinim yok
Sadakat aramayın bende
Biri gider öteki gelir
Ben kalırım

Venedik dukası
Haçlı Seferleri'nin başında geldi
Mahremi tanımadı, kutsalı yağmaladı
Asya'dan kızıl elma peşindekiler
Paradan gözü dönüp göremeyenler
Beni kendilerine benzetemediler

Sustum, zulüm gördüm,
Zalimler barındırdım konaklarımda.

Tarihin meddücezrinde
Gurbetçilerimin hasreti.
Benden gidenlerin düşleri

Hakkımda çok şey yazıldı
Küllerimde kıvılcım aramasın beni hüzünlü bulanlar
Kapımda kalmasın meçhulden korkanlar
Sahipsiz bir evim gelenlere
Kimi korur kimi kirletir beni
Eski parayım, bilenlere değerli.
Geçmişimde geleceği görenlere ilham
Engelim gelecekle yetinenlere

Asırların sabrında yaşadım değişimi.
Haliç kıyılarından bakın yedi tepeme
Göreceksiniz zaman beni korudu
Sizden tek istediğim de bu!

Türkiye'de son gecemdi.

Çiçek Pasajı'nda, İran'dan kaçak balık yumurtası satan dükkânda paketlediğim şiiri vakumlattıktan sonra Bebek badem ezmecisinin tahta kutusuna yerleştirdim. Gece gizlice kazdığım çukurda, Sultanahmet Meydanı'nda, Dikilitaş'ın dibine "İstanbul'un Sesi"ni gömdüm.

XV.

Freud'a Yer Yok

Nedir Caravaggio'ya resim yaptıran?
Para.
Kendini gösterme hırsı.
Putları kırması.
Michelangelo'yla yarışı.
Michelangelo'yla yarıştıranlara meydan okuması.
Düzene isyanı.
Sanat anlayışına tepki.
Vicdanı.
Hepsi. Hiçbiri.
Resim yapmadan duramaması.
Hayatını sanatı üzerine kurmuş.

Genç Bir Şaire Mektuplar'da Rilke, "Yazmalı mıyım?" diye sorana, "Yazmanı yasaklasalar ölürdüm, diyebilir misin? Gecenin en sessiz saatinde sor kendine, 'Yazmalı mıyım?' Cevabın samimi olana kadar kendini sorgulamaktan kaçınma. 'Mecburum,' dersen hayatını yazın üzerine kur. Yaşamının en sıradan ânı bile yazma arzunun ifadesi olacaktır," der. Ortadoğu dinleri tanrılarını yedinci günde istirahata almışken Caravaggio'nun yaşamı resim yapmak değil, yaratmadan duramamak. Düelloda birisini öldürdü diye papanın "kellesi getirile" fermanı, peşinde olduğu söylenen katilleri, her gittiği yerde resim yapıyor. Bazen birini bitirmeden diğerine başlıyor. Kendini tutamıyor. Anlatacakları var. Yaşadığı döneme, bugüne, herkesin farklı anladığı, belki de kimsenin anlamadığı resimleriyle mektup yazıyor.

Caravaggio'nun neden resim yapmak istediğini merak etmeyenler, bildiklerimizi yeni ambalajlarla önümüze sürüyorlar.

Gaflete düşüyorlar.

Her şey kendi bağlamında. Günümüzden baktığımızda Machiavelli kumpasçı kötü adam. Quentin Skinner, *The Prince* kitabında, Machiavelli'nin, 15. yüzyılın İtalyan prenslerine siyaset tarihinde ilk defa korku iktidarları kurmak yerine halkı kazanmanın yöntemlerini gösterdiğini anlatır.

Leonardo, "Her ressam kendisini resmeder," der.

Aman dikkat! Böyle laflar psikanaliz safsatası satışında Freud'culara pas atar. Yaşam kabızı Freud, annesiyle bilmeden yatan Oidipus'un masallardaki yazgısı için bile içgüdüseldir, deyip bunu erkeklerin kompleksi yapmış. Oysa kendimizi annelerimizle sevişirken düşlememiz uç hayallerimizde bile yok. Freud'a sapık teşhisi konmamış olmasına şaşıyorum. Dalí gibi ressamlar bile uzak durmuş onun uydurmalarını resmetmekten.

Caravaggio'nun özgeçmişinde Freud'a yer yok.

Beş yaşındayken vebadan kırılanların sokaklarda birikmiş cesetleri arasında babasıyla dedesi. Mucizeleriyle tanıtılan İsa'nın acziyle on bir yaşındayken annesi öldüğünde tanışmış. Avrupa nüfusunun yarısı vebadan kırılırken Tanrı'nın dünyayı terk ettiğine inananlar, ölülerimizin hasretimize dayanamadıklarından, bizi yanlarına almak için vebayı yolladıklarını söyleyenler, depremlerin toprağı yarmasıyla dünyayı sıçanlar bastı diyenler, Caravaggio'nun Roması'nda kıyamet gününü bekliyor. Kazıkta yakılanlar arasında Giordano Bruno. Seyredenler, Vatikan sultasında *lazzaroni* dedikleri yoksullarla onların üzerine saltanatlarını kuran ruhbanlar.

Yıl 1600.

Caravaggio'nun dünyasında neler oluyor?

Portekizli tüccarlarla yedeklerinde misyonerler, Arap denizlerinde egemenlik kurmuş Osmanlı'yla savaşıp Hindistan'ı talan hazırlığında. Kuzey Amerika'da Apaçiler baskınlarla kaçırdıkları İspanyolların atlarını silahla takasa başlamış. Batı Afrika'yı kana bulayan Kral İdris, İslam imparatorluğunu büyütmekte. İtalya ve Lehistan dışında Avrupa'dan Yahudiler yok olmakta. Amerika'dan tütünün moda olduğu İngiltere'de "Yoksul Yasası"yla tembelliğe çözüm, işsizlerin kırbaçlanması... Vicdanımızın mağdurluk

saplantısındaysa Afrika'da Benin uygarlığında bronz ve fildişi sanatının doruk yıllarında olduğundansa haberimiz yoktur.

Caravaggio bunları bilemezdi.

Bilse fark eder miydi?

Ben dünyamdakileri biliyorum da ne yapıyorum?

Yazmak kolay. Başkalarını yargılamak da.

Yazdıklarım kendimden hesap sormanın vesilesi.

Ya Caravaggio?

Onu sorguladıkça kaçacak mı benden?

Tanrı'yı dinlerin yerleştirdiği tahtından indirmek istemiş olabilir mi?

Tanrı'ya isyan eder, resimlerine gömerken onu Vatikan'dan özgürleştiriyor muydu?

Hepsi ya da hiçbiri aklından geçmemiş olabilir.

Dostoyevski'nin *Karamazov Kardeşler* romanında İsa, İspanya'da engizisyon dönemine çıkageldiğinde kilise onu tutuklayıp kazıkta yakılmaya mahkûm eder, düzenimizde sana yer yok, der. Tanrıları adına iktidar kuranlar tanrılarından korkar, tanrılarının tanınmalarını istemez, işlerine gelen sözlerini reklamlaştırarak onu yok ederler.

Caravaggio'yu unutulduktan dört yüz yıl sonra, Milano sergisiyle yeniden tanıyabildik. Artık şöhret. Sanat tarihçiliğine soyunanlar, konferans verenler, turistleri şehirden şehre, müzeden müzeye sürükleyen rehberler, filmini çekenler, resimlerini bardak altlığı yapıp satanlar onun peşinde.

Ben de mi?

Resim bahanesiyle kişiliğini, onun kişiliğinden de çok kendilerini pazarlıyorlar. Katil siftahıyla başlayıp erkek mi kadın mı sevdiğiyle, inişli çıkışlı *temperamento senza freno* kişiliğiyle kavgalarını, sokak hayatını, fahişe modellerini anlattıktan sonra, mecbur kalmışçasına ışığı kullanma tekniğine, renklerine, kompozisyonlarına değiniyorlar.

Şu basit soruyu soramazlar mı?

Neden resim yapıyor?

Meryemler, İsalar yaparak dindar mı oluyor?

Bilmiyorum.

Ben niçin yazıyorum?

Onu yazdıkça, kafama göre yarattıkça beni değiştireceğinin farkında mıyım? "Yazarın karakterleri, kitap bittikten sonra da yazarını yaratmayı sürdürür," derler. Gezegenimi tüketmenin, çöküşüne edilgenliğimin ahlaksızlığındayım. Günümden kaçıp Caravaggio'ya mı sığınıyorum?

Sanat tarihçileri "İncil'i resimlendiriyorsa dini bütündür" aymazlığında. Güney Amerika'da soykırımla ele geçirdikleri gümüş ve altınla beslenen, iktidarı inanç ve korkuya dayalı Vatikan totalitarizminde, Katolik ikonografisinin tabularına Caravaggio meydan okumuş. Açlıktan, hastalıktan, sefaletten kırılanların çıplak kirli ayaklı görüntülerini, Meryem rolünde fahişeleri model olarak kullanmış. Düzenin yeryüzünde cehennem hayatı yaşamaya mahkûm ettiklerinin, İtalyanca deyimiyle *popolaccio*'nun tarihte ilk ressamı.

Yoksulluk, İslam'da da olduğu gibi Katolikliğin olmazsa olmazı.

Sömüreceksin ki yoksullar olsun, yoksullar olsun ki hayırlı işler yapabilesin. Adil bir dünya olmayacak ki adaleti tanrılarından beklesinler, ruhbanlar cennete bilet keserken düzen sarsılmasın. Kimse başkaldırmasın, haddini bilip günaha girmesin.

Caravaggio din ekolojisti. Vatikan pisliğinin ruhumuzu kirleten izlerini resminde dönüştürerek temizliyor.

Günümüz ressamları neredesiniz?

Ses verin, bizleri oyalamayın.

XVI.

Un espresso per favore

Yalnız olduğumda kendimi keşfeder, keşfettiğimde kendimden kurtulurum. Kurtulunca ne oluyor? Gene kendime düşüyorum.

Sağlık modasına uydum. Güne ılık suya sıkılmış yarım limonla başlıyorum. Yarım saat yemek yok. Rus âdetiymiş. Ludmilla öğretmişti. Yavaş yaşam sanatçısı. Vücuduna yüklenmeyecek, aceleye getirmeyecek, sevişir gibi besleneceksin. Tadına vara vara.

Cinnet geçiren düzenin sağlıklı, çağdaş insanıyım.

Homo Sapiens'e Öğütlerim

Psikiyatrist deli tedavisi görmeli.
Hapiste yatmalı hâkimle savcı.
Balıkçı balık,
Avcı av olmalı.
Dörtnala
Dünyayı koşturanlar
Kaybetmesinler gölgelerini.
Bayrak yarışında
Uzaya gitmeden astronotlar,
Amazon Ormanları'nı sahiplenmeli.
Evlatlarını kalıplarına koymasın
Annelerle babalar.
Ahtapotları tanır mısınız?
Kitapsızdırlar.
Onlardan öğrenmeli,
Merakımı hırsımdan arıtıp
Oyunuma kanmadan yaşamayı.

Kiliseye gitmeden yürüyüş yapıyor, kendilerini Sibirya'da zannedercesine giyinmiş Sicilyalıların tişörtümle dikkatini çeksem de kayıtsızlığı oynuyorum. Yabancısı olduğun yerde selamlaşmaya başladın mı, aitlik tuzağına düşüyorsun demektir.

Homeros,

Erken doğan,
gül parmaklı şafak görününce,

diye ne güzel yazar sabahın gelişini.

Kulakları çınlamasın. Günümüzün haddini bilmezliğinde, çağdaşlaştıkça çirkinleşen dillerimizle yazanlardanım. İddiam yok; yalnızım, birileri beni duysun istiyor, bencilliğime kızıyor, yazıyorum.

Ortigia günlerime merhaba yürüyüşümde sabahları Via Savoia'daki isimsiz kahvenin önünden geçiyorum. Margherita'yı sabahları kahveyi açar, birkaç masayla sandalyeyi kaldırıma yerleştirirken görüyordum. Asıldığımı zannetmesin diye karşı kaldırıma geçip liman tarafında denizden dönen balıkçı teknelerine bakıyor, tesadüfen görmüşüm gibi göz göze geldiğimizde kafamı çeviriyordum. İşimi zorlaştırdığımın farkındayım. Göz göze geldiğimizde, "*Ciao*," dese tanışacağız. Oyunu nasıl kursam? Diyelim ilk ben konuştum. Birkaç gün karşılıklı "*Ciao, ciao*." Sonra? İçeri girip, "*Un espresso per favore*," desem? Devamını nasıl getireceğim? Konuşmadan kahve içip çıksam, "Yabani herifin teki," diyecek. "*Do you speak English?*" desem? İğrenç! Emperyalizmin diliyle kız mı tavlayacağım?

Peki, "*Do you speak Turkish?*"

"Ne orijinal adam," deyip hoşlanır mı?

Washington'a tayini çıkan Bulgar tanışım yeni otomobil almıştı. Finli çocuk bakıcısı kızların gece mekânı Sunshine'dayız. Barın adı, güneş hasretinde Finli kızları tavlamış, biz de onların peşindeyiz. Bakışlarımızın açlığı, niyetimizin normalliğine ağır bastığından çuvallıyoruz. İlgilerini çeker diye Türklerin "Türk mü, Türkiyeli mi?" takıntısını denedim. Finlandiyalı, Fin, Finli mi cambazlığım işe yaramadı. "Sıra bende," diyen Sofyalı dostum, Bulgaristan'da sosyalizm yıllarından kalma taktiğini denedi.

"Amerikan otomobiline binmek ister misin?" davetine Rita'nın kahkahası tanışmalarının yolunu açtı.

Gittiler, tek başıma kaldım.

Türkiye'deyken okumaktan çok, sofra meraklısı aydınlarla beraber olurdum. Cumhuriyet Meyhanesi'ndeyiz. Ünlü şairleri Melih Cevdet anlatmıştı.

Paris'te kültür ataşesi. İşten çıkmış, içmeye gidiyor. Adam yolunu çevirmiş:

"Amca konsolosluk nerede?"

"Evladım ikinci sağa sap, solda bayrağı görürsün."

"Eyvallah amca."

Melih Cevdet arkasından bağırmış:

"Yahu, baksana! Türk olduğumu nereden anladın?"

"Başka dil bilmem ki amca."

Kahveci kıza "*Ciao*," demeye cesaretimi toplayamadığımdan başka bir planım var.

Elimi sallıyorum kahvenin önünden geçerken. Sicilya usulü sağ kolumu kaldırıp parmaklarımı üç dört defa açıp kapıyorum. Beklediğim fırsatı yakaladım. Sant'Agata'da atölyesinde selamlaştığım komşu ressam kahvede. Yıllardır görmediğim dostumla karşılaşmışçasına içeri daldım. Karşılıklı *ciao*'lar, *buongiorno*'lar, espressolar. Kıza, ressamın kahvesini de ödedikten sonra, kafasında özel bir yer edineceğimin bilincinde, yüzmeye gideceğimi söyleyerek alelacele çıktım. Sıcak iklim insanları. Kışa doğru denize girenlere alışık değiller. Ertesi sabah kahvenin önünden ağır adımlarla geçerken parmaklarımı her zamankinden daha yavaş açıp kapattım. Yola devam.

Kendimi ağırdan satacağım. Birkaç gün uğramadım.

Sabahtan oradayım. Açılmak üzere. Bir hamleyle kaldırıma koyacağı açılır kapanır sandalyelerin ikisini elinden kaparken gözlerimiz bir an kilitlendi. Son sandalyeden sonra, aramızda şimdi ne olacak boşluğuna fırsat bırakmadan, sıradan bir "*Arrivederci*"yle gene yoluma devam. Yürüyüşten döndüğümde gülümsedi. Macchiato ikram etti. Sorudan hoşlanmam. Zamana bırakırım. Ama dayanamadım:

"Adın?"

"Margherita. Arkadaşlarıma, Marghe."

Yerinde duramayan kız çocukları gibi zıplayarak ismini şarkılaştırdı.

"Margherita, Marghe, Margherita, Marghe."

Adımı güzelce telaffuz etmek için dudaklarını büzerek üç defa tekrarladı.

"*Piachere*, memnun oldum," diye elimi uzattım ve evet, parmaklarımız o sonsuz saniyeye takılı kaldı. Ertesi sabah kahveye gittiğimde kapalıydı. Camekâna iliştirilmiş yazı, "*Riapriremo in Primavera*", baharda açılacağını söylüyor.

Bana da not düşmüş:

"Caravaggio'ya selam söyle."

Belki de böylesi daha iyi oldu.

Onu Caravaggio'yla sıkabilir, benden uzaklaştırmış olurdum. Hele anlatacaklarıma Türkler geliyor, diye başlasaydım.

Caravaggio'nun dünyasında günün lafı:

"*Mamma, li Turchi!*"

Osmanlı'nın Avrupa'da saçtığı dehşetin ifadesi.

"Türkler, günahlarımızın cezası, Tanrı'nın gazabının kırbacı," demişler. Kurtuluşlarının ahirete, dünyanın Türklere kaldığına inanmışlar. Korkuları 1600'de bekledikleri kıyametin habercisi. Nostradamus'un kehaneti kıtayı seferber etmiş. Yüz binler hac yolunda Roma'ya akında.

Osmanlı tehdidinden de öte dünyalarının tepetaklak olduğu bir dönem.

Avrupa nüfusunu kıran veba, din savaşları, papaya şeytan diyen Protestanlar, kilisenin Doğu-Batı bölünmesi, Latincenin çöküşü, matbaanın icadı, dinden bilime geçiş, Kopernik, Galilei ve dünyanın evrenin merkezinden atılmasının şoku...

Caravaggio tarihimizin en şaşkın döneminin emsalsiz ressamı.

Onun dönemine göre bizler uzayda yaşama, yapay zekâlı robotlar ile *homo sapiens 2.0*'a, gezegenimizde altıncı yok oluşa, yaşanmadan şerbetliyiz.

XVII.

Caravaggio Yaşıyor!

Klasikler diye okuduklarımız kültür soslu erkek tacizi.

Rönesans'ın eski Yunan'dan aparttıkları, Sicilya'nın bu küçük köşesinde kadınları aşağılamayı sürdürüyor. Kültür budalalarıyız. Batı'nın kültür diye benimsettirdiği geçmişte kadının vay haline.

Ortigia heykelleri kadın tacizcisi.

Sabahları kiliseye giderken önünden geçtiğim, ördeklerle kuğuların papirüslerin arasında yüzdüğü havuzda, Alpheios ve Arethusa heykelleri. Dere tanrısının su perisine kavuştuğu yer. Hikâyesi klasik edebiyatın ibret verici örneği.

Serinlemek için nehre giren Arethusa bacaklarının arasında hissettiği derenin akıntısından rahatsızlanır, sahile çıkar. Erkek haline bürünen Dere Tanrısı Alpheios su perisinin peşini bırakmayınca, kızın bekâretine sahip çıkan Artemis onu suya dönüştürür. Arethusa, Atina kıyılarından Akdeniz'e akar, kendini Ortigia'da deniz kıyısına bitişik, günümüzde kafalarına atılan madeni paralarla turistlerin sersemlettiği balıkların arasındaki havuzda bulur. Ovidius'un *Dönüşümler*'de anlattığı hikâyeyi, Roma tarihini de erkekler üzerine kuran Vergilius, Alpheios'u, havuzda ırzına geçilmekten kaçan Arethusa'yla birleştirerek erkeğe göre mutlu sonu yazar.

Mitolojilerde tacizin kültür kamuflajını, yaşlılara saygımıza benzetiyorum. Eski günler daha güzeldi, deyip bize felaketlerini devretme küstahlığındakilere saygımız neden? "Yaşlanınca bizi çöplüğe atmayın" sigortasının peşinde gençliğe yalakalık.

Fıskiyeli havuzda birbirlerine kavuşmuş Arethusa'yla Alpehios'un çıplak heykelleri önünde fotoğraf çekenlerin arasından geçtikten sonra kilisede mutat yerimi aldım. Rehber Caravaggio tanıtımını, "Dâhi ressam kötü adam," diye sonlandırma sahnesine

geldi. Sana ne? Nereden biliyorsun! Önünde devasa "Azize Lucia" tablosu. Caravaggio dedikodusu yapacağına resmi anlatsana! Dini simgeler var mı? Neler? Sanat tarihi kitapları, Hıristiyan ikonografisinde palmiye yaprağının anlamını yazar. Tabloda üzüm de varsa yorum başkadır. Caravaggio'nun "Azize Lucia"sındaki gibi ikisi de yoksa?

Dini simgelerin, ressamı dindar yapmayacağının çarpıcı örneği Osman Hamdi'nin "Mihrap"ı. Resimde rahlede oturan, sırtını kıbleye dönmüş kadın. Başı açık, göğüsleri görünürde. Ayaklarının altında Kuran, Zerdüştlerin Avesta'sı ve Budizm kitapları. Resim, 1903'te Berlin'de, ardından Londra Kraliyet Akademisi'nde sergilendikten sonra ressam, Abdülhamid korkusundan kaçıp gizlenmiş.

Caravaggio, yazdıkları kadar kötü insan olamaz.

Gece rüyamda beraberdik. Üstünde, bohem sanatçıların "modayı takmam" üniforması, eskimiş siyah giysiler. Bıçağını tavernada masaya saplamış. "Enginarların nasıl pişirildiğini merak ediyorsan önce tadına bak," diyen garsona tabağını fırlatmış, kocaman gözleriyle anneme bakıyor, "Evladım, dikkat etmelisin," uyarısını dinliyordu.

Saçmaladıkça çirkinleşen rehberin konuşmasını kestim, grubuna bağırdım.

"Caravaggio yaşıyor! Resmine bakın!"

Resmi kayıtlarda 1610'da, otuz dokuz yaşında öldü yazıyor. Belki daha çok yaşamış, izini kaybettirmiştir. Ölüsünü gören yok. Mezarı yok.

Adam deli mi diye bana korkarak baktılar. Kiliseye gelene kadar rehberlerinin peşinde Ortigia'yı dolanırken gördükleri balıkçıların seslerinin aryalar söylercesine pazaryerinde yankılanmasını, Apollon Tapınağı'nı, Artemis'in su perileriyle fıskiyeli havuzda oynaşmasını, bilimini savaşa adayan Siracusa'lı Arşimet'in adının verildiği meydanı, mimarların gözümüzün içine sokarcasına hünerlerini sergilediği barok mimarisini, şipşak tarih yolculuklarının sonraki duraklarında unutacaklar. Hepsinden çok akıllarında, kilisede yankılanan, "Caravaggio yaşıyor! Resmine bakın!" çıkışım kalacak. Gerisi Alzheimer turizmi.

Kendim ettim kendim buldum.

İşinden bezmiş rehberin, soğuk kilisede gün boyunca az maaşa talim eden bekçiye beni şikâyet etmesiyle buraya son gelişim olduğunu anladım. Fevri davranmamalıydım. Tam da her gün buraya gelmeye alışırken.

Sepetlenince yaşayacaklarımı, Avrupa'nın Türkiye'den ilk siyasi sığınmacısı şu dizelerde dile getirmiş.

Görün gerdûn-i dûnun himmetini
Bu gurbetde Cem'i bimâr kıldı

Cem Sultan'ın acısı Beyazıd'ın saltanat hırsı, benim yerimden edilişim Caravaggio tutkumdan.

Şairliğiyle de ünlü, resme yatkın Cem Sultan'ın gidişiyle Osmanlı'da Rönesans sanatına eğilim sona ermiş. Papa VIII. Innocentius'un yanında Vatikan'da geçirdiği altı yıl içinde Cem'in yolu bir ara buraya, Siracusa'ya da düşmüş. Adı turist rehberlerinde bile yok. Ölümünden sonra Avrupa'da kalan oğulları, Şehzade Ali, Murad ve Oğuz. Papa onları da babaları gibi, Osmanlı'ya karşı, serbest bırakırsam tahta vâris olurlar tehdidiyle rehin tuttu mu? Kızları Gevher Melek ve Ayşe Sultan. Batı'da hangi tahtlara gelin oldu? Avrupalıların tarih yazımında Bizans'ın üvey çocukları Türklere de yer yok.

Rehber parmağıyla beni bekçiye gösterdi.

Kara kaşlarını, bıyığıyla karışmış sakalını, hüzünlü gözlerini Caravaggio'ya benzettiğim, adının Tony olduğunu sonradan öğrendiğim bekçi oralı olmadı.

Kiliseye devam.

XVIII.

Aitlik Ahlaksızlıktır

Yaşamak istediğim yerleri seçerken değişmez bir kaidem var. Dikkat çekmeyeceğim kadar büyük, kedilerini tanıyabileceğim kadar küçük olmalı.

Ortigia Adası doğru adres.

Sicilya'dan iyi yer olabilir mi?

İnsanlar Yunan, Arap, Norman, İspanyol, İtalyan kırması. Bayrakları ciddiyetten uzak hilkat garibesi, üç bacaklı Medusa. Millet müptelalığından kurtulmuşlar. "Kimlerdeniz?" saplantıları yok. Piçlikleriyle özgürler. Kimsenin kimseyi taktığı yok.

Özgürlük, ait olmamak değil mi?

Kendime de.

Son aitlik kölelerimiz çocuklarımız. Kafalarına akıl yerine dinlerle bayrakları monte ediyor, anahtarı bir yere atıyoruz. Bize benzesin, tarihimize sahip çıksın dedikçe insanı insana kırdıran tarih tekerrür ediyor.

Tarihini bil diyorlar. Bilme.

Gününü kızıştırmak için geçmişi kullanma.

Düşmanlarını, kahramanlarını, peygamberlerini hortlatma.

Zerdüşt, Musa, Colombo, Napoléon, Lenin... Hepinize güle güle.

Emanetlerinizden uzak kalsın çocuklar.

Shakespeare halt etmiş.

Unutulmaktan kurtul – bir oğul yaratarak...
O, sen yaşlandığında yeniler varlığını...
Görevin bir başka "sen" yaratmaktır, bunu bil...
Ortaya senin eşin on tane sen çıkar...

Halil Cibranları tanımaz onun gibi çocuk terbiyecilerini.

Sizin değil sizin çocuklarınız.
Kendini özleyen Yaşam'ın evlatları onlar.
Sizin aracılığınızla geliyorlar ama sizden gelmiyorlar,
Sizlerle beraber olsalar da size ait değiller.

Onlara sevginizi verebilirsiniz ama düşüncelerinizi değil,
Çünkü onların kendi düşünceleri var.
Onları evinizde barındırabilir ama ruhlarını alıkoyamazsınız,
Çünkü ruhları yarındadır, sizse bu evi düşlerinizde bile ziyaret edemezsiniz.

Ne var ki yeni kuşaklara geçmişi unutturmaz intikamcılar.

İkiz Kuleler'i unutmayan Amerika dünyaya da unutturmuyor.
Konstantinopolis'in düştüğünü unutmuyor Yunanlar,
Türkler fethettiklerini.
"Bize de soykırım yapıldı" sahnesinde Ermeniler.
Acı, açık artırma pazarından pay almalı mı?
Acının son kullanma tarihi ne olmalı?
Acıyı
Yaşamanın
Tanıtmanın
Hatırlatmanın
Sağlıklı olduğunu
Kimden öğrendik?
İyi geldiğini söyler,
Hesap soranlarla psikologlar.
Ya çocuklara?
Siz,
Geçmişi kanattığınız acıların tüketicileri,
Kinlerinizin kalebendi yapmayın gençleri.
Annem 94 yaşında öldü
Soykırımdan söz etmedi bana
Dört yaşında öksüz

Dört yaşında yetim
Dört yaşında göçmen
İyi anneydi,
Afrika'da, Asya'da,
Her kıtanın acılı topraklarında
Binlerce, yüz binlerce, milyonlarca,
Sessiz kalan iyi anne gibi.
Ve
Suskunluklarında duyuyoruz,
Aborijinlerin,
Çingenelerin,
Savaştırılan çocukların,
Seks kölesi annelerin,
düzene dayanamayıp
Paris, Rio, New York, İstanbul'da çıldırıp
Köprülerden atlayanların
ıstırabını.

Tanrılarını kendilerine benzeten, "İnsan, onun suretinde yaratıldı," diyenler aitlik hırsımızın daniskası. Adorno, "Aitlik ahlaksızlık," derken hiçliği yaşatır.

Ortigia'da mutluyum.

Zenginliğim, aitliklerimden kopuşum, anadilimden uzak oluşum, yalnızlığım.

Ortigia pazarının iki ucunda Sicilya'nın meşhur peynir ve jambonlarından sandviç yapan ikiz kardeşler küs. Onlarla birlikte müşterileri de. Kuşlar, kurbağalar küser mi? "Biz" kelimesini "biz dünyalılar" anlamında kullanmadığımızda taraflaşma kılıcını çektik demektir.

Ne dersek diyelim, oyunumuzu nasıl oynarsak oynayalım kendimizi abartıyoruz. Gezegenin varlığı bizden sonra da sürecek.

Çağımın insanıyım.

Yüzyılımın yolculuğunda, serseri mayından farkım yoksa kimim ben?

Aitsizliğimle varım ama artık sünnetliyim.

İbret verici aşk yaram, izini kaybettiren Esra'dan miras. Punduna getirirsem işime yarayabilir. Sicilyalı bir kız çıkar da, "Aaa, neden seninki böyle?" diye bakacak olursa cevabım hazır. "Sünnetli erkeklerle sevişen kadınlarda rahim kanseri olasılığı daha az," diyerek bilirkişiliğimin düşünceli erkek kamuflajında belki onu tavlayabilirim.

Bu kadar aptal olabilir miydim? Aşk sersemliği.

Âşık olma halimle âşık olduğum kişiyi birbirine karıştırma gafleti.

Hayatın tek amacı ölünceye kadar yaşamak değil mi?

Ölülerimize sahip çıkma gafletinden de kurtulmalı.

Aitsizlikleştirmeliyiz.

Yak gitsin.

Gerisi süs, oyun.

Hele ölümüz de kaybolursa.

Almanya'da ailesiyle yaşayan Türk işçinin babası ölür. Nakil için bürokratik işlemler tamamlanır, naaş Anadolu'da köyüne defnedilir. İşçi Almanya'ya döner, bir hafta sonra annesi ölür. Bürokrasiden bezmiş. Annesini otomobilin üstüne bağladığı buzdolabına yerleştirir, yola çıkar. Sırbistan'da dinlenmek için arabayı kenara çeker. Uyandığında buzdolabı çalınmıştır.

XIX.

Burcuna Göre Seviş

Etna, duman ve lav püskürttüğünde eteğinde oturanlar bir şey olmamışçasına hayatlarını sürdürürken Catania'nın Fontanarossa Havaalanı günlerce kapalı.

Türümüz doğal felaketlere duyarlılığını kaybetti. Kuşların, kaplumbağaların zelzeleyi sezdiklerinin nice örneği var. Uyum sağlayamadığı yerlerden göç edip kendilerine doğada başka ekosistemler yaratırken bizler küresel ısınmayla şehirlerimiz batacakken olduğumuz yerde çakılı kalıyoruz.

Etna'nın dibinde yaşayanlara Krakatoa Yanardağı'nı sormuştum.

Endonezya'da 1883'te patladığında külleri dünyanın her yerinden görülecek şekilde birkaç yıl atmosferi kaplamış. Çok yerde hayat durmuş. Gezegenimiz tarihinin bilinen en büyük patlaması. Etna'nın gölgesinde yaşayanların haberi yok.

"Lavlardan beslenen toprağımız bereketli, portakallarımız ne kadar lezzetli," diyorlar.

Şarkıları bile var.

Kaçıp gitmek
Sağ kalmanın tek yolu
Ama nereye?
Lavlar yağacak
Güneş doğmadan sokaklara.
Sen koca dağ
Sen felaketler dağı
İçindeki ateşle
Sarsıldıkça sen
Ölüm getiren.
Hayatım senin elinde

Akşam odama döndüğümde şarkıyı Elena'yla arkadaşları söylüyordu. Üniversite mezunu. Antropoloji okumuş. Birçok arkadaşı gibi iş bulamamış. Pansiyonda çalışıyor. "Odanın duvarında kartpostalları görmüşsündür," dedi, "Tanrıları seferber ettim, Etna'ya karşı tam takımız."

"Tanrılar?"

"Üniversitede okuduklarım işe yarasın. Tanrı resimlerini pansiyonun Etna'ya bakan pencerelerinin yanlarına koydum."

"Matrak tiplermiş," dedim.

"Biri Bumba. Orta Afrika'da Boshongoların tanrısı."

"O da mı dünyayı yaratanlardan?"

"Hem de nasıl. Başlangıçta her yer karanlık, her yer su. Bumba'nın midesine kramp girmiş. Kusunca güneş doğmuş, suları kurutunca toprak çıkmış. Sancısı sürdüğünden tekrar kusunca dünyayı tamamlamış. Ay ve yıldızlar, arkasından leoparlarla timsahlar, sonunda da ilk insan Yoko Lima."

"Ya odamdaki pornoya kaçan resim?"

"Herkese verir miyim orasını? Esprimi anlayacağını bildiğimden verdim sana o odayı."

"Ne esprisi Elena! Herif hayaletiyle çiftleşiyor."

"Tanırsın sandım. Herif dediğin Mısırlıların üç bin yıl inandıkları, altın çağlarının tanrısı."

"Tamam da kendisiyle çiftleşmesi?"

"Yalnızlıktan. Tek başına ne yapsın? Atum çift cinsiyetli, erkek ve kadın, gölgesiyle sevişmesinden sonra tükürünce oğlu Şu, kusunca kızı Tefnut doğmuş. Mısır halkının bakire kadından doğan Tanrı oğlu İsa'ya inanmalarıyla çöküşleri başlamış, Müslümanlıkla uygarlıkları dibe vurmuş."

Havaya girdim. Tanrıdan bol ne var?

"Benimki Tahitili Ta'aroa. Yaratıcıların yaratıcısı. Bakmış her yer boşluk, kendisini evrene dönüştürüp evren olmuş. Sana birkaç tanrı daha bulayım, pansiyonumuzu tam koruma altına alalım."

Etna'ya alıştım. Penceremden gördüğüm her hali sıradanlaştı. Geçen gün patladığının haberini, Boston'a yakın Nantucket Adası'nda yaşayan Stephanie'den alınca şaşırmadım. Kız, risk

almazsa depresyona girenlerden. Kullandığı uçakla yanardağların üstünden geçerken çektiği *selfie*'lerin parasıyla yaşıyor. Sadece Yengeç burcundan kadın ve erkeklerle seviştiği için, beni yatağına alacakken, Balık burcundan olduğumu öğrenince misafir odasına kışkışlamıştı.

XX.

Kilisede Ne Düşünülür?

Yol, özgürlük.

Yol, yol sormamak.

Yanında getirdiğin kitabı okumamak.

Aval aval pencereden bakmak.

Arafta olmak.

Kendini başladığın noktada bulmak.

Uzakdoğu'nun Uzakbatı'sında olmak.

Yol,

Yaptığın, yapamadığın, yapacağını sandığınla

Dışarıya bakarken

Otobüs bekler gibi problem beklemek.

İsveç'te tren yolculuğumda İspanya'dan dönen tur rehberleriyle aynı kompartımanı paylaşmıştım.

Ingrid, "Problemlerinden kaçmak için yola çıkar, gittikleri yerde problem yaratırlar," demişti.

Ben ne halt ediyorum?

Mantık aramayacağım.

Caravaggio peşinde kendimi kovalıyorum.

Nereye kadar? Hani tesadüflerin yoldaşıyım? Kim kendisinin yalancısı değil ki?

Başta ben.

D. H. Lawrence, "Yazara değil, masalına güven," der.

Kilise gene boş. Kışa giriyoruz, turistlerin arkası kesildi.

Arkamda topuk sesleri. Tanıdık sandım. Değilmiş. Geçerken durdu. Yanıma oturdu. Mırıldanıyor. Ayrı dünyalardayız. Yer değiştirdim. Duayla vaktini harcıyor diye küçümsediğim kişi bile değilim.

O değilim, bu değilim, hiçlikle doluyum.

Tek başınasın. Seni enayi yerine koyan, yargılayan, taraflaştıran yok.

Özleyen, seven de yok.

Sen!

Tekrarlama kendini.

Geldiğim yerde tekrarlamaya başladım kendimi. Kahvaltım aynı. Yatağım aynı. Perdelerle örttüğün pencereden manzaram aynı. Raf ömrü geçmiş tekrarlar.

Konuşma, sus. Cümlelerini tersten kur. Yeni bir dil yarat. Bâleybelence öğren.

Balat'ta, Asmalı'da, Dolapdere'de, birbirine benzeyen meyhanelerde, "Buranın beyazpeyniri çok iyi," dediğimde, birbirinin benzeri beyazpeynirlerden farkım kalmamıştı. Ortigia'da bilmediğim bir şeyin peşindeyim. Kabul ediyorum Caravaggio'nun müptelası olduğumu. Oyun deyip geçiştiriyorum. Onunla yolumu buluyorum.

Yaşayanların sansürlendiği, ölülerin kuklalaştırıldığı bir dünyadan geliyorum.

Caravaggio uzmanı geçinenler, kimliklerine göre Caravaggio biçiyor. Jarman'ın filminde, eşcinselliği bendendi, demesi gibi. Sorun Caravaggio'nun cinselliği değil, kimlik avcılarının tarihte yandaş aramaları. Bohem taklidinde kendilerini cezbedici kılan sanatçıların yerini, sigortalı bedenleriyle kimlik kuranlar aldı.

Ben neyin gösterişindeyim?

Göğsümde, Malezya'da zehirli denizanasından kalan, kızıl kabuklu yara izi. Yaram kimliğim olabilir mi?

Ürkütür mü kadınları?

Nantucket Adası'ndan Boston'a indiğimiz teknede arkadaşlarımın tanıştırdığı kadınla akşam yemeğinden sonra otelde odasındayız. Soyundum. Üstünü çıkarmak istemiyor. Tedirginliğine anlam veremedim. Tek memesi olduğunu gördüğümde şaşkınlığımı çaktırmamaya çalışsam da daha ateşim sönmeden gözlerimden ikiyüzlülüğümü anlamış, sırtını dönmüştü.

"Oyuncağı kırılmış gibi bakan ilk erkek sen değilsin," dedi. "Kadınlarla olduğumdaysa beni bağırlarına basarcasına seviyorlar."

Adını unuttum. Yıllar geçti. Yalanım da yara, onu sevişemeden kaçırmış olmam da.

O gün Langkawi Adası'ndaki plajda öldürücü denizanası kadar beni yaralayan mayolu, başı örtülü yedi yaşlarında kızla ondan birkaç yaş büyük ağabeyiydi. Kız kardeşinin başını bağlamasıyla, ağabey artık onun iffetinden sorumluydu. Namus adına bıçak çekebilecek, katil olabilecek küçük ağabeyinde ırz düşmanlığının tohumlarının kız kardeşinin başörtüsüyle atıldığını düşündüm. Bir de Türkiye'de bunu *Modern Mahrem* kitabıyla onaylayan arkadaşımı.

Yaralıyım, başkalarından değil kendimize yaptıklarımızdan.

Kadını nesnelleştiren tarih, erkeğin cinselliğini sansürledi. Sansürledi, çünkü erkek kendinden kaçıyor. Kadının G noktasına kadar varan haritasını çıkarırken kendisi meçhul noktalar bütünü.

Kilisede olmayan İstanbul'da bıraktığım kedim, duyuyor musun?

Kendi kendimle düşünce mastürbasyonu. Rusya'da sosyalizmin çökmesiyle işsiz kalan, İstanbul'da adı Natasha'ya çıkan kadın sormuştu.

"Türkler mastürbasyona neden otuzbir derler?"

XXI.

Ah, Çocukluğum İsveç'te Geçseydi!

Amsterdam.

Microsoft teknolojisini Moskova'da satmaktan dönen San Francisco'lu iki yazılım uzmanı. Barda laflıyoruz.

Charlie:

"Camekânlarda tarife görmedim. Fiyatı nasıl koyuyorlar?"

Dick:

"Saat başına mı acaba? Tak fişi bitir işi de olabilir, parça parça da. Saksafon 5 dolarmış."

Charlie:

"Erken boşalsam aynı parayı alır mı?"

Microsoft'un kesin talimatı varmış. Rusya şantaj yapar diye kadınlarla yatmalarından korkmuşlar. Amsterdam'da Kırmızı Fener mahallesinde afallamışlar.

"Günlük hayatın parçası," dedim. "Aynı sokakta kreş de var."

"Sen gene dikkatli ol," dedi. Çektiği fotoğrafları gösterdi.

"Kadınlardan izin aldın mı?"

"Manyak mısın? Fotoğraf çekenlere ne yaptıklarını bilmiyor musun?"

"Ne yapıyorlarmış?"

"Sivil polis yakalayıp kanallara atıyormuş!"

Uzmanlar! Hangi gezegende yaşıyorlar?

Muhaddere Özerdim Dil Tarih'te Sinoloji Kürsüsü'nü kurmuş. Yıl 1949. Pekin'de Zhuangzi şiirleri tezine çalışırken, "Gece gürültüden uyuyamadım," diye ev sahiplerine yakınınca gülmüşler. Gürültü dediği, Mao'nun Komünist Devrimi'nin sesleri!

Haksızlık mı ediyorum uzmanlara? Yapay zekâyla uğraşan Charlie'nin, Amsterdam'da seks işçilerinin fotoğraflarını çekenleri

kanallara atıyorlar diye bilmesi neyi değiştirir? Zararsız. Dünyadan bir şey mi eksilecek?

Galiba, derdim kendilerini ciddiye alıp işlerini insandan soyutlayanlarda. "Akademisyenler fildişi kulelerinde yaşıyorlar," denmesi boşuna mı?

George Washington Üniversitesi'nde çocuk psikolojisi dersleri almıştım.

Hangi yaşta ne düşünürler, ne yaparlar, çocuk görmeden öğrendim.

* * *

Sicilya'da turistlerin merakları mafya, keyifleri alışveriş. Kilisede Caravaggio, kültür kamuflajı. Rehber, bildik nakaratın sonuna geldikten sonra, "İtalyanlar girdikleri savaşları kaybeder," demesinin muzip mutluluğunda, "Bizler Leonardo'nun, Michelangelo'nun, Caravaggio'nun torunlarıyız," diyerek sözlerini bitirdi.

Dua başlamışken, Fiorella arkadaşıyla çıkageldi!

Fiorella'nın peş peşe hapşırmasının sesi dualara karışıp kilise duvarında yankılandı. Papaz bakışlarını ona doğrultur, cemaat kafalarını bize çevirirken Fiorella arkadaşını kolundan çekip yanıma sığındı. Kendilerini gizleme gayretleri kıkırdamaya dönüştü. Fiorella elimden tuttu, üçümüz kiliseden çıktık, doğru deniz kenarında Scoglio dedikleri kayalara. Kiliseye Stockholm'den gelen arkadaşı Gunilla'ya Azize Lucia tablosunu göstermek istemiş.

Sandviçler kayalara yerleştirildi, üstler çıkarıldı, *prosecco* bardaklarımıza boşaltıldı. "*Skol*," diyerek sarhoşluğa doğru başlayan yolculuğumuzda, Gunilla kilisede Caravaggio'nun resmini göremeyişini telafi edercesine, Azize Lucia şarkısını İsveççe söylemeye başladı.

Natten går tunga fjät
runt gård och stuva;
Sankta Lucia, Sankta Lucia.

Zeki Müren'le devreye girdim.

Yıkanır denizde ışıkları ayın
Dolaşır sahilde nefesi rüzgârın
Neşeli şarkılar yükselir semaya
Santa Lucia, Santa Lucia.

Detone sesime, tercüme edince de Türkçe anlamına güldüler. Şarkının İsveççe sözleri mehtapta aşk değil, ışığın azizesi Azize Lucia'nın kötü ruhlar ve karanlıklarla savaşında İskandinavya'nın uzun kış gecelerini bir nebze aydınlatmasıyla ilgiliymiş.

İsveçli genç kızlar, eski takvimlerine göre kışın en karanlık gecesi 13 Aralık'ta, üstlerinde kırmızı kuşaklı beyaz elbiseleri, başlarında mumlarla ışıldayan taçları, bu şarkıyı söyleyerek evden eve kurabiye dağıtırlarmış. Kafası kesilmiş azizeler, şehit kıyafetleri ve dinleri adına karanlık sokaklarda sürüklenen çocuklar!

Af Örgütü, UNICEF! Birileri? Neredesiniz?

Aklım başka yerdeyken manzara değişti.

İsveçli kızların şarkısının çağrısına denizden çıkıp gelen erkeklere poz verircesine, kayalara uzanmış, üstleri çıplak Gunilla'yla Fiorella.

"Ah, çocukluğum İsveç'te geçseydi!" dedi Gunilla'nın yanına yerleşen Mario. "Köyde onuruna makarna yemek, buz gibi kilisede saatlerce azizeyi anmak yerine Stockholm'de onu sizlerle kutlamak varmış."

XXII.

Kedilerin Aklından Geçmez Böyle Düşünceler

Azize Lucia yerde yatıyor. Mezar kazıcıları iş başında. Ayakta, Hıristiyanların yedi ölümcül günahıyla yedi sevabını simgelercesine, yedi kişi başrolde.

Sekizinciyi saymıyorum. Caravaggio'ya benzettim.

Cemaat ölüm sükûnetinde. Onlarla tanışmaya vaktim var. Belki de ben gelmeden papaz duasını okumuştur. Homeros, Muhammed, Kleopatra, Einstein. Cenaze törenlerinde sessiz miydi cemaat? Fısıldaşanlar olmuştur. Amerika'da caz çalınan cenazeler de gördüm, çıplak gidilenler de. Türkiye'de alkış moda olmuştu.

Önümdeki tabloda, teker teker ölülerimin mezarını kazıyorlar.

Kimsenin ölüsünün önünde bu resmin önünde durduğum kadar kalmamıştım.

Sarah'nın ölüsü hariç.

Londra'da, tiyatroda tanıştığımda aşçı olduğunu söylemişti.

"İngilizler mutfaktan ne anlar, tek bildiğiniz rozbif," deyince evinde yemeğe davet etmiş, rozbif ikram ederek haddimi bildirince yıllar süren dostluğumuz başlamıştı. O yıllarda her tanıştığım kıza, çoğuna da vuruluyordum zaten, acaba benle sevişmek isteyecek mi diye baktığımdan kaçırdığım kızların ya da benden kaçanların mı desem, hesabı yok.

Dayımla Paris'te buluşmuştuk. Otelde aynı odada kalıyoruz. Ertesi gün Sarah'yla Londra'da buluşacağım. Gece dayımın başucunda uyandım.

"Evladım, ne istiyorsun?"

"Sarah," diye sayıklıyorum. Dudaklarından öpecekken, yüzünün seksen dokuz yaşındaki dayıma dönüşmesiyle irkildim. Pıs pıs yatağıma döndüm. Uykumda yürümüşüm. Sabahleyin dayımın,

"Uyanmasam ırzıma geçecektin," sözlerine kahkahayı bastık. Yıllar sonra Sarah'nın oturma odasında, tabutunun başında onunla uzun bir gece geçirecektim.

Caravaggio'ya bakarken ölülerim bir bir geliyor.

Ölü ölüyü çağırır.

Her yaştan ölün, aklının bir köşesindeki o tek mezarda toplanır.

Babamla Boston'dan tekneyle Nantucket'ta mezarlığa giderken tabutunun kapağını kaldırdım, plajda son yaz yaptığımız gibi yanına uzandım. Birlikte güneşlendik. Ölüm döşeğindeyken gece rüya görüp görmediğini sorduğumda, "Ben kendim rüya oldum," demişti. Dört gün önce hastanedeydik.

"Oğlum, kaldır beni."

Bakakaldım.

Doktor sağlığı için yerinden kıpırdatılmamalı demişti.

İki dakika sonra öldü.

Beyrut'ta, İsrail askerlerinin öldürdüğü Filistinli savaşçının gömülüşü. Bakışlarım, başörtüsünden gözlerini seçebildiğim, savaşçının karısına odaklanmıştı. Tören boyunca ona âşık kaldım. Yıllar geçti. Gözlerim gözlerinde.

Akşam yemeği bitmiş, mutfakta bulaşık yıkanıyor. Misafir kaldığım ailenin liseli kızı Elif sofradan kalktı. Odasına çağırdı. Soyunmuş, vücudunu okşuyor. Deniz Gezmiş'in de gömülü olduğu Karşıyaka Mezarlığı'ndayız. İntihar etmişti. Çukura indim, kefen bezine sarılı vücudunu uzattılar. Çıplak gördüğümde arkamı dönüp odasından çıkmıştım. Mezarında dudaklarından öperek vedalaştım.

Alla Badia Kilisesi'ndeyim.

Burada ne işim var?

Mezarcılık oynuyorum.

Caravaggio'nun resmin sağ köşesinden gelen ışıkla aydınlattığı Azize Lucia'nın mezarı başında dururken, e-postayla dün ölüm haberini aldığım Julia'nın da şu anda Boston'da mezarını kazıyor olmalılar. Rockport'ta denize çıplak girdiğimiz gece ben sızmışken sevişti mi arkadaşımla?

Kedilerin aklından geçmez böyle düşünceler.

Ölmüş iki kişinin sevişip sevişmediği aklıma takılıyorsa hak etmiyorum sevişmeyi.

XXIII.

Onuphria'nın Cinsiyet Değiştirmesi

Kilisede ziyaretçi kalmadı.

Caravaggio'yla baş başayım.

Albinoni çalıyor.

Önümden vızıldayarak bir sinek geçti.

İkincisi büyük bir kararlılıkla burnuma kondu.

Tekrar soruyorum.

Kilisede, Caravaggio'nun resmi önünde ne işim var?

Soruya bak! Annen seni neden doğurdu? Senin sen olacağını biliyor muydu?

Akışa bırak. Anlarsın.

Dışarısı günlük güneşlik.

Pansiyonla kilise arasında çakılıp kaldım.

Çık, adayı dolaş.

Sicilya'yı keşfet.

Lokantalara, barlara git. Yaşadığı şehirde âşık olamayıp burada unutulmayacak anonim sevişmeler arayanları bul.

Evet, burada ne işim var?

Her yaşadığım gün neden intihar etmediğimin cevabı aynı mı? Gözleri bağlı dolap beygiri gibi hayatı teğet geçmek istemiyorsan her gün sor kendine:

"Niçin yaşıyorum?"

Gün sonuna kadar cevabını verememişsen intihar etmişsin gibi yaşıyorsun demektir.

Azize Lucia resminin önünde geçirdiğim saatler yeter bana.

Sorumun cevabı, Boston'da resmini görme arzusuna kapılmam mıydı?

Harvard'ın Widener Kütüphanesi'ndeydim. Caravaggio'nun hayatını okumayı yarıda kesip tramvayla Museum of Fine Arts'a

gittim. Birinci katta, İngilizlerin Çin'e afyon satabilmek için açtıkları savaş sonrası Boston'lı çay tüccarlarının müzeye bağışladığı ganimetler. Hindistan'dan pamuk getirene kadar kıçlarında donları olmayan Batılıların yağmaladıkları Shang dönemi bronzları, Tang Hanedanı'ndan porselen atlar, Konfüçyüs değerlerini simgeleyen yeşim taşı figürler, resim, şiir ve hattın tek parşömende birleştiği eserler...

Aradığım dönem ikinci katta, 17. yüzyıl Avrupa ressamlarına ayrılan salonda. Ondan etkilendikleri için Caravaggiocu denilen, karanlık fonda ışıkla tek yere spot tutan ressamlar hemen seçiliyor.

Karşımda Ribera'nın "Aziz Onuphrius" tablosu.

Kutsallık kisvesinde cinsel sapıklık.

Din adamları, yani din "erkekleri" tanrı gelgellerinde müritlerine porno masalcısı.

Resmin kahramanı Onuphria, dindar, güzel bir kız. Ailesi, yaşlı zenginle evlenmesini isteyince, "Kurtar beni" yakarışını duyan Tanrı kızın yüzünü okşar, okşadıkça kızın yanağında sakal biter. Müstakbel koca nikâhta kızın peçesini kaldırır, kara sakalından kaçar, ailesinin de evden kovduğu kızları mağaraya sığınır. Giysilerini yakar, dünyevi zevklerden arınır, duaya kaptırır, Tanrı'nın onu okşadıkça uzayan sakalı vücudunu kaplar. Münzevi hayatında namı duyulur. Bir gün mağaranın girişine genç bir erkek çıkagelir, kararlılığının sınanması için yardım ister.

"Yaşlı kutsal adam, adını bağışlar mısın?"

"Adım Onuphrius," der Onuphria.

"Dualarımı kaçırmam, kızlara bakmam, gene de arzularımdan arınamıyorum."

"Gece yanımda kal, sana rüya göndereceğim."

Delikanlı, gece kıza dönüşmüş Onuphrius'u çıplak görür, ömründe ilk defa orgazm olur.

Sabah olanları anlatır:

"Tanrı'nın bildiği vardır," der kara sakallı, kara kıllı Onuphrius. Gün boyu dua ederler. Ertesi gece delikanlı rüyasında hamile kalır, ölü bir oğlan doğurur, Onuphrius diriltemeyeceğini söyler, gömerler. Sabah uyandıklarında Onuphrius, beline sarkan kara sakalını kaldırır. Göğüsleri ortaya çıkar:

"Anladın mı?"

"Evet," der kendisi de kadına dönüşmüş delikanlı. Şehre kadın olarak döner, evlenir, çocuğu olur.

Kaç defa okuyup anlayamadığım, bu hikâyeye sığınan mürit kaybında Vatikan 21. yüzyılı yakalayamama telaşında. "Tanrı insanı yanlış cinsiyetle yaratmaz," diyen papalık, Onuphrius'u hermafroditlerin azizi ilan etmiş.

Tarihin ilk kadın ressamlardan Artemisia Gentileschi'nin "Holofernes'in Kafasını Kesen Yudit" tablosuna yöneldim. Yüzü kararlı, cezbedici genç kız, saçlarından yakaladığı Holofernes'in kafasını yatakta yastığa bastırırken diğer elindeki bıçakla boğazını kesiyor.

Resme yaklaşmamla, bekçinin eli omuzumda.

Başkaları da bu çekici kadının cezbesinde resme yanaştığından bekçi mevzilenmiş. Resmin hikâyesi, kilise sanatında vahşetin sıradanlığı.

Holofernes'in ordusu Yahudi topraklarını işgal edince Tevrat kahramanı Yudit, dişiliğini kuşanır, adamı baştan çıkarıp yatakta öldürür.

Bekçi bana temkinle bakıyor. Hangi resme gitsem peşimden gelecek. Yudit'in dik meme uçlarıyla değil, Artemisia'yla ilgilendiğimi söylesem belki tavrı değişir diye ressamın kim olduğunu bilip bilmediğini sordum. Cep telefonundan Artemisia'nın hayatına baktık.

Tarihinin en meşhur kadın ressamı. On yedi yaşındayken resim dersleri aldığı babasının arkadaşı Artemisia'nın ırzına geçmiş, evleneceğiz, diye oyalamış. Artemisia dava açıp kadın direnişinin tarihinde çığır açmış. Mahkeme, yalan söylemediğinden emin olmak için ırzına geçilişini defalarca anlattırmış, davadan vazgeçsin diye işkenceden geçirmiş, herkesin önünde bekâret kontrolü yaptırmış. Davayı kazanan Artemisia, Londra'da National Museum'un daimi koleksiyonunda resmi olan yirmi bir kadın ressamdan biri. Koleksiyondaki erkek ressamların sayısı iki bin üç yüz.

Bekçinin adı Saliha. Ruandalı, Müslüman. Babası sünnet ettirmek isteyince Boston'a, yeğenin yanına kaçmış.

Müzede Caravaggio yokmuş.

İleride Caravaggio peşinde Londra, Roma, Milano, Hartford, New York, Napoli, gitmediğim yer, görmediğim müze kalmayacak.

XXIV.

Pes Etmiş Bir Avrupalı İhtilalciye

Aradığımı bulamamanın inadı mı beni Sicilya'daki defin tablosunun önüne kilitledi? Aklım Caravaggio'nun resmini yaptığı aynı günlerde İngiltere'de sahne alan başka bir mezarda. Mezar kazıcılarımız her yerde isimsiz. Aramızda kaç kişi var anasının, babasının mezarını kazanın adını bilen? Shakespeare hiç olmazsa onlara ses vermiş. Yoksa Hamlet'in sevgilisi Ophelia'nın mezarını kazanların da adı yok.

Ne diyordu biri?

"İnsanın en kalıcı yapısını mezarcı yapar. Kıyamete kadar durur."

Mezar kazıcıları hastalığa odaklı doktor, kestiği kuzuyu tanımayan kasap gibi. Bilmezler kimin mezarını kazdıklarını. Mezarlarımız, adlarımızın sonradan yazıldığı taştan kartvizitlerimiz. Bu kasvetli mekânlara nasıl hayat verilebilir, ölüler nasıl diriltilir?

Hortlak hikâyeleri, aydınlanmadan nasibini alamamış kötü İngiliz edebiyatçılarının işi. Benim projem başkaydı. Lisede, borsayı takip edip hayali alışverişler yaptığımız, "Sen de Milyoner Olabilirsin" kulübümüze yenilik katmak istemiştim. Teklifimi garipseyen danışman hocamız beni müdüre, müdür de okul psikoloğuna yolladı. Proje battı.

Ölülerin sırtından para kazanacaktım.

"Mezarlarında Yaşayanlar" projemde, müşterimiz kredi kartını mezar taşındaki okuyucuya yerleştirip yanına iliştirilmiş oynatıcıya gözünü dayayınca ölü, ekranda canlanacaktı. Şarkı söylerken, şiir okurken, dağa tırmanırken, ağlarken, düşmanlarına beddualar sayarken, çocuklarını öperken... Ölünün geçmişinden derlenmiş anlar. Rahmetli nasıl hatırlanmak istemişse, mezar taşına

yerleştirilmiş filmi. "Hayatımı yazsam roman olur," diyenleri ebediyete taşıyacak son fırsatları.

Mezar taşının deliğinin ucundaki ekranda çocukken attığı ilk adımlar, okul tatillerinde eşek şakaları, boşanacağından bihaber balayı pozları, ileride biri işkencede ölecek, diğeri diktatör olacak askerlik arkadaşlarıyla fotoğrafı, Roma'da Trevi Çeşmesi'nde, Boston'da Celtics maçında, Hindistan'da dilenci çocuklarla dünya gezgini halinin kayıtları... Mezar taşına kredi kartı basıldığında vârislerine gelir sağlama imkânı. Porno yıldızı, yattığı yerden yeni kuşakları baştan çıkarmaya devam ederken Messi gollerini, Magic basketlerini sıralayacak, Yoko Ono John Lennon'ın ölüsünü sömürmeyi sürdürecek, Zeki Müren vârisi belirlediği Mehmetçik Vakfı için mezarından para basacaktı.

Kilisedeki kulak misafirliğim anılarımdan uzaklaştırdı.

Yoldayken dilimiz çözülür, memleketteyken anlatmadıklarımızı, uçakta, trende yanımızda oturana söyleriz. Amerikalılar bile yurtdışında birbirleriyle sohbet ederken kimsenin onları anlamadığı kayıtsızlığındadır.

Amerikanca duyduğumda irkiliyorum. Son yüz yıldır emperyalizmin dili olduğundan değil. Dünyaya kapitalist ahlakın kalıplarıyla baktırdığından. Şairleri olmasa bana ne Amerikancadan.

Walt Whitman:

"Pes Etmiş Bir Avrupalı İhtilalciye"

Dayan be kardeşim, dayan be bacım!
Devam ateşe – hürlük uğruna bu, kıran kırana;
Hürlük dediğin pes etmez öyle bir-iki bozgunla; hürlük dediğin pes etmez zaten,
Halkın ilgisizliği, nankörlüğü ve döneklik edenler hep bir yana,
Pes etmez öyle tekmeye, yumruğa, topa, tüfeğe, ceza kanunlarına.

Amerikancanın yayılması Amazon Ormanları'nda türlerin yok olması gibi. Dillerin ekosistemleri katlediliyor. Amerikanca etkisinde homojenleştikçe, toplumsal dönüşümlere uyum sağlama yeteneğimizi yitiriyoruz. Çevremize, birbirimize, kendimize bakış

açımızın çeşitliliği kısıtlanıyor. Darvinci anlamda kültürel yok oluştayız. Nice keşiflerde bulunan, badireleri atlatan türümüz, günümüze algılama çeşitliliği sayesinde gelebildi. Dilimizde tektipleşmek felaket.

Yanımdakileri dinliyorum. Kendi aralarında konuşuyorlar. Vapurla gelmişler. İkisi de kültür işportacısı. Sanat galerileri var. Merakları "Caravaggio kaç para eder?"

Ressamların adlarına hisse senetleri çıkarıp Wall Street'te satışa sunmayı konuşuyorlar. Chicago White Sox beyzbol takımının sahipleriymiş. Portekiz diktatörü Salazar'ın "Futbol olmasa ülkemi idare edemezdim" sözleri ABD için de geçerli. Uzun boylusunun "Basket, futbol fark etmez, ortak bahis olan her oyunda şike vardır," lafı, çağdaş spor sanayisiyle topluca kandırılmamızın özeti.

Kurnaz olsalar da ava giden avlanır.

İkisinin, gemilerine döndüklerinde binerken tanınmaları için boyunlarında asılı kimlikleri, Ortigia'lı hediyelik eşya satıcılarına, lokantalara, barlara, "Buraya tekrar gelmeyeceğim, bana kazık atabilirsiniz," davetiyesi.

Kiliseden çıktılar.

Azize Lucia önümde ölü yatıyor. Kilisedeki yazıya göre öldürüldüğü tarih 13 Aralık 304. Nereden biliyoruz? İnançlar sorgulanmayınca yalanlarını kutsar, yalancılara taparız.

Asur Kralı II. Sargon:

"Rahiplerin ne kadar çok yalan söylediğini herkes bilir. Onların ağzından çıkanlarla benim bağırsaklarımdan çıkanlar arasında pek fark yoktur."

Lucia'nın tarihte ilk kaydı, ölümünden üç asır sonra, 6. yüzyıldaymış. Boston'da hâkim arkadaşım, "İyi yalanı ayrıntılar inanılır kılar. Tarihte hayal mahsulü insanların doğum tarihi mutlaka bellidir," demişti.

Orwell *1984*'te, "Yalan ne kadar tekrarlanırsa o kadar inanılır," der. İnançlarımız da çocukluğumuzda bize belletilen efsanelerle yandan çarklı. Dinleri sorgulandığında satıcılarının cevapları tektir, "Tanrı bilinmez, inanılır."

Uzatmalara oynuyorlar. Bilimle teknolojide hırsımızı engelleyebilmiş, merakımızı dizginleyip ahlakla dengeleyebilmiş olsaydık dinler çoktan müzelerdeydi. Geleceğimiz butik inançlarda. Birkaç değil, binlerce dinde.

Evrende Büyük Patlama'dan önce ne vardı?

Papa, Vatikan'da buluştuklarında Hawking'e, "Bununla ilgilenme," demiş.

Azize Lucia'nın hikâyesi Katoliklerin azizler formülü üzerine kurulu.

Erkekler Siracusa'lı Lucia'nın peşinde. Çeyizi servet. Babası beş yaşındayken ölmüş. Annesi hasta. Kızın rüyasına giren Azize Agatha, İsa'ya ibadet ederse annesinin iyileşeceğini söyler. Dileğinin kabulüyle Lucia bekâretini İsa'ya, servetini yoksullara bağışlar, peşindeki erkek rahat bıraksın diye gözlerini kör eder. Çeyizin gittiğine hayıflanan adam, Lucia'nın Hıristiyan olduğunu ihbar eder. Romalı vali onu kerhaneye yollamak ister, taş gibi ağırlaşan kızı bin asker yerinden kıpırdatamaz. Bin öküz koşar, kımıldatamazlar. Büyücü, der, cadıların gücünü yok ettiğine inandıkları kedi çişinde boğmak isterler onu, kediler işemez olur. Yakalım, derler, alevler bedenine değince söner.

Sonrasının tartışmalı olması, yalanı inandırıcı kılmanın klasik yolu.

Lucia, Katoliklere göre kafası kesilerek öldürülmüşken, Ortodokslar boğazına hançer saplandı, der. Caravaggio, Lucia'yı önce kesik başla resmetmiş. Tablonun röntgen analizlerine göre ilk yaptığını sildikten sonra iki tarafa da oynarcasına efsaneden uzaklaşmış, Lucia'nın boynunda ancak büyüteçle seçilebilecek bir çizikle dini sembollere selam çakarken bildiğini okumuş. Oturduğum yerden kesiği görebilmem mümkün değil. Resimle aramda, kilisenin kutsal alanına girmemi engelleyen kırmızı kordon var. Kör Lucia'nın efsanesi mucizeyle bitmiş, tanrısı ona dünyanın en güzel gözlerini bahşetmiş.

XXV.

Sappho Homolulu'da

Âşığın gözü kör müdür?

Amsterdam'da, maskeli partilerde Sodom'un son günleri.

Avrupa'nın ilk lezbiyen gece kulübü Homolulu'da çalışan Liesbeth'le bu partilerden birinde tanıştım. Bir kadın beni dansa kaldırmıştı. Az sonra Liesbeth yanımıza gelince dansı kesip ayrıldı.

Maskem Liesbeth'in ilgisini çekmiş.

Sesi meraklı, tonlaması suçlayıcı.

"Bir erkek neden sevici kadın şair maskesi takar?"

"Seviciliğinden bana ne! Sana soran var mı Mini Fare maskesiyle neden dolanıyorsun diye?"

"Erkek olman Sappho'ya yakışmıyor."

"Fare masken de senin sesine uygun. Sappho, Prometheus'un, yani bir erkeğin insanı yarattığını ilk yazan kişi."

"Olabilir, ama Papa I. Gregorius da, nerede şiiri varsa yakın, demiş. O da erkek."

Maskesini çıkardı. Güzel kadın görünce ne yapacağımı şaşırıyorum. Eğildim, elini öpercesine dudaklarımla hafifçe okşadım.

"Neden Sappho?"

"Şiirini severim," dedim. "Haddini biliyor. Kaç kişi, 'Uçuşan sözlerle şarkıma başlarım ben,' diyebilir." Boston'da arkadaşımın sahibi olduğu Ölü Ozanlar Oteli'nin onur konuğu. Her odada şiiri var.

Resepsiyon, otele gelenleri şiiriyle karşılar.

geldin, ne iyi ettin
öylesine arıyordum ki seni,
serinlettin
arzu ile yanan içimi

Homolulu'nun sahibi Maria'nın intiharını biliyordum. Eşcinsel âlemde hemen duyulmuştu. Liesbeth'le ölümünden az önce tanışmışlar, ilk bakışta aşk. İzlanda'da tatile gitmişler. Kanser olduğunu gizleyen Maria kulübüne döndüğünün ertesi günü intihar etmiş. Liesbeth, organlarını bağışlayan Maria'nın gözlerinin peşinde. Kime gittiği meçhul. Her yolu deniyor. Ortigia'ya gitmiş, katedralde duacısıyım dediği Azize Lucia'ya yalvarmış. Birkaç ay sonra dedektif bürosundan haber. Sevgilisinin yeşil gözleri bir erkekte. Miami'de göz naklinden sonra ringe dönen siyah boksörde.

Black Russian içiyoruz.

Yanımızdan geçen erkeğe seslendi:

"İşte o," dedi.

Boksörle evlenmiş. Homolulu'da güvenlik görevlisi. Çocukları var.

Beni dansa kaldıran kadının önümüzden geçmesiyle yerimden doğruldum.

"Uzak dur. Sevgilisinin adı Sofia. Kıskançtır. Sana dokunmaz, kızı perişan eder."

* * *

Lucia körlerin azizesi. Gözlerin koruyucusu. Adı Latince ışık demek.

Edebiyatta adresi *İlahi Komedya*, "Cehennem", II. Kanto.

Vergilius'un cehennemde başlattığı yolculuğuna eşlik etsin diye Meryem, Lucia'nın Beatrice'ye haber vermesini ister. "Azize Lucia'nın Çileleri" adlı video oyunundaysa Lucia kendini şöyle tanıtır:

Ben Azize Lucia!
Gözlerimi putperestler çıkardı, vücudumu işkenceyle kirlettiler.
Ben Azize Lucia, cennetin nurunu gören.
Sen, karanlık geçmişinde ışığın özleminde.
Seni koruyacağım.

XXVI.

Ya Paralel Evrenler Varsa?

Ortigia rıhtımında beş direkli, kırk iki yelkenli Royal Clipper.

Dünyanın en büyük yelkenlisi. Savaştan, işsizlikten, açlıktan kaçanların boğulduğu Akdeniz'de yaşlı zenginleri dolaştırıyor.

Geminin palamarının yanında bekleyen denizciden sigara otlandım. Procida'lı.

"Adını duymamışsındır," dedi. "Adamıza turist istemiyoruz. Napoli Körfezi'nde Capri'yi bilirsin. Adayı AVM'ye çevirmekle meşguller. Az ötesinde Procida bambaşka."

Yolcular Caravaggio resmini görmeye gitmiş. Sigara otlanmam bizi kaynaştırdı, kaptanla tanıştırdı. Amerikalı. Ortigia'yı turlamış, vejetaryen lokanta bulamamış. Ayaküstü laflıyoruz. Balıklara ilgimi görünce gemideki sergisine davet etti. Pasifik ve Atlas okyanuslarından topladığı, nesli tükenmeye yüz tutmuş, mumyalaştırdığı balık kafaları sergisi. Ne zaman İstanbul'a uğrasalar, balıkları tam da Boğaz Köprüsü'nün kalıcı karaltısının çöktüğü sulara törenle defnediyor, bir sonraki seferinde yeni türlerden örnek topluyormuş.

"Neden?" diye sorduğumda, "Köprü kurban istiyor," dedi.

İstanbul'a dönemeyeceğimi öğrenince:

"Sevgiline ne götürmemi istersin? Bakarsın arkadaşıyla tanıştırır. Müslüman sevgilim hiç olmadı."

Cebimden çıkardığım bir avuç Sicilya bademini koyduğum kâğıt mendile, Ortigia'ya geldiğimden beri haber almadığım Esra'nın iletişim bilgilerini yazdım. Aşk zor zanaat. Kadını neden rahat bırakmıyorum? Onu bir kere bile olsa elde etme inadımdan mı?

İleride robot sevgililerine Sicilya bademi yollayan olacak mı?

Robot kedi, sanal yolculuk, hologram terapisti derken bile bile lades. Murakami bir robotla ilk aşk romanını yazdı bile. Yapay

zekâlı robot yazarları okuduğumuzda fark edebilecek miyiz? Hawking'e sorulsa fark etmez, nasıl olsa yapay zekâ sonumuzu getirecek, diyecekti. Ressamın, şairin soluduğu havanın yerini tutamayacak olsa da, sanal dünya Turing testini çoktan geçti, gerçekten ayırt edemiyoruz.

Royal Clipper üç gün sonra, aceleyle ayrıldığım, Gümüşsuyu'ndaki bahçesi palmiye ağaçlı evimin önünden geçecek.

"Gel seni de gizlice götüreyim," dedi kaptan.

Ne binesim geliyor İstanbul'a gidecek gemiye ne dokunasım. Dörtnala uzak Asya'dan devlet batıra batıra gelenlerin yolu tıkanınca yüzyıllardır yeni evlerinin geçmişine taraflaşmakla meşguller.

Üç perdeli aitsizlikler parodisi.

Başlık: "Aitlik Beyin Yıkar".

Birinci Perde:

Adam ıssız adaya düşer.

İki tapınak yapar.

Biri çıkagelir.

"Neden iki?"

"Buna gider, ötekinin önünden geçmem."

İkinci Perde:

Erzurumlu Bejno. Hapisten çıkar, "Kendimi Türkiye'ye ait hissetmiyorum," der, Napoli'ye yerleşir. İtalyanlar kışın soğuk geçmesinden şikâyetçi. Erzurum'da eksi otuzlara alışık Bejno koroya katılır:

"Bu kadar soğuk görmedim."

Son Perde:

Paris.

Ressam ve dövmeci iki arkadaş. Yirmi yaşlarındalar. Kafa çektikleri bir gece, ressam dövmecinin sırtına otoportresini yapar. Yolları ayrılır. Sokağa düşen dövmeci bir sanat galerisi önünde durakalır. Camekânda arkadaşının resmi. Galeriye girer, içeride kokteyl. Kıyafeti yırtık pırtık, pis kokuyor. Yaka paça dışarı. Gömleğini çıkarır, gerisingeri galeriye girer.

"Mor gerçekçi dönemi."

"Savaştan önce yapmış olmalı."

"Fırçanın darbesine bak."

Çoktan ölmüş arkadaşının retrospektif sergisidir bu.

"En az yarım milyon!"

Côte d'Azur'de bir otel sahibi adama iş teklif eder.

"Yemek, yatak, içkin benden, sırtında resim, plajda gün boyu gidip geleceksin."

Yazarını hatırlayamadığım hikâyenin son cümlesi:

"Ressamın bilinmeyen bir otoportresi Suudi prensine satılır."

Bedenimiz kime ait?

The Guardian'da okudum. İspanya'da işsiz bir genç, derisine yaptırdığı resmin ölümünden sonra müzayedede satılmasını vasiyet etmiş.

Kanserli böbrekler, kangrenli bacaklar, işe yaramayan kalpler. Hastanelerde çöp olan organlarımız, mezarlarda çürüyen bedenlerimiz kime ait?

Yıldız tozundan geldik hepimiz.

İlle aitlikse evrene aitiz.

O da kesmez!

Ya paralel evrenler varsa?

Meryem'in bekâretine, İsa'nın kanının şaraba, etinin ekmeğe dönüştüğüne inanan, Musa'nın, Muhammed'in mucizelerine iltifat edenler, güneşin bir yıldız olduğunu söylemeyen Caravaggio'nun çağdaşı Bruno'nun kazıkta yakılmasının nedenlerinden.

XXVII.

Deveciyle Konuşan Kapısını Büyük Açar

Brecht'in burjuvalarla dalga geçen *Üç Kuruşluk Opera*'sındaki dilencilerden ilhamla, iki paralık kakofoni.

Birinci Perde: Düşünürler
Her şeyi sorgulamak – Platon
Kendime güven – Nietzsche
Dünya vatandaşlığı – Kant
Vasıflandırmak – Aristoteles
Şikâyetçi olmamak – Spinoza
Dayanışma – Konfüçyüs
Bağımsızlık – Laozi
Geçicilik – İbn Haldun
Anlamsızlık – Sartre
Aşk – Schopenhauer
Hepsinde arayıp cevabını bulamadığım:
"Şehirlerde neden güvercin ölüsü görülmez?"
Akıl yormaya değmez. Düşünceye çerez derken, çerez budalalığı.
Murakami de "Yağmur yağınca karıncalar nereye gider?" diye sormuş.
Ressamları kelimelere sığdıranlar da var.

İkinci Perde: Ressamlar
Kadın erkek alayının poposu değirmen taşı kadar büyükse – Rubens
Herkesin bariz bir tuhaflığı varsa – Picasso
Kafanızın trilyon olduğu bir gecenin sabahıysa – Dalí
Suratlarda kabızlıktan ölüyorlarmış ifadesi varsa – Titian
Çok çok fazla insan varsa ve insanlar normal görünüyorsa

– Bruegel
Grup seksi yapıyormuş gibiyseler – Bosch
Sokak lambasının altında ekilmiş gibiyseler – Rembrandt
Oraya buraya serpiştirilmiş en az üç melek ve kuzular varsa – Boucher
İnsanlar çıplak, güzel ve üst üste yığılmışsa – Michelangelo
Balerin varsa – Degas
Açlıktan geberiyormuş gibi görünüyorsa – El Greco
Magirus tamponu gibi yekpare kaşlı bir kadınsa – Frida
Benekli benekli bir doğa anlatımıysa – Monet
Kafaları güzel, mutlu parti insanlarının olduğu bir ortam ise – Renoir
Kafaları güzel, mutsuz parti insanlarının olduğu bir ortam ise – Manet
Saçlar asla fön değmemişçesine kıvırcıksa – Da Vinci
Rengârenk boyanmış Excel sayfası gibi bir şeyse – Mondrian
Bakar bakmaz, "Hadi lan, bunu ben de yaparım," diyorsanız – Miró'dur.

Bunları ben yazmış olamam.

Adınız?

XXVIII.

Güle Güle Platon!

Kilisede yerim birinci sıra, sağda ilk sandalye.

Hep aynı yere oturmak!

Kendimi sorguladıkça eğleniyorum.

Yemeğin ortasında karşımdakiyle yer değiştiririm.

Manzara ikiye katlanır, sofra yeniden başlar. Senfonide müziğin sonraki hareketine geçilmişçesine, sohbetin dili değişir. Yemek öncesi sandalye tiyatromuzdaki, "Siz buyurun" repliklerimizin oyalayıcılığını gereksiz kılar.

Hannover'lilerin nezaketleriyle bilindiği Almanya'dayız.

Kadın ikizlere hamile. Doğmalarına ramak kalmış. Rahimdekiler, "Önce siz buyurun"larda. Yıllar geçer, aksakallı ikizler hâlâ ana rahminde.

Japonlar daha beter.

Dalkavukluk nezaketinde kim nerede oturacak merasimini tersyüz etmiş, incelikleriyle kaş yaparken göz çıkarmışlar. Esra'yla Washington'da, Japon elçisinin ikametgâhında öğle yemeğine davetliydik. Sofrayı balkona kurmuşlar, karşımızda Potomac Nehri. Bizi, arkamızı manzaraya verecek şekilde oturttular. Onlar nehre, biz duvara bakıyoruz. Elçi kadehini kaldırdı:

"Arkanızdaki manzarayla bir tablonun içindeymişçesine, doğayla bütünleşmiş zarif görüntünüzün şerefine." Sen gel, manzaranın karşısına kurul, sonra da beni onurlandırdığına oyna.

Çağdaş Japon Murakami:

"Aptallığımızı ciddiye almak zaman kaybıdır."

Kilisede neden ön sıradayım?

Onlarca sandalye var. Arkama baktım. Hepsi boş.

Alışkanlıklarımın tutsağıyım.

Diş fırçası, cinsel tercih, sandalye, tanrı.

Bulutlardan kurtulan ışık, tavanın yanındaki yüksek pencerelerden içeri vurdu. Azize Lucia'nın gömülmesini gün ışığında seyrediyorum. Beş dakika geçmedi, Azize Lucia tekrar akşam karanlığında. Resimde kahverenginin karanlık tonları. Caravaggio, buradayken dolaştığı, "*latomie*" adında devasa, minare şeklinde karanlık mağaralardan, ilk Hıristiyanların yeraltı mezarlıklarından etkilenmiş. Tek çarpıcı renk, piskoposun boynuna doladığı kırmızı eşarp.

Başka ressamlar albenili tonlarla gökyüzünde melekleri uçurur, İsa'larına, Meryem'lerine bayramlıklarını giydirirken "Azize Lucia" resminde toplananlar birbirinden silik. Caravaggio olmasa resim beş para etmez, ne saraylarda yer bulur ne kiliselerde, diyenler var. Resim duygudan yoksun. Orantısız. Arkadakiler eciş bücüş. Sevdiğimi söyleyemem. Freud kuklası bir sanat tarihçisi, bu karanlık resim için, "Caravaggio'nun ölümünün yaklaştığını hissetmesinin, karamsarlığının karanlığı," demiş.

Nikâhlarında karalar giyen damatlar ölüm beklentisinde mi?

Gözüm mezar kazıcılarıyla törene katılan Hıristiyanlar arasında gidip geliyor. Kutsal resmin kahramanları yarı çıplak iki mezar kazıcısı.

Işık, yapılı vücutlarını aydınlatmış. Arka planda silik, yoksul müminlerle züppe görünümlü genç piskopos.

Mizanseninin tanığıysa sağ köşede, burada ne işim var dercesine, Caravaggio'nun kaçamak bakışlı otoportresi.

Azize Lucia?

Adını resme vermiş, kendisi yok gibi. Yarısı karanlıkta. Yüzüne hafifçe vuran ışık mezarcıdan yansıyor. Caravaggio, Hıristiyanlığın simgelerini sıfırlamış. Vatikan'ın olmazsa olmazı, şehitliğin simgesi palmiye yaprağı, Azize Lucia'nın başında hale, cennetin yolunu gösterecek melekler resimde yok. Okuma yazması olmayan, papazların Latince vaazlarını anlayamayan kilisenin cahil müritlerini kutsal simgelere kalebentliklerinden kurtarmış.

Sansür var! Resimde ilk göze çarpan, mezar kazıcılarının kimsenin nezaketinden kıç diyemeyeceği koca götleri. Bize poz verircesine iki koca göt. Sanat tarihçilerinin görmezden geldiği, bana göre itici, kimilerine göre homoerotik iki göt.

Neden itici?

Homofobik miyim?

"Kaba ağaç yaprağıyla gürler" lafı benim için mi yazılmış?

J. Edgar Hoover, FBI şefi.

ABD'de saltanatı kırk yıl sürmüş.

Çekmecesinde cumhurbaşkanlarına şantaj dosyaları.

Üniversitemin mütevelli heyeti başkanı.

Komünist düşmanı.

Eşcinsel düşmanı.

Öldükten sonra ortaya çıkan fotoğraflarında kocasıyla gecesini gece ediyor.

Yaşlı, kıllı vücudu, sivri topuklu ayakkabıları, siyah jartiyerli bacakları; kırbaçlıyor, kırbaçlanıyor, düzüyor, düzdürüyor. Caravaggio'nun resmi, İtalya'da o yıllarda, "Ne güzelim ne de kadınsı. Erkeğin dokunmasına illet olurum ama birinin götüne koymaya gelince aradığınız adam benim," diyen abaza erkeklere göz mü kırpıyor?

Resimlerinin, İtalyan Komünist Partisi'nin Soğuk Savaş'ta güçlendiği yıllarda yeniden keşfedilmesi tesadüf değil. Caravaggio'yu Sovyetlerin sosyal gerçekçilik kalıbına oturtup işçi sınıfı ressamı yapma meraklısı çok, oysa o, başka bir yerde. Vatikan'ın hesabını altüst eden, Katolik efsanelerinin kamuflajında, aldatılıp ezilenlerin evrensel dramıyla empati kuran bir ressam.

Platon, felsefeciler diktasında düşlediği ideal cumhuriyette sanatı tehlikeli gördüğünden yasaklamıştı. Homeros gibi düşman bellediği ozanlara itirazı, duygularımıza hitap ederek aklımızı çeliyor olmaları.

Vatikan bunun tersini yapıyor, komünist partilerinin de ileride yapacağı gibi, sanatı silaha çeviriyor, kilise masallarını resimleterek mürit tavlıyor. Ta ki Caravaggio'yla silahlarının geri tepip ressamın esrarengiz ölümüyle susmasına kadar. Günümüz demokrasilerinin çağdaş totalitarizmi farklı değil. Pazarladıkları sanat anlayışıyla, bizi üzecek, kızdıracak, ayaklandıracak duygulardan uzak tutarak, düzenle dans eden üniversitelerle aydınları, tüketim toplumlarının uyurgezerliğinde yaşatıyorlar. Muhalefet

kamuflajında teşvik ettikleri sanatla muhalefeti iğdiş ediyorlar. İçi boşaltılmış sanat düzenlerinin adı "Yaratıcı Endüstriler".

Ödülleri bol olsun.

En çok yemek yiyene
Yılın annesine
Süs köpeklerine
Sınıf birincisine
Kellesini getirene
Karpuz yetiştiricisine
Meraklıyız ödüllere
Taksit taksit
Ödül piyasasında
Nobel, Oscar
Gönüllerinde yatar.
Özgürüm sanatımda, der.
Otosansür?
Haşa!

Tek renk sermaye
Her renkten ideoloji
Ödül iktidarları
Kültür memurları –
Jüriler,
Bilirkişiler,
Sanatçı takdisinde
Ödül şemsiyesinde sigortalı
şiirler, romanlar, filmler,
On beş dakikalık
şöhretler,
Sanat sirkinde
oraya buraya davetler,
Para karşılığı
sohbet maskeli söyleşiler.
Ödül tahtımızın esaretinde

reddi bile şöhret getirisi,
Alamadan ölenlere
hak etmişti velvelesi

Ödülken sanatın kendisi
Ödüller neyin nesine?
Sen!
Resimden anlayan
Müziği bilen
Dili doğru kullanan uzman.
Sözüm sana!
İki kere iki dört
Etmedi sanatta hiçbir zaman.

Victor Borges.

Değeri, Nobel ötesi.

"Sana bu ödül neden verilmedi?" sorusuna cevabı:

"İsveç bilgeliği olmalı."

Gelelim akıl tapıcısı Atinalı Platon'a.

Sicilya'da dolanmış.

Ortigia'yı görmüş.

Devletini Siracusa'ya kurmak istemiş.

Bir de ne görsün? Sappho'nun heykeline itibar kendisinden çok.

Savaşta Atina'yı yenen, kültürde boy ölçüşen Siracusa'lıların şiir, eğlence, yemek sevgisi onu hayal kırıklığına uğratmış. "Bunlarla devlet kurulmaz," demiş, Atina'ya dönmüş.

Sanattan kaçan, bilimden de anlamaz.

Güle güle Platon.

Arşimet.

O da Siracusa'da yaşamış.

Matematikçi, fizikçi, mühendis, kâşif, astronom.

Burada yaşarken, evrene kaç kum taneciği sığabileceğinin matematiksel formüllerini hesaplamış, buluşlarını savaşçılara teslim etmiş.

Akla tapan Platon, savaşa oynayan Arşimet.
Kültürü, bilimi, sanatı ahlaktan arındıranlar.
Bu düzeni daha ne kadar baş tacı edeceğiz?
Sıkılmadık mı her çöktüğünde enkaz kaldırmaktan?
Wisława Szymborska:

Her savaştan sonra
Birinin temizlik yapması gerek.
Kendiliğinden düzelemez ki
Hiçbir şey.
Biri molozları
Yol kenarına itecek ki,
Ceset dolu arabalar
Geçebilsin...
Hoş görüntüler değil bunlar,
Yıllar sürecek tüm çabalar.
Bu arada fotoğrafçılar,
Artık başka bir savaşta.

XXIX.

Hepimiz Deli Doğar, Çok Azımız Deli Kalmayı Beceririz

Sabah kiliseye giderken gördüğüm, duvarlara yapıştırılmış dosya kâğıdı büyüklüğünde yazılar saldırıya uğramış. Yırtılmayan yerler kalemle çizilmiş. Akşam Alfanso'nun, karısının ev yemekleri yaptığı La Gazza Ladra lokantasına girerken camekândaki aynı yazıyı sorunca karısını çağırdı.

"Ona sor."

Kaç defa yemeğini yiyorum, adını öğrenememiştim. Hep mutfakta. Alfanso'nun işi müşterilerle sohbet. Karısının adının Alessia olduğunu bu vesileyle öğrendim. Aşçılık nankör meslek. Tiyatrocu alkış alır, yazarın adı kitabında. Çöpçüye kolay gelsin der, şoföre teşekkür eder, lokantada garsona bahşiş veririz. Polisin, askerin bayramı, anıtı var. Politikacılarla zenginler adlarını binalara, okullara, sokaklara yazdırma düşkünü. Aşçı isimleri koca harflerle menüye yazmalı. Kimlik yarışında sessiz kaldılar. Acısını, yemekleri kadar kendilerini de pazarlayan günümüzün yıldızlı şefleri çıkarıyor.

Alessia, lokantanın girişine astığı, sokaklarda yırtılmaktan kurtardığı metnin kopyasını getirdi.

"Oğlumun sınıf arkadaşı, ortaokullu gencin isyanı. Çaresizliği desem daha doğru. Babası papaz olmasını istemişti. Çocuğun günlüğünü okuyunca dövüp hastanelik etti. Arkadaşları babasını kızdıran yazısını oraya buraya yapıştırdılar:

Ortigia, 8 Kasım

Babam kızıyor. Günah çıkardığımda yalan söylemek ağırıma gidiyor. Papaz iğrenç. Anlattıklarımdan hoşlanıyor. Yapmayacağım, diye yemin et, sonra tuvalette kuşunu uçur. Hem kendime dokunmak

neden günah olsun? Ayıp olan, herkesin yaptığını gizlemesi. Babam yapmıyor mu? Annemi bilmiyorum. Papazlık bana göre değil.

Kimse okumasın diye babasının arkadaşları binalara yapıştırılmış yazıları yırttı."

"Yumurtada kıl bitmez," dedim.

Bu laf da nereden çıktı, diye bakıp devam etti.

"Kocama rağmen camekâna koydum. Başkaları evlerinin pencerelerine, kapılarına astı. Anneler birleştik. Evlatlarını zorlayan babalara ders olsun. Mafya'ya karşı gelirken de dükkânlarımıza 'Bize uğramayın,' yazmıştık, süngüleri düştü. Kadınları öldürmek raconlarına ters. Devlet ihaleleri hâlâ onlarda ama. Erkek dayanışması."

"Çocuklar son kölelerimiz."

"Köle mi dedin? Erkeksin, anlayamazsın. Anne olsan böyle konuşamazdın. Çocuklarımızı babalarından korumaktan ömrümüzü heba ettik. Neyse, artık gençler rahat. Korkmadan, çekinmeden yaşıyorlar."

"Yeni kuşaklar Diogenes gibi," dedim. "Doğal olanı gizlemiyorlar, kimseyi taktıkları yok. Diogenes'in sokakta uluorta otuzbir çekmesini Sinoplular kınayınca midesini ovuşturup, 'Açlığıma da çare bulmak bu kadar kolay olsaydı,' demiş."

"Eee, Diogenes de nereden çıktı?"

"Amerika'da çocuklar, Snap'le birbirlerine çıplak fotoğraflarını yollayınca devlet ne yapacağını şaşırdı. Porno yayıyorlar diye hapse yollayamazsın ki. Kendilerini istedikleri gibi gösterip istedikleri gibi tanıtıyorlar. Yetişkinlerin çifte standartları sosyal medyayla çöküyor."

"Sen fazla okumuşsun," dedi. "Yemeğini beğendin mi, annemin tarifi." Mutfağa döndü.

Özgürlüğümüz çocuklarla.

Çocukluklarını öldürmeyen sanatçılarla.

Beckett'in, "Hepimiz deli doğar, çok azımız deli kalmayı beceririz" sözlerinde.

İşte Viyana'da Gustav Klimt ve Egon Schiele'nin mastürbasyon yapan kadın ve erkek resimleri. Hokusai'nin ahtapotla

mastürbasyon yapan kadını. Erkekleri olağanca cinsellikleriyle sergileyen Yüksel Arslan.

Evde gizle, müzede sergile.

Memeler, amlar, kıçlar... Bekçilerin müzelerde ifadesiz suratları, önce kaçamak sonra meraklı bakışlarımıza güldüklerinin maskesi.

XXX.

"Yudit ve Holofernes"

Uygarlaştıkça resimden uzaklaştık.

Çocukken anadilimiz, müzik, dans ve resim. Okullarımızda sanatı öldürür, doğal yeteneklerimizi hadım eder olduk. Avcı toplayıcı döneminde mağara resmi hepimizin dili. Bugün sekiz milyar dünya nüfusunun yüzde birinin yüzde biri müzeye gitmiştir. Bienal ve galerilere daha da azı.

Uygarlığımızın görsel dili reklam.

Caravaggio'yla tanışmasaydım resimden bana ne. Müzelere gitmişliğim kültürlenme kompleksim.

Benden de çok müzeleri yaptıranların. Emperyalistlerin orayı burayı yağmalayıp Paris, Londra, Madrid, Berlin, New York'ta kurdukları müzelere özenenler, kültürle gösteriş derdinde. Arap Emirlikleri! İnsan haklarından nasibini alamamış şeriatçı bedevileri AVM'lerden sonra müze ithalatında. Çağdaş zenginler! Dede peynir satmış, silah satmış, torun Rönesans aristokrat koleksiyonculuğu özentisinde. Müze açıp kompleksini giderirken eğitime, sağlığa gidecek vergisini kaçırıyor. Gün, sanat benden sorulur, deyip sanatı sansürleyen devletlerle dinlerde ideolojilerinin aşağılık kompleksi, piyasadaysa şarlatanlığın sergilenmesi günü.

Sanat katlinin son çağdaş örneklerinden biri, Londra'da inek leşlerinin uzuvlarını sergilemekle ünlü Damien Hirst'ün Roma'da Borghese Galerisi'ndeki işi. İmparator heykellerinin önünde, insan boyutlarında yıpranmış sandaleti bir laboratuvar faresinin kemirmesini, eleştirmenler, "Ürkütücü güzellik," diye tanımlamış.

Pansiyondaki odamda bu gece misafirlerim, kitaplarımdan çeşitli ressamların Yudit'in Holofornes'in kafasını kestiği resimleri.

Önce Caravaggio.

Dehşeti sansürlemiyor, süslemiyor.

Ne yargılıyor ne de övüyor.

Sanat tarihinin belki ilk antiemperyalist eseri. Eski Ahit'te genç dul Yudit'in Asurlu Holofernes'i içirip, baştan çıkarıp yatakta kafasını kesmesi, Caravaggio'nun bundan sonraki kesik başlarının ilki. Kimi otoportresi. Artık resimlerinde dram ve şiddete sık rastlayacağım yeni bir dönem başlıyor.

Yudit'in ardından "Medusa'nın Kafası". Floransa'da Uffizi Galerisi'nde, bakışıyla düşmanlarını taşa çeviren, Perseus'un kestiği yılanlar dolanan kafasından kanlar fışkıran Medusa. Gene aynı yıllarda ve "Davut'la Golyat". İleride beş tane daha. "Vaftizci Yahya'nın Başının Vurulması", "Salome Vaftizci Yahya'nın Kafasıyla", "İshak'ın Kurban Edilmesi", "Davut Golyat'ın Kafasıyla".

Kanlar fışkıran kesik başlar, papalık Roması'nda sıradan görüntüler. Papanın, servetlerine el koyma kılıfında Beatrice Cenci ve ailesini topluca infaz ettirmesinden beş gün sonra, Caravaggio aynı meydanda, Campo de' Fiori'de Bruno'nun katlinin tanığı. Zaten kesik başlı ilk üç resmini de bu günlerde yapmış, bu arada Michelangelo'ya da gönderme var. İkisinde de Holofornes'in kesik başında otoportreleri.

Caravaggio'nun resminde, Holofernes dehşetten bize haykırırcasına ağzını açmış, bir eli "Kurtar beni," dercesine çarşafa tutunurken çıplak vücuduyla yatakta. Kaderine teslim yarı ölü gözler, boynunda yarasından fışkıran kan. Beklemediği şiddet karşısında her dokusu gerilmiş bedeni. Yudit erkeklerin gözlerini ayıramayacağı güzellikte. Dekolte, dantel işlemeli ince beyaz bluzundan seçilen kalkık meme uçları, yukarı kıvrılmış eteği, dikkat çeken küpeleri, yeni yapılmış saçı. Hafif ayrık dudaklarında, "İsrail'in Tanrısı, bana bugün güç ver" duasını mırıldanıyor. Kestiği baştan kendisini geri çekercesine duruşuna rağmen elinde sımsıkı tuttuğu, altın işlemeli av bıçağı. Diğer elinde, boğazını daha iyi kesebilmek için kafasını arkaya kıvırtarak çektiği Holofornes'in saçları. Caravaggio'nun Yudit'i, "Bu iş bana göre değil ama kararlıyım," diyor. Yüzünde, duruşundaki psikolojik karmaşayı, "*contrapposto*" denen zıtların birliğini başka ressamlar teğet geçmiş. Yudit'in yüz ifadesinin derinliğindeki belirsizlikler ve gözlerini kısmen örten gölgeler, Holofernes'e bakışını görmemizi engellemiş.

Dönemin önde gelen ressamlarından, kıskançlığıyla ünlü Carracci, resimle ilgili fikri sorulduğunda, "*Troppo naturale*," fazla doğal, diye eleştirdiği Caravaggio'nun doğallığı, ileride onun hayranı olacak ressamların iltifat nedeni. Donatello, Botticelli, Artemisia, Cranach, Goya, Klimt...

Sanat tarihçileri resmin, Protestan sapkınlara, Martin Luther'e, İslam kâfirlerine Vatikan'ın zaferini simgelediğini yazmış. Yudit, ilahi gücün simgesi, "kötü"yü fethediyormuş.

Yudit'i resmeden çok. Ressamların onda ne gördüğüne göre değişmiş. İtalyancada, insan resme baktığında aklında şekilleneni görür, anlamına gelen "*scotoma*" lafı var. Meryem gibi erdemli yapan da var, Artemisia gibi gözü dönmüş erkek düşmanı yapan da. Baştan çıkarıcı suikastçı da olmuş, azize kutsallığına da bürünmüş. Erken Rönesans'ta cinsellikten arınmışken zamanla dişiliği vurgulanmış. Caravaggio'yla aşık atma meraklısı Baglione'nin yarı çıplak, donuk yüzlü Yudit'i bakar bakmaz unutulur. Klimt, yüzünden makyajı akacakmış gibi duran Viyanalı burjuva kadını olarak resmetmiş. Cranach talebe dayanamamış; sekiz Yudit'inin hepsi kartpostal sıradanlığında. Goya'nın Yudit'i kaderine boyun eğmiş.

Caravaggio, ruhun konuşulamazlığını resmetmiş.

Artemisia tam tersi. Otoportresini yapmış. Kendi ırzına geçilişinin, mahkemede aşağılanmasının acısını çıkarırcasına, resminde dehşet saçan Holofornes'in kan fışkıran başı değil, Yudit'in kararlı ifadesinde otoportresi. Merhametsiz yüzü şimşek çakıyor, adaleli çıplak kollarından güç fışkırıyor, dağınık saçı, kirli tırnakları, görünümünün umursamazlığında, elinde bıçak, hedefe yönelmiş. Gençliğinden tanıyıp örnek aldığı Caravaggio'nun resminden farkı, Yudit'in erkeksi diye tanımlanan gücü. Onun için, "Kadın ruhunda Caesar'ın cesareti," derken Caravaggio'yu Yudit'in dişiliğini gösterdi diye küçümseyen eleştirmenler de var.

Kadına şiddeti yakıştıramayanlar çok.

Yakın tarihimizi yazanlar, savaş suçluları kadın olunca yargılanmaktan kurtuldukları iddiasında. Ravensbrück'te, Ruanda'da, Bosna'da yargılanan kadınlar edilgen dişi rollerine sığınma stratejileriyle hafifletici cezalar almış. Nazi toplama kamplarından sağ çıkan Selma van de Perre:

"Kadınların zalim olabileceğini düşünmek istemiyoruz."

Anlatıyor:

Kamplarda gardiyanlık yapan üç bin beş yüz kadından ancak birkaçı mahkûm edilmiş. Kaldıkları lojmanların pencerelerinden ölümlerine götürülen mahkûmları, gaz odalarının bacalarından çıkan dumanı gördükleri halde savunmalarında, erkek amirlerinin "cahil yardımcıları" rolündeler.

Hâkimleri aldatmaları zor olmamış. Erkek kadını cahil bilmeye teşne.

Kin tutar, kıskançtır, der ama çaktırmasa da ondan korkar.

Tektanrılı dinlerinde aşağılar, ona kirli diye bakar.

Kadın korkusu erkek icadı.

Korkunun kaynağı çükü.

Teşhisi koyan Freud.

Hadım edilme kompleksi.

Vajinada gizlenmiş bıçağın çükünü kesmesi.

Ciddi ciddi inanmışlar.

İlk okuduğumdaki korkum hâlâ aklımda.

Caravaggio'nun resimlerinde yaptığı kesik başlar hadım edilme korkusunun simgesiymiş. Psikiyatristlerin kelime salatasında Caravaggio bir *cephalophoric*.

Psikiyatristler ne anlar korkudan?

Sanatçıların dünyası farklı.

Can Yücel:

Ölüm korkusu bir daha yaşamayacağına dair,
İnce bir kekik kokusudur.

XXXI.

Çüklü Bahis

Türkiye'de erkeklerin çüklerini gizlemelerine şaşırmıştım.

Kavaklıdere'de sauna. Havuza girerken bir eli kıçlarında, bir eli son saniyeye kadar çüklerini örten havlularında. Amerika'da lisede duşlara birlikte girerdik. Almanya'da şehir ahalisiyle, öğrencilerimle şifalı sularda çıplaktık.

Türkiye'de *fitness* merkezlerinde duşlar arası duvar, önlerinde örtü.

Sordum. "Ayıp," dediler.

Rönesans sanatı ayıplar üzerine kurulabilir miydi?

Vatikan'da Michelangelo'nun elinden çıkma çüklerle taşaklar Tanrı huzurunda. Caravaggio'nun Kardinal del Monte'nin simya deneyleri yaptığı köşkü Casino dell'Aurora, geçenlerde Roma'da 560 milyon avroya satışa çıktı. Tavanından Caravaggio'nun yaptığı freskslerden Yunan tanrısı Poseidon'un çükü sarkar.

Protestanlar Müslümanlar gibi.

Martin Luther'in yobazlar ordusu kiliseleri yağmalayıp heykelleri parçaladıkları, vitrayları kırdıkları yıllarda Osmanlılar da üç hilalli sancaklarıyla başta Floransa, İtalya'yı sınırlarına katma hevesiyle buraya gelmiş olsalardı Rönesans'ı gömer, sanatını tarihten silerlerdi.

Protestan vahşetinden kârlı çıkan ressamlar olmuş.

Kiliselerde resmin yasaklanmasıyla işsiz kalan Bruegel gibi kuzeyli ressamlar, zenginlerin evlerinde yağlıboya tabloya talep doğuran yeni pazar için portre, manzara, meyve sepeti, çiçek resimleri yapmaya başlayınca günlük yaşam sanata girmiş.

* * *

Yeni öğrendim, 1 Ocak İsa'nın sünnet günü. *La festa della Circoncisione di Nostro Signore*.

John Keble, 19. yüzyıl İngiliz şairi:

Yıl seninle başlıyor,
Sen acıyla başlıyorsun,
Dünyanın günahkârları görsün diye
Günahın kanının akması gerektiğini.

Yahudi doğan İsa'yı yedi günlükken sünnet etmişler.

Hıristiyanlar, sünnetini kutlarken, sünnetli Yahudileri İsa'nın katili diye kaç defa katletmişler. Sünnetinin kitabı da var. Leo Allatius, Vatikan'ın kütüphanecisi. 19. yüzyılda yazdığı *Prepucium*, yani "Kutsal Deri".

Caravaggio, sen de İsa'nın sünnetini kutladın mı?

İsa yedi günlükken gövdesinden kesilen kutsal derisinin göğe yükselip Satürn'ün sonuncu halkasını oluşturduğunu duymamış olabilirsin. Rembrandt "Sünnet" resmini senin kayıp tablolarından birinden esinlenerek yapmış olabilir mi?

Bunu biliyor muydun?

İsa'nın çükünden kesilen deri İmparatoriçe İrini'nin Kral Charlemagne'e düğün hediyesi. Sonra Vatikan'a bağışlamışlar. İtalya'da yılbaşlarında törenle sokaklarda dolaştırılmış. Mucizesine inananlar Roma'da toplu ayinlere katılırmış. Derinin çakmaları çıkınca Vatikan konuyu kapatmış. Son kaydı, ayakkabı kutusunda saklayan papazın çalındı demesiyle 1983'te. Kafayı taktık mı kurtuluş yok. Caravaggio döneminde yaşayan Cerusi, sokakta yürürken karşı koyamadığı şehvet duygularıyla uyarılınca, kurtuluşu çükünü kaynar suya batırmakta bulmuş. İyileşmesi üç ay.

Vatikan'ın çük denetiminde yaşamı günahlaştırması, çöküşünü getirdi.

"Erkeğin çükünü denetleyebilen düzene hâkim olur," derken kendi çüklerini tutamadılar. Leonardo Sciascia, mafyayı anlattığı *Baykuşun Günü* romanında "Sol el sağa, sağ el sola güvenemez," derken Vatikan'ın günümüzde ayyuka çıkan otuzbirci tacizcilerine göz kırpmış.

Lisedeyken aklıma takılmıştı, "Darwin'in evrim teorisine göre mastürbasyon..." sorumu tamamlayamadan hoca susturmuştu. Faydalı mı acaba? Hâlâ bilmiyorum.

Yeter be! Yok mu düşünecek başka şeyim?

Çüküm mü kafamın kulu, kafam mı çükümün?

Aristoteles, Platon, Sokrates. Büyük düşünürler, bu konuda tek kelime yazmamış. Yapmadıklarından değil herhalde. Bana mı kaldı?

Mısır'da Tanrı Atum mastürbasyonla evreni yaratmışken; sade kilise değil, aydınlar da otuzbire karşı birleşmiş. Kant "Ahlaka karşıdır," Esquirol "Aklını kaçırtır," Freud "Bağımlılık yaratır," derken papazlar erkeklere bekâret kemeri, doktorlar deli ceketi, taşaklara da ameliyat öneriyordu. Psikiyatristlerin eşcinsellikle mastürbasyonu hastalıktan saymamaları için 1968'i beklememiz gerekti. Corona günlerindeyse çağdaş mastürbasyon tellalları, "Güvenli seks, kendinle seks," diyorlardı.

Britney Spears:

Dünyadan kapandım ki
Perdeleri çekip kendime uçmayı öğreteyim
Kendimi seviyorum, bu günah değil
Olan bitenler kontrolümde değil
...
Sevgilisiz bir gün daha
Giderek daha iyi anlıyorum
Kendi dokunuşumu

Pansiyonda yataktayım.

Britney Spears'ın şarkısında kendimi buldum. YouTube'dan seyredip dinledikçe yalnızlığımla oynadım. Sonra da kızdım. İyi ki sevgilim yok. Olsaydı da bir iki defadan sonra anlar, benden kaçmaz mıydı? Mastürbasyon yalnızlaştırıyor, yabancılaştırıyor, sevgiyi tenden soyutluyor.

New Hampshire'da, yatılı okulumda yeni öğrencileri üst sınıflar mecbur tutardı. Beş altı kişi yüksekten iple sarkıtılan donut'ın etrafında daire yapıp otuzbir çeker, hedefi tutturamayan çöreği yerdi.

Sonra gel de erkeklerden sekste sevgi bekle.

Artık Britney Spears'ın kapısını çalmayacağım.

Bekliyorum.

Sevgilim bir yerde, biliyorum.

XXXII.

Cornuto Contento

Beklemek hayatın özetiyse umut ne?

Dionysos'un mağarasında ölümü beklerken Euripides'in *Medea*'sını canlandıran Atinalı esirler gibi, Caravaggio'yu resmi yaşatmış.

Tutkusu tuvalin başında olması.

Malta'dan kaçtıktan sonra Sicilya'da ilk işi "Azize Lucia".

"Peşinde katiller vardı, resmi aceleye getirdi," diyenlere hak veresim geliyor. Soldaki mezarcının bir ayağı toprağın içinde kayıp, diğeri görülmüyor. İkincisinin bir ayağı belirsiz, öbürü tablonun dışına taşmış. Azize Lucia'nın yarısı görünmeyen gövdesi karanlıkta, sağ eli varla yok arasında. Mezarcıların kürekleri, sapları var, uçları?

Eksiklikler ilk günlerimde dikkatimi çekmemiş, gözümün önünde olmayanı vardır diye görmüşüm.

Aceleyle yapılmış kötü resim?

Manzara resmi piri Turner, gemi tablosunu bir deniz subayına göstermesini anlatmış.

Subay: "Lombarlar eksik, koymayı unutmuşsun."

Turner: "Bu ışıkta görülmesi mümkün değil."

Subay: "Olabilir ama gemilerde lombar olduğunu biliyoruz herhalde?"

Turner: "Yazar gemiye dikkatle bakar, yazmaya gelince lombarı unutabilir. Ressam, lombarı ister koyar ister koymaz."

Ressam arkadaşım Nazım-Volkov, öldükten sonra kıymeti anlaşılır diye sergi açmıyor, yılları azaldı telaşında resim yapıyor. O da biliyor sanatın oyun, resmin moda olduğunu, şöhretin zaman tahterevallisinde gitgelini. Caravaggio yaşarken meşhur, Rubens

bile aracılık yapmış resmine. Bilinenleri bozmuş, resim dünyasını altüst etmiş, kendi dilini yaratmış. Sonra dört yüz yıl unutulmuş.

Bugün anlamsızlığına anlam yüklediğimiz sanat, resim piyasasında moda pompalaması. İlkel dedikleri kırk bin yıl önceki mağara resimlerinde bugün soyut dedikleri figürlerin daniskasını yapmışlar. Yerlerinden söküp satabilseler, üstüne yok, derlerdi. Moda, kandırılmak üzerine kurulu inanmaya yatkınlığımızın bir başka adı.

Soğuk savaşta CIA az mı ressamı meşhur etti?

New York'ta Metropolitan Museum of Art ve Museum of Modern Art'ın mütevelli heyeti üyeleri CIA bağlantılı. ABD Soğuk Savaş'ı sanatta sürdürmüş. Sovyetlerin sosyal gerçekçilik anlayışına Amerika soyut dışavurumculukla karşı koymuş. CIA bu tür resim yapanları meşhur etmiş, müze ve galerilerde sergiler açtırmış. Jackson Pollock'ın altıpatlarlarıyla kurşun sıkan kovboylar gibi tuvallerine kovalardan boya sıçratmasını, soyut resmi özgürlüğün ifadesi diye niteleyip fiyatını pompalamışlar. De Kooning'i, Rothko'yu lanse etmişler. Günümüzde de, düzene karşı gelme makyajında, bienallerde yuvalanan sermaye destekli yerleştirmeciler.

Nerede tarihin o toplu resmi? Kimler ne yiyor, ne giyiyor, nerede yatıp kalkıyor, nasıl doğup ölüyor, göremezsiniz. Hapishanelerinde en çok mahkûm bulunduran ülke olan ABD'yi çağdaş müzikallerinden, başkanlarının Beyaz Saray'da ödüllendirdiği sanatçılarından tanıyamazsınız. Bu ülkede çağdaş sanat duyarsızlığın uyurgezerliğinde. Bernstein'ın *Batı Yakasının Hikâyesi*'ndeki müziğinden bu yana yarım asır geçti, susuyorlar. Caravaggio'nun dünyasında tanık olduğu yozluk, yoksulluk ve şiddeti de dönemin barok mimarisiyle müziğinin şatafatında göremezsiniz.

Günümüz ressamını, sanatçısını kim takar?

Son korktukları John Lennon, dinsiz, savaşsız bir dünya çağrısının kurbanı.

Edebiyat, resim, sinema fark etmiyor; sanatın değil, reklama dünden razı sanatçının pazarlandığı dönemde yaşıyoruz. Che gibi kapitalizmle savaşan birinin adını tişört, bira, çorap markası olarak pazarlayanlardan, onları tüketenlerden ne beklenebilir?

Caravaggio'nun adını, eserini isteyen istediği gibi kullanıyor. Caravaggio prezervatif markası olabilir, makarna reklamında kullanılabilir; resimlerinin mini kopyalarına çiklet sarılıp pazarlanabilir. İsteyen hayatını yazar, hakaret eder, yapmadığı şeyleri yaptırtıp söylemediği sözleri söylettirir, üstüne para kazanır. Yeni gördüm, Akdeniz 7. Bölge, üç yüz elli metre derinlikte keşfedilen, 8.778 kilometrekarelik, iklim krizi tetikleyicisi petrol arama alanına, Malta hükümeti Caravaggio adını vermiş. Amerika'daysa ressamın adı, hiç yarış kaybetmeyip emekli olduktan sonra damızlığa çıkarılan bir ata verildi. Kanada'da eczane, İtalya'da ekspres tren.

Sade Caravaggio mu?

Yunan tanrılarını markalaştırdılar.

Aşk tanrıçası Aphrodite ped, Eros prezervatif, denizler hâkimi Poseidon olta, zafer tanrısı Nike ayakkabı, seyahat tanrısı Hermes çanta, savaş tanrısı Mars çikolata. Tektanrılıların masalları din, başkalarınınki mitoloji. Kendi tanrılarına dua, başkalarının tanrıları tu kaka. Yoksa reklamcılar aheste bekliyor. Sırada İsa donu, Musa macunu, Muhammed baklavası.

Caravaggio'nun resimleri kaç para etti, fırçasını nasıl kullandı, boyasını nasıl karıştırdı, aynalarla ne yaptı, kullandı mı, tuvaline ışık gelsin diye odasının tavanının neresinde delik açtı, artık beni ilgilendirmiyor. Bunları sanat tarihçileri tartışarak boşa kürek çeksin. Sanatçıyı sanatçı yapan bir çay kaşığı ilham, yüz çorba kaşığı ter. Para mı eder, çöpe mi gider, Nasreddin Hoca'nın kürkü bilir. Yakında herkes on beş dakikalığına bile olsa meşhur olamayacak. Meşhurluk bitti, bitecek.

1600'lerden bu yana unutulduktan sonra onu çağımızda meşhur yapan ne?

Resmi aynı kaldığına göre biz değiştik.

İtalya'nın 1950'lerde Visconti, Pasolini, Bertolucci'yi baş tacı etmesiyle o da yeniden keşfedildi. İtalyan solu, toplumdan kopuk çağdaş resmin yozluğuna tepkisinde Caravaggio'yu buldu. İşçileri devleştirip kilisenin tanrılarıyla azizlerini sıradanlaştırması hoşlarına gitti.

Caravaggio, resmedeceği azizleri sıradan insanlardan seçerken, "Hepsi unutulacak, esas olan resmimdir," diye düşünmüş olabilir mi?

Azizlere yoksulların kıyafetlerini giydirmiş, onları kutsal bağlamlarından koparark çıplaklaştırmış. Onun Roması'nda antik dönemden kalma tepetaklak edilmiş nice Yunan tanrı heykeli var. Azizlerle tanrıların geçici olduğunu biliyor. Buna rağmen, Caravaggio'yu kiliselerden tanıyanlar onda Vatikan'ın üniformasını giymiş Tanrı'larını görüyor.

İşine gelen Tanrı oyununda.

Hadi oradan!

Kimin haddine Tanrı'yı göstermek!

Varsa, kendimden kurtulur, ben görürdüm.

Sen görürdün.

Şimdi de Tanrı'yı öldürüp bireyi yücelttik.

Kendimizi türümüzden soyutlayıp birbirimize ötekileştik.

Mesele, ben hırsımızdan, biz olamamamız.

Hayır Nietzsche,
Sıradan olmayıp
Sürüden koparak,
Sivrilerek
Yüceleşerek
Benleşerek değil.
Biz dememek için,
Sessiz bir anlaşma yapmışız birbirimizle.
Suça ortak oluyorum.
"Ölüm kamplarından en kötümüz çıktı,"
diyen Primo Levi gibi.
O intihar etti.
Kötülerimiz biziz.
İnananlar.

Caravaggio'nun resimlerinde modellerinin kim olduğunu atlamışlar.

Kafaya taktıkları kadınları.

İsa kim? Azizler kim? Bruno İsa'nın, Campanella Aziz Yahya'nın modeli olabilir mi? Dönemin en hızlı büyüyen dininin peygamberi Muhammed'i tasvir etmiş mi?

Ortigia'da şimdi önünde oturduğum, dörtte üçünü mağaranın kapladığı resmini sipariş eden Siracusa Senatosu'na, asillere ve zenginlere, "Sizler karanlığın gölgelerinde ucubelersiniz," diyor. Mesajını dinsel bir tema içine o kadar ustaca oturtuyor ki, Azize Lucia'nın resmine bayılıyorlar.

İtalyancada boynuzlandıklarını bilmemelerinin mutluluğunda erkekler için bir laf var.

Cornuto contento.

Mutlu boynuzlu.

Caravaggio yaşayabildiği kadar yaşamasını anlaşılmamasına, cahil ulemanın onu anlayamamasına borçlu.

Kimler korudu?

Nereye kadar?

Neden vazgeçtiler?

Kimler buraya kadar, dedi?

Hep böyle.

Bilenler susmuş, bilmeyenler sormamış.

XXXIII.

Türklerin Mezarlıkları Lokanta Gibi

"Azize Lucia"nın başında sabah nöbetim.

Caravaggio'nun mezar kazıcılarıyla kafamın içi mezar oldu.

Üniversitede mezar taşlarını okumaya meraklıydım. Kennedy'ye Washington'dayken gitmiştim. Vietnam başbakanının suikastçısıyken kendisi suikast kurbanı oldu.

Mezarının kazıcısını bulmam zor olmadı. Adı Clinton. Her gün oradaymış.

"O gün saati 3 dolardan başka iki çukur daha açmıştım. Her şey yerinde mi diye akşamları işten ayrılmadan Kennedy'nin mezarına uğrarım. Yerini iki defa kazdım, etti mi 12 dolar? Görmek isteyenlerin yolda çiğnemedikleri mezar kalmayınca yenisini kazıp başkanı naklettik."

Arlington National Cemetery askeri mezarlık. Göz alabildiğine yeşil alan. Hazır ol komutunda yan yana dizilmiş, aynı boyda on binlerce beyaz mermer mezar taş. Ölüsünün yerini bulamayan App Store ya da Google Play'den indirebiliyor. İçsavaştan önce Güneylilerin başkanının çiftliğiymiş. Sen misin kaybeden? George Washington "milli mezarlık" ilan etmişse de Güneyli askerlerin gömülmesini yasaklamış.

Kennedy'nin mezarı başında kazıcıyla ben.

"Şehitler azaldı. Irak'ta, Afganistan'da ölenlerin yüzde doksan beşi sivil, yüzde beşi asker. Savaşta ölmek istemeyen asker olmalı. Zaten siber savaşlarla, robot askerlerle yakında bize iş kalmayacak. Kennedy de unutulur. Burada terk edilmiş kahraman mezarı çok. Ölülerimizin de son kullanma tarihi var."

Cep telefonunda yazılı şiirini gösterdi.

Son Kartacalı Hannibal.
Mezarı Gebze'de.
Roma lejyonlarının seni kuşattığını,
Yüzüğünden boşalttığın zehirle intihar ettiğini,
Kim hatırlar?
Kim umursar?
Tarihin tozunu alıp,
Hatırlatmalı mıyım,
Kartacalıların sonunu?

"Güzel şiirmiş," dedim.

"Savaşlarda, soykırımlarda ölenlerin yasını yeni kuşaklara zorlamakla tarihe nefret tohumları ekiyoruz."

Acı tellalları unutturmasın
eğlenmenin,
sevişmenin,
sevinçle haykırarak
"Yaşıyorum!" diyebilmemin coşkusunu.

Azize Lucia'yı gömenlerle yolculuğum bana İstanbul mezar kazıcılarını da hatırlattı.

Ölüye hazırlıksızlar.

Eskiden Türklerin mezarlıkları lokanta gibiydi. Sipariş verildikten sonra yemek nasıl hazırlanırsa, ölü kabristana varınca telaşla kazmaya başlarlardı.

Feriköy Mezarlığı'nda cemaat. Nail ve beş on solcu arkadaş.

Ailesi Moskovalı Kazan Türklerinden. Sovyet Devrimi'nde anne baba komünistlerden kaçıp Pekin'e, akrabalarının yanına sığınmış. Nail'in doğumu Mao devrimine denk gelmiş, aile gene komünizmden kaçmış, damarlarına komünizm düşmanlığı aşılı Türkiye'ye yerleşmiş. Nail komünist oldu. Solcuların okumadan ahkâm kestiği Marx'ın *Kapital*'ini Almanca orijinalinden Türkçeye çevirdi. Sovyetlerde, Çin'de, açlıktan ağaç kabuğu kemirenlerin devlet malına zarar vermeleri gerekçesiyle idam edilmelerine rağmen,

George Orwell'in *Hayvan Çiftliği*'ndeki Boxer gibi sonuna kadar komünizme inancını korudu. İstanbul'dan ayrılırken Bebek'te, Fransız Manastırı'ndaki çalışma odamı ona devretmiştim.

Yağmur yağıyor.

Nail'in babasını solcular gömecek. Tabutundan çıkardılar, beyaz kefeninde bedenini sıkıştırmaya uğraşsalar da adam sığmadı. Tekrar kazma kürek. Uzun boylu da değildi.

Clinton, Kennedy'nin mezarını makineyle kazmış. Türkiye'de iş tutturamayan garibanlar, Caravaggio'nun adaleli kazıcılarına benzemeyen, kazma vuracak takatten yoksun, çelimsiz erkekler.

Kazıcılarını devleştiren Caravaggio, Azize Lucia'yı gömmeye gelen cemaattekileri eciş bücüş resmetmiş. Ne duygu seli ne infial. Gömme töreni için kiralanmış yasçı gibiler. Önümde yerde yatan Azize Lucia, işkencelerden geçmesine rağmen dehşeti yansıtmıyor, duygularıma hitap etmiyor. Katoliklerin Roma zulmünün mağduru ser verip sır vermeyen, son nefeslerine kadar İsa'ya sahip çıkan şehit kahramanlarına benzer tarafı yok. Sıradan bir ölü. Resminde din gelgeli yok.

Caravaggio'nun tanrısına Kaygusuz Abdal'dan dizeler yakıştırdım.

Kendisinin henüz ismi yoğ idi
İsmi şöyle dursun cismi yoğ idi
Hiçbir kıyafeti resmi yoğ idi
Şekil verip tıpkı insan eyledik
Tarihte nice kahraman gibi.

XXXIV.

Aşk Ruh Tazeler

Kilisenin müzik memuru.

Her zamanki yürüyüşüyle, Azize Lucia'nın bekâret kemeri gibi duran kırmızı kordonun altından geçti. Bari ilk adımını tek günlerde sağ, çift günlerde sol ayağınla at. Düğmeye bastı, gene Albinoni. Aklına estiği zaman çalıyor. Bazen günde dört beş defa, bazen hiç. Özgürlüğü tembelliğinde.

Hazırlıklı geldim.

Küçük kırmızı defterime yazmaya dalmış, yanımdan geçişini kaçırmışım. Kulağım ayak seslerinde. Müzik bittiğinde gelip düğmeyi basacak.

"*Scusi*," dememle durdu. Carl Orff'un *Carmina Burana* CD'sini eline tutuşturdum. Düşürdüğü bir şeyi vermişim sıradanlığında aldı. Kırmızı kordonu kaldırıp İsa heykeliyle "Azize Lucia" resminin asılı olduğu piskoposun özel alanına geçti.

Alla Badia Kilisesi, Bavyera Devlet Operası Korosu'nun kör talihe seslenen şarkılarıyla yankılandı.

O Fortuna	*Ey talih*
velut luna	*ay gibi*
statu variabilis,	*değişkensin*
semper crescis	*hep büyür*
aut decrescis;	*ya da küçülürsün*
vita detestabilis	*iğrenç hayat*
nunc obdurat	*önce zulmeder*
et tunc curat	*sonra da teselli eder*
ludo mentis aciem,	*canı nasıl isterse*

Caravaggio'nun resmini görmeye gelenler huşu içinde ilahi müzik dinlercesine, anlamını bilmedikleri 12. yüzyıl Latincesinin müziğine kapıldılar.

more iuventutis	*gençliğin yoludur*
inplicor et vitiis	*günahla bütünleşerek*
immemor virtutis,	*hasletlerden arınmak*
voluptatis avidus	*derdim şehvette*
magis quam salutis,	*kurtuluşta değil*
mortuus in anima	*ruhum ölü kalsın ki*
curam gero cutis	*bedenim keyiflensin*

Ortaçağ öğrenci şarkıları yaşamı kutlar.

Hey dükkâncı,
Yanaklarımı kırmızılaştıracak bir şey ver
Oğlanları baştan çıkarayım.
Delikanlı bana bak,
Memnun kalacaksın,
Aşk ruh tazeler
Ne istersen yapar
İsteklerine uyarım,
Keyfin kesene göre.

Bugün kiliseye gelenler sayemde Bavyera Devlet Operası'nın konuğu.

Günaha mı girdim?

Sapıklık insanda değil, inançlarımızın insanlığımızı iğdiş etmesinde.

Adamın yanımdan geçip düğmeye basmasının sayısını kaçırdım. Akşama doğru çıktığımda hâlâ verdiğim şarkıları çalıyordu.

Halime bak.

Bu satırları kilisede yazıyor olmamın bir anlamı olmalı; kutsal havası bana tanrısız bir dünyanın ilhamını veriyor. İnananlar âlemine alıştıkça frene basıyor, sağduyumu korumak için dinleri yargılıyor, aklımca inananlarla dalga geçiyorum.

Tanrı'yı gördükçe tanrısızlaşıyor, tanrısızlaştıkça Tanrı'yı görüyorum. Tanrı'nın yokluğunu ya da varlığını anlamlandırma şaşkınlığımda, bir yere demir atma arayışındayım.

Bana, "Yok öyle bir yer," diyecek sevgili gerek.

Yunus'tan özür dileyerek, "Bana seni gerek seni" yokluğunda oynuyorum.

Dur!

Yaşamın oyuncusu olmakla yetinemeyeceksem kendimi sorgulamam niye?

Roman yazabilecek olsaydım, ki ne haddime, karakterlerimle okurları safıma katar, kâh inandırır kâh yuhalatır, güvenini sağlamışken şaşırtır, okuru parmağımda oynatabildiğimi hissederken, satranç oyunu gibi kurduğum yapısıyla edebiyat eleştirmenlerine şapka çıkarttırırdım. Ama o zaman toplum mühendisliği yapan diktatörlerden, usta dediğimiz yazarlardan ne farkım kalırdı?

"Özgürlüğü hatırlayan yazarlara ihtiyacımız olacak," demiş Ursula K. Le Guin.

Amacım yok.

Anlatmak istediğim yok.

Oynuyorum.

Yazdıklarımı yaşatmıyorum, yazdıklarımla yaşıyorum.

Yaşamın kurgusu olabilir mi?

Sanatımız, başı sonu derken Aristoteles'in *Poetika*'sından beri kurgulanıyor. Hele romancılar. Çatılarını örüyor, bundan sonra ne olacak diye bize sayfaları çevirttiriyorlar. "*Fast* roman" çağında yaşıyoruz.

Benim yarına merakım olsa olsa hava raporuna olurdu. Uyandığımda sürpriz olsun istiyorum. Ortigia'da deniz kıyısından bulutlara bakıyorum. Başı sonu yok. Soruyor muyuz, nereden geldiler, nereye gidiyorlar? Sorusu abes.

Bakıyorum. Âna bakıyorum.

Sürekli değişen, yerinde durmayan o âna bakıyorum.

Doğa benimle oynamıyor.

Usta romancı gibi beni kurgulamıyor.

Ben şimdi yazarken oynuyorsam, kuralsız oyunumda, Sicilya'da kendimle oynuyorum.

Bulutlara bakarken yaptığım gibi sayfalarımda, düşüncelerimde dolaşanlara kelimeler buluyorum.

Sizinle yazdıklarımı, yazacaklarımı değil, beni paylaşıyorum.

Nasıl bitecek bilmiyorum, merak etmiyorum.

Sıkılırsam oyunu bırakır, başkasına başlarım ya da başlamam.

Bırakırsam yarıda bırakmış olmam çünkü yaşadıklarımın, hayalimde yaşattıklarımın başı sonu yok.

Caravaggio yol gösteriyor.

XXXV.

Nec spe, nec metu

Caravaggio'nun resmindeki mezar kazıcılarına bakın.

Koca kıçları gözümün içinde, burnumun dibinde.

Farkında olmadığım eğilimlerimi mi provoke ediyor? Provokasyon diyerek, cezbedici demeyerek kendimi kendimden mi gizliyorum?

Yoksa Derek Jarman haklı mı?

Ne yapıyorsun Caravaggio?

İnanmışları baştan mı çıkaracaksın?

Soldaki mezarcı yan gözle piskoposa bakıyor.

"Ne halin varsa gör" mü diyor?

"İşimi bitirip gideyim, Vatikan'ın uyduruk masalından bir an önce çıkayım" mı diyor?

Sağdaki mezarcı kayıtsız.

Bakışı toprakta. Düşünceleri kim bilir nerede.

Caravaggio'nun döneminde kadın erkek bakmadan sevişip onurlarına ters düşene kılıç çekenler çok. İçki bol, kumar yaygın, orospuluk sıradan.

Her şey yasak, her şey apaçık.

Umutsuz yaşa, yaşamaktan korkma.

Nietzsche:

"Umut kötülüktür, işkenceyi uzatır."

Caravaggio da Roma'da günün sloganını benimsemiş. *Nec spe, nec metu*. Umut yok, korku yok.

Whitman, Kazancakis, Pound, stoacı felsefenin bu lafını kullananlar arasında. Bhagavad Gita'da da aynı sözler:

"Umut düşmanımız."

Kiliselerde umut, Katoliklere iman veren resimler. İsa adına şehit olmuş azizler. Caravaggio'nun aziz ve azize modelleri sıradan insanlar. Aralarında yankesiciler, fahişeler de var.

Yüzyıllarla görüntüleri silikleşen modeller.

Corneille ve Selahattin'i Paris'te tanımıştım. İstanbul kiliselerinde suretleri kaybolmaya yüz tutmuş azizlerin resimlerini restore etmekten kazandıkları parayla zenginlerin oturduğu 16. Arrondissement'da Picasso'nun 28 Boulevard Lannes'daki dairesinin alt katına taşınmışlardı. 1911 nüfus sayımında, İstanbul'da Müslümanlar azınlık, şehrin nüfusunun yüzde elli biri gayrimüslimken, Türklerin tek millet, tek bayrak, tek vatan kimliğinde kiliselerin çoğu cemaatsizlikten kapanmış. Corneille ve Selahattin kimleri resmedecek?

Kaçınılmaz çözüm dostları. Buldukları modeller, âlemlerinden yakın dostları. İstanbul'un eroinmanı, kumarbazı, kulamparası. Bugün İstanbul kiliselerine hacca gelen Ortodokslar bu suretlerin önünde diz çöküyor; turistler, sanat tarihçileri bu suretlere hayranlıkla bakıyor.

Corneille'le Selahattin, Caravaggio'dan ilham almış olabilirler mi?

O da tablolarında sevgilileri olan Roma'nın ünlü hayat kadınları Menica Calvi, Anna Bianchini, Lena Antognetti'yi azizeleştirir, henüz on yedi yaşındayken ünlenen Fillide Melandroni'yi de Meryem'e model yapar, bildiğini okumuş. Kendisini gençlik, güzellik, şiir tanrısı Bacchus olarak resmettiği "Hasta Bacchus" otoportresinde yeşile çalan teni, morumsu dudakları, donuk gözleri, kirden kararmış tırnakları, ağzına götürdüğü çürük üzüm salkımıyla da klasiklere meydan okumuş.

Müminler model aldığı insanları tanrılaştırırken, Caravaggio tanrıları insanlaştırmış. Bundan sonra yapacağı resimlerde otoportreleri çağına damgasını vuracak, modern insanın habercisi olacak. Caravaggio'nun otoportreleri kimi psikanaliz düşkünü sanat tarihçilerine göre narsisizminin ifadesi değil, tersine kendisini dışında tuttuğu Hıristiyan mitolojisine tuvallerinden bire bir tanıklığının ifadesi.

XXXVI.

Melekler Varsa Bana da Gösterin

Caravaggio farkı.

Leonardo, Michelangelo ve Botticelli Antik Yunan özentisinde insanı abartılı güzellikte yaparken o kendi halinde resmetmiş. Hayatın çarkından geçenlerin ruh halini göstermiş. Gerçeğin doğallığında ideali silmiş, resmi tepetaklak etmiş, sanat dünyasını sarsmış.

Caravaggio, Vatikan efsanelerini kutsallaştırmaz.

Cesaretinin sanat tarihinde örneği yok.

Günümüzde İslam korkusundan karikatürde bile otosansür yaygınlaşırken, Caravaggio, kellelerin uçurulduğu engizisyon döneminde sanatıyla Vatikan'ı can evinden vurur, kendini kabul ettirir, tabloları kiliselere asılır.

"Azize Lucia"nın tepesindeki boşluğa melek koymasını isteyenlere, "Melekler varsa gösterin, yapayım," sözleriyle meydan okuyan Caravaggio'nun Meryem modelleri fahişeler. Başka ressamlar onu en pahalı renkle, bekâretinin simgesi olan maviyle resmeder, Caravaggio hiç kullanmadığı maviye tutsaklık, der. Azizlerinin ayakları çıplak, elleri, tırnakları kirli, kıyafetleri yırtık. Resimlerinde kendini bulan halk kiliseye akın eder. Portrelerini yapsın diye kardinaller peşinden koşar. Genç ressamlar Caravaggio'yu örnek alırken, düzenin suyundan gidenler tahammül edemez.

Onlardan biri Giovanni Baglione. Papanın gözde ressamlarından. Sergilerde kucaklaşıp birbirlerinin arkasından konuşan günümüz ressamlarının tersine, dönemin sanatçıları birbirlerine acımasız. Caravaggio'nun hamilerinden Kardinal Benedetto ve kardeşi Markiz Vincenzo Giustiani, "Aşkın Zaferi" resmini iki ressama birden sipariş eder, Baglione'yle Caravaggio'yu birbirine düşürerek yarıştırır. Caravaggio'nun cinsellikle kutsallığın

gitgelindeki resmini kilise reddeder. Ahlakçılığa soyunan Baglione'yse ilahi aşkın dünyevi aşka zaferini resmeder, Caravaggio'yu Cupido'yla eşcinsel ilişkiye girmek üzereyken gösterir.

Caravaggio, Roma sokaklarında dağıttığı el ilanında Baglione'yi hedef alır.

Kendini ressam zanneden o adama.
Çekinmeden
Taşakçı denilebilir.
Yüz yıl yanımda çalışsa
Boyalarımı hazırlatmazdım ona.
Alsın götürsün resimlerini
Kıçı açıkta dolaşacağına,
Pantolonunu yamasın
Bakkal Pizzicarola'nın
Ekmek kâğıdına
Kıçını silsin,
Eşek yarağından yoksun
Karılarının amına soksun.
Altın tasmalı ressam efendi
Özür dilerim,
Resminin hakkıdır hakaret.

Dönemin İtalyası'nda *fama*'ya, yani onuruna sahip çıkmazsan yandın. Ressamlar resimleri kadar onurlarıyla da yarışıyor. Çağımızın "kötü reklam iyi reklamdır" ahlaksızlığı yok.

Baglione dava açar. Caravaggio davayı kaybeder, hapis yatar. Gene de susmaz, başka ressamlara karşı lafını sakınmaz, Francesi Tullio'ya, "Senin gibi pisliklerin taşakları yağda kızartılmalı," dediğinden de mahkemeye düşer.

Çağdaş sanat tarihçileri, bunları Caravaggio'nun psikopat hanesine yazsalar da tavrı, günün normu olmaktan da öte, makbul sayılır.

Bugün dünya kültür mirasımızı borçlu olduğumuz İtalyan sanatçıların raconu kıskançlıklarıyla kavgaları üzerine kurulu. Aristoteles etkisinde Domenico Mora, *Il Cavaliere* kitabında günün

ahlak anlayışını överek anlatır. Hakaret üstünlüğün ifadesi, ayrıcalık, başkalarını fütursuzca rezil etmektir. Eski Roma'da Cicero gibi utançlarından intihar edenlerin yerine, rezilliğin kuşanıldığı 17. yüzyılda Caravaggio günün muteber dilini kullanmış.

Rönesans'la kendimi aldatmışım.

Ortaçağ karanlığından sonra klasik dönemin keşfine "yeniden doğuş" anlamında *riscanti* diyen Petrarca, *Deliliğe Övgü*'süyle Erasmus, *Gargantua ve Pantagruel*'iyle Rabeleais, *Ütopya*'sıyla Thomas More ve *Denemeler*'iyle Montaigne'nin ortalığı sarsan özgür çıkışları, dönemin resmine yansımamış. Ressamların hepsi resmi tarih görselliğinde.

Caravaggio hariç.

XXXVIII.

Roma Sokakları

Caravaggio, uçların yaşandığı dönemde resim yapmış.
Katoliklerle Protestanlar.
Tanrı tutkularının savaşçıları.
Montesquieu:
"İçsavaş dediğin en çok Tanrı'nın imparatorluğunda çıkar."

Tarih yaşarken, yaratılırken taraflar yazdığında yok ediliyor. Yaşadıklarımızı yazacak ne kadar çok "tarih yaratıcısı" çıkarsa geçmişe o kadar çok pencere açılmış olur. Caravaggio tarihe, resimleriyle pencere açmış. Resmi tarihe karşı benim dilim, günlüğüm.

Caravaggio'nun Roma'da yaşadığı 1592-1606 yılları günlük yaşamının sahnesi. Şehirde ressamlardan geçilmiyor. Aynı kiliseler için aynı kişilerden sipariş bekleyen, resimlerinde şehit azizlerin propagandasını yapmakla yükümlü üç bine yakın ressam. Enselerinde engizisyon. Vatikan'ın Protestanlara karşı sanatla nasıl mücadele edileceğinin kararlaştırıldığı Trent Konseyi'nden sonra, Caravaggio döneminde Vatikan'ın amacı, din savaşlarında Protestanlara mümin kaptırmamak. Yarıya yakınını elli yıldan az zamanda Protestanlığa kaybetmişler. Vatikan karamsarlığından silkinmeye başlamış, yeniden şahlanıyor. Caravaggio'ya talep büyük. Kiliselerde asılı resimlerine heveslenip el koyan kardinaller onları koleksiyonlarına katıyor. Mahallesine yakın Campo de' Fiori Meydanı'nda 658 kişi asılmış, yakılmış, kafası kesilmiş. İşkenceden geçirilen, ipten sallandırılan günahkârlar cabası. Caravaggio gibi sanatçıların infazları seyretmeleri istenmiş ki, Hıristiyan şehitlerini dehşetin gerçeğinde resmedebilsinler. Cellatlar ressamlar kadar ünlü. "La Turco" lakabıyla tanınan Giovanni Battista Bugatti, papanın celladı. Kariyerinde 516 kişinin ipini çekmiş olmaktan öte

sanatıyla övünür: "Seni astıktan sonra gözlerin kapanmayıp bir o yana bir bu yana kaçıyor, dilin bir karış dışarı sarkıyorsa merak etme; önceden beni görürsen gözlerini kapatır, ağzına şekil verir, seni şimdiye kadar asılmış en güzel insan yaparım."

Burada yaşadığı yıllarda Roma sokaklarında, Papa IV. Sixtus'un deyimiyle "vahşi hayvanlar gibi" çete halinde dolanan dilenciler, yankesiciler,

Savaşlar olmadığında paralı askerlerle kapışan polisler,

Nüfusun üçte ikisinin erkek olduğu şehirde her on kişiden biri Rönesans'ın kültürlü fahişelerini aratan kavgacı orospularla pezevenkleri,

Çoğu ömür boyu evlenmeyip cinsel yaşamlarını sosyete orospuları ve oğlanlarla sürdüren asiller,

Asillerin korumaları,

Sokak tiyatrocuları, cambazlar, kumarbazlar,

Papaya hükmetme rekabetinin gerginliğinde İspanyol ve Fransız askerlerinin sıradan mahalle kavgaları,

Kavga edenlere pansuman yapan, diş çeken berberler,

Palazzo'larında Roma orjilerini aratmayan eğlenceler düzenleyen kardinaller,

Delikanlıları, "Otuzbir çekerseniz cehennemi boylarsınız," diye korkutup karanlık hücrelerinden onların günah çıkarmasını dinlerken sapıklıklarının şehvetini yaşayan papazlar,

Onlarca kulamparayı astıktan sonra kulampara olduğu anlaşılınca asılan cellat,

Meydanlarda yakılan engizisyon mağdurları,

Başları kesilen suçlular,

Şehri sekiz günde terk etmezlerse asılmalarına çıkan emir iptal edildikten sonra kalan Çingene falcılar,

Açlıktan ayaklananlar,

Barok mimarisinde gücünü gösteren Vatikan'ın yaptırdığı abidelere saldırıp heykelleri yıkanlar,

İsa'nın katili denen, gettolarda yaşama mahkûm Yahudiler,

Papanın jübile yılı için taşradan günahlarını affettirmeye gelen, sokaklarda yatacak yer bulamayan, yalınayak, aç, bulabildiklerinde

ekmek ve incire talim eden, Roma nüfusunun dört beş misli üç milyon köylü,

Kiliselerde mucize peşinde hacılar,

İnancın şeytana karşı gelebilme gücünün teşhircileri ve yukarıda adı geçenlerin hepsine yüzyıllar sonra seslenecek Küçük İskender:

Muhammed, İsa, Musa... Tanrı'da defans sağlam. Ah keşke bir de forvet Lucifer başka takıma kaptırılmasaydı...

XXXIX.

Tanrı'nın Aynası Erkek

Caravaggio'nun "Aşkın Zaferi" resmi, adını Vergilius'un, "Aşk her şeyi fetheder, aşka teslim olalım," sözünden almış.

Evimizin çatısında bulduğum eski gazetenin birinci sayfasında psikiyatrist babamın papyon kravatlı resmi.

Gazetecinin, "Doktor Bey, aşk hastalığı ne menem şeydir?" sorusuna, "Âşık olma değil, olmama hastalığı vardır," demiş.

Vergilius'un Roma'nın kuruluş efsanesi *Aeneis*'i bitiremeyip aşka teslim olmasına Ovidius hak verir:

Destanımı yazmaya koyulmuştum,
Savaş, şiddet dolu,
Büyük anlatı.
Ölçüyü ayarladım
Yola koyuldum
İkinci altılık bitiyordu ki
Cupido sırıtıyor karşımda.
Destanımla beni
Başımdan aldı götürdü
...

Aşk denince Caravaggio da Vatikan'a karşı.

Resminde, aşk tanrısı Cupido, elinde okları, sırtında kanatları, muzip gülüşü, dalga geçen bakışıyla, başrolde pipisiyle on iki yaşlarında çıplak oğlan.

Yerde, düzenin tepetaklak oluşu. Her şey ayaklar altında.

Defne yapraklı bir taçla zırh. Resmin siparişini veren Kardinal Giustiniani'nin müzik, mimari ve astronomiye ilgisine gönderme yapan ayak altında nesneler... müzik notaları, kalem, kitap, udun Batı'da benzeri lavta, pergel, gönye, telleri olmayan keman.

Cupido, kâinatın simgesi gökküredeki yıldızlara kıçını dayamış, çıplak baldırını kanadının tüyleri okşamakta.

Caravaggio'nun şair arkadaşlarından Gaspare Murtola, Cupido'nun provokatif davetiyle yetinmez, resme bir oğlan daha ister.

Sen, bilge ressam,
Aşksa resmetmek istediğin
Cupido'nla birleştireceğin
Genç oğlan,
Güzel Giulietto olmalıdır.
Uykusunun durgunluğunda
Bakmalısın vücudunun formuna,
Hele gözler kapalıysa
İkisi birbirinden çekici.

Caravaggio, Murtolo'nun çağrısına uymasa da, ileride yapacağı "Emmaus'ta Yemek" resminde sakalsız resmettiği İsa'nın modeli kızoğlankız güzelliğinde Giulietto olur.

Resminde cinsellik saklambacı.

Caravaggio sansürcülere gardını almış. Yunan mitolojisinden erotik motifler çocuk yaşta gelinlerin sevişmesini teşvik için çeyiz sandıklarına işlendiğinden, Caravaggio bu geleneği resmine taşımış. Cinsellik teması da Giustiani ailesine bereket temennisi. Resme böyle bakıldığında Cupido'nun homoerotik görünümünü tanrısal aşkın ifadesi yapmış. Floransa'da Medici'lerin Palazzo Pitti'sinde de gene onun yaptığı kopyası tüm cazibesiyle bize göz kırpıyor.

Çifte standartlı din diktatörlüklerinde racon böyle. Müslüman edebiyatında nasıl Bâkî'yle Hayyam'ın şarapla sarhoşlukları Allah'larına göndermeyse, dönemin Katoliklerinde seks, ilahiyat kamuflajında. Eşcinsel ilişkilere Vatikan yasağı varken Rönesans sanatının doğduğu 15. yüzyıl Floransası'nda erkekler arası cinsel ilişki istisna değil norm. Bu demek değil ki erkekler eşcinsel. Güzeli seviyorlar. Güzel olansa genç erkek.

Machiavelli, "Yakışıklı oğlanlara kocalar kaçıyor, delikanlılara karıları," der.

Hıristiyan sanatında tek çıplak çarmıha gerilmiş İsa'yken, Rönesans'ta eski Yunan'a özentiyle insan vücudunu yeniden keşfetmişler. Michelangelo'ya göre erkek, Tanrı'nın aynası. Güzelliği Tanrı'nın mükemmelliğinin simgesi. Kadının vücuduysa doğuştan eksik.

Mısır'da sünnet varken eski Yunan'ın benimsememesi mükemmel erkeğin dokunulmazlığından. Erkek şovenizminin öncülerinden Aristoteles, "Kadın anasının rahmindeyken yeterli ısı olmadığından eksik doğdu," der.

Gelsin çıplak erkek heykelleri.

Güzel erkeğin baştan çıkarmasına kutsala varmanın yolu, diyorlar. Cadı değilse çıplak kadına ilgi yok.

İstisna Botticelli.

Caravaggio, birçok resminde yaptığı gibi adaşı Michelangelo'yla gitgelde. Onunla âşıklar gibi atışıyor, elense çekiyor, gönderme yapıp selam çakıyor. Caravaggio'nun "Aşkın Zaferi" tablosu, Michelangelo'nun, Zeus'un kartal şekline bürünüp yeryüzünün en güzel erkeğini kaçırmasını resmettiği "Ganymedes'in Irzına Geçilişi"ne gönderme. Michelangelo'nun idealize ettiği erkeği Caravaggio sıradan bir insan olarak resmeder. Zeus'un kartal kanatlarını Cupido'ya takarak onu iki rolde birden, hem saldıran hem de kaçırılan erkek olarak sunar.

Caravaggio'nun Roma'da, Pinacoteca'da "Vaftizci Yahya"sında azizin davetkâr duruşunun bire bir modeli Michelangelo'nun Sistina Şapeli'ndeki "Ignudi"si. Ortaçağ ressamlarının talim ettiği çıplak İsa'nın çarmıha gerilmiş sado-mazo görüntüsünden sonra, Rönesans'la hoş geldiniz homoerotik kutsallığa!

Caravaggio'nun, "Meyve Sepeti Tutan Çocuk", "Müzisyenler", Floransa'da Uffizi'deki "Bacchus" ve otoportresi "Hasta Bacchus", aynı homoerotik temayı işliyor. Kadının cinsel cezbesi olmadığını söyleyen Michelangelo gibi, Caravaggio'nun bu resimleri onun eşcinselliğini mi gösterir?

Asla! Hem bize ne?

Önemli olan ressamın gösterdiği değil, gösterdikleriyle bana ne hissettirdiği.

* * *

Sicilya günlerime geriye baktığımda bana kalan miras, cinsellik anlayışıma Caravaggio tokadı mı olacak? Onunla tanışana kadar kendimle tanışmamışım. Erkeği tabulaştırdığımı, erkekten kaçtığımı anlamamış, çapkın erkek imajıma saplanmışım.

Çapkınlık bagajımdan kurtulabilecek miyim?

Hele çapkınlara ilgi duyan kadınlar varken.

Azize Lucia'nın mezar kazıcılarını ilk gördüğümde, resmin merkezine yerleştirdiği koca kıçların itici gelmesi miydi kendimi sorgulamamı tetikleyen? Günlük yaşamımda, kadının cinselliğine odaklanma saplantımda güzel erkeği görmez olmuşum. Nedeni daha ergenlik yaşlarımdan şartlandırıldığım kadın imajı. *Billboard*'larda, vitrinlerde kadınların iç çamaşırlarının ibret verici olması gereken reklamlarının beni uyarmasında. Erkek donlarıyla donatılmış vitrinler neden yok? Soruyu sormak aklımdan geçmezdi. Müzelerde Yunan tanrılarında gördüğüm erkeğin çıplaklığı değil, yontucunun maharetiydi. Caravaggio'da ise erkek vücudu tüm cezbesiyle karşımda. Porno seyrettiğimde sevişen erkeği görmezden gelirken, Caravaggio'nun "Şüpheci Thomas" resminde, Aziz Thomas'ın, mızrak yarası gerçek mi diye İsa'nın vücuduna parmağını sokarken bedeninin titreyişini hissediyorum.

Güzel ve erkek kelimelerini yan yana getiremediğimizden mi erkekler seviştikleri kadınları kocalarından kıskanmaz? Boynuzladıklarını küçümser, akıllarında hadım eder, erkekten saymaz? Dişi avında rakip erkekleri, eşcinselleri güzel görmez, güzelliği onlara yakıştırmaz?

Caravaggio'nun homoerotik Cupido'su beni uyarmasa da bana göz kırptığını hissettim. Artık son yıllarda gördüğüm her kadınla sevişmek istemediğim gibi, "Cupido çekici ama bana göre değil," derken ilk defa bir erkek için böyle düşünmüş olmakla insana bakışımın değiştiğini, güzellik denince kadın ve erkeğin eşitlenebileceğini gördüm. Gülüp geçebileceğim cinsellik kaygılarımdan soyundum. Caravaggio'yu bekliyormuşum; kimliğimi tahrikten, tahriki kimliğimden ayırt edebilir oldum.

Ve galiba şunu da anladım mı?

Homofobik erkek, kendinden korktuğundan kadını aşağılayan, düşman gören, kendisi dahil, cinsiyetleri nesneleştiren erkekmiş.

Dişçi arkadaşımın dört yaşında oğluyla beraberiz.

Baba oğluna soruyor:

"Bacaklarının arasında ne var?"

"Çivi."

"Çivini ne yapacaksın?"

"Kızlara sokacağım."

"Aferin oğlum."

XL.

Zarlar Bacchus'u Kutlamaya

Japon kadın ellerini birleştirerek selam verdi, yanıma oturdu.

Otuz kırk kişiler. Hepsi kadın.

"Azize Lucia"ya bakanların, yem atılmış tavuklar gibi önümde sıkışmasına alışmıştım. Japonlar şaşırttı. Yan yana gelmekten kaçınırcasına kilisede dağılıp işaretparmağı büyüklüğünde dürbünleriyle tabloyu seyre daldılar. Kendinizi salıp resmin bütünüyle kucaklaşsanıza! Fırça darbelerinin ayrıntısında kaybolanların röntgencilerden ne farkı var?

Sevişeceği kadını önce yatak odasında, kapısının anahtar deliğinden seyreden ressam Hirohito, "Heyecanlı oluyor," demiş.

Kadınlarla beraberlik önce şu, sonra bu diye adım adım planlanabilir mi?

On sekiz yaşındayım. Annem babam ABD'den gelecekler. Onları Londra'da karşılayacağım. Havaalanında onlarca kişi uçağı bekliyoruz. Rötar var. Saatler geçtikçe birbirimizi tanımaya başladık. Uçağın ertesi güne kaldığını söylediler. İlk defa geldiğim şehirde nerede kalabilirim, diye düşünürken, ahbaplık kurduğum siyah kadın evine davet etti. Yemek yedik. Odamı gösterdi. Yattım. Kapı çaldı. Sevgilisi. Selamlaşma sesleri öfkeye dönüştü. Adam kapıyı çarpıp gitti. Kadın odama gelip yanıma yattı.

1. Dudaklarından öptüm.
2. Göğüslerine dokundum.
3. Dilimi kulağına soktum.
4. Üstüne çıktım.

Ağladı. Başımı göğsüne yasladı. Saçımı okşadı.

"Ruhunu çalmışlar," dedi.

Odasına gitti.

* * *

Müzik memuru, artık onu öyle çağıracağım, yanımdan geçti. Sevmiş olmalı verdiğim CD'yi. Albinoni gitti, *Carmina Burana* korosu, neşeli, hareketli sarhoşların şarkılarıyla kilisede.

Yanımdaki Japon kadın oturduğu yerde ürkekçe kıpırdanmaya başladı, kendinden geçercesine ayağa kalktı, kollarını havada sallayarak dans ediyor. Ardından diğer Japonlar!

Liseden kalma Latincemle şu kadarını tercüme edebildim.

Meyhanedeyken
Düşünmeyiz toprağın altına gireceğimizi...
Ev sahibimiz içki, para,
Başlarız kumara
Zarlar Bacchus'u kutlamaya...

Bekçiler müdahale edecek mi? Şaşırmış olmalılar. Belki can sıkıntısından kurtulmanın keyfindeler. Şaşkınlıkları geçtiğinde müzik bitmişti.

Resimle baş başa kaldık.

Yerde yatan Azize Lucia'nın ölü olduğunu nereden biliyorum? Floransa'da adını taşıyan kilisedeki tabloda kellesi uçurulmak üzereydi.

Caravaggio öldükten elli yıl sonra biyografisinde resmi anlatan Bellori, "İki kişi gömüleceği yeri kazarken, Caravaggio azizeyi ölü olarak resmetti," der. Yapıldıktan yüzlerce yıl sonra tabloya verilen isim de "Azize Lucia'nın Gömülüşü".

Böyle diyorlar. Alıştık bilirkişilere inanmaya. Sipariş edilenle ressamın yaptığı farklı olamaz mı?

İnsanı insan yapan sorgulayabilme yeteneğimiz. Sanatı sanat, bilimi bilim yapar, düzenin esaretinin kurbanı olmamızdan bizi korur, alışkanlıklarımızdan kurtarır. Mesele elmanın rengini, zamanın geçtiğini, paranın değerini, dünyanın yuvarlak olduğunu, kara enerjiyle kara maddeyi bilebilmek değil, "Nereden biliyorsun?" diye sormak. Sormamak, düzenin bilirkişilerine teslim bayrağını çekmemizden öte, yapay zekâ algoritmalarıyla robotlaşmaya giden türümüzün sonuna davetiye çıkarmak.

Beyin jimnastikçileri, Aristoteles, İbn Rüşd, Kant, Baudrillard... Halt etmişsiniz. Mantıkla gerçeği kanıtlamak imkânsız.

Onları reddedecek cüreti nereden buluyorum? Bir ankette üç bin iki yüz yirmi altı felsefeciye, "Gerçek nedir?" diye sorulduğunda içinden çıkamamış, üç gruba bölünmüşler.

Mantık yerine ahlak üzerine kurulu Çin felsefesini tercih ederim.

Yaşamda tek sorgulanamayan?

Âşık olan bilir.

Kalbinde yaşattıkça korkuyla öfkeye yer kalmaz, sevgiyle bakarsın şüpheye bile.

XLI.

Gılgamış'a Fatiha, Enkidu'ya İstavroz

Tanrın varsa korkaksın.

Tanrın varsa mağdurusun.

Tanrın varsa sanatı sansürler, düşünürü susturursun.

İnanmışlara önerim.

Başka dinlerin tanrılarına virüs muamelesi yapıp bağışıklık sistemini güçlendir. İnanmadığın tanrılarla aşılan.

Camilerde Gılgamış'a Fatiha, kiliselerde Enkidu'ya istavroz, hepsinin adına her yıl oruç. Belki kendine gelirsin.

Çoktanrılı dinler demokrasisi yerini tektanrılı dinler totalitarizmine terk edeli binlerce yıl geçti. Başlangıçta tanrısını seçebilen insan sonunda tektanrının tutsağı, din savaşlarının kurbanı oldu. Roma, Tokyo, Pekin, İstanbul, Paris... "Yeryüzünde Tanrı'nın gölgesiyim," diyen imparatorlarla sultanları baş tacı ettik. Boynumuzu eğdik, kulları olduk. Tektanrılarla tek adam totalitarizmini meşrulaştırdık.

Kimin haddine Hinduların üç yüz otuz milyon tanrısını, tanrıçasını küçümsemek? Dünyanın güneşin etrafında döndüğünü tanrılarına yediremeyenler paralel evrenlerle nasıl baş edecek? Dinlerinin elden gideceğinden korkmasalar neden bu kadar propaganda, şatafat, tapınak? Şimdi de gözleri uzayda. Ayda cami, kilise, havra saplantısındalar. Apollo roketiyle 2029'da üçü birleşip İbrahim Peygamberlerine tapınak kurma peşindelermiş. Ayda ezan, çan sesleri. Çinli çaykonotlara da Zen tapınağı.

Baş başa kalamayacak mıyım tanrımla?

Caravaggio gibi.

Tek tük belge dışında iz bırakmaması, akrabalarından uzak durması, Roma'dayken onu görmeye gelen papaz ağabeyini, "Tanımıyorum," diye reddetmesi, sevdiklerini, yakınlarını korumak için mi?

Caravaggio'nun yaşamı Vatikan arşivlerinde gizli.

CIA, MOSSAD, MI5, Çin gizli servisi. Hepsi yeniyetme. Ulus devletlerin ajanları satılık, sırları kevgirde. Vatikan'ın yanında solda sıfır kalırlar. Dünyada herkesi Katolik yapma hedefi olan Vatikan kaç bin yıllık örgüt. Tarihte ne casuslarının yakalandığının örneği var ne sırlarının satıldığının. Arşivinde her devletin tarihini altüst edecek, ulusal kimliğini dağıtabilecek, kahramanlarını kâfirleştirecek bin yıllık şantaj belgeleri. Fatih'in oğlu Cem Sultan'ın Vatikan'da, papayla birlikte aynı binada yıllarca yaşarken neleri paylaştıkları açıklansa Osmanlı tarihi yeniden yazılırken Türk kimliği kılık değiştirir.

Caravaggio'nun gücü nereden?

Vaftizden geçmiş. Ağabeyi, amcası papaz. Roma'da kardinallerin *palazzo*'larında yaşamış, papalarla tanışıp portrelerini yapmış. İnanmamış olsa bu kabulü görebilir mi? İnanmadan bu resimleri yapabilir mi? Paris, Roma, Viyana, New York... Sanatına hayran kalınan, dini ressam diye tanıtılan Caravaggio, döneminin bir numaralı Hıristiyan propagandisti değil mi? Bruno'nun kâfir diye Campo de' Fiori'de yakıldığı günlerde inanmasa yaşatırlar mıydı?

Sanatı, Tanrı'ya inancının kanıtı değil mi?

Yoksa Caravaggio sanat tarihimizin en büyük yalanını mı söyledi?

1600'ler İtalyası'nı, Avrupa'yı, resimlerini alan kralları, papaları, aristokratları, kardinalleri kandırdı mı? Leonardo'nun, "Her ressam kendini resmeder" sözünden ressamlar ne kadar kaçsalar da hayat böyle. Çiçek, keman, melek, eşek, işkenceci, papaz, kelebek. Ressam her resminde kendisini anlatır, kendisiyle yüzleşir.

Resimlerinde samimiyetine inanıyorum. Sanat içten olunca yalan zor.

Azize Lucia efsanesini kafamdan silsem önümde yerde yatan, işkenceyle öldürülen azize değil, sıradan bir kadın. İşkence edilmiş, öldürülmüş hali yok. Caravaggio ona kıyamadı mı? Yoksa kesik baş uzmanı. Sanat tarihinde onun kadar gövdesinden koparılmış kanlı kafa yapan yok. Caravaggio'nun annesinin adı Lucia. Onu doğuran, emziren, seven, çocuk yaşındayken vebadan ölüp terk eden.

Resmi yaparken onu düşündü mü?

Hangi evladın yüreği dayanır?

20. yüzyıl aydınlarının kafasını karıştıran Freudyen yorumlara kimseyi davet etmiyorum, kendimden biliyorum anne cazibesini.

Yurtdışına bir seyahatten o yıllarda yaşadığım şehre döndüğümde, havaalanından eve telefon ettim, kimse var mı diye. Hep böyle olur. Yoldan gelince ilk gece boş evde kalamam. Sofra kurulsun, muhabbet olsun isterim. Seyahatteyken ressam arkadaşımın öğrencisi kalıyordu. Telefona cevap verdi. Sesi hoş, "Geleceğinizi biliyordum," dedi.

On saat önce bıraktığım yaşlı annemi terk etmenin suçluluk duygusu bir anda gitti. Telefonu kapattıktan sonra saçını taramış, üstünü değiştirmiş miydi? Belki bluzunun üst iki düğmesini çözmüş, kararsızlığından tekrar iliklemişti.

Kapıyı çaldım. Karşımda annem. Başka bir şehirde seksen altı yaşında bıraktığım annemin on dokuz yaşındaki ikizi bana gülümsüyor. Elimi uzattım, yanağımdan öptü. Havaalanından aldığım Absolut votka açıldı. Sufi usulü, "Cam cama değil, can cana," diyerek kadehlerimizi değil, ellerimizi birbirine usulca değdirdik. Çektiği fotoğrafları gösterdi. Biri otoportresi. Yarısı yüzü, yarısı kafatası. Ölünce dönüşeceği hali. Dayanamadım.

"Seni annemle tanıştırmak istiyorum," dedim, o gün annemle çekilmiş fotoğrafımızı gösterdim.

"Yaşlılığım!" dedi.

Ben annemin gençliğine, o, fotoğrafta geleceğine bakarken ne olduysa oldu. Şehvetle sarılıp öpüşürken annemin varlığıyla irkildik. Geceyi başka resimlerine, kafatası portrelerine bakarak geçirdik.

XLII.

Siracusa'nın Açlık Tatlısı

Sürpriz.

Unutulmamışım.

Fiorella kilisede.

Kadın deyince dengem şaşıyor. Kıskançlığım egomun kamburu. Kayalardayken İtalyan erkekleriyle Gunilla'yla şarkılar söyleyip birlikte gittiklerinden bu yana kızdığımdan aramamıştım.

Yüz vermeyeceğim, beni Caravaggio'dan uzaklaştırmasına fırsat vermeyeceğim.

"Öldürülmüş hali yok. Baksana, ne kadar masum yatıyor," dedim.

"Havanın güzel olduğunun farkında mısın?"

"Resmin röntgenini çekmişler, Lucia'yı kafası kesik yapmış."

"Resim karartıcısı. Başkalarına baksana. Boccaccio'nun güzelleri mesela. Ya da Aziz George'un ejderhayı öldürmesinin resimleri; hepsi çocuk masalı masumiyetinde."

Oralı olmayacağım.

"Neye geldin? George'muş, şuymuş, buymuş, kafamı karıştırma."

"Yahu George İngiltere'nin koruyucu azizi, bayraklarındaki haçın simgesi."

"Bana ne. Hele İngilizlerden. Ülkelerine Türkler gelecek korkusundan Avrupa Birliği'nden çıktılar."

"Ne bu öfke?"

Haklı. İtalyanlarla gitmesine kıskançlığımı, İngiliz ırkçılarına tepkime dönüştürdüm. Baba tembihi. İçimden ona kadar sayıp sakinleştim, Fiorella'yı kahveye çağırdım.

İsveç'ten yeni dönmüş. Aramadığımın farkında değil.

"Teyze oldum. Kardeşimin kızının doğumundaydım. Meğer kocasının Pakistan'da karısı, iki çocuğu varmış. Bebeğin nüfusa

kayıtlarında onlar için İsveç'ten her ay çocuk parası aldığını görmüşler. Göçmen işte."

Bana ne? Evlenmeseydi. Depresif, psikiyatrist müdavimi İsveçli erkekler daha mı iyi? Gözü doymamış abaza Müslüman, belli ki hoşuna gitmiş.

"İsveç'te de çocukların dörtte birinin baba bildikleri babaları değilmiş," dedim.

"Fark eder mi? Çocuklarının gözünde dokunulmazdır analar. Bilemezler ki hakiki babalarının kim olduğunu, annelerinin başka neler gizlediğini. Mesele iyi anne olabilmekte."

Kahvemiz bitti. Caravaggio kilisede bekliyor. Haftaya yemek yiyeceğiz.

Günlerimi kilisede Caravaggio'yla geçirsem de kendimi onunla karıştırmayacak kadar aklım başımda. Resmin önünde oturup âlemime dalmaktan kendimi alamıyorum o kadar. Onunla yolculuğumu masa başında yazamam.

Caravaggio'nun kişiliğini yeren, resmine kutsal, kendisine kâfir diyenlere inat, onunla bütünleştiğimi hissediyorum. Annem duysa halime şaşar mıydı, "Bu adamı nereden buldun, evlen, çocuğun olsun, bu garip yalnızlığında onun peşinden gitmeye değer mi?" diye?

Kızlarınız için müsterih olun anneler. Benden koca olmaz. Yaşadıklarımı görmezden gelin. Zararsızım. Her kadının ayrıcalıklı cezbesinde egomla gündemsiz yaşar, kelimelerimle oynarken kendimi kaybederim.

Caravaggio'yla bir ay önce bugün tanışmış olmamı akşam Via Cavour'da Sicilia in Tavola *trattoria*'sından kutladım. İyi lokanta ekmeğinden belli olur. Gerisi kolay. Bella âdetimi biliyor. Menü getirmiyor, ne yersin diye sormuyor. Yemeğin adıyla değil, kendisiyle tanışmak istiyorum. Sürpriz olsun. Yoksa Pavlov'un köpeği gibi isimlerini okudukça hepsine ayrı ayrı ağzım sulanıyor. Seçmediklerim kursağımda kalıyor. Menüde isimlere salya akıtmaktansa damağım önüme getirilen yemekle uyarılsın. Tabağımızda görmeyeceğimiz yemeklerin yazılı yalan beklentileri az kepçe demokrasi gibi. Menüde fiyatlar! Pahalısı midene oturur, ucuzu iştahını kapatır. Pis burjuva icadı. Şık lokantalarda kadına, pahalı

yemek seçti imajı oluşmasın diye fiyatsız menü veriliyor! Cins-i latif aşağılanmalarına bir çentik daha. Kerhaneler lokantalardan eşitlikçi. Sarışın, esmer, tombul, zayıf, kimi seçersen tek fiyat. Menüsüz İstanbul meyhanelerinde komünizm sofrası vardı. Herkesten yeteneğine, herkese ihtiyacına göre. Öğrenciyle kalantor aynı mı? Garson müşterinin kesesine uygun hesap getirirdi.

Bella'nın benim için seçtiği fıstıklı, karidesli, ricotta peynirli ravioli. Ardından maydanozlu tekir. Şarap, Nero d'Avola. Sürpriz, "La Cuccia" dediği Azize Lucia tatlısı. İkinci şişe şarabın keyfindeyken, mekânda pek kimse kalmamış, Bella'yı sofraya davet ettim. Sicilya'da böyle şeyler yapılmaz, diye uyarmışlardı.

Âdet gene yaşama yenik düştü. İkimize de tatlı getirip benle oturmasını kasada duran kocası Pepe kaale almadı. Bella güler yüzlü, gözleri küçük, gözlüğü kocaman, bluzunun renkleri gibi o kadar neşeli ki.

"Siracusa'nın açlık tatlısı," dedi.

Yıl 1646. Siracusa'da kıtlık, Azize Lucia'ya dualar. Beyaz bir güvercinin katedrale girip mihraba konmasıyla aynı anda, fırtınadan kaçan buğday yüklü bir gemi şehrin limanına sığınmış. Öğütüp una çevirdikleri buğdaya zeytinyağıyla su katmış, hemen yemişler. Geminin geldiğinin inanıldığı her 13 Mayıs'ta, Azize Lucia'nın heykeli sokaklarda dolaştırılır, Piazza Duomo'dan yüzlerce beyaz güvercin salınır, tatlılaştırdıkları yemeği de Sicilyalı çocuklara bir kaşık balla ikram ederlermiş.

Gene güvercinler. Haddimizi bilmiyoruz. Tanrı'ya şükür, barışa selam, derken güvercinlere eziyet. Geçenlerde papanın Vatikan balkonundan saldığı iki beyaz güvercine on binlerin önünde karga saldırınca kuşlar korkudan cahil Katoliklerin kafalarına kakalarını salmış. Cahil diyorum çünkü İsa'nın doğumunda sonra Yahudi âdetine göre yapılan töreninde güvercinlerin katledildiğini bilmezler.

Uffizi'de Lorenzetti'nin resminde görmüştüm. Havrada, merasimde Meryem oğlunu kucağında tutarken haham sunaktaki ateşte iki güvercini diri diri yakar.

Pepe masamızda. Şaraba devam.

"Sicilya'da her yıl aynı saçmalık," dedi. "Hurafelerle adam olunur mu?"

Tatlının tarihi aralarında tartışma konusu oldu. Evlilik tiyatrosu lokanta sahnesinde. Defalarca konuşmuş olmalılar. Ev yetmemiş, benim için oynuyorlar. Bella'nın güler yüzü maskeleşti. Pepe masalla mantığı çarpıştırdı:

"Tatlımızın tarihi geri kalmışlığımızın ifadesi. Gemi Palermo'ya mı, Siracusa'ya mı yanaştı diye gerçekmiş gibi tartışırken, aynı yıllarda Descartes, 'Önce şüphe,' demiş, Tanrı inancına dinamit koymuş."

Bella öyle bir derin nefes aldı ki, bu akşam ilk defa göğüslerini fark ettim. Belki de şarabın etkisi. Kızlar bilerek mi yapıyorlar?

Anlayabilsem.

Pepe'ye gülerek baktı:

"Descartes Sicilya'ya uğramadı."

Bir şey söylememi bekliyorlar.

Perdeyi, bu sevdiğim çifti güldürerek kapamalı.

"Dualar gerçek olur mu?" dedim.

Kuzguncuk'ta, adı deliye çıkmış yalı sahibi. Osmanlı'ya, Kurtuluş Savaşı'na paşa vermiş, edebiyatçılara kapılarını açmış, Cumhuriyet'te para kazanmasını beceremeyen aile darda. Esnafa yazdırdıkları borç birikmiş. Utancından sessiz kalmış bakkal sonunda haber yollar, alacağını hatırlatır. Zamanın parasıyla 32 lira. Büyük Teyze Sâra'yı uyku tutmaz. "Allahım bizi mahcup eyleme," diye dua ederken ahşap bina gece yarısı sarsılır. Direksiyon hâkimiyetini kaybeden şoför kamyonunu yalıya çarpmış. Korku içinde.

Pencerede beliren Büyük Teyze'ye seslenir:

"Anacığım, beni yakma."

"Evladım, seni Allah yolladı," der Büyük Teyze. "Kapıya 32 lira bırak, selametle git."

XLIII.

Otostopçunun Galaksi Rehberi

Tabloyu yakından göremiyorum.

Kilise gün ışığını az alıyor. "Azize Lucia" gölgede. Önünde sunak. Kırmızı kordona yaklaştığımda resimle aram beş metre. Resmi aydınlatıcı ışık alttan vuruyor, zaman zaman kullandığım dürbün de yetmiyor.

Göremediğimi görüyormuşçasına uydurup yazmam kolay.

Caravaggio "Azize Lucia" resmine insanları öylesine koymuş olamaz. Bir şeyler gizliyor. Resmiyle mektup yolluyor. Tarihe kayıt düşüyor. Yalnızlığında kendisine, çözebildiğimizde hepimize.

Resimdekiler kim?

Arkada otoportresi dışında modellerin silikliği, yüzlerinin seçilemiyor olmaları neden? Başka resimlerinde herkesin yüzü belirginken nedense gizlemiş modellerinin kim olduğunu. Kafadan uydurduğundan ya da tembelliğinden olamaz. Hatıra fotoğrafı çekercesine bir araya getirdiği dostlarını Vatikan'dan korumak istediğinden mi? Hepsi sanatçı, şair, yazar, tiyatrocu, müzisyen. Kendilerine dayatılan Tanrı ideolojisine eserleriyle direnenleri, sır perdesinde anıyor olabilir mi? Annemin ölüsü Lucia adına ser verip sır vermeyeceğim diye yemin mi ediyor?

Azıcık uçalım.

Müminler Tanrı'larıyla kafa bulurken biz de Caravaggio'yla uçalım.

Annesinin adını taşıyan Lucia'nın defni Tanrı'nın ölümünü mü simgeliyor? Yüzlerini seçemediğimiz figürler Vatikan'ın yozlaştırdığı Tanrı'yı gömen İsa ve havarileri mi? Belki de resimdekiler 17. yüzyılda yayılmaya başlayan Tanrısız Dünya Örgütü'nün İtalya ayağıdır. Dünyanın bilinen ilk dinsizler örgütü. Amaçları hücre sistemiyle yayılmak, eserleriyle insanları şüpheye düşürmek. Başka

bir dünyanın mümkün olabileceğini sezebilmek. Müzikle, resimle, çocukların zaten açık olan ufuklarını tanrılardan korumak.

Dinler dilimizi köleleştirmiş.

Tanrısız ne demek? Ağırsızlık gibi, azlık çokluk belirten ölçümler tamam da soyut şeylerde işler tuhaflaşıyor. Hele dinde. Tanrı'ya inanmayana "a"teist deniyor, yani tanrı"sız". Tanrılı olmak normalmiş gibi.

Pabuçsuz, gömleksiz, şemsiyesiz, donsuz da neden tanrısız?

Tanrılılar, Tanrılıyım, desin.

Toplum, çocukları Tanrı bagajıyla yükleyeceğine, olgun yaşa geldiğinde, çocuk karar versin Tanrı edinmeye, Tanrılı olmaya. Ya da olmamaya. İnsanları, dillerimizde Tanrısızlar diye dışlayıp yargılamaya ne hakkımız var?

Din diktatörlükleri.

Kendinden menkul Tanrı temsilcileri.

Hepsine dokunulmazlıklar vermişiz.

Hiç olmazsa Katoliklerin hesap soracakları papaları var. O da çağdaşlık görüntüsünde, iklim krizi, kapitalizmin eleştirisi laflarıyla yüzyılına ayak uydurma çabasında. Başta İslam, diğer dinlerin ruhbanları, kuruluş günlerinin cehaletinin tekrarındalar.

Halet Çambel. Arkeolog. Mezopotamya'nın kil tabletlerinde türümüzün ilk yazdıklarının tanığı. Ona ileride kitap yazacağımı, kelimelerle sevişip dans etmek istediğimi söylemiştim.

Güldü.

"Kâğıdın sabrı müthiş. Ne yazsan kabul ediyor. Saçmaladın, gevezelik ettin, yeter, demiyor. İntihal yaptın, düşünce hırsızısın diye sorgulamıyor. Başta tanrıların sözleri, sırtına taşıyamayacağı kadar yük konmuş hamal, ses çıkarmıyor. Ortalık kötü kitaptan geçilmiyor. Mağazada don, pazarda kereviz alırken daha seçiciyiz. Bir de okumaya başladıkları kitapları bitirmekte ısrar edenler var ya? Çürük meyve olsa kusarlardı. Düşünce saygısızlığında kelime katliamı. Önce herkes *Gılgamış*'ı okusun."

Benim de ıssız adamda kitabım *Gılgamış*.

Her okuyuşta başka yolculuklara çıkardığı için. Yazarı belirsiz. Nice kişinin eli değmiş, yazımı yüzyıllar sürmüş. İleride yazılacak

kutsal kitaplara, Homeros'ta maceralara, Shakespeare'de insan hallerine yol göstermiş.

Okuyacağımıza, çok konuşuyoruz.

Otostopçunun Galaksi Rehberi'nde yolu gezegenimize düşen Ford Prefect, evrenin bu ücra köşesine kimse uğramadığından beklerken türümüzü incelemeye koyulur. Ne kadar çok ve boş laflarımıza anlam veremez.

"Hava bugün çok güzel."

"Evet, çok güzel."

"Havanın güzel olduğunu anlamak için konuşup tekrarlamak neden?" diye sorar.

"Biri zaten bilineni, gözümüzün önünde olanı gösterirken, diğeri onu teyit etme ihtiyacında. Demek dertleri konuşmak değilmiş," der.

Nedenini araştırır.

"İnsanın ağızını açıp kapamaya ihtiyacı varmış. Konuşmazsa dudakları yapışacak. Dudakları yapışırsa ağzını açamayacak, ağzını açamazsa aç kalacak."

Ben de başkalarının yaptıklarını tekrar edenlere taktım. Everest'in tepesine binlerce kişi tırmanmış olmalı. Hâlâ tırmanıyorlar. Adam eski Yunan teknesi yapıyor, İason ayaklarında Karadeniz'de Altın Post'u bulmaya gidiyor. Başkasının yapmadığını, düşünmediğini yapsana. Türümüz tekrarlarla rekor kırma meraklısı. Kimliklerine yaratıcılık cüppelerini geçirmiş, aynada yüzünü göremeyen yazar, müzisyen, ressam, ben!

"Kimim?" diye sorsam? "Yaşamın tekrarından kaçtığımda, kimseye zarar vermeden okuduğum kitapların bütünüyüm," diyebilmem şık olurdu. Palavra! Çoğunu unuttum. 21. yüzyılın sıradan kültür kevgiriyim.

"Çoksatar" peşinde, kendilerinden başka kimseyi sevmesini bilmeyenlerin, aşkı meze, şehirlerini sahne dekoru, yoksulluğu masal yapan ödüllü kitapları. 20. yüzyılın ortalarından sonra meşhur yazarlar kendi gezegenlerinde. Bencil, fırsat kollayan, gölgelerinin korkusunda, gölgelerine tapanlar.

Edebiyatın, bırakın sınıfta kalmasını, neredeyse kaydı silindi.

Suçlu benim. Biziz.

Adalet Ağaoğlu:

Adımları hesaplı atmak. Yürekleri hesaplı açmak. Açık olamamak. Her gün biraz daha kapanmak. Her gün biraz daha köstebekleşmek, tilkileşmek, böcekleşmek...

* * *

Kutsal masallar, tanrı korkusuyla insanı ufaladı. Güzel hikâyeler oyaladı.

Edebiyat haddimizi bildirebilir mi?

Ezra Pound, "ABD İkinci Dünya Savaşı'nı bitirmek için Japonya'da sivil halka atom bombası atmak yerine Kongre Kütüphanesi'ndeki haikuları imparatora hediye etseydi savaş bitebilirdi," demiş olabilir mi?

Ford şirketinin üst yetkilisi sınıf arkadaşım anlatmıştı.

Pentagon'un, birçok ülkede gizli silah gömme işinin ihalesini almışlar. Savaş çıktığında ânında kazıp çıkaracaklar, nakille zaman kaybetmeyecekler.

"Ben de boş durmadım," demişti. Silah çukurlarını kazdıklarında ilk görecekleri *Gılgamış Destanı*. Çaktırmadan kitabın kopyalarını yerleştirmiş.

Başka bir uygarlıkta sanat barış getirebilir.

İnsanı sanatı kurtaracak.

Roma'da savaş galibi komutanların zafer kutlamalarında, yanlarında duran köle, adamın kulağına, "*Memento mori*, ölümlü olduğunu unutma," diye fısıldarmış. Günümüz tiranları da aynısını yapmalı mı? Geri tepebilir. "Madem günlerim az," derler, sırtlarında kefen, yanlarında dalkavuklarıyla dolaşıp daha çok azarlar.

Kralların soytarıları vardı. Birleşmiş Milletler'de yılda bir gün her devletten başkan yerine bir soytarı, ülkesi adına konuşsa?

XLIV.

Angelica'nın Oyununa Gelmeyeceğim

Köy ressamı tanımıyla Bruegel'e haksızlık ediyorlar.

"Golgota Yolunda" tablosuna koyduğu söylenen İsa'yı arayıp bulamadığımda cesaretine şaştım. Başka ressamların merkeze koydukları, çarmıha gerilmeye götürülürken yolda birikenlerin tantanayla seyrettiği İsa kalabalıkta kayıp. Etrafındakiler gündelik işleriyle meşgul. Peygambere kayıtsız.

Caravaggio'yla Bruegel'in benzerliği biliniyor mu?

Kutsalı altüst etmişler. Birinin İsa'sını kimse kaale almıyor, diğerinin Meryem'i yosma.

Ölüler şehri, Mozart makyajlı Viyana'daydım.

Yaşamın anlamını sorgulayan entelektüellerin intihar merkezi. Üniversitelerinde bu konuda gırla doktora. Yetmiyormuş gibi, şehrin yaşlı nüfusunun ölüm bekleyişi.

Viyana kasvetli ruh halini bana da bulaştırdı.

Kışın bir haftalığına bu soğuk, karanlık şehre gündüzleri müze, akşamları *heurige*'lerde şarap niyetine gelmişken, kaldığım eve kapanmış, hayat felsefemi yazmıştım. Freud'un müzeye dönüştürülen evinde, kullanmış olduğu eski ahşap tuvaletine oturduğumda işimi yaparken onunla aşık atmaya mı heveslendim? Şehrin kat kat kasvetine mi isyan ettim? Avusturya Hitler'e kucak açana kadar burada yaşayan Freud'un, kendisi gibi Viyanalı burjuvaların kabızlığına kafasını takıp, "Seks enerjimiz olan libidonun hedeften saptırılması psikolojimizi belirler, davranışlarımızı yönlendirir," demesi lisedeyken bile aklıma yatmamıştı.

Felsefesini tersyüz eden kuramım Viyana'ya gelmemi bekliyormuş.

Ölüm unutkanlığı.

Yaptığım her şey ölümlü olduğumu, öleceğimi unutmak için.

Yoksa kafayı yerim.

Ölümlü olduğumu aklımdan çıkarmalıyım ki günümü yaşayabileyim.

Ölüm kovucusuyuz.

Arzu, hırs, şarkı, dans, sofra, seks... Ölümlü olduğumuzu unutturma vesileleri.

Ölüm takıntımızdan kurtulunca özgürüz.

Yoksa yaşam her an makber.

Kurşunlar yakından geçtiğinde kendini hatırlatsa da koyuver rahvan gitsin.

Lise yıllarımda, "Ölümün bilincinde olmayan, yaşadığının bilincinde değildir," diye yazdığım abes lafları ağır felsefe aboneleri düşünsün.

Hayat, ölümü unuttuğunda güzel.

Sevişirken, "Ölümlüyüm, ölümlüyüm," diye tempo tuttuğunu düşünebiliyor musun?

Çiçek dikmek, piyango bileti almak, öpüşmek, top oynamak...

Ne yapıyorsak ölümlü olduğumuzu unutmak için.

Ölümlü olduğumu unutmak için ölümü yazıyorum.

Caravaggio'yu kovalar, şimdi de onu Bruegel'le buluşmaya davet ederken ölümlü olduğumu unutuyorum.

Ölmemekte iddialı, iz bırakmakta hırslı şairlere bakın.

Necip Fazıl:

Ya bin yıl, ya bin asır sonra o gün gelecek.
Koklarken küllerimi mezarımda bir böcek
O kadar yanacak ki, bir yüksüklük toprağım,
Terden bir damar gibi kopup fışkıracağım!

Bruegel'i tanımıyormuşum.

Kunsthistorisches Müzesi'nde şimdi de "Vaftizci Yahya'nın Vaazı" adlı resmine adını veren azizi bulamıyorum. Başrolde, zenginin falına bakan Çingene. Adamın yüzünde, "İnanmak istiyorum ama..." ifadesi. İkisinin arkasında çoğu kayıtsız, bıkkın kalabalık.

"Vaftizci Yahya'yı görebildin mi?" sorusuyla Angelica'yla tanıştım.

Gözüne kestirdiği turiste rehberlik yapıyor.

Oyununa gelmeyeceğim.

"Merak etme," diyerek güldü. "Günüm iyi geçti, paranı almayacağım. Çakıldın kaldın resmin önünde. Arkalara bak. Sırtında kahverengi çuhamsı giysisi, Yahya ormanda halka vaaz veriyor. Bruegel döneminde, engizisyon korkusunda Protestan papazlar şehirden uzak yerlerde müritleriyle gizlice toplanır, şeytan dedikleri papaya verip veriştirirlermiş. Bruegel Vatikan korkusunu anlatıyor."

Teşekkür ettim. Yanımdan ayrılmadı. Adını söyledi.

Çekiciliğinin farkında.

"Akşama işin var mı?" diye sorulacak güzellikte.

Kendimi tanıtmadım. Neme lazım?

"Sakallı iki adama bak. Yüzlerinde, 'Vaazından bana ne!' ifadesi. Dikkatle bak. Aynı tabloda iki otoportresi. Birbirlerinden uzak durmuşlar. Korku toplumlarında insan kendisine bile güvenemez mi demek istemiş? Ağaçların arkasından akan su? Yahya'nın İsa'yı vaftiz ettiği Ürdün Nehri."

Anlatmasa bir şey anlamayacağım. Keriz Amerikalı diye benle dalga mı geçiyor? Alışığım, nereye gitsem bize öyle bakıyorlar.

"Karışık değil mi? Bruegel gardını almış. Otoportresinde duruşuna bakıp inanmadığına suçlayana, 'Ben değilim benzetmişsin,' 'Yahya'nın vaazıyla Çingene'nin falı bir mi' ithamına, 'Uyduruyorsun, ne haddime,' Yahya'nın arka planda silikliğine de 'Hıristiyan avında Romalılardan gizlendiğini gösteriyordum,' demiş."

Demin kurtulmak istediğim Angelica'nın önünde dilim çözüldü.

"Katolik, Protestan deyip taraf tutunca aptallaşıyoruz. Bruegel sanatıyla cephe açacağına taraflara kendilerini sorgulatmış. Shakespeare'i günümüze taşıyan bu değil mi? Sanat, taraf olunca evrenselliğini yitiriyor, çarpışanların cephaneliğinde özünden oluyor. Erasmus'a bak. Kiliseye eleştirilerini, *Deliliğe Övgü*'de meczuba söyleterek kitabını herkese okutmanın yolunu bulurken kâfir damgasını yemekten kurtulmuş. Öbür tarafta Nâzım Hikmet. Vicdanının isyanını ideolojisinin kalıplarına kurban ederken partisi onu gaza getirince neler çekmiş. Picasso da komünist ama resmiyle ideolojisini aşmış, sanatı hepimizin."

Sabırla dinledi.

Angelica hazine. Müzelerde alışageldiğimiz Wikipedia taklidi rehberlerden, dini resimleri Hıristiyanlığın simgeleri sığlığında yorumlayan sanat tarihçilerinden sonra bulunmaz nimet. Üstelik çekici.

"Resimde en önemli figürü hâlâ görmedin. Yahya'nın yanındaki mavi giysiliye bak."

"İsa!"

"Evet, İsa. Bruegel onu da gizlemiş. 'Şaul'un İntiharı', 'Beytlehem'de Nüfus Sayımı', 'Aziz Pavlus'un Din Değiştirmesi'nde, yaptığı gibi 'Golgota Yolunda' tablosunda da çarmıha çakılmaya götürülürken kimsenin dönüp bakmadığı karınca büyüklüğünde İsa'yı sıradanlaştırmış. Sence neden?"

"Sivrisinek vızıltısı mı demek istiyor?"

"Dünya tarihini değiştiren olay. Bunun neresi sivrisinek vızıltısı?"

"İsa'ya inanmadığını söylemek istiyor olabilir."

"Belki. Ama bize ne? İnanmayan çok."

"Sence?"

"Çok düşündüm. Başka ressamların gözümüze soktuğu kutsalları Bruegel gizliyor. Tarihte önemli olan İsa'nın asılması değil, bizim olayı bağlamından koparıp sonradan yüklediğimiz anlam. O dönemde İsa gibi mucize peşinde sihirbazlar da, onun gibi ileri geri konuştuklarından çarmıha gerilenler de."

Angelica'nın bildiklerine, Bruegel'in gizemine şaşakaldım.

Kendimeyse kızdım.

Gene çuvallamışım. Kadınlarda önyargılarımın kurbanıyım. Peşinden gittiklerimle hayallerim yıkılır, Angelica gibi ilgi gösterenlere ters davrandığımdaysa pişman olurum.

Hâlâ şansım var. Kahveye mi davet etsem?

"Gitmeliyim," dedi. Yanağımdan öperken, ben de tam kulağının arkasına tesadüfmüş gibi hafiften değecekken geri çekilip Viyana usulü cilveli reverans yaptı.

Angelica gittikten sonra sıra Bruegel'in sona sakladığım resmine geldi.

Yok. Görmemiş olamam diye telaşla salonu ikinci defa turlarken çıkageldi. Gene gülümsüyor.

"Burada bulamazsın, 'İkaros' Brüksel'de," dedi. "Roma'ya yolun düşerse, Bruegel'in Hıristiyanların Türklerle deniz savaşlarına da bak. Napoli ve Messina'dayken bizzat gördüklerini yapmış."

El sallayıp gitti.

Demin beni öpüp gittikten sonra, peşinden gideceğimi sanıp saklandığı yerden beni mi seyrediyordu? Bu sefer onu kaçırmayacağım. Gittiği tarafa yöneldim.

Bekçi:

"Müze kapanıyor. Ceketiniz salonda kaldı."

Çıkışta bakmadığım yer kalmadı, yok.

XLV.

Ben Ölüm Oldum

Caravaggio'yla Bruegel'in, kimsenin belki aklından geçirmediği benzerliklerini Angelica sayesinde anladım. İkisi de kiliseyi aldatmayı becerebilmiş.

Müzenin dükkânından "İkaros'un Düşüşü Sırasında Bir Manzara"nın afişini aldım.

Ovidius, İkaros'un güneşe yaklaştığında kanatlarının tutkalı eriyince denize düşüp ölmesini, haddimizi bildircesine anlatır. Bruegel oralı değil. İsa çarmıha giderken istiflerini bozmayanlar gibi, bu resmindekiler de İkaros'un dramının farkında değil. Resme baktığımızda sabanı süren köylüyü, koyunları güden çobanı, ağını atan balıkçıyı görürüz. Uzakta bir şehirde yaşam sürmekte, İkaros'tan bihaber yelkenli denizde seyretmekte.

Sosyal bilimlerin yaptığı da bu değil mi?

Tanıyalım derken insanı dramından uzaklaştırıp nesneleştirmişler. Ekonomide istatistik, sosyolojide kuram, antropolojide âdetten ibaretiz. Bruegel'in "İkaros" ve "Golgota" tabloları insanı nesneleştiren sosyal bilimlerin başlangıç tarihi. Biz kendimizi abartaduralım, Aydınlanma'nın kiliseden kopartıp yücelttiği bireyi Bruegel çoktan tahtından indirmiş.

William Carlos Williams, "İkaros" resmini anlattığı şiirini şöyle bitirir:

önemsizce
kıyıdan açıkta
kimsenin
fark etmediği bir su sesi
işte bu
İkaros'un boğulmasıydı

Haddimi bilmezliğimizde, bencilliğimizde İkaros gibi değil miyiz? "Anne bana bak" dercesine yaşarken, annemizin çoktan gittiğinin, pek kimsenin de bize bakmadığının farkında değiliz.

Kopernik'ten, gezegenimizin evrenin merkezinde olmadığının tokadını yedik. Aydınlanma'yla Tanrı'yı tahtından indirdik, aitlik arayışlarımızda kaybolduk.

Bilim ve mantığı tapınmaya dönüştürmemizle büyük resmi gene göremez olduk.

Sen, meraklı insan, haddini bilsene.
Sevginden yoksun dünyandan
Uzayın sonsuzluğuna acelen nereye?
Mars'a falan da gitmeden tekrar nasır tutmalı
Toprağına yabancı çıplak ayakların

Tanrılardan çoktan devralmamız gereken ahlaki sorumluluklarımızı bilime güvenerek yabana attık. Tanrıya oynayan biliminsanlarının, maddenin doğasını felakete dönüştürmelerine ilerleme dedik. Gelecekten bugüne bakıldığında, belki de Einstein'ı, ABD Başkanı'nı harekete geçiren mektubuyla, Hiroşima'da kullandıkları atom bombasının başamigosu olarak hatırlayacağız. Projeyi hayata geçiren Oppenheimer, New Mexico çöllerinde ilk denemenin sonuçlarını gördüğünde Bhagavad Gita'dan alıntı yaparak, hiç olmazsa, "Ben ölüm oldum," diyebilmiş.

Düşmanımızı öldürerek değil, onu da sanatımızla yaşatarak kendimizi koruyabileceğimizi öğreneceğiz. Düşmanım varsa sanatımı anladığında düşmanım olmaktan çıkacak.

İnanmaya inanmıyor, bunu biliyorum.

XLVI.

Vatikan'a Cumhuriyet Tokadı

İsa, bir kişi.

Kurbanlık imajı her yerde.

Engizisyon kurbanları?

Yüz binler.

Bruno?

İnançlı işkenceci papazlar, iyilik ediyoruz, demişler. Tövbe eden cennete gidecek. İtiraf, Vatikan'ın meşruiyetinin simgesi.

O gün nasıl susulduysa bizler de susuyoruz.

Saygılıyızdır dinlere.

Saygılıyız hoşgörü markalı papaya.

Dur!

Senden çok şey istemiyorum.

Bruno'nun hesabını ver.

Felsefeci, oyun yazarı, bellekçi, matematikçi; Goethe, Shakespeare, Leibniz, Spinoza, Popper gibi düşünürleri etkilemiş, mantığı şiirin ruhunda birleştirmiş.

Caravaggio arşivini de açsan?

Nasıl öldüğünü sen biliyorsundur.

Bildiklerini okuyorlar. Şeytanı emekli etmeye mecbur kaldıklarından onunla da korkutamıyorlar. Galilei'yi yargılayan, Bruno'yu katleden, "Kâfir Çekici" lakaplı papazı, XI. Pius dört yüz otuz yıl sonra aziz ilan etmiş. Aynı papa 20. yüzyılda İspanya'da Franco, İtalya'da Mussolini, Almanya'da Hitler'in destekçisi. Günün papası çağdaşlık görüntüsünde yüzyılına ayak uydurma çabasında. Ayağında Hıristiyan şehitlerin kanını simgeleyen kırmızı terlikleri, iklim krizi, diyor, kapitalizmi eleştiriyor, dünya vicdanına oynuyor. Greta, Gandi, Marx külliyatında tribünlere sesleniyor. Diğer dinler başsız. Halkla ilişkiler uzmanları, hesap sorulacak, özür dileyecek

adamları yok. Yahudilerle Müslümanlarsa kuruluş günlerinin siperinde.

Gün gelecek papa da işsiz kalacak.

Papazlar? Hitabetleri güçlü, özgüvenleri tam.

Kullanılmış araba satıcılığına oynar, başka dinlere transfer ederler.

Yıl 1889.

Vatikan, cumhuriyet tokadını yer.

İtalyan Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla,

krallara taç giydiren, savaşlarıyla halkı kırdıran,

Haçlı Seferleri'yle Avrupa'yı talan edip Ortadoğu'yu dağıtan,

Güney Amerika'da soykırımı kutsayan,

ganimetleriyle karunlaşan,

şantajla, savaşla bankasına para toplayan,

yoksulları yoksullaştıran Vatikan'ın süngüsü düşer.

Cumhuriyet Bruno'yu unutmamıştır.

Roma'nın göbeğinde küçük bir toprak parçasına sürdükleri Vatikan'ın burnunun dibine Bruno'nun heykelini diker, her 17 Şubat'ta Campo de' Fiori'de yakıldığı yerde anarlar.

Ama ah bu erkekler...

Sen de mi Giordano?

Tarihte özgürlük timsali çok erkek gibi kadın düşmanı.

Şiirinden:

göğsü, dili, dudağı,
terliği, eldiveni, elbisesi,
açgözlülüğü, hırsı, aşağılaması,
tiksinti, koku, aybaşı,
doğanın başına gelebilecek en büyük sapma.

Adı ayda bir kratere verilmiş.

Kadın hareketine dikkat.

Bruno'nun bu şiirinin farkına vardıklarında kararı iptal ettirir, yerine kahramanlaştırdıkları bir kadının ismini verebilirler. Meraklıyızdır aitliklerimizle tarih üstüne tarih yazıp köşe kapmaca oynamaya.

Arkadaşım Aleksander Sopov'un anneannesi, rekor sayıda aitlik kurbanı.

Dana Hanım, 1905-1998 arası Kumanova'daki sokağında, aynı evde yaşarken memleketi sekiz defa isim değiştirmiş:

1912'de doğduğu yer Osmanlı İmparatorluğu'ndadır.

1912-1915 yıllarında burası Sırbistan Krallığı'dır.

1915-1918'de Bulgaristan Krallığı.

1918-1929 döneminde Sırp-Hırvat-Slovenya Krallığı olur.

1929-1949'da da Yugoslav Krallığı.

1941-1944 yıllarında Bulgaristan Krallığı'nda yaşar.

1944'ten 1991'e kadar adresi Sosyalist Yugoslavya.

1991'le öldüğü 1998 arası Makedonya Cumhuriyeti.

Dana Hanım'ı, soyadını da üç defa değiştirmeye mecbur etmişler.

İvanovska.

İvanova.

Yovanoviç.

XLVII.

Caravaggio'dan Nâzım Hikmet'e

Sıkıldım.

Caravaggio'nun sokak yaşamını, ağız dalaşlarını, yosmaları, kavgalarını pop tarihçilerin bire bin katarak yazmasından sıkıldım. Bana ilginç gelen, sözünü etmedikleri bulduğu düşünce ortamı.

Hamisi del Monte. Tohumları yeni atılan bilim dünyasının öncülerinden, Medici'lerin desteğiyle Galilei'ye arka çıkmış, Floransa'da tarihin ilk operasını üstlenmiş. Roma'da ressama ufuk açmış. Caravaggio'nun da bir süre kaldığı hamisinin Palazzo Madama'sı Roma'da dönemin aydınlarıyla sanatçılarının, felsefe, fizik, mimari, din, resim ve heykelin konuştuğu toplantı yeri. Burada Galilei, Bruno, Campanella'nın düşüncelerinin uçuştuğu sofralardan feyz alır. Dönemin önde gelen şairi Giovan Battista Marino yakın arkadaşı. Resimlerine yansıyacak kendine özgü dünya görüşünü, Vatikan'ın kulağından uzak tartışmalarda, del Monte'nin saray yavrusu *palazzo*'sunda, konserlerde, galerisinde geliştirir. Del Monte'nin, Vatikan'ın tersine gidecek kimyasal deneylerinin yakın tanığı. Kilise, yılan sokmasına karşı bulduğu ilaca bile tahtının sarsılacağı endişesiyle bakar. Caravaggio, del Monte'nin Roma dışında, gözden ırak malikânesi Villa Pinciana'nın tavanına, simya formüllerde kullanılan hava, su ve gazları temsilen Jüpiter, Neptün, Plüton fresklerini yaparak günün bilim anlayışına arka çıkmış.

Del Monte'nin daha doğumuyla başlayan zenginliğini Venedik'te gördüğümde şaşmıştım. Doğduğu yer, Osmanlıların merkezi Canale Grande'de Fondaco Dei Turchi binası, Venedik Doçesi'nin sarayından görkemli.

Caravaggio'nun del Monte'nin sarayında yaşadığı gençlik döneminin, "Hasta Bacchus", "Hilekârlar, "Falcı", "Meyve Sepeti"

gibi resimleri düzeni sarsmış, ileride hayatını tehlikeye atarak resmedeceği dini konuları temelden sorgulamış. İlk resimlerinde asıl dikkati çeken ustalığı. "Hilekârlar" için Gaspare Murtola:

Hanginiz daha büyük büyücü
Gizleyen kadın mı
Yoksa sen mi
Gizini resmeden?

Caravaggio'nun Roması'nda, düzenin uşağı olmayı reddeden sanatçının derdi, kendini ele verip canına okunmadan yaratıcılığını sürdürebilmek. 20. yüzyılda, Sovyetler Birliği'nde Moskova gibi. Caravaggio ve Nâzım Hikmet dört yüz yıl arayla iki örnek. Caravaggio Vatikan teröründe, Sovyetler Birliği'ne faşizm gelmiş diyen Nâzım Hikmet Moskova'da. İkisinin de hayatı tehdit altında.

Caravaggio'yu tanıdıkça öğrendiklerim bana Nâzım Hikmet'le ilk tanışmamı hatırlattı.

On yedi yaşındayım. Lise son sınıfı İstanbul'da okuyacağım. Annem, babamın memleketini tanımamı, babam da genç yaşında ayrıldığı İstanbul'da akrabalarını bulmamı istemişti. Milli Şef İnönü döneminde ülkenin önde gelen profesörleriyle birlikte o da tıp fakültesinden atıldıktan sonra Amerika'ya iltica etmiş, Boston'da çalıştığı hastanede yabancı doktorlar için verilen bir davette tanıştığı annemle evlenmiş.

Denizyoluyla ABD'den Türkiye'ye geliyorum. İstanbul'a yaklaşırken güverteden şehri seyrediyorum. Vapurda tanıştığım üniversiteli genç, buruşturduğu kâğıt parçasını usulca avucuma koyup hızla uzaklaştı. Bir sırrın cezbesinde, kâğıtta yazılanları okumaya koyuldum. Adını duymadığım Nâzım Hikmet'in şiiriymiş. Şairin kim olduğunu öğrenmemle, hayatımda ilk kez devletten bir şeyler gizlediğimi, özgürlüğümün tehlikede olduğunu hissettim.

Caravaggio'yu Nâzım Hikmet'e benzetiyorum.

İdeolojisine düşman devlet, şairi vatan haini ilan eder, hapse atar, ölmesini isterken işlerine gelen şiirlerini meydan mitinglerinde, halktan gizlediklerini kendi aralarında okurlar. Şair Sovyetlere kaçar. Rejimin propagandasında kullanılırken katlini de planlarlar.

Caravaggio da sürgünde ölüm cezasıyla Vatikan gitgellerinin kurbanı.

Son kertede sanatkârın ölüsü dirisinden makbul. Bugün ikisi de kültür mirasımız.

Günümüz sanatçıları işin kolayını bulmuş. Kapitalizmin gelgellerine, parasına, ödüllerine, bırakın direnmeyi, dünden razılar. Caravaggio'yu örnek alabilseler; parasını kazanırken özgürlüğünü de korumuş.

Resminde boşluklar paralel evrenlere açılıyor.

Algımız ambalajlı.

Tablosuna bakıldığında ilk göze çarpan, kendisini düzene kabul ettirmesi, var olabilmesi, engizisyondan gizlenmesi.

Roma'ya geldiği yıllarda Vatikan Protestan tehdidine karşı sanatı seferber eder. Asırlardır önemsemedikleri Meryem ve şehitlere başrol verilecek. Okuma yazma bilmeyen halka sanat şatafatında din propagandası yapılacak, kilisenin ihtişamında Tanrı'nın oğlunun gücü hissettirilecek. Ortigia'da turistlerin, "Ah ne güzel yapmışlar," diye fotoğraflarını çektiği barok katedrallerle kiliseler, geleceğin faşist mimarisine davetiye çıkarırcasına görkemli yapılmalı ki, simgeledikleri ilahi güce boyun eğip diz çökelim. Protestanlar ise kiliseyi sadeleştiriyor, ibadeti yalınlaştırıyor, gösteriş yerine inancı vurguluyor, ileride işlenecek günahlar için bile af satan papayı başşeytan diye tanımlıyor.

Düzenin gücü bize kurdurttuğu hayallerde.

Hastanedeyiz.

İki yatalak hasta.

Aynı odadalar. Biri pencere önü, diğeri duvar dibinde.

Penceredeki dışarıda gördüklerini arkadaşına anlatır; kavga eden şoför, ayakkabısının topuğu kırılan kadın, gözleri cep telefonlarında el ele tutuşmuş liseliler, dilenen göçmenler, erkek susarken yol soran karısı, kara çarşaflı kadınlar, aynı panoda dönen politikacı, kitap, diş macunu reklamları, çiçekçi Çingene, topal kestane satıcısı... gördüklerini bire on katarak paylaşır.

Bir gün ölür.

Duvar dibindeki fırsatı kaçırmaz.

Yatağını ölen arkadaşının yerine taşıtır.

Pencereden bakar.
Karşı binanın duvarı.
Hayallerimizi yaşatanların yatalaklarıyız.
Küresel Gezi Gençliği!
Boşa bakmıyorlar.

Kendilerine apolitik denirken düzenin oyununu oynamayarak düzeni gayrimeşrulaştıranlar. Benden sonra tufancıların, durdurun dünyayı inecek var diyenlerin tersine, dünyaya, evrene bakışımızı yenileyenler.

IL.

Malta Şövalyesi Caravaggio

Kiliseden ayrıldıktan sonra Castello Maniace'yi dolaştım.

Kale, Sicilya kıyılarını Akdeniz seferlerine çıkan Osmanlı'dan korumak için. Hapisten kaçtığı söylenen Caravaggio, Malta'dan buraya gelirken Cervantes gibi Osmanlı'ya esir düşebilirdi. Tesadüfleri zorluyor muyum?

İkisinin de doğum günlerinin 29 Eylül olması değil aklıma takılan. Cervantes'in ailesi Kılıç Ali Paşa'ya fidye ödeyip kurtarmasaydı Don Quijote'yle tanışmayacaktık. Caravaggio'nun kimsesi yok. Malta'da şövalyelerden kaçarken Osmanlı'ya yakalanacak olsa resimlerini görebilecek miydik? Belki şansı yaver de gidebilir, ressamlığı sayesinde kendisini İstanbul'da bulabilirdi. Milano'da on sekiz yaşındayken çırağı olduğu Peterzano'nun hocası Titian, o sıralar İstanbul'da, Kanuni'nin portresini yapmakta.

Michelangelo da az kalsın İstanbul'da olacakmış.

Ona parasını vermeyip dilenci muamelesi yapan Papa II. Julius sabrını taşırmış. II. Bayezid'in Haliç'e köprü yapması için davetine gidecekken arkadaşlarının, "Papanın elinde ölüm, sultanın nezdinde yaşama yeğdir," demesiyle vazgeçmiş. Caravaggio da başında papanın ölüm fermanı olduğundan İstanbul'a kaçsaydı. Buyrun size padişah ressamı Karavaçyo Paşa.

Kılıç Ali bu yoldan Osmanlı'ya gelmiş.

Müslümanlığa dönmeden adı Giovanni Dionigi Galeni. Don Quijote, romanda ondan "Occhiali" diye söz eder.

Batı'nın barbarı, Türklerin kahramanı, iki ayrı isimde aynı insan.

Osmanlı'nın yenik düştüğü Malta saldırısında yaptıklarını Türkler bilmez.

Esir aldığı Hıristiyanların kellelerini kesmiş, gövdelerine küçük beyaz haçlar çaktırıp şövalyelerini Valetta'da Forte Sant'Angelo'ya doğru denize salmışlar. Al birini vur ötekine. Şövalyeler de Osmanlı kelleleriyle Ali'nin donanmasını topa tutmuş. Malta bozgunundan İstanbul'a kaçan Kılıç Ali, ganimetlerinin parasıyla Salıpazarı'nda adına cami yaptırdığından günümüzde müminlerin hayır dualarını almakta. İstanbul'a gelen İtalyan turistler de caminin hamamındaki tellaklara meraklı.

Türkiye'de yaşadığım yirmi iki yılda orasını memleketimmiş gibi hissettiğimi, şoven duygulara kapılmış olmamla anladım. Cervantes'in Kılıç Ali'ye esir düşmesi gururumu okşadı, Türklerin Bizans düşmanlığıyla talim ettirilmiş olmama rağmen, eski dost görmüşçesine Konstantinopolisli Maniace'yi de kucakladım. Şimdi dolaştığım kale adını ondan almış. Sicilya'yı Araplardan fetheden Bizanslı komutan.

Tarihi algılamam aitliğimin kıskacında.

Buraya gelene kadar Sicilya benim için, Hollywood filmlerinde Amerikalı aktörlerin canlandırdığı mafyanın memleketiydi. Araplar öyle küçümsenir oldu ki, onları Sicilya'ya yakıştıramıyordum. Oysa Sicilya insanının iftihar ettiği köklerinde Arapların yanı sıra Yunan, Norman ve Romalı var. Bizans'ın Konstantinopolis yerine burayı iki yıllığına başkent yapması da beni Siracusa sokaklarıyla bütünleştiriyor.

Sonu yok aitlik ahlaksızlığımın.

Rusya'da milyonları katletmiş Kızıl Ordu komutanı Troçki burada oturdu, diye Büyükada'daki evini Amerikalı misafirlerime kim bilir kaç defa göstermiştim. Adalı antikomünistler için bile orada yaşamış olması iftihar vesilesi. Türkler garip. Hem kıyımcıyı sahipleniyor hem de katliamından kaçıp İstanbul'a yerleşen Beyaz Rusları. Bir İstanbul gazetesi Norveç'te seksen iki çocuğu katleden ırkçı için, "Eyleme Türkiye'de imal edilmiş otomobille gitti," diye manşet attığında irkilmiş olmama rağmen, aşağılık kompleksli Türklerin mantığında manşeti normal bulmuştum.

Ne de olsa memleketim sayılır. Osmanlı döneminde İngilizler, benim gibi dönmeleri aşağılamak için "*turned Turk*" derlermiş.

Hamlet geleceğinden korktuğunda, "Kısmetim de Türke dönerse," diye hayıflanır.

Castello Maniace'de surlar, dehlizler, sarnıçlar. Havalar soğudu. Dolanıyorum. Köşeyi dönünce karşımda tanıdık! Kalenin iç duvarını kaplayan koca resim Caravaggio'nun. Malta'da bu resmi sayesinde şövalye yapıldıktan sonra, kimsenin bilemediği nedenlerle Siracusa'ya kaçmaya mecbur kalmadan yaptığı son tablo, "Vaftizci Yahya'nın Başının Vurulması". Tabloda Türklere gönderme olabilir mi? Kimi sanat tarihçilerine göre infaza nezaret eden adam Türk ya da Türk kıyafetinde. İnanmalı mı?

Yahya gençliğinde, sırtında deve derisi, elinde asası, otuz yılını ormanda çekirge ve bal yiyerek geçirdikten sonra halkın arasına karışıp İsa'nın gelişini vaat etmiş, onu vaftiz de etmiş, sonundaysa Salome'nin seks kurbanı olmuş.

Karşımda katledilişinin tablosu, beş metrelik tiyatro sahnesi. Cellat, kılıcının darbesi yetmeyince işini hançerle tamamlıyor. Aziz Yahya'nın kafasının gitmesi, onunla yatmak isteyen kızı reddetmesinden.

Aşk nelere kadir!

İsa'nın vaftizcisi, Katoliklerin bir numaralı azizi Yahya da onu isteyen Salome'yle yatmama günahının kurbanı.

Filistin Kralı Hirodes kardeşini öldürtüp karısıyla evlenmiş, karşı çıkan Yahya'yı hapse attırmış. Yetmemiş, üvey kızı Salome'ye de âşık. Eski Ahit'te Hirodes sarayında sofra kurmuş, yanında Salome, içtikçe ona sulanıyor.

"Benim için dans eder misin?"

Kız reddeder. Hirodes ısrarcı. Sonunda, kralın kendi dileğini yerine getirmesi karşılığında kabul eder. Üstündekilerden birer birer soyunduğu yedi tül dansıyla Hirodes'i baştan çıkaran Salome kralın karşısında çıplak.

Son sahne.

Salome kraldan dileğini söyler. Kendisine yüz vermeyen, bakir erkek Yahya'ya öfkelidir. Dileği, gümüş tepside Yahya'nın kellesi. Hirodes'in direnişine rağmen, aşkı reddedilen Salome kararlı.

Dileği yerine getirilir.

Kazancakis'in *Zorba* kitabının filminde yaşlı adam, "Bir Türkten duymuştum," der. "Kadınları reddetmek günahtır." Kadınlar erkekleri üzünce? İtalyan destanı *Orlando Furioso*'daysa cehennemin sakinleri sevgililerine merhametsiz kadınlar.

Caravaggio'nun şövalyeliği karşımdaki resim sayesinde.

Afalladım. Ünlü resmini Ortigia'da görmeyi beklemiyordum. Rehber kitaplarda yok. Mısır'da piramitleri dolanırken aniden bir duvarın arkasında Tutankhamun'un mezarıyla karşılaşan Lord Carnarvon da benim gibi hissetmiş olmalı. "Vaftizci Yahya", Caravaggio'nun imzaladığı iki resimden biri. Adını, azizin boynundan fışkıran kanla yazmış.

Azize Lucia'nın resmiyle geçinip giderken bu nereden karşıma çıktı?

Kilise kapandıktan sonra akşamları bir de buraya mı geleceğim?

Her yeni kadına kaptırma iradesizliğime kader dememeyi, Caravaggio'nun şimdi gördüğüm bu resmine takılmayarak öğrenebilir miyim?

Etrafta benden başka kimse olmaması garip. Resmin kopya olabileceğini düşündüm. Aralık ayına birkaç gün kaldı. Denize kurulmuş İspanyol kalesinin soğuğunda günlüğüme not düşmek için elim kalem tutamıyorsa Caravaggio aynı günlerde buradayken duvara bu resmi yapmış olamaz.

Yanılgımı anlamam uzun sürmedi. Kale görevlisi kopya olduğunu söylerken cahilliğimi arkadaşlarına gülerek anlatacağına emindim. Aslı Malta'daymış. Sadece resmi değil, Sultan Bayezid'in Yuhanna Şövalyeleri'ne hediye ettiği Aziz'in sağ kolu da Valetta'da. Cem Sultan'ı serbest bırakmamaları için rüşvet vermiş olmalı.

Malta'da şövalyeliğin şartı sekse tövbe.

Aristokrasinin kılıç kuşanan evlatları, kâfirlere karşı Hıristiyanlığı korumak, yoksulluğa biat etmek, cinsel ilişkiye girmemek üzere yemin etmişler. Osmanlı'yı 1565'te defettiklerinden bu yana çifte standartlarıyla keyifleri yerinde, arsız altı yüz şövalye. Akdeniz'de esir peşine düşmedikleri, aralarında kavga etmediklerinde kapılarının önünde ut çalıp onları bekleyen Rum kızlarıyla

beraberler. Büyük Üstat yosmaları yasaklamak isteyince onu rehin alıp ayaklanmışlar. Şaşmadım. Seks deyince asker kırmızı şala saldıran boğa gibi. Kanuni'nin bir seferine çıkarken içoğlanlar gelmeden yeniçerinin de yola devam etmediği söylenir.

Caravaggio Malta'dayken bu resmi dışında, Büyük Üstat Alof de Wignacourt ile Antonio Martelli'nin portrelerini, Şövalye Malaspina için 390'da İncil'i İbraniceden Latinceye ilk çeviren Aziz Hieronymus'u ve Francesco dell'Antella için şövalyelerin oğlancı duygularını kabartacak, sere serpe uzanmış uyuyan Cupido'nun çıplak resmini yapmış. Vaftizci Yahya'nın, film karesinde dondurulmuşçasına dramı dışındakiler, "Madem istediniz, yapayım," türünden sipariş resimler.

* * *

Kiliseye döndüm.

Caravaggio'nun korkusuzluğuna.

Shakespeare'in, insan halinin gitgellerini resminde veren Caravaggio, dinler konusunda onun gibi suspus değil. Resmiyle, yaşantısıyla Vatikan'ın kırmızı çizgilerini zorluyor. Shakespeare korkak. Stratford'da evini kâh Katolikler kâh Protestanlar bastığında, şöminenin üstüne yerleştirdiği İsa ikonasını duruma göre saklar ya da sergilermiş. Papanın, Protestan Kraliçe Elizabeth'i öldürene cennette özel yer vaat ettiği, Katolik teröristi Cizvit papazları İngiltere'ye şehitlik misyonlarına yolladığı günlerde, Shakespeare dinlere bulaşmak istemiyor. Yazdıkları, kahramanları başka çağlardan. Macbeth, Falstaff, Othello, Hamlet... zamandan soyunmuşlar. Edebiyat uzmanlarıysa ona kıyak geçme peşinde. Hamlet Protestanmış, babasının hayaletiyse Katolikliği simgeliyormuş gibi uçuk yorumlarla kafa yapıyorlar.

Shakespeare'in çağdaşı ressamlar? Onlar da aristokrat portrecisi; ördek, köpek, çiçek ressamı. Protestanların işkenceden geçirildiği, kazıkta yakıldığı, vücutlarının kesilip parçalara bölündüğü dönem İngiltere'de korkaklar yüzyılı.

Shakespeare kolayını bulmuş, Türklere veriştirmiş. Oyunlarında "kâfir Türkler"e yönelik kırktan fazla atıf var. Macbeth'in cadıları, kazanlarındaki iğrenç karışımda bir de "Türk burnu" kaynatır.

Üçüncü cadı kazanı karıştırıyor:

Pul pul ejderha derisi, kurt dişi,
Bir cadı kemiğinin çürümüşü,
Köpek balığının kursağı, tuzlu tuzlu,
Baldıran kökü, gece koparılmış, gizli gizli.
Bir parça Yahudi ciğeri, kara kara,
Biraz keçi safrası, sarı sarı,
Porsuk yaprağının kurumuşu,
Ay tutulduğu zaman toplanmışı.
Türk burnu, Tatar dudağı,
Bir orospudan doğmuş,
Doğar doğmaz boğulmuş
Bir çocuğun parmağı.
At hepsini kazana, kaynasın:
Biraz kaplan işkembesi de katmalı ki
Koyulaşsın çorba, kıvama gelsin.

Günümüz Türk devletiyse, Avrupa'da dört yüz küsur yıl önceki imajını doğrularcasına vatandaşını Shakespeare'den koruma saplantısında. Ankara, ozanı sansürlemiş. Süleyman Şah Üniversitesi'nden Alper Çakmak'ın, "The Image of the Turk in Shakespeare's Plays" adlı yazısına erişimi yasaklamış:

Bu internet sitesi (ibu.edu.ba) hakkında ANKARA GÖLBAŞI SULH CEZA HAKİMLİĞİ tarafından verilen 02/08/2016 tarih ve 2016/846 sayılı karara istinaden Bilgi Teknoloji İletişim Kurumu tarafından koruma tedbiri alınmaktadır.

Düzen, din ve ideolojilerin yalanlarıyla beni kandırmalarına kızardım. Şimdi seviniyorum. Yalanlarını yakalamak, beni yeni yalanlarına aşılıyor. Aklımızın tembelleşmemesi için yalan gerek, kedi temkini gerek. Özgürlüğüm doğru bildiklerimin yanlış çıkması.

Çocuklar yalan yakalama egzersizleriyle büyümeli.

Boş zamanlar dedikleri o ne idüğü belirsiz saatlerimizde kafamızı tatile çıkaracağımıza spor salonlarının, pilates merkezlerinin yanına "Yalandan arınma egzersizleri mekânları" kursak. Egzersizlerden biri meçhul ölümlerle suikastları sorgulamak olabilir. Caravaggio'yla başlayabilirler. Ortak bahislerde milyarların döndüğü, şikenin kaçınılmaz olduğu futbol maçlarını kim kazanacak diye oyalanmaktan iyi değil mi? Var olabilmek için sürekli dikkat halinde avcı toplayıcı insan, beynini düzenin edilgenleştirdiği çağdaş insandan çok kullanıyordu.

LI.

Caravaggio'nun Resmini Nasıl Çalabilirim?

Hava yağmurlu, soğuk.
Kilisede iki kişiyiz. Görevli ve ben.
Piazza Duomo da boştu.
Her gün niçin geldiğimi merak etmiyor mu?
Aklımdan geçeni bilse.
Caravaggio'nun resmini nasıl çalabilirim?
Kamera yok.
Alarm yok.
Planımı yaptım. Eylem tarihim önemli. 1 Nisan.
Beş dakika yeter.

Kilisenin kapısını gece maymuncukla aç. "Azize Lucia"yı çerçevesinden çıkarıp al, haberin dünya medyasında duyulmasını bekle. Müşterim, Türkiye'de devletin teşviklerle zengin ettiği büyük şirket sahibi koleksiyoner. Resmi sattıktan sonra, yetkililere "Azize Lucia"nın saklandığı yerde, sunaktaki Türk halısının altında olduğunu anonim mektupla bildir. Planımın püf noktası, adamın çalıntı resmi Caravaggio uzmanlarına danışamayacağından elindeki kopyayla kalakalması. Suçum, resmi halının altına saklamaktan ibaret. Dolandırılan? Ortaya çıkıp dolandırıldım mı diyecek? Hilekârdan yumurta alan içinde sarısını bulmaz. Yakalanırsam 1 Nisan şakası derim. Bir daha olmaması için tedbir alır, teşekkür ederler.

Yazarlar, soyguncuların, katillerin danışmanları olmalı.

Hayal güçleri romanlarıyla sınırlı kalmamalı. Gerçek hayatta risk almayıp yaşama röntgenci gibi bakan pısırık yazarlara iyi gelir. Romanında adamın gözüne iğne batırıp cesedini kuyuya atmaları, kahramanlarının maliyetsiz aşkları, maceralı kaçamakları

kolay. Korunaklı âlemlerinde yaşamadan kaçanların masalları küf kokar.

Ressam var, ressam var.

Raphael sevilir. Büyük ressam. Rönesans'ın son piri.

Örnek insan!

Caravaggio? O da büyük ressam.

"Nasıl bilirdiniz?" diye sorulsa?

Kötü adam.

İkisinin de resimlerinde otoportreleri.

Caravaggio, kendisini kalabalıkta resmetmiş, silikliğinden zorla seçebiliyorum. İstisna, "Davut'la Golyat", "Medusa'nın Kafası" tabloları. Raphael haddini bilmezin teki. "Ben de varım" hırsında. Vatikan'da asılı "Atina Okulu" tablosuna Aristoteles, Sokrates, Platon gibi bilgelerin yanına utanmadan kendini yerleştirdiğinde daha yirmi altı yaşında. Caravaggio'nun zıddı. Papanın favorisi. Pazarı kapatmış. Yamaklarına yaptırdıkları Vatikan'da adı verilen koca mekânda. Resimlerine güzelliğin doruk noktası diye bakılırken Caravaggio sokak insanını resmediyor diye aşağılanmış. Michelangelo, Raphael'in intihal yaptığını, aleyhinde kumpaslar kurduğunu söyler. Mektuplarında, "Sanat hakkında ne biliyorsa benden aldı," der.

"Her ressam bir başkasına borçludur," dense de Caravaggio için kimse bunu söylemez, söyleyemez.

Raphael saygınlığını hak etmiyor. Hırslı. Fırsatçı. Yollarını kolladığı papalarla doğru zamanda doğru yerde bulunmuş. Bir bakıyoruz mimarlığa soyunmuş, bir bakıyoruz kardinal olabilmek için papanın peşinde gitmiş. Hepsi zamanla unutulmuş.

Kızıyorum.

Caravaggio'ya gelince, enginar tabağını garsona fırlattı diye vur abalıya.

Papa, Raphael'in ölüsünün elini öperken, Caravaggio'yu dönemindeki ölüm cezasıyla süründürmüş, başkalarını affederken peşini bırakmamış. Raphael uşak. Düzenin hizmetinde, ne istenirse yapıyor. Papanın porno ressamı. Vatikan hamamının duvarlarına yaptığı freskler, ruhbanlara şehvet kamçısı.

Yaptıkları kaçamak. Gözden ırak.

Hindu tapınaklarında, çiftleşen kadın erkek heykelleri tanrıyla bir olmanın, Türkmenistan'da vajina ve çük şeklinde dev mezar taşları tanrıya kavuşmanın, Sümer'de başı örtülü rahibelerle sevişmek kutsallaşmanın simgeleriyken cinselliğimizi cehennemlik yapan dinlerin boyunduruğuna girdik.

Johann Burchard. Beş papaya başteşrifatçı. "Kestane Şöleni" yazısında Kardinal Cesare Borgia'nın hamam âlemini yazar.

Yemek bitince kortezan dedikleri elli namuslu sosyete yosması konukların önünde soyunup dans ettikten sonra yere şamdanlar yerleştirilir, kestaneler serpiştirilir, kızların sürünerek teker teker toplaması seyredilir, en çok kadınla çiftleşen erkeğin başına ödül olarak bir papazın külahı takılır.

Sen misin âleme katılan!
Frengiden ölündüğü günlerde telef olanlar gani gani.
Raphael onlardan biri.
Farkında olmadan tarihte putlaştırdığımız amsalaklar çok.
Raphael'in âlemlerine kaç erkek özenmez?
Caravaggio?
Ben?

LII.

İnanmaya İnanmıyorum

Kilisede çocuk.

Elinde boyundan büyük, ciğer kırmızısı Spiderman balonu.

Disneyland kültürü İsa'nın evinde. Çanlar dinler için çalıyor. Tapınaklara rağbetimiz azaldıkça her türlü maskaralık serbest.

Azize Lucia tutkumdan sağımdaki Aziz Sebastian'a kayıtsız kalmıştım.

El ele tutuşan, biri beyaz diğeri siyah, manken şıklığında iki erkek, resmin önünde uzun uzun durdu. Vietnam Savaşı yıllarında ABD başkanının özel danışmanı Walter Jenkins, Beyaz Saray yakınlarında YMCA tuvaletinde bir erkekle sevişirken yakalandığında istifa etmeye mecbur bırakılmış, bir yıl sonra intihar etmişti. Günün dertlerini abartma bencilliğimizden yakın geçmişin acıları unutuldu.

Amerika'da eşcinsel evlilikler ilk Boston'da yasallaştığında sabah erkenden Brookline Belediyesi'ne gitmiş, bu tarihi âna tanıklık yapmak istemiştim. Yüzlerce çift evlenmek için yağmurda kuyrukta. Sokakta sabahlamışlar.

Günlüğümde kısa kısa notlar.

Erkek çiftler kadınların üçte biri. Daha genç, daha bakımlılar. Kadınlar öylesine kot pantolon giyip üstüne bir şey atmışken çoğu koyu takım elbiseli erkek çiftler defileye çıkmış gibi. Eşcinsel evlilikler serbest bırakıldığından, yıllar sonra New York'ta kadınlar, "Yakışıklı erkekler birbirlerini buldu, çürükler bize kaldı," diyorlardı.

Kadın çiftler arası yaş farkı çok, altmış beş-yetmiş yaşlarında kadının eşi otuz yaşlarında. Erkekler genellikle aynı yaşta. Çiftlerin, evlat edindikleri çocuklarıyla gelmeleri dikkat çekici. İki anneli erkek çocuklar, iki babalı kız kardeşler, nikâh defterine imza

atan ebeveynlerinin fotoğraflarını çekiyor. Belediye memurlarının bir çırpıda evlendirdiği çiftin yerini sonraki çifte bırakmasıyla alkış kopuyor. Erkekler tezahürata mahcup bir tebessümle karşılık verirken kimi kadın çiftler yumruklarını havaya kaldırıyor.

Kendisini izdihamdan koruyan yaşlı belediye memuru evlenecek çiftleri çağırıyor:

"92... 93... 94..."

Evlilik gibi miadını doldurmuş tutucu bir kurumun ilericilik adına benimsenmesi beni şaşırttı. Hele eşcinsel çiftlere miras hakkının çoktan tanınmış olmasına rağmen.

Çağdaş eşcinsellikten Katolik Kilisesi de nasibini almış.

Sağ başımda durduğu resminden bana bakan Aziz Sebastian, asker ve sporcuların azizi, günümüzde eşcinsel erkeklerin kahramanı. Şehitlerin en yakışıklısı. Roma ordusunda yüzbaşıyken Hıristiyanlığa geçip emrindeki delikanlılarla yeni dinlerini kucaklamışlar. Yarı çıplak vücudu sütuna bağlanmış, yapılı gövdesinin sağ koluna, göğsüne, mide boşluğu ve baldırına oklar saplanmış. Yüzyıllar önce "Ölmek var dönmek yok" sloganlarıyla Güney Amerika'ya, Japonya'ya giden Cizvit misyonerlerin kahramanı. Che Guevara'nın peşinden devrime giden gençlerin 17. yüzyıl modeli. Cizvitler, yakalanırlarsa işkencede İsa'yı reddetmemek için kendilerini kırbaçlama antrenmanı yaparlarmış. Türkiye'de de ser verip sır vermemek için aynı şeyi yapan solcular tanımıştım.

Eşcinsel erkekler yanlarına gelip Aziz Sebastian'a bakan kadının farkına varmadılar.

Dar pantolonlu, ince sivri topuklu.

Spiderman balonlu çocuğa ters ters baktı.

Meryem'in önünde diz çöktü, istavroz çıkardı.

Böyle ayakkabılar da azaldı. Hollywood filmlerinin naylon çoraplı, sivri topuklu kadını unutuldu. Yakışıklı jön, kızın iskarpininden şampanya içerken onun da dudaklarını büzüp erkeğin yüzüne sigara dumanı üflemesi seksi sayılırdı.

Bir dönem kapanıyor.

Gücünü kişiliğinden alan kadın gülünç rolünden özgürleşirken, dişilik ikonası kırmızı ruj izli sigarasından sonra sivri topuklu ayakkabı da miadını doldurmak üzere. Dişi imajı imalatını biz

erkekler yapar, biz sahneye sürerdik. Karşımdaki kadının Meryem'in önünde diz çökmesi de dinlerde mizansenin erkeklere ait olduğunun ifadesi.

Rönesans sonrası, Protestanlar ikonaları kırarken, Katoliklerde tanrıçaların geri dönüşü sahnede. İsa, Ortaçağ'daki gibi başrolde değil. Resimlerde asırlardır işgal ettiği sahneden çekilmiş. Yerinde Mısırlı İsis, Anadolulu Kibele ve Romalı Minerva üçlüsünün uzantısı Meryem.

Vatikan, Protestanlara kaybettikçe büyük oynayan kumarbazlar gibi.

Meryem'i oynatarak kutsal dişi imajını keşfetmiş. Kucağında, kıçı çıplak, altını ıslatmayan İsa bebeğiyle assolist gibi sahneye çıkarmışlar. Modasına taktıkları isim "*marialatri*". Protestanların papaya hem şeytan hem de sapık demeye başladıkları günlerde Vatikan hayata dönük yeni imajlar peşinde.

Meryem siparişleriyle Caravaggio'nun özgün dilinin yolu açılmış. Geleneksel konuları, tekrarın değil, belirsizliğin özgürlüğünde resmetmiş. Bruno'nun Tanrı her yerdedir, kurbağada da olabilir, ıspanakta da görüşünü sanatıyla tanıştırmış.

Spiderman balonlu çocuğun yanına Miki Fare balonuyla gelen kardeşi olmalı. "Azize Lucia"nın önündeler. Babanın, "Şimdi," demesiyle sağ elleriyle haç çıkarttılar. Baba, sır paylaşıyorcasına, "Tablonun boş karanlık kısmına gözlerinizi ayırmadan dikkatle bakın," dedikten sonra bekleyip ilave etti:

"Ancak inanmış biri görebilir."

Çocuklar görememelerinin tedirginliğinde.

"İyi bakın! Caravaggio, ince fırçasıyla İsa'nın suretini yerleştirmiş. Bakalım hanginiz önce görecek."

Mehmet İleri. Resimlerinde bulutlara dikkatle baktığınızda bin bir suret görürsünüz. Birbirini kovalayan bulutları çizgi roman gibidir. Ankara'da da bir dönem evlere, işyerlerine, devlet dairelerine "Bulutlarda Atatürk" fotoğrafı asılıydı.

"İsa'yı buldum!"

Baba, Miki Fareli'nin başını okşadı. Peygamberlerimizi tanıyalım kervanına altı yaşında iki mürit katıldı.

İnanmaya inanmıyorum.

İnanmak kelimesini sözlükten atsak dinler nasıl yaşar?

Çocuklara, "İsa'yı göremedim, yok ki," desem olmayanı bana da gösterecekler. İnançlar okyanusuna demir attık mı, başka yerlere gitmek istesek de, hayat boyu dibi tarayan o demir, bizi olduğumuz yerde tutar.

Caravaggio'nun "Emmaus'ta Yemek" resmi mesela.

Sofrada resmettiği her şeyde dini anlam arayanlarla dalgasını geçmiş.

Şarap ve ekmek İsa'nın etiyle kanı, tamam da... tavuğun budunda, beyaz sofra örtüsünde, şeffaf karafta, çürük elmasında, ustalığıyla İncil'in labirentlerinde dolaşmak isteyenlere nice oyunlar kurmuş. Caravaggio'nun hayatında olduğu gibi, kutsal ve kâfir, sıradanla ilahi, iç içe bilmece.

"Azize Lucia" tuvalinde en büyük yeri de tanrılarla azizlere değil, boşluğa ayırmış. Boşluğa dayanamayan, boş düşünüp boş konuşmaya meyilli bizlere, boşluğu düşün, demiş. Boşluğu boş değil. Kara delikler gibi yüklü. İçinde kelebekler uçuşuyor olabilir.

"Azize Lucia" mesaimden sonra çikolatalı süt içmeye gittiğim Viola kahvesinde İngiliz babayla oğulları gene yanımda. Kilisede saygım beni suskunluğa zorlamışken, burada kendimi tutamadım.

"Afrika'ya, Asya'ya yolladığınız misyonerler yetmedi mi? Çocuklarını dinle taciz ediyorsun. Caravaggio'nun resimde karanlık boşluğu bile İsa'yla doldurdun. Türkler kadar ustaymışsın boş kelimesinin hakkını vermekte."

Şaşkınlıkla baktı, beni zır deliye benzetmediğinden olsa gerek, dediklerime anlam vermeye çalışıyor.

"Affedersiniz, ben Türk değilim."

"*You're talking bosh*," dedim. "Kelime İngilizceye 18. yüzyılda Türkçeden geçmiş."

Türke benzetildiğine mi, boş konuştuğunu söylediğime mi kızsın diye toparlanırken, hücuma devam:

"İsmini, dinini verdiğin kölen mi çocuk? Reşit olduğunda, yılanın derisinden soyulduğu gibi hepsini çöpe atmalı. Kendi seçmeli adını, dinini ya da dinsizliği."

Sazı bırakamadım:

"Hem dinsiz ne demek! Dininiz dilinizi ele geçirmiş. Kolu olmayan kolsuz. Bacağı olmayan bacaksız. Asıl senin gibilere dinli demeli!"

Kurtuluşu benden kaçmakta bulurken de İngiliz nezaketini korudu. Çocuklarına bana, "*Goodbye, sir*," demelerini tembihledikten sonra, kaymaklı *gelato*'larını bitiremeden kalktılar.

LIII.

Istituto per le Opere di Religione

Dinler küçük esnaflığa soyunmuş.

Camide tuvalet, kilisede mum paralı.

"Azize Lucia"nın mumları elektronik.

At parayı, yak ışığı. Alevsiz, titreşimsiz, ruhsuz.

Bugün girişteki masada üç kişi var. Birinin görevi mumlar. Yanımdan geçti. Anahtarla mumların altındaki kutuyu açtı. Paraları boşalttı. Kilisenin sessizliğinde bozuk para sesi yankılandı.

İncil'de İsa, bezirgânların para tezgâhlarını devirip onları havradan kovar. Vatikan dünyanın en gizli bankasının sahibi. Istituto per le Opere di Religione, Dini İşler Enstitüsü, dokunulmazlık kamuflajında. Para aklama ve terörizmi finanse etmeyi engelleyen yasalara uymadığı halde, İtalya hükümeti bankayı kınamaktan öteye gidemiyor. Vatikan bağımsız devlet konumunda. Dünya çapında emlak ve finans imparatorluklarının hepimizi Katolik yapmaya yönelik taktik ve stratejilerini sorgulamak aklımızdan geçmiyor. İslam terörizmine göz kırpıyor olabilirler mi? Dünyanın en hızla büyüyen, Avrupa'nınsa ikinci dini İslam'ı terörist imajıyla dünyaya tanıtmak işlerine gelmez mi?

Az ötemde kumbaraya atılan her kuruş hesapsız.

Dün Miki Fareli çocuğun İsa'yı gördüğünü söylediği boşluğa baktığımda ben ne görüyorum?

Caravaggio bizi yönlendiriyor.

Kendi karanlığımıza, kendi meçhulümüze. Görmek istediğimizden, gördüğümüzü sandığımızdan bambaşka yerlere. Resimlerinin sonsuz karanlığına adım attığımda Bruno'nun evreni görülebilir mi? Gözümüzün önünde olmayanın olabilirliğini düşünelim diye atmış Caravaggio o adımı.

Caravaggio'nun penceresinden kendi yolculuğuma çıkıyorum. Şarap ve tiyatro tanrısı Dionysos'u da yapmış, ölümden dirilen İsa'yı da. İkisine eşit mesafede. Yüceltmiyor, yermiyor.

Biz?

Tektanrıyla tanıştırıldığımızdan yana kafalarımız karışık. Sen eski Yunan'da Platon'un, Sokrates'in, Aristoteles'in düşüncelerini pohpohla, sonra da gel tanrılarını ciddiye alma. Musa'nın Kızıldeniz'i ortasından yarıp yürüyerek geçmesi, İsa'nın Tanrı'nın oğlu olması, Muhammed'in Burak sırtında Allah'a yolculuğu günümüz dinlerinin olmazsa olmazlarıyken Zeus, Apollon, Athena, Aphrodite gibi tanrı ve tanrıçaları tahtlarından devirip çizgi romanlarımızın kahramanlarına indirgedik.

Onlar paganmış, biz dindar.

Beş bin yıllık Mısır tanrıları Ra, İsis, Osiris'i hafife almak ne haddimize?

Devletlerimiz Ortadoğu peygamberlerinin tanrılarını yasalarla korur, inanmayanları korkuturken firavunların mezarlarını kazıp cesetlerini hilkat garibeleri gibi müzelerimizde sergiliyoruz.

Ne haddimize!

Barbarlığımızı kültürle ambalajlıyoruz.

Stalin, "Papanın kaç tümeni var ki?" lafıyla Vatikan'ı hafife almıştı. Tanrı bizden sorulur havasında Ortadoğu dinleri de Budizm, Hinduizm, Şintoizmi dışlıyor, Afrika'nın yerel inançlarına ilkel gözüyle bakıyor, tarihi, tektanrılarının tekelinde görüyorlar. İnançlarını uygarlık sanıyor, mucizelerini bayramlarla kutluyorlar. Çinlilerin tanrıya inanmaması uygarlığımızın geleceğinin sigortası.

Mucize sensin!

Mucize benim!

Mucize sanatımız.

Sorun, sanatı seyretme edilgenliğimizden silkinip yaşamımızı sanatlaştırabilmemizde.

Caravaggio gibi.

Dünyamızda olup biten karşısında sanatın duyarsızlığı, sanatçının şöhret budalalığı, kültür sanayisinin para hırsı ibret verici. Bizleri de kültür sanayilerinin şaşkın, edilgen tüketicileri

yaptılar. Vicdanımızı geçmişimizden suçlu hissetmeye, geçmişimizi yargılamaya yönlendiriyorlar. İlle suçlu hissedeceksek, gün türümüzden utanmanın, gezegenimize yaptıklarımızdan suçlu hissetmemizin günü. Tarihimizde yargılayacaklarımızın sonu yok. Devletlerle dinlerin bayramlarını kutlamayalım yeter.

Caravaggio bunu yapmış her resminde özgürlüğe pencere açmışsa da eleştirmenler onu kendi dünyalarına hapsetmiş.

Napoli'de yaptığı, "Davut Golyat'ın Kafasıyla" resmi.

Önüne gelen kendine yontuyor.

Golyat'ın kesik başlı otoportresi. Kendisini papaya affettirmek için kellesini sunarak günah çıkarıyor, diyenler var. Freud'cular, Caravaggio'nun hadım olma kompleksi iddialarındayken, sanat tarihçileri Davut, İsa'nın habercisi diyor. Caravaggio'nun biri Prado, biri Roma'daki Galleria Borghese'de aynı konuda iki resmi var. Siz de bakın. Davut'un yüzü, duruşu, Golyat'ı öldürmüş bir kahramanın ifadesi değil. Caravaggio, "Keşke öldürmeseydim, Tanrı masallarının bana biçtiği rolün kurbanı olmuşum," diyen pişman bir genç resmetmiş.

Kutuya düşen paranın tık sesi.

Sol baştaki mum tek başına yandı.

Rehberin kırk elli kişilik Amerikalı gruba konuşması bitti.

"Sorunuz var mı?"

Ses yok.

Rehberin yüzünde, her şeyi anlatmış, anlattıklarının anlaşılmış, takdirle karşılanmış olmasının ifadesi.

"Çok iyi."

Seçtiği bir sonraki yeri görmek üzere kiliseden çıktılar.

Rehber peşinde turist gruplarından farklı mıyız? Dinlerimiz, bayraklarımız, âdetlerimiz, hele reklamlar rehberimiz değil mi? Dünyayı tursuz dolaşamayan turistler gibi, lider müptelası türümüzün son temsilcileriyiz. Amerikalı komünist lider W. E. B. du Bois, işçilere şöyle seslenmiş:

"Sizi sosyalizme açılan kapıdan içeri alabilirim. Bir başkası da sizi aynı kapıdan gerisingeri çıkartır."

Sosyalizmi Sovyetler ve Çin'de işçi sınıfı diktatörlüğü, kapitalist ülkelerde de sosyal demokrasiyle öldürdük.

Demokrasi kelimesiyle demokrasiyi boğduk.

Demokrat maskeli diktatörleri seçimlerle meşru kıldık.

Birçok ülkenin adı demokrasi sözcüğüyle yandan çarklı. "Lao Halk Demokrasisi", "Demokratik Sosyalist Sri Lanka Cumhuriyeti", "Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti", "Habeşistan Federal Demokratik Cumhuriyeti". Başta ABD, demokratım diyen çoğu kapitalist ülkeler, plütokrasi, krallık, diktatörlük, din devleti.

Fareli köylerin kavalcıları peşinde demokrasicilik oynuyoruz.

LIV.

Cehennem'in Haritası

Nero d'Avola sarhoşluğumda iki güneşli gezegende uyandım.

Bruno'nun kulakları çınlasın.

Limana bakan terasta sızmışım. Gözlerimi açtığımda, Homeros'un şarap renginde dediği İyonya sularından doğan güneşle, gökyüzüne aynı renklerle yükselen Etna'nın alevleri. Güneşin doğuşu, Etna'nın yüceliği, Mostar Köprüsü bekçisinin kitabındaki, "Ne yaşamaya acelem var ne de ölmeye" sözlerini hatırlattı.

Güneş-yanardağ ikilisi beni sabah randevuma geciktirdi.

Kiliseye vardığımda, dün de gelen çift, resme laf yetiştiriyorlardı. Fransız kadın kocasıyla iddialaşma gayretinde.

"Bunu Caravaggio yapmış olamaz."

Adam kilisenin gri soğuğuna rağmen alnından akan terini silerken uysalca başını salladı. Kadın, kocasının otomatiğe bağladığı onaylarından sıkılmış:

"Ne biçim ressamsın? Hiç mi fikrin yok? Senin resimlerin bile daha güzel."

Adam pes etti. Sazı eline aldı, başladı karısı için çalmaya:

"Resim orantısız, *ma chérie*! Malzeme kötü. Duygu yok. Vücutlar çarpık. Restore edilse belki bulunur bir şeyler. Yan duvarda Aziz Sebastian'a bak. Acı dolu. Bir de Caravaggio diye tutturmuşlar."

Lafı adamın bıraktığı yerden kapan karısının huysuzluğu gitti:

"Bir kol diğerinden uzun, kimin kafası kimin gövdesinden çıkıyor belli değil."

Çiftin düşünceleri benzeştikçe ikizleştiler. Kiliseden çıkmak üzereyken adamın, "Ancak bir Türk böyle resim yapar," demesine gülen karısı aferin diyerek başını okşadı.

Sokakta, metroda, müzelerde ikizleşmiş çiftler.

Varşova'dayım.

11 Kasım. Avrupa haritasından silinip yüzyıl boyunca yok olmasından sonra ülkenin yeniden var olmasının bağımsızlık günü. Meydanda işsiz güçsüz, ruhsuz, kalabalık. Devlet kuklası bürokrat, politikacı, asker. Alışıldık nutuklar. Binalara, ağaçlara Japon feneri gibi asılı bayraklar. Renkleri Fransızlardan kopya.

Şeytanın gözüne tutulan haç neyse bayrak da o. Seni azgınlaştırıp coşturacak, düşmanı korkutacak. Kullandıklarımız miadını doldurmak üzere. Tişört, şapka, şemsiye bayrak oldu. Plajda altı üstü İngiliz bayrağı bikinili kızlar görmüştüm. New York'ta göçmenlerin milli yürüyüş günlerinde de adamın tişörtü Türk bayrağı. Üstünde yazı, "%100 Türk". Alkışlandıkça göğsünü şişirir, fotoğrafını çekenler için yavaşlayıp kalabalığı selamlarken alay konusu olduğunun farkında değildi. Ulus devlet uzatmalara oynuyor. Çocuklara bırakmalı bayrakları. Okullarda bildik bayrak öyküleriyle uyutulacaklarına, yeni renkler, şekillerle oynasınlar.

Varşova'nın Krasiński Meydanı'nda can sıkıntısından gözlerimi kalabalıkta dolaştırırken yakaladım ilk ikizlerimi.

İngiltereli yazar arkadaşımlayım. Yılda bir buluşur, seyahat eder, ülke toplarız.

Önümüzde el ele tutuşan kadınla erkek onun da dikkatini çekmiş. "İkizleşmiş çiftler" oyunumuza koyulduk. Birinin elinde poşet varsa öbüründe de. Paltolu kocalar paltolu karılarıyla, parkalılar parkalılarla, şapkasızlar şapkasızlarla. Kimde sırt çantası varsa yanındakinde de. İkimizi gülme tutmuşken baktık, farkımız yok. Ceketlerimiz tüvit, pantolonlar kadife, palto yerine kaşkol, ikimizin de elinde Moleskin not defteri.

Caravaggio'nun çağdaşı ressamlardan farkı, Vatikan'ın beklentileriyle sanatının ikizleşmemesi. Günümüzde sanat, galericilerle müzayedeciler aracılığıyla tezgâhlanıp pazarlanırken, döneminin ressamları terzi gibi siparişle çalışıyor. Konu, ebat, teslim tarihi ısmarlama. Aklıma esti demek yok. Parasını alabilmesi patronun beğenisine bağlı.

Caravaggio'nun özelliği onları memnun ederken kendine özgü yorumlarını resme ustaca oturtması. İnsanın dramını kutsallık mizansenlerine yedirirken, toplumun çifte standartlarını lehine kullanabilmesi. Başını belaya sokmadan şaşırtması. Yoksa Katolik

totalitarizminde eserleri imha edilebilir, resim yapması yasaklanabilir, sipariş verenler cezalandırılabilir, kendisi güme gidebilir.

Resmindekileri "Görmüş olamam" suskunluğundakiler, günahtır, şeytan çarpar, korkusuyla konuşmuyor. Gözünün önündekini kabullenmemek çıplak kral hikâyesi, boynuz takılan koca psikolojisi.

Düzeni yaşatan inkâr mekanizmamız.

Kökleri çocukluğumuzun belden aşağı sansürüne kadar gidiyor.

Yüzleşmek cesaret ister.

Annemizin, babamızın cinselliği. Sikişi, otuzbiri onlara yakıştırmamamız. Gözlerinizi kapatın. Babanız yatakta annenize binmiş. Çiftleşirken hayal edebiliyor musunuz?

Nereden geliyor bize dur diyen bu kırmızı ışığımız?

Eski Yunan tersi. Cinsellik korkusu yok. Platon'un idealinde ilk insan hermafrodit, hem erkek hem kadın. Ona göre, türümüzde iki cinsin dayanılmaz çekimi ihtiras değil, baştaki ideal insana dönme çabası. Dinlerin kadını aşağılaması, güçlü mağara adamının kadını saçından sürüklediği çağdaş karikatürlere kadar yansımış. Bence erkekler ellerinde sopalar dövüşürken kadın sabırla ateşi keşfetmekteydi. Erkek savaşçı, kadın çatışma çözümcüsü. Avcı olmadıkları da palavra. Geçenlerde Meksika'da dokuz bin dokuz yüz yıllık avcı kadın iskeleti buldular.

Şinto, Hindu, Budist... Küba'da Yorubaların Afrika'dan getirdikleri Santería.

Ne varsa gözümüzün önünde.

Apaçık. Ayıp yok.

Ortadoğu'nun dinleri seks düşmanı.

Hıristiyanlar çifte dikiş yapmış, İsa'yı bakire kadına doğurtmuşlar. Sanatları, kamufle ettikleri sapıklığın çerçevelenmiş hali. Caravaggio'nun özgünlüğü, bizi masallarımızdan özgürleştirip doğallığımızla buluştururken ruhbanlara, "Kim olduğunuzu biliyorum, bizi kafakola alan ulvi görüntülerinize aldanmıyorum," demesi.

Doğumundan yüzyıl önce yaşamış olsaydı, Botticelli'ninkiler gibi resimleri yakılacaktı.

Girolamo Savonarola.
Yer Floransa.
Yıl 1497.
Silahı din.
Hedefi sanat.
İyi hatip.
Çağdaş tiranlar tiyatrosunun tarihte ilk oyuncularından.

Floransalıları Meryem Ana'nın kendisini takdis ettiğine inandırmış. Yoz bulduğu Rönesans eserlerini halka yaktırıp cinsellik, içki, keyfe yönelik ne varsa yasaklamış. Karnavalları kaldırmış, dini festivaller koymuş. Ekonomi zorlandığında faizcilerin peşine düşmüş, milis güçlerle baskı kurmuş. Popülizmi bayatlayınca, kıyamet günü yaklaşıyor diye Nuh'un gemisinin benzerini yaptırtmış.

Son perde.

Kâfir diye Piazza della Signoria'da yakmışlar.

Bir yıl önce peşinden gidip Botticelli'nin de kendi eliyle ateşe attığı dünya güzeli kızlarının resimlerini yakanlar, aynı insanlar. Savonarola yanarken, bağlandığı kazığın etrafında dans edip, şarkı söyleyip onu taşlamışlar. Botticelli daha sonra Dante'nin *İlahi Komedya*'sını resimlendirip cehennemin de haritasını yapmış.

Ürkütücü olan bugün Savonarola adını da taşıyan meydanda heykeli olması. Yakmakla, asmakla kurtulunamıyor diktatörlerden. Sorun bizde.

Türkiye'de de benzerini görmüştüm. Askeri diktatörlüklerde oturma odalarına bitpazarından buldukları eski paşa resimlerini büyükbabamız diye asanlar, dinciler iktidara gelince resimleri indirip Mekke'de haccın yolunu tuttular.

Botticelli'nin "Cehennem'in Haritası" tablosu, Vatikan'da.

Göstermiyorlar.

LV.

Neredesin John Lennon?

Fiorella'dan e-posta!

"Sürprizim var. Kiliseden çıkınca atölyeme gel."

Altında not:

"Tek vücutta iki cinsiyet."

Çüküme beklenmedik günaydın.

Davetini abartmamalı. Çiçek fazla kaçar.

Şarap, art niyetli seks pususu.

On altı yaşımda ehliyetimi aldığım günün akşamı için planım hazırdı. Babam güvendi, arabasını verdi. Betty'yle bugünü bekliyorduk. Evden votka yürüttüm. Göl kıyısında kuytu toprak yolda arabayı yana çektim. Heyecanlıyız. Tecrübesiziz. Kuşkuyla kararlılık gitgelindeyiz. Polis pusuya yatmış. El fenerini yüzlerimize, sonra arka koltuktaki votka şişesine tuttu. Kimliklerimize baktı. Betty'yi evine, beni karakola bıraktılar. Babası başsavcı. Babam alkolizm direktörü. Bir şey söylemedi. Sabah günaydın derken sesinde hayal kırıklığı:

"Bir kızla beraber olabilmen onu içirmekten geçiyorsa..."

Sözlerini bitirmeden odamdan çıktı. Ertesi gün çekmecemde bir kutu prezervatif.

Fiorella bardağıma şarap koydu. Nero d'Avola. Kayalara getirdiğimi hatırlamış.

"İşte sürprizim."

Örtüyü kaldırdı. Çıplak kadın heykeli. Yeni bitirmiş.

"Kendini yapmışsın!"

"Evet, dikkatli bak."

Saçlar, burun, çene, kayalardayken eğildiğinde gördüğüm göğüsler, bacaklar aynı.

"Görebildin mi? Ne varsa bacak arasında."

Heyecanlandığımı anladı.

"Orandaki değil. İpucu, Ovidius'un değişim öykülerinde. Yolladığımı okumadın mı?"

Zeus ve Hera iddialaşmış.

Zeus'un, "Sekste kadınlar daha çok zevk alıyor, şehvetin onda dokuzu senin," lafına Hera itiraz edince iddiaya girip bilirkişiliğine güvendikleri kör kâhin Teiresias'ı çağırmışlar. Teiresias, sevişirken gördüğü yılanları sopayla vurup ayırdığında tanrılar kızıp onu kadına dönüştürmüş; yedi yıl sonra yılanları tekrar gördüğünde, "Sopam cinsiyetimi değiştirecek kadar güçlüydüyse, size bir sopa daha," deyip tekrar erkek olmuş. İki cinsiyeti de yaşamış olduğundan ona güveniyorlar. Kararı, kadın daha çok zevk alıyor.

"Çıplak heykelinin şerefine," dedim.

Aklı başka yerde. Sanki çekiniyor.

"Sayende Nero d'Avola'ya alıştım," dedi.

Kadeh tokuşturduk, heykelini okşadı, Ovidius'la sohbetimize devam etti.

"Hermaphroditos'u derede yıkanırken gören su perisi, kadın eli değmemiş delikanlıya yanaşır, bacaklarını delikanlının boynuna dolar, oğlanda tık yok. Su perisinin 'Tanrım bizi birleştir' duasıyla kadın ve erkeğin gövdeleri tek vücut olur."

Jeton geç düştü.

Heykele tekrar baktım. Küçücük pipisi var. Fiorella hermafrodit olduğunu beni alıştırarak anlatmak istemiş. Şaşkınlığımdan konuyu değiştirdim, şarabı bitirdim. Ayrılmadan heykelle birlikte fotoğrafımı çekti.

Erkek alışkanlığımda sorgulamadığım cinsel kimliğim!

Düne kadar kadın haliyle Fiorella'yı arzularken şimdi çükünü de tutacak olsam, kendime yakıştırmayacağımdan mı? Erkekler, kıza kaç posta attım diye övünürken, cinselliğimizi zenginleştiren farklı dillerimizi susturmak niye?

Kendimizden gizlediklerimizi dile getirmek cesaret işi.

Cesur ressamlar korkuyu aşmış.

Egon Schiele, Paul Gauguin, Edvard Munch. Otoportrelerinde kadın ve erkeğin birleşimi. Farklılıklarımıza önyargılıyız. Bizim gibi cinselliğini sansürleyip maskaralaştıran başka tür var mı?

Seks,
Ayıptır, yasaktır, gizlidir
Satılıktır, sapıklıktır, utandırır
Diriltir, dindirir, kıskançlıktır
Cürümdür, uykusuzluktur, intihardır
Reklamdır, şantajdır,
Seks,
Dindir, devlettir
Krallar devirir, dinleri değiştirir.

Martin Luther.

İlk Protestan.

Katoliklerde papazlara, rahibelere, cinsel ilişki yasak. Luther çifte standartları yıkar, rahibeyle evlenip yolsuzlukları ayyuka çıkmış Katolikleri can evinden vurur. Hoş geldin seks devrimi! Kitaplardaysa tarihçiler, Protestanlığın yaygınlaşmasını Vatikan'ın yozlaşması gibi ulvi nedenlerle anlatır.

Bize Caravaggio'lar gerek.

O da cinsel devrim ressamı.

İstediğini istediği gibi resmetmiş. Ortadoğu dinlerinde seks ve kutsalı gizlemeden birleştiren ilk ve son ressam.

Caravaggio, senle uğraştılar.

Meçhul akıbetin John Lennon'a gönderme.

Gençlik onu sevdi, Amerika korktu, sınır dışı etmek istedi.

Sen direndin.

Öldürdüldün.

Hayal et insanların
Barış içinde yaşadığını
Mülkiyetin olmadığını
Yapabilir misin?
Hırsa ve açgözlülüğe gerek yok...
Bana hayalci diyebilirsin

Tek değilim
Bir gün sen de katılırsın
Dünya bütünleşir.

Dünyamız hâlâ devletlerin bizleri bölen dinleri baş tacı ettiği, dinlerin değil, dini olmayanların korunmaya ihtiyacı olduğu bir dünya.

Nüfusunun çoğunluğu Müslüman elli yedi ülkeden kırkında suç sayılan eşcinselliği hapis, kırbaçlama, kafa kesme, asma, kurşuna dizmeyle cezalandırıyorlar. Tanrıları adına canilik. Çağdaş İslam, elinde kılıcı, Ortaçağ Avrupası'yla yarışta.

Floransa'nın 1432-1502'de nüfusu kırk binken eşcinseller için kurulmuş Gece Polisi'nin oğlancılık suçuyla tutukladığı on yedi bin kişinin cezası utandırma, kırbaçlama, hadım etme, kazıkta yakma, kafa kesme. Gene de şehrin kerhanelerinde erkek var. Günümüz cinsel özgürlükçüleri buna, işte eşitlik der mi, bilmiyorum. Çaresizlikten kadınlara bileti kesip fahişeliği yasallaştırmışlar.

Kıble günümüzde tersine dönmekte.

Erkek kadına baktı mı, yandı.

Dişiliklerini pazarlayan erkek tasarımcılardan giyinirlerken, bizden beklenen, bakışlarımızın cinsellikten arınmış olması.

Eline dokunsam cinsel taciz.

Kızların özgürleşip serpilmeleriyle cezbelerine yenik düşenler her an suçlanabiliyor. Amerikan üniversitelerinde erkeklerin tacizinden koruma sözleşmeleri. İki taraf imzalayıp noter tasdikiymiş gibi önünde fotoğraf çekiyor. Yazarın ricası üzerine metne aşağıdaki formu yerleştirdim. Türümüzün cinsellik tarihinin kaydını kamu hizmeti olarak sunuyorum.

Sexual Consent Form

This agreement is made this _____ day of the month of _____ of the year 20___ between _____ (hereinafter the Proposer) and _____ (hereinafter the Consenter).

Whereas the Proposer and the Cons enter are sexually attracted to each other; Whereas the Proposer and the Consenter would like to manifest that sexual attraction through participation in one or more sexual acts;

Therefore, the Consenter and the Proposer make their bodies available to each other for the aforesaid purpose from the time of _____ ☒ AM ☒ PM on date _____ (today's date if left blank) for a period of _____ hours, during which period they consent to participate in the following activities.

Activity (initial all that apply) Proposer/Consenter

_____ / _____ Full body touching (external only) _____ / _____ Kissing with/without the insertion of tongue into mouth _____ / _____ Digital penetration (receiving in _____ _____ (specify orifice(s)) _____ / _____ Digital penetration (giving in _____ _____ (specify orifice(s)) _____ / _____ Oral sex (receiving) _____ / _____ Oral sex (giving) _____ / _____ Vaginal sex (receiving: females only) _____ / _____ Anal sex (receiving) _____ / _____ Anal sex (giving: males only or females with toys) _____ (specify) _____ / _____ Restraint, using the following devices _____ _____ (specify) _____ / _____ Use of following devices in or on the body _____ _____ (specify) _____ / _____ Other activities _____ (specify; continue on a separate sheet).*

LVI.

Seks Her Şeyi Yaptırır

Libreria Gabò. Via Matteotti'de, pahalı butikler arasına sıkışmış kitapçı. Sahibi Sybil, Caravaggio'yla göbek bağım. Ondan aldığım kitaplarla besleniyorum.

Yüzyıllık Yalnızlık'ı okuduktan sonra dükkânına García Márquez'in göbek adını vermiş. Gabò'da İngilizce kitap bol, kitapları alan yok. Amerikalılar, tatile kitaplarıyla çıkan Avrupalılara benzemiyor. Çin malı, Ortigia yazılı anahtarlıklar, ada manzaralı bardak altları, Sicilya haritalı sofra örtüleri gibi ucuz eşya peşindeler.

Amerika için, "Tarihte uygarlığı keşfedemeden, barbarlıktan yozlaşmaya giden tek ülke," diyen Oscar Wilde ile Hitler de aynı fikirde. İkinci Dünya Savaşı'nda, Avrupa'nın Amerikalıların kültürsüzlüğüne kurban olacağını gören Hitler'in İngiltere'yle dünyayı paylaşalım önerisine, Çanakkale yenilgisinin telafisinde savaş budalası Churchill yanaşmamış. Savaş bittiğinde imparatorluklarını Amerika'ya kaptıran İngilizler, Washington'da yağmur yağınca Londra'da şemsiyelerini açar oldu. Amerika'ya kendi bilimkurgu yazarlarının bile tahammülü yok.

Isaac Asimov:

"Ülkemiz, 'Cehaletimin senin bildiklerinden eksiği yoktur' eşitliği üzerine kurulu."

Sybil'den son ısmarladığım kitap: *Caravaggio'yu Kim Katletti?*

Psikiyatrist yazarı romanı katletmiş. Bizim mesleklerden Nobel piyasasına yazar çıkmaz. Caravaggio'nun sevgilisi olarak tanıttığı arkadaşı ressam Mario Minniti'nin ağzından yazılan romanda Caravaggio'nun yatağını paylaşmayan erkek yok. Malta'dan buraya kaçmasını da, Şövalyelerin Başüstadı Wignacourt'un portresinde resmettiği sarışın içoğlanı becerdiğinden, diye açıklamış.

Sybil'in kitapçıda boş vakti çok. Kirasını güç çıkarıyordur.

Mutat Caravaggio sohbetindeyiz.

"Kitapta bol bol Scipione Borghese'nin adı geçiyor," dedi.

"Evet, baş belası, hem de koleksiyoneri. Amcası Papa V. Pavlus'un portresini yaptırıp parasını ödememiş mesela. Caravaggio da az değil. İspanyol kraliyet ailesini çirkinlikleriyle resmetmekten çekinmeyen Goya gibi; nemrut suratlı bir adam yapmış."

"Scipione itin tekiymiş. Bernini'ye yaptırdığı çıplak hermafrodit heykelinin Roma'da skandal olduğunu yeni okudum."

"Bir delikanlıyla yaşıyor olması başka rezalet. Papa onu yeğeninden ayrılması koşuluyla kardinal yapmış."

"Seks bize her şeyi yaptırır, zayıf noktamız."

"Hayır Sybil, güçlü noktamız. Seks insana iyi gelir. Ölüm kampında anılarını yazan kadının kitabını okuduğumda şaşırmıştım. Irzına geçmek isteyen erkekler için bile bak ne demiş."

Not defterimden okuyorum.

"'Erkeğin arzulaması bize güç veriyordu. Yaşamımızı hiçe sayarlarken, seks için bize bağımlıkları, o an için de olsa, bana muhtaç erkeğin zavallılığının kanıtıydı.'"

Gabò'da müşteri yok.

"İtalyan operaları çalsana. Turistler müzik sesine gelir, kitap alırlar."

"Opera sevmem. Boş ver müşteriyi. Nasıl buldun Caravaggio kitabını?"

"Scipio'nun onunla hesabı olduğu kesin. Ama yazılanlar eksiklerle dolu. Bu gidişle aradığımı bulamazsam, Caravaggio kitabını ben yazacağım."

"Yetmedi mi Caravaggio kitapları. Yazılacak ne kaldı ki?"

"Sabırla koruk helva olur, dut yaprağı atlas," dedim.

"Bu ne biçim atasözü?"

"Atasözlerinin saçmalığı hepsinin tersi olması."

"Yani?"

"'Sakla samanı gelir zamanı,' diyene 'Demiri tavında döv', 'Harama uçkur çözülmez'e 'Güzele bakmak sevaptır', 'İki gönül bir olunca samanlık seyran olur'a 'İki çıplak bir hamama yakışır.'"

"Bir de benden o zaman," dedi. "'Aklın yolu birdir,' uyuşukluğundakilere söylenecek lafsa 'Akıl akıldan üstündür.'"

"Atasözlerinin piri Sancho Panza, 'Hiçbir kitap içinde iyi bir şey olmayacak kadar kötü değildir,' demiş."

"Arkadaşım, Cervantes'in atasözleri üzerine tez yazıyor. Tanıştırayım. Yakışırsınız."

Güzel bir kız hayal ettiğimden, ilgiyle dinleyip duymazdan geldim. Naz mıknatıstır taktiği.

Sybil müşterilerini kapıda karşıladı. Ne de olsa vatandaşları.

Onunla ilk tanıştığımızda, "İngilizceyi ne güzel konuşuyorsun" sözlerime sıradan bir teşekkür etmişti. Meğer Amerikalıymış. Anadilim benden sorulur iktidarımın esaretinden utanmış, özür dilemiştim.

Babası, İkinci Dünya Savaşı'nda Sicilya'yı işgale gelen Amerikalı askerlerden.

Ortigia'da resmigeçit. Sokaklarda, balkonlarda İtalyanlar önceden dağıtılan Amerikan bayraklarını sallıyor. Sybil'in ileride annesi olacak, on dört yaşındaki Roberta'nın balkonundan göz göze geldiği asker apartmanın kapısında. Ailesi içeri almaz. Birkaç gün böyle. Roberta intihar edeceğim, der. Senesi geçmez, savaş bittiğinde Ohio'da askerin babasının çiftliğindeler. Roberta çocuk bekliyor. Koca şizofren. Karısını dövüyor. Adam hastaneye yatırılır. Sybil doğar, çiftlikte büyür, lisedeyken annesi ölür. Kent State Üniversitesi'nde edebiyat okurken bir olay hayatını değiştirir.

Öğrenciler kampüsün çimenlik alanında sloganlarla Vietnam Savaşı'nı protesto ediyor. Mezun olunca askere alınmak istemediklerinden, "Hell No, We Won't Go" sloganları eşliğinde "Ho Ho, Ho Şi Minh" diye Vietnam'ın antiemperyalist liderinin adını bağırıyorlar. Vali asker yolluyor. Ateş emri. Dört öğrenciyi vuruyorlar. Biri Sybil'in sevgilisi. İki hafta sonra annesinin doğum yeri Ortigia'da. Edebiyat merakını dükkânla sürdürmüş. Çiftlikten mirasına düşen payla Gabò'yu satın almış. Para kazanma derdi yok. İngilizce yeni çıkan kitapları, dergileri takip ediyor.

Kapıda karşıladıklarının Amerikalı oldukları çiklet seslerinden belliydi. Birbirlerini bulmuşlar, Ohio'dan söz ediyorlar.

Sybil:

"Barnesville mi? Hangi okuldaydın?"

"Olney Friends."

"Amcam orada biyoloji hocasıydı."

"Adı?"

Sybil'i bu kadar mutlu görmemiştim. Dükkâna giren Fransız'ın farkına varmadı. Aradığı kitabı ben buldum. Giuseppina Norcia'nın *Siracusa: Bir Şehrin Duygusal Sözlüğü*. Birkaç cümle okuduktan sonra her şeyin birbirine karıştığı sıkıldığınız rehber kitapların tersine, Giuseppina şehrini yaşam coşkusuyla yazmış. İstanbul'da bir Amerikalının rehberini görünce gülmüştüm. Boston, Girit, Venedik, Karadeniz, Nakşa... Hepsini o yazmış. Seri imalat. Bas formülü, yaz şehirleri.

Kitapçıda masanın altında yatan iki siyah labradorun yürüyüş saati.

Tasmayı görünce ayağa kalktılar. Sybil sohbete kaptırmış. Çıktığımızın farkına varmadı. Turco'yla Sultan, başka dört ayaklılarla selamlaşır, ben kısa boylu Sicilyalı kızların sivri topuklarının üstünde cambazlıklarına şaşkınlıkla bakarken yürüdük.

Döndüğümüzde gitmişlerdi.

"Akşam Tavola'da yemek yiyeceğiz, sen de gel, biz bize oluruz."

"Biz bize?"

"Boston'lı olduğunu unuttun mu? Ne kadar da kızsan Amerikalısın. Bizden kaçamazsın. Beni dükkâna bağlayan ne biliyor musun? Memleket havası. Demin gördüğün Amerikalılar gibi tesadüfen çıkagelenler. Geçen gün bana hediye ettiğin *İşitiyor musun Memet?* kitabındaki şiir cuk oturdu:

Karşı yaka memleket,
sesleniyorum Varna'dan,
işitiyor musun?
Memet! Memet!

Benim Memet'im İngilizce konuşabilmek."

LVII.

Esra'dan Mektup:

"Diyarbakır'ı da cehenneme çevirdiler!"

"Babam hapiste. Washington'daki elçilikten Ankara'ya çağırıp içeri attılar. Bana çıkış yasağı. Görüşemeyeceğiz. Devlet tarikatlığa, tarikat devlete soyundu, pastayı paylaşamadılar, kabak başımıza patladı. ABD dostu darbeden sonra alay-ı vala ile Gülen İstanbul'a gelecek, burası zamanla Vatikan gibi dini merkeze dönüştürülecek, Yeni İslam ve Patrikhane dünyaya yayılmış müritlerine buradan ayar verecekmiş. Aldanmışız.

Bak Sibel de ne yolladı. Memlekette adalet kalmadı. Sıradan bir örnek! Dergide çıkmış bir Kürt anne küçük oğlunu anlatıyor."

Yerinde duramazdı Enes. Küçük daha. Sokağa çıkma yasağı vardı. Evimizin olduğu bölge sakin. Enes, "Baba, teyzemin evine gideyim," dedi. Meğer o bölgede cenaze varmış. Döndüğümde teyzesi aradı, Enes'i birinin kucağında televizyonda gördüklerini söyledi. Devlet hastanesine git dediler, etrafı kuşatılmış, jandarma barikat kurmuş. Görevli Enes'i tarif etmemi istedi. O söyledi benim oğlum olduğunu. Küçücüktü.

Her şey baştan belliydi. Üç yıl geçtikten sonra soruşturma izni verildi. Bak kardeşim, 14 yıl oldu bir irade diyor ki, 'Hayır bu dava sonuçlanmayacak.' Elbiselerini, 12 kalibrelik kurşunu imha ettiler. Bunlar tesadüf olamaz. Sanıkları koruyan, kollayan bir irade var, onu biliyoruz, mahkeme de bunu biliyor, kimin bunu yaptığını da, kimin tetiği çektiğini de.

LVIII.

Caravaggio'ya İki Türk Köle

Kilise soğuk. İki kazak yetmedi. "Azize Lucia"dan erken ayrıldım.

Dolanırken Caravaggio'nun izini buldum!

Gözümün önündeymiş.

Piazzetta Cavalieri di Malta.

Beklemiyordum. Malta'dan kaçtıktan sonra şövalyelerin peşinde olduğunu yazanlar onların Ortigia'da olduklarını bilmez mi? Özel kiliselerinin önündeyim. Öldürecek olsalar, yanı başlarında resim yapmakta. Sicilya'dan Napoli'ye gittiğinde saldırıya uğramış, yüzü parçalanmış, aylarca hastanede kalmış. Şövalyelerdi, diyorlar. Sallıyorlar. Buraya ekimde geldikten sonra "Azize Lucia"yı bitirmiş, 6 Aralık 1608'de resmin asılmasını beklemeden apar topar Messina'ya gitmiş. Artık hep yolda. Bilinmeyen, kimlerden kaçtığı. Yoksa Roma'da yolunu kollayanlar Caravaggio'yu tavşana kaç tazıya tut oyununa getirip kendilerine doğru mu yönlendiriyorlardı?

Diş fırçası, çamaşır tozu, elektrikli süpürge... mal sakat çıktığında, reklam yalan olduğunda, üreticinin başı belada. Tüketiciler örgütlü, dava açar, tazminat alırlar. Caravaggio'nun sırtından para kazanıp kitap satanlar? Sanat tarihçileri, romancılar, belgeselciler? İfade özgürlüğüne sığınıyorlar. Piyasada albenili berbat kitaplar.

Sorun okurun örgütlenmemesi, eleştirmenin işbirlikçiliği, yazarın haddini bilmezliği.

Sonuç, yalan tarihe satış serbestisi.

Caravaggio'nun ölüm korkusuyla kimlerden kaçtığını masallarıyla süslüyor, okuduklarını sorgulamayanlara hedef şaşırtıyorlar. Bırakın şövalyelerin Caravaggio'yu öldürecek olmalarını, onu Malta'dan kaçırmış bile olabilirler.

Arkadaşım Yuchun, Malta'daydı.

Hapsedildiği söylenen yeri görmüş.

"Sant'Angelo Kalesi'ne gittim. Şövalyeler Osmanlı işgalcilere buradan direnmiş. Müzesi yeni açılmış. Amazon'da arasan bulamayacağın üç kitap aldım senin için. Yattığı hücreye *guva* diyorlar. Kayaya oyulmuş, çan şeklinde, üstü mazgalla kapalı. Derinliği on bir metre. Yanı başında denize inen iki yüz metre uçurum. Buradan Monte Kristo kaçamaz. Başkentleri Valetta, Türklerin deniz saldırılarını Akdeniz'de koruyan kale gibi."

Yuchun, Tayvanlı mimarlık öğrencisi. Çinli sandığımda kızmıştı. Irkçılıktan şikâyetçi. Laf atarlar diye sokakta güneş gözlüğü takıp şapkasının siperliğini indirerek yürüyor.

Türkiye'yle ilişkimi öğrenince, "Orada da Kürtlere Türk diyorlarmış," demişti. Beni özlediğini de yazmış. Ortigia'da az mı beraber olduk? Uzaktan yazacağına yanımdayken hissettirseydi. Hassas parmakları ayak masajından öteye gitmedi.

Caravaggio'nun hapse atılışı, atıldığı söylendiği hücreden kaçışı, tanıksız, belgesiz. Malta arşivlerinde tek kayıt, okulu asmış öğrenciymiş gibi, adadan 27 Ağustos 1608'de izinsiz ayrıldığından tarikattan atılma kararı. Bir ay sonra Siracusa'da "Azize Lucia"nın başında. Bizi hayatıyla ilgili ayrıntılara boğanlar kritik konularda suskun.

Roma'da kaldığı evde on iki kitabı varmış; Plinius'un *Doğa Tarihi*, Cesare Ripa'nın *İkonologia*'sı, Kallistratos'un *İmaj ve Tanımlar*'ı gibi adları bile belli. Hangi resmini kimin için yaptığını, kaç para aldığını da biliyoruz. Mahkemede hakaret davasında savunmasının kelime kelime tutanaklarını da. Hayati konulardaysa bilgimiz sıfır.

Kesin olan Malta'dan, burada on beş ay kaldıktan sonra 6 Ekim 1608'de kaçtığı. Ama nasıl? Osmanlı kalyonları Malta sularında güç gösterisinde. Yakalanmadan kimlerin yardımıyla denizi aşabildi? Tek kayıt yok.

Kimsenin sorgulamadığına şaşırıyorum.

Tarihi olaylar belirliyorsa neyin araştırılacağını, kimin araştıracağını tesadüfler. Kim bilebilirdi ki Caravaggio'nun ölümünden dört yüz yıl sonra, ömrümün serseri mayın yolculuğunda kız

kovalamaktan vazgeçip benim peşine düşeceğimi? Napoli'den Malta'ya gemiyle giderken şövalye filosunun komutanı Fabrizio, Caravaggio'nun hayatında özel yeri olan Costanza Colonna'nın oğlu. Yolda Türklerin saldırısına uğramışlar, adada kahramanlar gibi karşılanmışlar. Caravaggio, Osmanlı'ya karşı kullanılacak kadırga yapımı için para bağışlamış. Akdeniz sularında egemenlik peşinde Malta, 17. yüzyıl Avrupası'na kültür merkezi olmak iddiasında Venedik ve Vatikan'la da rekabette. Gücünü Caravaggio'yla gösterecek. Savaş makinesi Sparta Atina'yı yendi de tarihe ne bıraktı? İki bin yıl geçmiş, Atina bugün de sanatıyla, düşüncesiyle yaşıyor.

Malta'da şehri yeniden inşa eden on binden fazla Türk köle.

"Pittore Grande", Roma'nın en iyi ressamı bilinen Caravaggio'nun buraya gelebilmesi zamanın büyük haberi. Malta arşivlerinde, papanın ölüm fermanına rağmen onun onayıyla şövalye yaptıklarının kaydı var. Burada kaldığı 1607-1608 arası resimleri nedeniyle "Cavaliere di Obbedienza" unvanıyla ödüllendirilmiş, aristokratlar gibi ağırlanmış, Avrupa saraylarına resim yapmasının yolu açılmış. Büyük Üstat Wignacourt, Malta'ya hoş geldin konuşmasında Caravaggio'yu antik dönemin meşhur ressamı Koslu Apelles'e benzetmiş. Övgüsünün nedeni, Büyük İskender'e aşağılık kompleksi. Caravaggio'yu, İskender'in ünlü portresini yapan Apelles'e benzeterek, tarihte kendisinin de izi kalacağını hesaplamışken, akıbeti ancak bu satırlarımda boy gösterebilmesi. Buradayken düelloya tutuştuğu şövalyenin onurunu zedelemiş, o da intikam peşindeymiş. Tanık? Gerçekmiş gibi adını da vermişler, Cavaliere di Giustizia. Diyelim öyle. Caravaggio'yu Sicilya'da kovalaması, Napoli'de yaralaması ya da Porto Ercole'de öldürmüş olabileceği iddiası ancak Wignacourt'un izniyle Malta'dan ayrılabilmesiyle mümkün. Arşivde belgesi yok. Tanık yok. İzin almadan Caravaggio gibi kaçtıysa şövalyelikten atılması lazım. Onun da belgesi yok. Malta, Venedik ve Vatikan gibi, Avrupa'nın en iyi arşivlerini tutmasıyla ünlü.

Caravaggio, Cavaliere di Obbedienza yapıldığında boynuna takılan altın kolyeden başka, ona iki Türk köle bahşetmişler. Bilgimiz tek satırdan ibaret:

"Ona iki Türk köle verildi."

Sonra?

Kilit anlarının tanıkları ve kayıtlarının olmaması beni kuşkulandırıyor. Bizi ayrıntılarla boğuyorlar. Caravaggio'nun Meryem Ana resminin Louvre'da yerini alana kadar üç yüzyıl boyunca kaç el değiştirdiği, Siracusa'da mağaraya Dionysos'un kulağı adını taktığı, Roma'da iki ayak üzerinde yürümesini öğrettiği köpeğinin adının Cornacchia olduğu bilinirken; benim aklıma takılan iki Türk kölesiyle ilişkisi, kölelerin kimliği, akıbeti. Bir ipucu, Malta'daki tablosunda Vaftizci Yahya'nın infazına nezaret eden görevli için Bellori'nin, "Osmanlı kıyafetinde resmetti," demiş olması. Modeli kölesi mi? Birlikte kaçmış, Osmanlı ablukasını atlatmalarında ona yardım etmiş olabilirler mi? Ya Sicilya'ya vardığında yaptığı ilk resimdeki kimliği belirsiz iki mezar kazıcısı? Yoksa kaçmasına yardım eden, eski köleleri mi? Esir düşmeden Osmanlı kadırgalarında önemli kişiler de olmalılar, yoksa şövalyeler fidye alabilmek için bekletmez, gemilerine forsa yaparlardı. Resimde kazıcıların ikisi de sağlıklı. Sicilya'da açlıktan, hastalıktan kırılanlardan, Roma'da yaptığı gibi sokaktan seçtiği yoksullardan değiller. Tarihte efendi köle ilişkisi nice romanlara konu olmuş, merak ediyorum.

Cevabı rüyamda gelir mi? Annem, "Rüyanda istediğini görebiliyor musun?" diye sorduğunda, o günlerde okuduğum Thomas Mann'ın *Büyülü Dağ* kitabının kahramanı Hans Castorp'u görmek umuduyla yatmıştım. Onu görmek yerine, Castorp'un uzaktan âşık olduğu Rus asilzadesi Madam Claudia Chauchat'yla halvet halinde bulmuştum kendimi. Bu gece Caravaggio'nun Türk kölelerini görmeye yatacağım.

Seyhan Erözçelik, "Rüyadan rüyaya nasıl gezerim?" diye sormuştu bir şiirinde.

Venedik'teyiz.

Yan yana, sarı ve mor renklerde iki gondol. Vebada ölen 50 bin kişin anısına devletin buyurduğu siyah renklerine henüz bürünmemişler. Sarı gondolda ben ve Azize Lucia, mor gondolda Caravaggio'yla iki Türk kölesi.

Caravaggio'nun gözü karşımda oturan Lucia'da.

Kölesiyle konuştuklarını duyuyorum:

"Bu kadınla sevişmek istiyorum."

"Seviş ağam seviş! Sevişen erkek kederi, korkuyu unutur."

"Bana bak köle, vazgeçtim ondan!"

"Sevişme ağam sevişme! Kadın bu, ayağını kaydırır, deliğinde kaybolur, yutulursun."

Lucia rüyamda bizi baştan çıkardı, onu paylaşamayacağımızı görünce ikimizle de yattı. İyi ki evli değilim, birlikte yatıp uyandığım sevgilim de yok. Terapistlik günlerimden biliyorum. Çiftler rüyalarını konuşmaktan korkar. Seks yolculuklarından uyandıklarında, gördüklerini eşleriyle paylaşan kimseyle karşılaşmadım.

LIX.

Homo Ludens

Rembrandt'ın "Gece Bekçisi" grup portresinde kimin nerede duracağının fiyatı var.

Kolonilerinde karunlaşan Hollandalı burjuvaların asillere oynayıp portreleriyle tarihe geçmek istedikleri dönemdeyiz. Tabloya girebilmek için ressama para öderler. Önde mi, arkada mı, kaçıncı sırada olacağının fiyatı var. Burjuvaların burjuva ressamı Rembrandt para konusunda acımasız. "Anatomi Dersi" resminde parasını geç ödeyen doktoru kompozisyonun içine yerleştirmektense, sol uç köşeye koyarak cezalandırdığı söylenir. Günümüz portre ressamlarının o gücü kalmadı. Borsa bankerlerini, peynir tüccarlarını krallara benzetme siparişleri peşindeler.

Kilise soğuk.

Aline'in ördüğü kazağı sabah uyandığımda odamda bulamadım. Gece gene şerit koparmış, bir yerde bırakmışım. Yenisini alabilirdim. İstanbul'dan hazırlıksız ayrıldım, üstümdekiler zaten dökülüyor. Caravaggio'nun "Hacıların Meryem"i tablosunda üşüyen köylüyü mü oynuyorum? Burjuvalığımdan utanıp araziye uyum sağlayanlardanım. Yoksa Lacoste'lar, Hermès'ler Corso Matteotti'de yolumun üstündeydi. Matteotti'nin Mussolini'yi meclisteyken eleştirip seçimlere hile karıştırdığı konuşmasının son cümlesi, "Cenazeme hazır olun." Ölüsünü on bir gün sonra bulmuşlar. Adı şimdi pahalı butikler caddesinde. Che Guevara da kapitalizme hizmete koşuldu. Che parfümü, "El Ché-Cola", dün dua ederken gördüğüm Che tişörtlü çift. Soykırım üzerine kurulu Amerika'da da Kızılderili adlarını Tomahawk füzelerine, Apache helikopterlerine verdiler. Düşman hatlarına paraşütle inerken haykırdıkları, "Geronimo", son katlettikleri Kızılderili reisin adı. Almanlar

Kohen tankları, İshak helikopterleri, Yakup prezervatifleri yapacak olsalar İsrail yanlarına bırakmazdı.

Kilisede üç kadın sanki etrafımda dolaşıyor, "Azize Lucia"ya değil bana bakıyor, gözlerini kaçırıyor, fısıldaşıyorlar. Soracakları varmış gibi, buyur etmemi bekliyorlar. Birinin elinde Yaşar Kemal'in *Mehmet il Falco* kitabını görünce işkillendim. Esra'nın mektubundan sonra Türkiye kokan hiçbir şey tekin değil. Yerimden kalktım, kiliseden çıktım, peşimden gelmediklerine rahatladım. Duomo'da tur atıp döndüğümde yoklardı.

Resme odaklanamadım.

Anılarımla dolaşıyorum.

Pansiyondaki odamda Etna'ya bakan pencerenin yanında, üç yaşımdayken annemle Boston'da çekilmiş resmim asılı. İçinde gölet, alabildiğine yeşil parkta, kuğu şeklinde sandala binmişiz. Parkın başka bir köşesinde çekilmiş bir resmimiz daha var. Hans Christian Andersen masallarından esinlenme, anneleriyle altı ördek yavrusunun heykelleri. Annemle anılarımı canlandırmaya gittiğim parkı son ziyaret edişimde eskiden farkında olmadığım bir ağacın yitik gövdesine ağıt niteliğinde çakılı plaket, çocukluğumun masumiyetinin gömülmesine neden olmuştu. Boston'ın tarihine tanıklık ettiğinden şehrin simgesi bilinen ağacı araştırdığımda, dallarına Kızılderililerle cadıları, asker kaçaklarını asmış olmaları plakete dipnot bile değil. Bir de Boston'ı şeriat tipi dini kurallarıyla yönetip eğleniliyor diye Noel kutlamalarını yasaklayan Amerika'nın kurucu ataları püritenlerden özgürlük kahramanları diye söz ederler. Çocukluğumuzu zamanla tanıdıkça anılarımızın başkalarının kâbusu üzerine inşa edildiğini öğreniyoruz. İstanbul'da Rafi de, Hilton Oteli'nin, aralarında Ermeni dedesinin de yattığı mezarlığın üstüne inşa edildiğini çekinerek anlattığında şaşırmıştım.

Birkaç yüzyıl sonra başka bir Amerika kartpostalı.

Lincoln köleleri azat etmiş, yüzyıl geçmiş, linç ettiklerini ağaçlardan sallıyorlar.

Devletlerin cürümleri sanatın sesinde yankılanıyor.

Billie Holliday:

Güneydeki ağaçların meyvesi bir garip
Yapraklarında kan, köklerinde kan
Güney rüzgârında siyah bedenler
Kavak ağaçlarında garip meyveler
...
Güneşte çürüyecek
Ağaçtan düşecek
Buradaki acı ve garip hasat

Bunca acı, nefret, şiddet neden?

Homo Ludens.

Oyuncu insan.

Sadece saklambaç değil; aşk, mahkeme, idam, savaş, din, her şey oyun.

Oyunlarımızda hakemler, kurallar, gelenekler.

Emsalsiz oyunumuz yaşam.

Yaşam doğaçlama,

Kurallar oyun bozar.

Altı yaşında çocuğa oynarken, "Büyüyünce ne olacaksın?" diye sorduğumda, "Oyuncu" demişti.

Oyun oynuyoruz.

Hepimizin özde oyuncu olduğu, rol yaptığı âlemimizde oyunum Caravaggio. Yeter ki kimseye zarar vermeyeyim.

Kızlarla oynadığım oyunlar?

Cinselliğimle coşup cinselliğimle pişman oluyorum.

Sabah bulamadığım kazak, kızlara zararlılığımın simgesi.

Bir toplantıda göz beğenisi alışverişinde bulunduğum Aline, o ara Almanya'da ders verdiğim üniversiteye ziyaretime geldiğinde bana ördüğü kazağı getirmişti. Hediyesinin yükünü, anaç duygularını kaldıramadım, kısa bir şehir turuyla yemekten sonra gece benle kalmasını istemediğimden Frankfurt'a döndü. Onu tersleyip üzmeme rağmen, gece kaybettiğim kazağı bulanın başka bir erkek olabileceği düşüncesiyse sevgi beceriksizliğimin bir kanıtı daha. Kötülüklerimle patinaj yapıyorum. Bunları şimdi yazdıktan sonra Aline'den özür dileyeyim, dedim. Cevap vermemesi, umarım beni unuttuğu içindir.

Kilisede geçirdiğim saatler hiç olmazsa zararlılığıma engel.

Caravaggio'yu yüzyılından soyutlayanlar ömrünün Türklerin gölgesinde geçtiğini görememiş. Yaşamında belirleyici rolü olan Colonna ailesi günün tarihinde başrolde.

Avrupa'da Osmanlı için "Terror Christianorum", Hıristiyanların Terörü dendiği dönem. Osmanlı'nın lanetli yılı, Katoliklerin kâfir kâbusundan kurtuluşları diye kutladıkları 1571 İnebahtı Zaferi, Caravaggio'nun da doğum yılı. Kıbrıs Osmanlı'ya yeni düşmüş. Çocukluğundan beri başı derde girdiğinde sığındığı Costanza Sforza'nın dedesi, İtalyanların tartışmasız tek kahramanı Marcantonio Colonna, Osmanlı'yı denize döken İnebahtı Zaferi'nin başkomutanı. Costanza'nın oğlu Fabrizio, Malta şövalyelerinin amirali. Caravaggio'nun annesi Türklerle savaşan bu soylu ailenin sütninesi. Soylarının, İtalyanların atası Vergilius'un destan kahramanı Aineias olduğu iddiasındalar. Caravaggio'nun gençliği köklü aile budalalığı gölgesinde, ileride başını belaya sokacak aristokratlar gibi kılıç kuşanma hevesinde gençmiş.

Kimlerdensin, diye soranlara, atalarıyla övünenlere, "Sen Arap atı mısın?" demek var.

LX.

Görevli Benden Ne İstiyor?

Duomo Meydanı. Sabah.

Kahve sandalyelerini yerleştiren garsonların arasından işime geç kalmışçasına hızlı adımlarla geçtim. Resimdekileri dün bıraktığım yerlerinde bulacağımı biliyorum. Çocukluğumda, gece boyunca oynaşan Pinokyo ve arkadaşlarının, Marco Usta'nın dükkânını açmadan önceki hallerini yakalamayı hayal ettiğimi unutmadım.

Kilisede ön sırada, sağ baştaki sandalyeme oturdum.

Tablodakilerle sessizce selamlaşıp kontrol ettim. En son Venedik'te gondollarda gördüğüm iki kazıcı rüyalarımdan çıkıp resimde eski yerlerini almış. Hepsini tabloda aynı yerde görmek sıkıcı geliyor. Resimleri okuma dilimi değiştirdim. Bakışlarımı tekrarlamamak için kompozisyonu canlandırıp figürlerin yerlerini değiştiriyor, yan yana gelenleri konuşturuyorum. Filmlerde o işi yönetmen yapar. Resmi yaşatmak bize kalmış. Hele müzelerde, tablolara dükkân vitrinlerine bakarcasına dolanmak resmin ruhunu öldürür.

Sabahları geldiğimde görevlileri çaktırmadan yan gözle taradığımda bana bakmıyorlar. Farkında olduklarımızla bakışmamak. Soğuk savaş. Müze bekçileri her yerde aynı. Siliklikleriyle rahatsız ederken, varlıklarıyla da bizi zanlı yerine koyuyorlar. Resme yaklaştığımızda nefeslerini ensemizde hissettiren ibrikçibaşılar.

Meydanı boş buldum, bol keseden yazıyorum. Görevli onu yargıladığımın farkında değil ya... Oysa onu yargılarken yargılanan ben değil miyim?

Kendi tuzağıma düşmemeli.

Kilisede garip konumumun farkındayım. Caravaggio peşinde, sıradan biri olmamanın keyfinde egomu besliyorum. Endişem,

resme günlük memuriyetimde, Gogol'un "Palto"sundaki adama benzemek. Bekçilere, "Her gün niçin geldiğimi merak etmiyor musunuz?" diye sormalı mıyım?

Demin arkamda ayak sesleri işittiğimde beni kovacaklar paranoyasındaydım. Görevli bakmadan yanımdan geçti. Her gün kiliseye geliyor, dua etmiyorum. Aklı başında kimse bir resmin önünde bu kadar durmaz. Benden şüphelenmiş olabilirler mi?

Kendime anlatamazken, başkalarına nasıl açıklayabilirim Caravaggio nöbetimi? Resme saldırıp bıçaklama fırsatı kollayan sapık da olabilirim, soygun planlayan hırsız da. Palermo'da yaptığı "Aziz Laurentius ve Francesco'yla İsa'nın Doğuşu" hâlâ bulunamadı. Mafyanın çaldığı, milyarlık resmi kefalet olarak kullandıkları söyleniyor.

Kilisede gün boyu kışlık paltosuyla oturan görevliyle demin göz göze gelince ilk defa *ciao*'laştık.

Ciao, ciao, ciao.
Bella ciao.

Duyduğum herhangi bir dilde merhabaların en neşelisi.
Güzelliği, ayrılırken de aynı olması.

Ciao.

Adamın elektrikli ısıtıcısı bile yok. Müzikçibaşı gelmemişti. Deminki görevlinin işi, loş duvarlarda yankılanan bariton sesiyle, o da canı sıkıldığında, turistlere, "*No photograph*," diye bağırmak.

Selamlaşmamız beni mutlu etti.

Sonrası şaşırttı.

Görevli nasıl olduğumu sormaz mı?

"*Come stai?*"

"*Grazie bene, e lei*," diye geçiştirip yalnızlığımın özgürlüğüne kavuşurcasına Azize Lucia'nın gömülüşünü tekrar seyre daldım.

İlişkimiz *ciao*'larda kalmalı, mesafeyi korumalı.

Topuklu ayakkabı sesleri yanı başımda durdu. Üstünde kırmızı gece elbisesi, akşamdan kalma makyajıyla bir kadın. Başımı

kaldırdım. Göz göze geldik. Yanımdaki yere oturmak istediğini işaret etti. Sandalyeden not defterimi, geçen hafta tanıştığım Giusi'nin Siracusa'yı anlatan *Bir Şehrin Duygusal Sözlüğü* kitabını kaldırdım. Oturdu. Yan yana, ayrı dünyalardayız. Yazmaya devam. Gittiğinin farkına varmadım. Kitabı da götürmüş. İmzalıydı. Bugün bana rahat yok. Lucia'ya bakmak için başımı kaldırdığımda Çinlilerin kıçları. Başka sandalyeye geçmek istemiyorum. Yerim burası. Kilise görevlisi önüme dikildi. Dediklerini anlamazdan gelip *ciao*'laşmada kalmış İtalyanca özürlüsüne oynadım. Adamın sessiz filmlerdeki trafik polislerine özgü el kol işaretleri de anlaşılmaz.

Benden ne istiyor!

İletişim kuramayınca defterlerimi topladı. Bilgisayarımı elime tutuşturdu. Tablonun önünde öbekleşmiş Çinlilere doğru yürürken takip etmemi işaret etti.

Cemaati sunaktan ayıran altın halkalara bağlı kırmızı kadife kordonu kaldırdı. Piskopos için ayrılmış, kutsal okumalarını yaptığı 18. yüzyıldan kalma koltuğa oturttu, "Yazmaya devam," dedi, yerine döndü.

Caravaggio resmini yaparken tuvaline ne kadar yakındaysa ben de öyleyim. Elimi uzatsam dokunabileceğim.

Gözlerim yaşardı.

Piskoposun koltuğundayım.

Akşam ayininden kalma tütsü kokuları eşliğinde defterime yazmaya başladım.

LXI.

Çiçeğini İstemem

Deniz suyu havadan sıcak.

Tanıştığımız adamın hikâyesini Elena'yla kayalarda üşüyerek dinledik, evine çağırdı, duşu gösterdi:

"Isınırsın."

Tanışalı, yüzeli birkaç saat olmuş.

Davet miydi? Arzumun suskunluğunda hareketsizim. Ama şunu da biliyorum: Kadın isterse sevişir, istediğini hissettirir. Gelenekler kadına sus, erkeğe haydi derken sevişmek isteyenleri kaçırıyor muyum?

Ortigia'da yeni yer edindim. Via Nizza 5 Numara.

Elena yılbaşı için Paris'teki evine gitmeden, "Herkesin gizli bir eve ihtiyacı vardır," dedi, anahtarlarını bıraktı.

"Ama ortak yatak ilişki düşmanıdır," dedim.

"Perdeleri açık mı seversin?" diye güldü.

Hemen anlamış.

"Sevgilimizle aynı yatakta uyanabilmek için perde uyuşmazlığımızda susup özgürlüğümüzü yitirmeye başlar, sonra da ilişkimiz neden koptu diye psikologları devreye sokarız," dedi. "Eskiden öyle miydi? Mekânlar daralınca önce odalar, sonra yataklar birleşti."

Konuştuğumuz iyi oldu. Yatacak olursak birbirimize yük olmayacağız.

Rudy Koopmans.

Amsterdam'da Anne Frank Evi'ne taş atımlık mesafede, Bloemgracht 26 Numara'da yaşamıştık. Rudy, Anneka'yla çocukları ve ben.

Teşhis MS. Bacaklardan başlayıp beyne vuruyor. Gizli bir ölüm odası tuttuğunu, ölmeyip eve geri dönünce öğrenmiştik.

"Birlikte ayrı yaşamaktansa, ayrı yaşayıp birlikte olmalı," demiş, tek mekândan bağımsızlığın çiftlere iyi geldiğini söylemişti. Perde mağduru erkeklerden. "Kadınların huyuna uyarız," demesine, Anneka lafı yapıştırdı, "Amsalaksınız da ondan."

Rudy de ölülerimden.

Haberi telefonla, Amsterdam'dan arayan Mirza'dan aldım.

İnanmıyorum, inanamıyorum. Bana haber vermeden gidemez! Hikâyemiz çok.

Ölüm haberini aldığım sabah evdeydim. Üniversiteye gitmek, kimseyi görmek istemedim. Mozart'ın *Requiem*'inde isyanımı yatıştırırken hangi noktasına baksam her an değişebilen Boğaz'ı seyrettim. Rudy'yi düşündüm, ağladım, okulun yolunu tuttum. Merdivenden odama isteksizce çıkarken kapıma beş altı basamak kala, üstüne topluiğneyle iliştirilmiş kâğıtta yazılanları seçemeden Rudy'den beklediğim mesaj olduğunu hemen anladım, elyazısına sarılırcasına baktıktan sonra okudum. Doktora öğrencisini tanıtıyor, yardımcı olmamı rica ediyor, onunla yolladığı *jonge jenever*'i keyifle içmemi söylüyordu.

Özlediğimi söylemek bencillik, ölülerimin bana ihtiyacı yok.

Akşama doğru kilise kapandıktan sonra, Elena'nın gizli kalsın diye tembihlediği evime geldim. Burası inziva adresim. Çatı katında gökyüzüne açılan teras. Kırmızı kiremitli damlar 17. yüzyıldan. Yanda, Tanrı'ya erişmek istercesine adanın en yüksek yapısı katedrale haddini bildiren palmiye ağacı. Geçen akşam konserinden sonra tanıştığım Ala.ni'nin aşk şarkılarını dinliyorum. Adam kadına çiçek, çikolata, şarap getirir ama ne zaman gidip geleceği belirsiz. Kadın anlar; karın var, aptal mıyım, çiçeğini istemem der...

Tam dokuzdan sonra geri geldin
Daha çok çiçek ve şarapla
Ve de şeker
Git onları karına ver
Memnun et onu
Çünkü o seni seviyor
Sen de onu
Sen de beni

Ben de seni

Ala.ni'yle tekrar buluşabilseydim, gözlerim Ortigia'nın damlarından batan güneşte değil gözlerinde olacaktı. Aşk özlemimde kelimelerimle doğayı oynatıyorum. Güneşin kızıllığı barok binaların süslü pencerelerinde. Beyaz ve gri bulutlar gözümde saklambaç oynuyor, şekil değiştirerek kayboluyor.

Kendime kızıyorum.

Gördüklerini anlatacağına baksana!

Sessiz gökyüzü masalı akıp gidiyor. Günlerini ayrı geçirmiş bülbüller akşamın gelmesiyle aynı ağaçta buluşmaya geliyor. Birleşen sesleri senfoniye dönüşüyor.

En üst dala konuyorlar önce. Dördüncü kuşa yer yok. İlk gelen yerini ona terk ediyor. Daldan dala, yukardan aşağı, operada localara yerleşir gibi ağaca diziliyorlar. Güneşin batmasıyla kuşlar senfonisi birden kesildi. Her akşam böyle. Önce üst daldan üç kuş, ardından diğerleri, kararan gökyüzünün farklı ufuklarında kayboldu teker teker.

Nereden geldiler? Bu ağacı neden, nasıl seçtiler? Nereye gidiyorlar?

Yazdıklarımla yalnızlığımı paylaşıyorum. Yalnızlığımla dans ediyorum. Sevilmeden seviyorum.

Ortigia, alışkanlıklarımdan kurtulmamın mekânı.

LXII.

Burada Kalmam Miadını Doldurdu mu?

Caravaggio Siracusa'dan nasıl ayrıldı?
Bilmiyoruz.
Gitmesine az kaldı.
Ben de peşinden mi?
Yaşadığı her yerde olduğu gibi, gelmesi gitmesi tanıksız.
Korktuğu için diyorlar.
Korkutuluyor muydu?

Yaşamını borçlu hissetsin, istenilen resimleri yapsın diye Caravaggio'yu korkutanlarla koruyanlar aynı kişiler mi? Ortadan kaldırmaları işten değil. Yoksa, İtalya'da bu kadar rahat nasıl seyahat edebilir, gittiği yerlerde ağırlanıp dolaşır, nasıl herkesin gözü önünde kiliselerde resim yapabilirdi?

Caravaggio yirmi iki yaşında geldiği Roma'da on dört yıl yaşar, 1606'da düelloda adam öldükten sonra Napoli'ye kaçar. Oradan Malta, Sicilya'da Siracusa, Messina, Palermo, tekrar Napoli ve 1610'da ortadan kaybolması. Ömrünün son üç yılında koşuşturmaya rağmen sürekli resim yapmış. Çağının bir numaralı ressamı ölümüne giderken nerede kaldı, kimlerle görüştü, neler yaşadı, bilinmiyor. Sanat tarihçilerinin yetindikleri, öldükten yedi yıl sonra 1617'de doktoru Mancini, 1642'de Baglione ve 1672'de Bellori tarafından yazılan, kulaktan dolma, toplamı otuz kırk sayfalık üstünkörü üç kitapçık. Birinin yazarı Caravaggio'nun "Taşak Jo" şiirinin muhatabı, ona düşman kesilmiş ressam rakibi Giovanni Baglione. Mancini de onu sevmez. Bellori'yse önceden yazılanları tekrarlar, onu İsa'ya model olarak Zeus heykelini kullandığından elleri kesilen Bizans ressamına benzeterek lanetler. Sussino'nun 1724 Sicilya notlarında, ölümünden yüz elli yıl sonra kulaktan dolma bilgiler. Bir de Roma'da birkaç polis vakası ve mahkeme

kayıtları var, hepsi o kadar. Sanat tarihçilerinden vazgeçtim. Ya Agatha Christie, Conan Doyle, Dan Brown, Georges Simenon gibi usta beyin gıdıklayıcıları? Bir el atsaydınız. Caravaggio gizli dünyasının labirentlerinde tarihten kaçarken, peşindekiler tarihi susturucasına izlerini silmiş. Yalanlarının sis perdesine gizlenmişler, ters düşme korkusundan susmuş, yazılanlara itiraz etmemişler.

İtirazım var. Buradan gideceğim. İzini süreceğim.

Tarihimiz, resmi açıklamalarla örtbas edilen meşhurların suikast silsilesi.

"Nereden biliyorsun?" diye soramayanlar, komplo teorileriyle oyalanmaya mahkûm. John Kennedy, Marilyn Monroe, Yaser Arafat, Rıza Pehlevi, John Lennon, Dag Hammarskjöld, Olof Palme. Ölümleri giz.

Tarihte hep böyle değil mi?

Bilinmeyenler sahte denklemlerle bizden gizlenir.

Niyetlerin farklı, çıkarların bir olduğu düzenlerinde hepsinin suç ortağıyız.

Bizler!

Ivır zıvır aitliklerimizin bagajını yüklediğimiz Titanic seferimizde yakarışlarımızla dertlerimizi yarıştırıp düzenin adaletsizliğinde pay bekleyenleriz.

Kimliklerimiz harita damgalı, önyargılarımız coğrafya yüklü. Birçok ülkenin dünya atlaslarının merkezi kendi memleketleri. Ciddiyet kamuflajında, şaklabanlık yarışında politikacılar, paralarına yaşamı paspas yapanlar. Köklerimiz peşinde, küllerde kıvılcım arayan nostalji diktatörlüklerimiz, aitliklerde kendimizi arama aboneliği. Değişmeyense türümüzün benmerkezciliği. Kâh kendini göklere çıkarması kâh yerden yere vurması. İntihar eden tek türüz. Bir milyon türü yok eden de. Ölüm reçetemiz herkese. Sokrates'in "Kendini tanı" diye buyurmasından bu yana binlerce yıl geçti, kendimizi anlamakta sınıfta kaldık.

Gezegenimizde 8,7 milyon tür, bayrağımız onlara karşı zaferimiz.

Bitti.

Gün, geçmişimizde değer sanıp sığındığımız aitliklerden soyunmamızın günü. Gün, bölünmemizin farklı eylemlerinde değil, dünya çapında eylem birlikteliğimizde.

Gerisi kolay.

Dünya çapında bir günlük Coca-Cola'nın kahverengi şurubunu içmeme boykotu, düzenin kâğıttan kaplanlığını kanıtlamaya yeter. Güney Afrika'da ırkçı rejim, Avrupa ve Amerika'da üniversite öğrencilerinin onlarla iş yapan çokuluslu şirketlere boykot çağrısıyla bitmişti. Mesele düzeni yıkmak, ütopya şablonlarında ufkumuzu yontmak değil, değişimin dansında doğaçlamanın küresel birlikteliğinde birbirimizden kopmamak.

Kavgamız başkalarına değil, kendimize karşı.

LIII.

Kötülüğümüz Uzatmalara Oynuyor

Sicilya'nın aralık yağmuruna merhaba.

Caravaggio'yla güneşli sıcak günlerde beraber olmuşken yağmur, soğuk ve erken kararmaya başlayan günlerimde resmi nasıl algılayacağım?

Uzmanlıklarında kaybolmuş bunca psikolog, sosyolog, antropolog.

İbn Haldun, Sokrates, Nietzsche, Laozi, Freud!

Kafalarını akla taktılar, bedenimizi unuttular. İklimin, ışığın bizi, düzeni nasıl etkilediğini araştıran? Onlar için insan akıldan ibaret. Isı, ışık, bitki örtüsü, bulut, yağmur, kar... Davranış ve düşüncelerimizi etkilememesi mümkün mü?

Hepsini şairlere bırakmışız.

İnsan deyince kılı kırk yarıp bütünü göremeyen akıl dünyamız. Elektromanyetik enerjiden yer titremesi, güneş fırtınalarından kutupların dönüşümü ve çoğunun ayrımında olmadığımız doğanın nice dillerinin bütünüyüz. Kapalı mekânlarda oturanlarla açık alanda yaşayanların ruh hali bir olabilir mi? Çiçek güneşe açar, ayı mağarada kışlarken, doğayla dansımızdan soyutlandık. Türümüzün en çok konuştuğu konu havayken, sözlerimiz kapalı mekânlarımızda anlamını yitirdi. Havayla ilgili konuşmalarımızı sıcaktan, soğuktan şikâyete, gergin sohbetlerin yönünü değiştirmeye, konu kabızlığında birbirimizi teyit etmeye indirgedik. Ömrünü on binlerce yıl açık havada geçiren türümüz, özellikle son yüz yıldır duvarların arasında yaşarken iklimi sabitleştirdi. Kapalı mekânlar yaşamının duygu, düşünce ve davranışlarımıza, özetle psikolojimize etkisinin farkında değiliz.

Bir terslik var.

Hayvanlar bizi, bizim kendimizi anladığımızdan daha iyi anlıyor.

"Hayvanlardan ne öğrendin ki?" diye sorduklarında, "Kendimizi önemsememeyi," demiştim.

Avcı toplayıcı ve tarım toplumlarında hava gözlemlerimiz yaşamımızı yönlendirirken, iklim krizinden bile otomobilimiz bozulmuş da tamir edilebilirmiş gibi söz ediyor, ısıyı, buzulları, oksijeni ölçerek nesnelleştirip yaşamdan uzaklaştırıyoruz. Duygularımızı beynimizin elektronik bağlantılarında arar olduk. Doğayla oynarken doğamızdan koptuk.

Küresel ısınmayla sular yükselir, türler yok olurken ruh halimiz? Sanki hava haricimizde bir şey. Kuzey Kutbu insanıyla ekvator insanının aşkı, dili, sanatı bir olabilir mi?

Küçük Buzul Çağı.

Adını kim duydu?

Tarihçilerimiz, uyuyorsunuz.

Yazın ortasında kış uykusundasınız.

Caravaggio'nun Küçük Buzul Çağı'nın doruk noktasında resim yaptığını bilmiyordum. Ne de böyle bir çağ olduğunu. Nereden bileyim? Üç milyon yıldır gezegenimin tarihindeki beşinci buzul çağında yaşadığımızı Caravaggio'yu tanıyayım derken öğrendim. Nasıl bir uygarlık geliştirmişiz ki, tanrılarımızın uyduruk masallarına bu kadar yakınken, gezegenimizin gerçeklerinden o kadar uzak kalmışız. Caravaggio'nun yaşadığı dönemde, tropik bölgelerde volkanik patlamaların atmosferi kaplayan kara bulutları güneş ışınlarını engellemiş. Kuzey Kutbu'nda buzullar genişlemiş. Dünyada ısı düşmüş.

Tarihçiler gözlerinizi açın, ressamlardan öğrenin! Bruegel'in buzlu kış manzaraları bu dönemin belgesi. Kelebekler kadar biz de etkileniyoruz iklimden.

Sabah Türkiye'den bir radyo istasyonuna takıldım.

Adam yüzükoyun yatmak günahtır lafından sonra, "Tanrı insanı ona ibadet etsin diye yarattı," dediğinde, dinlerin türümüzü toplu imhaya sürüklediğini önceden düşünemediğime şaştım. İnanmaktan gözlerimizi açamıyoruz. Sonumuz nükleer savaşlardan, pandemilerden, iklim krizlerinden değil, tanrılarımıza

inanmanın getirdiği tevekkülde gezegenimizin hallerine duyarsızlığımızdan.

Var olmayanı var ederken var olanı yok ediyoruz.

Suç ortağımız tanrılarımız.

Gezegenimize saldırımız onlarla başladı.

On bin yıl önceydi.

Tarım dedik ormanları kestik, hayvanları köleleştirdik, atmosfere metan gazı ve karbondioksit salgılarken yeni icat ettiğimiz tanrılarımızdan katliamlarımıza icazet alıp kurban keserek, evlatlarımızı kurban ederek yola koyulduk.

Müjdemi isterim.

Kötülüğümüz uzatmalara oynuyor.

Amazon Ormanları'na tarım alanı açma saldırımız son örneklerden.

Birbirinden lezzetli, hepsi doğal, hepsi organik yeni besin kaynaklarıyla ne tarıma ihtiyaç kalacak ne hayvan katliamlarına ne de bu devranı döndüren fosil yakıtlara. Kimyayla biyolojinin yeni buluşlarının, yeni enerjilerin eşiğindeyiz.

Elli yıla kalmaz.

LIV.

Kurbağayla Evlenen Kız

Fiorella:

"Bugün mikve, seni Yahudi banyolarına götüreceğim."

"Uzak kalsın. Hamamdan, havuzdan hoşlanmam. Mantar kaparım."

Neden sert cevap verdim? Hermafrodit olmasının beni rahatsız ettiğini hissetti mi? Hele çıplaklar hamamıysa tanıştığımda arzuladığım kadını pipisiyle görmem garip olacak. En azından hazır değilim.

Güldü.

"Dünyada on beş milyon Yahudi kaldı. Dinleri bitecek. Yazarsın diye çağırdım. Kadının pis görülmesinin bundan iyi örneğini başka dinlerde bulamazsın."

Endülüs'te altın çağlarından sonra Katolik mezaliminden kaçıp Sicilya'ya yerleşen Yahudilerin banyoları Via Alagona 52 Numara'da, Giudecca dedikleri, artık Yahudi kalmamış Yahudi mahallesinde.

Ortigia'nın labirent karmaşıklığında, kaldırımsız dar sokaklarından, ışık girebilsin diye kapılarını açık tutanların oturma odalarının içine bakmama mahcubiyetini oynayarak aradığı adrese geldik. Tarihi hamam, Alla Giudecca Oteli'nin üstüne konduğu bodrum katında. Mecbur olmasalar kapıyı açmayacaklardı. Otel sahipleri, gittikleri yerlerden çok geçmişleri peşinde kendilerine meraklı Yahudi turistlerle baş edemez olmuş.

Fiorella, bilginin insanı duyarsızlaştırdığı rehberler gibi.

"Yahudilerde kadın ayın yarısı kirlidir. Pislik, ilk kan damlasından başlar, âdetten kesildikten bir hafta sonra yıkanıp erkeğin kabulüne kadar dışlanması sürer. Önce duş. Ojeden ruja, lensten yüzüğe kadar her şey çıkarılır. Kadın pis ya, suyun değmeyeceği yer kalmamalı. İlahiler eşliğinde, önünde gördüğün yedi

basamaklı havuza çıplak girer. Din görevlisi dua eder, başını birkaç defa suya batırır. Vücudunun her yerinin arınması için ayaklarının dibe değmemesini kontrol eder. Arınma, dedim, dikkat ettin değil mi? Temizlendi denmiyor. İşin içinde dua var. Pis addedilen enayi kadın kendini kutsanmış hissediyor."

"Gelenek fetişizmi!" dedim.

"Bitmedi."

Tanrısına mı kızmalı, Fiorella'yı mı susturmalı?

"Banyodan eve geldiğinin gecesi de abazan kocanın elinden kurtulamaz. Zaten vazifesi, Talmud'da buna ikinci zifaf derler."

"Takma kafana! Kedilerin gibi ol. Tapınaklarda tango yapmalı."

"Teyzemle kızı Auschwitz'de öldü."

Bunu beklemiyordum.

Ağlıyor.

Hamamdan çıktık.

Fonte Aretusa'da balıklara baktık. Bademli dondurma yedik. Piazza Duomo'da LGBTQ mitingi vardı.

Sordum mu, o mu anlatmaya başladı hatırlamıyorum.

Dinlere öfkemle tereciye tere satmışım.

Dini olmayan teyzesi Leh bir hahamla evlenir, âşık ya, adamın âdetlerini, Yahudi banyosunu benimser. Adam denizde boğulur, teyzenin yası saplantıya dönüşür. Küçük kızıyla her gün banyoda. Birkaç yıl geçer. Hitler iktidarda, Varşova Nazi işgalinde. Banyo tutkusundan teyzesiyle beş yaşında kızının adı Yahudiye çıkmıştır. Auschwitz'i boylar, âdetin kurbanı olurlar.

Akşam pansiyona döndüğümde e-postalarımda okudum. Fiorella yollamış.

"Hindistan'ın güneyindeki Pullipudupet köyünde her yıl küçük bir kız kurbağayla evlendirilir. Törende geleneksel evlilik kuralları uygulanır. Köyün yarısı kurbağayı temsilen damadın, yarısı gelinin ailesindendir. Damat beyaz at üstünde, bando eşliğinde gelinin evine gider. Çift, kutsal ateş etrafında yedi defa döner, gelinin tülbenti damat kurbağanın eşarbıyla birleştirilir, rahip ikisinin kafasını birbirine dokundurur. Düğün yemeği bitiminde kurbağa göle salınır. Gelin, ilkokula, eski hayatına döner. Büyüdüğünde ikinci eş almakta serbesttir. Bir gazeteci Pullipudupet'teki töreni izlemeye

gider. Köylülere, neden her yıl genç bir kızı kurbağayla evlendirdiklerini sorduğunda, 'Kendimizi bildik bileli böyle,' derler."

Aitliklerimizin dipsiz kuyularında doğadan koparak sevgiye yer vermezken, yaşam felsefesi yoksulluğumuzda çevremizi, kendimizi tüketir olduk.

Hele kadını.

Asırlardır farklı bir varlık gibi algıladığımız kadını aşağılamışız.

Lévi-Strauss:

"Kadın âdet görmese yaşam kaos olurdu."

Durkheim da lafı düzene oturtup, "Dinler de olmazdı," demiş.

Biri antropolojinin, diğeri sosyolojinin kurucusu, ikisi de sosyal bilimlerin kutsal ataları.

Kutsal kitapların erkek peygamberleri, kadın düşmanlığının itibarlı emanetçileri.

Dinlerde akıl vücuda teslim.

Kadın pis.

Araştırdım. Tek istisna Sihlerde.

Tavsiye etmem. Peygamberleri savaşçı.

Sen!

Kadın!

Neden duruyorsun?

Sesin çıkmıyor.

Şarkın duyulmuyor.

Seni aşağılama hakkını veren dinlerin tapınaklarında asırlardır secdeye varıyorsun.

Barış mitinginde beyaz güvercin uçurup silah fabrikasında fazla mesai yapan işçiden farkın yok. Sorun eşitliği erkek dünyasında araman.

Erkekler, "Erkekler ağlamaz," ezberinde, kimliğini iktidarla, şiddetle bütünleştirmiş. Tanrı'yı kabullenişini göğsünü gererek bayrak edinmiş, otoportresinde maço pozuna bürünmüş.

Heeey, erkekler!

Kadınlar özgürleştikçe ikinci sınıf kaba işler bize kalıyor.

Ocaklarda taş kıran, madenlerden kömür, kuyulardan petrol çıkaran, gemilerin, uçakların uzay mekiklerinin çağdaş forsaları,

Savaşlarda ölüp öldüren, devlet şiddetini benimseyen, işsiz kalınca evde ailesini geçindirebilmek için çalan, kaçakçılık yapan,

Bankalarda bekçilik, servetlere silahlı korumacılık yapan, kiralık katil olan,

Biz erkekler,

Tarihimizin en zavallı dönemindeyiz.

Kadın üniversite mezunları çoğunlukta.

Mesleklerinde, insan ilişkilerinde erkeklerden iyiler.

İşsizlik maaşı onursuzluğu bizim.

Sıra, cinsel faşizmin mağduru olmamızda.

Varlığımız tacizden sayılır oldu.

Çocuk yapmak için bize ihtiyaç kalmadı.

Atina'ya yakın Kea Adası'nda koloni kuran Avrupalı lezbiyenlerle tanışmıştım. Erkek çocuklara hamile kadınların kürtaj yapmaları için uluslararası kampanya yürütüyorlardı.

Kadın-erkek ilişkilerinde yeni döneme giriyoruz.

Kadınlara sesleniyorum.

Yardım istiyorum.

Kadın erkeğe haddini bildirme özgürlüğünde almış başını giderken şamar oğlanına döndük. Bocalıyoruz. Farkında değiller.

Aşağılık kompleksinizden, eşitlik aldatmacasından silkinin.

Erkek düzeninin rollerine soyunmayın.

Sizden asker, polis, banker, başkan, peygamber, diktatör çıkmasın.

Erkeksi şartlanmamın şımarıklığında kendimi kurtarmaktan acizsem,

Bebeğin altını değiştireyim niyetsizliğimde gülünçlüğümün farkındaysam,

Bana kucak aç.

Öç alma. Dışlama. Süfli kılma.

Dans edelim.

LV.

Sanat Ne İşe Yarar?

Boston'da arkadaşımın resim sergisi.

Konuşanlar kalabalığı.

Sıradan züppelik, sıradan içkiler, sıradan laflar. Birbirimizi görmek için buradayız. Resimlere bakar gibi yapıp hava basanlar. Resme bakacakken yanında peydahlananın, seni kaç zamandır görmemiştim nakaratına başlayanlar.

Resimlere bakanlar?

Kimliklerine kültür çentiği atma meraklıları.

Yatırım fırsatı arayan koleksiyonerler, birkaç kadeh beleş içki içip sergiyi yazma sözü verenler. Hiçbiri sanata ilgimizi açıklamıyor.

Bansky hadlerini bildirmiş.

Koleksiyonerlere kazık!

Hem de sanatçı kazığı.

"Kırmızı Balonlu Kız" resmi, Londra Sotheby's müzayedesinde 1,4 milyon sterline alıcı bulur.

"Sattım," sesiyle satıcının tokmağı inerken, çerçevenin içine Bansky'nin gizlediği kâğıt parçalayıcısı gözler önünde resmi parçalar.

Sanatı yaşantımızdan soyutladık.

Neden sanat?

Sorun sanat kelimesinin bizatihi varlığında.

Eski Mısır'da, Yunan'da din ve sanatın kelimeleri yok, sanat yaşamın kendisi.

Dine isim koyup sanatı hizmetine koştuk.

Rönesans'a kadar doğa tanrının, sanat dinin diliydi.

Papadan özgürleşmesi Caravaggio'yu bekledi.

Bilimle doğayı, yıldızları, gezegenleri dinlerden ayırdık, sanatı dinden özgürleştirdik.

Artık bizim.

Hiçbir işe yaramayan Nureyev'in balesi, Picasso'nun resimleri, Mozart'ın fügleri, Ezra Pound'un kantoları neden? Hayatımızda aşk, savaş yokmuş gibi Tolstoy'un *Savaş ve Barış* romanı neden? Masal yazıp okuma saplantımızın kaynağı ne?

Sordum arkadaşlara, inandığım sanatçılara.

"Kendimi tutamıyorum, yapmadan olmuyor," dediler.

Sanata susamışlığımızın sessiz çağrısında varız.

Her yerde, her koşulda yaratıyoruz.

Yürümeye yeni başlamışken, ölüme gün sayarken yaratıyoruz.

Hapishanelerde, veba günlerinde, savaşta, pandemide sanat arıyor, sanat yapıyor, sanatı yaşıyor, sanatı yaşatıyoruz.

Ölüm kamplarında resim yapıyor, usta yönetmenlerin korku filmlerine bile para ödeyebiliyoruz.

Sanat türümüze özgü.

Kumdan kaleler yapmak, papağanla papağanlaşmak, pırasaya tatlar katmak, kendine kıyafet yakıştırmak; bebeğin gülüşünde, ölümün çağrısında dans etmek; yağmurun yağışı, elmanın rengi, toprağın dokusu, aşkın dillerinin hazzını paylaşabilmek.

Sanata ihtiyacımız var.

Bebek müziğe tempo tutuyor, şarkıyla coşuyor, yürüyemeden dans ediyor, eli kalem tutunca resim yapıyor, masal dinlemek istiyor.

Dünden tek kucakladığımız sanatımız.

Tarih unutuluyor. Savaşların, devrimlerin, kahramanların son kullanma tarihi varken, türümüzün ilk bilinen sanatı mağara resimleri baş tacımız.

Sanat işimize yaramıyor.

Sanat varlığımız.

En hızlı koşan, en güçlü olan, iklim koşullarına en iyi uyan tür biz değiliz.

Zayıfız, kırılganız. Ehlileştirdiğimiz hayvanlardan kaptığımız virüslerle pandemilerden mustaribiz.

Var olma serüvenimizde bizi birleştiren, huzurlu kılan, dinlendiren, eğlendiren, coşkuda, kederde, kendimizi, gezegenimizi, sonsuzluğu anlamlandıran sanat. Şarkılarımız, danslarımız, masallarımızda buluşuyor, şiirlerimizde kendimizle tanışıyor, yaşamın anlamını arıyor, aidiyetlerimizi sorguluyor; doğayla, başka canlılarla bütünlüğümüze, geç kalmış da olsak uyanıyoruz.

Tesadüfen buradayız. Gelip geçiyoruz.

Yok ettiğimiz milyonlarca tür.

Bencilliğimizi tokatlayıp bizi onlarla buluşturacak olan da sanatımız.

Durmadan sanat yapmışız, durmadan sanat yapıyoruz.

Yeter ki yapay zekâ sanatın yolunu kesmesin.

Yazar neden kimsenin haberi olmadan yıllarca yazdığı kitabını beğenmeyip çöpe atar?

Ve attıktan sonra yeniden başlar?

Neden milyonlar kimseye göstermeden şiir yazar?

Neden çevirmenler, asgari ücretten düşük paralara 1.267,069 kelime, 4215 sayfalık Proust'un *Kayıp Zamanın İzinde*'sini onlarca dile çevirir?

Sanat içimizi dökmek, sevgilimizi tavlamak, dünyayı değiştirmek için değil.

İnsan hali.

Sanatçı kim?

Zehra Yılmaz.

Soprano. Genç yaşta öldü.

Aydın Gün, Zehra'yı yazmış.

İyi sanatçı kendinden çok şey, başkalarından az şey ister... Bilir ki daha önce başkalarının çiğnemiş olduğu yollarda yürüyerek büyük hedeflere ulaşmak mümkün değildir. Çağdaş bir yazarın söylediği gibi, "Eğer insan adımlarını önünde yürümüş olanların adımlarına göre atarsa onları geçemez."

Zehra Yıldız devamlı bir huzursuzluk içindeydi; sanatçı, yalnız başkalarıyla değil, kendisiyle de barışık olmama lüksüne sahip olan kişidir; kendini geçme huzursuzluğuna mahkûmdur.

Huzurlu olmamaya âşıktır sanatçı. Ulaşılan her başarı, elde edilen her yaratı bu aşkın (bu bunalımın) ürünüdür.

Sanatçı bilir ki başarı geçici bir sonuçtur, tamamlanamamazlıktır. Başarı sanatçıyı bir eliyle beslerken öbür eliyle aç bırakır... bir yenilgiden çıkarken bir başka yenilgiye düşer çünkü tamamlayamamıştır yapmak istediklerini, hiçbir zaman da tamamlayamayacaktır...

Beckett de kutsar bu yenilgileri:

"Hep denedin, hep yenildin, olsun. Gene dene, gene yenil, bir daha iyi yenil."

"En büyük korkum başarı sonunda elde edilen mutluluktur," der.

Caravaggio neden resim yaptı?

Söyleyecekleri vardı. Kendini tutamadı. Risk aldı.

Sanat aşkını tehlikenin cezbesinde yaşadı.

Vatikan'a, Rönesans'ın hayatı tozpembe gösteren resim anlayışına haddini bildirmek istedi. İane kollamadı. Patron esaretinde olmadı. Engizisyoncu papalara biat etmedi. Çok kazandı. Para budalası olmadı. Yozlaşmadı.

Şöyle de yorumlansa, böyle de yorumlansa resmi, ölümü gibi esrarengiz.

Caravaggio neden resim yaptı?

Roma'nın en iyi ressamı olmak arzusuna yol verdi. Egosunu gıdıkladı. Resmi, hayat sigortasıydı. Resmi ölümüydü. Kiliselerde eserleri ebediyen kalacak, tarihe geçecek, ölümsüzleşecekti. Asi diye tanımlanan kişiliğiyle karşı gelmekten, ölüme meydan okumaktan hoşlanıyordu. Resim yapmayı seviyor, yapmadan duramıyor, kendi kelebeklerinin peşinde koşuyordu.

Caravaggio neden resim yaptı?

Canı istediği için.

Çünkü türümüzün sanatı, onun kelebekleri vardı.

Kendimi onun yerine koydum.

"Ben Caravaggio,

Üçüncü sınıf barok taklitçisi, hümanist müsveddesi olmak istemedim.

İnsanları kazıkta yakarak, iktidar kaybetme kaygısında korkularına sarılanlara inat, var olmalıydım.

Hayır.

İnatla değil!

Var olduğum için var olmalıydım.

Resimlerimi kiliselerinden, şapellerinden indirtip *palazzo*'larında, özel koleksiyonlarında tutanlardan, safahat gecelerinde tablolarımın önünde kendilerinden geçenlerden iğrendim.

Resimlerime baktıkça göremeyeceklerini, her baktıklarında daha az göreceklerini biliyordum.

Beni hırslı zannediyorlar. Ardımdan öyle yazacaklar.

Beni asırdan asra kötü insan, iyi ressam diye taşıyacaklar.

Öldürseler daha iyi.

Ressamın yaşaması için önce ölmesi gerek.

Hayır!

Aklınızdan geçeni biliyorum.

'Genç yaşta gitti, daha neler yapacaktı' sözlerinin arkasına gizlenerek beni sahiplenenlerin fiyat artışı beklentilerini kastetmiyorum.

Tersine, resimlerimi sahiplendikçe değerini düşürdüler.

Bana iyi ressam deme kıstasları ölmeli.

Chiaroscuro diye bilgiç bilgiç adlandırdıkları ışık oyunlarımmış!

Karanlığı aydınlatmışım!

Devrim yaptı, diyorlar.

Devrimin unutulması lazım. Unutulması lazım ki, yaptıklarıma yeniden başka gözle bakabilsinler.

Resim yalan söyler."

Hokusai, "Beş yılım daha olsa gerçekten iyi bir ressam olabilirim," dediğinde doksan beş yaşındaydı.

LVI.

Atatürk'ün Kayıp Kıtası Mu

Viola kahvesindeyim.

Masada bulduğum kitaba bakıyorum. Uçukluğu adından belli.

Tanrıları suni teneffüsle yaşatıp hayal güçleriyle uçanlar, Mısır'da ehramları uzaydan getirir, altın çağımızı Atlantis'te ararken masamdaki kitap gibi kimileri de köklerimizi kayıp kıta Mu'da bulmuş.

"Doğru adresi bulmuşsun ahbap."

"Benim değil, masanın üstünde buldum."

"Nerelisin?"

Aitlik arama sorumuz çöp sepetimde liste başı.

Mostar köprü bekçisinin günlüğünden:

"Nerelisin?"

"Buralıyım"

"Hangi kandansın?"

"Senin kanından, tanrı kanından, zürafa kanından," demeliydim.

"Neden?" diye sormakla yetindim.

"Kitaba baktın mı?"

"Saçmalık. Arka kapağında, 'Pasifik Okyanusu'nda 60 milyon insanın yaşadığı kıta,' yazıyor. Elli bin yıl önce, bir günde batarken tek Mayalar kurtulmuş."

"Dedemin kitabı. James Churchward."

Adı gotik harflerle yazılı kartvizitini verdi.

Münasebetsiz adam, lafa tutacak.

Sert çıktım. Zaman hırsızlarının tek anladığı dil terbiyesizlik.

"Elektrikli süpürge satıcısını dedene tercih ederim. Vaktimi çalmaya hakkın yok."

"Bilgisayar çantandaki THY etiketi dikkatimi çekti."

Yapışkan herif. Kalkıp gitmeli.

"Güle güle," dedim.

"Türkiye'ye gittiğine göre Atatürk'ü duymuşsundur. Dedemin ahbabı."

Devam etti.

"Atatürk tarihte ender görülen mutasyonlardan olmalı. Onun gibisi milyonda bir yıl çıkar. Churchill'e kalsa Türkler Asya'da, çadırlardaydı."

"Yani?"

"*Nehir Savaşı* kitabında, 'Muhammedizmin fanatiklerin dini, Türklerin de kuduz köpek kadar gözlerinin dönmüş' olduğunu yazar."

Cep telefonunu çıkardı. Atatürk'ün fotoğrafı.

İlginç olmak isteyenlerin tek atışlık barutu, hayatını anlamlandıran bir hikâyesi vardır. Yaşlı teyzem, Philadelphia'da evine gittiğimizde punduna getirir, el sıkıştığı meşhurları anlatırdı. Adenauer, Piaget, Prenses Süreyya, Van Cliburn, Danny Kaye. Büyükler hayranlıkla dinlerken bana kâbus gibi gelir, kendimi adlarını tanımadığım mezar taşları arasında kaybolmuş hissederdim.

"Atatürk'ün solundaki dedem. Bana benziyor mu?"

Dinliyorum.

"Sade Avrupa'nın değil, Osmanlı'nın da aşağıladığı Türklere geçmiş yarattığı için Atatürk hayranıydı. 'Ne mutlu Türküm diyene' lafı boşuna değil. Ezilmişliğin, hiçe sayılmanın kompleksini telafi çabası."

"Bunları boş ver. Atatürk'ün Mu'yla alakası?"

"Kitaplarını Türkçeye çevirtip dedemi Çankaya'ya çağırmış."

Adamın oltasına takıldım.

Abdal düğünden, çocuk oyundan usanmaz.

"Pasifik Okyanusu'nda 12 bin yıl önce Mu batarken, kurtulanlar Yucatán'da Maya uygarlığını başlatmış. Dedem kayıp dillerini deşifre etti. Kıtada yaşayan dört ırktan biri, kurtulunca Orta Asya'ya göç eden Türkler, Mayalarla akrabalar. Ortak kelimeleri, Mayaların davullarında ay yıldızları var. Atatürk, Mayaları araştırması için Meksika büyükelçisini orada yıllarca tutmuş, raporlarını hatmetmekle kalmamış, adama Mayatepek soyadını vermiş."

Bunlar gerçek olabilir mi?

"Anıtkabir kütüphanesinde dedemin kitaplarını bulabilirsin."

"Bugünlerde yolumun Ankara'ya düşeceğini sanmıyorum."

"Dedem ona, 'Tanrı'ya inanıyor musun?' diye sorduğunda cevabından etkilenmiş."

Sıkıysa dinleme dercesine sustu.

"Ne demiş Atatürk?"

"Tanrı, insan aklıyla algılanamaz."

Ben gitmeden o gitti.

Mu kıtasıyla Atatürk bağlantısını araştırdım.

Doğruymuş.

Pascal, Atatürk'le aynı düşüncede değil.

İnanmayı mantıkla kanıtlamış.

"Tanrı var, sen de inanıyorsan cennettesin. Tanrı yoksa sorun yok, masallarınla avunmuş olursun. Var da inanmıyorsan? Yandın."

Pascal'ın mantığı kevgir gibi.

Tanrı aptal mı? Mantıken inanan oportüniste kanar mı?

Hem, hangi tanrıya inanacaksın? Elini sallasan ellisi.

Ockham'ın usturası yasası, "Sorunun cevabı çoksa basit olanı seçmeli," der.

LVII.

Kaosta Kozmosu Aramak

Aralık güneşinin yüzü solgun, ışığı dargın.

Yağmurlu günlerin gri keyifsizliğinden mi "Azize Lucia"yı renklerinden yoksun bıraktın? Annenin yasını tuttuğundan mı? Vaftizci Yahya'nın kesik kafasından fışkıran kanla imzaladığın resminde usulca selamlaşır renklerin. Şimdi o renkleri görseydim, kışın karanlığını telafi ediyorsun, diyebilirdim.

Bana mantıklı görünen ukalalıklarımın sonu yok.

Renklerin nedeni olur mu?

Altan Adalı.

Sergi açmayan, piyasaya girmeyen ressamlardandı. Akşam Bebek'te, Ehram Yokuşu'ndaki evimde beraberiz. Sofra kurduk. Rakıladık. Vakit geç. Bende kal, dedim. Bize gidelim, dedi. Caddeye çıktık. Taksiye bindik. Gümüşsuyu'na, Altan'ın evine gidiyoruz. Birkaç yüz metre gitmemiştik, inelim, dedi, indik. Ters yöne, Bebek'e giden taksiyi durdurdu. Bindik. Tekrar aynı şey. Kâh bir yöne giden taksiye biniyoruz kâh öbür yöne.

"Altan, hayrola?"

"Renklere biniyorum."

O yıllarda İstanbul taksileri renk renk. Yeşil, mor, mavi. Çocukların balonları gibi. Sahibinin keyfine kalmış arabasını hangi renge boyayacağı. Yeni belediye başkanı, hepsini New York taksilerinin sarısına boyattırdı.

Caravaggio burada işini çoktan bitirdi.

Resminin beş gün sonra, 13 Aralık'ta Borgota Bazilikası'nda asılmasını beklememiş, Messina'da Lazarus'u diriltmeye gitmiş olmalı. San Pietro Kilisesi'nden yüklü bir sipariş almış.

"Papazın atkısını kırmızıya boyuyorum", "Mezarcının eline küreği verdim", "Otoportremi sol üste yerleştireceğim," diye bana

resmini yapışını hissettirmişken, şimdi bitmiş tablosuyla beni baş başa bıraktı. Kışa birlikte girişimizi yaşarken, resminde karanlığını keşfederken terk edilmişliğimin boşluğuna düştüm. Messina'ya gitmesiyle resim anlamını yitirdi. Ortigia'ya geldiğimden beri, Caravaggio da bugünlerde buradaydı, diyerek aynı zaman dilimini paylaşıyor, dört yüz yıl sonra onun yerine aynı yollarda yürüdüğümü, aynı sonbahar havasını soluduğumu düşünüyordum. Azize Lucia'nın huzurunda, hele son zamanda piskoposun koltuğunda, kutsallığın kıyısında oturmuşken, resim ilk gördüğümdeki sıradanlığına dönüştü. Zaten kötü yapmıştın desem ayrılmam kolay olacak.

Kızıyorum.

Kafayı taktığımdan adanın keyfini çıkaramadan çakılıp kalmıştım resmin önünde. Çuvalladım desem yeridir. Sicilya'yı dolaştırır, memleketini tanıtır diye kilisede kız tavlama hesabım da boşa çıktı. Yanaşan olmadı. Ayrılacağımı hissetmemle düşüncelerim darmadağın.

Caravaggio'nun kim olduğunu bilmediğim ilk gelişlerimde, nasıl roman okurken yazarını düşünmediğim gibi, onu da aklımdan geçirmezdim. Kafka'nın *Dava*'sında o kâbuslu dünyayı yazarken güldüğünü öğrenince şaşırmıştım. Senin de resim yaparken gülüp haddini bildirdiklerin olmuştur. Öyle yaşadım resmini.

Şimdi?

Peşinde Messina'ya mı?

Trenle iki saat.

Haritada Sicilya'nın anakaradan ayrıldığı noktada.

Bana yol gözüktü.

Son yılını geçireceği Napoli'ye de geçebilir, izini sürebilirim. Ortigia bitiyor demek. Vedalaşmam kolay. Zaten pek kimse farkına varmayacak. Beş on gün, bir ay geçer, Fiorella seramiklerini yaparken bir an, "Son günlerde görmedim," diye düşünür, işine devam eder. Birkaç ay sonra aklına gelirsem, "Acaba ne oldu?" der. Bella bana yemek seçtiğini unutur. Hikâyem, bir süre gitmediğimiz bakkalımız, uğramadığımız berberimizle olduğu gibi, sahnelerine girecek yeni kişilerle biter.

Bilemeyiz sonun, en son olduğunu.

"Azize Lucia" resmi de, Borgota Bazilikası'nda fazla kalmayacak. Sonraki yıllarda Siracusa büyük depreminden resmi kurtaranlar onu, 1693'te Piazza Duomo'da nöbet tuttuğum kiliseme taşıyacaklar.

Kış karanlığında üşüyorum. Gitmek istiyorum.

Stockholm'de güneşin öğle iki gibi batmasıyla açıyordum viski şişesinin kapağını. Burada, kiliseye akşamdan kalma gelmek istemedim. Resminde göreceğimi gördüm. Nereye varacağını düşünmediğim için mi senle bu oyunu oynayabildim? Ömrümden zaman eksilttim. Gülmedim. Sevişmedim. Yaşamın anlamını gene teğet geçtim.

Kayıp zaman peşinde mi koşuyorum?

Boston'da biri, "Neden burada yaşıyorsun?" diye sorduğunda, "Umarım alışkanlıktan değildir," dememle anlamıştım orada zamanımın dolduğunu. Zamanı yaşatmak yerine tüketmeye başlamış olduğumu.

Alışkanlık öldürür.

Hawaii'ye mi gitmeli? Esra'yla yapacağımız proje parası duruyor. Olmasa da dert değil. Gittiğim yerde İngilizce hocalığı yaparım. Yeter ki ülkeler sınırlarını Amerikalılara kapamasın.

Ya da...

Ortigia'da bir süre daha kal, gideceğin yere hazırlan. Gezi rehberlerini, edebiyatını oku, filmine bak, müziğini dinle, yemeğini pişir. Evden çıkmadan, gezegeni kirletmeden, çirkin turist olmadan dur durduğun yerde. İnternette Honolulu'lu bir kızla tanış. Âşık ol.

Fazla mı planlı?

Gözlerini kapatıp haritada bir yere parmağını bas.

Kesmedi mi?

Hayatın belirsizliğini kendine yaşat.

İntihar yakışmaz.

Yeniden başla.

"Tanrılar insanların planlarına güler," der Yunan atasözü.

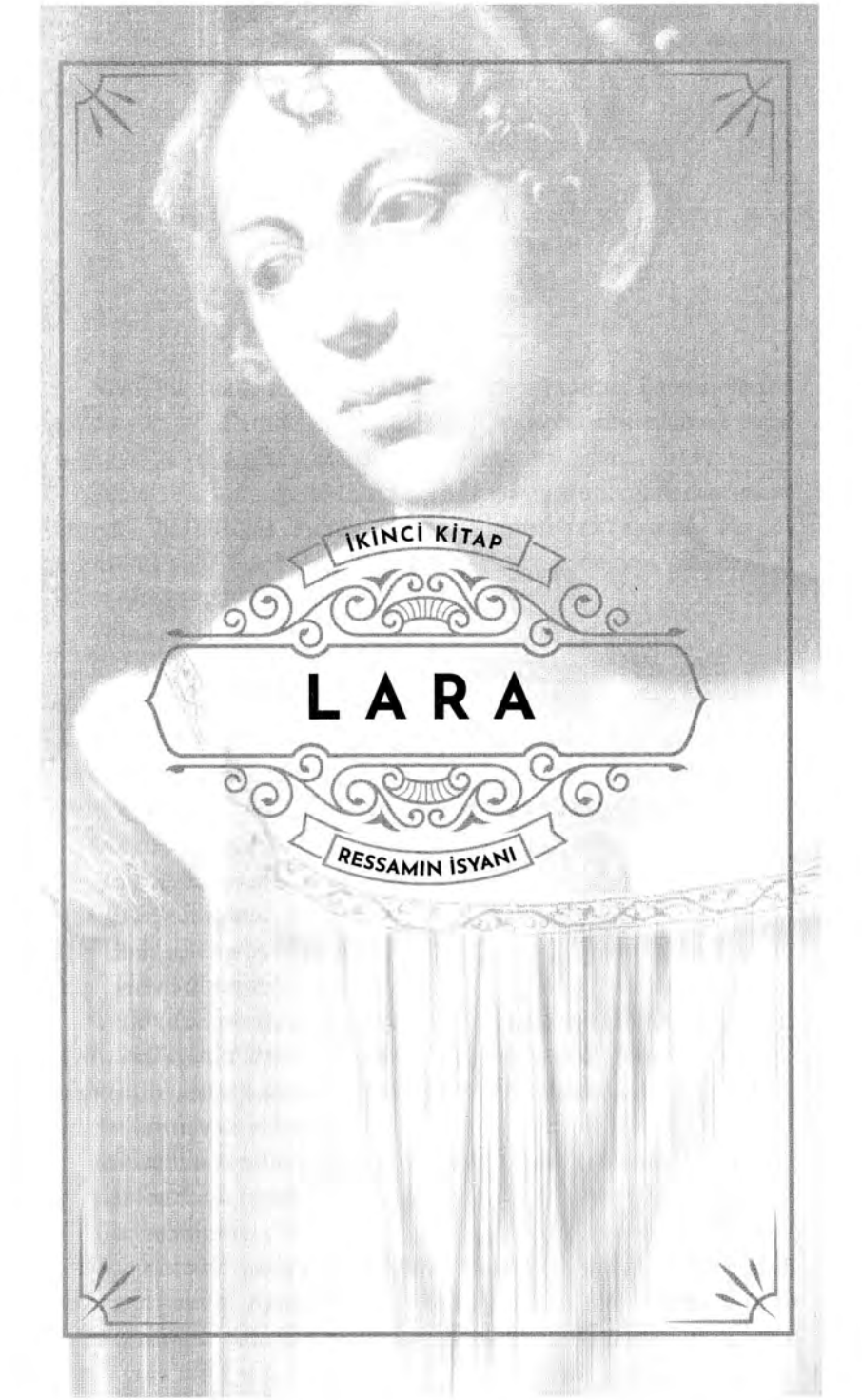
Aczimize yol arar halimizle güldürebilir miyiz gülmeyen tanrılarımızı?

Tek bildiğim güler yüzlü tanrı Buda diyecektim, o da tanrı değil. Haddini bilmiş. İnsan haddini bilince mi tanrı, peygamber, Mesih olamıyor?

Otomatiğe bağladığımız yaşantımızda, belirsizlikten kaçar, sürprizden korkar olduk. Ya dâhilerimiz? Einstein, Hubble, Hawking? Aldanışları kaosta kozmosu aramak. İlle meçhulü mantıklarına göre bir düzene yerleştirecek, bulamadıklarını kara deliklere atacaklar.

Hiç kimse olabilir miyim?

İKİNCİ KİTAP
LARA
RESSAMIN İSYANI

I.

Gözüm Meryem'de

Biyolojik saatimi kurdum. Sabah üçte uyandım. Babam da hemen uyur, istediğinde uyanırdı. Belediye otobüsünde kayışa tutunup ayakta rüya görür, istediğim durakta uyanırım.

Şemsiye almam gerektiğini sokağa çıkınca anladım. Dinlesene anneni. Tedbirliydi ahmak ıslatan yağmurlara. Dünyada en çok unutulan şey? Şemsiye. Sık kaybettiğimden, doğum günlerimde bana sarı şemsiye alırdı.

Yola koyulmuştum bir kere.

Fransa'da uzun gece sofrasında Münevver Hanım, oğlu Mehmet'le Türkiye'ye dönebilmeleri söz konusu olduğunda, "Asla," demişti vakur hali, otoriter sesiyle, "Ömrümde geri adım atmadım." Oğlu ve ben, genç yaşımızda onun etkisi altındaydık. Sözü, bilirkişi edasıyla başkalarına tekrarladığım birkaç sözden biri oldu.

"Geriye dönme."

"Havagazını kapatmamış olabilir miyim?"

"Geriye dönme."

"Özür dilemeliydim."

"Geriye dönme."

Türkiye'de bir tanıdığım Mao, FKÖ, Popper, CHP, Gülen derken uydu kişiliğinin kurbanlığında sürgünler yaşadı, hapse girdi, gittiklerinin peşinde selam durmadığı kıble kalmadı.

Anılarını yazıyormuş.

Anılarınla kendinden, başkalarından hıncını alma.

Cambazlıkla kendini haklı çıkarma.

Geriye dönme.

Acapulco'da psikoloji kongresi. Kapanış yemeği biletli. Özellikle geç geldim. Kapıda kontrol bitmiş. Boş yer gördüğüm ilk sofraya oturdum. Adı Sheila Regina di Almeida. Kongrelerde ilk gün

tanışacağını umduğunu son gece tanırsın. Kapanış yerine açılış yemekleri yapsalar? Çabuk tanıştık, fazla konuşmadan anlaştık, iyi kafayla çıplak denize girdik. Şeridi koparmışız. Hatırlanacaklardan yoksun şaşkın uyanışımızdan birkaç saat sonra Sheila, Rio uçağında, ben Boston. Bir gün kim bilir nerede buluşuruz arzusuyla yılda bir mektuplaşırdık.

Münevver Hanım haklı.

Geriye dönme.

Üniversiteden mezun olduktan sonra dört arkadaş, farklı ülkelerde buluşurduk. São Paulo'da yan yana gelmenin heyecanında *caipirinha* içiyor, televizyonda film seyrederek sabaha yol alıyoruz. Bogart'ın yıllardır görmediği sevgilisinin Kazablanka'daki barına girdiği sahnede jeton düştü. Sheila'nın şehrindeyim. Arkadaşım telefonunu buldu. Gece yarısını çoktan geçmiş, kafamız kıyak, Sheila arandı. Nerede olduğumu sorunca aynı mahallede olduğumuz anlaşıldı. Sabah sekizde kahvaltıya geldi. Sofrada üç sınıf arkadaşım, biri mama sandalyesinde üç çocuk, anneleri ve adı kadar ihtişamlı Sheila Regina di Almeida.

"Reçel ister misin?" "Uçak yolculuğun nasıl geçti?" türünden birkaç sorudan sonra Meksika gecemizi ortak dilimiz olmadan geçirdiğimiz anlaşıldı. Arkadaşım tercümanlığa soyundu. Sheila'nın benimle ilgili sorularının cevaplarını bildiğinden bana ihtiyaç kalmadı. Konuşmaları aralarında devam etti. Kahvaltı sofrası bittiğinde biz de bitmiştik.

Eski sevgililer aranmalı mı?

Geriye dönme.

Ortigia'da kış yağmuru.

Pansiyonda odama döndükten sonra üç gün yattım. Geri dönüp başımın üstünde o kara çadırla sokağa çıksaydım ne ben onu görecektim ne de o beni.

Ortigia sokakları boş.

Yağmur yağıyor.

Yanımdan polis arabası geçti.

Meraklanmadı bu adam tek başına sabah saat üçte ne yapıyor diye.

İtalya kimlik soran ülkelerden değil.

Caravaggio önünden geçtiğim evlerden birinde mi kaldı? Onun peşinde her yerde sevgilisini gören âşık tuzağına düşmeyeceğim. Dehliz karanlığında kestirme yollardan geçtikten sonra Yahudi Sokağı'nı bulduğum. La Giudecca tabelasının ilk iki harfi okunmuyor. Siyah sprey boyayla karartılmış.

Karşımda San Francesco d'Assisi Kilisesi.

Sabah dörde geliyor. Kilisenin önü panayır. Genç, yaşlı, pusette bebek. Sokakta kurulmuş tezgâh başında erimiş lava benzeyen *zuccaro* dedikleri şeker kuyruğu. Önümde beş yaşlarında çocuk. Boynuna bağlı koca davul. Kırmızı fularlı, trompetli iki kız Sicilya'da gördüğüm ilk şişman. Bakkalım! Arkasında orkestra. Bando şefiymiş. Via della Maestranza'dan yürüyüşe geçildi.

Meryem'in doğuracağı kutsal günler yaklaşıyor. Naka'da tanıştığım Adelina ve Achille'nin görmelisin dedikleri yılda bir yapılan Svelata törenindeyim. Ahaliyi uykusundan eden şamatanın sabaha karşı yapılmasının nedeni Ortaçağ'da köylülerle zanaatkârların gündüz vakti işten olmaması için. Benzerini Türkiye'de Atatürk'ün anılmasını istedikleri ölüm saati için söylemişlerdi. Memurların çalışmalarını aksatmamak için 09:05 diyerek bir dakikalık saygı duruşunu mesainin başına ayarlamışlar.

Gene yakasına yapışıp Caravaggio'yu hortlattım. O da bu yürüyüşe katılmıştır. İnandığından mı, katılmayarak dikkati çekmek istemediğinden mi? Dört yüz yıl öncesinin Katolik İtalyası'nda cemaatten olmamak, beklenmedik belaya davetiye. Bugün, 21. yüzyıla rağmen, şeriat boyunduruğunda İslam ülkelerinde yaşayanlar bunu iyi bilir. Sıkıysa camiye gitme.

Kilisede törendeyim. Usulca arka sıraya iliştim. Ayağa kalkıp oturmalar, istavroz çıkarmalar, toplu dualar, ilahiler. Çoban İsa'nın sürüsü âdet seremonisinde. Din tiyatrosu. Transta gibiler. Gözlerimi kapadım. Baktım kendimi ilahilere kaptırmışım.

Aşk için din değiştirilir mi?

Bugün *New York Times*'da okuduğum, arkadaşlarımın sünnetime tepkisini hatırlattı. Abidjan'lı şarkıcı Miss Jojo, nişanlısını Müslüman sevgilisi için terk etmiş, din değiştirip İman adını almış. Adamın arzusuna da uyup Fildişi Sahili'ni temsil ettiği Primo Guma Guma Müzik Festivali'nden çekilince hayranları

Hıristiyan-Müslüman taraflaşmasında birbirine girmiş. Din değiştiren kral olunca peşinden gidiliyor. Caravaggio'nun Roma'da Fransızların Contarelli Şapeli'ne Aziz Matta üçlüsünü yaptığı günlerde hamisi Kardinal del Monte tarihin en büyük din değiştirmesine arabulucu. Vatikan'ı temsilen, Fransa Kralı IV. Henri'yi Protestanlıktan Katolikliğe geçmeye ikna edince Fransızlar topluca din değiştirir. Hazar Türklerinin Yahudi olması da kağanlarının din değiştirmesiyle. Papa, annesi Ortodoks olan Fatih'le anlaşabilseydi Türkler de bugün Ayasofya'da İsa'ya ibadet ediyor olacaklardı. Varlığını unuttuğumuz onlarca dini değiştirerek tarihimizin çiçeği burnunda dinlerine geldik. İleride kuantum bilgisayarlarla takviyeli yapay zekâlı sanal peygamberler olur mu?

Artık Tanrı'nın hükmü mü kalır?

Tanrı'dan özgürlük.

Tanrı'ya özgürlük.

Ve buradan yola çıkarak, kendimi Caravaggio'nun yerine koydukça ona da sormadan edemiyorum. Aczimizi kanıtlayan bu sorudan kurtulsak kendimiz için yaşamaya başlayacağız. Yaşamımızın anlamı bizde saklı kalacağından kimse bizi kandıramayacak. Sorulmayıp unutulduğunda türümüz özgürleşmiş olacak.

Destur deyip Caravaggio'ya sorum:

"Tanrı'ya inanıyor musun? Sakın kelebeklere inanıyorum, diye cevap verme."

* * *

Kilisede gözüm Meryem'de.

Sırtında açık mavi pelerin, güneş değmemiş bembeyaz teni, pembe dudaklı, mavi gözlü masum bakirenin heykeli cemaati süzüyor. Kamyonlardan atılan pirinç çuvallarına uzanan açlar gibi, elleri havada, birbirlerini itip kakarak Meryem'e dokunuyor. Havada elden ele aktarılan şaşkın bebeklere heykelin yüzünü öptürüyorlar. Meryem'in kafasında, hale gibi duran, aralıklarla yanıp sönen kırk vatlık on sekiz adet ampul.

Cemaat haykırıyor,

"Hozana! Hozana!"

Kadın kolumdan çekti. Fark etmemiş gibi yaptım. Herkes yanındakinin elini sıkıyormuş. "*Pace, pace*," barış, barış, diyerek cemaate aitliğimizin şevkiyle el sıkışıyoruz.

Gizli ilişkilere ideal ortam.

Beyrut'tayız. Arafat, Filistin Kurtuluş Örgütü'nü kurarken nasıl haberleştiklerini anlatıyor: "Komünistlerin üçer kişilik hücre sistemini taklit ettik. Burası küçük yer. Herkesin gözü birbirinde. Ne zaman buluşmaya gitsek, bizimkilerin gene gizli toplantısı var diye dalga geçmeye başladılar. Ardından tutuklamalar. Hapis, işkence. Aklımız başımıza gelince camide namaz kılarken buluşup mesajlarımızı elden ele vermeye başladık."

Papaz vaaz veriyor.

Gözlerim cemaatte.

Gözlüğünün camları kırmızı kalpler şeklindeki seksen yaşlarında kadın, pembe yastık yanaklı çıplak ayaklı erkek, zeytin yeşili montlu esmer erkekle çilek kırmızısı yağmurluklu sarışın kadın, biri Paris şıklığı, diğeri *punk* bağırışında otuz yaşlarında ikiz kızlar, tekerlekli sandalyede, ergenlik çağında yeni sakal bırakmış oğlan...

Farklılıklarıyla dikkatimi çekenleri, ahlaksız antropologlar gibi hesapça kimseye çaktırmadan kırmızı defterime not düşerken kilisenin çanları eşliğinde dualarla ben de ruhani havaya girdim.

Kedilerinizi terk etmeyin, derim. Yatılı okula gittikten birkaç ay sonra kedimin öldüğünü öğrenince anladım yalnızlıktan, sevgisizlikten ölünebileceğini. Bu sabah Skype'ta son dakikasında vedalaştığım, İstanbul'dayken evimin kedisi Billy'yi de kilisedekilerin ayini eşliğinde son yolculuğuna gönderdim. Bahçedeki içi toprak dolu eski sandala gömdüler. Öldüğünde yirmi dört yaşındaydı. Ada kedisi. Doğadan da besleniyordu, evden de.

II.

Kim Bu?

Dışarıda yakılan ateşin ışığı içeride kilisenin duvarlarına vurdu.
Kutsal Meryem sırtlandı.
Kilise "Ave Maria"larla yankılandı.
Edgar Allan Poe'nun çanları çaldı.

Duyuyor musunuz ağır ağır çalan çanları–
Demir çanları!
Tek notaları nasıl ciddi düşüncelere sevk ediyor insanı!
Gecenin sessizliğinde,
Nasıl titretiyor dehşetle
Tonunun melankolik tehdidi!

Cemaatin omuzlarında yükselirken beni takdis edercesine bakan Meryem, kilisenin kapısında alevlerden yükselen dumanlar arasında kayboldu.

Tahtının arkasında büyük harflerle kartviziti:
OREM GLORIOSIS VIRGINIS MARIA.
Ve bir yazı daha!
PORTA TORI DEL SIMULACRA.
Çağdaş pop filozof Baudrillard, neredesin? Simülakralar seni çağırıyor.

Simgenin de simgesi varmış.

Roma'da Aziz Petrus heykelinin ayağı öpüldükçe salyalarla aşındığından üstüne geçirdikleri bronz pabuca kutsallık atfedenler, ilk adımlarını atmamış çocuklarının ayağını da uğur getirsin diye folyoyla sarıyorlarmış. İsa'ya işkence ederken elleri değenlere peygamberin kutsallığı geçmiştir diyenlerle dalga geçen Erasmus akıntıya kürek çekmiş. İnanç düşünceye geçit vermez.

Sabah beşe geliyor.

Kiliseden topluca çıktık, bandonun arkasındayız.

İtalyanlar kutsallığı halletmiş. Bossa Nova çalıyor, kızlar dans ediyor, aşk şarkıları "Ciuri, Ciuri"yle evlilikle dalga geçilirken o isimsiz sevgili özleniyor. "Roll Out the Barrel"la, "Fıçıyı devirelim, zing boom tarara," diye şarkıya katılıyor, "Vitti 'Na Crozza"yı söylerken evsiz barksız bir kadının ölümüyle kendimize geliyoruz. Elinde siyah köpeğinin tasması, otuz yaşlarında, kumral kör adam yanımda yürüyor. Körlüğü doğuştan mı? Hayallerin de kara deliği varmış.

Miadını doldurmuş protesto yürüyüşlerinde uğradığım umut kırıcı mağdurluktan sonra, burada cemaate kapılmış Meryem'in peşindeyim. Yolumuzun iki tarafında bize katılmayıp sessizce inanç tazeleyenler. Önde yeşil takkeli, yeşil kuşaklı, ellerinde gergin tutmaya gayret ettikleri "Corpo Banstico" yazılı flamalarıyla dindar gençler. Onlara yol açan, miğferlerinde kırmızı tüylü, lacivert tören üniformasıyla iki asker. Ölmek ve öldürmek için eğitilmiş emir kulları. Din-devlet inancından arındırılmış Star Wars robotlarının ileride yerlerini alacağının farkında değiller. Önde onlar, arkada yeşil ceketli elli erkeğin sırtında Meryem. Her an düşecekmiş gibi sallandığında cemaatten "Ah, vah" sesleriyle Ortigia sokaklarında yürüyoruz.

Çocukken Boston'da oturduğumuz mahalleden geçen bandoya kendimi kaptırıp kaybolana kadar takip etmiştim. Fareli köylerin kavalcılarının peşinden gitmeye meraklıyız. Nereye kadar? Birkaç kuşaktır türümüzden kahraman çıkmadığının farkında mısınız?

Gençler biliyor. Liderlik patolojidir.

Tanıdığım, tanımadığım karanlık sokaklardan geçiyoruz. Sarmaşıklı, çiçekli balkonlarından el sallıyorlar. Evlerinden çıkıp sessizce bize katılanlar var.

Farkına varmadan farkına varmış olmalıyım.

19. yüzyıl sokak lambaları ışığında yağmurda inançlı yüzler arasında onu görür gibi oluyorum. Kafasını örten kapüşondan yüzünü seçmek mümkün değil. Etrafımda insanlar değişiyor, kimi önüme geçiyor, kimi berimde kalıyor. Arkadaşlarıyla göz göze

gelenler sessizce birleşiyor. O, yer değiştiren gölgem gibi benimle. Bir iki adım ileride. Arkamda. Genellikle yanımda.

Yanı başımda.

Dar yolların bizleri yakınlaştırdığı kalabalıkta, kollarımızın, omuzlarımızın değdiği oluyor. Ruhani aidiyetin birlikteliğinde vücutlarımızın dokunuşu, "Pardon," dedirtecek durum değil. Pelerini gözlerini örtmüş. Son değdiğimizde dayanamadım. Sesini duyabilmek, cinsiyetini öğrenebilmek için, "*Scusi*," dedim. Ses yok.

Kim bu?

Yağmur artmaya başladı.

Üşüyorum.

Su alan pabuçlarım, ceketim, yüzüm, en çok da yağmurun tane tane vurduğu çıplak kafam ıslak.

Odama dönmeliyim.

Bu yürüyüş ne kadar sürecek?

Nerede, nasıl bitecek?

Sabah altıya geliyor olmalı.

Ortigia sokaklarında bandonun peşinde dolanıyoruz.

Binaların kapılarının üstünde, balkon köşelerinde, hayali yaratıkların, güler yüzlü aslanların, meleklerin, yoldan çıkartıcı şeytanların heykelleri.

Via della Maestranza'da karşımıza araba çıkınca bando dahil herkes kaldırımlara.

O nerede?

Esrarengiz gölgemi kaybetmişçesine endişelendim.

Uzun sürmedi. Koptuğumuzun farkına varmış olmalı. Dante gibi, "İçeri girenler, dışarıda bırakın her umudu," dercesine bir evin kapısının eşiğinde, hareketsiz, heykel gibi duruyor. Başının üstünde, kapının iki tarafında kartal kafalı kanatlı kaplumbağa kabartmaları. Beni mi bekliyor? Orada mı oturuyor? Fark ettiğimi anlamasıyla durduğu yerden çıkıp tekrar yürüyüşe katıldı.

Ayrılamıyorum.

Çinli turist filmimizi çekiyor. Karanlık sokaklarda Meryem heykeli peşinde gidenler içinde herhangi birisi olmakla kimliğimin kayboluşuna sevindim. İtalya'da cumhuriyet kurulurken Vatikan'a

haddini bildirip dini devletten kovan başbakan Cavour kontunun caddesindeyiz.

Artık hep yanımda.

Az önce öksürdü.

Başında biriken yağmuru atmak için kapüşonunu kaldırdı.

Yüzü karanlıkta aydınlandı.

Hayatın nadir, kelime bulunamayan anlarından biriydi yaşadığım.

Sokak köşelerinde mumla aydınlatılmış Meryem heykellerinin önünde durduğumuzda, aşka gelip hep bir ağızdan "*Maria!*" diye haykırışımızı, ona bakarken söylediğimi, kelime ağzımdan çıktıktan sonra farkına vardım.

"*Maria!*"

Eliyle sarı uzun saçlarını arkasına attı.

Bana baktı.

Gülümsedi.

Kapüşonunu tekrar başına geçirdi.

Parmakları ince uzun. Tırnakları ojesiz.

Bandonun müziğiyle eşlik ettiği yürüyüş boyunca Meryem Ana, İsa ikonaları önünde her durduğumuzda, "*Viva Maria!*" çağrışlarının İtalyan operalarını andırır sesleri karanlık sokaklarda yankılanıyor. Yan yana yürüyoruz. Arkaya düşsem bekliyor. Adımlarımı kolluyor. Arkaya düşünce ben de onu. Gözüm onda, sütuna çarpıyordum. Parmağını salladı. Bir sonraki sütuna işaret ediyormuş. Yürüyüş durdu. Kolumdan tuttu. Binanın köşesinde, birinci kat hizasında, mum ışığında Meryem heykelini gösterdi.

Yüzleri aynı.

"*Maria*," dedi.

"*Maria*," dedim.

"*Maria* sensin," demedim.

Yağmura aldırmaz oldum.

Onunla konuşacağım. Cesaretimi topladım. Yürüyüşün kaçta biteceğini sordum. Anlamadı. Göz gözeyiz. Kolumdaki hayali saate işaret ederek sordum. Kabanının kolunu hafifçe yukarı sıyırdı, saatini gösterdi. Beyaz teninin üstünde gidip gelen parmaklarıyla

bileğini okşuyor sandım. Akrep ve yelkovan yaptığı parmaklarıyla yürüyüşün yakında biteceğini anlattı.

Başlangıç noktamıza, San Francesco d'Assisi Kilisesi'ne geldiğimizde kapıları açıktı.

Benim gibi sabah karanlığında uyanıp gelmeyenler, yağmurdan sokağa çıkmayanlar ikişer-üçer, kimi bebeği, kimi tekerlekli sandalyesiyle kiliseye sükûnet içinde akın ediyorlar. İçeride birkaç yüz kişi. Tek tük boş yer kalmış.

Dolunca kapıları kapatıyorlar mı?

Arkama baktım.

Yok.

Sokağın karanlığında köşede duruyor.

El salladı.

Kilise doluyor.

O sokağın dibinde, ben giremeyeceğimiz endişesiyle kilise kapısında.

Eliyle gel dedi.

Yaklaştığımda yürümeye başladı.

Yan yana duramadığımız bir dar sokaktan diğerine.

Evin ikinci katında ışık, sokaktaki tek yaşam belirtisi.

Orada mı oturuyor?

Beni evine mi çağıracak?

İçeride başka kimse var mı? Heyecanlandım. Bizi bekleyen kilisenin ruhani ürpertisindeyken bir anda tanımadığım, iki kelimeden fazla konuşmadığım güzel kızın beni belki de bir daha buluşmamak üzere yatağına alacağı geçti aklımdan ve vücudumdan.

Doğum kontrol hapı kullanıyor mu? Yanımda prezervatif yok. Hiç olmadı.

Sevişecek miyim?

Sevişmek istiyor muyum?

Ya da sevilmek?

III.

Uzun Gece

Işık yanan evin önünde adımları yavaşlamadı. Bakmadan geçti. Son saptığımız sokak değil dehliz. Başkası olsa ürperirdi. Ona güveniyorum.

Sıcak ekmek kokusu.

Karanlıktan beyaz bir ülkeye açılan kapı.

Peşinden girdim.

Her şey beyaz.

Fırıncının unlu yüzü, önlüğü, külahı beyaz. Yer, tavan, duvarlar beyaz.

Bana uzattığı ekmeği tutan parmakları beyaz.

Elimi yakmasına rağmen ekmeği düşürmememi, acısının gözüme vurmasını ona inancım engelledi.

Bir parça daha kopardı. Gözlerimin içine baktı.

Ağzımı açtım. Parmaklarını dudaklarımda hissettim.

Fırıncı, hoş geldin, dedi.

Adı Lara.

Davul çalan beş yaşında çocuk fırıncının oğluymuş.

Gene karanlıktayız.

Fırında bıraktığım yüzü hayalimde.

Burasını bir daha bulabilir miyim?

Kapısında *Panificio Drago* yazıyordu.

Kiliseye döndük.

Kapısı açık, içerisi dolu.

Lara, kilisenin ortasına doğru giderken sıralarda başlar dalga dalga ona doğruldu. Sağda bir lahitin yanında, çarmıha gerilmiş İsa heykelinin altında, taş basamağa oturdu. Yanına giderken bana, oturunca ikimize odaklanan bakışlar ilahilerin başlamasıyla üzerimizden ayrıldı. Bu geceden sonra bizi birlikte hatırlamayacak

kimse kalmamıştır. Onunla bir girdabın içine sürüklenmekte olduğumu hissettim.

Kulağım ilahilerde, ruhum yolculukta, gözlerim Lara'nın rujsuz dudaklarını, kulakmemesini, yanağını, sarı saçlarını okşamakta.

Boyalı mı?

Elektrik kesildi.

Karanlıktayız.

Yüzlerce kişiden ne ses çıktı ne çakmak yandı ne de cep telefonlarının kanserli şuası yayıldı.

Belki beş dakika geçti.

Kimsede hareket yok.

Lara'yla karanlıkta yan yana olmanın mahremiyeti.

Sinemaya birlikte gittiğim kız arkadaşımın elini ışıklar kesilince tutma cesareti bulamadığım ortaokul günlerime gidip geldim.

Meryem'in heykeli gökyüzünden inmişçesine, birdenbire üstüne tutulan ışıkta tüm renkleri ve ihtişamıyla aydınlandı. Ondan yansıyan ışıkta da Lara. Ardından bizi takdis edercesine aydınlanan İsa. Herkesin katıldığı, tanrısal çağrışımlı ilahiler.

Kilisenin ışıkları sönüp yandı.

Papazın, "*Dicimicicillu cu tutti u cori*," çağrısında cemaatin "*Viva Maria*"ları yankılandı.

Alkış koptu.

Papaz vaaza başladı.

Lara esnedi.

Eliyle ağzını kapattı.

Aşkımın parmakları yüzüksüz.

Ayağa kalktı.

Bana baktı.

Cemaatin bakışları üstümüzde, kiliseden çıktık.

Sabah yediye geliyor. Dışarısı hâlâ karanlık. Hava soğuk. Üşüyorum.

Sonra olanları kare kare hatırlıyorum.

İlkokulunu gösterdi. Üçüncü kattaki penceresinden içeri girip sınıfta onu aradım. Şair dedesi Enrico Cardile'nin adını taşıyan liseye gittik. Perşembe akşamı benimle buluşmak istediğini söyledikten sonra, bulabileceğimden emin olmak için Via Amalfi'de,

tünelimsi girişi olan 16. yüzyıl binasının zemin katındaki canlı müzik kulübünün yerini gösterdi.

Hiç tanımadığı bir erkeğe, hele gecenin bu saatinde boş, karanlık sokaklarda bu ne biçim güven?

Tanrısının korumasında zarar gelmeyeceğine inanmış azize gibi.

Yolumu şaşırdığım, nerede olduğumu bilmediğim dar sokaklara döndük.

Karanlık labirentlerde bana yolumu kaybettirdi. Birden karşıma çıkıp güldü.

Piazza Archimede'e çıktık.

Çantasından çıkardığı aynayı limana doğru tuttu.

"Arşimet," dedi.

"Arşimet?"

"Siracusa'yı kuşatan Atina donanmasını tepelere koydurduğu koca aynalardan yansıyan ışınlarla yakmış."

Aynayı yüzüme, sonra ikimize tuttu.

"Fotoğraf," dedi.

Güldü.

Havuzlu meydanda bizden başka kimse yok. Bronz atların ağzından boşa akan su fışkırıyor. Umarım geri dönüşümlüdür, diye düşünmem ânın sihrini bozmadı.

Gün ağarıyor.

Tempio di Apollo. Tektanrılı dindarlara bir tahammülsüzlük abidesi daha. Zeus günlerinden kalma tapınak, Tanrı'nın oğlu İsa adına kilise, ardından Allah'ın kullarının camisi olmuş. Dinlerin ibret verici kalıntıları yobazlıklarının anıtı.

Boş ver.

Ufukta bize doğru gelen boy boy tekneler.

Gece balığından dönen erkeklerini bekleyen kadınların eskiden şarkılar mırıldandığı, Ortigia'yı Siracusa'dan ayıran eski köprünün başındayız.

Konuşmadan yaşıyoruz.

Lara hayali bir tüfekle balıkçılara nişan aldı.

Nereden bildi aklımdan geçenleri?

Balıkçıların anlayamadığım bir ayrıcalığı var.

Seviliyorlar. Gözümüze hoş geliyor denizdeki görüntüleri. Şaire, ressama, sana, bana ilham. Geyik, keklik, bıldırcın peşinde avcıdan farkları? Hemingway'ın ihtiyar balıkçısı kahraman, Robert de Niro'nun geyik avcısı acımasız.

Balıkçılar da avcı değil mi?

Önümüzde görkemli metruk *palazzo*. İlgisizliğe boynunu eğmiş. Eski zaman ustalarının hamaratlığı, bahçesinde demir kapıya vurulmuş kilidin hapsinde. Kimsenin doğmayacağı, ölmeyeceği, sevişmeyeceği, duvarlarının insan sesine tanık olmayacağı, tavanlarında fresklerine kimsenin bakmayacağı bir kızıl kabir.

Evler de ölüyor insanlar terk edince.

Kızıl *palazzo*'nun yüzyıllarında sessizce dolaştık.

Aynı odalarda mıydık? Birlikte yemek yiyip dans ettik mi? Yoksa farklı zamanlarda mıydık?

Lara'nın "Palazzo Rosso büyük dedem Enrico'nun eviydi," demesiyle bu evde ömürlerimizi asırlarca paylaşmış, kuşaklar boyunca sevişmiş gibi oldum.

Onu pansiyonumun sokağına götürdüm.

Binanın önüne geldik.

Kapıda durduk. Burada oturuyorum, istediğin zaman gelebilirsin, diyemedim.

Derken dayanamadım, kahvaltıya çağırdım, soğuk odamda yiyecek olmadığını bilerek.

Başka bir günün hayaliyle, yürüyüşe devam ettik.

Uzun yeşil papirüs dallarının arasında kuğular sabah uykusunda. Havuzlarının suyuna yansıyan yüzlerimizin yan yanalığını seyrettik. Lara papirüslerin arasından yükselen heykeli gösterdi. Tanıdığımı söyleyemedim, ilk defa görüyormuşçasına baktım. Biri kadın, diğeri erkek. İkisi de çıplak. Kaidenin üstünde yan yatmış, yüzüyor gibiler. Yunan mitolojisinin hikâyelerini ezberlerinin bıkkınlığında anlatan turist rehberlerin durak yerlerinden Fonte Aretusa'dayız.

Ovidius'un anlattığı masalın kahramanlarında bizi canlandırdım.

Su perisi Arethusa'ya âşık olan nehir tanrısı Alpheios bendim.

Bendim onu sarıp sarmalayan su. Bendim aşkımdan kaçan Arethusa'ya denizin altındaki tünelden akıp kavuşan. Bizdik, aşkın gücüyle sarılırken her gün yüzlerce insanın önünden geçtiği heykelimizde ebedileşen.

Kurduğum hayalin farkında mıydı?

Ya hayalimden irkildiğimin?

Aşk ânımı tokatladım.

Sonsuza kadar sürdüğü söylenen o ne idüğü belirsiz aşk dediğimiz şey! İhtiraslarımızı sahiplenmiş, destanlarını yazmış, şarkılarını söylemişiz asırlar boyunca. En çok da pazarlamasını yapmışız. Aşk uğruna duygularımızı ihaleye çıkarmışız. Önüne geleni yücelten aşk, insanın insana büyük hakareti. Hele intiharla sonuçlanınca. Katil olunca.

Fırsattan istifade aşk romanı mı yazsam? Nice erkek ressam, şair, şarkıcı, yazar gibi aşk tellalı mı olsam? Ola ki kızları maymun iştahımdan korur.

Nereden nereye?

On bir yaşımda Boston'dayım.

Yetişkinler oturma odasında.

Benim yaşımdaki kızlarıyla odamda yataktayız.

Nasıl oldu hatırlamıyorum. Ne oldu anlayamadım.

Pipimde kabarıklıkla birlikte sancı.

Çişim geldi zannettim.

Ardından vücudumda ilk kez hissettiğim iradem dışı hareketler.

Donumda yapışkan sıvı.

Böyle başladı kadınlara yolculuğum. İyi gitmedi, gidemedi. Sakallı peygamberlerin müritleri sevginin yolunu gösteren tanrıçaların önünü çoktan kesmiş; bocaladım, amsalaklıkla aşk arasında kaldım.

Elimden tuttu. Evinin önüne geldik. Üçüncü katta annesi ve erkek kardeşiyle oturduğu yeri, yatak odasının penceresini gösterdi. Babasının öldüğünü söyledi. Bir deste anahtar çıkardı. Evde yokken odasının kapısını kilitli tuttuğunu anlattı. Yarın Piazza Duomo'da, Caravaggio'yu görmeye gittiğinde bakalım sana neler anlatacak, dedi. Bir şey söylememe fırsat bırakmadan içeri girdi.

Kapıyı kapatırken el salladı. Binasının karşısında, zeytin ağacının arkasından yatak odasının ışığının yanmasını bekledim. Perdeleri örtülüydü. Odama döndüm.

Ne oldu, ben de bilmiyorum.
Ortak dilimizi yaşadık mı?
Uzun bir geceydi.
Bir yolculuğun başındayım, biliyorum.
Caravaggio'ya ne olacak?
Böyle bir gece bir defa yaşanır.
Geriye dönme.
Yanarsın!
Sımsıcak suda yıkandım.
Üşüdüğümü unutmadım.

IV.

Ortigia'da Doğdum, Ortigia'da Öleceğim

Susuyorum.

Yolculuk nereye bilmiyorum.

Onu görmesem? Aramasam? Tekrar buluşsak, günlerimiz benzeşip sıradanlaşmayacak mı? Ayrılırken, "Gidelim. Gidelim de nereye gidersek gidelim, kimsenin bizi, bizim kimseyi tanımadığımız bir yerde yeni bir yola çıkalım," demek vardı.

O sihirli ânı kaçırdım.

Üstü kalsın. Yaşanacak yaşandı.

Gece ayrılmadan bana, "Nerede yaşamak istersin?" diye sorduğunda, "Alışık olmadığım bir yer," dedikten sonra susmalıydım. Uçukluğa oynayıp, "Mesela Hawaii," diye ilave ettiğimde bir şeylerin koptuğunu hissettim.

Şaşırtmayan aşklar naftalinlenir ama galiba dozunu kaçırdım.

Janis Joplin:

"Özgürlük kaybedeceklerimin kalmadığının başka bir ifadesi."

Kendimi Caravaggio'yla tekrarladım.

Ondan bana zarar gelmez.

Üç gün odamda yattıktan sonra merhaba.

Her zamankinden geç geldim. Taş zeminin soğukluğu vücuduma yayıldı. Duramayacağım. Buraya yazlık pabuçla geldim. Yağmurdan hâlâ ıslak.

Lara?

Fiorella'yla konuşmalı.

Seramik atölyesi gene kapalı.

İsabet.

Aşk konuşulmaz.

Teşneyiz işe yaramayacak dırdırla yakın gördüğümüzü esir almaya. Konu aşk ya, herkes dünden razıdır akıl hocalığına. Olacağına bırak. *Cehenneme Övgü*'de yazar:

"Kararsızlık içinde savrulur, yalpalayıp dururken karar verme gerekliliği ortadan kalkar."

Annem ne derdi?

Es geçmeyelim annelerimizi.

Torunsuz kalacağından korksa da ilgilendiğim kızları beğenmezdi. Tutulduklarım sanki ona inattı. Her seferinde haklı çıktı. Ölmesiyle ona isyanım bitti. Geçmişini bulduğum gençlik fotoğrafında eşitlendik. Benim yaşımdaydı, geleceğinden özgür, gününün bağımsızlığında onu hapsettiğim anne kimliğiyle tanışmamış, genç kızlığının coşkusunu yaşıyordu. Sonrası annelerin makus talihi. Benim de bencilliğimin esareti. Ölene kadar hep oğluydum. Benden bağımsız kimliğiyle tanıyamadım.

Artık ona Lara'yı sorabilirim.

Ne yapmalı?

Neden yazarlar annelerinden söz etmez? Bu denli duygu yüklü bir ilişkiyi anlatabilecek en iyi kişi yazarken ilginç hikâyeler peşinde dolanıp kendinden kaçar. Tek yazar var mı ki anasıyla yoğurulan duygularını anlatsın, Nobel'ini alırken, "Annem demişti ki..." anısıyla bize pencere açsın.

Eskiden İngiliz aristokratların, son yıllarda Rus ve Çinli zenginlerin kaldığı Hotel des Étrangers'nin önünden geçtim. Denize bakıyor. Rıhtımda apartmana benzeyen yolcu gemileri.

Caravaggio buradan kaç defa geçmiş olmalı.

Nereye gittiyse yaşamı deniz kıyısında güneşli iklimlerde.

Resimlerindeyse hep karaya bakmış.

Tektanrılı dinler mitolojisinde denize yer yok. Ortadoğulu peygamberler karacı. Bunun için mi buyurgan, zalim, hoşgörüsüzler? Tanrıların tanrısı Anadolu tanrıçası Kibele'nin rütbesini tenzil edip tek vasfı İsa'yı doğurmak olan Meryem'e dönüştürürken, denizler hâkimi Poseidon'u da öldürmüşler. Gezegenimizin dörtte üçü suyla kaplı, denizlerin derinliği dağların kat katıyken karacı peygamberlerin sığlığında seyretmişiz. Pasifik Adaları'nda dünya denizden doğar. Tanrılarının yumuşaklığıyla tanışmamız

Gauguin'i bekler. Tahiti resimlerinde kadının günahsız özgürlüğünü görürüz.

Hava soğuk ve açık. Karşımda Batı tarihinin ilk bilinen yanardağı Etna. O da unutturulmuş bir tanrımızın ikametgâhı. Tepesi kar kaplı. Bacası bu sabah gene tütmüş. Dumanı gökyüzüne yayılıyor. Sicilya'ya Hıristiyanlık gelmeden Etna Akdeniz'e kızıl kayalar fırlatan ateş tanrısı Hephaistos'un yeri. Ortadoğu dinleri doğanın gücüne sırtını dönüp bedenlerimizi lanetlerken ruhlarımızı esir almış. Hangi peygamber, eteklerine lav akarken tepesinde yaz sıcağında buz toplanan Etna'nın mucizesiyle boy ölçüşebilir? Tersine, dinlerini düzenle bir tutan İsa'nın müritleri iklim krizine tam gaz giderken Müslüman ve Yahudi ruhbanlar da felakete yol alışımızı susarak destekliyor.

Akşam pansiyona geldiğimde odamın kapısının eşiğinde ikiye katlı kâğıt. Elyazısının inceliği onun gibi başka asırdan kalma.

Düşüncemi okumuş.

Sono nato ad Ortigia
Vivo ad Ortigia
Morirò ad Ortigia!

Ortigia'da doğdum
Ortigia'da yaşıyorum
Ortigia'da öleceğim!

V.

Aşkı Aşkla Öldürmek

Hayat boyu süt içebilen memeli hayvanlardan biri kedi, diğeri insan. Uzmanlar süt içme, diyor. Tavsiyeleri kahvaltıdan yarım saat önce aç karnına ılık suya sıkılmış yarım limon. Ortigia'da zamanım azaldığına göre uzun iş. Kahvaltım ballı süt.

Kilise görevlileriyle beylik selam sabahlarımız bitti. "*Ciao! Come stai?*" gibi laflarla beni alıkoymuyorlar. Kış nedeniyle sayıları ikiye düştü. Bekçiler, Ortigia'nın hazinesi diye iftiharla koruduklarını resimle, saplantıdan çok ihtimamla ilgilendiğimi gördüklerinden alanıma saygılılar. Şipşak haç çıkartanlara zaten alışıklar. Ritüelim farklı. Kapıya kadar adalıların sükûnetine ters düşen hızlı adımlarla gelsem de içeri girince Azize Lucia'nın huzuruna kabulü beklercesine bir süre hareketsiz kalıyor, ağır adımlarla resme doğru ilerleyip saygıyla azizeyi selamladıktan sonra bana ayırdıkları piskopos koltuğuna oturuyorum.

Artık *Carmina Burana*'dan başka bir şey çalmayan müzikçibaşı, dün pazarda kolumdan tuttu. Eskiden selam vermeden geçerdi. Beni bir tezgâhın önünde gitar çalıp şarkı söyleyen balıkçı Paolo'ya tanıttı.

"Burada Caravaggio'nun misafiri."

Tepsiden denizkestanesi aldı.

"Senin için."

Paolo'yla gülüşmelerinden anlamalıydım.

Akşam DuckDuckGo'dan:

"Kestanenin dişisinin birkaç milyon yumurtasından elde edilen sıvımsı lezzetli madde afrodizyak olarak kullanılır."

Onlara son kullanma tarihini mi sormalıydım?

Caravaggio burada günlerini onu görmezden gelenlerin arasında geçirdi. Siracusa'lılar Avrupa'nın en ünlü ressamının şehirlerini

onurlandığından memnunlar. Onları depremden koruduğuna inandıkları azizelerini resmedip ölümsüzleştirecek. Sokağa çıkmaktan çekinir, ancak gece vakti, o da dikkati çekmemek için siyah pantolon, siyah pelerin ve yüzünü örten şapkasıyla, gün boyunca bedenine ve beynine işleyen boya kokularına karşı deniz kıyısında, nefes alma voltasını atarken görenlerin kayıtsızlığı, görmezden gelmeleri doğal. Ellerine sarılıp öpseler başları belaya girecek. Kellesi karşılığı ödülün hırsıyla baksalar resmini bitirmeden kaçacak. En iyisi kayıtsızlık. Yok muamelesi. Bana yaptıkları gibi. Her gün saatlerce resmin önünde yazdığımı bilenler de benimle konuşmuyor, beni görmezden geliyorlar. Deniz kıyısında ya da lokantalar sokağı Cavour'da yürüdüğümde yüzüme bakmazlarken arkamdan, "Caravaggio," diye mırıldandıklarını duymuş olabilir miyim?

Caravaggio oyunumda çizdiğim tablo bu.

İki aydır tutkumun demirbaşıyım. Zaman içinde dondurdum kendimi. Görüntüm, davranışlarım her gün aynı. Olduğum gibi kalırken tek değişiklik, meslek hayatında ellinci yılını dolduran, işini ustura ve makasla yapan, Via Roma'da, üç kuşaktır Ortigia'lıların saçlarını kesen seksen altı yaşında Rinaldo'ya tıraş olmam. Uzamış saç sakalımla dikkati çekmeyeyim, kimse, "Buradan kızıl sakallı bir adam geçti," diyemesin.

Sıradan insan görüntüsündeyim.

Asıl göremeyen Lara. Kendimi ondan gizliyorum.

Bir daha görüşmedik. Deniz kıyısında, pazarda, evde, her yerde yanımda yaşatıyorken büyüsüyle beraberim. Çekici bir kadının cinselliğini ilk defa açgözle sahiplenmiyor, elimle düşlerime uzanmıyorum. İpini gökyüzüne salıp onu kendimden uzaklaştırıyor, ufuğumun sabit noktasındayken dengemi bulabiliyorum.

Kolay değil.

Lara davetsiz misafir.

Gelip gelip gidiyor.

Yastığımda yüzü.

Buradan onsuz ayrılabilecek miyim?

"Ortigia'da doğdum, Ortigia'da yaşıyorum, Ortigia'da öleceğim," diyen birisi.

Birlikte ayrılacak olsak?

Geleceğe söz verilir mi? Unutmalıyım. Unutacağım.

Lara acıtıyor. Fil deyince akla aşk gelir mi? O gece, Hannibal'in Alpler'den geçirdiği fillerine acıdığını söylediğinden beri filleri aklımdan kovup timsah, yel değirmeni düşüneyim, diyorum. Her şey boş. Sevgililer ayrılıyor, yeni savaşlar eskilerini unutturuyor, türler yok oluyor, diller kayboluyor ve sağ kalanlar en güçlü bizdik, esas olan kazanmaktır, diye kendilerini kandırıyor.

"Boş ver, boş ver arkadaş, başka bulursun," diye şarkı vardı.

Yıllar sonra Lara'yla tesadüfen bir kuyrukta paramı ödemeyi beklerken karşılaşacağımızı hayal ettim. Birbirimize ilgisizliğimizde, ikimizin de aklında sıramızın bir an önce gelmesi.

Aşkı, aşkımızla hayatta kaç defa öldürebiliriz?

Lara'yla karşılaşma ihtimalim olmayan yerlerde dolanıyorum.

Ondan ölülerimle kaçacağım.

Caravaggio'nun resminin burada ilk adresi olan Santa Lucia Bazilikası'nın mezarlığını gezdim.

Siracusa'da eski mezarlara madene iner gibi tünelden ulaşılıyor. Karşımda, Sicilya'nın ilk Hıristiyanlarından kalma, insan boyunda dehlizler, iki yanda ranza usulü toprağa oyulmuş mezarlar. Roma'dan sonra dünyanın en büyük yeraltı mezarı. İlk gördüğüm kemikli yerler daracık. Meğer çok katlı otopark gibiymiş. Üst katlar lüks mevki. Türkiye'de ölen zenginlerin, hangimizin ölüm ilanı daha büyük kompleksleri boy gösteriyorsa, burada iddia mezarın boyutunda. Kabul salonu büyüklüğünde oyulmuş yapılarda, yataklarında yatıyormuşçasına yan yana dizilmiş karıkocanın kemikleri.

Caravaggio burada gömülseydi kemiklerini dizleri göğsüne çekilmiş olarak yoksullarla yan yana mı bulacaktık yoksa üst kat localarında mı? Gömüldükten sonra ona ne? Ölülerimizin arkasından dinlerin maskaralıklarını o da gördü. Kilisenin ikiyüzlülüğüne isyanı resimlerinden belli.

Çağdaş kapitalizm ölüler dünyasında da faal.

Toprak altında mahşer gününü bekleyen ölülerine ipek yastıklı, kadife kumaşlı tabut ısmarlıyor, üstüne sanat ucubesi taşlar, taşlar üstüne kâşaneler dikiyorlar. Paris'in 16. Arrondissement'ında ölü levazımatçısına gitmiştim. Fransızcası daha şık: "*Entrepreneur de pompes funèbres*." Tasarımlarını gösterirken şampanya ikram

ettiler. Tabut katalogları beş yıldızlı otel broşürü. Kapalı yer korkusu olanlara şeffaf, milliyetçilere Fransız bayrağı tasarımlı, kalıcılık meraklılarına nükleer savaşlarda üç bin dört yüz yirmi iki dereceye dayanıklı tungsten tabutlar. Neden geldiğimi bilmediklerinden, yasıma saygılı, yüzlerinde olabilecek en hazin ifadeyle Disney patentli Miki Fare'li çocuk tabutlarını da göstermişlerdi.

Ortigia'da doğdum, burada öleceğim, diyor. Onu da mı süsleyip püsleyecekler?

Ölüler diyarından son haberler!

Ölümden sonra hayat var!

Yale Üniversitesi'nde araştırmacıların, mezbahada öldürüldükten hemen sonra incelenen otuz iki domuz beyninin, dört saat sonra da faal olduğu gözlemleri *Nature* dergisinde yayımlanmış. Araştırmacılar ahlaki nedenlerle, domuzların bilinci başları gövdelerinden kopukken uyanır endişesiyle deneylerinin süresini uzatmayıp beyinleri imha etmişler. Şaşmadım. Fransız Devrimi'nde giyotinle kesilen kellelerin gözlerinin sepete düşerken şaşkınlıkla oraya buraya baktıkları yazılmıştı.

Tarihte koca mezarlar, şatafatlı törenler ne içindi?

Atalarımızın dirileceklerinden korkmuş, yattıkları yerde mutlu olsunlar, hortlayıp hesap sormasınlar diye atları, cariyeleri, altınları, elmaslarıyla gömmüşüz. Çin'de ölülerini eskisi gibi kıymetli taşlarla, atlarla gömmek yerine bugün mezarlarına yemek, sahte banknotlar, marka otomobillerin kâğıttan maketlerini bırakıyorlar. Korku gitti, âdet kaldı. Şatafatlı törenler ve mermer mezar taşlarıyla ölülerimize layık olabilmek için kredi kartlarımızla geleceğimize borçlanır olduk.

Neyi kutlayıp neye yas tutacağımızı tersyüz etmişiz.

Zalim diktatörler, gözü doymaz zenginler, gezegenimizi katledenler!

Onlardan kurtulmamızı kutlayacağımıza, ölülerinin arkasından konuşulmaz, diyoruz. Törenlerimiz, ikiyüzlülüğümüzün ibret verici örneği.

Aslında her ölüm bir yaşam kutlaması değil mi?

Caravaggio'nun isyanını hissetmesem bunları yazabilir miydim?

Gizlerinin peşinde bana pencereler açıyor.

Siz, dinlerinize felaket sigortası gibi sığınanlar! Caravaggio'ya bakın. Tepkisini, vicdanını nasıl ifade ediyor. Dünyayı düz görmek yuvarlaklığını algılamaktan kolay. Papağan konuştuğunda kelimelerini nasıl algılıyorsak çoğu zaman birbirimizi de öyle dinliyoruz. Resimlerine onun baktığı gibi bakmalı.

VI.

İnsanım, Bana Hiçbir Şey Yabancı Değil

Kararımı mezarlıkta verdim.
Lara'nın haberi olmuş mudur?
Ortigia'da kalacağım.
Pansiyondan çıktım. Aynı sokakta ev tuttum.
Odamda benden sonra kalacak olana versin diye Elene'ya şiir bıraktım. Özellikle seçtiği kişilere orasını verdiğini söylemişti.

Neden yaşıyorum?
Acıkan, susayan,
Nefes alıp veren vücudum.
Şehvetlenip
Neslimi sürdüren de o.
Vücudum yaşar,
Vücudumu yaşatırken,
Ölümüm ben.
Benim kararım,
Zihnimin zehriyle kendimi,
İcatlarımla gezegenimi öldürmek.
Ahlak deyip
Ahlakı koflaştıranlar.
Ahlak deyip
Zarar verenler.
Ahlak deyip
Taşlayanlar.
Ahlaksızlığın şarkısını söyleyip
Alkışlananlar.
Ahlak de!
Putlaştırsınlar.

Parasını bas
Şifresini söyle
Senin olsun.
Ben,
Sustuğumda bencil,
Susmadığımda yalancı,
Sus, susma,
Kork, korkma,
Oyna içinden geldiği gibi.
Dakikalarla saatleri yarıştırırken
Ölümü unutuyorum.
Yıldızlara bakıyor,
Zamanı durdurup hızlandırıyor,
Sonsuzlukta dolaşırken,
Kalıyorum tek başıma.
Dur,
Benden kaçma,
Annemin babamın ölüp
Beni bıraktığı gibi.
Sevgilim olma sevgilim,
Sevme, seni sevdiğim gibi.

Evimin sokağı Corso Matteotti'ye paralel. Ronco Sant'Agata 6 Numara, çatı katı. Terastan, limanda beni yolculuğa çağıran tekneler, yatak odamdan ölümlü olduğumu hatırlatan Etna; kapıdan çıktığımda, çıplak kadın resimlerini satamayan ressamın atölyesi, Ortigia'yı Siracusa'ya bağlayan köprü, ağlarını tamirde balıkçılar, sabahları kiliseden önce tezgâhların kuruluşunu seyretmeye gittiğim pazaryeri ve Lara.

Onu aramadığım için mi ortalıkta yok?

Gün yaşıyor.

Ev sahibim Achille'nin babası kışın Etna'ya yağan karı lavların açtığı dehlizlere sımsıkı bastırır, buzlaşan bloklardan koparıp eşek sırtına yüklediği parçaları yazın Catania'ya indirirmiş. Blokların bir kısmı gemilere yüklenir, Malta, Libya ve Tunus'ta limanlara taşınırmış. Bana evin anahtarlarını verirken, "Lara'ya selam söyle,

liseden sınıf arkadaşım," demesi hoşuma gitmese de şaşmamalıydım. Küçük yer. Sonra söylediği ise adamı katil yapacak cinsten. Tek bir anlamı olan hareketle göz kırptı. Erkek dayanışmasında Lara'yı sattım, ben de göz kırptım.

Yoksa ömrümde ikinci kez katil olabilirdim.

Yasemin'in babası Türkiye'nin Köstence konsolosuydu.

İntihar haberi geldiğinde Asmalı'da kafa çekiyorduk.

"Babam insan olmak için yok edenlerden değildi."

Bu lafıyla yıllar sonra Efe Murad'ın Pound'un kantoları çevirisinde karşılaşmıştım.

"Başka ne zaman bu fırsatı yakalarız, içelim," dedi. Ağlamadı. Sakince, sessizce içtik. Evine gideceğiz. Beşiktaş vapurunda, kıç tarafta sahilden uzaklaşmamızı seyrederken yere bıraktığım küçük çantamın gözümün önünde havada uçup suya battığını gördüm. Yanı başımda, hareketini yeni tamamlamış, çantayı savuran kol. Yapıştım. Adam baş aşağı pervanenin üstüne düşerken, gaipten bir güçle ayak bileklerini yakalayıp geri çekerek kurtardım. Bir saniyede katil de oldum, kurtaran da. An meselesi. Adam, "Terör uzmanıyım, içinde bomba vardı," deyip bir şey olmamışçasına yanımızdan ayrıldı.

Olaya tanık birkaç kişi:

"Belasını bulsaydı, manyağın teki."

Ölseydi? Bana çullanırlardı.

Terentius:

"*Homo sum: humani nil a me alienum puto.*"

İnsanım, bana hiçbir şey yabancı değil.

Ortigia'da ev tutmam bir anda oldu.

Nâzım Hikmet'in,

Gelsene dedi bana
Kalsana dedi bana

diye başlayan dizelerindeki gibi kalakaldım.

Geldim

Kaldım
Güldüm
Öldüm

diye biten dizelerse benim için aşkın değil, salaklığın ifadesi.
Şairin,

Ben yanmasam,
Sen yanmasan,

dizelerinin çağrısında şairin tuzağına düşmeyeceğim. Lara, fareli köyümün kavalcısı olmayacak!
Burada kalacak, ondan uzak duracağım.

VII.

Müzeler Müzelik Oldu

Aşkımla dünyamdan soyutlanmayacağım.

Önce insan!

Avrupa'da Neandertal, Asya'da Denisova'larla binlerce yıl çiftleşmemizden sonra onları katletmemizle kırk altı bin yıl önce tek insan türü kalmamızın haddini bilmezliğinde bugünlere geldik.

Greta Thunberg'in Birleşmiş Milletler konuşması.

23 Eylül 2019. New York.

Rüyalarımı, çocukluğumu boş laflarınızla çaldınız... İnsanlar acı çekiyor. Ölüyor. Ekosistemler çöker, türler yok olurken sonsuz ekonomik büyüme masallarınızla paradan söz ediyorsunuz.

Ne haddinize?

Din, devlet, tarih!

Bana ne.

İngiltere'de, Cambridge yakınlarında, gazetelerin bir gün sonra geldiği ücra bir köyde oturuyordum. BBC'de, yıllar sonra kanıtlanacak olan, ayda su bulundu haberi heyecan ve öfkemi tetikledi. Heyecanım uzayda yaşamın yakınlaşmasından, öfkemse tarih boyunca gerçekmiş gibi inandırıldıklarımızı şüpheyle sorgulayamamamızdan. Evde kimse yok, köyde de yabancılara selam sabah yok. Heyecanımı paylaşmak için gidebileceğim tek yer postane olduğundan nedenimi kılıfına uydurmam lazım. Üstüne isim ve adres yazdığım zarfla postaneye gittim, pul alıp yapıştırdım, mektubu tezgâhın arkasındaki kadına verdikten sonra onu telaşlandırmamak için İngilizlerin o duyarsız soğukkanlılığıyla, "Ayda su bulunmuş," dedim.

Kadın gözünü kaldırmadan yaptığı işe devam ederken verdiği cevap beni ayda su bulunmuş olması kadar sarstı:

"Bana ne!"

Köyde geçen bir roman yazmak için oradaydım. İki ay sonra ayrıldığımda defterimde bu anıdan başka bir şey yoktu.

Gezegenimizin katilleriyiz.

Yazdıklarım bencilliğimin geç kalmış öfkesi.

Günümüzü abartırken büyük resme bakmadık, kendimizi aldattık.

Aldatıldık.

"Kime oy vereceksin?"

Mesele oy vermek değil, oyunlarını oynamamak, düzeni geçersiz kılmak.

Devletlerimizin çoğu sekülerizm sigortası aymazlığında.

İnananların inanmayanlara karşı seferberliğinde kavga tek taraflı.

İmparatorluklar, devletler birbirlerini batırırken Vatikan, yedeğinde Protestan köktendincilerle kıyamette tek kendilerinin kurtuluşlarının hazırlığında.

Hindular kendi çöplüklerinde.

Yahudilik tükenmeye gün sayıyor.

İslam?

Serseri mayın.

Hızla çoğalıyor.

Gezegenimizin dini olamaz.

Bu kadar yeter.

Oyunuma devam.

Cavaliere d'Arpino gibi döneminin ressamları *palazzo*'lar yaptırır, kardinaller günümüzün Arap şeyhleri gibi yaşarken Caravaggio azla yetinmiş. Ufkunda Bruno'nun rüyası, Campanella'nın dünyası, Galilei'nin evreni, tuvallerinde Vatikan'ın ezdiklerinin dirilişi.

Roma'dan ayrılırken ardında çatal bıçak, iki tabak, bardak, sürahi, on kitap, hasır sandalye, kocaman yatak, gitar, yırtık giysiler ve figürleri tuvaline yansıtmak için kullandığı söylenen aynalarını bırakmış. Birkaç kitabına daha rastladım. Biri yüzyılının çoksatarı, İncil'den de çok okunan, azizlerin masallarının toplandığı *Altın Efsane*. Bir diğeri ressamların olmazsa olmazı, Vatikan'ın

kılı kırk yararcasına resimde neyi nasıl yapacaklarının kurallarını belirleyen, Gabriele Paleotti'nin *Söylev*'i. Bir başka kitap da Bruno ve Campanella'nın yoldaşı, Bach'ın müzikte yaptığını şiirde yaratan, barok edebiyatının öncüsü, şair arkadaşı, Giovan Battista Marino'nun. Sadece elli kelimenin yan yana farklı dizilişlerinden oluşan, otuz dokuz yılda yazdığı, zamanında Avrupa'nın en ünlü ve uzun destanı *Adonis*.

İki arkadaşın yaşamöyküleri de benziyor.

Biri edebiyatta Marinismo akımını başlatmış, diğerinin takipçilerine Caravagissti denmiş. Caravaggio'nun resme getirdiği yenilikleri Marino, Monteverdi'nin bestelediği şiirlerine getirmiş. Caravaggio, Marino'nun portresini yapmış, Marino arkadaşının resimleri için şiirler yazmış.

Hapse girmişler. Marino, düello sonucu ölüm cezasına çarptırılan bir arkadaşının af belgesi için papanın imzasını taklitten yatmış. İkisinin de meslektaşlarıyla ilişkileri sorunlu. Onurları eserleri. Günümüz sanatçıları gibi birbirlerinin arkasından laf yetiştirmiyor, dövüşüyorlar. Marino'yu şair Murtolo öldürmek istemiş; Caravaggio, Baglione için yazdıkları nedeniyle mahkemelerde.

Ustalıkları, değerlerimizi bize sorgulatmak.

Hünerlerini pazarlamıyor, bizi kendimizi yoklamaya zorluyorlar. Biziz eserlerinin nesnesi. Marino, Caravaggio'nun "Medusa" resmine atfen yazdığı şiirinde "Ölümü beni canlandırır," demiş.

Miraçname Caravaggio'nun kitapları arasında var mıydı?

Dante'nin *İlahi Komedya*'sından elli yıl önce, Uygurcadan İtalyancaya çevrilen, diğer peygamberlerle birlikte Muhammed'in de suretini gösteren bu bol görselli İslam şaheserine Müslümanlar sahip çıkacaklarına günahtır diye resmi öldürdüler. Çağdaş yobazların *Miraçname*'de Muhammed'in yüzünün açık seçik görülmesinden korkuları, İslam'ın kendi resmi tarihini bile sansürlemesine kadar gitmiş.

Kitap düşmanlığında Vatikan herkesten deneyimli.

Index Librorum Prohibitorum kilisenin korkup yasakladığı kitapların listesi. Tarihin en büyük ve uzun sansürü, elli yıl öncesine kadar, dört yüz yıl boyunca sürmüş.

İyi bir kitap arıyorsanız hepsi yasaklar listesinde.

Bruno, Voltaire, Hugo, Rousseau, Spinoza, Erasmus, Kant, Descartes, Balzac, Flaubert, Zola, D'Annunzio, Defoe, Swift, Casanova tümden; Platon, Aristoteles, Cicero, Vergilius, Homeros, Eukleides ve Hippokrates ise kısmen yasaklı. Marx, Freud, Darwin ve Hitler'in İngilizce baskılarını yasaklamamışlar. Protestan toplumlarını içten çökertmek için bu adamları başlarına bela diye salmış olabilirler mi?

Neler yazıldığı, neleri, ne zaman kimlerin okuduğu tarihimizi belirliyor.

İncil yazılmasa Hıristiyanlık olur muydu?

Geçmişimiz okuduklarımızda.

Rüyamda kitap müzeleri.

Yüzlerce bölme. Her odasında onar yıllık dönemlere özgü kitap, müzik, resim. Mümkünse film, fotoğraf.

Tarihe, kültürünü yaşatarak yolculuk.

Odalarda Berlin 1920-1930, Bağdat 810-820, Havana 1580-1590, Tokyo 1650-1660... Neler okunuyor, neler dinleniyor, nelere bakılıyor? Dönemin kıyafetleri, sofraları da eklenebilir. Bizi o dönemde yaşatıyorcasına her şey toplu halde.

Müzem otel gibi de olabilir.

Caravaggio'yu, döneminin bağlamında mı tanımak istiyorum? Buyurun 1600-1610 Roma odasına.

Mevcut müzelerimiz de yeniden düzenlenemez mi?

Louvre, Uffizi, British Museum, Metropolitan...

Müzeler bana boğucu geliyor.

İyi niyetimle kültürlenmeye gidiyorum, birkaç resme dikkatle baktıktan sonra ilgim dağılıyor. Yürüdükçe resimler hapishane hücrelerinde mahkûmlar gibi birbirine benzemeye başlıyor, son salonları ekspres tren gibi geçiyorum.

Müzeler müzelik oldu.

VIII.

Tesadüfler Zorlanmaz

Allak bullak oldum derler ya.

Lara'dan e-posta:

"Gitmem gerekiyor. Palermo'ya gelsene."

Caravaggio'dan ayrılamamam, diye yazdım.

Beğendiğim bir kıza ilk hayır deyişim değil.

Sardinyalı arkadaşım otuz beşinci yaş gününü kutlayacaktı. İstanbul'dan ucuz bilet buldumsa da o gün uçamadım, pasaportta takıldım. Yakalama kararı varmış. Havaalanında saatlerce polis gözetimi.

"Senin gibi yüzlercesi var," dedi polis. "Mahkeme kararlarını ulaştıramıyor, çevirme yapıyorlar. Havaalanlarında işimiz başımızdan aşkın..." diye yakınırken, "Devlete saygısızlık etme," diye çıkıştı esnediğimi görünce.

Gece nezaret, sabah savcı. O da yakınıyor.

"Yetişemiyoruz. Asılsız ihbarlardan hainlere, vatan düşmanlarına sıra gelmiyor. Hele öğrencilerden gelenler."

Askeri rejimlerde üniversite hocaları otosansür yaptıklarını utançlarından gizlerlerdi. Şimdi derslerini telefonlarına kaydeden öğrencilerinin ihbarları korkusunda susuyorlar.

Savcı serbest bıraktı. İsim benzerliğiymiş. Belki de korkutup uyarmak istiyorlar.

Ertesi gün Sardinya'da, akşam yemeğinde kahraman gibi karşıladılar.

Türk hapishanelerinin adı çıkmış.

Sardinya'da ilk ve son gecem.

Sofrada yanımda oturan kızın adı Eva. Bükreşli. Yüzü güzel, gözleri hüzünlü, vücudu çekici.

"Erken yatmalıyım, başım ağrıyor," dedi.

Sesim anlayışlı, gözlerimde özlem. Gerekirse eczaneye koşar, aspirin, sıcak su torbası alırım. Kahvaltıda buluştuk.

"Birkaç gün kal," dedi. "Adayı dolaşırız."

İstanbul'da evin kedisi bekliyor. Komşular yaz tatilinde.

Sarıldık. Gözlerimizle sevişerek ayrıldık.

Billy Kedi'ye sözümü tuttum.

Evde yalnız.

Ne aşk ağlatsın ne dert söyletsin.

Billy'den sonra Caravaggio.

Palermo'ya gidemem. Her gün yazmam lazım.

"Azize Lucia" resmini bitirmekle meşgul.

Ondan kopamıyorum.

Garipliğimin farkındayım. Deliysem başkalarına dedirtmem, ben bilirim deli olduğumu. Tesadüflerin bize oynattırdığı oyunların bilinçli oyuncusuyum.

Einstein bile, "Tesadüf Tanrı'nın kendini gizlediği küçük mucizedir," demiş. Hele doğum günlerinin tesadüf olmadığına inananlar. Amerika'da şirket kurmuşlar. Burçlarını yorumlayan uzmanlar yatırımlara yönlendiriyor, doğum günleri aynı olanları eşleştirip tanıştırıyor, çiftlere çocuk yapmaları için hayırlı günler öneriyorlar. Bir başka şirket, öldükten sonra sevdiklerinin doğum gününü kutluyor. İster adına ister anonim, kart, şiir, çiçek... Yaşlarımızı yaşam maskaralığına çevirdik.

Ukala İngiliz antropoloğu Afrikalıların yaşlarını nasıl bildiklerini merak edip saha araştırması için yola düşer, ilk gördüğü Afrikalı'ya sorar:

"Kaç yaşındasın?"

"Tecrübelerim kadar yaşlı, rüyülarım kadar gencim," der.

Laf güzel de.

Tecrübelerimizden öğrenebilsek ne âşık olur ne tanrılara inanırdık.

Neden beyazların Eşu gibi tanrıları yok?

Yorubalarda tanrılar,
Parmaklarınızla sayamayacağınız
201, 401 ya da 1600 kadar.

Eşu, şaka tanrısı,
Merakı,
Birbirine düşürmek
Tanrılarla insanları.
Ağzında piposu,
Elinde Ogo sopası
Erkekliğinin alametifarikası.
Eşu,
İkiyüzlü tanrımız,
Kâh çocuktur kâh yaşlı,
Masumları suçlu yapar, doğruları hatalı.
Eşu,
Kurallar,
Kanunlar,
Dik kafalılar,
Karşında boşluktalar.
Eşu,
Kaosun kucağında
Yaratanın yatağında
İşin gücün
Bize oyun kurmakta.
Şarkılarımız senin için Eşu.
Kamışından köprü yaptın bize,
Bindik karşıya geçelim diye,
Yumuşayınca birdenbire,
Suya düşen düşene.
Şakanın tanrıları,
Hermes, Pan, Loki,
Pasifik Adaları'ndan Mau-tiki-tiki,
Mısır'dan Set ve evet, sen Eşu!
Oyuna getirdiniz hepimizi.
Şaka yapmazmış
Hiç de gülmeyen
Tek tanrı.

Oyuna devam.

Caravaggio'yla Ortigia'ya dört yüz on dört yıl farkla aynı gün gelmiştim. Tesadüf göz kırpıyor, şimdi de "Azize Lucia" resmini bitirmek üzere. Lara'ya evet dersem gidişimiz de aynı gün olacak.

Lara'ya tekrar yazdım:

"Geliyorum."

IX.

Papağan Sende Kalsın

Sicilya'da yaptığı son resim Palermo'da.

İsa'nın ahırda doğuşunun tablosu.

Her resminden önce mekânı, asılacağı yeri inceliyor, gölgeye önem veriyor.

Sağında, solunda, karşısında başka resim var mı? Işık nereden, nasıl vuracak?

Oyuncu da. Kafasına estiğinde, rakip ressamın yanda duracağını bildiği tuvaline atının kıçını çevirtiyor.

Fransa'da Lascaux, İspanya'da Altamira'da insanın ilk yaptıkları bilinen mağara resimlerinde, Mısır'da ehramlarda, Santorini'de Minosların duvar resimlerinde, Giotto'nun Padua'da Scrovegni Şapeli'ndeki fresklerinde hiçbir şey tesadüfen yan yana, karşı karşıya değil. Senfoninin notaları gibi birbirlerine gönderme yaparlar.

Caravaggio kendine güveniyor.

İslam düşünürü Hallâc gibi, "Ene'l Hak," Ben Hakkım, diyor.

Her canlı, her insanın özünün tanrısal olduğuna inanıyor.

Hallâc-ı Esrar'ın, halife Muktedir-Billâh emriyle kırbaçlandığını, kolları, bacakları, dili kesilip asıldığını, başının kesilip köprü direğine çakıldıktan sonra gövdesinin yakıldığını, küllerinin Dicle'ye savrulduğunu, Abbasilerin sonradan özür dilediğini biliyor. Caravaggio resmi, vahşi dinlerin Tanrı'sından daha kalıcı olmalı. Yüzyıllar boyunca eserlerine bakacak olanlar İsa'larına taparken Tanrı'larını değil onun resimlerini görecek.

Perdelerinin rengine uysun diye sipariş verenlere resim satan, fiyatını çerçevenin boyuna göre koyup sanatı ahlaksızlaştıran günümüz ressamlarından değil. Çağdaş resim, evlerde duvardan duvara yer değiştirecek süs eşyası.

İngiltere'de Göller Bölgesi.

Yolda işaret, "Kuş Bahçesi." Adam doğancıymış. Asillerin yırtıcı kuşlarla av eğlencesini yasa koyucu burjuvaların kısıtlamasıyla bırakmış, tatile çıkanların kuşlarını bırakacakları yer kurmuş.

"Gelen gideni aratır," dedi.

"Asiller için kuşları gözbebekleriydi."

Kadın kuşunu getirmiş.

"Papağan sende kalsın. İster bak ister sat, yeni perdelerimin rengine gitmiyor."

Caravaggio resimleriyle geleceğe mektup yazıyor.

"İşte ben," diyor, "işte dostlarım, işte ezilenler."

Günümüze gelen altmış kadar resminden on beşinde otoportresi.

Kiminde, kendini günün sefaletinin tanığı olarak resmetmiş, kiminde kafası kesilen mağduru. İsa'nın mucizesine sırtını çevirmiş, Davut'u zaferine pişman etmiş. Müzisyenler tablosunda kardinallerin içoğlanlarından çaresiz bir genç olmuş.

Neden ressamlar gibi yazarlar da kendilerinin, yakınlarının sözlü portrelerini yapmaz?

Neden kendileriyle, sevdikleriyle içtenlikle yüzleşmezler?

Edebiyatta yok böyle tür. Yazsana anneni, sevgilini, oğlunu.

Korkaklar. Özel hayatlarına sur dikmiş, romanlarında gedik vermiyorlar. Ondan tuz, bundan biber kattıkları karakterlerinin kim olduğunu gizliyorlar.

Ressamlar öyle mi?

Kendilerini parçalar, yakınlarıyla coşar, gizlemeden saklamadan günlük hayatlarını resimlerine taşırlar.

Köyden de kaçıp gözden ırak bir yerde yaşayan arkadaşım Mehmet. Portrelerinde her dinden peygamber, her kesimden terörist, devlet adamı, Ferîdüddin Attâr'dan kuşlar, sevgililer ve en çok da dostları. Sergi açmadı. Satmadı. Paylaştı. Resimleri renk cümbüşü. Portremi yaptığında parmaklarımda beş, kulaklarımda üç, yüzümde onlarca renk görmüş. Her ressamın haddi değil. Mor, sarı, yeşil, pembe, kırmızı uyumunun doğallığı renk kakofonisi olabilirdi.

Caravaggio, "Benim hocam doğadır," demiş.

Mehmet de onlarca papağanı incelemiş olmalı. Gezegenimizin kuş cenneti Papua Yeni Gine'yi bilmez. Kafeslerde kuş,

akvaryumlarda balık görmeye dayanamaz. Paris sokaklarını turladığımız yıllarda Boulevard de Vaugirard'da yürürken irkilip karşı tarafa geçmişti. Onları satan dükkânın önünden geçiyormuşuz. Esirlerimizi de böyle teşhir etmez miydik?

Kibarız.

Molière'in deyimiyle "kibarlık budalası"yız. Ne kedi-köpek tüccarı deriz ne de "hayvan mağazası", çocuklarımıza dört ayaklı esir almak için gittiğimiz bu ibret verici yerlere.

Bizler *pet shop*'lara gideriz.

X.

Şairlerin Aşklarının Esiriyim

Caravaggio'dan Caravaggio'yu görmek için ayrılıyorum.

"Azize Lucia"yı bitirdi, Palermo'da İsa'yı doğuracak. Sipariş, bir grup zenginin özel buluşmaları için yaptırdıkları kilise için.

Matteotti'de sabah.

Dükkânlar on gibi açılıyor. Sicilyalıların para kazanmaya acelesi yok. Libreria Gabò'da Lara'yı bekliyorum. Bir saati geçti. Her seferinde başka bir yakını, "Bekle, gelecek," diyor.

Dükkânda Sybil'in yardımcısı Antonio. Yazar. Kitapçıda çalışarak geçinme gayretinde. Son romanı Sicilya'da Amerikalılar. Hitler-Stalin kapışmasını, birbirlerini yesinler diye tribünlerden seyrettikten sonra kurtarıcı olarak savaşa giren Amerikalıların Sicilya işgalini, onlardan çektiklerini anlatmış.

"Savaştan beri kaç yıl geçti, İtalya'nın her tarafında hâlâ üsleri var."

İtalyanlarla Almanlar, savaş galibi Amerikalı, Rus, Fransız ve İngiliz askerlerinin, savaş sonrası Almanya'ya giden işgal gücü olarak neler yaşattıklarını yazmamışlar. İngilizler savaş turistliği bile yapmış bombalanmış şehirlerinde, sokaklarda yaşayan, açlıktan patates kabuğuna muhtaç Almanları, oh olsun, dercesine görmeye gelip fotoğraf çekmiş, sefilliğin acısını seyretmişler. Danimarkalı Stig Dagerman'ın o günleri anlattığı kitabının adı *Alman Sonbaharı*. Yazdıktan sonra intihar etmiş.

Kötüye karşı kazanılan savaşlar da iyiyi kötü yapar.

"Hayvanlar insana ne kadar benzerse o kadar akıllılar," dedikçe insan o kadar aptal ve barbar.

Palermo, "Adını duymuştum," dediğim şehirlerden.

Batı tarihinin hakkını vermediği Arap ve Norman uygarlıklarının, mimarisi, resmi, heykeliyle Avrupa'ya kültür merkeziyken tarihin çöp sepetine atıldıktan sonra adı mafyayla eşleşmiş.

Gabò'nun önünde bekliyorum.

Lara, neredesin?

Mor küpelerini takacak mısın? Başka renk gömlek giydiğimi fark edecek misin? Aşkımın hırsı Lara'yı beynimin kasasına kilitledi. Her şeyini hatırlıyorum. Özlüyorum. Beynimi yıkıyor, ruhumu kemiriyorsun. Sana dur diyemiyorum. Seviyorum.

Sevgilini yanında taşımanın, boynuna haç takmaktan, adını mantra gibi sayıklamaktan, tanrını çağırmaktan ne farkı var? Annem beni aşktan korur, "Dost olabilecek misiniz, önce ona bak," derken, babam doludizgin aşka giderdi.

Aşkla sarhoşluk.

Baudelaire, "Aşkla değil yaşamla sarhoş ol," der.

Her zaman sarhoş olmalı. Her şey bunda: Tek sorun bu. Omuzlarınızı ezen, sizi toprağa doğru çeken Zaman'ın korkunç ağırlığını duymamak için, durmamacasına sarhoş olmalısınız.

Ama neyle? Şarapla, şiirle ya da erdemle, nasıl isterseniz. Ama sarhoş olun.

Ve bazı bazı, bir sarayın basamakları, bir hendeğin yeşil otları üzerinde, odanızın donuk yalnızlığı içinde, sarhoşluğunuz azalmış ya da büsbütün geçmiş bir durumda uyanırsanız sorun yele, dalgaya, yıldıza, kuşa, saate sorun, her kaçan şeye, inleyen, yuvarlanan, şakıyan, konuşan her şeye sorun, "Saat kaç?" deyin; yel, dalga, yıldız, kuş, saat hemen verecektir karşılığını, "Sarhoş olma saatidir."

Zamanın inim inim inleyen köleleri olmamak için sarhoş olun durmamacasına! Şarapla, şiirle ya da erdemle, nasıl isterseniz.

Lara'yı beklememin heyecanı üç kez kornaya basmasıyla noktalandı. Sarılıp sarılmayacağımızın tedirgin beklentisi, telaşla koştuğum arabanın kapısının dışında kaldı. Otomobili Volkswagen. Turkuvaz kazağının üst iki düğmesi açık, tırnakları ilk gördüğüm geceki gibi ojesiz. Âşık olduğum kadın bu mu? Sanki yıllardır

birlikte yaşadığım, her zamanki gibi geç kalan karım, gene her zamanki ciddiyetiyle direksiyon başında sol sinyal vermiş, arkasından gelen var mı diye bakmadan yola çıktı.

Kitapçıda iki saate yakın bekletti.

Saat kullanmıyorum, cep telefonum yok. Antonio'ya bilmem kaç defa zamanı sorduktan sonra, nihayet gelen sevgilimde hiç olmazsa satır arası bir aşk bakışı aramak hakkım değil miydi?

Otomobille gelmeseydi...

Postanenin önünde buluşsaydık...

Sarılır mıydık?

Aşkı abartmamayı öğrenebilecek miyim?

Sonraki ânı vaat eden aşk senaryosuna kilitlenmişim.

Sevgilini ata bindir, sonra hayal kırıklığında attan düşür.

Şairlerin aşklarının esiriyim.

Türkçenin şairleri aşk ustası.

Orhan Veli gibi olmak var:

Ne atom bombası
Ne Londra Konferansı
Bir elinde cımbız
Bir elinde ayna
Umurunda mı dünya?

Ya da Âşık Veysel gibi avcı olmak:

Sen bir ceylan olsan ben de bir avcı
Avlasam çöllerde saz ile seni
Bulunmaz dermanı yoktur ilacı
Vursam yaralasam söz ile seni.

Lara'yla geleceğimin düşlerine kelime ararken bocalıyorum.

Kelimelerimle saçmalıyorum.

Sadece ben mi?

Belki en çok aşkı yazanlar saçmalıyor.

Seviyorum seni denizi uçakla ilk defa geçer gibi,

deyip coşanlarla,

Sana mecburum,

çaresizliğine çakılanlar.

Aşkın dili tek başına bulunabilir mi?

Aşkımızı anlata anlata dolap beygiri gibi dönmüşüz o aşkımızın etrafında.

Bir aşk şiiri arıyorum birlikte yazılmış.

Ne benden sana ne senden bana.

İtalyan opera aryalarının, asırların aşk şarkılarının kurbanıyım.

Boş ver!

XI.

Mafyanın İntikamı

Adanın iki ucunu buluşturan *autostrada*'da, Palermo yolundayız.

Sicilya tarihinde Batı'nın Arap, Doğu'nun Yunan oluşu, emperyalizm yüklü coğrafi ezberime ters. Afrika'dan gelen Araplar Palermo'yu başkentleri yapmış. Algı şaşkınlığım dünyaya İngilizce baktığımızdan. "İngiltere neden Uzakbatı'da değil de Japonya Uzakdoğu'da?" diye sormuyoruz.

Yolda konuşacak bir şey bulamayacağım kaygısındayım. Cesaretim olsa Lara'ya Varna Meydan Muharebesi'ni bile anlatabilirim.

Üç saat yol yapacağız.

İlişkimiz kelimelere dökülecek mi?

Palermo'ya yaklaştıkça sessizliğin boşluğu keyfe dönüştü. Yol boyunca kelimesiz dokunuşlarımızın mutluluğunu yaşadım. Sessizliğimizle dans edercesine birlikteliğimizi paylaştık. Mutluyuz, gülümsüyoruz, boş laf etmiyoruz. Bir şeyi anlatmamış olmanın kaybını yaşamıyoruz.

"*Ogni scelta e' una rinuncia, ogni rinuncia e' una scelta.*"

Emin olmak için tekrarlamasını istedim. Sevgilim terk ettiğinde annem aynı sözleri söylemişti.

"Her kazanç bir kayıp, her kayıp bir kazanç üzerine kurulur."

Kahve molası.

Gazetelerin sergilendiği yerde bir dergi kapağı:

"Dostoyevski mi, Tolstoy mu?"

İllet sorular. "Başucu kitabın? Sevdiğin renk? Çiçek? Sol göz mü güzel, sağ göz mü?" diye sormadıkları kaldı.

Dayanamadım, "Tolstoy okyanus, sonsuz ve derin," dememe hemen karşılık verdi.

"Dostoyevski gürül gürül akan şelale."

Oynuyoruz.

"Tolstoy aşkı sorgular."

"Dostoyevski heyecandır. Issız adaya hangisiyle giderdin?"

Oyunbozan. Beni tercihe mi zorluyor?

"Tolstoy," dedim. "Ama gece yarısı kitabım Dostoyevski. Beni ne şaşırtıyor biliyor musun, ikisinin de din gitgellerinde mistik düşüncelere takılmaları."

Lara topu taca attı:

"Dünyanın en iyi kahvesi İtalya'da ama benzincilerde kahveyi beceremiyorlar."

Değiştiremeyeceğin şeyden şikâyet edilir mi?

"İçme o zaman," demedim.

Çok iyi araba kullanıyor. Eller direksiyonda on ikiye çeyrek kala, on ikiyi çeyrek geçe pozisyonunda. Gözler yolda. Bana baksa. Konuşurken elini omzuma değdirse. Dişiliği şoför ciddiyetinde.

Ressamları konuşuyoruz.

"Artemisia," dedi. Devam dercesine başımı salladım.

Bildiklerimi saklamakla ona ilk yalanımı mı söyledim?

"Caravaggio ekolünden. Babasının arkadaşı resim hocası. Kızı iğfal etmiş."

Anlatırken geriliyor,

"Artemisia mahkemede yalan söylüyordur diye işkence etmişler, davayı kazanınca evinin duvarlarına dışkı sürmüş, orospu yazmışlar, Floransa'ya kaçmış."

Dinliyorum.

"Otoportresinde kendini bakir kızların azizesi Katerina olarak resmetmiş!"

"Sevdiğim ressamlardan."

"Neden?"

"Erkek ressamlar tablolarında taciz edilen kadınları müstahakmışlar gibi işveli gösterirken Artemisia aynı resmi yaptığında erkeklerin abazanlığını yüzlerine vurmuş."

Bakışıyla bana tam not verdi:

"Suzanna'nın açık havada çıplak yıkanmasının resmi mesela. Onu dikizleyen iki hâkimin, bizimle yatmazsan seni zinayla suçlayacağız diye sıkıştırmalarının hikâyesine erkek ressamlar bayılır. Kimin resmine baksanız Suzanna cilve yapıyor. Allori'nin

çıplak Suzanna'sında kız adamı numaradan itermiş gibi eliyle yüzünü okşarken, yüzü de öbür adamın apışarasında. Tintoretto'ysa Suzanna, elinde aynası, dikizlendiğinin farkında değilmiş gibi çıplaklığının seyrinde. Tek Artemisia'nın tablosunda kız korkar, kaçmak ister."

Yol birleştirici.

Yol, birlikte yaşıyoruz duygusu.

Bir yanımız deniz, diğer yanımız dağlar.

Hava sıcak. *Autostrada*'da Palermo-Capaci yol ayrımı işareti. Bir şeyi unutmuşcasına aniden, "Ah," deyip düğmeye bastı, Volkswagen'in dört kapısı kilitlendi, camlar kapandı. Sağımızda toprak rengine çalan granit sütunun yanından hızla geçtik. Üstünde okuyamadığım yazılar. Lara, futbolcuların adlarını sayarcasına beş isim sıraladı.

Giovanni Falcone.

Francesca Morvillo.

Rocco Dicillo.

Antonio Montinaro.

Vito Schifani.

Falcone, Palermo savcısı. Francesca karısı. Diğer üç kişi korumaları. Bugün adını taşıyan Palermo Havaalanı'ndan karısı ve korumalarıyla şehre inerken, bu noktada mafyanın *autostrada*'ya yerleştirdiği yarım ton patlayıcının infilakıyla ölmüşler. Sokaktan ceset toplamanın sıradanlaştığı Palermo'da halkın haraca dur demesi, Falcone'nin de faillerin üstüne gitmesine mafyanın intikamı.

XII.

Ayak Falına da Bakarım

Palazzo Lungarini.

Burada kalacağız.

Lara avluda çınara sarıldı.

"Kalbe benziyor," dediği ağacın kabuğunu öptü. Bana baktı. Dudaklarına kalp şekli verdi. Güldü. Eteğini iki ucundan tutup kaldırdı, dizlerini kırdı, önce ağaca, sonra bana reverans yaptı.

Ortigia'da Meryem, otomobilde yoldaş, şimdi Nabokov'un Lolita'sı.

Ona göre kimlik mi değiştireceğim?

Palazzo'nun avlusu botanik bahçesi. Defneler, orkideler, mor begonviller, sarı begonyalar arasında, dikenlerinin yaklaştırmadığı kırmızı çiçekli kaktüs. Üç saatlik *autostrada* monotonluğundan sonra renklerle ferahlarken Lara'nın bak dediği, bir anda göz hizamızda iki beyaz kelebek.

Yükseliyor, alçalıyor, kanatları birbirlerine değecek yakınlıkta, dans edercesine yaklaşıp uzaklaşıyorlar. Bakakaldık. Manolya yaprağına aynı anda kondular.

Gelirken yolda bir çiftliğin yanından geçerken, eşeğin bacağının yarısı büyüklüğünde uzvuyla dişisini becerme görüntüsünden sonra kelebeklerin çiftleşmesine bakakaldım. Seksi porno görüntüleriyle düşleme şartlanmamdan kurtulabilsem!

"Caravaggio kelebek resmi yaptı mı?"

"Yakışırdı. Antikçağ'da lahitlere işlenen kelebek ruhumuzun, Hıristiyanlarda İsa'nın dirilişinin, Çin'de aşk ve mutluluğun, Meksikalılarda rüyalarımızın..."

Sözümü kesti:

"Teşekkür ederim Google boğmacasına. Kelebek tanrısı var mı?"

"Olsaydı birileri çoktan markalaştırmıştı. Eski Yunan'da kelebek ruh demek. *Psyche*."

"O zaman psikoloji de kelebek bilimi olmalıymış," dedi. "Özümüzden uzaklaşıp kelebekleri katletmişiz."

Palazzo Lungarini, arkadaşı Liliana'nın dört yüz yıldır burada yaşayan ailesinin. İhtişamı solmuş 16. yüzyıl malikânelerinde aile odalarını pansiyon olarak kiralıyor. Sicilya feodalizmin müzesiyse Palermo da bekçisi. İleride kapitalizmin de müzesi olduğunda aday şehrim, bir gün terk edilecek gökdelenleriyle New York.

Avrupalı aristokratlar burjuvazinin markalarıyla bütünleşirken, Sicilyalı aristokratlar mum ışığı titrekliğinde oynadıkları tiyatronun sahnesinde perdelerini indirmemiş.

Mağrur, mağdur ve çoklar.

Norman feodalizminde Sicilya'da yüz kırk iki prens, yedi yüz seksen sekiz marki, bin beş yüz dük, kont ve baron var. Asiller bakkaldan çok. Toprak gitmiş, sıfatlar kalmış. Soylu aile isimleri internette satılık. Rus oligarklar, Çinli zenginler Sicilya'nın yeni kartvizitli kontları. Liliana'nın kontesliğiyle hazıra konup onunla evlenmek isteyenler de çıkmış. Şeceresinden emin olmak için büyük dedesinin mezarını açıp DNA talepleri Liliana'nın onuruna dokunmasıyla iş suya düşmüş.

Sicilya aristokrasinin çöküşünü *Leopar* romanında yazan Giuseppe di Lampedusa:

Lükse, keyfe, süse giden asırların birikmiş serveti, eski şarap gibi fıçının dibine hırsın tortusuyla çökerken arkasında rengini bıraktı.

Goethe ve Beethoven'e atfedilen bir anekdot, aristokrasiden burjuvaziye geçişin çarpıcı örneği. Goethe, aristokrat kültürünü, ondan yirmi yaş genç Beethoven, burjuvazinin iktidara oynadığı, ulus bilincinin doğduğu dönemin öncüsü. İkisi Almanya'da kaplıca tatilinde. Sokakta kraliyet ailesiyle karşılaşırlar. Goethe kenara çekilir, şapkasını çıkarır, başını eğer. İstifini bozmayan Beethoven yürümeye devam edip kraliyet ailesinin selamlarını kabul eder. Haddini bilmezliğin şımarıklığında meydanı boş bulan burjuvaziye Molière komedileriyle ayna tutmakta gecikmezken,

aynı sınıftan çıkan günümüz yazarları kendilerini göremez oldu. Sol vicdanlı, para saplantılı, cumhuriyetçi burjuvalar kendileriyle dalga geçebilen yazarlarını bekliyor.

Kahvaltıda Lara heyecanı.

Kahvesinin köpüğünde kalp şekli görünce fırsatı kaçırmadım. Ânında keşfettiğim falcı kimliğimle fincanın dibi yerine gözlerine bakıp anlattığıma tepkisinde, e-postasında, "Ortigia'dan ayrılmalıyım," mesajını çözebilecek ipucu arıyorum.

Tık yok. Falı uzatamadım.

"Kütüphaneyi göstereyim."

Turumuza *palazzo*'nun tiyatro ve balo salonlarıyla başladı. Aile büyüklerinin sekiz kuşak geriye giden tabloları. Erkekler üniformalı, madalyalı, fraklı, silindir şapkalı; kadınlar balo kıyafetleriyle, taçlar, elmaslar. Liliana'nın anneannesi Nicoletta'nın on dokuz yaşında yapılmış devasa tablosu. Beyaz dekolte gece tuvaleti, uzun beyaz eldivenler, yerde Şark halısının üstüne yatmış iki beyaz av köpeği.

"Tabloları satmak zorundalar," dedi. "Liliana'nın babası da mafyanın katlettiği savcılardan. Bayram günü annesini ziyaret edecek. Kapıyı çalmış. Annesinin açmasını bekleyip vurmuşlar."

Acıyı paylaşacağıma, sessiz kalacağıma aklımca konuyu dağıttım.

"Gel de Marlon Brando'ya kızma. Kızılderili soykırımına Hollywood sessiz kaldı diye Oscar'ı reddet, sonra da mafyayı aklayan *Baba* filminde başrole soyun."

"Babasının katlinden sonra zor durumda kaldılar. Taşradan Palermo'ya kadın ve kumara gelen ağalara oda, düğünlerine balo salonunu kiralıyorlar, *palazzo*'nun bir bölümünde de yoksul düşmüş yaşlı akrabaları kalıyor. Çocukken Liliana'yla saklambaç oynarken saklandığım şapeli göstereyim."

Elimden tuttu.

Avluya bakan merdivenlerden iniyoruz.

Terliği çıktı.

Ayak düşkünü Japon erkeklerine hak verdim. Ayakları ellerinden güzel.

Üstüne kırmızı kalpler işlenmiş terliğine baktığımı sanmış.

"*Kitsch* terlikler. Babam öldükten sonra *palazzo*'muzu sattığımız 14 Şubat'ta annem, acımızın şaşkınlığında âşıklar günü diye işportacıdan aldı. Terliklerin üstüne işlenen on dört kalp astrolojide aşka ihtiyatla yaklaşmamızı söyleyen kozmik denklemin simgesiymiş."

Astrolojiye inancını içtenlikle anlatırken ona hurafe kurbanı diye bakmak ne haddime.

Ayak parmakları güzel, terlikler iğrenç.

"Ayak falına da bakarım," dedim.

XIII.

Sultan Selim'in Suya Batan Rüyası

Pasta alla Norma.

Sicilya'nın milli yemeği. Makarna, sarmısak, ricotta peyniri, domates, fesleğen, patlıcan. Yemekten sonra mutfakta sert tartışma. Bulaşık yıkıyordum.

"Erkek işi değil."

"Neymiş erkek işi?"

"Savaş neyinize yetmez?"

"Hey, yapay zekâya kaybedene kadar satranç, Go ustaları erkek."

Altında kalmayacak.

"Londra Senfonisi seçmelerinde jüriyle adaylar arasına perde koymuşlar, her zamankinden çok kadın müzisyen seçilmiş."

Körler, sağırlar diyaloğuna takıldım.

"FKÖ'de gerilla eğitimi almış birini tanımıştım," dedim. "Annesi de avukat. Oğlunun bavulunu yapar, içine yerleştirdiklerini donuna kadar ütüler, erkek işi değil, derdi."

Lara:

"Biz kedileri severiz, siz köpekleri."

Yıkadığım tabak düşüp kırılıverdi. Eğilirken sürahiye çarptım, o da paramparça.

Liliana:

"Bulaşık erkek işi değil, demedim mi?"

Gülerek kırıkları topluyoruz.

"Erkek işlerinde de çuvalladık, dünyayı berbat ettik," dedim.

"Kapitalizm, faşizm, komünizm erkek kafasının icadı. Şapşallarla şaklabanların yönettiği bir dünyada yaşıyoruz."

Liliana yanağımdan öptü.

Lara, Caravaggio'yu nerede bulabileceğimi söyledi.

Resmi bize beş adım. Oratorio di San Lorenzo'da.

Palermo'dayken o da Palazzo Lungarini'de kalmış olabilir mi?

"Ailede kuşaktan kuşağa anlatılan bir aşk hikâyesi var," dedi Liliana, "Anneannem sonra anlatsın."

Az sonra Oratorio'daydım.

Bakımsız ahşap kapısı itmemle açıldı.

Kimse yok.

Ne bekçi ne ziyaretçi. Şansım var. "Aziz Laurentius ve Francesco" resmiyle baş başa kalacağım. Laurentius aşçıların azizi. Öldürülürken ızgaraya koyup yakmışlar. "Çevirin, bu tarafım oldu, arkamı da pişirdikten sonra yiyin," demesiyle ünlü. İsa'yla gövdesinin aynı yerlerinde yara izleri çıktığında mucize demişler. Birini çok benimsersen olağan şeyler. Üniversitedeyken sevgilimin yirmi yaş dişi ağrıyordu. Çekilene kadar benimki de sancıdı. Onun gibi vejetaryen olmaya karar verdiğimdeyse empatim ters tepmiş, "Kişiliksizsin," diye beni terk etmişti.

Lara yanlış yere mi yolladı?

Resim yok!

Yerinde savaş tablosu. İtalya'yı zapt etme hayalinde Sultan Sarı Selim'in İnebahtı'nda suya batan rüyaları. Yarı batık Osmanlı kadırgalarının yanında haçlı bayraklı Andrea Doria donanması. Akdeniz'in bu son büyük deniz savaşında zaferi takdis eden Meryem Ana. Türklerin tarih kitaplarında vurgulananansa Sokullu Mehmed Paşa'nın, "Biz Kıbrıs'ı almakla sizin kolunuzu kestik, siz İnebahtı'nda bizi yenmekle sakalımızı tıraş ettiniz. Kesilen kolun yerine yenisi gelmez, kesilen sakal gür çıkar" lafları. Osmanlı o denli bozguna uğramış ki, şeyhülislam, esir düşenler cennete gidemez, diye fetva vermiş. İnebahtı kahramanı Marcantonio Colonna, Roma'ya dönüş töreninde beyaz ata binmiş, arkasında zincirlenmiş Türk esirleri, yerde sürüklenen Osmanlı sancağı.

Caravaggio'nun resmi?

Yanlış kiliseye gelmiş olmalıyım.

Olsun.

Sayesinde dönemin tarihi, kiliseleri, sanatçılarıyla yolculuk yapıyor, kendimden kaçıyorum. Depresyona, intihara iyi gelir,

psikologları zengin etmezsin. Burada da Giacomo Serpotta'yla tanışmış oldum.

Bu kadar çok heykeli bir arada görmemiştim. Parmağını emen, öpüşen, birbirlerinin pipisini tutan, memesini okşayan, kıçını elleyen, kendinden geçmiş masum yüzlü, mahcup, tombul çocuklar. Dionysos'un şarap âlemlerinden çıkma, sarmaş dolaş Eros çocukları çarmıhta İsa'nın etrafında oynaşıyor. Oratorio'yu Palermo'lu zengin erkekler özel kullanımları için yaptırmış. Halka kapalı bu din kulübü, Serpotta'nın "*putti*" lakaplı, şehvetli görünümlerine eşlik eden masum meleklerle dolu.

Akşam Palazzo Lungarini'ye döndüğümde resmi neden bulamadığımı öğrendim.

Çalınmış. İsabet. Mafya, yani buradaki adıyla Cosa Nostra, resmi sapık dindarların ibret verici tapınağından kurtarmış. Çorbada, sarmısakta, ağaçlarda kalpler gören Lara nereden bilsin çalındığını? Ama ben? Kendinden menkul Caravaggio uzmanı!

Ülkeleri sanata duyarlılıklarıyla sıralarsak İtalya başta gelir. Başkaları milli marşlarıyla ciğerlerini paralarken İtalyan balıkçıları Tosca'nın aryalarıyla coşuyor, konuşmalarını Dante'den alıntılarla süslüyor, tarihlerini ressamlarının adlarıyla anıyor.

Tutela Patrimonio Culturale. İtalyan Sanat Polisi.

Barbarlığın çağdaş temsilcileri ABD'yle İngiltere Mezopotamya işgallerinde Bağdat müzelerinden ilk uygarlıklarımızın eserlerini talan ederken, İtalyanlar evrensel kültür mirasımızın koruyucuları. Başka hiçbir ülkenin çalıntı sanat üzerine ihtisas yapmış polisi yok. En son Napoli yakınlarında mafya babasının yazlığında Van Gogh bulmuşlar. Zengin koleksiyonerlerin gizli sipariş listeleri var.

Tarihin en büyük resim soygununda Boston'daydım.

Polis kılığında iki kişinin Manet, Rembrandt, Degas ve Vermeer'in resimlerini müzeden çaldıktan sonra hâlâ bulunamadı. Başka bir Caravaggio'da işler tersine dönmüş. Malta'dan çalınan "Aziz Hieronymus" kilise-mafya özel işbirliği sayesinde iade edilmiş.

Mafyayı çökertmek düzenin işine gelmiyor. Devlet başkanları geçici. Mafya reisleri kalıcı. CIA, MOSSAD, MI5'da çalışanlar korkak kimi rüşvetçi devlet memurları. Mafyanın raconu, namusu onlarda yok. Tehlikeli işlerini mafyaya havale ediyorlar. İkinci

Dünya Savaşı'nda, Vatikan Hitler ve Mussolini'nin yanındayken CIA İtalyan faşizmine karşı mafya desteğiyle işini yürütebildi.

Çalıntı sanatta esas fail devlet.

Paris, Londra, Berlin, İstanbul müzelerinde yağmalanmış eserler.

Virginia'lı tütün eksperi Karadeniz'de. Örnek almış, Amerika'ya gidecek, orada yetiştirecek. Yola koyulacak, elinde boş kavanozla Rizeli köylü, "Bunsuz olmaz," der, "içinde memleket havası var."

Kafası New York, gövdesi Paris'te heykeller. Londra'da, Antik dünyanın yedi harikasından Halikarnas mabedi Bodrum'da kaçırıldığı meydana dönebilse. Keza Berlin'deki Bergama tapınağı. UNESCO'ya yazdım. Müzeler Anadolu'dan gasp ettiklerinin kopyalarını yapıp yerine koymalı.

Diktatör heykelleriyle portreleri?

Çalmaya tenezzül eden yok.

Yerleri müze değil çöplük.

Kendileri gibi heykelleri de geçici.

XIV.

Caravaggio'nun Enginarı

İkinci Dünya Savaşı yılları.

Haber filminde Amerikalı spiker Sicilya'yı bombalayan uçakların Palermo'yu tanınmaz hale getirdiğini müjdeliyor:

"İtalya ne kadar dayanabilir? Faşizmin yuvası çökene dek taş üstünde taş bırakmayacağız."

Elli yıl sonra.

Repubblica gazetesi, 1996.

"Palermo, Beyrut gibi."

Sırtlarını mafyaya dayamış politikacılarla inşaatçılara dur deme savaşı. İtalyan askerleri sokak başlarını tutmuş, Cosa Nostra'yla savaşıyor. Kazanmışlar. Rantçıların hesaplarında el konan 30 milyar avro Palermo'da bugün kültürü ve parkları yaşatıyor.

Lara şehri dolaştırıyor.

Bilezik satıcısı İbrahim. Libya'dan kaçmış. Annesi Antalya otellerinde oda temizleyicisi. Lara iki dostluk bilekliği aldı, benimkini sağ, kendininkini sol bileğine bağladı. Raconu bilmiyorum. Âşıklar dostluk bilekliği takar mı?

Espresso içtik.

Kukla tiyatrosuna gittik. İspanyol şövalyesi atında şahlanmış, kılıç sallayan Arap'tan sevgilisini kurtarıyor. Gelenek patolojisi. Fosil yakıtçısı Shell CEO'sundan kutup ayısını kurtarsana? Sanatın günüme duyarsızlığının bir örneği daha.

"Seni nenemle tanıştıracağım."

Sevindirdiği kadar ürkütücü.

Nenesiyle tanışmak istemiyorum. Lara sessizliğimden anlamadı mı?

Aileye ilk adım mı? Baba olmadım. Olmam da. Bencillik. Ahlaksızlık. Evlat edinmeli.

İstemem, diyemiyor, peşinden gidiyorum.

Catacombe dei Cappuccini. İki katlı bina. Giriş biletle. Bize hoş geldin dercesine başlarını eğmiş papaz kıyafetinde iki iskelet. Yeraltı koridorlarında yürüyoruz. Raflarda yüzlerce kafatası. Üstü camla kaplı tabutlarda kafataslarına bone geçirilmiş bebekler. Mesleki kıyafetleri iskeletlerine giydirilmiş avukat, muhasebeci, gemici, doktor... Başka koridorlarda hepsi aynı kıyafette işçi sınıfı. Lacivert ceketleri altın düğmeli, beyaz eldiven giymiş kırmızı pantolonlu subaylar, dekolte balo kıyafetinde uzun etekli hanımefendiler, fraklı, rugan pabuçlu erkekler, siyah geniş şapkalı papazlar, boynunda asıldığı ipiyle ellerini önünde kavuşturmuş idam mahkûmu.

İki kadının önünde durduk. Akşam beş çayından sonra Palermo Botanik Bahçesi'nde yürüyüşe çıkmışcasına şıklar.

Biri ipek boneli, diğeri hasır şapkalı.

"Neneciğim merhaba," dedi. "Sana arkadaşımı getirdim."

Sandalyelere oturduk.

Sigara sardı. Büyük teyzesiyle nenesine bizim tanışmamızı anlattı, Ortigia'daki ailesinden haber verdi. Ölen tanıdıklara selam yollamalarını rica etti.

Çıkınca bademli granita dondurması yedik.

Artık aileden mi sayılıyorum?

Palermolu Katolikler dört bin yıl önce Mısır'da, bugün de Meksika'da yapılan ölü ziyaretlerine benzer âdetler geliştirmiş. Noel Baba'lığa soyunmuş ölü aile büyükleri her 1 Kasım'da gece uyuyan çocuklara hediye getiriyor.

Gelenek bir yere kadar. Amerikan kültürü üzerinden çocukları koruyan Sicilyalı psikologların etkisiyle Palermo'nun yeni burjuvazisi âdeti sonlandırıyormuş. Geleneği sürdüren işçi sınıfı. Onların da yüzde elli beşi işsiz.

Lara'yla limandayız.

Batan güneşin kızıllığı, turkuvaz denizin sesi, balık tutanlar... Lara eğildi, yerde gördüğü kalp şeklinde taşı çantasına koydu. Arapça isimli dar dönemeçli sokaklar. Müslümanların 11. yüzyıl Palermo'su. Günümüzde sanat festivallerine ev sahipliği yapan Kalsa Mahallesi'ni gezerken tanıştığımızdan beri ilk defa koluma

girdi. Farkında mıydı göğsünün omzuma değdiğinin? Heyecanımı belli etmedim. Kendisini geri çeker korkusuyla, kolumla kolunu daha sıkı tutmaktan kaçındım.

On dört yaşımda Betty'yle kilisenin dansında yanak yanağa dans ediyorum. Ereksiyonumu fark etmesin diye utançımdan belimi hafif geri çekip virgülleşmemi yeni bir dans pozisyonu sanmış, o da virgülleşmiş, başkaları bizi taklit etmişti. Dans tuttu, belden aşağı temas olmaması kilise aile birliğinin hoşuna gittiğinden o yılın partilerinde "Virgül Dans" yarışmaları yaptılar.

Akşam Gagini lokantasındayız.

Lara, Liliana ve sabah pansiyona gelen, "Hakiki komünisttir," diye tanıttıkları arkadaşları, Agrigento Belediye Başkanı Gia.

Yemeklerimiz geldi.

Lara'nın, "Kuşu tabağımdan alın!" bağırmasıyla irkildik.

Gia, Lara'yı teskin edip patronu tanımasa çıngar çıkacaktı. Garson tavuklu risotto siparişimi yanlışlıkla Lara'nın önüne koymuş. Tanıştığımız gece balıkçıları geyik avcılarına benzettiğinden anlamalıydım. Ağzından et geçmiş biriyle öpüşmek ister mi? Siparişimi değiştirdim. Tavuksuz risotto.

Menüde Caravaggio enginarı!

Haddini bilmezlik.

Çağdaş kültürümüzde meşhur ölülerin adlarına atış serbest. Caravaggio, garsonun getirdiği enginarların hangisinin tereyağında, hangisinin zeytinyağında pişirildiğini sorduğunda, "Kokla, anlarsın," cevabını alınca tabağı adamın yüzüne fırlatmış. Lokanta olayın üstüne atlayıp bunu reklamlaştırmayı fırsat bilmiş. Bir gün menülerde "İsa balığı" da görebilir miyiz? Yemekten sonra sahibinin bir şeyler yazayım diye verdiği lokantanın şık defterine, "Caravaggio enginarının yanına, menünüze 'Picasso pırasası' tavsiye ederim," diye yazdım.

Akşam yemeklerinin özgürlüğünü seviyorum. Japon, Meksika, İspanyol... Uzak diyarlardan, farklı kültürlerden kişilerle sevişiyormuşum gibi beklenmedik lezzetlere arzum akşam kabarıyor. Damak tadımız sabahları milli, akşamları çokkültürlü. Umarım Lara, "Güne çay içmeden başlayamam," diyenlerden değildir. Yoksa bana müsaade.

Cumartesi gecesi Palermo sokakları.

Batı Avrupa'ya medeniyet dersi. İşsizliğin norm olduğu Sicilya'da, kadınlı erkekli gençler parasız yaşam uzmanı. Sokaklarda sarhoş, evsiz barksız yok. Kabız şehir plancılarının akıl erdiremeyeceği buluşma mekânlarında elden ele dolaşan ot. Esrar dumanı, İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze kalan bombalanmış yarı yıkık binalara sis perdesi.

Liliana meydanda şallara bürünmüş genç kadın heykeli gösterdi. Şeytana meydan okurcasına elinde havaya kaldırdığı kocaman haç.

"Rosalia! Palermo'nun azizesi."

"Din sigortası savaşta tutmamış," dedim.

Lara:

"Amerikalı pilotlar kadının havaya salladığı haçı görebilir miydi sanıyorsun? Mucizeler için bakkal defteri gibi hesap tutulmaz. Sicilya'da 1624 veba salgınında Rosalia'nın Palermoluları nasıl kurtardığını kimse unutmadı."

Rosalia gençken inzivaya çekildiği mağarada ölür. Yüzyıllar geçer. Palermo'da veba. Yaşlı bir kadın mağaranın yerini rüyasında görür. Kızın kemikleri Palermo'ya taşınıp şehrin etrafında üç defa dolandırılınca veba biter. Şehir halkı 1624'ten beri her yıl vebadan kurtuluşlarını kutluyor. Azizler, Katoliklerin 7/24 acil destek hattı. Cennette İsa'yla dirsek temasında olduklarından ona kendilerinden siparişte bulunanların dualarını iletmekle mükellefler. Şehirleri, meslek gruplarını, engellileri, hastaları koruyan on binden çok azizin yanı sıra bir de bayrak sallayan milli azizler var. Savaşan iki devlet aynı azizden medet umduğunda? Ruslarla Gürcüler kapıştıklarında ikisi de Aziz Yorgi'ye yakarmış. Vatikan Müslüman bildiği ülkelere de aziz belirlemiş. Türkiye'nin azizi, Caravaggio'nun resimlerinin başkahramanlarından Yuhanna.

XV.

Şışşş, Lara'yı Uyandıracaksın!

Lokantadan döndükten sonra Palazzo Lungarini'de gece yarısı sohbeti. İlgilenmediklerini anlayınca Caravaggio'ya istirahat verdim. Gia'yı dinliyorum. Raskolnikov'u sevmediğini anlatıyor. Sohbetin edebiyata odaklanmasıyla Lara'yla Liliana odalarına çekildi. Gecenin son sigarası dedik.

"Stalin, Tolstoy'a kızmakta haklı. Kahramanları kötü örnek. Aristokrat kocayı haklatacağına Anna Karenina'yı intihar ettiriyor."

"Raskolnikov'a çarı öldürtüp senin gibi komünist mi yapsaydı?"

"Nasıl yazıldığına bağlı. Sorun piyasa yazarlarında. Dostoyevski iyi yazar. Derdi gazetelerde tefrika edilen romanlarını kelime kelime satmaktı. Günümüzde yazarın kendisi satılık. Hele ismi kitabın adından büyük yazıldığında. 'Aman kitaplarımın reklamını yapmayın,' diyen yazar tanımıyorum. Topa girmek, piyasa oyununu oynamak şart mı?"

Ben de o oyunculardan değil miyim? Üstüme almadım.

Şarap koydu.

"Niyet önemli," dedim. "Caravaggio kötülüğü yansıtırken güzeli yaşatabilen, bireyin acısına toplumun vicdanını seferber eden nadir sanatçılardan. Süslü muhalefetiyle kur yapıp düzeni meşrulaştıran sanatçılardan değil. Ne dersin?"

"Dinliyorum."

"Banksy, Charlie Chaplin, Goya, Billie Holiday. Ahlakımızı koruyup taraflaşmadan vicdanımızı diri tutanlar, Viktor Frankl gibi toplama kamplarında yaşamı kutlayabilenler."

"Hiç mi taraf tutmayacağız? Beni Agrigento belediye başkanlığına göçmenleri, kadınları kolluyorum diye seçtiler. Şimdi gidip

onlara Nobel ödüllü diye Sırp katliamcılara arka çıkan Peter Handke'yi mi okuyun diyeceğim? Yoksa adam iyi yazar."

Sandığım kadar katı değil, Gia gibi komünistler de olabiliyormuş.

"Edebiyatın iyisi her zaman çağdaştır," dedim, "sorun ideolojik okurda. Ezra Pound ve Nâzım Hikmet. Birini hapse, birini tımarhaneye attılar. Ancak faşizmle komünizmin iktidarlarından sonra ikisini şair olarak yaşatmaya başladık."

Saçını arkaya attı.

İkimizin bardağına şarap koydu.

"Gençlerin bana oy vermesinin bir nedeni afişlerimde slogan ve fotoğrafımın olmaması, yapacaklarımın madde madde yazılmasıydı."

"Başa dönüyoruz Gia. Dönmeliyiz. Yaptığın gibi anonimleşerek. Türümüzün yaratıcılığının ilk ifadesi kırk bin yıl öncelere giden mağara resimleri. Hepsi anonim. Ehramlarda freskler, katedrallerde heykeller, camilerde çiniler... Hangisinde imza var? Tarihimizin bilinen ilk kitabı *Gılgamış*'ı, İngiliz edebiyatının ilk eseri *Beowulf*'u kim yazdı? İzlanda'dan destanlarımız. İmzasız. 'Ben, ben, ben' devrimiz kapanmanın eşiğinde. Birey Don Quijote'yle başladı, totaliter rejimlerde susturuldu, '68 kuşağıyla canlandı, günümüzdeyse kimlik şaşkınlığında uzatmalara oynuyor. Kimsenin adını bile duymak istemiyorum. Sevgilim de ad değiştirsin her buluştuğumuzda."

Gia'nın bakışlarında aldım başımı gidiyorum. Futbolcuların gollerini, imamların peygamberlerini, diktatörlerin kendilerini anlatmalarından farkım yok.

"Bireyi yüceltmeye son verdiğimizde, yaratıcılığımızın yeni dillerinde tiyatro, şiir, roman gibi miadını doldurmuş kalıplardan özgürleşen sanat çokkatılımlı olacak. Yeni iletişim teknolojileriyle eserin her sunuşunda değişmesini de sağlayan interaktif boyutu ekle, ne eser ne de kişi adı aklımıza çakılacak. Piyasa sanatı müşteri bulamayacak. Bulamayacak çünkü zevklerimizle, becerilerimizle, ufkumuzla o denli ayrışacağız ki, tepeden inme, en iyi, en güzel, çoksatar sanat boyunduruğundan kurtulacağız."

"Sana isim taktım. İyimser gerçekçi."

"Hız yerine, yaşam kalitesini pekiştiren *slow food*, *slow city* gibi akımlar, Küresel Gezi adını verdiğim yeni gençlik hareketleri. Hepsi anonim."

"Korkum da bu ya. Bu sefer yapay zekânın kurbanı olmayalım."

"Klasik laftır, bıçak elma da soyar adam da öldürür. ABD eski başkanı Roosevelt, 'Korkudan başka korkacak bir şeyimiz yok,' demişti."

İçtikçe güzelleşirken Marx'ı da devreye sokayım dedim:

"'Herkesten kendine, herkese ihtiyacına göre' yaşayacağımız dünyanın eşiğindeyiz."

Sigarasını yaktım.

Kadehlerimizi tokuşturduk.

Sazımı bırakmadım.

"Değişime politikacılardan değil, yazarlardan başlamalı. Sivrisinek vızıltısı etkisinde protesto dilekçelerine imza atacaklarına, gündemden düşmeyeyim diye doğru zamanı kollayıp ara sıra beyan vereceklerine, işe kendi mahallelerinden başlasınlar. Arkalarından konuşacaklarına, oportünist yazarları ifşa etsinler, yeni pencereler açacak genç yazarların kitaplarının basılmasına destek olsunlar. Kendilerini tekrarlayarak fosilleşmesinler. Dünya edebiyatını en az tercüme eden Amerikalı ve İngiliz yayınevlerinin kültür emperyalizmine dikkati çeksinler."

"Anlattıklarının tersi oluyor," dedi. "Londra'da adını da İngilizce telaffuzuyla yazan Türkiyeli kadın yazar, durup dururken cinselliğimde çift taraflıyım, diye basınına beyanat vererek kendisinden konuşulmasını sağlamış. Şimdi ben de aseksüelim desem? Bana ne? Bize ne? Yeni kuşaklar şöhret budalalarına ibretle bakıyor. Gelecek, değişken zeminlerde akışkanlıklarını yaşayanlarda."

"Esas olan sanat. Bak Palermo'ya. Normanlarla Araplar dinleri adına savaşırken, sanata gelince birlikte yarattıkları mimarinin örneği yok. Sanat birleştiriyor. Futbol diyenler de var ama tarihinde atılan golleri toplasan bir Hamlet'in bir cümlesi etmez."

"Abartmıyor musun? Maç mı, tiyatro mu desek, kaç kişi Shakespeare der?"

Kadehimi kaldırıp "Goool!" diye bağırdım.

"Şışşş, Lara'yı uyandıracaksın!"

Odama geçtik.

XVI.

Yattığınızda Sabah Beşti!

Nero d'Avola'ya devam.

Yatağa uzandı, sigarasını yaktı, bana bakıyor.

Caravaggio inzivamda konuşacak kimsem olmadığından söyleyeceklerim birikmiş.

"Antifaşist olmakla vicdan tazeleyen solcu yazarlar yüzyıl boyunca kâbusa dönüşen ideolojilerin kuklası olduklarını fark edemediklerinden toplumda kucaklayıcı olamadı."

Sırası mıydı komünistlere laf atmamın?

Vites değiştirdim.

"İdeolojilerin çöküşü, Camus, Sartre gibi varoluşçu yazarların tükenişi, şimdi de yerlerini çoksatarlar aldı derken, çağdaş edebiyat, bırak sınıfta kalmayı, neredeyse silindi."

Neler diyorum? Öfkeli miyim? Meşhurlar gibi yazamadığımın kıskançlığı mı?

Gia dinledikçe coşuyorum.

"Thoreau, Amerika'nın savaşlarına gidecek diye vergi ödemeyi reddedince apar topar yaşadığı köyün hapishanesine atılır. Tesadüfen oradan geçen yazar arkadaşı Emerson onu parmaklıklar arkasında görünce şaşırıp, 'Henry! İçerde ne işin var?' diye sorduğunda, 'Sen dışarıda olduğun için içerideyim,' cevabını alır. Çağdaş yazarları sivil itaatsizlikte hapse girmeye çağırmak haddim değil. Lakin onlar da bilsinler ki, duyarlıklarını süslü sözleriyle dillendirdiklerinde inandırıcı olmuyorlar. Evet, iyi yazıldığında evrensel insan bozacı da olabilir, âşık da. Ama roman kahramanlarını çevremizden, günümüzün acılarından koparmak! Yazarlar başka bir gezegende mi yaşıyor? Bencillik, korkaklık, oportünizm? Küresel ısınmadan, savaşlardan, kapitalizmin ruhumuzu tüketmesinden

soyutlanmak olur mu! Romancının evrensel değerleri gözeten hayat felsefesi olmalı."

"Yarın hava nasıl olacak?" diye sordu.

Kendimi kovalıyorum.

"Don Quijote'yle başlayan bireyi tanımamızın Dostoyevski'yle zirveye ulaşmasından sonrası taklit ve absürtlüğün ıvır zıvırı. Ben, ben, ben devrimiz kapanmanın eşiğinde. Şahlanan atlarda heykellerini yaptığımız kahramanlarımız bitti. Yunanistan, Brezilya, Mısır, Tunus, ABD, İran... Küresel Gezi adını verdiğim hareketlerin hepsi lidersiz. Meşhurluk bitti, patolojiye dönüştü."

Gia yatağımda, ben lafta.

Yastıktan doğuruldu.

"Sivil itaatsizliği yazarlara borçlu değil miyiz?"

"Lafı bana ters geliyor," dedim. "Barış için savaş lafı gibi. Belediye başkanısın, seçmenlerini itaatsizliğe mi çağıracaksın? Asıl itaatsizler koydukları yasaları çiğneyen düzenin temsilcileri."

"Şarap bitti mi?"

Oturma odasında viski buldum. Lara'nın kapısı aralık. Sesimiz gitmesin diye usulca kapadım.

Gia yataktan doğruldu.

"Lara erken kalkar, çocuk gibidir."

"Liseden mi arkadaşın?"

"Onu tanımıyorsun."

Viski istemedi. Alışığım. Adı "viski içen sosyalist"e çıksın istemeyenlerden. Orwell'in *Hayvan Çiftliği*'nde domuzlara benzetilme korkusu. Mutfaktan şarap getirdi.

Yola devam.

Hatırladıklarımın bu kısmını, ayık kafayla akışı koruyarak yazdığım günlüğümden kontrol ettim, eksik yok.

"Lara on beş yaşında. O zaman da programlıydı. Sessiz, çalışkan. Resim yapar. Erken yatar, bizlere pek katılmaz, hafta sonları tek başına bisikletine atlar, kırda dolaşırdı. Ciane'de yüzmeye gitmiştik. Seni götürdü mü? Ortigia'ya yarım saat. Adını nehirden alan bölge doğa korumasında. Bisikletlerimizle oradayız. Çıplak yüzdük. Bizimkinin memeleri hepimizden önce çıkmış, 'Haydi Hollywood'a,' diye takıldık, poz verdi, Marco fotoğrafını çekti. İt

herif, ailene gösteririm, diye buluşmaya zorlamış. Erkek kardeşinin oğlanı dövmesiyle mesele, Lara da erkeklere kapandı. Seni buraya getirdiğine şaşırdım. Zararsız bulmuş olmalı. Öyle misin?"

Söyleyecek laf çok. Nasıl cevap vermeli?

"Dinliyorum."

"Bekâretini otuz yaşına geldiğinde yanağına öpücük değmeden koruyan bu sarışın ela gözlü Sicilyalı güzelimiz," evet, böyle anlattı hafif dalga geçerek, "evlilik taleplerine direndi. Babası genç yaşta öldüğünde, çalışmayı ayıp sayan erkek kardeşleri Noto yakınlarında sattıkları toprakların parası bitince dara düştüler. Belki görmüşsündür, ellerinde kalan, Ortigia girişinde, köprünün yanındaki metruk pembe *palazzo*. Masrafı çok diye almaya kimse yanaşmıyor."

Bu kaçıncı kadeh tokuşturmamız. Şarap çarşafa damladı. Havlu getirmek için telaşlandım.

"Rahatını bozma. Bulaşık sabunu zehir gibidir, sabaha çıkartırım," deyip devam etti.

"Lara'ya evlenme baskısı. Catania sahilinde topraklarını Rus şirketi Lukoil'in petrol rafinerisine satan Como ailesi namus kurtaracak. Adı çıkacak diye korktukları eşcinsel oğullarına Lara'yı uygun bulmuşlar. O da razı. 'Ortigia Meryem'i' lakaplı Lara'mız evlenecek. Fotoğrafını çeken Marco'dan tehdit. Gözü avında. Adam kafaya takmış, ortaokuldan beri fotoğrafı saklamış."

Gece boyunca bana cilve yapmışken Gia artık başka bir âlemde anlatmayı sürdürüyor...

"Kirletilmiş kadın denmesi için çıplak fotoğraf yetiyor. Hâlâ böylelerimiz var Sicilya'da. Ortigia, Meryem'ini çıplak görecek. Evinin duvarlarına orospu yazılması, pencerelerinin taşlanması kaçınılmaz. Kız ne yapacağını bilemeyince kaçtı. Ortigia'dan ayrılırken yolda yalnız kalmamak için sana sığınmış. Şimdi beğendin mi feodal namusumuzu? Sen de şimdi gel bana komünizmi batıradur. Çin'de, Sovyetlerde devrim olmasaydı kadın, erkeğin kölesi kalacaktı."

Gece uzadı. Neler konuştuk; hatırlamıyorum. Günlüğümde de yok.

Eli dizimde. Başı omzumda. Saçları burnumu gıdıklıyor, hafif horluyor, pozisyonu bozmak istemiyorum.

Cep telefonu çaldı.

Odasına gitti.

Geç uyandım.

Kahvaltıda Lara, "Yattığınızda sabah beşti," dedi.

Kalp şeklindeki bisküvisinin yarısını bana verdi.

XVII.

Korkak Dinler Yarışması

"Sicilya'yı görmedinse İtalya'ya gelmemiş sayılırsın," diyen Goethe karşılıksız aşkının çaresizliğinden buralarda. Belli. *İtalya Seyahati* kitabı, aşktan yoksun bakkal defteri gözlemleri. Kahramanı Werther gibi, "Ah, başıma gelenler" bencilliğinde intihar etmese de yaşam sıkkını. Agrigento'dayken görkemini Ayasofya gibi şatafattan değil yalınlığından alan antik yapıların ulviliğine ruhunu kapatmış.

Tapınaklar Vadisi'ndeyim.

Akdeniz'e hâkim tepede, Roma tapınaklarının etrafında bağlar, bademler, kelebekler.

Yoldan saptım sayılmaz. Agrigento, Ortigia yolu üstünde.

Gia, arkamızdan ayrılmayan korumasından endişelenmemi söyledi.

"İşsiz gençlere devlet çözümü. Yoksa mafya istese bildiğini okur."

"Korkmuyor musun?"

"Amerikalılar gibi soru sorma. Onlardan olmadığımı nereden biliyorsun?"

"Doğru. Agrigento'lulara güvenilmeyeceğini okumuştum. Ne de olsa Kral Phalaris'in memleketi."

"Masum Müslümanlara Guantánamo cehennemi de sizin marifetiniz. Phalaris'i nereden duydun?"

"Psikolojik İşkence dersimde bronz boğasını anlatmıştım."

"Demek üniversitelerde derslerini okutuyorsunuz. Guantánamo rezaletinizi belediyemizin 'Emperyalizmin Unutulan Kurbanları' festivalinde mahkûmların şiirleriyle andık. Bak!"

Telefonuna kaydetmiş.

Doğru mu otların yağmurdan sonra yeşerdiği?
Doğru mu çiçeklerin baharda filizlendiği?
Doğru mu kuşların tekrar yuvalarına göçtüğü?
Doğru mu somon balığının akıntıya karşı yüzdüğü?
Doğru! Evet, doğru. Hepsi birer mucize.
Doğru mu peki, günün birinde Guantánamo'dan ayrılacağım?
Doğru mu günün birinde evime döneceğim?
Yelken açıyorum düşlerimde, rüyamda görüyorum memleketimi.
Sanat edinmişler işkenceyi.
Sanat edinmişler acıyla bitkinliği işlemeyi.
Sanat edinmişler hakaretle aşağılamayı.
Yasa önünde yasasız,
İnsan önünde saygısız,
Acımasızlar, sütdişi yeni çıkmış çocuklara.

"Guantánamo'da kaç yıl yargılanmadan içerdeler. Yirmi yıl önce Amerika'da imza, protesto, miting derken unuttunuz. Vicdanınız bozuk para. Kendinizi her yıl yeni kurbanlarınızla avutuyorsunuz. Bu yıl modanız LGBTQ. Geçen sene siyahlardı. Önceki yıl kadınlar. Evet, Phalaris buranın tiranıydı. Bronz boğası tarihin bilinen ilk işkence aleti. İçinde yakılan ateşte yananların dumanı boğanın burnundan, feryatları da ağzından çıkıyormuş. Müzede maketi var."

Neden bana Amerikalı diye taktı? Palermo'da rahattı.

Sabah kahvaltımızdan sonra Lara evden bir şey söylemeden çıkmıştı. Yola çıkmadan bıraktığı notu okudum.

"*Buon viaggio*. İkinize de iyi yolculuklar!" Sonunda da bence zorlama bir ilaveyle: "Sevgiler."

Gia'yla Palermo'dan gelirken yolda konuşmamıştık. Mola verdiğimizde:

"Gece odanda beraberken bana telefon eden Lara'ydı. Senden hoşlandığını bilmiyordum. Kullanıyor sandım."

Avcı ruhum canlandı.

Kızların ikisi de benimle ilgileniyor! Çapkınlığıyla ünlü arkadaşım gittiği ülkelerde çükünü turist gibi dolaştırır, "Peşinde iki kız varsa birisi verir," derdi.

Gia'nın bundan sonra söylediklerini beklemiyordum.

"Burası Sicilya. Ancak tanınmadığım yerlerde sevişebiliyorum. Seni İngiliz sandığımdan önce ilgilenmedim. 'Şurana mı dokunayım, burandan mı öpmemi istersin' nezaketiyle seksi öldürüyorlar. Zavallı İngiliz kadınları. Şimdi Amerikalı çıkman da kötü oldu. Partiden ters bakarlar. Demin gergin olduğumdan tersledim, affedersin."

"Solculardan alışığım," dedim. "Arkamızdan konuşur, Amerika'ya düşmanlıklarından Çin'i bile tutarlar. Pekin'de yaşamak isteyeniyse görmedim."

"Gece iyi yapmadık. Odana gelmemeliydim. Lara'yı üzmek istemem. Akşam ağabeyimle kalırsın. Sabah tapınakları dolaş. Ben işten çıktıktan sonra görüşürüz."

"Hayatını değiştiren kitap oldu mu?" diye sorana cevabım *Pinokyo*. Tilki'nin onu aldatıp kaçırdığını okuduğumda herkese güvenilemeyeceğini öğrenmiştim. Dün geceden sonra Lara bana güvenir mi? Önüne masumiyet maskemle mi çıkacağım?

T. S. Eliot'ın kayıp 20. yüzyıl insanı Alfred Prufrock olmayacağım.

Ve zaman olacaktır mutlaka
Sokak boyunca kayan o sarı dumanın,
Pencere camlarına sırtını sürtmesine;
Zaman olacaktır, zaman olacaktır
Karşılaştığın yüzleri karşılayacak bir yüz hazırlamak için;
Öldürmeye ve yaratmaya zaman olacaktır,
Ve günlerce çalışması için ellerin
Bir soruyu kaldırıp tabağına bırakan;
Senin için zaman ve benim için zaman,
Ve daha da zaman yüz tane kararsızlığa,
Yüz tane görüntü ve düzeltiye,
Kızarmış ekmekle çaydan önce.

Âşığım.
Lara'yı seviyorum.
Üzülme J. Alfred Prufrock.
Dünya değişecek.

Değiştireceğim.

Değiştireceğiz.

Tapınaklar Vadisi'nde yapılar tektanrı totalitarizmi öncesi çoğulculuğun simgesi. Dünyada başka hiçbir yerde aynı mekânda bu kadar çok tapınak yok. Zeus, Herakles, Hera gibi tanrılara adanan mermer sütunlu yapılar, büyüklük marifetse, dünyanın en büyüklerinden. Hepsinden görkemlisi Concordia Tapınağı, John Lennon'ın "Imagine" şarkısına göz kırparcasına, hiçbir tanrıya adanmamış.

Hıristiyanlığın üç beş kişinin inancından çıkıp imparatorluk dini olmasıyla lanetledikleri tapınaklar kimlik değiştirmiş. Roma tapınaklarından şeytanı kovmuşlar, takdis etsin diye İsa'ya seslenmişler, kapısının yerini değiştirip adına kilise demişler. Ödüllere inansam, Korkak Dinler Yarışmam'da birinciliği Hıristiyanlara verirdim. İncil'den bile korkmuşlar. Türkler de fena değil ya. Arapçaya talim ediyorlar. Katoliklerde halkı cahil tutmak için kutsal kitaplarını Latinceden anadillerine çevirenlerle çevirileri okuyanlara ceza, Martin Luther çıkana kadar ölüm.

Vatikan korku imalatçısı.

"Dünyada cehenneme sığmayacak kadar çok şeytan var," der Shakespeare.

Papa V. Sixtus. Mısır tanrılarına kompleksinin korkusunda, dikilitaşlarını Vatikan'a boyun eğdirircesine Roma'ya taşıtıp huzuruna getirtmiş. Şeytan Hıristiyanlığın icadı. Eski Yunan ve Roma dinlerinde benzeri yok.

Şeytan,

Ağacın kovuğunda olmasa yatağının altında,

Cehennem'de vecde gelip dans edende,

Balık oltadan son anda kaçtığında,

Kazada, belada, gördüğümüz yerde,

Faust gibi onunla pazarlığa oturanda,

Bosch, Bruegel, Botticelli'nin resimlerinde,

Cehennem kâbusunu yaşatan Dante gibi yazarlarında,

Dehşeti dillendirip cadılara atfettikleri büyülerden kaçanlarda,

Korkularından onları katledenlerde,

Engizisyon paranoyasında topluca çıldıranlarda,

Cüzamlıdan kaçarcasına kâfir belledikleri topraklarından sürenlerde.

Mısır, Yunan ve Roma. Tanrı'yı insanlaştırır, gücünü başka canlılarda, timsahta, aslanda, inekte görürken Hıristiyanlar insandan korktuklarından mı İsa'yı tanrılaştırmışlar?

Çağdaşlaşma çabasında Vatikan şeytanlarını tozlanmaya bırakınca korkutamadığı müritlerini kaybetti. Başrakip Müslümanların şeytan taşlayarak çoğalması onlar için ürkütücü.

Dinler korkak.

İnananlar gibi.

Büyük oyunu gören Agrigento'lu Pirandello bana şehirdeki müze evinden göz kırpıyor. *Altı Kişi Yazarını Arıyor* oyununda, seyirciler sahneyi basıp aktörlerle yönetmene, "Aslolan biziz, çekilin," derler:

"Yıkılın karşımızdan, oyun artık bizim oyunumuz!"

Homeros'un destanlarından da tanıdığımız, insan huyu ve görünümünde Yunan tanrıları ne dünyayı ne de kâinatı yaratma iddiasında.

Yunan da Hıristiyanların ırkçılığı da yok. Tanrı heykelleri siyah kalkerden. Kiliseyse siyahları, kardeş katili Kabil'in soyundan geliyorsunuz, diye aşağılamış. Güney Afrika'da Apartheid rejimi, bu gerekçeyle ırkçılığı meşru kılarken, siyah kölelerinin torunları bile kilise abonmanında. İstisna Müslüman olan Malcolm X gibiler. Onu da katlettiler.

Nereden aklıma geldi şimdi?

"İdeolojiler düşünce, dinler duygu hapishanelerimiz," dediğimde Lara sormuştu:

"Senin için özgürlük ne?"

"Heisenberg'in belirsizlik ilkesi," demiştim. "Özgürlük belirsizliktir."

Lafı kolay.

Lara kafamı karıştırıyor.

Bir yere oturtamıyorum.

"Gece sana arzularımın, gündüz düşüncelerimin dünyasında yaşıyorum," dediğimde konuyu değiştirmişti.

Zor. Zor. Zor.

Aşk halinde kendi Kafdağı'mdayken Lara'yla dans zor.

XVIII.

Sevgisizliğin Acısını Bilemezsin

Gia beni, Komünist Partisi'nin Agrigento'daki merkezine götürdü.

"Çirkin Amerikalı" olmadığımı görsünler istiyor. Sicilya'nın ilk sineması iflas edince parti merkezi yapmışlar. Giriş katında fotoğraf sergisi. ABD'nin kuruluşundan bu yana iki yüz yıl boyunca ona buna açtığı savaşlar.

Gia:

"Amerika hep birisiyle savaşta."

Serginin küratörünün doğumundan bu yanaki savaşları. Günlüğüme not ettim. Kore, Küba, Vietnam, Dominik Cumhuriyeti, Lübnan, Granada, Panama, Irak, Somali, Haiti, Kosova, Afganistan, Libya, Suriye. Hepsi ABD saldırısı.

"Ülkemizin üçte birini de satın aldık," dedim.

"Bay Boston'lı! Kızılderilileri unutma."

"O soykırımdı. Topraklarını satın alan başka ülke duydun mu? Ruslardan Alaska, Lenape kabilesinden Manhattan, Napoléon'dan Lousiana ve ötesi, İspanyollardan Teksas, Florida! Eski başkan Trump da Danimarka'dan Grönland'ı almak peşindeydi. Toprakları dolarla."

"Senin gibilerin ülkenize yüklenip eleştirmesi tarihinizi temize çıkarmaz," dedi. "Biz idealiyle."

"Peki, ya komünistlerin işçi sınıfı yalakalığı; kapitalistlere sövmek kolay. Silah fabrikalarında çalışan işçileri barış için greve çağırsanıza."

"Bilinçlenmek zaman alıyor."

"Bunlar tepeden inmecilik. Türkiye'nin en çok oy alan sosyalist partisi liderinin köylülere konuşmasında, 'Kapitalizme karşı bilinçlenmelisiniz' lafını piliçlenme diye anlamışlar."

"Sen her şeye karşı mısın?"

"Amerika'nın isminin bir yalancının adından geldiğini biliyor muydun? Portekiz'de Colombo'yla aynı odayı kiralayan Amerigo Vespucci ondan duyduğu yolculuklarını yazınca haritacı Waldseemüller de Yenidünya'ya Amerika adını vermiş."

"Amerigo Amerika'ya gitmemiş mi?"

"Sonradan çıktığı yolculuklarda görmüş. Ya Vatikan? O da yalan üzerine kurulu. Papa, Konstantin'in Bizans İmparatorluğu'nun yarısından fazlasını Vatikan'a verdiği sözde belgeye dayanarak, orası ona burası sana diyerek Hıristiyan ülkelere dünyayı dağıtmış. Güney Amerika'yı İspanya'yla Portekiz arasında bölüştürmesi bundan mesela. Sahtekârlık bin yıl sonra ortaya çıktı. Raphael bu yalanı tezgâhlayanlardan. Konstantin'in papanın önünde diz çökerek belgeyi sunmasının resmini yapmış. Dante'den ezberlediğim birkaç kantosundan biliyorum. 'Cehennem'in XIX. Kanto'sunda Vatikan'ın bu sahtekârlığını yüzüne çarpar:

Ey Constantinus, mezhep değiştirmen değil ama,
Zengin olan papanın aldığı drahoma
Nice kötülüğün anası oldu.

Atatürk hilafeti kaldırdı, siz komünistler halledemediniz, Vatikan'ı beceremediniz."

"Haklısın. Vatikan topraklarına Cumhuriyet el koyduğunda sefillere oynuyorlardı. Güvercinlerin delik damından sıçtığı, sıçanların cirit attığı, lağımların tıkandığı, ısıtmanın çöktüğü sarayında Papa'nın işi bitikti. XI. Pius halkı faşizmi desteklemeye çağırınca Mussolini Vatikan'ı bağımsız devlet yaptı. Faşizmle kilise kol kola. İkinci Dünya Savaşı'nda Nazi altınlarıyla zenginleşti. Soğuk Savaş'ta Amerikan emperyalizminin komünizme karşı ruhani taşeronluğunu üstlendi. Şimdi de kapitalizmin ahlaki çöküntüsünde meydanı boş bulan Papa tribünlere vicdan kartını oynuyor. Şimdi anladın mı? Bugün pazar, ailemi göreceğim. Agrigento'ya gelmişken Santo Spirito'yu görmeden olmaz. İlahi koro kulağının pasını temizlesin. Gelip seni alırım."

Dinleri güçlü kılan ne?

Politikacıları susturabilirken din adamlarının önünde susuyoruz. Tarihte işledikleri cürümlerden yargılanmamaları Tanrı korkumuzdan mı, yoksa inançlara saygımız iyi niyetimizden mi?

Ruhlarımızın avcısı ruhbanlar,

Hazır cevaplarıyla korkularımızı sigortalayanlar,

Mürit peşinde peygamberlerini yarıştıranlar,

Tanrı'nın bilirkişisi olamaz.

Gia, kiliseye piknik sepetiyle geldi.

"Papaz seni bir komünist kiliseye getirdi diye sevinecek. Bak, senden başka turist yok, hepsi pagan tapınaklarında diye kızıyor."

"Mısır'da da Müslümanlar 'Kahire'de el-Ezher Camisi varken, turistler putperestlerin ehramlarında,' diye öfkeli."

Tapınaklar Vadisi'nin kıyısından plaja indik.

"Dün gece kısmet değilmiş," dedi. "Bak şimdi ne yapacağız."

Denizde ellerimizi suyun üstünde tutarken karadan bakacak olanlara çaktırmadan deniz altından bacaklarımızı birbirimize sararak belden aşağı oynaştık. Sahile çıkıp adını etmediğimiz Lara'nın gölgesinde sohbet ettik.

Gözlerim Gia'nın bikinisini okşuyor.

"Bomba gibi göğüslerin İtalyancası?"

Güldü.

"İltifat mı, beni kızdırmak mı istiyorsun?"

"Dinle," dedim.

Ölüp gitti sanarak özlediğim tüm dostlar
Senin güzel göğsünde bir araya geldiler:
Orada hem aşk hem aşkın her varlığı hükümdar...

"Yani?"

"Shakespeare'in."

"Boş ver."

"Bomba benzetmem boşuna değil. Bikini Takımadaları'nda Amerika'nın patlattığı hidrojen bombasından sonra yerli halk radyasyon yüzünden adadan kaçarken Parisli modacı Bikini ismi verdiği mayoyu pazarlamış. Gerisi malum, bomba gibi memeler."

"Bizim papazlar da nükleer bombalara ses çıkarmazken, bikini giyenler günah işliyor, der."

Lafımı, dişiliğine dikkatimden politikaya çevirebilmem hoşuna gitti.

"Amerika'nın iddia ettiği gibi Hiroşima'yla Nagasaki'de attığı bombalar savaşı hemen bitirmek için değil. Teslim olsunlar diye gözdağı vermek isteseler, gözlemci çağırır, atomu denizde patlatırlardı. Almanya'dan pişmanlar, dertleri Sovyetlerle bölüşmeden Japonya'yı ele geçirmek."

Baktığımın gene farkında.

"Nörologlar, erkeklere bikinili kadın fotoğrafları göstermişler. Beyinlerinde uyarılan bölge tornavida, çekiç gibi aletlere tepki gösteren yerle aynı. Duygu ve düşünceye odaklı kısımda tık yok."

"Yani?"

"İki Japon erkeğim oldu. Onlar da hedefe odaklı ayak parmağı sapıkları."

"Kadın kıyafetinde dolanmalıyım. Belki sizi daha iyi anlarım. Sen hiç erkek rolüne girdin mi?"

"George Sand'ı severim."

"İstediğinde erkek kılığında, istediğinde Chopin, Musset, Flaubert'le yatakta."

"Derdi erkeği memnun etme maskaralığından kurtulmak. Yatmak değil, yeni diller arayarak yaşamak. Mesela, âşık olup sevdiğin erkeğin kölesi olmamak."

"*Brava.*"

"*Brava* mı? Sevgisizliğin ne kadar acıttığını bilemezsin."

Denize girdik.

Şarap, sandviç.

Kalktı. Parti toplantısına gidecek.

Koruması beni otobüse bıraktı.

Ayrılırken son sözü:

"Lara'yı üzme."

XIX.

Karanlıklar Karargâhı Konstantinopolis

Arkadaşım İngiltere'de dünya şehirleri kitabı derliyor. Benden de İstanbul'u istemişti. Bugün cevap geldi. "Bunları okumamız için daha erken."

İstanbul bahtsız şehir.

Yeni Roma diye anıldığında, "Bu şehrin sokaklarında insandan çok tanrılar geziyor," denirken tarihin ilk dini diktatörlüğü burada. İskender, Avrupa'yla Asya'nın kültür ve dinlerini çoğulcu bir toplumda buluşturmuşken, kilise Yunan'dan gelen soru sormanın, kritik düşüncenin, sivil yaşamın sonunu getirmiş.

Bir numaralı düşünürleri Aziz Augustinus, "Merak hastalıktır, işimiz evreni açıklamak değil, cennetin yolunu göstermektir," der.

Antik Dünya'nın Yedi Harikası'ndan Efes'te Artemis Tapınağı, Bodrum'da Halikarnas Mozolesi, Konstantinopolis'te Zeus Abidesi, İskenderiye Kütüphanesi başka tanrılara adandıkları için yıkılmış. Hıristiyanlık kadar kültür soykırımcısı başka din olmadı. Son yılların Müslüman fanatikleri onların suçlarını unutturdu. Vatikan'dan ne zaman hesap soracağız? Tersine gönüllü bağışçıyız. Michelangelo'nun fresklerini, Raphael'in resimlerini görelim diye dünyanın en çok ziyaret edilen Vatikan Müzeleri'nin kasasına utanmadan para koyuyoruz.

Hıristiyanlığın devlet dini olmasıyla İsa'nın mağduriyetinin simgesi haç, Bizans askerlerinin kalkanlarında katliam için şahlanmış.

Yetmemiş.

Kırda kentte tapınak, heykel, kütüphane, tiyatro, forumları yağmalayıp tahrip ettikten sonra Roma tanrılarına inançlarını sürdürenler, Yunan felsefesini benimseyen aydınlar, Yahudilerle evli olanlar katlediliyor. Günlük hayat dini buyruklarla ilkelleşiyor.

Konstantinopolis'e kâbus çöküyor. Sevişmeye, gülmeye, sanata, eğlenceye şeytanın bizi ele geçirmesi diye bakılıyor.

Kilise, Roma lejyonlarının hiyerarşisi ve rütbelerinin taklidinde örgütlenirken, saflarına kattıkları toplumun dışlanmışlarını, paralı askerleri, köylerinden kopan gençleri manastırlarda askeri disiplinle koşullandırıyorlar. Köy-kent bakmaksızın halkı İsa'yla sindirmeye, katliama ve yağmaya yolluyorlar.

Olimpiyatlar kaldırılıyor, at arabası yarışları, hayvanlara işkence edilen eğlenceler yaygınlaşıyor, çocuk yapmak dışında cinsellik lanetleniyor, tiyatro İsa öğretisine indirgeniyor, klasik Yunan tragedya ve komedileri, halkın dans etmesi yasaklanıyor. Sanat içimizdeki tanrıyı yaşatırken, tanrıları sanatı susturuyor.

Gülmek, güler yüzlü olmak kınanıyor, Platon'un felsefe akademileri kapatılıyor, matematik dini bayramların hesaplanmasıyla sınırlandırılıyor, dönemin önde gelen astronom ve matematikçisi Hypatia, Yahudilerden miras kadın düşmanlıklarıyla katlediliyor. Köprüler, yollar, sukemerleri çökmeye bırakılıp ruhbanlarla asiller ganimetleriyle yozlaşırken şehvet yuvası dedikleri hamamlar kapatılınca kiliselerde pislikten, kokudan geçilmiyor. Yıkanmama âdeti köylü, kral fark etmeksizin Hıristiyanların olduğu her yerde, yakın zamanlara kadar süregeliyor.

Hıristiyanlar taraflaştırma tetikçisi.

Yahudilerden farklı olabilmek için İsa'nın sünnetli olduğunu yadsıyıp erkeklerine sünneti yasakladılar. Romalının nefesinde, yediğinde, elinin değdiği her şeyde şeytan var, dediler. Vatandaşlık andını reddettiler, sapıkça şehvet duydukları şehitlik efsaneleriyle gözlerini karartıp imparatorluk adına ne varsa yıkmaya koyuldular. İsa öğretisini tersyüz eden imparator kıyafetinde papalarını tahta oturtup dünyaya yayıldılar. İsa katilleri diye Yahudileri, vahşiler diye de zapt ettikleri kıtalarda, Avustralya, Afrika, Amerikalarda yerli halka kıydılar.

Roma İmparatorluğu'nu Hıristiyanlar çökertti! Sonra da resmi tarihlerinde, "Romalılar bize kötülük etti," diye ağlıyorlar. "Zavallı Hıristiyan" reklamını iyi yaptılar. Askeri isyana çağırır, suikast tertipler, tapınaklara saldırır, şehri kundaklarken. Hollywood

mizansenli Roma'da Kolezyum'da aslanlara yem oldukları masalını ilk 16. yüzyılda uydurmuşlar.

Karanlıklar karargâhı Konstantinopolis, Hıristiyanlığın ilk başkenti.

İstanbul, neler yaşamışsın.

Bir an için kendinden kabul et beni.

Kendi Kentime Ağıt

Sabret.
Dinle.
Kentimizin eski simgesi tavuskuşu,
Yelpazesinde açtığı renk cümbüşünden
Aniden beliriveren gözleriyle soruyor,
"Durup dururken ne diye beni andın?" diye.
Kilitli kapılı,
Kayıp anahtarlı
Kentte dolaşıyorum.
Padişahsız kalmış kapıkullarının birbirlerini kollamaktan
Konaklarını yitirdikleri kentin kaldırımlarına,
Umutla zincirlenmiş,
Dağlardan, yaylalardan kopup gelenler.
Tanrı'nın silip süpürülen mermerlerde taşlaştığı,
Kapalıçarşıların gökdelenlerde putlaştığı
Zamanın kentindeyim.
Sürekli adlarını değiştiren sokaklarında
Çocukların saklambaç oynayamadığı,
İnsanların otomobillerden hızlı gittiği,
Tek istikametli kaldırımların soluksuz yayasıyım
Kentin gözcüleri
İtfaiye kulelerinden ineli yıllar oluyor.
Yerlerinde yabancılar,
Elektriğin aydınlattığı eski yangın yerlerini,
Beş yıldızlı otellerinden süzüyorlar geceleri.
Tarihin meddücezirinde
Gözlerim geçmişte yaşayanların düşlerini kolluyor.

Kentim nice dinler, diller yaşamış.
Kent ayaklanmış. Kent uykuda.
Kentim her kent gibi,
Sokaklarında çöpü, köpeği, sevişeni ve didişeni.
Konstantinopolis'te mavilerin yeşillerle yarıştığı,
İstanbul'da sarının kırmızıyla, lacivertle coştuğu,
Siyah beyazla bağrıştığı
Bir kentteyim.
Köprülerinden kıtalar aşıyorum,
Topkapı'da saraylardan
Körler ülkesi Khalkedon'da stadyumlara.
Kuduz, kolera, açlık, işkence–
Asırlardır birlikte yaşadığımız tanışlarımızdan
Gözlerimizi kaçırır olduk,
Dünya kentimizin karanlığı masallaştıran havai fişekli şölenleriyle,
Meyhanelerde inleyen nağmelerimizde.
Kapılar, kapılar,
Anahtarları kayıp, kilitli kapılar,
Açmasını unuttuğumuz anahtarsız kapılar.
Paslanmış demirlerin ardında,
Kararmış mermerlerin altında
Yatan padişahlarımız, imparatorlarımız.
Dilini anlamadığımız,
Taşlarını tanımadığımız mezarlarda
Dedelerimiz, ninelerimiz.
Kapılar, kapılar,
Özel korumalı şeffaf kapılar,
İçerden bize bakıldığında tümü şeffaf,
Bize karanlık görkemli binalar.
Unutulmuş tüneller,
Susuz sarnıçlara çarparak,
Vınlayarak geçen metrolar.
Ama niye ki,
Küllerde kıvılcım arayıp
Gününü sakınan
Bu suskunluk?

Dinle!
Günümüzde hindi kılığında dolaşan
Kentimizin eski simgesi tavuskuşu,
Yelpazesinde açtığı renk cümbüşünden
Aniden beliriveren gözleriyle soruyor,
"Durup dururken ne diye beni andın?" diye.

Köprüden önce son çıkışı kaçırmışız. Konstantin'in ölümüyle imparator olan, Hıristiyanlığı tedavi edilebilecek hastalık olarak gören Julian, dinlere özgürlük tanımış, Roma'nın çokkültürlü geleneklerini canlandırmaya koyulmuş. Suikastla öldürülmesiyle iktidarı tekrar ele geçiren kilise diğer dinleri yasaklayıp rejimini kurmuş.

Kendi aralarında yüzlerce yıl süren din savaşları, Haçlı Seferleri, başlatıp başımıza saldıkları iki dünya savaşı...

Tartışmıyor, yazıyorum.

Edward Gibbon, "Dindarlar dünyalarını duygularıyla kurduğuna göre onlarla tartışmak abes," der.

XX.

Maymun Kral

Caravaggio için üzülüyorum.

Tektanrılı dinler sanat düşmanı.

Uzmanlık alanları din savaşları.

Yahudiler ve Müslümanlar tapınaklarından müzik ve resmi kovmuş, Katolikler propaganda aracı yapmış, Protestanların da resme tahammülü yok.

İngiltere'de Katolik kiliseler talan yeri. Heykele, resme saldırıp, parçalayıp atmışlar. Sanatın gücünün kör inançlarını alt edeceğinden korkuyorlar. Katolikler tarihin ilk din reklamcıları. Simgeleriyle inançlarını markalaştırmışlar. Onların Coca-Cola şişesi çarmıha gerilmiş İsa.

Vatikan, buyruklarıyla, cellatlarıyla Caravaggio'nun tepesinde.

Ne yapabilir? Resmin konusu belirlenmiş. Anasıyla, oğluyla, sıradan şehitlik masallarıyla azizler.

Caravaggio'ya sökmemiş.

Ava giden avlanır.

Asya'da halkları dinlerinden edip İsacı yapma peşinde misyonerler farkında olmadan kendi dünyalarına yasak meyve taşımışlar. Çin'den dönen Cizvit misyonerlerin Roma'da anlattıkları tanrılar Caravaggio'nun gözünde kim bilir nasıl canlanmıştır. Maymun Kral, Çinlilerin baş kitabı *Batıya Yolculuk*'un kutsal kahramanı.

Yoldaşları da sıra dışı. Biri cennetten uzaklaştırılmış yarı insan yarı domuz Taoist tanrılardan Zhu Vunang. Bir başkası tövbe etmiş yamyam Sha Vuying. Arkadaşı Bai Longma, ejderha.

Maymun Kral'la üç yoldaşının maceraları Taoizm, Konfüçyanizm ve Budizmi buluşturma yolculuklarını anlatır. Hıristiyanların birbirleriyle savaştığı, Yahudileri gettolaştırdığı, Müslümanları

deccallaştırdığı yıllarda Doğu'nun kültür zenginliği, Hinduların Kshatriya kastı gibi istisnalar dışında, tektanrılı inanç müritlerinin vahşetine yabancı.

Çinliler Maymun Kral'la birlikte,

Ölümsüz Şeftaliler Bahçesi'nde Samanyolu'nun tanrılarıyla haşır neşir olur,

Sihirli Çiçek ve Meyve Dağı'nda üç bin yılda bir çiçek veren ağacın meyvelerinden tadar, eşitlikte çeşitliliği kollayan bilgelerle buluşurken, Caravaggio'nun dünyası engizisyon İtalyası.

Maymun Kral ve Tanrı oğlu İsa. Aynı dönemde iki toplumun iki masalı. Birbirlerine o kadar yakın, o kadar uzak. Caravaggio Vatikan'a teslim olmamış, Tanrı'ya sığınmamış. Resminin özgün dilinde kendisini özgür kılmış.

Bizler yerimizde sayıyoruz.

İnsan bu,

Kendi mezarını kazar, kurtuluşu tanrısında arar.

Yanardağ patlar, aynı dağda yaşar,

Deprem sallar, tsunami taşar,

Yerinde kalır,

Evim burada, tanrım var, der.

Leonardo doğayı yeneyim, dedi, kanat taktı, kuş olmayı denedi,

Oppenheimer fizikçileri topladı, atomu parçaladı, bombayı patlattı.

He Jiankui genlerimizle oynadı, türümüzün evrimi elimize geçti,

Haddini bilmeyince insan insanı yarattı.

Kromozom kokteylinde yeni canlılar,

Gen mühendisliğinde ölümsüzlüğü arayanlar,

Yapay zekâya türümüzü teslim edenler.

Acelemiz ne?

Durdurun dünyayı, inecek var, diyenlere,

Hayır,

Havluyu atmak yok.

Yeni kuşaklara,

Bedbinliğinizin prangasını takamazsınız!

Borçluyuz. Başka canlılara, gezegenimize borçluyuz.

Ekosistemleri aldattık. Elektrikle dünyayı aydınlattık, gece yaşayan türleri şaşırttık. Denizlerin kimyasını, toprakların dokusunu değiştirdik. Dünyada dokunmadığımız yer kalmadı. Tüketim patolojimizden kurtulsak da pisliğimiz denizlerin dibinde, Himalayalar'ın tepelerinde.

Geriye dönebileceğimiz bir doğa yok.

Dünyanın bir bölgesini doğaya terk ederek gezegenimizi kendi haline bırakmak artık mümkün değil. Ağaçlar, kuşlar dünyaya nasıl yayıldı? Türlerin tarihi yeni kıtalara, iklimlere yolculuklarında yeni ekosistemler kurmalarının tarihi.

Kelebekler bir yerde yok mu oluyor? Yaşayabilecekleri yere taşıyacağız.

Bunları yazarken Caravaggio bana nasıl yol gösterdi bilmiyorum.

Tanıştıktan sonra oldu.

Resim bu, sanat bu.

Kelebeklerimiz peşinde beklenmedik yolculuklar.

XXI.

Sanatçılar Yeni Peygamberlerimiz

Evime yakın Naka Müzik Kulübü'nde içiyoruz.

Rosa performans sanatçısı.

Sanatı sanatsızlaştırıp tepkimize ayar verenlerden.

Kafayı günaha takmış, kilisede performans yapacak. Aynı günahı on kilisede on papaza itiraf edip yorumlatacak. Papazların cehaletini, üçkâğıtçılıklarını, sapıklıklarını çaktırmadan telefonuna kaydederek sergileyecek. Hoşuma gitmedi. Düzenin rezaleti zaten ayyuka çıktı, aktivist sanat niye?

Sabah *New York Times*'da okuduğum Diyarbakır sergisi mesela. Sanatçı sergilediği tabutlarla devlet terörü kurbanlarına gönderme yapmış. Halktan, "Acımızın altında zaten eziliyoruz, hatırlatmana mı ihtiyacımız var!" diye tepki gösterenler olurken sergiyi dolaşmaya gelen İstanbullular vicdan temizlemiş.

Rosa'ya sordum:

"Papaza itiraf edeceğin günahın?"

"Orgazm olurken aklımdan İsa çıkmıyor."

Papazların dinlerken yüzlerini görmek isterdim.

"Papaz, 'Kızım rüyan günah değil mucize,' derken Vatikan da seni 'Orgazm Azizesi' diye pazarlamasın?"

Saçmalayarak coştuk. Günah turunda beyin fırtınası, Meryem'siz günah olmaz, dedik. Rosa rüyasında İsa ve Meryem'le üçlü seks yaptıklarını söyleyecek. Uçukluğumuz boş değil. İsa'yla evlilik andı içip manastırlara kapanan rahibeler çeyiz verircesine malvarlıklarını kiliseye bağışlamıyor mu?

"İsa'yı Caravaggio'yla da seviştirmeli," dedim.

"Neden Lucia'yla olmasın? Ama senin kafaya taktığın resmi bulunduğu kiliseye yakıştırmıyorum. Kitabının nerede okunacağı yazarın yazacağını değiştirmez. Oysa Caravaggio'nun ustalığı

resmi asılacağı yere, üstüne vuracak ışığa göre ayarlaması değil mi?"

"Yani?"

"Lucia'nın eskiden asıldığı Borgota'daki kilisede, dışarıdan gelen ışığın resmin neresine vuracağını hesapladım. Tavandaki oval pencereden yerde ölü yatan Lucia'nın yüzüne vuran ışık onu her sabah güneşle doğurmuş. Binanın restorasyonu nedeniyle şimdiki yerine taşınınca ışığını kaybetti. Lucia lambanın gölgesinde kalmış."

Borgota'daki papazla konuşmuştum:

"Caravaggio, Piazza di Duomo'da turistlerin kurbanı oldu. Restorasyon bitti, geri vermiyorlar. Bana, 'Ortalığı karıştırma,' dediler. Din turizmi hizmetinde tur gruplarının yolu üstünde."

"Evet," dedim. "Haklısın, Caravaggio işe başlamadan kafasında mekânı kuruyormuş. İlk mağara resimlerinden modernizme giden süreçte resim göçmen oldu. Yersiz yurtsuz eser sahibinin emrinde. Kataloglardan, galerici tezgâhlarından beni al, diye göz kırpıyor. Sonrası meçhul. Yeni sahibi ister yakar ister satar, isterse ters asar. Ne dersin? Müzeler göçmen toplama kampları. Köle pazarı dizilişinde ortamından koparılmış, boy boy, renk renk, farklı ülkelerden şaibeli yollarla elde edilip sergilenenler."

Devam et dercesine dinliyor.

"Caravaggio eserinin nerede yaşayacağını görür, Tanrı'nın evinde Tanrı kadar kalıcı olacağını bilirdi. Dediğin gibi, sipariş aldığında eserin asılacağı yere gider, kendini resmine bakacakların yerine koyar, tablonun ebadını, nereden ışık vuracağını, pencere ve mumlardan gelen aydınlatmayla gölgelerin nereye nasıl yansıyacağını kestirmek için kilisenin mimarisini incelermiş. Günümüzde koyuver rahvan gitsin. Eser, ressamın elinden çıktıktan sonraki yaşamının kopukluğunda piyasa boyunduruğunda."

Hayır dercesine kaşlarını kaldırdı.

"Caravaggio ya da başkası, ressam para kazanmasın mı? Resmi kiliseden özgürleştirdik."

"Paris'te kısa bir dönem ressamın ufku sonsuzdu. *La bohème*'de Puccini'nin müziği o ruhu güzel yakalamıştı. Açtı, itti, özgürdü.

Balayı bitti. Geldik bugüne, resmi değil kendini sanat diye sahnelemene."

"Performansım hepimize. Resim müzelerle zenginlerin duvarlarında."

"Sen sanatınla tepki gösterirken, tepkimi elimden alıyorsun. Mağara resimlerinde sanat içimizdeki tanrıyı yaşatırken sonradan görme tanrılar sanatı yönlendirip susturdu. Derken modern sanat diktası. Andy Warhol'un imalatçı imajları bizi sersemletip tepkisizleştirdi. Caravaggio'ya bakmak öyle mi? Baktıkça kendini görüyorsun."

Rosa'yı sıkmış olmalıyım, konuyu değiştirdim; göğüslerindeki dövmelerin anlamını sordum.

Güldü:

"Aynısını kıçına yaptıralım mı? Kuzum, ayıp mı sanatımla para kazanmam? Akademide solcu hocam, sanatçı eserinin kaça sattığıyla tanınır oldu, diye bizi sergi açmaktan, para kazanmaktan soğutmak istemişti."

"Lüküs hayata lüküs sanatçı gider."

"Jeff Koons dalgasını geçmiş, lüks kavramını resmetmek için yaptığını söylediği tavşan heykelini 91,1 milyon dolara kazıklamış."

"Matisse de yüz yıl öncesinden, 'Üstümüze üstümüze gelen görüntüler zekâmıza saldıran önyargılar gibi,' demiş. Sanat reklamla, reklam sanatla bütünleşti. British Museum'u basan sanat gerillaları, BP'nin Truva sergisinin sponsoru olmasını protesto etti. Sermaye, suçlarını kültürle örtbas etmek istiyor. Reklamsız dünya istiyorum Rosa. Reklamı eleştiren sanat bile kendi reklamında. Mesele düzenin eleştirisini yapmak değil, sanatı vicdanımızın estetiğiyle buluşturmak; sanatçıyı sermayenin beslemesi olmaktan kurtarıp toplumun desteğiyle yaşatmak."

Sohbeti kesmeye mecbur kaldım.

Randevum var.

"Yakında dövmecime gidelim," dedi.

Berberim Ronaldo, Via Roma'da 1941'den beri aynı adreste. Ne zaman önünden geçsem boş. Aletleri makas, ustura, tarak. Çırağı yok. Ortigia'da tek dükkân. Vakit nakittir telaşlarında evlerinde

tıraş olan müşterilerinin azalması çağdaş yaşamın özeti. Para kazananların zamanı, işsizlerin parası yok. Beni tıraş eder, geçmişini anlatırken ona mesleğinin son temsilcilerinden diye bakıyorum.

Berberlik gibi meslekler yeni teknolojilerle kaybolurken ressamlık kalacak mı? Sanatın yapay zekâya tesliminin ilk adımları çoktan atıldı. Algoritmalar beste yapıyor. Jarvis adında yapay zekâlı sanal küratör Bükreş Bienali'nin tek seçicisi. NFT piyasasında Bitcoin'lerle dijital, sanal sanat fiyatları Christie's gibi müzayedecilerde rekor kırıyor. Rönesans'ta ressam zanaatkâr sayılırdı. Resmin metalaşmasıyla sanatkâr oldu.

Artık yeni bir döneme giriyoruz. Zanaat canlanıyor, sanatçılar çoğalıyor. Bilgisayar mühendisleri, uzay teknisyenleri, hukukçular, beyin cerrahları, gen yerleştirmecileri... Hepsi geleceğin robotlaşmış ameleleri. Teknolojinin bizi çalışmaktan özgürleştireceği günler yakın. Mesleklerimizle değil, zanaatımızla, sanatımızla, yarattıklarımızla var olacağız.

Dinler dinsizliği doğurmakta. İflasından korkuyorlar.

Ama ille de gerekiyorsa yeni peygamberlerimiz ressamlarımız, müzisyenlerimiz, dili keşfedilmemiş sanatçılarımız olmalı.

XXII.

Stendhal Sendromu

19. yüzyıl başları.

Floransa'dayız.

Santa Croce Bazilikası'nda Giotto'nun freskleri karşısında bir Fransız.

Resme büyülenmişcesine bakarken kalbi sıkışır, dizleri titrer, kendinden geçer.

Milano'dan Reggio'ya Yolculuk kitabında o ânı yazan Stendhal'in yaşadıklarının adı bugün tıp literatüründe "La Sindrome di Stendhal". Stendhal Sendromu, sözlerle tanımlanamayan, sanat dâhilerini danslarının doğasında, kelebeğin kanatlarında yaşadığımız. Sonsuzluğun tınısında kabına sığamayan mutluluk. Tapınaklarında koltuk değneklerini atanların, yeniden görmeye başlayanların yaşadıkları mucizelerden farklı. Meçhule inançla değil, yarattıklarımızla tanrılaşmamız. "Brandenburg Konçertoları"nı dinleyen Ali Arif'in, "İnsanoğlu bunu yaratmış olamaz," demesi gibi.

Caravaggio kendisini peygamber olarak gördü mü?

Kesik başlı otoportreleriyle İsa'nın acısını kendisine yaşatır, ezilenleri resmederken, papa tahtında Tanrı kamuflajında.

Papa mı İsa'ya yakın, Caravaggio mu?

Caravaggio,

Yaratıcılığı isyanında,

İsyanının estetiğinde,

Resminin ulviliğinde.

Michelangelo'nun taşa baktığında, "Mermerde meleği gördüm, özgürleştirene kadar yonttum," demesinde.

Ve,

Yunan'da Platon, Roma'da Seneca, Çin'de Laozi ahlaklı bir yaşama odaklanmışken, onların öğretilerine defolun deyip tektanrıları

adına korku salan, kan akıtan, yaşamımızı karartıp inançlarımızı köleleştiren yeni dinlerin peygamberleri. "Tarihin babası" olarak bilinen Herodotos için aynı zamanda "Yalanın da babası," denilir.

Tarih, geçmişimizi masallaştırırken bilinenleri unutturmak üzerine kurulu.

Hermes Trismegistus! Montaigne'in kritik düşüncesiyle Shakespeare'in kıvrak dilini felsefesinde buluşturan Caravaggio ondan esinlenmiş olabilir mi?

Hermetika'nın yazarı.

Güneş, yıldızlar ve tanrıların âlimi, inanç, duygu ve düşüncenin belirsizliğinin bileşimi, dünyamızı zıtların çarpışmasında gören dinlerin tersine, insanda ikisinin uyumunu açıklayan Hermes Trismegistus!

Döneminden sonra oluşacak dinleri öğretisinde öngörüp birleştiren; Thot, Hermes, Zerdüşt, Pisagor ve Musa'yla birlikte anılan, Hıristiyanlığın olmazsa olmaz düşünürü Aziz Augustinus'un öncü peygamber olarak gördüğü, İslam'da İdris Peygamber'le eşleştirilen Hermes Trismegistus.

Eski Mısırla Helenistik dönemin felsefesini birleştiren, Bizans sansürüne ve çoğu kaybolan yazdıklarına rağmen Rönesans'a pencere açan Hermes Trismegistus.

Musa, İsa ve Muhammed günümüzde nasıl biliniyorsa antik dönem, Ortaçağlar ve Rönesans'ta Hermes Trismegistus da öyle.

Sesinin son yankısı Bruno'nun kazıkta yakılışında.

Bugün yegâne izi, çoğumuzun duymadığı, duysa da anlamını pek bilmediği, kullanımı akademik âlemle sınırlı, düşünceyi dogmalara saplantımızdan kurtaran hermenötik kelimesinde.

Varsa bir Tanrı, onu peygamberleri uzaklaştırdılar.

Düşünceyi susturdular.

Asırlar geçti.

Avrupa'da yeni düşünürler türedi.

Erasmus, Rabelais, Kant, Spinoza, Nietzsche...

Tanrı'ya, "Hele bir yana çekil, dünyayı bize bırak," dediler, localarda yer verip yeryüzünden emekli ettiler.

Gene de Tanrı'yla hesaplaşma yolculuklarında sınıfta kaldılar.

Ne varsa sanatta, sanatçılarda.

İstanbul'da heykeltıraş arkadaşım Cevdet Bilgin, Praxiteles'in sözlerini tekrarlamış, "Tanrılarınızı biz yarattık," demişti.

Gün geldi sanatçı tanrısından özgürleşti.

Kimi güzele hitap etti kimi isyanımızı dillendirdi.

Kimi Caravaggio gibi ikisini birden yaptı. Kelebek hassasiyetinde dehşeti, dehşetin şokunda kelebeğin üç yaşamlı mucizesini yaşattı. Caravaggio, sayısı ona varan kesik kafa resimleriyle kendisini sürekli diriltti.

Sanatçı, peygamber gibi buyurmuyor, günahla, cehennemle korkutmazken ölümlülüğü yadsımıyor. Ders vermiyor, cahil hissettirmiyor, bilgeliği sezdiriyor.

"İnanmak, Tanrı'yı bulmak için aklını kaybetmektir," diyen Kierkegaard gibi topu taca atmıyor.

Kutsal kitaplar gibi, "Tanrı insanı ona tapsın diye yarattı," demiyor.

Güzelle yüceltiyor, kötüyle uyarıyor.

Sanat ahlaktır.

Yol göstermez.

Dünyayı değiştirmeye çağırmaz.

Bana beni tanıtır, bakıp da göremediğim dünyayı yaşatır.

Evrenselleştirir, doğayla, canlılarla bir kılar.

İnanmaya inanmadan, insan aklına tapmadan, yaratıcılığın doğanda, der.

Onlarca, yüzlerce, sayısız, tanımadığımız, tanıyamadığımız, tanınmaktan kaçan sanatçılarımız.

Doğanın sarmalında sanatı göremezken yaşamı siyah beyazlaştırdık. Sanatı piyasaya teslim ederken buluşlarımızı ahlaktan kopardık.

Eski Ahit'te Musa, "Gökyüzünde, yeryüzünde, ne de suların altında, hiçbir şeyin tasvirini yapmayacaksın!" der.

Sade dinler mi?

İdeolojilerimiz de sanatı hadım etti. Dinlerle devletler bizleri ahlak adına ikiyüzlülüğe, çifte standartlara sevk etmişken sağaltan sanat.

Dinler dindarları, devletler vatandaşları kollamalarının iflasındayken, evrensel ruhbanlarımız sanatçılar.

Neredeler?

Caravaggio'yu arıyorum.

Sanat, varlığımızın tek dili.

Gün, dünyamızı sanatlaştırmanın günü.

İlk yola çıktığında başka canlılara göre zayıf olan ve de tek kalan türümüz orman kanunu safsatasının tersine dayanışması ve özverisiyle bugüne gelirken tek sanatıyla yaşam dansını sürdürebildi.

E. O. Wilson.

Biyolog.

Harvard'da veda konuşması:

"Uzaydan gelecek olsalar, neyimizle ilgilenirlerdi?"

Gelebildiklerine göre Einstein'ı sormayacaklar.

Amfide sessizlik.

"Sanatımızla."

Şair arkadaşım Reşit Ergener:

"Şairler susacak herkes şair olunca."

XXIII.

Konstantinopolis Fatihi Dandolo

Caravaggio'ya gitmedim.
Lara'yla kahvaltı ettim.
Günü, dünyayı, bizi konuştuk.
Onu evimin boşluğunda yaşatıyorum.
Olmuyor.
Petrarca:

O Güneş'tir yalnızca gözlerimde ışıldar;
titrek ışıklarıyla daha, ısıtır beni o günden bu yana,
akşamlarımda, tıpkı bir zamanlar olduğu gibi;
Ve beni aydınlatır ta uzaklardan ve beni yakar,
ve anılarım her zaman taze ve sağlam, işaret eder
bana sürekli o düğümün atıldığı yeri ve zamanı.

14. yüzyıldan seslenen Petrarca sevgilisi Laura'yı hayalinde yaşatmış.
Ona yirmi yıl şiir yazmış.
Öyle bir kadın bile yoktu, diyenler var.
Çağımın insanıyım.
Arzum kaldıramıyor elimle tutamadığım aşkımın yokluğunu.
Lara'yı düşlerimde yaşatacağıma sık buluşmayı mı denesem?
Onsuz günlerim, Huysmans'ın roman kahramanı Jean des Esseintes olamayacağımı anlamam için yetti. İnzivaya çekilen Esseintes kırdaki evinde yaşar. Pencereleri dünyaya, siyah perdeleri güneşe kapalı, kitapları evinde yaptığı dünya yolculuklarının rehberi. Kahramanımızı tanıdığımızda Londra yolculuğu kurmacasında. Masasında metro haritası, Fransızca-İngilizce sözlüğü, şehrin fotoğrafları. Kesmez, hayalinden silkinir, Londra'ya gidecek.

İngiliz centilmeni gibi giyinir, Paris'te Gare du Nord'a yakın şık İngiliz lokantasına gider, Londralılarla sohbet eder, mutludur. "Yaşamda beklenti, hayal kırıklığıdır," der, köyüne dönüp evinde İngiltere yolculuğuna devam eder.

Lara Londra mı?

Hayalim hayalete dönüşürse?

Onunla yolculuğumun sonunu görebilmeliyim. Nelere mal olabileceğinden kendimi korumam lazım. Hayalim hayaletine, hayaleti akşam sarılacağım yastığıma, yastığım şişme bebeğe dönüşmemeli. Colombo'dan sonra Yenidünya seyahatnameleri furyasında Fransız yazarın tepesi atınca o da Esseintes gibi perdelerini çekmiş, *Odamda Yolculuk* kitabını yazmış, ardından da *Odamda Gece Seferi*. Yapamıyorum. Günlüğüm vıcık vıcık Lara. Yokluğunu yazdıkça kelimelerimde kendimi görüyor, büyüsünü bozuyorum.

Denizde serseri mayın boşluğundayım.

Agrigento'dan Gia'nın kışkışlaması, buraya döndükten sonra Caravaggio'nun resmine sığınacağımın tesellisi derken kiliseden yetti gayri diye kovan Azize Lucia. Kendimden silkinmeliyim.

Onu mezarında gömmeye gideceğim.

Caravaggio'nun resminin ilk asıldığı kilisenin adı, evliliklerde ailelerin isimlerinin birleştiği İspanyol aristokratlarının soyadı uzunluğunda. Basilica di Santa Lucia al Sepolcro-Borgata. Mezarlık yürüyerek yirmi dakika. Ortigia'yı anakaraya bağlayan köprüden ne zaman geçecek olsam huzursuz oluyorum.

Ada deyince iki tür insan var. Kimileri anakaraya ayak basana kadar tedirgindir, kimileri de benim gibi daha adadan ayrılmadan dönüşünü düşler. Ortigia'yı Siracusa'ya bağlayan üç köprüden biri Lara'nın sürrealist şair D'Annunzio'yla birlikte şiir yazan dedesinin metruk pembe *palazzo*'sunun önünden geçiyor. Evlensek burada mı otururuz? Mussolini'nin akıl hocası D'Annunzio rivayete göre eğilip çükünü ağzına alabilmek için omurgasından parça aldırmış, Dante'den sonra ülkenin en iyi şairi diye tanınıyor.

Ölmeden son sözü:

"Sıkıldım."

Demek şairin Lara'sı olamamış. Bu lafı ancak kendine âşık olan söyler.

Varsa uzaydan bakan bize
Hoş gelsinler esas gücümüze.
Var mı dünyamızda
Sevgiden başka mucize?
O sevgi kendimeyse?
Seni, beni sevesin diye seviyorsam?
Sevgi vermek, sevgi beklemek
Sevgiyi ölçüp tartmak.
Sevgiyle rüşvet vermek.
Sevgisizlikten intihar etmek,
Sevgi varsa var, yoksa yok.
Kendi halinde kalsın.
Yağmur, güneş, kar gibi gelsin.
Kendiliğinden gelsin.
Zorlama, sorgulama, arama.
Ne sev ne sevme.
Olabilirsen, sevgi ol.

Arkamda Ortigia.

İki köprü arasında kanolarına binmiş İtalya şampiyonu gençler ucu sepetli sopalarıyla su basketi oynuyor. Fotoğraflarını çeken kızlar istedikleri pozu yakalayamamalarının uzatmalarını oynuyor.

Sicilya'da mucizeler devri sona ermemiş.

Yolumun üstünde La Madonna delle Lacrime adında, gözyaşı şeklinde, yetmiş beş metre yüksekliğinde, Siracusa mucizesine ev sahipliği yapan hilkat garibesi bina.

Yıl 1953. Mucizenin kahramanları yeni evlenmiş Antonietta ve Angelo. Evlilik hediyeleri yataklarının başucuna astıkları Meryem'in alçıdan plakası. Antonietta uyandığında plakadaki Meryem'in gözlerinden yaş damlıyordur. "Gel, bak," diye çağırdıkları komşuları ıslaklığı siler. İki damla gözyaşı daha. Haber yayılır. Evde izdiham. Meryem binanın kapısına asılır. Ellerinde bez parçaları, pamuk, mendil, Sicilyalılar kutsal gözyaşlarını toplamaya gelir. Gözyaşları filme alınır. İzdihamı engellemek için polis

Meryem'i karakola götürdüğünde gözyaşları kesilir. Mucize kiliseyi harekete geçirir. Her yıl binlerce hacının Meryem'i görmeye geldiğinde kiminin koltuk değneklerinden, kiminin baş ağrısından kurtulduğu mabedi yaptırırlar. Doktorlar gözyaşlarının gerçek gözyaşı olduğunu söyler, uzmanlar plakanın arkasında gizlenmiş su haznesi olmadığını kanıtlar, kilisenin mucize bürokrasisiyle, papa plaketi hemen takdis eder. Lara yanımda olsaydı gözyaşlarını kalp şeklinde hayal edeceğinden eminim.

Mucize durağımdan sonra Lucia'nın mezarındayım. Caravaggio'nun Borgota Bazilikası'nın açılışına resmini yetiştirdiği Azize Lucia yeraltı mezarlığında sağlı sollu oyulmuş tünellerden birine gömülmüş.

Adlarının John ve Manuel olduğunu sonradan öğrendiğim çiftle mezarlık turumun başlamasını bekliyorum. Dışarıda el ele tutuşuyorlardı. Şimdi kutsallığın mahremiyetinde cinsel kimliklerinden soyunmuşlar, elleri ceplerinde. Konuştuklarını duymam umurlarında değil. Yabancı ülkelerde bir daha görmeyeceğimizi bildiklerimizin yanında dilimiz çözülür. Otobüste yanımda oturan adamın karısından şikâyetleri, trende Amerikalı elçilik görevlisinin Şili'de nasıl darbe yaptıkları, uçakta Rizeli çay tüccarının kızına uygun koca araması...

John, Boston'lı çevirmen. Dan Brown'ın *Cehennem* romanını anlatıyor. Hikâyenin sonu duyulmasın diye farklı dillere çeviri yapacak on bir tercümanın dış dünyayla bağlantılarını kesip Floransa'da kiraladıkları askeri sığınakta aylarca mahfuz tutmuşlar. İkisi de Dan Brown meraklısı, son kitabı *Cehennem*'de adı geçen yer ve kişilerin peşinde Siracusa'da Azize Lucia'nın izini sürmeye gelmişler. Azizenin mezarını görmeye geldiğimi öğrenince Manuel güldü:

"Burada gömüldü ama cesedi yollarda."

"Ne yani?"

"Bizden, gruptan olsan bilirdin. Romanlarında adı geçen yerlerin peşinde dünyayı dolaşıyoruz. Lucia'nın kemikleri mezarından taşınalı dört yüz yıl olmuş."

Anlattıklarından aklımda kalanlar...

Sicilya'yı Araplardan zapt eden Bizanslı general Maniakes, Lucia'yı mezarından çıkarıp cesedin bekâretini biz daha iyi koruruz iddiasında kemiklerini 1039'da Konstantinopolis'e götürür. Azizeye orada da rahat yok.

Venediklilerin, Kudüs diye yola çıktıkları Dördüncü Haçlı Seferi'nde rota değiştirip Konstantinopolis'i yağmalattıran fatihleri Dandolo azizeye el koyar. Sonrasında Azize kutsallığının çadır tiyatrosunda. Erkekler Lucia'yı elden ele dolaştırır, İmparator I. Otto'ya hediye olarak yollanan kolu Metz'de, Fransa Kralı XII. Louis'ye sunulan kafatası Bourges'da. Artakalan kemikleri Roma, Napoli, Milano'da. Hırsızlar da Venedik'te San Geremia Kilisesi'nden kemiklerini çalmış, polis azizenin ölüm günü 13 Aralık'ta hepsini ele geçirmiş. Siracusa'dan ayrılışından bin yedi yüz yıl sonra ölümünün yıldönümüyse kemikleri bir haftalığına geri getirildiğinde, Sicilyalılar azizeyi Ortigia limanında karşılamış.

Dinlerin ruhani maskaralıklarında köşe kapmaca Katoliklere özgü değil.

Kutsal emanet adını verdikleri dişler, sakallar, bez parçaları, gövdenin orasından burasından koparılmış uzuvlar bizi cezbediyor. Topkapı Sarayı'nda sürekli ezan yayını eşliğinde Muhammed'in çürük olmayan dişiyle sakalının teli Müslüman fanatiklerle dalga geçen turistlerin de ilgi odağı. Oysa asıl merak edip göremedikleri, padişahların devlet sansüründe, dünyanın sayılı erotik minyatür koleksiyonu.

Dinsizim diyenler de kemik fetişizmden muaf değil. Bir ara Türkiyeli komünistler, Moskova'da gömülü Nâzım Hikmet'in mezarı kazılıp kemikleri enternasyonal marşı eşliğinde vatanına getirilsin diye tutturmuştu.

XXIV.

Rahibenin Çükü

Manuel mezarlığı dolaştıracak rehberi beklerken sıkıldı.

"İtalya'da zamanın ölçüsü keyifleri."

Önceki grupla konuşmasını bitiren arkası dönük rahibe bize döndü.

Fiorella!

İstifini bozmadı.

"Sonra konuşuruz," dedi.

Grubumuza kendisini, "Adım Lucia," diye tanıttı.

Biletlerimizi kontrol etti. Turu başlattı.

Alçak, dar tüneller. Karanlık. Havasız. Yeni adıyla Lucia'dan bildik Hıristiyan propagandası. Mezarlarda sınıf farkı. Dizlerini göğüslerine çekmiş konumda gömülü yoksullar, sere serpe uzanmış zenginler. Manuel çaktırmadan cebine birkaç kemik attı.

Burada ne işim var? Mezar da boş. Turdan kaçtım.

Para kazanmaya gelince cami sınıfta kalmış. Bazilikanın inanç sömürüsü üzerine kurulu hediyelik eşya dükkânı ıvır zıvır dolu. Azize Lucia'nın terlikleri, eşarbı, elbisesinin fotoğrafları. Burada yeni basılmış bir kitapçıktaysa Caravaggio'yu suçüstü yakaladım. İntihal yapmış. Kitapçıkta gümüş plaketin fotoğrafı Caravaggio'nun resminin kompozisyonunun aynısı. Yerde yatan Lucia, iki yanında mezar kazıcıları, arkada cemaat. Üstüne gitmeli mi? Caravaggio'ya atfedilen resmin orijinal çizimini bulan kişi olmak ister miyim?

Filmin adı "Okuyucu".

Nazilerin toplama kampında mahpusların ölümüne yol açan kararı yazmakla yargılanan kadın, okuma yazma bilmediğini mahkemede herkesin önünde göstermekten utanır, yargıcın istediği elyazısı örneğini vermeyi reddedince ömür boyu hapis cezasına

çarptırılır. Onu kurtarabilecek tek kişi, okuma yazma bilmediğini bilen eski sevgilisi, susar.

Ahlaki olan kadının sırrına saygı mı, doğruyu söyleyerek onu kurtarması mı?

Caravaggio'nun kompozisyonunun ona ait olmadığını ifşa etmemem ahlaksızlık mı? Doğruyu söylesem turistler hayal kırıklığına uğrayacak, buraya yolları kesilecek, Ortigia'lılar geçimlerinden olacak.

Caravaggio intihal yapmamış olabilir mi? Plaketin tarihi için 17. yüzyıl yazıyor, sene belirtilmemiş. Belki resminden sonra yapılmıştır. Susmam ahlaksızlık mı, bocalıyorum.

Bazilikaya yakın barda espresso içtim. Notlarıma bir itirafım daha. Fiorella'ya duygularım karmaşık. Çamaşır değiştirir gibi din değiştiriyor. Rahibe olduysa malvarlığını kiliseye bağışladı, İsa'yla evlilik paktına girdi, çükünü gizledi demek. Hermafrodit kimliğine tepkim mi onu seramik atölyesinden rahibeliğe, mezarlıkta ölü turu rehberliğine itti? Rahibeler farkına varsa beş parasız kapının önüne de koyabilir, gizlice sevişmeye zorlayan çıkabilir, intihara sürüklenebilir. Heykelini gösterdiğinde, bana açıldığında, ondan kaçmadım mı? Duyarsızlığımın bedelini o öderken şimdi vicdanımın sızlaması neye yarar? Acıyorum, demem bile bencilliğimin ifadesi. Manastıra kapatılmış, servetini bağışlamış arkadaşım için "Fiorella'yı kurtar" kampanyası başlatsam?

Erkek sömürüsüne bilinçli kadınlar, manastırlardan kurtulmak isteyen rahibelere gelince çifte standartlı. Sesleri çıkmıyor. Eylem yapmıyorlar. Malına mülküne el konması ne demek! Son elli yılda ABD'de manastırlara kapanan kadınların oranı yüzde yetmiş iki düşüşle elli bin kişiye inmiş. Belki Fiorella'nın manastırı kapanır da kurtulur. Bir de, Vatikan bankası cürümlerinden ötürü yargılanabilse kilise tam iflas.

Turdan kaçmamın nedeni Fiorella değil, Vatikan'ın mezar turizmi oyununa düşmüş olmam. Ölü kemikleri göstermek için para kesmeleri abes. Bizler de ahlaksızlığın müşterileri. Ölü fetişizmi kültürümüz olmuş. Firavun mumyalarının müzelerdeki seyircisi de biz değil miyiz? Yıllar sonra babamın kemiklerini 1971 model Boston yapımı tabutunda sergilemek isteyenler çıksa? Bir gün

ünlülerin kemikleri de teşhir edilse, açık artırmayla satışa çıkarılsa? Bakarsınız ölülerimiz için ilk kullanma tarihleri de koyarlar.

Tur bitmiş, John beni kahve içerken gördü, yanıma oturdu. Manuel huzursuz. Sırası mı, dercesine saatine baktı. Akşam Il Teatro Greco'da Aristophanes'in *Kuşlar*'ına gideceklermiş.

John, "Yeni dostumuzla bir nebze sohbet edelim," dedi, garsona limonata söyledi.

Bana döndü:

"Sicilya limon memleketi. Buradaki kadar irisini görmedim."

Garson giderken arkasından seslendi:

"Votkanız var mı?"

"Stolichnaya?"

"Limonataya boş ver. Votka martini. Ama votkası Chopin olsun."

Bana döndü:

"Votkaların şahı. Mısırdan değil patatesten. Martiniyi hep cinden yaparlar, votkalısının üstüneyse yoktur." Bana da ısmarladı. Manuel limonatada kaldı. Masada söz Aristophanes'in Sokrates'le demokrasi düşmanı diye dalga geçmesinden salon entelektüeli postmodern kafalılara, oradan da kuşlara geçti.

John huzursuz.

"Bir kadeh içki için bu kadar bekletilir mi?"

Manuel:

"İçkini buldun ya, sabret."

Votkamız geldi. Tadına baktı.

"Olmamış. Caravaggio'ya kalsa dökerdi."

Garsona tarifini anlattı, yeniden sipariş verdi.

"Caravaggio da nereden çıktı?"

"'Meşhurların İçkileri' diye gazetede köşem var. Dönemine baktım. Herkes gibi şarap içecek değil ya, Caravaggio'ya votka martini yakışır, dedim. 17. asırda votka sadece Moskova'da, köylü içkisi. Onun gibi zevk sahibi bir adam ne yapar?"

"Ne yapar?"

"Boston'da hâkim Richard'ı tandın mı? Matrak adamdır. Hapse mahkûm ettiklerini cezalarını çektikten sonra artık tanışalım diye kafa çekmeye davet eder, alkol tarihini iyi bilir. Rica ettim,

Caravaggio için döneminin olanaklarını araştırıp onun hoşuna gidebilecek özel bir tarif yarattı."

Başladı anlatmaya:

"Arap doktorların keşfettikleri cin Hollandalıların Bols adlı milli içkisi. Almanya'da da vermut var. Dünyanın en iyi zeytini Castelvetrano zaten İtalya'da. Buz sorun değil, dağlardan bloklarla getiriliyor. Geriye kaldı küçük parçalara kırmak, vermutla cini karıştırıp çalkaladıktan sonra zeytinle birlikte soğutulmuş bardağa boşaltmak. İçki tuttu, ismi yayıldı, 'Judge Richard's Choice.' İyi barlarda bulabilirsin."

Garson martinileri getirdi.

"*Salute.*"

Votka martiniyi bir dikişte bitiren John hesabı ödedi, ayağa kalktı. Benle vedalaşırken saatine baktı:

"Tiyatro için erken. Güneşte yürümeyelim."

Tekrar oturdu. John'a votka martini, Manuel'e limonata.

İkinci içkisini bitirdi. Gene hesap istedi. Garsondan tiyatroya yürümenin yarım saat alacağını öğrenince:

"Taksi de yok. Yarın akşam gidelim, oyunun başlangıcını kaçırmak istemem."

Votkaya devam.

Küfelik olana kadar içti.

Gittiler.

Garson, "Tipik alkolik," dedi. "İçmek için bahane uydurandan kork. Her geldiğinde, 'Acele bira,' diyen müşterim var. Bir dikişte bitirir, hesabı öder, gider. Yoldaki başka barlarda aynı numara. Sevilmeyen âşıklar gibi kendilerini kandırırlar. Baba içkici kaç şişe devirdim diye abartır, alkolik gizler." John'ın bardağında kalan votka martiniyi bitirdim. Aklıma mezarlıktan kemik çaldığını sormadığım geçti. Eve gidince araştırdım. DuckDuckGo'da neler bulunmuyor ki. "Russian Store" internet sitesinde her keseye uygun satılık eski kemikler.

Azize Lucia'nın kırmızı ipekli madalyon içine oturtulmuş kemiği de var.

XXV.

İnsan Sevgilisini Neden Mutfakta Düşlemez?

Yenilgiyi kabul ettim.

Markalaşmaya, markalaştırılmaya hazırım.

Cep telefonu alacağım.

Aitlik edineceğim.

Sokakta, metroda, parkta beni telefonumun markasıyla tanıyacaklar.

Google, Facebook gibi bizi gönüllü köleleri yapan, algoritmalarıyla geleceğe yönelik davranışlarımızı kestiren, bilgilerimizi devletlerin gizli servisleriyle paylaşan, önüne gelene satan, küresel totalitarizm odaklarının kurbanı olmayı kabulleneceğim.

Çaresizim.

Lara'nın sesini arıyorum. Palermo'dan nereye gitti?

Gia yol göstermese umudum olmayacaktı. Telefon numaramı ona verecek. Arar mı? Sesine kavuşayım. Babam öldükten yıllar sonra bulduğum bantta bir hastası için kaydettiği raporundaki sesiyle birlikteliğimiz canlanmıştı.

Bandı gelişigüzel dinlemiyorum.

Sesini dinlemek için 29 Şubat'ları seçtim. Dört yıllık özlemler. Geleceğin düşünü dört yıl boyunca yaşatmak.

Nesne nevrotiği olmayacağım.

Ortigia'da telefon satan iki dükkân var.

Reklamlarına kanmayacağım.

Yazı TIM, tura Vodafone.

Luke Rhinehart'ın *Zar Adam* romanının kahramanı psikiyatrist. Alt kattaki komşusunun karısıyla sevişmek ister. Söylemeye cesaret edemez, "Zar atayım, altı gelirse giderim," der. Altı gelir, alt kata iner, kocası evde olmayan kadına sevişmek istediğini söyler,

sevişirler. Sonuçtan memnun. Giderek kararlarını zar atarak verir, hastalarının tedavisini aynı şekilde yapar. Aklından intiharı geçirdiği bir gün, zarda beş gelince pencereden atlar.

Tura geldi.

Vodafone'da Afrika günü.

Denizde boğulmadan gelip Piazza di Duomo'da incik boncuk satmakla geçinenler, ülkelerinde bıraktıklarına seslenme derdindeler. Güler yüzlüler. Gömlekleri, pantolonları tertemiz. Telefonlar pahalı. Kontörler paralı. Haberleşmek insan hakkı. Telefon tekelleri en doğal haklarımız üzerinden küresel soygunda.

Afrikalılarla kuyruktayım.

Hepimizin Lara'sı ayrı.

Onların Lara'larına sınırlar kapalı.

Onlar potansiyel terörist. Sade onlar mı?

Salman Abedi.

Manchester doğumlu. İşletme mezunu. Kaddafi rejiminden kaçan ailesi İngiltere'ye yerleşmiş. Salman on dokuz yaşındayken memleketini tanımak için Libya'ya gider. Oradayken NATO Kaddafi'ye saldıracak; İngiltere vatandaşlarını tahliye kararı alır. Salman, Manchester'da evine döndükten üç gün sonra Ariana Grande konserine gider. Pimi çeker. Kendisiyle birlikte yirmi üç ölü.

Batılı rejimler, saldırdıkları ülkelerin ekonomilerini çökerttikleri, sivilleri katlettikleri savaşlarından sonra, "Bağrımızdan canlı bombacılar nasıl çıkar" şaşkınlığında.

Vodafone'da kuyruk yavaş ilerliyor.

Lara kim bilir nerelerde?

Annesiyle mi konuşmalı? Evinin önünden geçtim. Vazgeçtim. Yatak odasının ışığı yanmıyordu. İnsan, yani biz erkekler sevgilimizi neden mutfaktayken düşlemeyiz?

XXVI.

Yoldaşım İsa

Tarihte neyi anladık ki... Birinci Dünya Savaşı neden çıktı? Yüz yıl geçti hâlâ cevap peşinde kitaplar yazılıyor. Raf ömrü bitene kadar da yazılacak. Neden ararken gözümüzün önündekileri görememe gafilleriyiz? Bilimde nedenleri aramak kaçınılmaz, insan işlerinde abes. Zırvanın doruk noktası, "Beni neden seviyorsun?" sorusuna cevap yetiştirme abesliği. Doğa nasıl mutasyonlara sahneyse tarih de öyle.

Ha sincap ha Birinci Dünya Savaşı.

Tesadüf.

Gel de bunu kendilerini Newton, Einstein, Heisenberg'le aynı kefeye koyan sosyal bilimcilere anlat.

Tarih tutsaklarıyız.

Komünist, dindar, âşık fark etmiyor.

Kutsal rakamlarımız kafamıza çakılmış. Devrim kutlamaları, işçi bayramları, kurtuluş günleri...

14 Temmuz, 1 Mayıs, 29 Ekim...

Hepsi unutulacak, yenileriyle değiştirilecek

Lokantalarda, barlardaysa, "İyi ki doğdun" ayinleri, 14 Şubat maskaralıkları.

Siracusa 13 Aralık'a odaklı. Ne devlet törenleri kadar tepeden inmeci ne de birey tapınmaları gibi itici. Dini kutlamalar uzun ömürlü. Eski takvimde yılın en uzun gecesi 13 Aralık, Azize Lucia'nın Siracusa'lıları kıtlıktan kurtarması.

Azize Lucia'nın ölüsü yarın dirilecek.

Yıl boyunca saklandığı katedraldeki köşesinde gümüş kapılar açılacak. Yüzünü gösterip arzı endam edecek. Siracusa sokaklarını yürüyüşler, merasimler, ilahiler bekliyor. Heykeli Piazza di Duomo'dan törenle omuzlara yüklenip Borgota'da bazilikaya

taşınacak. Bir hafta sonra, manastıra kapanırcasına, eski yerinde bir kez daha yalnızlığa ve beklentilere terk edilecek.

Törende kimileri dizlerinin üstünde kimileri yalınayak yürüyecek.

Yolda mucize olur mu?

Tapınma gün boyu sürecek.

Ufukta Etna. Karlı tepesinde duman tütüyor.

Azizenin peşinde yürüyebilmek için İtalya'nın farklı yörelerinden, yurtdışından gelenler.

Lara?

Belgesel filmciler hazır. Ortigia'ya geldiğimden beri hangi töreni çekseler Meryem'le bandonun hemen arkasında, cemaatin başlarında, İsa yoldaşı ben. Ait olmadan aitliği oynamak hoşuma gidiyor.

Cemaatlere katılmak kolay, sorun çıkmakta.

Taraflaştık mı takım değiştirmek zor.

Bağırlarına basanlarla linç edenler aynı kişiler.

Çocukluğumuzdan ölümümüze, kuşaktan kuşağa nasıl bir teslimiyet duygusu bu? Egemenler milyonları müritliğe iknayı nasıl başarmış? Asırlar boyunca masallarına nasıl ortak etmiş, benimsetmiş, boyun eğdirmiş?

Vikinglerin torunları tanrılarını emekli edeli yıllar geçti. İskandinavya'da tanrı kalmadı.

Eski tanrılarımızı terk edip yenilerini nasıl sahiplenmişiz?

Gılgamış'ta Enlil tanrılar tanrısı, ilk tanrımız.

Osiris, Ra, Set, binlerce yıllık Mısır tanrılarımız.

Bir gün baktık, yoklar.

Caravaggio "Azize Lucia" resmini yaparken bu sorulara cevap verdi mi? Çocukluğu, büyüklerin omuzlarında dini törenlere katılmakla geçmiş. Gözleri, kulakları ilahiyat dünyasında. İsa'yı, Meryem'i, azizleri ete kemiğe büründürürken neler hissetti?

Resminin gücüne inanırken yüzyıllar sonra nasıl algılanacağını düşündü mü?

20. yüzyılda Leonardo'nun çizimlerini uzaya roketlerle yollayanlar gibi, o da günümüze mektuplar yazdı mı resimleriyle?

"Sesim duyulsun," dedi mi?

Yüzleşiyor muydu yaratanla? Yoksa, "Yaratan benim" mi diyordu?

Bugün resimleriyle ilgili yazılanları okuyabilse, 21. yüzyıl insanı hâlâ tutsak, der, öfkeyle bize arkasını döner, anlamayana davul zurna az diye mi düşünürdü? Bilemeyeceğiz. Dönemi gizler yüzyılı. Yazıda şifre, resimde simge. Düzenden korunmak için gizli olduğu bile anlaşılmayan onlarca gizli dil.

Çağdaş uygarlığımızda bunlara gerek kalmadı. Tanrı sanattan şutlandı, korkusu kalktı. İlahiler bestelemekten, tanrılarımızı, cenneti, cehennemi resmetmekten ne zaman, nasıl vazgeçtik? Papa en son hangi ressama, heykeltıraşa sipariş verdi? Müslümanlar *Miraçname*'den bu yana Allah'larını, Hazreti Resul'lerini neden resmedemedi? Bugün neden resmedemiyorlar?

Din ideologlarının kendilerini yüceltip Tanrı'larını kuklalaştırdıkları tiyatroların kullarıyız. Çocukluktan masallarının sorgulanamayacağına bir alıştırıldık mı, sonu yok nelere inandırılabileceğimizin. Tanrı'nın tersine gidebilecek sözler söylüyorsak Tanrı istediği içindir, diyenlerin dünyasındayız.

Caravaggio'dan öğreneceklerimiz var. Siracusa'dan sonra Messina'da yaptığı resimde, Lazarus'u ölümden dirilten İsa'sının yüzüne kimse bakmaz. Ne kafasında hale ne tepesinde melekler. İstediği gibi yaratıyor, istediğine benzetiyor. Meryem'i Romalı dilber, azizleri baldırı çıplak, ayakları kirli, pis tırnaklarıyla resmettiğinde Vatikan'ın Tanrı'sıyla Tanrı'sının oğluna, "Benden öte değilsin," demiyor muydu? Onu Michelangelo'dan ayıran, Tanrı'yı göklerden indirmesi. Adaşının dokunulmazlık bahşettiklerini yeryüzüne indirmekle kalmadı, onları düzenin ayaklar altına aldığı hasta, yoksul, kirli, çelimsiz insanlara dönüştürdü.

Sanatı dinden kurtardı.

Dinsizlikle yozlaştırmadı.

Geçtiğimiz yüzyılın fütürist sanatçılarıyla, hadlerini bilenlerden haddini bilmezler âlemine geçtik.

Tommaso Marinetti,

Makinelerin estetiğinde gaza gelmiş, güzeli hızda aramış,

Bu güzellik hızın güzelliğidir. Kaputu patlayıcı nefesi olan yılanlar gibi büyük tüplerle süslenmiş yarış otomobili.

Nâzım Hikmet,
Gençliğinde makinelerle coşmuş,

Trrrrum,
Trrrrum,
Trak tiki tak
Makinalaşmak istiyorum!
Mutlak buna bir çare bulacağım
Ve ben ancak bahtiyar olacağım
Karnıma bir türbin oturtup
Kuyruğuma çift uskuru taktığım gün!

Carl Sandburg'se,
Şehri Chicago'da yaşamının sanayileşmesiyle sarḥoş:

Dünyanın domuz kasabı,
Alet yapımcısı, buğday depolayıcısı,
Demiryolları hâkimi, ulusun yük taşıyıcısı...

XXVII.

Viyanalı Cadıya Aşkım

Alla Badia Kilisesi.

Her zamanki yerimdeyim.

Piazza di Duomo'dan Çingene akordeoncunun sesi geliyor.

Azizenin resmiyle yalnızlığımda kendimi keşfediyor, kendimi her keşfettiğimde kendimden kurtuluyorum. Kelimelerime dalmış, dünyamı dolaşırken etrafım Azize Lucia'yı anma hazırlığında.

Kilise dolu. Çoğu kadın.

Yakalarında yeşil rozetler. Sağa sola kutular yerleştiriyorlar.

Törene vakit var.

İçimde mayo, çantamda ricotta peynirli sarmısaklı sandviç ve Giusi'nin yanımdan ayırmadığım, *Siracusa: Duygusal Sözlük* kitabı. Kayalıklara gittim.

Sicilyalılar aralıkta denize girmiyor.

Gelenler, Newton kanunlarını heykellerinde tersine çeviren Danimarkalı Ulrik, göğüslerini bikinisine nasıl sığdırabildiğine aklımın ermediği Kiev'li Anya, dalgalarla bale yaparcasına yüzen Tatar Fatma. Bu soğukta nasıl girebiliyorlar?

Formülüm var.

Bir cadıya âşık olmuştum. Viyana dışında, ormanda, kulübede oturuyordu. Mum ışığında yaşıyor, yetiştirdiği sebze ve meyvelerle besleniyor, kedilerini avcı olsunlar diye aç bırakıyordu. Psikoloji toplantısı için Viyana'dayken bulması hiç de kolay olmayan kulübesine gittiğimde Hekate, Hermes ve Mephistopholes adlı kedilerine ut çalarken onlar da yakaladıkları baykuşu kemiriyordu. Udu Viyana'da bitpazarında almış, onu yapan ustanın ellerini görmek için İstanbul'a gitmiş, ada vapurunda tanıştığımızda adresini vermişti. O gün bana ay banyosu yaptığını söylediğinde gözüne girmek için, "Ben de," demiş olmasaydım eminim adresini vermeyecekti.

Sırt çantamdan havaalanında hediyelik eşya dükkânından son dakikada aldığım küçük kutuyu verdim. Nazar boncuğunu görünce irkildi. Havanın karardığını bahane etti, bisikletini gösterdi, toprak yolun sonundaki kavşakta bırakabileceğimi söyledi, beni dehledi. Bir daha görüşmedik. Büyüsünü çaldığımın farkında değil. Ne zaman denize girmekte tereddüt etsem adını söyleyip atlayınca soğuk sen misin demiyor. Alexandria Faustenhammer. Harvard'ın teoloji fakültesinin kütüphanesinde baktım. Almanya, 1552. Aynı isimde birini Rothenburg'da cadı diye yakmışlar.

Tanrı'ya inanan Şeytan'a da inanır, Tanrı inancı Şeytan'a davetiye çıkarır. Tanrı'nın cennetten kovulan meleğidir Şeytan. Birine inanıp diğerine inanmamak olmaz. Alexandria cadı mıydı bilmiyorum. Tanrı'ya inandığını, haksızlık yapıldığından Şeytan'ı benimsediğini, Tanrı'nın kötülükleri Şeytan'a havale ederek kendini temize çıkardığını, Şeytan başımıza bu kadar kötülük getirecek kadar güçlü olsaydı Tanrı'yı çoktan hallederdi, dediğini hatırlıyorum.

Cadı Kazanı'nda Arthur Miller, "Cennet'teki son ânına kadar Şeytan Tanrı'nın gözdesiydi," der.

Suda fazla kalamadım.

Piazza di Duomo'ya çıktım.

Meydan doluyor.

Demirbaş kadro yerini almış. Miki Fare kılığında balon satıcısı; beyaz aşçı külahlı kestaneci; havaya göre güneş gözlüğü ya da şemsiye satan, biri kadın diğeri erkek, birbirlerinden uzak duran iki Afrikalı. Meydandan sahile inen yolun başındaki adamın üflediği sabun köpüklerinden balonları kovalayan çocuklar ve buradan kiliseye giderken her gördüğümde gözlerimi ayıramadığım, köşede küçük taburesinde tahtına kurulmuş zarafetiyle oturan mor dantelli elbisesi, gümüş saçlı peruğuyla, güzeller güzeli Çingene kız. Önünden geçenlerin varlığını maiyetiymiş gibi hafif bir tebessümle teyit ederken kendisi değil, yere yerleştirdiği mendil dileniyor.

Ve törene gelenler.

Ellerinde trompet, flüt, davullarıyla bando.

Tören kıyafetlerinde polis ve *carabinieri*.

Siyah ve beyaz cüppeli papazlarla rahibeler.

Piazza di Duomo hepsini ağırlamaya hazır.

Kimse sabırsızlanmıyor, homurdanmıyor, saatine bakmıyor.

Sicilya'da her şey vaktinde değil, başlaması gerektiği zaman başlar.

Azize Lucia katedralde, kilit arkasında. Beş ayrı kişide beş ayrı anahtar. Omuzda çocuklar, yaşlılar, gençler, tekerlekli sandalyeliler, zenginler, işsizler...

Katedral, "*Maria, Maria!*" sesleriyle inliyor.

Aniden sessizlik.

Bekleyiş.

Tören kıyafetlerinde Azize Lucia görevlilerinin kapıları açması striptiz ağır çekiminde. Yakıştırmama güldüm. Erkek kafası. Televizyonda hava raporu veren seksi spikeri anahtar deliğinden seyredip otuzbir çeken sınıf arkadaşımızla dalga geçerdik. Sonra biz de denedik.

Kapılar açıldı. Hollywood klasikleri halt etmiş.

Azize Lucia, som gümüş ve altından. İki ton ağırlığında, üç metre boyunda. Azametine şaşkınlığım ruhani bir sükûnete dönüştü. Resminde aylardır yerde yatan ölüsüne baktığım Lucia bütün kutsallığıyla karşımda. İlahi güçlere teslim oluşumdan çabuk ayıldım. Gözlerim meydanda binlerce insan arasında Lara'yı arıyor. Palermo'dan döndüyse katedralde olmalı.

İçeri girdim, yok.

Dışarı çıktım, yok.

Nerede?

İriyarı bir adam. Elinde küçük çan. Hafifçe salladı. Azize Lucia kımıldamaya başladı. Altın ve gümüşten bedeninde güneş ışıldıyor. Azizenin önünde, arkasında, iki yanında, her yaştan kırk erkek. Heykelin altındaki kalasları omuzlamış Azize Lucia'yı yürütüyorlar. Ağırlığından bir metreden fazla taşınamıyor. Çanın çalışında duruyor, tekrar çalışında titrek adımlarla ilerliyorlar. Lucia sırtlandığında sallanıyor. Düşerse bir yeri incinebilir endişesinde ürperiyorum. Beş yüz küsur yıldır her törende korumuş kendini. Düşürmelerini istemezken gözlerimde düşmesi canlanıyor. Belki istedikleri de bu. Ustalıkla kurguladıkları din tiyatrolarıyla ha düştü ha düşecek heyecanını yaşatmak. Azize Lucia'nın üzerine titrememizi gerçekçi kılmak.

Meydanda belediye binasının önü başka bir âlem. Gösteri var. Seslerini duyurmak için tören kalabalığını fırsat bulmuşlar. Kadınlar belediye kapısının önünde bağırıyor. Sekiz dokuz kişiler. Karşılarında binanın önünü tutmuş kadınlı erkekli aynı sayıda polis. İşsizlere verilen aylık yemek parası artırılsın istiyorlar. Televizyon muhabiri iki kadınla söyleşi yapıyor.

Yapamıyor. Sesini duyuramıyor.

Kadınlar sloganlarını haykırıyor.

Katedralden "*Maria, Maria!*" sesleri.

İşittiklerim birbirine karışıyor.

Azize Lucia'nın görkemli törenine gölge düşüren işsiz kadınlar görüntüsü meydanda ikilik yaratmıyor; yırtık giysili, yorgun yüzlü, çıplak ayaklı resimleriyle Tanrı'yla kulun arasını kapatan Caravaggio'nun yüz metre ötede her gün baktığım tablosuyla bütünleşiyor. Azize Lucia, Musa'nın Yahudilerin tapmalarına kızdığı altın buzağı değil, onun için toplanmış hepimizin ortak ruhu. Beni cezbetmesine rağmen gözlerimde nereye baksam göremediğim Lara.

Yanımda, kafayı kazıtmış bir rahibe.

Başımı kaldırıp yüzüne bakınca Fiorella'yı tanıdım.

"Bazilikada bana acımış gibiydin. Konuşamadan kaçtın."

"Senden değil, mezarlıktaki turdan kaçtım. Rahibelik yakışmış."

Öpüştük.

"Beni aramadın?"

"Atölyeni devretmişsin. İstersen beni bulabileceğini söylediler."

"Cinsel kimliğimi aramaktansa İsa'yı bulmak işime geldi. Alışana kadar çıkma iznim de var. İstediğimi yapabilirim."

"Emin misin? Senin için korkuyorum."

"Böyle sorulardan hoşlanmam."

Beni sordu. Lara'yı anlattım.

Bir şey söylemeden dinledi.

XXVIII.

Caravaggio'ya Af

Katedrale bakan meydanda arkadaşlarının *palazzo*'sundayız.

Caravaggio'nun 17. yüzyıl dünyası. Mobilyalar antika, tablolar barok, konuklar şık. Üstümde sakil kıyafetim, aylardır boyamadığın ayakkabılarım.

Kartvizitim Fiorella.

Tanıştırılıyorum. Eski aristokratların konu mankeni torunları. Osmanlı paşa dedelerine benzemeye çalışan Türk burjuvalarını hatırlattı. Geçmişe özentili, soylu demokratlık gitgelinde karikatürleşenler. Biri Freud'u peygamberleştirmiş psikiyatrist, yanındaki Rusların Lukoil rafinerisinde mühendis. Garson tepside Prosecco dolaştırıyor. Aynı anda uzandık. Neyin nesi olduğumu anlama çabasında, beni konuşmalarına ortak eden hâkim ve avukat. İtalyan ceza kanunu anlatıyorlar. Suçlar teker teker sıralanıyormuş. Suçun yazılı adı yoksa cezası da yok.

Fırsatı kaçırır mıyım?

"Caravaggio'ya haksızlık yapıldı. Yardımcı olabilir misiniz?"

Avukat, bu adam manyak mı dercesine havaya baktıysa da hâkimin ilgisini çekti.

Papanın dört yüz yıl önceki ölüm fermanını kaldırıp özür dilemesi için çağdaş hukukun yapabileceği bir şey yok, dedi.

"Burası Amerika değil. Geçmişimizden suçluluk duymuyoruz. Amerika'ya özgü kamu vicdanımız yok. Sizde siyahlar birkaç yüzyıl önceki ırkçılıktan hesap sorabiliyor, kölecilerin heykelleri yıkılıyor, Kızılderililer topraklarını geri almak için açtıkları davaları kazanıp devletin yasalarını değil, kendi yasalarını geçerli kılabiliyor. Bakarsın yakında George Washington köle sahibiydi diye başkentlerinin de ismini değiştirirler. 'Yerliler doğal olarak köledir,' diyen Aristoteles'i tu kaka etmelerine az kaldı."

Beni balkona çıkardılar.

Buckingham Sarayı önünde kraliyet düğünlerini kutlayanlar gibi meydandakilerin gözü bizde. Tanıyabildikleri aristokratları seçmeye çalıştıkları Palazzo Borgia del Casale'nin balkonundayız. Azize Lucia heykelinin katedralden çıkışından sonra yürüyüşe katılmayı bekleyen binlerce insan bize bakıyor. Kontes torunları, prens taklitçileriyle birlikte, ben de balkondan el sallıyorum. Balkonda kalsam bana odaklı bakışlar, salona dönsem aristokrat kalıntısı burjuvalar. Paris salonlarında gezinen Marcel Proust, Sicilya *palazzo*'larında yaşıyor. Burada ne arıyorum?

"Adım Anna," dedi.

Garsonun tepside dolaştırdığı Prosecco'lardan aldık. Şampanya müsveddesi içkimizle farklı dillerde kadeh tokuşturmaya oynarken birbirimize hava bastık, *skol, cheers, santé, nazdrovya, salute, zum wohl* ve kimini ilk kez duyduğum kelimelerle Anna'yla içki kültürümüzü yarıştırdık.

Yeni tanıştıklarımıza anlattıklarımızla yorulmuyor, bildik düşüncelerimizin yeni baskısını yapmaktan, hayat hikâyemizi anlatmaktan kendimizi alamıyoruz. Kadın punduna getirip elli sekiz çocuk kitabı yazdığını söyleyerek kim olduğuna yelken açtı. Çok konuşanlar beni konuşmaktan kurtarıyor. Gözlerim Anna'ya ilgiyle bakar gibi, kulaklarım boş dinliyor. Burjuvazinin, onlarca insanla bakışıp söyleşerek tanışmama hasletini öğreniyorum. Kötü sürpriz. Bir tanıdığı varmış. Yazar. Adını, kitabını hatırlayamadı. Caravaggio'nun Sicilya günlerinin romanını yazmış. Onu ben yazmıyor muydum? Ben değil miyim gizlerinin farkında olan? Caravaggio'nun içimden koparıldığını, beni terk ettiğini hissettim. Kendimi onda ararken boşta kaldım.

Tuvalete kaçtım.

Aynada kendimi sorguladım. Caravaggio'ya kafayı takmış olsam da boş versene başkalarının yazdıklarına. Ben kendimi yazıyorum. Kendimle tanışıyor, kendimle oynuyorum.

Yazmasam ne fark eder?

Mesele kendimi Caravaggio'da bulmam değil, ona bakışımda herkesten farkımı görebilmem. Göremiyorsan iz bırakamayacaksın

demektir. Dünyanın izi kalmayacakken neden iz bırakmak istiyorum?

Li Po (701-767):

Ardında iz bırakmamak
Yere basmadan yürümekten daha kolay.

İz bırakmamak ermişlikse istemem.

Hatırlanayım diye değil. Kulağa hoş ama yalan. Raf ömrümüz en fazla üç kuşak. Torunlar da göçtükten sonra yaşamının şahidi yok. İz bırakarak kimseyi mutlu etmeyeceğimi de biliyorum.

Arkadaşım Dilek.

Kimseye zarar vermeden yaşamaya gayret eder.

Patagonya'da zelzele olsa, "Ben yapmadım," der.

Onun gibi haddimi bilmesem de kendimi türümden sorumlu hissediyor, bir şeyler yapmak istiyorum. Yazacaklarımla okuyanlara zararım olmasın yeter.

Provence'ta inzivada yaşayan ressam Mehmet'e en zararsız meslek hangisi, diye sorduğumda sessiz kalmış, ben itfaiyeciler deyince gülmüştü.

"Onlar Ménerbes'in kahraman kundakçıları. Meşhur olmak için yangın çıkardılar."

Kimseye zarar vermeden yaşayabilmek.

Bunun için evet, iz bırakmak istiyorum.

Kelebek gibi.

Haydi Caravaggio.

Tekrar balkona çıktım.

Katedralin önünde hareketlilik.

Merdivende, kilisede gördüğüm yeşil rozetli kadınlar.

Gelenlerden para topluyorlar. Erkekler din şatafatındayken görevleri bu. Günün kahramanı Lucia kadınken, kutlama hiyerarşisinde kadınlar en altta.

Hep böyle.

Bir kadının cami, kilise, havra açılışı yaptığını duydunuz mu?

Hele Müslümansa? Çocuğu mezara konurken başında durup duasını bile okuyamaz.

İyi köleler gibiler.

Yetmez, bir de cadı derler.
En çok inanan, dua eden, tapınaklara giden kadınlar.
Boşanmakla erkeklerden özgürleşilmiyor.
Hesabınızın adresi başka yerde.
Tanrılarınız sizden çok memnun.
Caravaggio daha ne yapsın?

XXIX.

Salame Turco

Tören devam ediyor.

Azize Lucia'nın hemen arkasında duranın elinde parmak boyunda cam kutu.

Fiorella:

"Azize Lucia'nın parmağı!"

Hoppala...

Sicilyalı denizci Venedik'teyken kilisede Azize Lucia'yı ziyaret eder.

Kaidedeki yazıyı okur:

"Geleceğimize ışık tutan, İtalya'ya, dünyaya barış vaat eden Siracusa'lı bakire Lucia huzur içinde bu tapınakta yatıyor."

Saygıyla önünde eğilir. Azizenin elini öpecek. Bu ayrıcalık için papaza rüşvet verdiği söylenir. Doğduğu, öldürüldüğü, gömüldüğü toprağın özlemini çekmiştir, diye hayıflanır, Azize Lucia'nın sağ elinin işaretparmağını bir hamlede ısırıp ağzında saklar. Siracusa'da kahraman gibi karşılanır, parmağı burada saklanır.

Balkondan bakınca Piazza di Duomo'nun şekli tuhafıma gitti. Uçları dar, ortası koca bir göz şeklinde elips. Azize Lucia birçok yerde elinde tepsi, tepside gözleriyle resmedilir. Lucia'nın, erkekler bakışlarının etkisi altında kalmasın diye gözlerini oyup Tanrı'ya sunması meydanın mimarını etkilemiş olmalı. Efsanesi ölümünden bin yıl sonra yazılmış. Kilise propagandacıları, masallarıyla müritlerini Vatikan'a edilgen kılma peşinde.

Bizler de kendi masallarımızın kuklası.

Aşk tüketicisi çiftlerin evlilik yıldönümü kutlamaları tahammülle yürüyen maskeli beraberliklerinin tiyatrosu. Miadını doldurmuş eğitim sisteminin mezuniyet törenleri? Keplerin havaya

fırlatılması mezuniyetin değil kurtuluşun kutlaması. Kanıtı hocalarımızı mezuniyet yıldönümlerimize çağırmamamız.

Meydanda kıpırdanma var.

Balkondan el salladıklarımızın gözleri şimdi Palazzo dell'Arcivescovado'nun penceresinde. Sicilya başpiskoposunun memur ruhlu konuşmasına tek alkış, bin yüz yıl sonra ilk defa Avrupa dışından seçilen Papa Francis'in adı geçtiğinde. Arjantinli papa inandırıcılığı koflaşmış cennet düşlerini pazarlamak yerine dünyevi iktidara çelme takarak gençleri tavlama peşinde. Uzatmalara oynayan kapitalizme "Zorbaların düzeni", elebaşlarına "Tiran" diyor. "Evsiz barksızların ölümlerine kayıtsız kalınırken borsanın iki puan düşmesi nasıl haber olabilir?" diye hesap soruyor. Pop yıldızları gibi dünyayı turluyor.

Değişmemek için değişmek.

Dinlerin tarih boyunca en büyük silahı bu.

Balkondan tekrar salona.

Yan odada küçük bir ziyafet. Gümüş takımlar, kristal bardaklar. Sofrada tatlılar.

Fiorella:

"Bundan yedin mi?"

Tabağıma bir dilim koydu.

"*Salame turco*."

II. Roma adını verdikleri Konstantinopolis'i işgal eden Türklere korkuyla bakanlardan Türk salamı!

"Domuz Türkler diye dalga mı geçiyorlar?"

"Ne alaka? Tabağındaki çikolatalı kek! Evlerde yapılır, çocuklar çok sever."

Neden Türk salamı demişler, öğrenemedim.

Anna ille kendisini anlatacak, peşimi bırakmadı.

"Müsaadenizle," demem de Anna'yı susturmadı.

Sicilyalı çocukların bugünü nasıl kutladıklarını anlatmaya koyuldu,

"İyi çocuklarsa uyandıklarında başuçlarında tatlı, kötülük yaptılarsa kara kömür parçası. Gece vakti geleceğini bekledikleri Azize Lucia için masaya bir fincan kahve, bindiği eşeği için havuç, uşağı için de bir kadeh şarap koyarlar. Heyecanlarını yenemeyip

uyumayan çocuklara gözlerine küller savrulacağı söylenir. John Donne'ın 'Azize Lucia'sında da..."

"Çocukluk katliamınızda iyi yolculuklar," dedim, iltifat sandı.

Fiorella oturma odasında masaya dikkatimi çekti.

"Siyah abanoz. Afrika'dan getirmişler. Ağacın nesli tükenmiş."

Kimsenin duymadığından emin olduktan sonra:

"Kilosu 10 bin dolarmış."

Masanın üstünde Ortigia'yla ilgili, okumadan bakılan, pahalı resimli kitaplar, salonda makyajlarından yüzü okunamayan kadınlarla uyumlu.

Kitaba bakıyorum.

Fotoğraflarla yüz yıl öncesi Ortigia. Dönemin başka şehirlerinden farksız. Paris, Moskova, İstanbul gibi dünya başkentlerinde, Mostar, Ortigia gibi taşra şehirlerinde benzer kıyafetli burjuvalar. Giyimde sınıf ayrımını kaldırıp bizi tekdüzeleştiren kot pantolonlu kıyafetlerimize gelene kadar, beylerle hanımlar kibirli süslenmelerini sürdürmüş. Irgat gibi kararmama kompleksinde süt beyaz kadınların güneş şemsiyeleri, uygun selam kaygısında erkeklerin bir ellerini siperinde tuttukları şapkaları, basmakalıp otomobiller yerine *cabriolet, landau, victoria, gig, barouche* türü el yapımı atlı arabaları.

Cilalı kimlikleri tamamlayan kıyafetler sonunda '68 kuşağına tosladı.

Kitaptaki ilk sayfayı atlamışım.

Lara!

Tanıştığımız gece.

Fotoğrafta limana bakan 17. yüzyıl yapımı barok malikâneleri. Aile bölününce kimseye nasip olamayan, mahzun yüzlü, pembe taşlı, metruk Palazzo Rosso. Rivayete göre Siracusa günlerinde Caravaggio burada ağırlanmış.

Ağırlayan?

Lara'nın büyük büyük babaannesi Kontes Felicita Theresa Fabbri.

"Bunda bir hikmet var", "Tesadüf olamaz" gibi sıradan ifadeler yersiz.

İşaret aramıyorum.

Lara yakınımda olmalı.

Hissediyorum.

Fotoğrafa dalmış, ailesinin bu küçük sarayında yaşanmış olanları hayal ederken salonda tek başıma kaldığımı fark ettim. Ev sahibi ve sahibesi misafirlerini uğurluyor. Kapının eşiğinde Fiorella hadisene diye bakıyor.

Onlarla tanıştırılmadan birbirimize ne kadar yabancıydıysam ayrılırken de öyle.

XXX.

Viva Santa Lucia!

Beklenen an geldi. Azize Lucia yola çıktı.

Heykel alkışlarla, "*Viva Santa Lucia!*" bağırışlarıyla ilerliyor.

Arkasında bando.

Katedral meydanından Santa Lucia Bazilikası'na omuzlar üstünde taşınacağı altı saatlik yolculuğuna başladı.

"*Viva Santa Lucia!*"

"*Viva Santa Lucia!*"

Yakarışlarda hasret, sevgi, çaresizlik...

Derken,

"Ahmet buraya, yumruk havaya," temposunda:

"*Sarausaaaani e!*"

"*Sarausaaaani e!*"

"O Siracusa'lı!" diye bağırıyorlar.

Azizenin dört yüz yıl Venedik gaspında olduğunu unutturmayanlar, burada eski mezarına getirilmesinin çağrısındalar.

Yürüyorum.

"Görüşürüz," diyen Fiorella rahibelerin arasında kayboldu.

Etraf papaz dolu. Biri kalabalıkta yanaşıp kazara bana her değdiğinde ince sesiyle, "*Scusi*," diyerek ilişki kurmayı deniyor. Kalabalık dini törenler onlar için ideal ortam.

Papazlar, insan boyunda mumlar taşıyan müminler, bando, Azize Lucia ve binlerce kişiyle yoldayım. Beyaz mum İsa'nın kusursuz saf gövdesi, fitil gövdesinden bize uzanan ruhu, ateş Tanrı'yla bütünleşmesiymiş. Aramızda her kıyafetten, tipten, sınıftan insan. Birkaç dilenci dışında Çingene görmedim. Onlar kadar dinlerden özgür kimse yok.

Kendime ihtar. Çingene, ibne gibi laflar etmemeli. Kelimelerimiz sessiz yasaklara tabi. Roman diyerek siyasi doğruculuk oyununa

girmek istemezken Çingene desem ırkçı diyecekler. İki ucu boklu değnek. Kelime polisliğinde samimiyetimiz sansürleniyor. Amerika'da çocukluğumda zenciler, ergenliğimde Afro-Amerikan, şimdi de siyah oldular. Oysa aynı insanlar yan yana geldiklerinde birbirlerine, "*You goddamn nigger*," Allah'ın belası zenci, diye keyifle hitap edebilmelerinin akışında. Burroughs da *Queer* kitabını yazdığında "İbne," diyerek özgürlüğünü ilan etmemiş miydi? Kelimelerimizin yokluğunda, tavşanlar, balinalar, kelebekler gibi birbirimizi sezgilerimizle daha iyi mi anlıyorduk? Kelimelerimizi çoğaltıp dünyamızı ayrıştırırken neler yitirdik?

O mu!

Güneş gözlüklü Çingene olmuş. Sarı saçlarını gizlemek için başında Palermo'dan aldığımız şapka. Ardından yürüdüğü Azize Lucia'ya yaklaştı, haç çıkarttı, yanıma geldi. Lara'ya benzemeyen Lara'yı görmezden mi gelmeliyim? Azizeye bağlılığından çocukluğundan beri kaçırmadığı törende! Tanıştığımız gece Meryem'in peşinde giderken şimdi de Azize Lucia bizi birleştirdi. Komik kıyafeti kendisini korumaktan çok dikkati üstüne çektiğinden ele veriyor. Göğsünde kalp şeklinde madalyonun tılsımına mı inanıyor, azizenin bu kutsal gününde dokunulmazlığına mı? Kendime yakıştırmak istemediğim Amerikalılığıma pay çıkardım. Onu yargılayıp kaçmaya zorlayan hemşerilerinin aşağılık kompleksini bildiği için bana sığınıyor olmalı. İkinci Dünya Savaşı'nda burayı işgalimizden Sicilyalıların Amerikalılara korkuyla karışık bir saygısı var. Amerika çuvalladıkça çıplak krala benzese de bize gerçeküstü güç atfettiklerinden Lara'nın benden medet umması işine yarayacak. İyi taraflarımız da yok değil. Avrupalılar gibi Bizans kumpasları kurmayız. Kabalık olarak görseler de lafımızı esirgemeyiz. Sicilyalılar İstanbul'da tanıdığım Türkler gibi. Kaçak dövüşür, pusu kurar, arkandan konuşur, saman alevi gibi parlar, dövüşmekten korkar, horozlandıklarında seyir sadizminde toplanmışlardan en yakındakine, "Tutmayın beni!" diye bağırırlar.

Lara'nın Çingene taklidinde gizlenmesi, Ortigia'ya dönmeye cesaret edemeyeceğini düşünenlerin onu küçük düşürmelerine davetiye. Gülünç kamuflajından kurtarmak lazım onu. Şapkasını kapmamın şaşkınlığında dengesini kaybederken yere düşünce

üstüne bastığı gözlüğü de kırıldı. Bayağı kızgınlıkla bakarken gülmeye başladık. Ona gözlerimle sarılıyorum. Heyecanımın farkında mı? Etrafındakilerle meşgul. Yolda onu tanıyanların yüzü gülüyor, ona sarılıyor.

Gizlenmesinin anlamsızlığını anladı.

Dostlarıyla selamlaşıyor. Komşuları, akrabalarıyla kucaklaşıyor, günün son haberlerini paylaşıyor. Kalabalıktan kaçan yavru kedi, başkalarına havlayan köpek, yanına gelip gözlerine bakıyor, sakinleşip uzaklaşıyorlar. Sokak köpekleri, kediler ve ben. Cezbesindeyiz. Piazza Archimede'de tanıştığımız gece heykelini gösterdiği hayvanların dostu Artemis gibi. Artemis bekâretin tanrıçası. Sigarasını yaktığımda parmaklarımızın değmesine tepkisizliği bundan mı? Arzumu sahiplenmezken papatya kolonyasının kokusuyla beni mest ediyor.

Konuşmadan yürüyoruz.

Kaşları, kısa tırnakları, kalp şeklinde üstdudağı, ela gözleri, sivri burnu vücudunda odaklandığım noktalar. Bacakları? Hep pantolonlu. Göğüsler? Bir şey beni frenliyor. Ruhaniliği mi? Belki onu nesneleştimek istemiyorum. Palermo'ya giderken paltosunu çıkardığında aklım, gözlerim göğüslerindeydi. Bol gömlek. Hafif göz makyajı. Dişiliğini gizlemiyor, göstermiyor da. Lara yeryüzü Beatrice'm.

Yürüyüşte gösterdiği Ortigia'lıları geçmişleriyle, kimlikleriyle içtenlikle anlatıp portrelerini çiziyor. İki çocuğu olduğunu gizleyen papazı, postaneye gelen turistlere pul verirken hepsine kendi dillerinde, "Teşekkür ederim," demeyi ezberlemiş memuru, psikolojileri bozulmasın diye okula ikizlerinden birini kaydederek münavebeli gönderen anneyi, yaz tatillerinde kızıyla otostop yaparak elli iki ülke dolaşmış babayı, mafyanın anakaradan çaldığı arabaların şase numarasını değiştirip satan oto galericisini, gerçek adını kullanmadan babasına gizlice şiirler yazan kızı, göçmenler için kurulan danışma merkezinde uluslararası kuruluşlardan gelen parayı hortumlayan emekli hemşireyle doktor kocasını, ortaokuldayken ona âşık olduğunu söylemesiyle ânında aitlik kurduğum Giacomo'yu, kimsesiz mahkûmları hapisten çıktıklarında kapıda saksıda çiçekle karşılayan yaşlı savaş malulünü... benim için sahnede rol almışlarcasına canlandırıyor.

İlk baktığımda anlayamadım.

Turuncu işçi tulumu giymiş belediye işçileri yollara kazmalarla sertçe vurduktan sonra parke taşlarını süpürüyorlar. Hindistan'da Jain'leri görmüştüm. Yanlarında taşıdıkları küçük süpürgelerle, basacakları yerleri adım atmadan süpürmeleri, böcekleri ezmemek içinmiş. Nefes alırken mikroorganizmaları yutup öldürmesinler diye de mendillerini maske gibi kullanıyorlardı. Siracusa belediyesi yolda kimsenin ayağı kaymasın, bisikletinden, motosikletlerinden düşmesin kaygısında. Koca mumların yağı yere dökülüp donunca düşenler oluyormuş. Lucia'dan medet umanlar yürüyüşe katılıp mucize beklerken kalçalar, kollar kırılabilir. Azize için kötü propaganda. En korunaklılar çıplak ayakla yürüyen, acı çekerek günahlarının affedileceği umudunda olanlar.

Törene katılmayanlar balkonlarda. Biz onları, onlar bizi alkışlıyor. Her köşeyi döndüğümüzde alkış. Havaya girip kendimi önemsemem ne kadar kolaymış. Yanımızda çocuk bahçesi; üç yaşındayken babasının kucağında bindiği salıncağı gösteriyor. Ortigia'yı Siracusa'ya bağlayan Ponte Umbertino'dan geçiyoruz. Mussolini döneminde iktidarla sermayenin birleşmesiyle adaya ikinci köprü yapılınca, Ortigia'ya otomobil saldırısı başlamış. Her şoför potansiyel katil. Kontrol ettim. Geçen yıl otomobil kazalarından dünyada ölenler elli milyondan çok. Ölülerin sırtından geçinen otomobil şirketleri, reklamcılar, mühendisler, petrol savaşları, hükümet darbeleri ve her yıl araba ehliyeti sınavını geçen yaşam ehliyetsizi insanlar. Sahip oldukça, yenisini aldıkça tutkumuz, taksitini toparlayamayınca sıkıntımız, çiziğini sakındığımız, çevreyi zehirlediğimiz otomobil başa bela. İstanbul'a 12 Eylül Cuntası'ndan mağdur olanlarla dayanışmak için gelen Arthur Miller'la Hilton Oteli'nde, odasındaydık. Pencereden bakarken, "Çağımıza ne kötülük geldiyse otomobilden," demişti. Sonradan hatırladım. Amerikan rüyasının çöküşünü anlattığı *Satıcının Ölümü* oyununda Willy Loman, arabasının egzozuna bağladığı hortumla intihar eder.

XXXI.

İki Rubens Bir Monet

Uzaktaki köprünün altında sandallar.

Babasıyla balığa çıktığı sandalın adı Lara. Eli boş döndüklerinde, uğursuz geliyorsun, dermiş. Sandala ağabeyi Andrea'nın adını verince balıklar gani.

Andrea her derde deva.

Balıkçıların azizi. İskoçya, Yunanistan, Rusya, Barbados ona sığınıyor. Şarkıcılar, dullar, bakireler de azizleri diye benimsemiş. İpliğinin pazara çıktığı yer Konstantinopolis. Hem de iki defa. Osmanlı saldırısında, şehrin koruyucu azizinin süngüsü düşmüş; Haçlılar 1204'te Konstantinopolis'i yağmaladıklarında da bırakın şehrini korumasını kemiklerine el koyup İtalya'da Amalfi'ye götürmüşler.

Caravaggio benimle aynı fikirde mi?

O da resimlerinde azizlerin gücünü değil aczini, medet umanların gafletini gösterir. "Aziz Andreas'ın Çarmıha Gerilmesi" tablosuna, azizin ölüsünün önünde diz çökmüş, boğazında koca gut kitlesi, hasta yaşlı kadını koyar. Resminde mucizelere yer yok.

Kim bilir kaç saattir yürüyoruz.

Azize Lucia sallana sallana omuzlarda. Çan çaldığında indiriliyor, birkaç dakika dinleniyorlar. Çanla tekrar omuzlanıyor, bir iki metre sonra gene yerde. Yan sokak ışıl ışıl. Lara önümde. Kalabalıktan ışıklara daldı. Ben de arkasından.

Azize Lucia pazarı.

Hac yolunda alışveriş.

Amerikalı yerliler incik boncuk düşkünlüklerinden Manhattan Adası'ndan olurken, Çin de ucuz mallarla donlarını dikmekten aciz Batılıları tembelliğe alıştırdı. Tezgâhlarda lastik ayakkabılar, kahve fincanları, priz, çakı, tornavida, eşofman, iç çamaşırı Çin

malı. Gözüm kırmızı sutyen ve donlarda. İtalyan kadınların yılbaşı gecesi kırmızı iç çamaşır giymelerine az kaldı. Lara'ya, "Sen de giyecek misin?" diye sorulur mu? Beni şaşırttı. İlk defa beraber olduğum bir kız yanımda iç çamaşırı aldı. Kırmızı!

İlk yürüyüşümüzdeki gibi gene kayboldu. Yanımda zannederken yok, yokluğunu hissedince yanımda. Kestane aldık. Kadınların, erkekleri soğutan o çığlıklarından attı. Sıcaklığına dayanamamış. İkramiyesi, bana ellerini vermesi. Soğuk. Kan dolaşımı kötü olmalı. Çocuk yapacak olsak hamileliği etkileyebilir mi? Kabuklarını soyup verdim. Teşekkür etti.

Dünyası Azize Lucia bitpazarı. *Alice'in Harikalar Diyarında*'ki coşkulu merakıyla bakınırken gözlerinde tezgâhlarda, "Bak sana neler göstereceğim, neler anlatacağım," diyen eski eşyalarla tanışacak olmasının heyecanı. Sahiplerinin hayatına dokunmuş, nice eller değmiş, yaşadıkları evlerden koparılmış eşyalara Lara birer birer hayat veriyor. Hatırlanmış gibiler. En çok 19. yüzyıldan kalma, üstü resimli, teneke çikolata kutularına bakıyor. Salıncakta çocuk, atlı süvari, dere başında piknik yapanların resimlerine film seyredercesine dalıyor. Geçmişi konuşan boş kutular peşindeyken ben de onun seyrinde... Sonunda, "İşte bu!" dediği kutunun önünde durdu. Uzunca baktı. Yıpranmış, üstü çizik, parçası kopuk ahşap kutu. Kapağını kontrol etti. Açmadı.

Hayallerime can veren Lara başka hayaller peşinde.

Geçmişini bilmiyorum, merak etmiyorum. Bana söylenenler doğru mu? Sorularla değil, zamanla tanışmalı. Eski sevgilileri? Bana ne. Benden önce hayatında kimler olduğunu bilmeye hakkım ya da arzum var mıydı? Bilmek ilişkiyi dinamitlemek, geçmişindeki erkekleri kıskanmak, şimdi beni seçti diye onlara üstünlük taslamam demek. Beni, onu sevdiğim gibi, aynı şekilde sevmesin yeter. Sigortalı aşklarla pısırık âşıklar ibret verici. Sevgimizle kendimizi de, birbirimizi de şaşırtmalı. Alışırsak sıkılırız. Risk alarak birbirimizi tanımalı, risklerle değişip yaşamımızı zenginleştirmeli. Sünnet olup Esra'yla Müslümanlaşayım derken onun karikatürü olmuştum. Lara'nın beni şaşırtması yeter. "Aşık daima bey oturmaz," demişler, varsın oturmasın.

Piazza di Duomo'dan yola çıkalı beş saati geçmiş.

Kolunda babasının durmuş saati. Âdet edinmiş, günde iki defa 11:11'de bakıyor. Uğurlu rakamıymış. "Senle hep 11:11'de buluşalım," diyor. Kâh dişileşir kâh Azize Lucia'yla benzeşirken gitgellerıyle bocalıyorum. Lara bana özel dünyasından samimiyetle sunduklarıyla yaklaşırken derdim başka mı? Benim olması mı? Beni beğenmesi, beni kahramanı yapması, kendisini benimle yaşatması mı? Kendilerinden vazgeçip başkalarını yaşatanların hüsrana uğradıklarını, yaşattıklarının da sıkılıp başka birine teşne olduklarını biliyorum. Peşinde yürürken her sallandığında endişelendiğimiz Azize Lucia'nın karşılıksız cezbesinde, benden bir şey istemeyen varlığını hissediyorum. Oyun diye baktığım yaşamımı anlamlandırmasa da beni günden, kendimden koparan bir çekiciliği var.

Sicilyalıların dini törenlerinde ruh halleri, geçmişte bütünleştiğim topluluklardan farklı. Washington'da Pentagon protestosunda, İstanbul'da 1 Mayıslarda, Frankfurt'ta nükleer silahlara karşı yürüyüşlerde ne kadar öfkeliymişim. Sloganlarımızı haykırışımızda ne kadar kenetlensek de için için biliyorduk silahlı devletin bizden güçlü olduğunu.

Tanrı'ya inananların gücü başka kimsede yok.

Yanımdakileri de sıradan bir kalabalık sanmıştım. Alakası yok. Protesto yürüyüşlerine, gelin alaylarına, yılbaşı kalabalıklarına, göçmen kamplarında yemek kuyruklarına, Apple mağazaları önünde iPhone heveslilerine, asker uğurlama törenlerine, resmigeçitlere benzemiyor. Azize Lucia'nın adını koyamadığım soyut kucaklayışı birleştiriyor. İsa'nın, "Aranızda günahsız varsa ilk taşı o atsın" bilincinde, yalansız birliktelik. Sonsuzluğa aitliğimle örtüşen ölümlü hiçliğimi binlerce insanla birlikte yaşıyorum.

Basilica di Santa Lucia'nın girişi huni gibi. Sıkıştık. Arkamızdan itenler, içeride saatler önce gelenler. Nasıl oldu anlayamadım. Cemaatin arasından nasıl sıyrılabildik, kapıdan nasıl girebildik?

Lara'nın yanında ışınlanmışcasına içerideyim.

Santa Lucia
La nostra Santa Lucia
Santa Lucia di Siracusa

Lara "Azize Lucia, bizim Azize Lucia'mız, Siracusa'lı Azize Lucia" şarkısını söyleyenlere katıldı. Gözüm, kulağım kalp şeklinde dudaklarında. Sunakta boş çerçeve Caravaggio'nun resminin ilk yeri. Siracusa'lılar geri istiyor, Ortigia'lılar bizim, diyor.

Bazilika soğuk, rutubetli. Azize Lucia'nın heykeli ihtimamla korunur, yılda bir görünüme açılırken, Caravaggio'nun resmi burada yüzlerce yıl çürümeye bırakılmış. Eskiden resmine ışık vuran pencereyi örtmüşler. Şeytan, katil, pederast, psikopat laflarıyla onu çürütmeleri yetmiyormuş gibi resmi de bazilikada küflenmekten kurtulana kadar aynı akıbeti paylaşmış.

Ressamın çilesi.

Eseri elinden çıkınca üstünde hakkı yok.

Resimlerin adresi? "İki Rubens, bir Monet'im var," diyen koleksiyonerlerin duvarları.

Kalabalıkta azizeyi bekliyoruz. Beklenti doruk noktasında. Herkes sessiz.

Azize Lucia omuzların üstünde kilisenin kapısından belirdiğinde Stendhal dakikamı yaşadım. Tüylerim ürperdi. Lucia'nın cezbesinde Lara'yı unuttum.

"*Viva Santa Lucia!*

Viva Santa Lucia!"

Omuzlarda mihraba taşınıyor. Kimi beyaz mendilini, kimi elini sallıyor. Yaklaşabilenler birbirlerinin sırtları, omuzları üstünden elleriyle, olmazsa parmak uçlarıyla heykele dokunma gayretinde. Kilise görevlilerine verilen yeni doğmuş bebekler elden ele dolaştırılıp Azize Lucia'yı öpmeleri için havaya kaldırılıyor. Anne babalar, yavrularının resmini çekme telaşında.

"*Viva Santa Lucia!*"

Beyazlar giymiş. Kalın dudaklarında kat kat siyah ruj. Vücudu ağırsiklet. Az kaldı, siyah ojeli tırnaklarına, en az kırk altı numara çıplak ayağına basacaktım. Özür dilerken travesti olduğunun farkına vardım. Cami, havra kapısından içeri almazlar. Peş peşe istavroz çıkartıyor. Azize Lucia hepimizi kucaklıyor.

Azize Lucia'mız.

Bizim Lucia'mız.

La nostra Santa Lucia.

Lara mihraba işaret ediyor:

"Yaklaşalım."

"Bu kalabalıkta imkânsız."

"Hiçbir şey imkânsız değildir," diyen fısıltısı kulağımda.

Öpeceğime, "Seni dudaklarından öpmek istiyorum," diyorum.

Yanağını uzatıyor.

Ona fotoğraf makinemi vermiştim. Azize Lucia, bazilika, bebek, çiçek, papaz, ne görse peşinde. Onu çekmek istiyorum. Makineyi vermiyor. Çekmeye devam ediyor. Galiba beni de çekti.

Akşam eve dönünce ondan mesaj.

"Yarın antika otomobiller geçidi var. Başlangıç Caravaggio'nun resminin oradan, 18:00'de. İkinci tur 18:30'da Castello Maniace'den. Belki oralarda rastlaşırız. Kısmet. *Fortuna*."

Gelmeyecek, biliyorum.

XXXII.

Karşılıksız Aşklar Zamanı

Sabah 06:30.
Ona kızgınlığımla uyandım.
Yürüyüşte üşütmüşüm.
Baba tavsiyesi. Ilık suya yarım limon, bir çay kaşığı tuz, gargara.
Şiir yollamış!

Bekâret!
Terk ettin nereye?
Katledildi niye?
Döneceğim sana,
Benden koparılana.

Bir de not.

"Şiir, yazıldıktan iki bin dört yüz yıl sonra Mısır'da, mumya kaplanmasında kullanılan papirüsler arasında bulunmuş. Lesbos'tan kaçıp bir ara Ortigia'da yaşayan Sappho'nun günümüze gelen ender şiirlerinden. Bizans'tan kurtulabilen şiirlerini şairin ölümünden bin yıl sonra Papa VII. Gregorio imha etmiş."

Şiirle bana ne demek istiyor? Kendisi gibi anlaşılmaz.

Bedbahtlığımın peşinden gitmeyeceğim. Başıma gelenleri oynayıp Mecnun'a özenmeyeceğim.

Hıristiyanlığın ilk yıllarında meczup modası. Konstantinopolis'te Daniel adlı keşiş tepesine çıktığı sütunda yaşamış. Başpiskopos onu papaz yapmış, İmparator Leo'yla Lazistan Kralı Lubazes ziyaretine gitmişler. Başka keşişler Daniel'e özenmiş. Saçlar, tırnaklar uzuyor; çişlerini, dışkılarını, inmediği sütundan aşağıya salıyor. Kutsal addedildiklerinden halk "stilist" denen bu insanları

besliyor. İnancın sonu yok. Vücutları ne kadar çürürse ruhları o kadar yücelecek.

Daniel'in üstünde otuz üç yıl yaşayacağı sütuna çıkmadan ettiği duayı buldum:

Tanrım İsa,

Bana gösterdiğin şanlı zarafetine teslim olup bu sütuna tırmanırken bilmeni isterim ki, tek dayanağım sensin. Tek sensin mutluluğumun kaynağı. Meşakkatli yolumda kutsal amacım kabul ola.

Sütuna tünemiş Daniel, bencilliğinin uç noktasında. Hayatımı başkaları için yaşıyorum, deyip toplumun takdirini kazanırken, kendisine çektiği sessiz aferinlerle egosunu şişirerek güç almış.

Bugün ben de yalnızlığa oynayacağım.

Gözüm çağdaş meczuplukta. Küçük limanda sabit noktamdan gün boyunca ayrılmayacağım. Olduğum yerde durayım, Lara beni bulsun. Ortigia'yı dolaşacağıma Ortigia etrafımda dolaşsın.

"Yavaş şehir", "yavaş yemek"ten sonra "yavaş turizm".

Gözlem sahnem Ortigia'lıların günlük hayatı. Hepsi birbirinden kopuk, bende birleşen bir bütünün parçaları.

Tarih gibi.

Siracusa zamanında Akdeniz'in en güçlü şehir devleti. Bugün Yunanistan, mirasçılığına oynadığı Atina'ya sahip çıkarken Siracusa'yı aşağılıyor. Oysa anayasasını Aristoteles yazmış, senatosunun danışmanı Platon. Archimedes'in icatlarıyla Akdeniz'e egemen. Yunan tiyatrosunun en çok yaşatıldığı yer.

Yeter. Bunları yazmam için ne buraya gelmeme gerek vardı ne de temcit pilavı gibi tekrarlamama. Bugün paylaşmak istediğim sabit noktamdan gün boyunca yaşayacaklarım.

Ortigia uyanıyor.

Deniz kıyısından Piazza Pancali'deki Apollon Tapınağı'na açılan sokağın başındayım.

Güneşin ilk ışıklarında dönen balıkçılar. Ağlarını ayıklamadan kat kat giydiklerinden soyundular. Sessizler. Sandaldan sandala muhabbet yok. Açık denizde geçirdikleri soğuk geceden sonra ağlardan balıklarını ayıklıyorlar. Bana romantik gelse de elleri

fabrika işçisi monotonluğunda. Bir balıkçı limana kürekle girdi. Sahilde tamir malzemesiyle bekleyen usta. Motoru karaya aldı. Kaynak yapacak. Başında birikip çalışmasını seyreden delikanlılar kapitalizmin son krizinin ifadesi. İşsizler. Oyalanıyor, anlarmışcasına bakıyorlar. Aralarından AVIS'ten otomobil kiralamak için geçen, tişörtlerinde USA yazan Amerikalı turistler. Kahveler çoktan açıldı. Evlerde kahvaltı âdeti yok. Günün en tutucu yemeğinde İtalyanların sabah rejimi espresso, bazen yanında tatlı çörek. Kahvaltılarımızdan özgürlük, uzak diyarlardan kişilerle sevişircesine, tadılmadık lezzetlerin akşam sofralarında.

Pazara müşterilerin gelmesiyle balıkçılar korosu başladı:

"*Baccalà! Baccalà! Orata!*"

Seslerini yarıştırmıyor, aynı şarkıyı tamamlıyorlar. Yoksa bana mı öyle geliyor? Dillerini bilmek yetmiyor. Şifreli konuşuyorlar. İstanbul'da, Levent'te yaşadığım evin önünde pazar kurulurdu. Tuvaleti kullanmalarına izin verdiğimden ahbap olduk. Ne kavun kavun ne muz muzmuş. Patlıcan, domates, üzüm, karnabahar derken müşterilerle dalga geçiyor, alışverişe gelen kadınları meyve ve sebze isimleriyle tanımlıyorlardı. Karnabahar kıçsa patlıcan penis, küçük memeler şeftali, büyükler kavun. Kadın Levent pazarına girmeye görsün, uğradığı tezgâhlarda elledığı ürünlerde vücudunun dokunulmadık yeri kalmıyordu.

Ortigia pazarında kadın müşteri tek tük. Alıveriş erkek işi. İstisna girişteki tezgâhın başındaki kadın müşteriler. Yılbaşına doğru iç çamaşır revaçta. Kırmızı sutyen ve donlar çiroz gibi ipte dizili. İlerleyen saatlerde, özellikle yabancı müşteriler liman tarafındaki şarküteride. Keyif, dükkânın önünde kurulan masalarda ikram ettikleri tadımlık peynir, zeytin ve soğuk etlerle başlıyor Sicilya şaraplarıyla devam ediyor. Casa del Pesce'de, Luciano'nun tezgâhında on dört çeşit balık. *Sarde, luvari, tonno, fanfole, tripitz, spatole, misto*... Çoğunu satmış, sokağa gitarı eşliğinde şarkıları yayılıyor. Alışverişte pazarlık yok. Sohbetle, espriyle ilişkinin keyfi.

Limanda teknelerin bağlanmadığı alanda maç. Pazaryerinden oraya geçtim. İki köprünün ayaklarında birer pota. Oyuncular alabora olduğunda içinden düşmedikleri kanolarıyla su polosu oynuyor.

Çağdaş meczupluğu çoktan unutmuş, akışa bırakmıştım yapacaklarımı. Birkaç yüz metrekarelik alanda şuna bakayım, bunu tadayım derken yarım gün geçmiş. Görüntüler, beni içine alan olaylar, gün boyunca değişiyor. Değişmeyen onun aklımdan gitmemesi. Gözlem turumun gitgellerinde kendimi avutuyorum. Antika otomobiller gösterisine gitmeli miydim? Gidip onu görse miydim? Gelmezse oyununa geldim, hayal kurdum diye kendime kızacaktım. "Gördün deli, savul geri" lafı boşuna değil. O beni bulsun. Ne Goethe'nin genç Werther müsveddesiyim ne de Ortaçağ şövalyesi. Aşkın tarihinde neredeyim?

"*Amor non est causa coniugit*", evliliğin nedeni aşk değildir, Roma'nın unutulan atasözü. Aşkta evlilik beklentisi, ikisini de imkânsızlaştırdı, pazarlık yaparcasına çıkar hesabına dönüştü. Aşkta tecrübe kazanılabilir mi? Her aşk bir sonrakinin provası olabilir mi? Tecrübelerle öğreniliyorsa hâlâ balta girmemiş orman meraklısı erkekte bekâret merakı, kadında aldatılma paranoyası abes değil mi?

En iyisi akışta olmak. Romantik çağın, "Seni uzaktan sevmek aşkların en güzeli" benzeri arabesk kurbanlarından olmaya da niyetim yok. Lara beni bunları yazmaya itiyorsa ikimizin de aşkı tek taraflı demek. Ortaçağ Avrupası karşılıksız aşklar zamanı. Elin ele değmediği aşklar. Görmedikleri sevgililere dil cambazlıkları. Soylulara aşklarını yakaran, Endülüs üzerinden Araplardan beslenen *troubadour*'lar.

Birinde kendimi görüyor, korkuyorum. Şövalye Fransa'da, aşkı Lübnan'da, Tripoli kontesi. Raconu bozar, karşılıksız aşkını görmeye gider. Yanına varınca dizlerine kapanarak ölmüş. Ben dizlerine kapanmadan o bana bağrını açmalı. Uzak duracağım. Kararlıyım. Antika otomobillere gitmeyeceğim. Başkaları binsin Lara'nın arabasına. Aşka sahip çıkarak aşkı bitirenlerden olmayacağım.

Corso Matteotti'de dünkü Azize Lucia kalabalığı bambaşka bir seyirde.

Caddede, Siracusa tiyatro topluluğu oyuncuları sahne almış. Sokaktakiler aktörlere canlandırdıklarının isimleriyle sesleniyor. Oedipus, Antigone, Medea, Agamemnon... Yazarlarından özgürleşmiş trajedi kahramanları. Doğaçlamalarıyla bizleri şaşırtıyor,

güldürüyor, günümüzü yorumluyorlar. Oedipus göz doktoru olmuş, halk korosunu körleştiriyor. Antigone, kız kardeşi İsmene'yle kurduğu cenaze işleri şirketinde toplu intihar eden diktatörlerle dalkavuklarına indirim yapıyor. Troya Savaşı'nda uğur getirsin diye kızını kurban eden Agamemnon düşmanlarından kaçabilmek için cinsiyet değiştirmiş. Zeus manastıra kapandığı rahibelerle The Beatles şarkıları söylüyor.

Azize Lucia'ya dün sokaklarda refakat edenler, haç çıkartanlar, ilahi söyleyenler, bugün aynı içtenlikle başka bir âlemde. Sicilya öteki tanımayan kültürünün tanrı çeşitliliği gırlasında. Hepimiz Matteotti'ye yerleştirilmiş hoparlörlerden gelen İngilizce şarkıyı söylüyoruz.

Dün Azize Lucia ve "Ave Maria".
Bugün John Lennon ve "Imagine".
Aynı sokaklarda aynı insanlar.
İşte Sicilya!
Tektanrılı, çoktanrılı, tanrısız.

Hayal et
Cennet olmadığını
Denersen kolay
Altımızda cehennem yok
Üstümüzde gökyüzü...
Ülkeler yok
Uğruna ölecek, öldürecek bir şey yok
Dinler yok.

Catania Fontanarossa Havaalanı iki gündür kapalı.

XXXIII.

Ben Bu Kıza Vurgunum!

Bisiklete bindik.

Her pedal çevirdiğimde yıllarımın kabuk bağlamış yaralarından arınıyorum. Siracusa arkamızda. Aralığa yaz gelmiş. Yolun iki yanı orman. Patikada, beyaz Raleigh bisikletinde Lara. Yalnızken yüzünü canlandırdığım, gözlerimle gözlerini, yanağını, dudaklarını, boynunu öpüp okşadığım, kendime kızıp yeter dediğim, sarılmayayım diye yatağımda yastığı bir kenara attığım, sevdiğimden beri yalnızlığımı yaşadığım, sorularımı soramadığım, önümde bisikletiyle giderken yüzümde gülümsemeyi göremeyen Lara. Dönüp baksa? Esaretimi görmesin. Aşkın özgür yüz ifadesi diye bir şey var mı? Konuşmadan gidiyoruz. Etekleri uçuşuyor. Pantolonlu kızlardan hoşlanmıyorum. Mutluyum.

"Koruma altında doğa bölge" yazısı.

Lara'ya nereye gideceğimizi sormamış olmamın ödülü bisikletten sonra kanoya binmemiz. Kiralayan adamı tanıyordu. Nehirde bizden başka kimse olmadığını söyledi. Lara önde, ben arkada, küreklerimizin ortak temposunda hemen uyum sağladık.

Conrad'ın "Dehşet! Dehşet!" diye biten *Karanlığın Yüreği*'ne yolculuğunda, dünyanın bizi içine alıp kaybolacağımız dip noktaya gider gibiydik. Boşluk, sessizlik, iki yanımızda geçit vermeyen orman. Yer yer yaprakların arasında güneş başka bir dünyadan geldiğimizi hatırlatırken akıntısız nehirde varlığımızın belirtisi, küreklerimizin sudaki sesiydi. Lara bana su kaplumbağasını gösteriyor, ben ona dallara sarılmış yılanı. Yaklaşmakta olduğumuzu sezen kuşların kanatlandıklarını duyuyor, ormanda, nehrin üstüne sarkan dallarda başka canlıların bizi gözetlediğini hissediyor, büyük dalların altından geçerken başlarımızı eğiyor, sudan, ormandan gelen tanımadık seslerin tedirginliğinde gözlerimizi

birbirimizden kaçırıyor, konuşmuyor, gölgelerin karanlığında nehirde sessizce ilerliyorduk. Dar suda yolumuzu kaybetmek mümkün olmasa da başlangıç noktamızdan uzaklaşırken zamandan da uzaklaşıyorduk. Karanlık Ortigia sokaklarında yağmur altında Meryem peşinde gece yolculuğumuzun bizi birleştirdiği duygusundan sonra, şimdi belirsizlikte ilerleyen kanomuzda bizi ne beklerse beklesin umursamazlığında, tanımlanmamış birlikteliğimizin güvencesindeydik.

Nehir genişledi. Sözleşmişcesine durduk. Kanoyu sahile çektik. Lara eski Hollywood filmlerinde erkeklerin romantik sahnelerde yaptığı gibi ağzında iki sigara yaktı, birini bana verdi, sahnenin devamını, kadının cezbesinin doruğunda sigara dumanını erkeğin yüzünü okşarcasına üflemesini getirmedi.

"Nehrin adı Ciane," dedi.

Sahilde uzandık. Başı kolumda.

Sözünü kesmeden dinlememi istedi.

"Zeus'un kardeşi yeraltı tanrısı Hades kocaman kara atlarının çektiği altın arabasıyla bulunduğumuz yere gelmiş. Yanında kır çiçekleri toplarken kaçırdığı Persephone. Tam da bu noktada toprağın yarılmasıyla beş nehirle çevrili yeraltı dünyası Hades'i boylamışlar. Persephone'nin arkasından ağlayan su perisinin gözyaşlarından biten pınarın suları önümüzde akan Ciane Nehri. Gençliğimde arkadaşlarımla Ortigia'da denize girdiğimiz kayalıklardan, erkeklerin bakışlarından kaçtığımdan tek başıma yüzmeye buraya gelirdim. Su burada sıcak, pınarın başlangıç noktası, Hades'in yeraltına inebilmek için mızrağını toprağa sapladığı yer."

Suya baktı.

Anlattığının seyrine daldı.

Benden uzaklaştı.

Sesi sudan geldi.

Soyundum.

Sudayız.

"Persephone'nin annesi Demeter hasat tanrısı. Tohumu tanıtmış, tarımı öğretmiş. Kızı kaçırıldığında perişan olmuş, toprak gece gibi kararmış, kıtlık, açlık başlamış, insan yok olacak."

Lara'ya kendimi kaptırıyor, gerçekmiş gibi dinliyorum.

Anlattığı masallarımız olmasa kafayı üşütmüştük. Dünyamız Persephone'nin yeraltı yolculuğundan kat kat belirsiz. Kara enerjiyle kara maddede kaybolup bir gün kara deliklerde yutulacağımız dehşeti karşısında çıldırmıyorsak bilinmeyeni bilime havale ettiğimizden. Korkum, masallarımızı algoritmaların yazmaya başlamasıyla türümün *metaverse*'lerde klonlanacağı 2.0 insan modelinde, masalla gerçeğin tadını birbirinden ayırt edemeyecek olmamızla,

Şairin,

Kararmasın yeter ki
Sol memenin altındaki cevahir

sözünün anlamsızlaşacağı.

Sudayız. Çıplağız. Demeter'in dünyasındayız.

"İnsan kıtlıktan yok olursa tanrılar kurbansız kalacak. Zeus Persephone'yi kurtarır, ana kız kucaklaşınca dünya bahara doğar, bitkiler coşar."

Olduğumuz yerde su tarıyoruz.

Lara dibe daldı.

Bir dakika, iki dakika...

Su üstüne çıktığında, avucunda sakladığı kalp şeklindeki taşı verdi.

"Sicilya, Zeus'un Hades'e evlilik hediyesi. Yeraltı kraliçesi Persephone renklerin solduğu sonbaharlarda yediği altı nar tanesinin etkisinde altı aylığına kocasıyla yeraltında. Mayısta bahar bayramıyla altı aylığına tekrar aramızda. Palermo'da sana nar suyu sıkmıştım. Sonbaharda sadece nar ağacı çiçek verir."

Sudan çıktık.

Çıplaklığımızın masumiyetindeyiz.

Hayalimdeki sarışınlığının yuvasını demin gördüğümde nabzı atan pipim çoktan kendini unutturdu. Saçlarının arasından göz kırparcasına bakan meme uçları Botticelli'nin "İlkbahar"ında baharın gelişini kutlayan kızların masumiyetinde.

"Mayısta Persephone yeryüzüne döndüğünde kızlar kır çiçeklerinden taç yapar."

İnce dallardan yaptığı yapraklarla özenle süslediği bir taç da benim için yaptı, başıma koydu.

Su kenarında hallerinden memnun iki çıplak. Başımızda dallı, yapraklı taçlar.

Güldüm. Senaryomuzda böyle bir oyun yoktu. Doğa sevişmemizi buyururken ne Lara oralı ne de ilahi duyarsızlıktaki erkekliğim.

Şarkıyı söyleyenler saçmalıyor zannederdim:

Uzun yıllar bekledim
Hakikat oldu rüyam
Koklamaya doyamam, benim güzel Manolyam
Koklamaya kıyamam, benim güzel Manolyam

Bir şey söylemeden hareketlendi. Ormana girdi. Kayboldu. Alışığım. Dönmezse ne yaparım endişem doruk noktasına geldiğinde çıkageliyor.

Bir elinde bıçak, diğerinde yeşil dal.

"Papirüs. Avrupa'da tek büyüdüğü yer burası."

İkiye kesti. Adlarımızın baş harflerini yaprağa çizdiği kalp şeklinin içine yazdı. Yarısını bana verdi. İçimden güldüm. Bu kadarı fazla. Şarkıda, şiirde, aşkımızı oraya buraya kazıyıp ebedileştirme merakımıza karşı aşı gerek. Karikatürünü görmüştüm. Sedir Adası plajında turistlerin arasında dolanan kaplumbağanın sırtına kazılmış Marcus Antonius ve Kleopatra'nın isimleri.

Aşk başladığı yerde bitmeli. Taşınan aşk aşkı yok eder. Gün gelir, sıra numaranla üçüncü kocasıydı, diye hatırlanırsın.

"Gandi'yi sever misin?" diye sordu.

Cevap vermeden devam etti:

"İngilizleri Hindistan'dan defedebilmesinin sırrı cinsel enerjisini şiddetsizliğe yönlendirmesinde. Spermini oraya buraya dökmeden koruyabilen sonsuz güce sahip olur, diyenlerden. Büyük adam."

"Seksten vazgeçtiğinden emin misin?"

"Oğlunu bile evlatlıktan reddetti, vazgeçmedi diye."

"Böyle baba mı olur mu Lara? Hindistan'da kast sistemini de kabullenmiş. Seks yapmayacağım, diye kendisini sınamak için on yedi-on sekiz yaşındaki yeğenleriyle çıplak yatarmış."

Sustu.

Ağladı.

Gözyaşlarını sildi.

Sarıldı.

"Sen başkasın, benim biricik Gandi'msin," dedi. "Bana ırzıma geçecekmişsin gibi bakarken şimdi çıplaklığımızda Platon'un ilk insanı gibi ikimiz biriz. Aynı cinsten olduk."

Elimi göğsüne götürdü, okşadım. Başımı memesinin ucuna yasladı, öptüm.

"Biliyordum! Biliyordum!"

Uzandığımız yerden sevinçle ayağa kalktı.

"Bak başını kaldırmadı, uslu uslu duruyor."

Eliyle tutsa gelir miyim? Dediği gibi hareket yok. Pipilerin pusuya yatabileceğini duymamıştım. Tarihte ilk olmalı.

Ne olduğunu anlayamıyorum.

Ben bu kıza vurgunum.

Casanova çapkınlığını, "Fethetmem, teslim olurum," diyerek açıklamış.

Kiraladığımız kanoyu Ciane'nin Siracusa Limanı'na aktığı yere bıraktık.

Tek başına çıkabilecekken elini uzattı, tutmadım.

XXXIV.

Hakkın Olmamalı Aşkı Öldürmeye

Kilisede aşk.

Kilisede seks.

Kilisede aklımda aşk, seks, Lara ve...

Cinselliğimi sorguluyorum kaç zamandır. Caravaggio sorgulamıyor, yaşıyordu. Döneminde doğal olan günümüzde sorun. İçimizdeki ötekiyi susturmanın kurbanıyız.

Koyuver rahvan gitsin, bir gün o, bir gün bu, bir gün hiçbiri...

Öyleydi.

Mezopotamya, Mısır, Atina, Roma, Bağdat, Pekin...

Özgürdük.

Özgürlüğümüzü tektip cinsel kimliklerimize teslim ettik.

Keyfimi çatamaz mıyım?

İlkokul üçüncü sınıftaydım. Mahalle arkadaşım. Bisiklete ilk binme heyecanımızı yaşadığımız gündü. Arthur kanepeye uzandığında gömleğinin içine yerleştirdiğim iki tenis topunu okşamıştım. Lise iki. Ağabeyimin nikâh töreni için New York'ta, evindeyim. Annelerimiz ayrı, birlikte büyümedik.

"İstersen üstünü burada değiştirebilirsin," demişti ben lacivertlerimi giyerken (aslında köpekbalığı denilen cinsten parlak griydi). Değişirken gözlerini benden ayırmadı. O mu beni rahatsız etti yoksa ben mi rahatsız oldum? Anılarımı kız arkadaşıma anlattığımda bende eşcinsel eğilimler gördüğünü söylemesi hoşuma gitmemişti. Eşcinsel olabileceğimden değil. Kendimi sorguluyor olmayı doğallığıma ters bulmuştum. İlkokuldayken "vahşi güzellik" tanıtımlı sabun reklamlarında kızların çekici gelmesini sorgulamazken neden şimdi bu? "Tıp öğrencisi sendromu" diyorlar. Hastalıkları ders kitaplarından tanıdıklarında, "Acaba bu bende var mı?" kuşkusu. Hayır! Yakıştırmam saçma. Tektip cinselliğe

normal deyip farklılıkları hastalıkmış gibi yargılayan toplumlarda kimliklerimizin masaya yatırılmasını kaçınılmaz kıldılar.

Eşcinsellik norm olsaydı karşı cinse ilgimizi sorguluyor olacaktık. Sorun cinselliğimizde değil düzenin cinselliği sorun etmesinde. Cinsellik yerine solaklık yargılansaydı iki ellerini aynı maharetle kullananlar damgalı eşek olacaktı.

Bizi kimliklerimizden özgürleştiren sanatçılar. Freud'a inat çağdaşı Viyanalı ressamlar mesela. Egon Schiele otoportrelerinde kendisini kadın-erkek karışımı biri yapar. Edvard Munch'un benzer otoportreleri var. Vücudumun gizleri karar veriyor kimin bana çekici geleceğine, kime âşık olacağıma.

Lara?

Cinsel kimliğini kafama takarak kendimi kapana soktum. Böyle aşk mı olur? Bilse aklımdan geçenleri!

Boş ver!

Aşk iksirinin ömrü kısa. Lara'nın çayını üfleyerek içerken dudaklarını büzmesi bana seksi gelirken on sekiz ay sonra sesinden irkileceğimi biliyorum. Bana aşk halimi yaşatan, heyecanlar tattıran, kan dolaşımıma pompalanan Lara takviyeli dopamin, oksitosin ve adrenalin.

Aşkım kimyasal.

Romancılar, böyle bir gerçek yokmuş gibi Anna Karenina formülüyle bize mutsuzluk senaryoları giydiriyor, ölmeye mahkûm aşklardan prim yapıyorlar. Her âşık topa basıp soruyu başta kendine sormalı. Benim kendime sorum şu, Lara'yla on sekiz ay geçirip aşkın kimyasını tükettikten sonra onunla yeni bir dil geliştirmeye hazır mıyım? Aşkta kabızlığımız, bildik dilinin tembelliğine kilitlenip tekrarlama ısrarımızda. Her söylendiğinde anlamını biraz daha yitiren, söylenmediğinde aranan "seni seviyorum"larımızda. Eskinin beklentisinde ufkumuzu karartmamızda. Etrüsklerin mezar taşlarından ilham almalı. El ele, omuz omuza karıkoca heykelleri tek kabirde, tek mezar taşında. Mesele o dili yakalayabilmek.

Ama!

O yeni dili geliştirememek de dert olmamalı.

Her gün âşık olunamıyor. Tadını çıkarmalı. Doya doya yaşa on sekiz ayını, sahnede hakkını ver perde kapanana kadar. Arkadaş ol. Olamazsan zorlama.

Ama!

Hakkın olmamalı aşkı öldürmeye. Kimyası bitecek diye hiç yaşamamaya. Âşık olduğunla sevişmeyi öldürmeye.

Seviş sevişebildiğince.

Bunları Lara'yla konuşabilecek miyim?

Adam sen de, deyip oluruna mı bırakmalıyım?

Ya o oluruna bırakmazsa? Aşk yaşanmalı demek kolay. Var mı aşkın biteceğinin bilincinde şiir? Belki bilmediğim bir haiku vardır.

Yoksa Mirza Esedullah Han Galib mi halimi dile getiren?

Ey nadan gönül bu halin nedir?
Olan oldu bu derde deva nedir?
Ben ona tutkun o ise bıkkın;
Ey Rabbim bu macera nedir?
Benim de ağzımda dilim var,
Keşke isteğimi bana sorsa, nedir?
Canımı yoluna feda edeyim,
Ben bilmem, dua nedir?

Bencilim. Aşkım beni acıtır mı, yaşatır mı, diye sorarken Lara'yı düşünmüyorum. Gidecek olsam kahrolur mu yalnızlığında? Vicdanım Lara'yı aşkınla sarsma, onu rahat bırak dese iki tokat atıp susturmam lazım. Lara'yı değil, vicdanımı. Zor değilmiş. Mark Twain de şikâyetçiymiş vicdanından.

"Ne zaman keyiflenecek bir şey yapsam, tepeme biner, 'Bak iyi düşün,' diye engellerdi. Onu iyi terbiye etmişim ki son yıllarda sesi çıkmaz oldu," demiş.

Dürüst bir âşığım.

Şehvetim Lara'nın vücuduna, arzum ruhuna.

Sorun her kafadan çıkan sese kulak asmam.

Caravaggio döneminin Avrupa'da en çok okunan yazarı Aretino.

Evlenme eşiğinde delikanlıya uyarısı:

"Şiir eşin, kadın metresin olmalı."

Âşık olamayanlara yakışır böyle laflar.

Aretino *Yosmalar Dershanesi* ve *Rahibelerin Gizli Hayatı* kitaplarıyla Rönesans'ın çifte standartlarını erotik bir dille canlandırırken, "Sokak yosması, rahibe ve karın arasında en dürüstü hangisidir diye sorulsa yosmayı seçerdim," demiş. Yosmanın müşterisi yalanına inanmaya teşneyken rahibe ve eşlerimizin yalanları, kendilerini korumakla koşullanmış ikiyüzlülükleri üzerine kurulu.

Açıksözlü olamadığımızdan yakınlarımıza kapalıyız.

Anneme, tartışma babında bile olsa, "Sokak yosmaları annelerden dürüsttür," diyebilir miydim? Nice açıksözlü yazar, Nietzsche, Baudelaire, Camus, milyonlarla paylaştıkları düşüncelerini annelerine açabildiler mi? Dostoyevski kitaplarını annesine gösterebildi mi? İlk sansürümüz annelerimizle.

Sokrates de gitgelli:

"Evlenen de pişman, evlenmeyen de."

Sorun hepimize yalan söyleten kurumların köhneliğinde.

Aretino'yu seviyorum. Seviyorum çünkü itin teki. Dante, Petrarca gibi süslü kelimeler kullanmadan günlük yaşamında insanı göstermiş. Sevmeyenleri çok. Hicvini kaldıramayan Michelangelo "Atina Okulu" tablosunda Aretino'yu, Ermenilerin derisini yüzdükleri Aziz Bartalmay'ın modeli olarak resmetmiş. Düzenin huzuru kaçırmakta Aretino gibisi yok. Eserleri ölümünden sonra beş yüz yıl boyunca Vatikan'ın yasak kitaplar listesinde.

Caravaggio döneminde yasaklarla cambazlık edenlerden biri de Avrupa edebiyat tarihinin başeserlerinden *Orlando Furioso*'yu yazan Ariosto. İlk bakışta kahraman şövalyenin Avrupa'yı Müslüman saldırganlardan korumasını anlatan eserinde okurun esas ilgisi kimin kimi öldürdüğüne değil, kaybettikleri akıllarını ayda bulan âşıkların dinler arası gitgellerine, akla odaklanmasında.

Aretino, Ariosto, Caravaggio... Benzerlikleri cinsel tercihlerinde, daha doğrusu tercihsizliklerinde. İlk ikisinin kadın-erkek genç sevgilileri var. Başka Rönesans erkekleri gibi kadınlarla arkadan seks yapma tercihlerini kimse yargılamıyor. Caravaggio'ya gelince vur abalıya. Cinselliğiyle uğraşıp ölümünü araştırmıyorlar. Nerede, nasıl öldü? Resmi tarihe inanmıyorum.

Lara'dan kaçarken anılarıma daldım.

XXXV.

"Nein, nein, Herr Professor"

Aretino'yla Almanya'da tanıştım. İkinci Dünya Savaşı sonlarına doğru Amerikalılarla İngilizler intikam hıncında ülkeyi bombalarken, Marburg Üniversitesi'nin bulunduğu bu Ortaçağ şehrine dokunmamışlar. Ders çıkışları şehrin tepesinde lojmanıma yürürken yolda gördüğüm, kapısında "Moulin Rouge" yazan ev, haliyle dikkatimi çekmişti.

Kapısı kapalıydı. Tokmağı vurunca açılan ahşap bölmede beliren yüz beni gözden geçirmiş, kim olduğumu sorduktan sonra kapıyı açmıştı. Barda çalıştırdığı konsomasyon yapan kızlara yanaşmadığımı görünce ilgisini çekmiş, bira içtiğimiz sohbetlerimizde kaynaşmıştık. Ders çıkışları Moulin Rouge'da mola vermeyi âdet edindim. Göçmen psikolojisi derslerimden sonra Lena'nın dünyasının içyüzünü benimle paylaşması başka bir keyif veriyordu.

Bir gün sözü Aretino'nun *Yosmalar Okulu* kitabından açtığında çiftleşmekle ilgili deyimlerin zenginliğini konuşmuştuk.

Tanım çeşitlemesi sonsuz.

Halat halkada, dikilitaş hipodromda, pırasa bahçede, anahtar kilitte...

Lena'yla atışmaya başladık.

"Bülbül yuvada."

"Tokmak havanda."

Kızlar da oyunumuza katıldı:

"Parmak eldivende."

"Kılıç kınında."

"Kalem hokkada."

"Çomak kovanda."

"Boyun kaşkolde."

"Fıskiye havuzda."

Lena üniversite hocalarının onu aşağıladığından yakınır, ziyaretlerimin mekânına saygınlık kazandırdığını söylerdi. Kızların çektiği fotoğrafımızı çerçevelemiş, barın yanına asmıştı.

"Başka hocalara benzemiyorsun. Ağdalı konuşmalarla dillerini süslüyor, öyle temkinli laflar ediyorlar ki. Sonra da içtiler mi dağıtıyorlar. Bu işi kaç yıldır yapıyorum, üniversite hocaları kadar pısırık, sapık, kompleksli erkek görmedim. Hele bizleri küçümsemeleri!"

Paris sokaklarında yıllar süren seks işçiliğinde, otuz küsur yıl, haftada altı gün kim bilir kaç erkekle yattıktan sonra çocukluğunun geçtiği Marburg'da Moulin Rouge'u kurmuş. Başta üniversite hocaları, sonra şehrin ileri gelenleri de müşterisi olduğundan işi iyi gitmiş. Emekliliğine para biriktiriyordu.

Bir gün Lena'ya McDonald's tipi genelev projemi anlatmıştım.

Küresel McLove Kerhanemde sarışın, siyah, balık etli, tombul, ince uzun... kadın ve erkek hizmette bulunacak, LGBTQ tercihleri ayrıca gözetilecekti. Hamburger çeşitleri yerine fiyatları, isimleri, hayat hikâyeleri, konuşma ve gülme tarzları, yatak teknikleri belirlenmiş elemanlar, şubeleri dünyaya yayılmış McLove'lar'da müşterilerin standart beklentilerini gerçekleştirecekti.

"Bize sermayedar lazım," demişti.

Noel yaklaşıyordu. Lena, kızları ailelerinin yanına gidecekleri gerekçesiyle randevu talep edenlere istedikleri kızı ayarlayamayacağını söyleyecek, müşterinin ısrarı üzerine onu biraz oyalayıp istediği kız için çift tarife uygulayacaktı. Adamın bunu bin bir teşekkürle kabul edeceğini biliyordu. Çift tarifeden Noel'de çalışmalarını şart koştuğu kızların haberi olmayacak, müşteriler gibi onlara da kazık atacaktı.

Lena'nın Noel'de Moulin Rouge'da olmayacağını, Mikonos'a gittiğini biliyordum.

Erken vardığımdan müşteri yoktu.

Fırsat bu fırsat.

Kızlara Rosa Luxemburg'un 20. yüzyılın başında sosyalist devrim eşiğindeki Almanya'da işçi kadınları örgütlemesinden söz açtım, Marx'ın *Komünist Manifestosu*'na değindim. Gözleri açıldı,

içtik. Noel şarkıları söyledik, birbirimize iyi yıllar diledik. Gece ayrıldığımda onları sendikalaşmaya ikna etmiştim.

Ne var ki Wilhelm Reich haklı çıktı:

Asıl açıklanması gereken, neden aç insanın çaldığı ya da sömürülen adamın grev yaptığı değil, neden aç insanların çoğunun çalmadığı ve sömürülenlerin çoğunun greve gitmediğidir.

Kızlar Mikonos dönüşünde Lena'ya onları sendikalaştırmak istediğimi anlatmış, bir anda istenmez adam olmuştum.

Son geldiğimde, "*Nein, nein, Herr Professor*," diyen Lena beni içeri almadı.

XXXVI.

Yatak Odasına Kim Böyle Bir Resim Asar?

İlk sevgilim, son sevgilim ve aradakiler... anne babalarıyla tanışmaktan hep kaçtım.

Lara'yla kolay oldu.

Balıklama daldım.

Annesi Kontes Luciana'ya, bana kötü niyet atfetmesin diye, her haliyle muhafazakârlık kalesinde yaşadığı belli kadına ifade vercesine kızına olan aşkımı bir solukta söyledim. Önce "Nasılsınız?" diye hal hatır sorsana! Destursuz selamımı Amerikalılığıma verdi. Kültürümüzü anlamadığından özür diledi. Asillerin inceliğine alışık değilim. Yüzü rahatladı, konuya damardan girdi:

"Ailemize hoş geldin oğlum."

Aklımda annem. Kızardı, oğlum deyip beni sahiplenmesine.

"Peki, Como'ların oğlu?"

"Mevzu kapandı, eşcinselliğini ailesine kabul ettirdi."

Marco'nun şantajını da halletmiş, ona Amerikalılar çıplak fotoğrafları takmaz, demiş. Arkamdan damatlık kumpası kurduğuna kızmadım. Hayatla, kendimle, her şeyle oynuyorum diyorsam varsın benimle de oynansın. Ancak Como'ların vazgeçmesiyle Lara'nın evliliğiyle kurtaracağı Palazzo Rosso işi de yatmış oldu. Annesinin damat adayı diye baktığı bende o para yok.

Antikacılardan çok çöpçüyü bekleyen, soluk mor kumaşlı, bacağı kırık kanepede oturuyorduk. Annesinin beklentisini besledim, ailesiyle onurlandığımı, sağlıklı torunları olacağını, kızının iyi anne vasıflarına haiz olduğunu söylerken Lara'nın kararmaya başlayan yüzü haksızlık yapılmış çocuk kızgınlığına dönüştü.

Baltayı taşa vurmuşum.

Kontes oralı değil.

"Sana evimizi göstereyim."

Babasının ölümünden beri müze gibi korudukları kütüphanenin kilitli kapısını annesinin açmasıyla Lara bir an sendeledi, toparlandı.

Perdeler kapalı. Dört duvar kitap.

"Lara'yı doğurduğumda on sekizimdeydim. Kocam Giacomo elli altı. İki ayrı dünyada yaşadık."

Duvarda mimar amcasının tasarladığı binaların resimleri. Geçmişi yargılama kolaycılığımız İtalyan faşizminin estetiğini unutturmuş. Eski Roma mimarisiyle modernizmin dinamiğinin buluştuğu Milano ve Floransa'da tren istasyonları, Napoli postanesi, Roma'da San Pietro Kilisesi... 20. yüzyılın başında hız ve enerji tutkusu edebiyata da yansımış. Lara'nın dedesi de, burjuva sanatına başkaldıran faşizmin beslendiği *futurismo* akımına katılan şairlerden.

Babasının yazı masasındakilere takıldım.

"Giacomo'nun İstanbul'da kültür ataşeliği döneminden kalma dergiler."

"Bayrak?"

"Şair arkadaşı Hrant Nazirantz'ın hediyesi."

Masada kocasına imzaladığı *Çarmıha Gerilmiş Rüyalar* şiirleri.

"Osmanlı Hrant'ı idama mahkûm edince İtalyan Konsolosluğu'na sığınmış, Pirandello'yla İtalya'ya yerleşmesini ayarlamışlar."

"Adını duymamıştım."

"Soykırımdan sonra da davasına adanmıştı. Bayrakta yıldızlar, Ermenistan'ın Osmanlı topraklarında beş Ermeni vilayetini, M. H. harfleri, *Mayr Hayastan*, yani Ermenistan Ana. *Vrezh* bağımsızlık, kurukafa da Türklere ölüm. Avrupalılar Ermenileri yarı yolda bırakıp silah yollamayı kesince, bayrak, doğmamış devletlerinin hatırası olarak kaldı. Sonu malum. Asırlık topraklarından sürüldü zavallılar."

"Kim kendi toprağında yaşıyor ki?" dedim, "haklı savaş diye bir şey yok, bütün savaşlar insana karşı. Kim nereye gittiyse bir öncekini kovmuş. Türkler de Nasreddin Hoca fıkrası gibi nereye gitseler haklılar. Milli şairleri Hikmet, kurtuluş savaşlarının destanında, 'Dörtnala gelip Uzak Asya'dan Akdeniz'e bir kısrak başı

gibi uzanan bu memleket bizim,' der, sanki daha önce kimseler yokmuş gibi. Malazgirt'te Anadolu'yu işgale gelirken de haklılar, Çanakkale'de Anadolu'yu savunurken de!"

"Biz de buralı değiliz," dedi Lara'nın annesi. Lara'nın baba tarafı Müslüman olmamak için Osmanlı'dan kaçıp Sicilya'ya gelen Arnavutlardanmış. Anlattıkça dünyasına giriyorum. Kontesin ikram ettiği geleneksel tatlıysa, hele kafataslı bayraktan sonra, garip geldi. Un, şeker, karanfil ve tarçından yaptığı bisküvinin adı *Deserto ossa dei morti*, ölü kemikleri tatlısı.

Lara piyanoya geçti.

"Bach'ın *Noel Oratoryosu*'ndan 'Sinfonia Pastorale'."

Müziğinin yolculuğunda hayaller kurarken gözüm Noel ağacında. Alışılagelmiş melek figürleri, yaldızlı parlak toplar, yanıp sönen renkli ışıklar ve ağacın her dalında seyahatlerinde topladığı irili ufaklı kalp şeklinde süsler.

Annesi ânı bozdu. Elinde kutu, içinde anılar. Kırmızı-yeşil şeritli madalya Kral Victor Emmanuel'den kocasına.

"Bugünleri bekliyormuş," dedi.

Bana baktı:

"Çocuğu olursa takma hakkı kocasının olacak..."

Lara annesinin sözünü kesti. Geceleri kapısının önünde vedalaştıktan sonra, sokaktan penceresine bakıp hayal ettiğim odasını gösterecek. Uyku tutmadığında da buraya gelip üşüdüğüm, çişimi zor tuttuğum kaç gece geçirdim. Bana görünmeden farkında mıydı? Bu eziyeti neden çektiğimse aşkla değil, bir hikâyede okuduğumu oynama fırsatı bulmamla ilgili.

Kralın kızı gibisi güzel yoktur. Nöbetçi asker prensese âşık olur, beraber olamayacaklarsa ölmek istediğini söyler. Prensesin cevabı:

"Balkonumun önünde yüz gün yüz gece bekle, senin olacağım."

Asker bekler.

Bir gün, iki gün, yirmi, otuz, kırk gün...

Prenses balkondan dimdik duran askere bakar.

Yağmurda, karda, rüzgârda oradadır.

Kuşlar kafasına pisler, köpekler bacağına işer.

Asker kımıldamaz.

Doksan dokuzuncu gece.

Prenses balkonda.

Asker arkasını döner, bakmadan gider.

Hikâyenin anlatıcısı kör adam, "Sakın ne anlama geldiğini sorma, ben de bilmiyorum," der.

Lara'nın odasının kapısı kilitli.

"Anneme karşı."

Altı yaşından beri yatak odası. Çocukluğunun, genç kızlığının nesneleriyle bugünü iç içe.

Yatağı!

"İlk gören erkeksin."

Başucunda prize takılı dildoyu görmezden geldim. Pillisi daha güvenli değil mi?

Yerde Palermo'dan hatırladığım kalp işlenmiş terlikleri. Duvarda Azize Lucia ve Sebastian afişleri.

Bakışları uzaklarda.

Düğmelerini çözdüğü bluzunu çıkardı, sonra eteğini. Sutyen don, karşımda. Arkasını döndü. Dolaptan çıkardığı yazlık elbiseyi giydi.

"Kışın sonunda Persephone'den umut kesilmişken bahar gelir. Çiçekli elbisemle beni göresin istedim. Bahar geldiğinde kim bilir nerede olursun. Lise mezuniyetimde giyecektim, babam göremeden öldü."

"Duvardaki resim?"

"Tanımadın mı? Artemisia. Sarhoş Lut kızlarıyla yatıyor."

"Ama hikâyeyi unutma, sarhoş eden kızları."

"Sen de erkek tarafını tutma! Sodom'da evine sığınan iki meleğin ırzına geçmek isteyenler kapısına dayanınca Lut, 'Kızlarımı alsınlar, onlar da bakire,' dememiş miydi?"

Kim böyle bir resim asar? Hele yatak odasına. Lut sedire uzanmış, kızlarından biri kadehine şarap boşaltıyor, diğerinin kolu babasının bacaklarının arasında, adamın eli kızının yarı çıplak göğsünde.

"Hangi baba böyle yapar?"

"Deme Lara, İncil'de kızlar, yaşımız geçti, çocuksuz kalacağız korkusunda babayı ayartmak için sarhoş ettiklerini yazar, adam yaptığının farkında değil."

Gene bir yerlere daldı, pencereden bakıyor:

"Babanın ölümünü nasıl hatırlıyorsun?"

Şaşırtıcı sorusuna cevap veremeden annesi kapıyı tıklattı, bizi çağırdı, çikolatalı süt ikram etti.

Tekrar Noto'daki *palazzo*'larından tek kalan eşya, üç yüz yıllık kanepedeyiz.

Aile tarihini dinliyorum. Kızının çocukluk fotoğraflarını gösterirken, "İsrail'e önceden gitmiş miydin? Yolculuğunuza az kalmış," dedi.

Hayretimi nefesimi tutup hapşırarak gizlerken Lara araya girdi:

"Arkamdan gelecek."

"Fotoğraftaki elbisesini siz mi diktiniz?" diye konuyu değiştirmek istedim.

Meğer ikimiz İsrail'e gidiyormuşuz. Lara önceden gidecek, odasının anahtarını bana bırakacakmış.

"Sonradan isteyeceklerim olursa odamdan almaya gelecek."

Asansörle aşağıya indik. Kapıdan uğurladı.

"İsrail?"

"Şu oturduğumuz binamıza baksana. Babamın marifeti. Ortigia'da daha çirkini yok. Barok yapılar arasında haddini bilmez altı katlı modern bina. 'Burada güvendesiniz,' derdi. Palazzo Rosso'yu çökmeye bırakıp apartmanı kakaladı bize. Gitmem lazım, sonra konuşuruz."

İsrail'miş!

Evlilikmiş.

Ondan kurtulmalıyım.

Oyun karıştı.

XXXVII.

Let's twist again: Lara'nın İsrailli askerleri

Lara, akşam Naka Bar'da buluşuruz, demişti. Her yer gibi evime yakın. Adanın etrafında aheste dolanmak yarım saati geçmiyor. Erken geldim. Sevdiğim huzur verici salaşlık. İsteyen aletini getirip çalıyor. Kâğıt bardaklarda şarap. Ot, çaktırmadan.

Gitarda iki kişi. Pepe bebeğini okşarcasına çalıyor, Enrico boğanın hoplaya zıplaya üstünden atmaya çalıştığı kovboy gibi. Her tür şarkıyı söyleyebilen Pepe'nin karısı lisede İngilizce hocası, güzel Gina. Rinaldo viyola benzeri, kendi yaptığı uzun saplı kutuyu çalarken aramızda dolanan beş yaşında oğlu. Köşede ucuz şarapla bira veren, yanağında yengeç dövmesi, kaş ve kirpikleri birbirleriyle dans edercesine oynayan Sasha. Sol tarafta ilk defa gördüğüm, yirmi yaşlarında, sportif vücutlu, yanık tenli iki kız.

"Adım Yael."

"Miki."

Durup dururken bana ilgi gösteren, istemediğim kızlar için kullandığım isim. Çoğunun akıllarına Miki Fare geldiğinden kolaylıkla konu değiştirici olması beni ciddiyetten kurtarıyor. Yanıma oturdu. Biramdan içti. Arkadaşına, "Aradığımı buldum," dedi.

Bana dönüp:

"Burada hangi erkeğe baksam bücür. Basket takımı kurmayacağım ama Sicilyalılar bayağı kısa boylu. Fena sayılmazsın."

Saçmalamak en iyisi:

"Domuzların kuyruklarının niçin kıvrık olduğunu biliyor musun?"

Güldü.

"Şehirlerde milyonlarca güvercin. Ölüleri nerede?" diye sordum.

"Sevgili Miki," dedi. "Buluşmamız tesadüf değil."

Bluzunun düğmesini çözdü, sol göğsünde Miki Fare dövmesi.

Pepe'yle Enrico, Dave Brubeck'in "Take Five"ından çark etti. Gina hem söylüyor hem dans ediyor.

Chubby Checker:

"*Let's twist again like we did last summer, let's twist again like we did last year...*"

Fırladım.

Tek bildiğim dans. Amerikan bireyciliği dansın da içine etti. Belinin etrafına havlu dolamış gibi iki ucundan çekince kıçın bir o yana gidiyor bir bu yana. Karşındakine elin değmeden tek başına müziğe kapılmak *Twist*'le başladı. Yael'in ardından arkadaşı da kalktı. Adı Golda. Üçümüz dans ediyoruz. Böyle *twist* mi olur? Kedi fare oyunundayız. Kim kimin önünde, arkasında belli değil. Yer değiştiriyor, vücutlarımız sürttüğünde, "Oley!" deyip Peroni şişelerimizi tokuşturuyoruz.

"Hey Lara! Buradayız."

Sarılıp öpüştüler!

Heyecanla zıplıyor tekrar tekrar sarılıyorlar.

Bana baktı:

"Tanıştınız demek."

Dans eden dört kişi olduk.

Kafamız iyi, kalktık.

Sicilia in Tavola'dayız. Lokanta dediğin böyle olmalı. Japon estetiğinde Sicilya mutfağı. Tabağın rengi, şekli, yemekle uyumlu. *Genius loci*, İtalya demek. Sofrada, bahçede, mimaride her şeyin tasarımında bulunduğu yerin zaman ve ruhuna yakışması. Dünyanın ilk bilinen yemek kitabı da bu şehirde yazılmış.

Lara'yı ilk defa arkadaşlarıyla görüyorum. Ortigia'ya bugün gelmişler. Yaşlarını doğru tahmin etmişim. Golda yirmi üç, Yael bir yaş büyük. Yanık ve yapılı vücutları İsrail ordusunda askerliklerini yeni bitirmiş olmalarından. Askerliğin kadınlara zorunlu olduğu tek ülkeymiş. Esaret dedikleri iki yıl bitince yola düşmüş, Sicilya'ya ucuz bilet bulmuş, Lara'yla Palermo'da tanıştıktan sonra Ortigia'ya gelmişler. Üçü birlikte İsrail'e dönecekler.

Bu akşam karşımda başka bir Lara.

Lokantaya gelirken yolda ot çeken, arkadaşlarıyla kabına sığamayan, Golda'nın saçını okşayan, elini tutan, beni kullanıp annesine İsrail'e gideceğimiz yalanının nedenini şimdi anladığım başka bir Lara.

Hayal kırıklığına mı uğramalıyım?

Yael'in bana yanaşmasına kayıtsız.

Eğer bu kızı seviyorsam annesine yalanına bana güveni olarak bakamaz mıyım? Güvensiz aşk olmaz. Nasıl birisi olduğumuzu anne babalarımızdan, eşlerimizden ömür boyu gizleyen biz değil miyiz?

Biz öyle olmamalıyız.

Sürprizsiz yaşanır mı? İnsanın gizi kendisini yeniden yeniden tanıyabilecek olmasının sonsuzluğunda.

Lara'ya kadeh kaldırdım:

"Tanışmamıza."

Dudaklarımda yumuşacık öpücüğü.

İlk defa.

Yael ve Golda, askerliklerini anlatıyorlar. Üniformalarını giyip tabancalarını bellerine taktıkları güne kadar, Tel Aviv'in korunaklı burjuva mahallelerinde büyüdükten sonra Batı Şeria'ya geçip Filistin topraklarında iki yıl boyunca ölmek ve öldürmekle görevli iki kız. Yael şair, Golda üniversitede Arap edebiyatı okumuş, döndüğünde feministlerle kooperatif kurmak istiyor.

Sofra keyifli.

Üçüncü Nero d'Avola bitmek üzere.

Askerde öğrendikleri şarkıya önce dalga geçerek başladılar, söyledikçe havaya girdiler.

Şampiyonuz!
Biz kimiz?
Şampiyon.
Savaşta şiddetle eser,
Düşmanın kalbini deşer,
Çiğner, ezer, geçeriz.
Biz şampiyonuz.
Mağlubiyet tanımayan,

Zafere koşan,
Tarih yazan,
Şampiyonlar.

Yael:

"Filistinliler bizi yok edecek korkusunun komasında bir ülkede yaşıyormuşuz."

Golda:

"Askerlik mi yapman lazımdı bunu anlayabilmen için? Komada olan İsrail değil, gezegenimizde uyurgezer gibi yaşayanlar. Müslümanların Kuran'ına baksana, sureleri vahşetin elkitabı. Mâide Suresi, 33. ayetinden."

Gözlerini kapadı. Lokantadakiler okumaya başlamasıyla sustu.

Ezbere biliyor!

Sesi güzelmiş, tercümesi:

Allah'a ve resulüne savaş açanların ve yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışanların cezası; ancak öldürülmeleri, yahut asılmaları veya ellerinin ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi, yahut o yerden sürülmeleridir. Bu cezalar onlar için dünyadaki bir rezilliktir. Ahirette de onlara büyük bir azap vardır.

"İsrail peygamberlerin uğramadığı ülke," dedim. "Sizde herkes inançlarının sessiz celladı."

Yael:

"Biz biliriz inancın bedelini. Müslümanlar bizim kitabımızdan kopya çekmiş. Musa adına telif davası açacağım."

Golda'nın babaannesi İsrail'e göç eden Diyarbakırlı Sabetaycılardan. Dönme olduğunu yirmi yaşına gelince babaannesi söylemiş.

"Bana bunu fısıldayarak söylerken Hayfa'da evimizin perdelerini çektiğini hatırlıyorum. Ve de kargaların kasvetli akşamdan yükselen uğursuz kahkahalarını. Babaannemin deyimiyle *meret kargalar*..."

İsrail'de Kürt Yahudi kökeniyle aşağılanması yetmiyormuş gibi, bir de babaannesi yirmi yaşında torununu İsrail'de hoş bakılmayan Sabetaycı kimliğiyle boğmuş. Hem dönme hem Kürt.

Geceleri Cavour'u turlayan akordeoncu Franco, lokantada.

Köylü kasketi, kırmızı yeleğinin cebinde köstekli saati, çaldıkça dalgalanan bol kollu beyaz mintanıyla Ortigia'da onca sokak müzisyeni arasında sesi, yakışıklılığı ve sahnesiyle ânında dikkatleri topluyor. Acaba söyler mi diye beklediğim üçüncü şarkısında yularından çekmek isteyen ağaya direnen eşeği oynadı. Şarkı, yerinden kımıldamak istemeyip sitem eden sempatik eşeğin ağaya anırmasıyla bitti.

"Aiiii. Aiii."

XXXVIII.

Arzu Orucu

Boğaziçi Köprüsü'nden bir kıtadan diğerine otomobille ilk geçtiğimde, "Bedenim geçti ruhum arkada kaldı," demiştim.

Varmak ile ayrılmak arasındaki fark?

Lara'ya varıp varıp ayrılıyorum.

Golda'yla Yael evimin terasında kurduğum sofradan sonra yattılar.

Lara'yla uzandığımız kanepede "Casablanca" filmini seyrederken aklım Golda'a ilgisinde.

Düşüncelerimi okumuş gibi:

"Persephone'yi unutma. Döndüğümde beni bekleyeceğini biliyorum."

Yarın, yarınım, yarınlarım Lara.

Onu bırakamam. Nereye? Niçin?

Kafam karışık.

Aşk konuşulmaz.

Konuşan aradığını bulamaz.

Hissettiklerimi söyleyemiyorum.

Masaya geçip ona gittikten sonra yollayacağım kâğıda yazdım.

"Arzu orucunda arzum bitiyor," yazdım.

Döndüğümde uyumuştu.

Elbiseleriyle yatmış.

Yola çıkana kadar İsrailliler bende kalacak.

Yatmadan e-postalarıma baktım.

Achille'den iki kelimelik mesaj.

O da benim gibi yanardağ bekçisi. Her seferinde yazıyor.

"Etna'ya bak!"

Gene parlamış.

Sicilyalılar onları her an yok etme gücündeki Etna'dan korkmuyor. Sevgiyle kucaklıyor, saygıyla anıyorlar. Haddini bil diye tanrıları adına korkutulanların tersine Etna doğanın gücü, gezegenimin geçiciliğiyle bütünleşmiş. Gece baktığımda karanlıkta üstüme gelen kızıl bir dağdı. Sabah uyandığımda uzakta duman.

O kadar yakın, o kadar uzak, Lara gibi.

Aşkım demli olsun.

Ondan önce uyandım.

Bebeğiymiş gibi yastığa sarılı çocuk saflığında. Demin rüyamda onunla sevişmemin şehvetli diriliği beni utandırdı.

Günaydın.

"Golda uyandı mı?"

Lara gece karanlığında güneşin uzaklığı.

Heyecanı şafakta, sabahki ereksiyonumda.

Farkında değildi, olsa da sade ona değil ki.

Gün içinde kaç yerde, kaç kişiye.

Bazen tanımadığım bir kızın göğüslerine,

Bazen durup dururken kimseye,

Kahvede, kitapta, Scoglio'da kayalarda,

Ereksiyonum!

Çağırmıyorum, aramıyorum, dokunmuyorum.

Davetsiz misafir.

Marlon Brando.

Kapısında tanımadığı çekici kız. Ne yapmalı?

"Aklım istemedi, ereksiyonum emretti," der.

Hayvanat bahçesindeki şempanzeler gibiyim.

Onu aldatmış mı oluyorum?

Bana Gandi dediğinde aklıma takılmıştı.

Her otuzbir çektiğimde farkındaydım sperm katliamımın.

Kadınlar şanslı, mastürbasyon yaptıklarında yumurtalarından olmuyorlar.

Kilise pazartesileri kapalı. Caravaggio'ya gidemeyeceğim.

Seneca, "Neden öldü diye sorma, yaşadığımız için ölürüz," dese de Caravaggio'nun sonu cinayet kokuyor. İzini sürmeliyim. Lara'nın gitmesiyle rahatlayacağım, yolum açılacak.

Hava niçin denize, kayalara gitmiyorum dedirtecek güzellikte.

Kahvelerde, lokantalarda, tesadüflerin beni tanıştıracağı bir başka Lara yok mu? İstiyor muyum?

Tesadüfün günü gelince birileri çıkageliyor.

Lara, beklentisiz birliktelik.

Gelgelsiz.

XXXIX.

Kimsenin Dinini Yargılama!

Onu yazdığımı biliyor mu?

Küçük kırmızı defterime ara sıra not düştüğümü gördüğünde, "Kırmızı defterleri severim," demişti. Sinemadan çıkarken düşürdüğüm defteri bana sonra verirken, "Filmi de yazacak mısın?" deyişindeki ses tonuysa onu da yazdığımı bildiğini ima ediyor. Paris'te geçen filmde lise öğrencisinin edebiyat ödevi, komşunun günlük hayatını yazması. Delikanlı küçük burjuva yaşamını ilginç kılmak için yazısına heyecan katmak ister. Komşusunun karısının evde işlerine yardımıyla başlayan, kadına iltifatlarla süren ilişkisi sonunda onunla yatıp yazısını bitirir.

Lara'yla Archimedes Müzesi'nde buluştuk. Arşimet, sonradan pişman olan Einstein gibi buluşlarının savaşta kullanılmasına çanak tutan gafillerimizden. Müze Antikçağ yazarlarını ağırlıyor. Siracusa, tiyatroda komedinin doğum yeri. Euripides, Sophokles, Aristophanes'in oyunları dünyanın her tarafından seyirci çeken iki bin beş yüz yıllık açık hava tiyatrosunda.

Lara sergiden keyiflendi.

Yunan trajedilerinde kadın kahraman afişleri.

Her birine onların kahrını çekercesine bakıyor.

Medea, Elektra, İphigenia, Kassandra.

Erkeklerin tarihe geçme hırsını bilmelerine rağmen onlara bağlılıklarının kurbanları.

Güç budalası erkeklere eşlik eden kadınlar.

Bugün de Amerikan taklidi *first lady*'ler kocalarının kollarında kameralara sırıtırken katliam ve savaşlara kadın desteği vermiş olmuyorlar mı?

"Ben bu oyunu oynamayacağım," deyip boşanan çıkmadı. Cahiller. Yunan trajedilerini bilseler belki kocalarının hırslarını

körüklemezlerdi. Adamın nice katliama emir verdiğinin gecelerinde koca yatağındalar.

Sergiyi gezmeye değil, buluşmaya gelmiştik.

Lara'nın Volkswagen'ına bindik. Roma İmparatorluğu'nun ambarı denilen mümbit toprakları ve şaraplarıyla ünlü Sicilya'nın iç kısımlarına günbatımıyla yol aldık. Tepelerde edebiyatın gücünün simgesi değirmenler iklim krizini değil, Don Quijote'yi çağrıştırıyor. Bravo Cervantes. Sen şövalyeni değirmenlere saldırtırken Longfellow da değirmen olup kendisini şövalye sanmış.

Rüzgâr nereden eserse
Cesur bir erkek gibi
Yüzümde karşılarım düşmanı...

Amerikan aydınlanmasının yazarı değirmeni bile savaş aygıtı yapmış.

Ne gerek bunları yazmama?

Yağ satarım, bal satarım, romanıma birkaç satır arası katar Lara'dan kaçarım.

Yolda konuşmuyor.

Sessizliğiyle ağırlaşıyor.

Onlarca değirmen. Tek mi çift mi sayıyorum, olmuyor, gene başlıyorum. Tek çıkarsa sessizliği ben bozacağım, çift çıkarsa susmaya devam.

Aşağıda uzanan ovaya bakıyorum.

Benle konuşsa.

"Pabuçları gördün mü?" demesiyle değirmenlerle papatya falım yarıda kaldı. Arabayı durdurdu. Yol kenarında çocuk sandaleti. Az ilerisinde sivri burunlu siyah erkek ayakkabısı, birkaç metre ötede topuklu stiletto. İndik. Konuşmadan yürüyoruz. Dağ başındaki bu yol kenarında yürüdükçe çocuk, erkek, kadın ayakkabıları. Hepsi tek. Tek pabuçlara ürkütücü açıklamalarımızın üstünde fazla durmadan Edgar Allan Poe'ya selam yolladık.

Sessizce yoldayız.

Gökyüzünde Sicilya mavisi yerini Londra kasvetine bıraktı. İkimizde de içimizden konuşmak gelmemesinin huzursuzluğu.

Yan yana başka yerlerdeyiz. O uzakta denize bakıyorsa ben yoldaki kediye.

"Annem anlatmıştı," dedim. "İki köylü buluşup bir yere çömelmiş, tek kelime konuşmadan ayrılırken ne güzel vakit geçirdik, demişler."

Yüzü güldü.

"Güzel anneymiş, kim bilir ne iyi anlaşırdık. Sözcüklerimizin mahkûmuyuz. Sessizlikten ürküyor, huzur bozucu boşluğu doldurmak için fazla konuşuyoruz."

Rahatladık. Gerginlik yerini hemfikir olmamızın huzuruna bıraktı.

"Sessizlik, yaşamı can kulağıyla dinlemenin sahnesi," dedim. "Nefesimizin sesine bile yabancıyız."

"Gene de benden kaçma. Bak şimdi ancak konuşarak yakınlaştık. Yoksa sessizlik tanrısaldır."

Sen misin bana Tanrı'dan söz açan!

"Sağır, kör bir Tanrı. Ne pislik varsa, 'Tanrı beni yarattı,' diyen insanın dünyasında."

"Tanrı aptal mı, cani mi? Neden böyle bir dünya yaratmış olsun ki?"

"Sen söyle."

"Çünkü dünyayı o yaratmadı."

"Eeee?"

"Şeytan yarattı."

"Tanrı ne işe yarar ki gücü ona yetmiyorsa?"

İçimden eyvah, dedim. Böyle tartışmalar lisede olur.

"Beni iyi dinle. İnançlarımı hiç sormamıştın. Tanrı dünyanın, zamanın, evrenin dışında. Dünya da senin, benim maddi varlığımız da Şeytan'ın işi. Sevişmiyorsam bedenimin kölesi olmamak, arzularımla Şeytan'a yenik düşmemek için. Beni anladığını sanıyordum."

Biz erkeklerde bir kütlük mü var?

Kadınların klasik lafı:

"Beni anlamıyorsun."

Sigara yaktı.

"İncil'i dört kitapta toplayan erkek havariler günahı kadına yükleyebilmek için İsa'nın yaşamını çarpıtıp Hıristiyanlığın başka kitaplarını aforoz etti."

"Kayıp kitapları duydum, üniversitede nişanlım anlatmıştı."

"Nişanlın!"

"Sana sevgimi başkasıyla sorgulama."

"Öyle olsun. Sen de dinimi yargılama. Kimsenin dinini yargılama."

Lara atına binmiş gidiyor.

"İsa'yı anlatan kayıp kitaplar Mısır'da, 1945'te Nag Hammadi mağaralarında bulundu. 2. yüzyılda yazıldıkları kanıtlandığı halde Vatikan görmezden geliyor, yoksa öğretisi tersyüz olacak. İsa'nın en yakınım dediği Mecdelli Meryem'i ötekileştirip kitabını lanetlemeseler kadınları aşağıladıkları iki bin yıllık erkek iktidarlarını sürdüremeyecekler. Fahişe dedikleri Mecdelli Meryem'in, İsa'yı ihbar etti diye adı çıkan Yahuda'nın, İsa'nın ikizi Tomas'ın kitaplarını yoksayıyorlar."

"Sen neye inanıyorsun?"

"Gnostiğim. Dünyayı Şeytan yarattıysa Tanrı ne yapsın? İlk Hıristiyanlar gnostik. Tanrı bize İsa'yı Şeytan'la savaş için değil, nefsimize hâkim olmayı, sevgi yolunu göstersin diye gönderdi. Sen daha Tanrı'yı sorgulamaya devam et, sorguladıkça Dostoyevski gibi tutsağı olursun."

XL.

Akşama Priapos Partisi

Geldiğimiz yer Lara'nın büyük dedesinin memleketi Ferla.

Lokantadayız. Lara'nın ara sıra yardım ettiği emlak şirketinden iki arkadaşı bize katıldı. Her zamanki gibi yemeğimi Lara seçti. Yanımda olmadığında, "Her şeyi yerim, sürpriz olsun," deyip garsondan rica ediyorum. Bu sefer sürpriz olmadı. Felsefemin damağıma tokadı. Tepkimi gizledim. Başka bir şey seçemez miydi? Pizza! İtalya'nın milli pidesi çoktan göçmen aşçılara terk edildi. Tabağımdaki pizzayla bakışıyoruz.

Enfes!

Buraya özgü baharat koymuşlar. Ferla iki yüz elli yıllık Arap mutfağının mirasçısıymış. Yemek seçmeme oyunum şarapla ilişkimin tersi. Anlarmış gibi Nero d'Avola tuttururum. Lara'yı dinledim, Barolo'yu keşfettim. Gözlerim kapalı yiyorum. Damak tadını katlıyor. Önce oyun olsun diye sofradakiler de denedi, sonra haklıymışsın, dediler. Masaya laf yetiştireceğine, kelimelerini çiğneyeceğine yediğine odaklanıyorsun. Sofrada geviş getirircesine, "Ne lezzetliymiş" laflarımızla birkaç lokma atıştırdıktan sonra tat almaz oluyor, çatal bıçak taliminde yemeği bitiriyoruz. Muhabbet içkinin dostuysa da lezzetin düşmanı. Hele para, politika konuşuluyorsa ilk lokmadan yemeğin tadı gidiyor. Çapraz ateşte uçuşan kelimelerle lezzete tepki veren tükürük bezlerimize saldırı her şeyden önce menüde adları bile olmayan aşçılara hakaret. Tavsiye ederim. Gözleriniz kapalı yemeyi deneyin. Pişman olmayacaksınız.

Yeni tanıştığım, yanımda oturan Tino'dan sigara otlanmama vakit kalmadan çıktık. Törenin başlamak üzere olduğunu söylemesiyle Ferla'ya geliş nedenimiz belli oldu. İsa'nın çarmıha gerilişinden sonra diriliş mucizesinin kutlanması.

Sicilya'nın her yerinde farklı. Pul gibi, tören toplayan meraklılar var. Birisi artık yapılamıyormuş; Calabria'daki tören mafyanın gizli buluşmalarını kamufle ettiğinden yasaklanmış. Buradaki dediklerinden bir buçuk saat sonra başladı. Saat gece onu geçiyor. Pencerelerde, balkonlarda, sokaklarda binlerce insan. Kilise adını, arkadaşlarını ele vermektense öldürülmeyi göze alan Sebastian adlı Romalı askerden almış. Ortigia'dan tanışıyoruz. Resmi her gün oturduğum yerin yanındaki duvarda. Caravaggio'nun da onu yaptığı söyleniyor. Kaybolan resimlerinden biri. Film yıldızları, futbolcular, şarkıcılar geçici. Sebastian gibi azizler binlerce yıldır unutulmuyor.

Çanlar, "Ave Maria" haykırışları. Ortigia'da gördüklerimin tekrarı mı?

Kilisenin önündeyiz. Oğlunun yasını tuttuğundan başı siyah şalla örtülü Meryem'in heykelini omuzlarda taşıyorlar. Barok mimari zengini Ferla sokaklarında Meryem önde, biz arkada yas yürüyüşü. Lara İstanbul'da ramazan davulcusu gibi. Törene katılmayanlara sinirleniyor. Yürüyüşten ayrılıp pencerelerinde ışık, balkonlarında kimse olmayan evlerin zillerini çalıp çalıp kaçıyor. Herkesi uyandıracak. Üç saatlik şehir turundan sonra Meryem'i aldığımız kiliseye iade ettik.

Yetti gayri.

Sabah üç. Burada otel var mı? Küçücük yer. Lara'yla otelde aynı odada kalır mıyız?

Törenin bitmemiş olduğunu kasabanın dik yokuşunda alevleri görünce anladım. Ellerinde meşale, erkek, kadın, çocuk, koşuyor, haykırıyor, bana doğru geliyorlar. Omuzlarda yarı çıplak İsa. Meşaleli yüzlerce kişi İsa'nın dirilişini ateşle kutluyor. Lara'nın bana verdiği meşaleyle biz de koşar adım peşlerinde. Kilisenin kapısından zar zor sığan heykel köşeye yerleştirildi. Babalarının omuzlarında çocuklar, tekerlekli sandalyeliler, saçlarını yaptırmış kadınlar, polisler, papazlar, Japon turistler, itfaiyeciler İsa'yla *selfie* çektirme kuyruğunda.

Belediye başkanıyla tanıştırıldım.

"Kaçıncı törenin?"

"Otuz altıncı," dedi gülerek. Otuz altı yaşındaymış. Adı Michelangelo, komünist. Herkesi birleştiren dini törende sağ-sol ayrımı yok.

Sabah beş.

Lara koluma girdi, Ortigia'ya döneceğiz.

Tino:

"Bizde kalın. Yarın Scicli'de İsa'nın bir diriliş töreni daha var."

Tino ve Giacomo'nun evleri Villa Giuseppino, görkemli barok şehirlerinden Noto kırsalında. Topraklarında Araplardan miras defne, erguvan, zeytin, badem, keçiboynuzu, limon, portakal. Evlerini pansiyona dönüştürmüşler, agro turizm yapıyorlar. Tino müzisyen. Giacomo fotoğrafçı. Onlar aynı, biz Lara'yla ayrı odalarda.

Sabah erkenden yoldayız.

Yakıt için durduk. Doğalgaz Rusya'dan. Tino, Âşık Veysel'in "Uzun İnce Bir Yoldayım"ını söylüyor. Londra'da bir falcı Tino'ya ortasından deniz geçen bir şehir var, deyince atlasa bakıp olsa olsa İstanbul'dur demiş. Aylar sonra elinde sazıyla dönmüş. İtalya'yı turlayıp konser veriyor. Kaygusuz Abdal'a geçti:

Ergene'nin köprüsü susuzluktan bunalmış,
Edirne minaresi eğilmiş su içmeye...

İsa'nın bu sefer de Scicli'de dirileceği kasabaya giderken çocukların Caravaggio döneminden beri "*Mamma, li Turchi*," diye korkutulduğu köylerden geçiyoruz.

Scicli'de Santa Maria La Nova Kilisesi.

Vatikan'ın, papazların çocuklara taciz tazminatları için çeşitli ülkelerde malikânelerini satmaya zorlanmasına Avrupa'nın dinsizleşmesi de eklenince, kilise iflasın eşiğine gelmese de zor durumda. Törenlerine, ayinlerine bilet kesseler şaşmayacağım. Para bulamayan Uluslararası Af Örgütü de piyango bileti işine girmiş. Neoliberal ekonomide dinlerle sivil toplum örgütlerinin de piyasaya girmesine ramak kaldı. Sıra, markalaşmış adlarına çıkarılan hisse senetlerinin pazarlanıp borsada satılmasında. Sürekli yeni harfler eklenen LGBTQ hareketi de bu işe girer mi?

Kilisedekiler pazar şıklığında. Yaşlı erkeklerde takım elbise, cilalı ayakkabı. Saçlarını yeni yaptırmış hanımları koyu elbiseli. Çocuklar sokaklarda Disneyland'da dolanır gibi. Ellerinde Spiderman balonları, Superman kostümleri. Kızlar Pamuk Prenses. Ablaları Barbie özentili sivri topuklu, mini etekli.

Gençler? Kilisede yoklar.

Ayin bitmek üzere. Cemaatin "Hozana, Hozana!" haykırışlarını Tino'nun bariton sesiyle, "Tekbiiir!" diye bağırması bir an boğuktan sonra kimse oralı olmadı. İzmir minarelerinde hoparlörlerden "Bella Ciao" çalındığını mı duymuş? Ankara'da rejim seferber olmuştu, burada takan yok. Kürsüde papaz. İki yanında Napoléon döneminden kalma kıyafetlerinde şapkaları kırmızı tüylü askerler. Dışarıda trompetli, davullu, klarnetli, flütlü bando. Yarı çıplak İsa'nın sırtında altın çubuklu yapma güneş, Mısır tanrılarına gönderme. Önünde patlıcana benzeyen bir metrelik asa.

Tino:

"Bize sorsan Tanrı Priapos'un simgesi. Nasıl ama? Etrafına bak."

Tören için İtalya'nın birçok şehrinden gelen eşcinsel çiftler. Akşam pansiyonlarında parti var.

"Lara'dan iş çıkmaz, sen bizle gel."

Omuzlarda bir o yana bir bu yana sallanan İsa her dengesini bulduğunda bravo sesleri eşliğinde alkış. Gözlerimi kapasam Milan-Fiorentina maçında olabilirim. Gördüklerimse La Scala sahnesi. Ayin, İtalyan operası. İsa dirilişinin son sahnesinde, ilahilerle birlikte omuzlar üstünde sokaklarda. Evlerin flamalı balkonlarından geçtiği yerlere gül yaprakları atılıyor.

Tanrılar kaybolsa da törenler başka.

Tarihçi arşivde bulduğuna tarih diyor.

Yazar, tarihi yaşayarak yaratıyor.

Hava güneşli. Lokantalar doldu. Sofralar kuruldu. Şaraplar açıldı.

Bunları niçin mi yazdım?

Caravaggio'yla yakınlaştığım, Lara'nın da beni Katolikleştirerek dünyasına çağırdığı belki son törenim.

Kızlarla İsrail'e gitmekte kararlı.

XLI.

Yael'le Dobra Dobra Yahudi Sohbeti

Yael yanına Golda'yı da takmış. Caravaggio'ya her gün gelme inadımı görmeye gelmişler. Hoşuma gitmedi. Onlar gözlemci, ben akvaryumda balık. Benzetme benim değil. Auschwitz günlerini anlatan Primo Levi:

"Görevliler bizi akvaryum camının arkasındaki başka yaratıklar olarak görüyordu."

Kızmamın nedeni, benim de onlara aynı gözle bakmam. Tanıştığımızdan beri ikisini kalıplaştırıyordum. Kilisede rollerimizin değişmesi beni yıllardır birikmiş önyargılarımla iyice yüzleştirdi. Yahudilerle tanıştığımda soykırımı görüyor, tam onları geçmiş mağduriyetlerinden soyutlama çabamda kendi hallerini de görebilecekken bu sefer de Filistin canavarı kıyafeti giydiriyorum. Gitgelim bununla da bitmiyor. Tarihleri boyunca İspanya, İngiltere, Fransa gibi yaşadıkları ülkelerden topluca, hem de kaç defa sürülmüş olduklarından, Almanların *Schadenfreude* dedikleri, iyi ki ben değildim hissini de yaşayan benim. Avrupa'da Hıristiyanların vahşetinden uzak kalmış, Hindistan, Çin ve Müslüman ülkelerde yüzlerce yıldır yerleşik Yahudiler de benzer duyguları yaşamış olmalı.

Karyn'ı unutamıyorum.

Washington'da, otel odamızda soyunup dans ettik. Güldük. Mutluyduk. Üniversite birinci sınıf öğrencisiyiz. Dans bitince aynaya yansıyan çıplaklığımızdan ürktük. Donlarımızı giydik. Sarılarak uyuduk. Karyn Columbia'ya geçtikten sonra çıkmaya başladığım arkadaşından Yahudi olduğunu öğrendiğimden beri anılarımda kâh çıplak dansımız canlanıyor kâh ailesinin Yahudi geçmişiyle neler çekmiş olabileceği. Kalıplardan kurtulamadığımda kendimi sevmiyor, yükümü ancak kaçarak unutabiliyorum.

Golda'yla Yael resme öylesine baktılar. Bugün Caravaggio'yu yazamayacağım. Kiliseye kabul salonum muamelesi yapıp misafircilik oynayamam. İlk günlerimde defterime görevlilerden gizlercesine çekinerek yazardım. Beni sunakta piskoposun koltuğuna yerleştirdiklerinden beri ziyaretçilerin "Azize Lucia" tablosuna ilerlerken gördükleriyse kucağında elma logosu parlayan bilgisayarıyla ben. Şaşırtıcı görüntümü bana yaklaşırken Yael'in gözlerinde gördüm. Selam sabaha fırsat vermeden toparlanıp yanlarına gittim, birlikte çıkıp Gufo Bar'ın yolunu tuttuk. İsrail'den ilk yurtdışına çıkışları. Ot sarmışlar, Golda cigaralığı uzatırken:

"Lara'ya Palermo'da içmeye zor ikna ettim. Akşam buluştuğumuzda konuşsana. Senden cesaret alır, gevşer, benle tedirgin."

İtalya'da ot nasıl bulunur diye dertlenmişler, gelirken diş macununu boşaltıp tüpün içine yerleştirmişler.

Arkadaşım Christian'ın hikâyesi.

Palermo havaalanında bavulunu bekliyor.

Önce köpek, sonra polis.

"Anlat bakalım."

Çorabına gizlediği cigaralıkları çıkarır.

Polis kenara çeker:

"Aptal mısın? Sicilya'ya esrar getirmek, Fransa'ya şarap taşımaktan da salakça. Bizi uğraştırma, çek git."

Kızlarla tanışmam iyi oldu.

"Barış projem var. İsraillilerle Filistinlileri buluşturacağım."

Yüzleri ekşidi. Golda:

"Barışınız batsın, kimseye güvenmem."

"Beyrut'ta Filistinli çocuklardan kendilerinin resmini yapmalarını istemiştim. Hepsinin elinde kalaşnikof. İsrailli bir çocuğun resmini yapın, dedim. Sayfanın üstünde çarpılar, çarpıların altında noktalar. Çarpı İsrail savaş uçakları, noktalar da Beyrut'a o günlerde attıkları bombalarmış. Filistinli bir çocuğun gözünde insan bile değilsiniz. Bunu kırmak lazım."

"Projeni anlat."

"Tel Aviv'in işlek meydanında dev ekran. Aynısı Gazze'de. Kameralar yirmi dört saat açık. İki tarafa günlük yaşamı gösterecek. Alışverişten dönenler, okula gidenler, parkta emekliler, kahvede

gençler, trafikte otomobiller, polisler, sokak satıcıları... Ekranın yanında telefon. Kaldırıldığında karşı tarafın telefonunda ışık yanacak. İsteyen istediğiyle konuşsun, şarkı söylesin, küfür etsin, tartışsın, tanışsınlar. Daniel Barenboim'la Edward Said'in kurduğu gençlik orkestralarıyla olacak iş değil. Bizi ötekileştiren siyasetçilerle, medyayla hiç değil. İki tarafın insanları aracısız tanışmalı."

"Telefonu kapan provokasyon yapar, bir günde savaş çıkar."

"Sevgili Golda, rüya fakiri olma."

"İşine bak, sen Amerika'da ırkçılığı hallet."

Yael:

"Onun suçu mu? Filistin lafını duydun, nevrin döndü."

Bana baktı, "Boş ver," dedi, elimden tuttu. "Amerikalılık zor olmalı. Size ders verip nefret edenler bile yeşil kart peşinde."

"Hak ediyoruz," dedim. "Amerika'da da Yahudi olmak zor. Adorno İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra anket yapmış; Yahudi düşmanlığı Almanya'da Hitler öncesi dönemden de çok. Annem babamdan da biliyorum. Aynı yıllarda Miami'de tatildeyken otellerde, *For gentiles only*, Yahudi olmayanlar kalabilir, yazısı. Kuzey daha sinsi. Cape Cod'a gitmişler, dışarıda boş odamız var yazısı, resepsiyonda doluyuz ağzı. Babamın Osmanlı burnu var, Yahudi sanmışlar."

"Amerika'ya yüklenmek dünyanın milli sporu."

"Yael, sen ne diyorsun? Amerika ya biriyle savaştadır ya da hükümet devirmekle meşguldür. Çoğu zaman ikisi birden. Beyaz Saray'ın meclise yalan söyleyip savaş yetkisi almasına alıştık."

"Siz olmasanız İsrail olamazdı."

"Emin misin? Amerika Yahudilere kapılarını kapatırken ölüm kamplarında yok edilen sizdiniz."

"Hı?"

"Hitler 'Juden Raus' politikasıyla Yahudileri sınır dışı etmek isteyince Batılı devletler kaç kişi alabiliriz diye Evian'da 1938'de toplanır. Başta Amerika, kimse Yahudileri almak istemez. Sonuç altı milyonun katli."

"Savaşa girmeseydiniz kurtulamazdık."

"Amerika tarihini gizleme ustasıdır," dedim.

"Ama biz unutmayız," dedi Yael. "Bak," dedi, sol kolunu sıvadı. "Görüyor musun?"

202499. Toplama kampı dövmesi.

"Dalga mı geçiyorsun? Kamplardan çıkanlar bugün doksan yaşında."

"Arkadaşlarım da yaptıracak, çocuklarımız da. Atalarımızın cehennemini unutturmayacağız."

Golda patladı:

"Yael yeter! Lara gelecek, keyfini kaçırmayalım. Halimiz her yerde kara mizah zaten. Kötülüğün ilacı gülmek. Türkler Almanya'nın yeni Yahudileri ya... Berlin'de hastane. Alman, Yahudi ve Türk'ün yeni doğmuş bebeklerini karıştırmışlar. Alman, '*Heil Hitler!*' der, ânında Nazi selamı vereni yavrum, diye kucaklar, korkudan sıçan bebek Yahudi'nin, bokunu temizlemeye koyulan da Türk'ündür."

Yael:

"Benden de Auschwitz fıkrası:

'Müjde Moşe, bizi gaz odalarında öldürecekler!'

'Bunun neresi iyi?'

'Savaşı kaybedecekler, kullanacak kurşunları kalmamış.'"

Kervana katıldım:

"Kürtler de saflıklarıyla dalga geçer. Dağda jandarmaya pusu kurmuşlar, gelen yok, 'Hay Allah,' demişler, 'başlarına bir iş gelmiş olmasın?'"

Yael:

"Ezilenlerin yaşam gücü kendilerine gülebilmeleri."

"Psikologlara göre Yahudiler geri zekâlıdır," dedim.

Golda'nın gözlerinde savaş ilanı.

"Nasıl?"

"Testler palavra da ondan. Batılı, şehirli insanlara ayarlı testlere göre geçen yüzyılın başında Amerika'ya Rusya'da pogromlardan kaçan yoksul Yahudiler geri zekâlı. Musa, İsa, Muhammed de bu testlerde geri zekâlı çıkardı."

Yael üçüncü otumuzu sardı. Cigaralığı elden ele dolaştırmanın keyfi başka. İçki bencilleştiriyor, ot birleştiriyor. Parmakların

değmesi kadehlerin tokuşmasından farklı. Cam cama değil, can cana vaziyetleri.

Golda:

"Dikkat, gelecek önümüzden geçiyor."

Gelecek dediği Afrikalı göçmen. Golda'nın bakışlarını fark etti, yanımıza yaklaştı, dost bileziği satacak. Golda istemedi. Ardından bir başkası yanaştı, kol saatlerini gösterdi. O gitti, güneş gözlüğü satan geldi.

"Hızla ürüyorlar," dedi.

"Siz de hızla eksiliyorsunuz. İleride Yahudi kalmayacak."

Yael güldü.

"Kitabına uydurur, Afrikalıları Yahudi yaparız."

"Kuzum," dedim. "Yahudi olmasaydın Hitler Almanya'sında yaşamayı Stalin cehennemine tercih etmez miydin? Sibirya'da gulag, açlık, Almanya'da herkese Volkswagen."

"Ama herkes bize olanlara duyarlı, sen ona bak," dedi Golda.

"Mağduriyetleri bayrak, azınlıkları kimlikleri yapmayı solculuk sananlar da var," dememle parladı.

"Biz azınlık değil Musa'nın torunlarıyız. Hıristiyanlara Müslümanlara bak, bölüne bölüne ne haldeler. Dayandık, devletimizi kurduk. Einstein ilk başkanımız olmayı kabul etseydi bambaşka bir ülke olacaktık."

Yael:

"20. yüzyılın üç ismi, Marx, Freud, Einstein. Tesadüf mü hepsinin Yahudi olması?"

"Yahu hepsi Alman kültüründen gelme," dedim. "Güney Amerika'dan, Asya'dan, hatta Amerika'dan böyle Yahudiler çıktı mı?"

"Yaşadıklarımızı inkâr edemezsin, unutmaz, unutturmayız!"

"Kim suçlu Yael? Mao, Lenin, Hitler gibi başta alkışladıklarımızı iş işten geçtikten sonra canavarlaştırarak kendimizi temize çıkarma huyumuzla mağdurlara oynuyoruz. Onları yaşattıkça, kuşaktan kuşağa taşıdıkça da öfkemizin kurbanı oluyoruz."

Jorge Luis Borges, "Unutmak!" der.

Bence de.

Affettimse Stalin'i, Mao'yu, Hitler'i,

Onu zayıf, beni güçlü kılar.

Zalimler,
Sizi unutarak affediyorum.
Cezaların büyüğüne çarptırıyorum.
Sizi unutarak tarihten siliyorum.
Son verelim zalim edebiyatına.
Unutalım ki sevebilelim.
Adorno, "Auschwitz'ten sonra şiir yazmak barbarlıktır," demiş.
Halt etmiş.

Lara geldi. Konuşmayı kestik. Sarılıp öpüştüler. Başladık içmeye.

Gufo Bar'dan iyi kafayla çıktık, Cortile Minniti'de içkiye devam, Lara beş Çinli aileye aynı mahallede bina satmış olmalarının keyfinde. Saçını açmış, çılgınca dans ediyor. Alkolsüz, otsuz uçuyor, Bill Haley & His Comets'le zıplıyor, DJ Metallica çalıyor, yerlerde uzandığımız yastıklar arasında kıvırtıyor. Hava Nagila'yla halay çekip mendil sallıyor, bet sesli Leonard Cohen'e eşlik ediyor. Golda'yla sarmaş dolaş, yanak yanağa.

Mutlu. Beni görmüyor.

Mehtapta eve yürüdüm.

Kaç gündür ilk kez yatağımda yatacağım. İsrailli kızlar birkaç günlüğüne adanın bir numaralı turist kapanı Taormina'ya gidecekler.

Dolapta donlarımın önünü dikili buldum.

XLII.

Şüpheci Tomas

Lara'yla ne konuşacağımı bilemiyorum.

Café Viola'da *americano* içiyoruz.

Ayrılmasına az kaldı. Gününü söylemiyor, bekliyorum, diyor. Telefonuna Tel Aviv'deki havayı koymuş, bugün yirmi sekiz dereceymiş. Gitmesin diye terk edilmiş âşığa oynamaya niyetim yok. Olsa da beceremem. Aklıma geleni söylemek istiyorum, söyleyemiyor, susuyorum.

Caravaggio'ya sığınıp Lara'dan kaçmak ilk defa aklımdan geçmiyor.

Ne konuşacağım?

Shakespeare suskunluğuma yabancı değil:

Bir acemi oyuncu nasıl beceriksizse
Sahnede korkusundan donakalmış dururken
Benim de bu korkuyla güvensizlikten işte
Sevgi törenindeki duam aklımdan çıkmış
Öyleyse kitaplarım söylesin güzel sözler
Sessiz aşk ne yazmışsa onu oku ve öğren,
Aşkın ince aklıdır gözlerle duyup bilen.

Lara'ya ille bir şey mi söylemem lazım?

Caravaggio'ya sığınayım derken Caravaggio'da buluştuk.

"Dante onu 'Cehennem'ine koyar mıydı?" sorusuyla heyecanlandım.

Boccacio'nun *İlahi Komedya*'yı resimlediği gibi Caravaggio da *Miraçname*'yi resimleseydi deyip Lara'ya Muhammed'in cennette Allah'la buluştuğu yolculuğunu anlatmaya koyuldum. Kadın suratlı, deve kuyruklu atı Burak'ın sırtında, her biri diğerinden elli bin yıl uzakta, her biri dünya büyüklüğünde yedi yüz bin çadırlı

cennet tasvirlerini, soytarı dindarların cehennemde çektiklerini, Muhammed'in İsa ve Musa'yla sohbetlerini, Karadeniz kıyısındaki kapkara zebanilerle meleklerin âlemini, ben de Lara'yla birlikte yapmışcasına *Miraçname*'den hatırladığım kadarıyla anlattım.

Lara:

"Aç yanından kaç."

"Efendim?"

"Caravaggio dinlerle görülmemiş hesabını tamamlayabilseydi 'Şüpheci Tomas'ta yaptığı gibi Muhammed'i de kullarına karşı uyaracak resim yapardı."

Akşam İncil'de Tomas'ın hikâyesine baktım.

"Yuhanna", 20:24-29.

Tomas, İsa geldiğinde onlarla birlikte değildi. Öbür öğrenciler ona, "Biz Rabbi gördük!" dediler. Tomas, "Ellerinde çivilerin izini görmedikçe, çivilerin izine parmağımla dokunmadıkça, elimi böğrüne sokmadıkça inanmam," dedi. İsa'nın öğrencileri sekiz gün sonra yine evdeydiler. Kapılar kapalıyken İsa geldi, "Size esenlik olsun!" dedikten sonra Tomas'a, "Parmağını uzat," dedi. "Elini böğrüme koy. İmansız olma!" Tomas, "Rabbim, Tanrım!" deyince İsa, "Beni gördün de mi iman ettin? Görmeden iman edenlere ne mutlu!" dedi.

Caravaggio hurafeyi bir adım öteye götürerek İncil'de yazılanları zorlamış. İsa Tomas'ın haddini bilmezliğine şaşkınlıkla tahammül karışımı bir ifadeyle bakarken İsa'nın soksun diye kolundan tuttuğu Tomas'ın kirli tırnakları böğründe. Vatikan'ın inanmayanları tavlamak için açıklaması! "Hayalet olsaydı parmağını sok, demezdi. Ölüsü gerçekten dirilmiş ki Tomas'a, 'Hadi gel, sok parmağını,' diyebilmiş."

Caravaggio'nun bu resminin de gösterilmesinden korkulmuş. Özel koleksiyonlarda tutulan resim 19. yüzyılda Voltaire'in yanına sığındığı Prusya Kralı Büyük Friedrich'e geçtiğinde bile sakıncalı diye müze yerine kraliyet sarayında muhafaza edilmiş.

Lara bana tatlı getirmiş.

"İstanbul'da yemiş olmalısın. Annem senin için yaptı."

Parmak kalınlığında çikolatalı börek.

Palazzo Borgia del Casale'de denemiştim, diyemedim.

Ona ilk yalanım mı?

"Güzelmiş."

"Türk salamı."

"İspanya'dan gelmeyen İspanyol nezlesi gibi."

Benzetmemi kaçırmadı:

"Ya da frengi dedikleri belsoğukluğu Fransa kökenliymiş gibi."

Filtresiz sigarasını yakıp keyifle dumanı üfledi.

"*Fumare come un turco.* Türk gibi sigara içiyorsun," dedim.

Bıraksa ben de bırakacağım. Masadaki sigara paketinde, yatakta pes etmiş yarı çıplak çiftin resmini gösterdim:

"Seks hayatını düşün."

Bu da nereden çıktı dercesine kaşlarını kaldırdı:

"*Parlare turco.*" Yani Türk gibi konuşuyorsun, söylediklerinden bir şey anlaşılmıyor, demek. "Seks hayatım hakkında bilmek istediğin bir şey mi vardı?"

Ne desem batacağım, diye düşünürken yumruğumla kafama vurarak, "*Testa turco,*" dedim. Aptal kafa.

Bunu mutlaka duymuşsundur, deyip havaya girdi, kahvedekilerin duyacağı şekilde yüksek sesle:

"*Mamma, li Turchi!*"

Şaşkın gözler bize baktı.

"'*Bestemmia come un turco*' da var, Türk gibi Tanrı'ya sövmek. Ya da '*Puzza come un turco.*' O da Türk gibi kokuyorsun demek. Türkün adı her yerde kötüye çıkmış."

Bu kadarı da fazla. Türklere haksızlık ediyor. Savunmaya geçtim.

"O zaman sana satranç oynayan ünlü Türk'ü anlatayım."

"Anlat."

Birer kahve daha.

Söze Napoléon'dan girdim,

"Osmanlı'da topçu subayı olmak için padişaha başvurur, terfii çıkınca Fransa'da kalır, sonrası malum, dünya tarihi değişir. Avrupa'yı fethettikten sonra bir gün Viyana'da Habsburg'ların Schönbrunn Sarayı'nda şöhretini duyduğu Türk'le satranç masasında. Napoléon'un ilk hamlesi kuraldışı, Türk parçayı eski yerine koyar.

İkinci hamlesi gene hatalı. Üçüncü defa da piyonunu kuraldışı yere koyunca Türk satranç tahtasını elinin tersiyle devirir."

"Eeee?"

"Taşlar tekrar dizilir. Bu sefer kurallara göre oynayan Napoléon on dokuz hamlede Türk'e yenilir."

"Kimmiş bu Türk?"

"Kafasında Osmanlı sarığı, bir elinde de uzun tütün çubuğuyla Türk modeli. İçi bir mucidin eseri. Yani makine. Hakkında çok kitap yazılmış."

"Makine mi?"

"Çağın emsalsiz icadı. Benjamin Franklin ABD'ye başkan olmadan Paris'te büyükelçi. Onu da yenmiş. Poe, ilk dedektif romanlarının habercisi 'Maelzel'in Satranç Oyuncusu' yazısında otomaton denilen makinenin sırrını araştırmış, oynamasını defalarca seyretmiş, çözememiş."

"İyi de satranççıya Türk demeleri garip değil mi?"

"Küba'da da unutulmaz maçları var. Seksen dört yıl boyunca Avrupa ve Amerika'da turneye çıkmış, büyük ustalarla oynadığı maçların çoğunu kazanmış. Dünyanın en iyi beyinleri gerçeği çözemiyor. Sırrı bir yangında yok olduktan sonra açıklanmış."

"Romanda yazsan inanmazlar."

"Sorun inanmalarında. Türk'ün insan olduğunu zannedenler çıkmış. Onlara Almanca, Fransızca, İngilizce cevap veriyor. Avrupa turnelerinde evli olup olmadığını, yaşını soranlar, onunla felsefi tartışmalara girenler var. Soruları elini harflerin üstünde kaydırarak cevaplıyor. Walter Benjamin, *Tarih Felsefesi Üzerine Tezler* kitabında ondan bahsederken, Hindenburg adında biri de Türk'ün düşüncelerini kitaplaştırmış."

"Sen nasıl öğrendin?"

"Fransızlar sessiz filmini yapmış."

Makinenin içinde satranç ustasının gizlendiği yeri kimse bulamamış.

Poe'nun, "İleride düşünen makineler olacak mı?" sorusu daha o günlerden kalma. Artık IBM ve Google'ın satranç ve Go ustalarını yenen Deep Blue'yla Alpha programlarının dünyasındayız.

"Türk'ü bilmem," dedi Lara, "tarihin ilk robotu bunlardan çok önce, bir otomaton. Hem de Sicilyalı."

"Talos!"

"Ta kendisi, Sicilyalı Talos."

Yakın komşusunu tanıyormuşum gibi bildiğime sevindi.

Etna'nın derinliklerinde yaşayan, Zeus'un demir ustası Hephaistos'un yaptığı Talos, Girit'te sahil boyunca dolanır, korsan gemilerine koca kayalar fırlatır, düşmanları yakalar, içindeki ateşten korlaşmış bronz kazanda onları canlı canlı kızartırmış.

Lara anlatadursun gözlerime hâkim olamıyor, kendimi eskisi gibi frenleyemiyorum. Tek başıma yürürken, kitap okurken, Caravaggio'ya bakarken onu kaç defa gözümün önüne getirip soymuştum. Şimdi karşımda. Gizlenmeden, çekinmeden, korkmadan bakıyorum. Gözlerimle soydukça gözleriyle direniyor, giyiniyor, önümde çırılçıplak saklanıyor. Soyduğumun farkında, benimle sevişemezsin, diyor.

"Yüzüme bak," dedi.

Gözlerini dikti. Donuk ifadesi öfkeye, öfkesi tehdide dönüştü.

"Giyinik miyim, çıplak mıyım? Söyle!"

Cevap veremedim. "Biz bittik," demesini bekliyorum.

Gri kaşkolünü elinden alıp boynuma sardım:

"Bende kalsın."

"Bilmece bildirmece," dedi, sigarasını söndürdü. Uzaklara baktı. "Önü boş, geri dönemez, uyumadan ilerler."

"Sen."

"Hayır."

"Ben?"

"Alakası yok."

"İkimiz!"

"Bizi unut."

Gülümsedi:

"Su."

"Su? Su gibi akıp benden ayrılacağını mı söylüyorsun?"

"Tersini. Sen bir gün dememiş miydin, 'Su gibi git, su gibi gel,' diye."

Gene kıvırdı.

Su testisi su yolunda kırılır, demedim.
"Bakalım benim pusulam nereyi gösterecek," dedim.
Arkadaşıyla buluşacakmış.
Gitti.
Balzac *Gizli Başyapıt*'ında bizi yazmış.
Karşımda Gillette.
Ressam Frenhofer'in tehlikeli, güzel modeli.
Ressamla modeli.
Yazarla karakteri.
Kim kimi yaratır?
Saçma soru, edebiyat zorlaması.
Onunla oynuyor muyum?
Aşksız roman neye yarar?
Lara; beni Caravaggio'dan çelen.
Caravaggio'dan çelmesine korktuğum.
İkisi de gitse ben biter miyim?

XLIII.

Sylvia'nın Kadın Kurbanları

Cehennemin Tarihi kitabının kapağından:

"Günah işleme tadında..."

Libreria Gabò'ya yeni gelmiş.

Dünyadaki ben yetmiyor, bir de cennet ve cehennemde öldükten sonra bana ne olacak takıntısı. Tanrılarımızı bencilliğimizde hapsetmişiz. Sincap, solucan böyle mi? Tanrı olsam isyan ederdim. Yedinci gün dinlenmemiş miydi? Biz de onu bir gün rahat bırakalım. Adını ağzımıza almayalım. Beddua etmeyelim, tapınaklarına gitmeyelim, ölmemeye gayret edelim. Papazların, imamların askerlere moral verdiği hak savaşlarında da haftanın bir günü ateşkes. Tanrı tatil yapsın, ister cennetin tadını çıkarsın ister cehennemde sohbetlerin. Bizden özgürleşsin, huzura kavuşsun.

Dünyada, uzayda, Tanrı'ya tatil.

Kitapçıda, rafın ötesinden:

"Zor iş. Sabah altıda setteyim. Spotlar yanmış, makyajım yapılmış, yönetmen, 'Olmadı, bir daha çekelim, öpüşürken dilin gözüktü,' diyor."

"Daha ne istiyorsun, dertsiz seks."

Lara'nın sesi!

Kitapçıda!

Gılgamış'tan sonra özgün kitap yazılmadı diyen Lara.

"Şanslısın, sahneyi beş defa tekrarlatsalar beş defa öpüşeceksin, fena mı? Çekim bitince bana müsaade. Duygularını sette yaşa, âşık ol, seviş, kavga et. Problemsiz, beklentisiz, kimsenin sana şiir, çiçek yollamayacağı bir ilişki."

Rafın arkasından seslendim:

"Ya Baudelaire'in *Kötülük Çiçekleri* şiirleriyse."

Sesimden tanıdı, yanındakine:

"İşte o!"

Arkadaşı sözümü kaptı:

"'Bazıları çirkinlikleri görmezden gelir, güneşi yüceltir, bazıları çirkinlikleri yüceltir, güneşi yoksayar,' der Kafka. Baudelaire güneşi yüceltenlerden."

"Kafka da başkalarına kâbus gibi gelen yazdıklarına gülenlerden," dedim.

Rafın arkasından çıktı:

"Adım Sylvia."

Lara'ya ayna tutmuşlar, adına Sylvia demişler.

"İkiz gibisiniz," demedim, herkesin gösterebileceği sıradan tepkimi zor tuttum, Lara'nın esmerine şaşkınlığımı sakladım. Hangi erkek ikizlerle sevişmeyi aklından geçirmez? Oyunumuzu unutamadım. Betsy ve Marsha, Boston'da sekiz yaşımdayken doktorculuk oynadığım ikizler. Bazen haberleşiyoruz, birbirlerinden ayrılamadılar, sevgilileri de aynı kadın.

Lara'nın arkadaşı sadelik zarafetinde beni soy davetinde. Beyaz ipek elbisesi önden düğmeli.

"Demek arkadaşın sabah saatlerinde öpüşmekten hoşlanmıyormuş, şimdi saat kaç?"

Lara bu kadar saf olabilir mi? O saatine bakarken Sylvia mesajımı aldı:

"Tanıştığımıza memnun oldum," deyip yanaklarımdan, hem de Rus usulü üç defa öptükten sonra Baudelaire'in şiirinin başlığıyla soruma cevap verdi:

"Sarhoş olma saati."

Labradorlar oynaşmaya başladı. Müşterileri kitap soruyor, Sybil'in gözü bende, belli ki gene köpeklerini dolaştırmamı istiyor. Tasmalar takıldı.

Lara:

"Tavola'da yiyelim. Sekiz iyi mi?"

Önden çıktılar. Turco, Sultan, arkalarından da sürüklediklerı ben. Garibime gidiyor, biz iki ayaklılar düşe kalka yürümeye alışırken tasmalarında bizi çeken dört ayaklılar. Yürüyüşten sonra kiliseye gittim, "Azize Lucia" resmine inançsız duacı gibi öylesine baktım.

John Berger, Caravaggio için bir numaralı ressamım, der. Arka sokak insanları dediği *popolaccio*'yu resmettiği için seviyormuş. Ben de Caravaggio'yla dolanabilirmişim, aynı kumaştanız. Türkiye'de göze batmayayım diye Esra'nın babası Asmalımescit kayıtlı nüfus kâğıdı çıkartmıştı. Sayesinde ben de İstanbul *popolaccio*'suna karıştım. Boğaziçi'nde hocaların kasvetinden kurtulup Beyoğlu pavyonlarında konsomatrislerle sohbetlerimde kafakâğıdımı gösterip daha da bir oralı olurdum.

Lokantanın kapısından girerken başlar bize döndü.

Adama:

"Hoş geldiniz Sylvia, ne güzel sürpriz."

Meşhurluğa oynamadı, tanınmaya alışmış olmalı.

Lara gelmeyecekmiş.

Şaşmadım, alışığım. Belirsizliğinin bağımlısıyım.

"Neden?" diye sormadım, Sylvia da söylemedi.

Öğlen karşılaştığımızdan farklı, siyah, sade bir elbise giymiş.

Pantolondan başka bir şey giymeyip özenli süflilik gösterisinde sanatçı kızlardan, burjuvalığından utanarak sınıfını saklayıp solculuğa soyunanlardan farklı. Güzelliğiyle dişiliğini estetiğinde buluşturmuş. Söyleyecekleri var, cezbesinin çağrısını konuşunca unutturuyor.

Bella günün yemeklerini söyledi, Sylvia'ya menüyü verdi, Nero d'Avola getirmek üzere gitti.

"Sana menü yok mu?"

Pavlov'un köpeği diye başlayıp sazı elime alsam kendimden sıkılacağım:

"Sürprizden hoşlanıyorum."

"Ben seçeyim."

Şarapla dönen Bella durakladı, Sylvia seçtiklerini kulağına fısıldadı.

Oynadığı filmlerden söz ettik, prodüktör arayışında.

"İyi şanslar."

"Tarihte kurban kadınlar. Prodüktörüm ilk seçtiğim kadın için, Vatikan'a toslar, kimse filme gitmez, dedi."

"Marilyn Monroe? Erkeklerden çekmediği kalmamış. Sporcu, yazar, ABD başkanı, birbirine benzemez üç erkek onu ganimet gibi

kullanırken, aile kurabilme umudunda aldatıldı, intiharı şaibeli, filmin için ideal."

"Kendisini sarışın bomba diye pazarlatması hoş değil. Onunla yatmak ister miydin?"

Sohbetimiz iyi gidiyor.

"Problem herkesin onunla yatmak istemesi. Vatikan'a ters gelecek kahramanın kimdi?"

"Hypatia. Hıristiyanların ilk kurbanlarından. İskenderiye Kütüphanesi'nde matematikçi."

"Köylü kızlar Hıristiyanların hoşuna gider, Jeanne d'Arc mesela?"

"Film İngiltere'de tutmaz, kızı idam sehpasına yollayan onlar."

"Rosa Luxemburg?"

"Gişe yapabilir, bakarsın kapitalizm krizini fırsat bilen yatırımcılar filme para yatırır."

Sohbeti ona getirmeliyim:

"Bak ne diyecektim, sette sabah sevişmem, diyordun ya, sana iyi haber. İmajını eski filmlerinden kopyalayıp istedikleriyle öpüştürecekler, James Dean'i böyle kaç defa canlandırmışlar. Yarım asır önce ölmüş aktörlere, bilgisayar marifetinde yeni roller verip filmlerde oynatıyorlar."

"Hey, öpüştüreceklerinin kim olduğuna bağlı."

"Tarihte adı bilinen ilk kadın kurban seks nedeniyle mi?"

"Emin değilim, adı Sümeyye. Sümeyye bint Hubbât. Muhammed'e ilk inananlardan. Kabilesi öldürmüş."

"Beatrice Cenci'yi düşündün mü, ensest kurbanı."

Heyecanlandı:

"Ona ilgin?"

"Caravaggio katlini görmüştür."

"İnfazın tutanaklarını okudum, dehşet aile boyu. Düşünsene. Çay molası verircesine işkenceye ara verip kurbanlarına haçı öptürmüşler. İlk infaz Beatrice'nin annesi. Omuzları yerinden çıkana dek sallandırıldığı dokuz saat işkenceden sonra kocasını öldürdüğünü itiraf eden, celladın kafasını meydanda halka salladığı Lucrezia. Annesinin katlini seyrettikten sonra aynı akıbete uğrayan on beş yaşında oğlu Bernardino, ardından on altı yaşında Beatrice. Başını

yastığına yaslar zarafetinde gitmiş. Cellat ona geçtiği kıyağı ağabeyi Giacomo'yla telafi etmiş. Oğlan kırbaçlanır, boğazı kesilir, kızgın demir çubuklarla derisi koparılır, canlıyken doğranıp kızarmış et kokan vücudu parçalara ayrılıp halka teşhir edilir. İnfazda dehşetin son karesi küçük kardeş Bernardino. Bağlı tutulduğu yerden vahşeti seyre zorlanmış. Bayıldığında infaz durdurulmuş, ayıltıp devam edilmiş, sonunda hepsini sırıklara geçirip köprübaşına dikmişler."

Meydanda Caravaggio'yu düşündüm. Leonardo'nun tavsiyesini dinlemiş olmalı:

"İnfaza götürülenlerin ifadelerine bakın."

Vatikan, ressamlar infazları görsün istiyor. Papa VIII. Clemens'in tahtından vahşeti izlemeye başlamasından önce herkese topluca dua ettirdiğini Caravaggio da görmüş olmalı, evi de Piazza Castel Sant'Angelo'ya yakın.

Roma'da infazlar seyirlik.

Annie Boutelle:

Şafağa birkaç saat.

Piazza Castel Sant'Angelo'da toplanan meraklılar.

Sıcaktan bayılanlar, ölenler.

Sokak satıcılarının tezgâhlarında meyve, su, bisküvi, envai çeşit tatlı ve

Kellelerinden olacakları haçlarla karşılayan Aziz Yuhanna tarikatçıları.

"Yoksa Beatrice'yi mi oynayacaksın?"

"Evet ama vahşeti oynamayarak. Sanatta şiddet hoşuma gitmiyor *Hamlet*'in son sahnesinde on bir karakterden dokuzu ölü. Shakespeare'in oyunları savaş alanı, tiyatrosunun kavga dövüşü sinemaya sıçradı, Hollywood'dan dünyaya yayıldı. Filmimde böyle sahneler olmayacak, seyirci görmesin, hissetsin. Japonların Noh tiyatrosunda infazı simgelemek için oyuncunun serçeparmağını keser gibi dokunması, seyircinin dehşeti yaşamasına yetiyor. Tarantino, Hitchcock gibi yönetmenlerin sapıklığına baksana. Hele von Trier'in *Nymphomaniac* filmi. Sanatçı kimliklerinin dokunulmazlığında sadizm pazarlayıp parsayı topluyorlar."

Dinler gibi yaparken gözüm yan masada, özlediğim mutlulukta. İki çocuklu aileyi lokantada üçüncü görüşüm.

Mutluluklarının sıra dışılığı, düzenimizde parçalanmış ailenin norm olduğunun kanıtı. Konuşurken, gülümserken, bakışırken birbirleriyle sevginin dansındalar. Anneye bakakaldım, gözü etrafta değil. Galiba Danimarkalılar. Onlar Avrupa'da, Katmandulular Asya'da dünya mutluluk endeksinde liste başı.

"Beatrice diğer kadın kurbanlardan farklı. Diniyle, ideolojisiyle kimseye bayrak olmamış. Suçu, babasının defalarca kendisiyle kardeşlerinin ırzına geçmesine isyan etmesi."

"Annem New Hampshire'da psikologluk yapmıştı. Uzun kış aylarında taşrada babaların kızlarıyla yatmaları sıradan. Ana dayak korkusunda, kız da kafa karışıklığı teslimiyetindeyken baba yolunu buluyor."

"Cenci olayını da papa örtbas etmiş. Beatrice'nin babası Kont Cenci Roma'nın en zengini, dedesi papanın saymanı. Çocuklar *palazzo*'larına hapsedilip taciz edildiklerini papaya duyurduklarında baba otoritesi sarsılmamalı diye oralı olmamış. Topluca intihardan vazgeçince anneleriyle birleşip kaza süsü vererek babayı öldürmüşler."

"Erkek çocuk tacizinin üstüne gitmekten her zaman kaçınmış, konuşulsun istemiyor," dedim. "Aynada kendisini göreceği korkusunda."

"Shelley'nin *Cenci* tragedyası tam bu konuda. Onu romantik şiirleriyle sınırlayıp tanıttılar. *Cenci* oyununu, konu ensest olduğundan Londra'da yasaklamışlar. Belki o da cinsel ilişkilerinin suçluluk kompleksinde, oyunuyla günah çıkartarak tabularımızın üstüne gidiyordu.

Lara'nın ensest senaryomdan haberi yok, şimdilik sırrımız olsun."

XLIV.

Ahtapot Parfümü

Yemekler geldi.

Bella, Sylvia'ya hayran.

Rollerinde kendini tekrarlamadığını, her yeni rolünde seyircilerini şaşırttığını söyledi.

"Goya resme neyse filme öylesin. Rembrant'ı, Van Gogh'u, Bruegel'i hemen tanırsın. Goya öyle mi? Her seferinde yeniden yaratmış. Meryl Streep gibisin, hep beklenmedik karakterler."

"Ama," dedim, "Streep hiçbir zaman arzularımızı kışkırtan rolde oynamadı, Sylvia'yı bilmiyorum tabii."

Sylvia'ya ızgarada ton bifteği *salmoriglio* soslu. Zeytinyağı, oregano, siyah biber, az limon, sarmısak. Sicilya ton balığının memleketi. Kıyıda kışla büyüklüğünde yüz yıllık ton balığı mezbahaları. Visconti'nin filmi "La Terra Trema"da teknelerini satmaya mecbur kalan balıkçılardan yanayızdır. Hemingway'in Yaşlı Adam'ı da hepimizin kahramanı. Cıyaklayan istavriti iğneden çıkarıp avımı akşam sofrada yeme zevkini beş yaşında öğrenmiştim. Şimdi ha kasapta kancalardan sarkan etler, ha tezgâhlarda can çekişen balıklar. Balık, "Çok konuşurdum ama ağzım su dolu," demiş. Belki Orhan Veli'nin dediği gibi, "Rakı şişesinde balık olmalı" ama yazmadan edemiyorum.

Bella'nın getirdiği gümüş tabağımın üstünde de gümüş kapak. Çatal bıçak gümüş. Pet şişesi yok, cam sürahide su, masada çiçek. Fena bir şey mi sofra estetiği? İnce burjuva işi diye kınıyor, öğrendiğimizde geç kalmış oluyoruz.

Sylvia'nın sürprizine hazırım.

Kapağı kaldırdım. Tam istediğim gibi. Bildiğim bir yemek değil. Tadına baktığımın hazzı beynime yayılırken Sylvia, "Ahtapot," dedi.

Lezzeti beynimde, beyni ağzımda.

Hangi beyni?

Ahtapot dokuz beyinli!

Zıpkınıyla kovalayanın yüzünü unutmuyor, rüya görüyor, beş yüz milyon yıldır buradalar. Doğaya savaş açan dünyanın yeni bitme varlığı bize şaşarak bakıyorlardır.

Kimin tanrısı en zeki yarışması yapılacak olsa Pasifik Adaları'nın yaratıcısı, ahtapot tanrı Kanaloa nalları toplatır. Üç kalbi, sekiz kolu, istediği renge ve şekle dönüşebilen tabağımdaki sürpriz, ölü gözleriyle bana bakıyor. Cadı sevgilim Alexandria Faustenhammer mantramı söyleyip çatal bıçak seferberliğimde beynine daldım.

"Sevdin mi?"

Yalanın kemiği yok ki boğazına bata.

"Kaptan Nemo beni kıskanırdı."

Sylvia'yı üzmek istemiyor, kusmamak için kendimi güç tutuyorum. Nero d'Avola kesmedi. Ara çay yerine Bella'nın küçük karafta imdadıma getirdiği iki kadeh votkayla sofrayı götürme gayretindeyken bir yandan da Sylvia'nın seçimine iltifat:

"Nemo'nun denizaltı sofrasında neler yok ki, köpekbalığı filetosu, su kaplumbağası ciğeri, denizkurdu bifteği... Ama ahtapot yememiş, lezzetinden yoksun kalmış, şarap da içmiyor."

"Sana balık lokantası açmalı."

"Jules Verne'den yeni besinler icat ettiği bir dünya beklerdim. Tipik erkek yazar. Aya gider, dünyanın merkezine iner, hayal gücünün sonsuzluğunda denizin yirmi bin fersah derinliğinde dolanır, sonra da hepimiz gibi doğadan gasp ettiklerimizle beslenmekle yetinir. Doğaya zarar vermeyen, canlıları katletmeyen yeni yemekler icat etmeliydi."

Dengeyi tutturamıyorum. Jules Verne'e çatıp kızın canını sıkmanın ne âlemi var? Ahtapottan uzaklaşıp iltifat etmeli:

"Markası ne? Tanıdık geldi, güzel kokuyor."

"Efendim?"

"Parfümün. Ahtapotun doğal lezzetine bile on basar."

"Fazla sürmüşüm, pardon."

"Hayır, hayır, onu demek istemedim."

"Geriye çark etme. Filmde kullanırız. Michelin yıldızlı lokanta. Fransız aşçı masaları dolaşıyor, kokuyu fark edip parfüm saçan kadını kovuyor."

"Kadının sürdüğü de ahtapot parfümü olsun."

"Beatrice döneminde kadınlar ne sürerdi acaba?"

Bella'nın özenle seçtiği tabakların motiflerine, Sylvia'nın yüzüne, pencereye, nereye baksam ahtapot. Gözlerimi kapayıp tabağımdakini hallediyor, yarama bastığım tentürdiyotmuş gibi Nero d'Avola'ya yükleniyorum. Ardından tatlı geldi. Vişne soslu denizanası kızartması!

"Balık türlerinin tükenmesine karşı geleceğin gıdası denizanası," dedi Bella. "Tadı olmadığından her tür sosa gider."

"Filmine prodüktör buldun mu?"

"Şanghay'da görüşmelerim sürüyor."

"Demek dünyayı onların gözüyle göreceğimiz yeni Hollywood da oradan gelecek."

"Bedevi şeyhleri de Doha'da onlara uygun dünya finans merkezini kurarken Çinliler büyük oynuyor," dedi.

Bir an sustu.

"Çin'e gidişim de Covid ciddiyetlerinin senaryosu. Pandeminin ilk yılında İstanbul'da sevgilimleydim. Buradan Şanghay'a ancak Helsinki üzerinden gidilebiliyor. Çoğu Türk yolcular koca alışveriş merkezine benzeyen yeni havaalanlarında işin keyfindeyken dikkatimizi çeken, korunmak için astronot kıyafeti benzeri beyaz tulum giymiş Çinli yolcular. İlk durak Helsinki Havaalanı. Covid testi ve yetmiş iki saat karantina. Otelleri kapattıklarından yerde yatıyoruz. Şanghay'a varınca havaalanında yeniden test ve karantina oteli. Üç gün odamızın dışına çıkamadık, yemeğimizi kapının önüne bıraktılar. Bitmedi. Evimize yakın bir başka küçük otelde, son olarak da üç gün evde kapanma. Bir de Batı'ya bak. Şımarıklıklarından sokağa çıkamamayı özgürlük adına protesto. Amerika'da bir milyona yakın ölü, Çin'de dört bin. Hangisi insanına daha çok kıymet vermiş?"

"Bunlar geçti, sonunda Çin de açılınca tokadı yedi. Gene de Amerika'yı da silip süpürecekler, sonra?"

"Sonra?"

"Mao'nun dışişleri bakanı Çu Enlay'a Fransız Devrimi sorulduğunda, 'Yorumda bulunmam için erken,' demiş."

"Yani?"

"Çin'in karşısında dünyaya egemenliklerinde tek engel onlar gibi geleceğe tarihi perspektiften bakan Vatikan. 'Papanın kaç birliği var?' diye Vatikan'ı küçümseyen Stalin gibi değiller. Sovyetlerin batmasında Polonya'yı ayaklandıran papanın rolünü unutmadılar."

"Çin'de ne işin vardı?"

"Beatrice'yi anlattım. Vatikan vahşeti filmim işlerine gelir. Bak kaç yıl geçti, Türkiye'yi hâlâ 'Gece Yarısı Ekspresi' filminden tanıyorlar. Bakarsın Çinliler papanın kazıkta yaktırdığı Giordano Bruno filmi de ister."

"Neden olmasın?"

"Ablamın kocası, Dışişleri Bakanlığı'nda İtalyan gizli servisinden sorumlu. Çin'in uzun vadede Müslümanlardan korkusu yok. Suudi istihbaratı da onlara İslam terörizmi bilgilerini servis ediyor, dünyaya yayılmış kültür merkezleri, camileri, ajanlarıyla cemaatin nabzını tutuyorlar. Müslümanları aldatıp yönlendirmek kolay. Uygurları da hallettiler zaten. Çin'in Suudi petrolünden çok istihbaratlarına ihtiyacı var."

"Türkiye'de filmi yapılacak kadın var mı?"

"Kurban denir mi, sanmam. Kadının kocası başbakan. Asker darbe yapıp asar. Oğlu intihar etmiş, diğeri şaibeli otomobil kazasında ölmüş. Bir yıl geçer. Evin kapısında subay. Yanında sağ kalan felçli oğluyla kapıyı açan kadına imza karşılığı tebliğ ettiği mektup borç tebligatı. Devlet kocasının idam masrafıyla asıldığı ipin parasını istiyor."

"Toplumun tepkisi?"

"Asıl film o. Darbeleri, diktatörleri kâh sineye çeken, kâh baş tacı eden Türkiye. Darbecileri bahane edip yerine gelen gözü dönmüşe 'Yetmez ama evet' derler. Yoksa kadın olayı sessizce geçiştirdi, acısının reklamını yapmadı."

"İçelim."

Ben ahtapotun, Sylvia başbakanın hanımının acısına içti.

"Unutma! Ensest senaryomdan Lara'ya laf yok."

Lokantadan son çıkan olduk. Kafalar kıyak. Bana gelecek, kahve içeceğiz, sonra...

İçemeyeceğiz!

Kafamdaki ahtapot rahatsızlığı mideme vurdu.

Güle güle, diyemedim. Deniz kıyısına, parmaklıklara koştum.

XLV.

Lara Belam! Lara Nabzım

Caravaggio öz,
Caravaggio yalın,
Caravaggio yalnız,
Caravaggio barok dönemi ressamı.
Barok şatafat,
Barok yapmacık,
Barok boğucu.
Bach, Monteverdi, Purcell,
Müziğin matematiğiyle
Ses jimnastiğinde.
Farinelli, Nicolini, Senesino,
Hadım estetiğinde
Kesik taşaklı kastratolar.
Balon göğüslü hanımlar,
Tavuskuşu kıyafetli efendiler,
Nazik danslarıyla
Kanguru zıplayışlarında.
Maderno, Bernini, Borromini,
Kubbeleriyle, sütunlarıyla
Bükeyleri bükme cambazlığında
Roma'yı süsleme yarışlarında.
Caravaggio,
Doğası baroka aşılı
Barok dönemi ressamı.
Sana kaçık deyip
Senden kaçanlar,
Seni kaçırtanlar,
Senin peşinde

İzlerini yok ederken
Suçlarından arınma telaşında.
Ben,
Talimli âşık,
Âşığın aşka saygısızlığında,
Lara'nın peşinde,
Barok'un yıkık şehri Noto'da.
İsrail'e gitmeden beni buraya getirmek istedi.

Sarı kumtaşlı *palazzo*'lar bir zamanlar gösteriş yarışındaymış. Deprem sonrası onarım beklentisinde ot bitmiş binalar, kubbeleri çökmüş kiliseler, Lara'yla bana, bizi nasıl bu halde bırakırsınız, diye bakıyor. Geçmişin şatafatı peşinde turistlerin uğrak yeri yirmi üç kiliseli, on dokuz manastırlı Noto'da amcasının da 1693 yapımı *palazzo*'su. Ortigia'da oturduğumuz mor kumaşlı kanepe buradan.

Anılarının kapısındayız.

Lara *palazzo*'nun kapısına çekinerek vurdu. Bir defa, iki defa, ses yok. Vuruşunda geçmişi uyandırmama temkini. Amerikalılığımın rahatlığında paslanmış halkayı sertçe vurunca kapı kendiliğinden açıldı. Karanlık. Sesimizden ürken güvercin uçmaya kalkınca duvara çarpıp düşerken, sahanlıkta yan yatmış koltuktaki yuvasında üç yumurta; Lara'nın üst kata çıkan çift merdiven boşluğunda birden yankılanan çığlığı.

Elime yapıştı.

"*Gelato* yiyelim," dedim.

Dört metrelik, dört yüz yıllık kapıyı bronz halkalarından çekip dışarı çıktık.

Çağrışımlar ansızın geldiklerinde yazmaya ara vermeli mi? Başka bir âleme açılan koku, ses ve sözler beni çocukluğuma çağırıyor.

Babamın sesi.

O da Boston'da yaşayan İşkodra göçmeni babasından duymuş.

Arnavutluk'ta dede evini bulacak, yola koyulmadan babası, tam da Arnavut ağzıyla.

Sen gideceksin İşkoodra
Orada vardır bir sookak

Sookakda vardır bir kaapı
Kaapıda vardır bir haalka
Haalkayı çaağalka
Çıkacak bir aadam
Odur bizim baaba
Ona selam söyle.

"Eskiden ailemin nasıl yaşadığını sana göstermek istiyorum," dedi.

Palazzo Nicolaci di Villadorata.

Burjuvalar aristokrat taklidinde. Son sahibi ton balığı zenginiymiş. Şimdi müze. "Ben senden zenginim" dekorunda yemek, çay, dans, bilardo ve puro için ayrı salonlar. Fazla durmak istemedi. Noto sokaklarında hediyelik eşya dükkânlarının satıcıları Lara'nın tanıdıkları. Kimi Sicilya'nın eski ailelerinden. Maldan mülkten yoksun kalmış insanların soylu içtenliği. Vitrinlerde adanın üç bacaklı Medusa suretli Sicilya bayrakları. Devlet başkanları, "Bu vatan bizim," diye kükreyedursun, kim bilir kaç ülke bayrağını Çin'den alıyordur.

Sicilya bayrağının güzelliği, bayraklar güzel olabilirmiş gibi, varlığının yalanını savaşlarla dinlerin ayrıştırıcılığı üzerine kurmaması. Üç su perisi dünyayı dolanıp topladıkları bereketli toprak ve tohumları gökyüzünden serpiştirince, Sicilya efsanesiyle birlikte Akdeniz'in sularından doğmuş. Milliyetçilere "En eski bizim bayrağımız" mikrobu henüz ülkelere tam bulaşmadı, yoksa Bandiera della Sicilia'nın bin yıllık tarihiyle kimse yarışamaz. Bir de Türkler ay yıldızın Bizans sikkelerinde olduğunu bilseler?

Tarihten bana ne. Her şeyin raf ömrü var ama tarihi saptıranlara da kızıyorum.

İmparatorluklar üstlerine çöreklendikleri uygarlıkları yıkıp unutturmayı tanrılarının lütfu bilmiş. Bir örnek de Sicilya. Byron gibi İngiliz şairleri uyduruk köklerini Atina'da ararken koca adayı Roma İmparatorluğu'nun buğday deposuydu diye tarihe gömmüş, Amerika'nın Hollywood çıkarmasıyla da buraya mafya yatağı diye bakılır olmuş.

Yunan, Arap, Bizans, Yahudilerin zenginliğini başkentleri Palermo'da özümseyip Avrupa kültürünün harcını atan Normanlardan söz eden yok. Onlar ulus devlet saplantısına takılmadıklarından tarihin öksüz ve yetimleri. Yoksa Normanlar sayesinde kurumsal ırkçılıktan arınmış bambaşka bir Avrupa olabilirmiş.

Lara'nın peşinde Noto'da ne işim var?

Oscar Wilde'ın, "Âşık olduğumuzda önce kendimizi aldatırız," lafını bilmiyor muyum?

Gelsene, dedi, geldim.

Beni yoruyor.

Caravaggio kurtarıcım. Ondan bana zarar gelmez. Resimlerine baktıkça, onu araştırdıkça kendimi tanıyorum. Dünyasına girdikçe zenginleşiyor, resimleriyle seyahat ediyorum. Bana karışmıyor. İstediğimde vazgeçebilir, istersem kitaplaştırır, istersem arkasına saklanır, bana yaklaşanlara onu paravan yaparım. Risksiz oyun. Maliyeti sıfır.

Lara'ya hayatıma hoş geldin, demeyebilirdim. Erkekliğimin kıblesi yaptım, yönümü şaşırdım. Onun olmadığı dünyamın özgürlüğünde belirsizliklerle oynuyordum. Şimdi her yerde gölgesi. Yaşamım varlığına indirgendi. Kimilerinin sığındıkları tapınakları var, Lara belirsizliklerimi donduran abidem.

Lara belam. Lara nabzım.

Lara üstünü örtemediğim aynam.

XLVI.

Henüz Sevişmesini Bilmiyoruz

Meğer bugün Noto'da zincirime son halkayı takacakmış.

Gelmemizin nedeni ne amca evi ne de barok mimarisi. Sürprizi Caravaggio. Noto'da birlikte, emlakçılık yaptığı arkadaşı Lazzero'nun sergisindeyiz. Kaç zamandır Lara kiliseye gelip resme bakmak ister diye korkuyordum. Arkadaşının sergisi tek resimlik, Caravaggio'dan kopyaladığı "Azize Lucia". Sürpriz hoşuma gitmedi. Şimdiye kadar futbol manyağı kocaların, karılarının ilgisizliğindeki özgürlüğü yaşıyordum. Kapana sıkıştırıldım. Etrafımda şehrin ileri gelenleri, eczacı, avukat, lise hocası, papaz, dişçi... Caravaggio'yla beni sınıyor, bilenlerin nezdinde usulünce sorgulamak mı istiyor? Yoksa gene haksızlık mı ediyorum? Beni sürpriziyle memnun etmek isterken neden kuşkuluyum?

Akışa bıraktım.

Lazzero bildik Caravaggio saçmalıklarına yeni saçmalıklar kattı. Annesinin de adı Lucia olduğundan azizeyi resmetmesi, anasına bağını, ölümü dirilişini simgeliyor, dini resimleriyle de Tanrı'dan af diliyormuş. Üstelik Lucia'sı din kültürünün zayıf olduğunun kanıtıymış. Caravaggio'nun dini bilgisini tablosunun röntgen incelemelerinden biliyorum. Lucia'yı Yunan kaynaklarına göre önce kafası kesilmiş resmetmişken Latince metinlere uyarak boynuna bir çizik atması dini tartışmaların inceliklerini yakından izlediğinin ifadesi.

Resme nasıl bakmalı?

Ya da nasıl bakmamalı?

Sanki bana soran var.

Görmediklerim, gördüklerimden önemli. Kilisede Caravaggio nakaratında rehberleri dinlediğimden beri, müzelerde beleşçilik yapıp tur gruplarına usulca yanaşarak kulak misafirliğiyle

aptallaşmıyorum. Lazzero'nun sergide konuşması beni gaza getirdi.

Resme nasıl bakmamalı?

Haddimi bilmezliğime sus diyen yok.

Bir.

Ressamın bakmamı istemediği yere odaklanmayacağım. Müze turlarına katılanlar bununla yetinmenin kurbanı.

İki.

Ressamın mesajı nedir arayışının dipsiz kuyusuna düşmeyeceğim, resminin üstünde gözlerimi özgürce koşturmama çelme takmasına müsaade etmeyeceğim. Mesajı olan ressam telgraf çeksin.

Gombrich, "Resmin anlamı ressamdır," der.

Üç.

Kendimi susturacağım.

Önyargılarımdan, ahlak koşullanmamdan arınmalıyım.

Çocuk gözüyle resme bakabilir miyim?

Dört.

Ormanı görmek.

Bütüne bakmak, ayrıntılara takılmamak.

Beş.

Ayrıntılara odaklanıp bütünü parçalamak. Renkleri, kıyafetleri, ifadeleri tek tek incelemek; ormana değil, ağaçlara bakmak.

Altı.

Orman da bitti, ağaçlar da.

Sıra ikinci resim dediğim göremediklerimde.

Neler yok? Ressam neleri seçerken neleri koymamış?

Neleri söylememiş?

İtalyanlardan *slow food*'u öğrendikten, Ortigia'da *slow* turizmi keşfettikten sonra Azize Lucia'nın önünde *slow* seyirci oldum. Mağaza vitrinlerine bakarcasına kayıtsızlığımdan, müzelerle üç beş resimden sonra "*Exit*" işaretine odaklanır, kültür karneme attığım aferin çentiğimle dışarı çıkardım. Kitap okurken saatlerce verdiğim zamanı resimden esirgiyormuşum. Televizyon reklamlarının da etkisinde, görselliğin şipşak bakıcısıyken Caravaggio'yla vites değiştirdim.

Lara ve Lazzero'yla resme bakıyoruz. İlahiliğinde nasıl da hemfikirler.

Oysa resimlerinde cennetin yolunu gösterecek melekler, azizlerin elinde şehitliğinin simgesi palmiye yok. Tablonun üst kısmında tanrı katının gökyüzü yerine mağara karanlığı. İlahi ışık? Mezar kazıcısının kıçında.

Lara'nın, "Caravaggio'nun Tanrı'sını tanıyorum," demesiyle irkildim.

"İnandığını nereden çıkardın?"

"Resminde Tanrı'nın kederi var. Benim gibi, Şeytan'ın dünyasında yaşamaya mahkûm olduğumuzu bilenlerden. Bekâretimi kaybedip günah çıkarmak kolay, oran cayır cayır yansa da Şeytan'ı içeri almamalı."

Arzum Lara'nın şeytanı mı olmak? Yoksa uğruna çükü kalkmayan erkek mi? Kadın üremezse Tanrı'nın kulsuz kalacağını biliyordur. Annesinin torun isterim lafına da karşı çıkmamıştı. Meryem gibi mi doğuracak? Onunla Tanrı sohbetimizde bile cinselliğimiz her an kapıdan içeri girecekmiş gibi yakında bir yerlerde. Sergisinden sıvışacakken Lazzero beni sergisine gelenlere konuşmaya çağırdı. Lara'nın fikriymiş. Sonra söyledi. Bildiklerim duyulsun, takdir edileyim istiyormuş.

"O Caravaggio ki," diye başladım. "İnsanı vurgulayan estetiğiyle kilisenin bağnazlığına haddini bildirerek umudun ressamı olmuş. Kızanlar, onun için yeryüzüne sanatı yok etmek için geldi demişler. Raphael'in zarif Meryem'leri, Micelangelo'nun Tanrı suretinde kahramanları yerine resmettiği insanla Katolik hiyerarşisini altüst etmekle kalmamış, çağdaşları Shakespeare ve Montesquieu'nün bizi her halimizle tanımalarını resimlerine yansıtmış. Caravaggio kendimizi sorgulattırıyor. Tabularımızın ötesiyle tanıştırıyor. Işığında yarattığı dramatik karşıtlık insanın belirsizliğini vurguluyor. Kahramanları yok. Gerçeğin çeşitliliğinin, anlamın sonsuzluğunun ressamı. İlk modern ressam. Bizi tuvalinin içine alırcasına, resmettiği konuların seyircisi değil katılımcısı yapıyor. *Hic et nunc!* Burada ve şimdi! Savsaklamak yok. Birçok resminin içine yerleştirdiği otoportresinde biz de varız.

Adaletsizlik karşısında tutumumuzu belirlemek zorundayız. Caravaggio biziz. Yeter ki kendimize yalan söylemeyelim."

Alkışladılar. Soru sormadılar. Dediklerimi beğenmediler ya da anlamadılar. İkisi aynı kapıya çıkar.

Sergide çeşitli ressamların kartpostalları var. Lara birini benim için almış:

"Hikâyesinde öğreneceğin var."

"Neymiş?"

"Senin gibi aşk çaresizleri için."

Ortigia yolunda, otomobildeyiz.

"Aşk çaresizi de ne demek?"

"Neye bozuldun? Dinlesene."

Ovidius'in kartpostaldaki hikâyesini anlattı.

"Atalante erkeklerden kurtulmanın yolunu bulmuş, ondan hızlı koşan olmadığından, 'İsteyenle yarışır, kaybederse kafasını kestirir, kazanırsa onun olurum,' demiş. Hippomenes yarışı kabul etmiş. Koşarken yere attığı altın elmaları almak için duran Atalante yarışı kaybedince ona varmış."

Ne anlam çıkarmalıyım? Yetmedi mi erkekleri yarıştıran kadınlar?

Ne menem şeyse, benden altın elma mı istiyor?

Siracusa'nın girişinde müzenin önünden geçtik.

"İnsanın ilk sermayesi öküzüyken kapital büyükbaş hayvan demekmiş. Müzedeki sikkeler, öküzden paraya geçişimizin öyküsü. Benim kapitalim, sizlerin büyükbaşlarınıza yol vermeyen bekâretim."

Başka bir çağın değerlerini taşıdığı için mi Lara'yı seviyorum?

Kızların arkadaşlarından önce bekâretlerini kaybetmeleri günümüzde marifet oldu. Ergenlik çağında seks deparı. *Fast food*'u kınayan gençler *fast* seks abonesi. Erkekten acul davranıp onu yatmaya çağırarak özgürleştiğini sanan erkek müsveddesi kızlar.

Erkek içindeki kadını keşfedecekken kadın kurtuluşunu erkeğin kalıbında arıyor.

Cinselliğimizin şaşkınlarıyız.

Lara benimle alay mı ediyor? Oynuyor mu? Tahrik edip geri çekiliyor, ben yanaşmayınca neden korkuyorsun, diyor. İngilizcede

buna "*cock teaser*" denir, çük gıdıklayıcısı. Onu anlamaya çalışıyor, Petrarca'nın Laura'sına seslenişindeki karşılıksız aşkın tuzağına düşüyorum.

Yakınır bunun için kendi kendisinden ve Aşk'tan: Niçin
böylesine etkin mahmuzları var, niçin dizginleri böylesine keskin.
Birbiriyle çelişkili, birbirinden kopmayacak bu iki uçtan ötürü
kalakalmıştır bazen sıcak mı sıcak, bazen buza dönmüş
beklentileriyle; bazen mahzun, bazen mutlu mu mutlu.
Ne ki, düşüncelerinin çoğu hüzünlü, azı neşeli çoğu kez
pişmanlık içindedir bu girişiminden ötürü...

Petrarca'nın yaşayıp yaşamadığını bile bilmediğimiz Laura'sında Lara'yı görür, 13. yüzyıldan beri ölmemiş büyük aşklara sığınırken kendimi sıfırlamama kızıyor, Petrarca'ya inanmak istemiyorum.

Kadın tutarsızdır doğası gereği:
iyi bilirim, bu nedenle, kısa sürer
bir kadının yüreğindeki ateşi.

Arzumu frenlemek yerine, vücudumun çağrılarını neden onunla konuşmuyorum? İkiyüzlüyüm. Yalancıyım. Kanıtı erkek erkeğe, kadın kadına kalınca birbirimiz hakkında konuştuklarımız. Kadın-erkek aynı dili konuşup aklımızdan geçeni söyleyebildiğimizde tanışmış olacağız. Kendimize yalan söylemediğimiz tek yer mastürbasyon düşlerimiz.

Sevişmesini bilmiyoruz.

"Sana kartpostalı neden aldım biliyor musun?"

"Neden?"

"Atalante'nin hikâyesini anlamadın. Yarışı Hippomenes kazanmıyor, Atalante onun olmak için elmayı yerden alarak yarışı bilerek kaybetmiş."

Ortigia'da evine yürürken saklambaç oynadık. Birbirimizi her bulduğumuzda sobe diyeceğimize kucaklaştık.

XLVII.

Annem Beklemez, Sana Gidelim

Hafif rüzgârda Lara'nın saçının yanağımı okşamasının heyecanı.

Siracusa açık hava tiyatrosu. Babası ölmeden seyrettikleri oyunu tekrar görmek istedi. Çoğu genç, en az bin kişi. Oyunu ezberlemiş gibiler. Tarihleriyle horozlanan milletlerin uygarlığımıza katkıları sivrisinek vızıltısı. Evrensel kültür mirasımızsa tek tük. Sahnede Euripides tragedyası.

Medea:

Kadın dediğin sakınır
çekingendir
Aşkta aldatılırsa
Ölüm saçar kalbi.

Az sonra nedimesi konuşur:

Ama iki oğlunu öldürmek!

Medea:

Kocama acı vermenin tek yolu.

Euripides'le birlikte çağdaşı Sophokles ve Aiskhylos'un oyunları iki bin yıldır sahneleniyor. Aristoteles'in tragedya tanımına uygun, makus kaderleri peşinde yakınlarını da mutsuz kılan bireyler. Shakespeare, Ibsen gibileri aynı kalıbı sürdürürken özgünlükleriyle dikkat çeken Ionesco, Beckett ve Pinter'se tiyatroda kalıcı iz bırakamadı. Yoksa söylemek için erken mi? Tarihte olmadığı

kadar yozlaşmış kültürümüzde hâlâ klasiklere sığınıyoruz. Yapay zekâ edebiyata da el atarsa bizi tüketecek.

Aristophanes bu günü görmüş:

Sokrates'in ayaklarının dibinde
Şık kelimelerle
Sanatı unutanlar
Zamanımızdan çalıp
Sabrımızı taşırıp
Ahlakımızı çökerterek
Hepimizi aptallaştırdılar.

Oyundan çoktan koptum. Denize nazır antik tiyatroda rüzgâr her estiğinde Lara'nın saçlarının tekrar yanağımı okşamasının beklentisindeyim.

Toplayıp topuz yaptı.

Medea iki oğlunu bıçakladı.

Kurtuluşunun sigortası gene erkek dünyasına mahkûmiyetinde:

Ölmüş gibiler...
Bana evini açacak erkek
Nerededir şimdi?

Ürperince ceketimi omzuna koydum.

"Gidelim," dedi.

Titremesi soğuktan değil.

"Babam beni çocukken böyle bir oyuna neden getirmiş ki?"

Ayrılırken koronun sesi:

Bir gün böyle olmayacak
Kederli yaşamlarını
Tersine çevirip
Kadının şanı yankılanacak.

Yollar boş. Siracusa'da kim varsa sanki tiyatrodaydı.

Lara pat pat sesinden tanıdı.

"Rinaldo."

Kendi icadı, iki yanı seleli motorlu bisikleti, yüzünde dalgıç maskesi, Medea setinin yapımcısı Naka'nın bas gitarcısı Rinaldo:

"Ben varken bu adamı nereden buldun? Atla bırakayım."

Lara bileklerini üst üste koydu:

"Baksana, esir alındım."

Rinaldo bisikletten indi, sigara yaktı:

"Bu oyuna ifrit oluyorum. Anneler tiyatroya çocuklarıyla gelmiş, Medea'nın evlatlarını bıçaklamasını seyrediyorlar. Kültürmüş! Bir daha kanlı oyunlara dekor yapmayacağım."

Lara'yı omuzlarından tuttu:

"Baban seni ne kadar da severdi, güzel kadın oldun."

Akdeniz erkeklerinin en çok da kızların önündeyken ellerini apışaralarına değdirmelerine alışığım. Rinaldo bisiklete bindi, çocuğunu önüne oturturcasına takım taklavatını avuçlayıp yerleştirdi.

"*Ciao.*"

Lara kolumu sıkıca tuttu, dudakları titriyor:

"Şeytan herif!"

Kollarını açtı, derin nefes aldı:

"Sen olmasan gösterecekti. Babama çaktırmadan kaç defa gözümün önünde çıkardı, o yaşta oyun zanneder, ne olduğunu anlamazdım."

Yarım saat sonra Siracusa'yı Ortigia'ya bağlayan Umbertino Köprüsü'nden geçtik. Palazzo Rosso'nun önünde durdu.

"Annem henüz beklemez. Oyunun bitmesine bir buçuk saat var. Sana gidelim."

Terasa çıktık.

Biri Malta, biri Yunan bayraklı iki yattan karışan müzikte *rock*'la buzuki terasa çarpışmaya gelmiş. Kapıyı kapattı. Masadaki kitaplarıma baktı. Biri cehennemin, diğeri şeytanın tarihi. İçinde ayraç olanı açtığında çıkan bölümün başlığına güldü, "İslam'da Devlet Memuru Olarak Şeytan". Gözü ayraçtaki, Guido Reni'nin "Beatrice" resmine takıldı.

"Sylvia'yla geceniz iyi geçmiş. Ayraçlardan bana da vermişti."

"Resmin adına bak," dedim. "'Katlinden Bir Gün Önce Beatrice Cenci.' Reni'nin fırsatçılığı iğrenç. Günümüz felaketlerini hemen roman yapan yazarlar gibi."

Resme daldı:

"Kız ne kadar mahzun."

"Resmin konusunu bildiğinden sana öyle geliyor, Mark Twain Roma'da tablonun önünde ağlayanları gördükten sonra, 'Resmin altındaki adı, 'Saman Nezleli Kız' olsaydı bakanlar gene ağlar mıydı?' diye sormuş."

"Resimlere roman gibi ad takmaları garip değil mi?"

"Hem de nasıl, Caravaggio'yu da resimlerinin isimleriyle kalıplaştırmışlar. Mesela 'İsa'nın Kırbaçlanması'. Oysa resminde gösterdiği İsa'nın acısı değil, kırbaçlayanın sadist mutluluğu."

"Yani?"

"Belki Caravaggio İsa'nın yolundan ayrıldı diye papalığa işaret ediyordur."

"Asıl sen onu İsa'dan uzaklaştırıyorsun."

"İsa'dan değil, sanat tarihçilerinden."

"Tanrı'ya inanmayan onu anlayamaz," dedi.

"Resmin doğası yalanken biz simgelerde kayboluyoruz. Baudrillard, 'Bilgi artarken anlamın azaldığı dünyada yaşıyoruz,' der."

"O da kim?"

"Anlamı ne diye bakarken resmi göremez olduk, diyenlerden."

Bunları konuşmak için mi terasta baş başayız?

Gözümüz limandan ayrılan yelkenlide.

Binmiş gidiyoruz.

Tedirginim.

Sevişmeme oyunumuzda yerimde sayıyorum. Hangi kız benim kabızlığımda, her şeyi ondan bekleyen erkek ister ki?

Ama ya yolumuz çıkmaz sokaksa?

Nereye gidiyoruz?

Resimlerde anlam aramazken kararsızlığıma kılıf uyduruyorum.

Kararlılık da çıkmaz sokak değil mi?

İngiliz aile. Karıkoca, iki çocuk. Ülke batıyor, gitme zamanı geldi derler. Dini, dili, iklimi uygun, gözden ırak, sakin bir ada

bulur, yeni bir hayat kurmak üzere taşınırlar. Haftası geçmeden savaş. Denizaltılar, füzeler, çıkarma gemileri! Arjantin'in Malvinas, İngiltere'nin Falkland dediği adalarda, "Bu topraklar bizim," aitliğinin bayrak savaşı çıkmıştır. Şimdi Lara'ya buradan gidelim desem başımıza ne gelebilir, diye de mi düşünmeliyim? Lara'dan ayrılmak istesem de kaçıp kaçıp ona dönüyor, Galip'in çaresizliğine teslim oluyorum:

Ey bilinç, daha ne kadar değişik halleri seyredeceksin?
Gözü açıp kapaman o cilveyle vedalaşma kucağıdır.

Yeter artık, yaşam bir oyunsa hamlemi yapmalıyım.

XLVIII.

Erkeklerden Oranı Korumalısın

Lara şeytanın tarihi kitabına dalmış, duymayınca tekrar sordum:

"Nerelerdesin?"

"Cehennemde aradığımı bulamadım."

"Hayrola?"

"Lilit."

"Lilit?

"Erkekler onu da tarihten silmiş. Âdem'in ilk karısı."

"Öyle olsun."

"Dalga geçme. Tanrı bizi eşit yarattı, Âdem'in altına yatmam,' deyip ayrılmış. Hepsi Tevrat'ta. Tanrı'nın Havva'yı Âdem'e kuma almasına kızıp yılanı yollayan da o."

"Lilit'i bilmiyordum, ressamlar Havvacı. Elinde elmasıyla pezevenkliğine soyunmuşlar. Ne içersin?"

"Lilit'e 'gece canavarı' lakabını takıp şeytan demişler. Havva dinlerde kadını aşağılamanın, Lilit de onu düşmanlaştırmalarının siftahı."

"İyi de erkekler sizin kadar tanrılara abone değil, kiliseler kadın dolu."

"Peşimizden koşan siz, inanan biz."

"Bu kadar saf olamazsınız."

"İyi niyetliyiz."

"Cehennemden kaçan şeytanın hikâyesini biliyor musun?"

"Sonra anlatırsın. Viskin var mı?"

"Chopin?"

"Yani?"

"Lehistan votkası."

"Hiç içmedim."

"Çarpmasın! Bir parça ekmek, derin nefes, fondip. Borzecki usulü."

İkinci kadehi Lara doldurdu, üçüncüyü ben. Votkanın altın madalyalısı, bir şişesi beş kilo patatesten.

"Hey, sağlığına demedik."

"Sohbeti böler," dedim.

"İki Leh içmeye başlar. İlk kadeh, ikinci kadeh, üçüncüde biri, '*Nazdrovya*,' deyince arkadaşı, 'Buraya içmeye mi geldik, konuşmaya mı?' der."

Güldü, "*Salute*," dedi.

Sedirde yanına uzandım.

"Şeytan hikâyen?"

"Kadınların inanması iyi niyetlerinin gafleti. Hikâye Boccaccio'nun.

Köylü kız kırda rastladığı papazın elinden öper, istavroz çıkarır.

Papaz:

'İnançlı birine benziyorsun, Tanrı'ya yardım etmek ister misin?'

'Elimden geleni yaparım,' der kız.

'Cehennemden kaçan şeytanı yakaladım, yerine koymalıyız.'

Papaz pantolonunu indirir, erkekliği dimdik, heyecandan kafasını sallamakta.

'Yavrum,' der, 'bacaklarını aç, orada yanan cehennem ateşine şeytanı birlikte koyalım.'"

"Belli ki Boccacio Floransa dışına pek çıkmamış. Köylü kız bu kadar aptal olur mu?"

Başını yasladı.

Ekmek, nefes, fondip.

Kolunu belime doladı.

"Film seyredelim."

Seçimi ona bırakacağım. Nasıl karar veriyor? Seçtikten sonra pişman oluyor mu? Birlikte yol yapacaksak sınamam şart.

Lia'yla bir cumartesi gecesi partide tanışmıştım. İlk bakışta aşk. Ertesi gün ormanda yürüyoruz. Çatala geldik, durdu, az bakındı, kararlı adımlarla soldaki patikadan devam edince aradığım kız bu, dedim. Robert Frost'un şiirini biliyordu:

bir ormanda yol ikiye ayrıldı ve ben
ben gittim daha az geçilmişinden.

Rakiplerim varmış. O da evleneceği erkekte aradığı kıstaslara uygunluğumuzu puanlıyormuş.

Miyazaki'yle yola koyulduk, Chopin'i yarıladık. Sarhoş etmez, kafayı berraklaştırır.

Deniz yolculuğundan dönmeyen babasının özleminde on yaşında kız çocuğunun masumiyetinde "Ruhların Kaçışı"nı seyrediyoruz.

Birden:

"Sana geçen gün de sormuştum. Baban öldüğünde ne hissettin?"

"Asya steplerinde özgürlüğüne koşan tay gibi."

"Zorba mıydı?"

"Sevgiydi, taşımasını beceremedim."

Dışarıda rüzgâr. Teras kapısının aniden çarpmasıyla irkildi.

"Babam!"

"Baban?"

"Rinaldo'dan sonra her an karşıma çıkacak gibi."

Sevdiği kadın ağladığında erkek ne yapmalı?

Aklından bu soru geçiyorsa ne yapsa nafile.

"Öldüğünden beri odasına girmemiştim. Annem senin için açtı, şair dedemin reklamını yapacak, kralın madalyasını gösterecek..."

"Çünkü?"

"Boston'lı damat Palazzo Rosso'yu kurtarıp kaynanasını mutlu edecek."

"Kapıda bayılıyordun."

"Odasında bana dokunurken öldü."

"Baban!"

Sarıldı. Ağlıyor.

"Sonra," diye söze girdi.

"Sonra konuşalım."

"Annem psikanaliste gönderdi, darmadağın oldum."

Dilimi tutamadım:

"Psikanaliz tedavinin değil, hastalığın adı."

Toparlandı. Başkasını anlatıyor gibi:

"Erkeklerden oranı korumalısın derken dokunmuştu. On üç yaşımdayım. Tuhaf oldum. Yanağından öpecektim. Heyecanlandı. 'Tanrım!' diye bağırdı. Annem odaya geldiğinde yerde yatıyordu. Kalbi durmuş."

Sustu.

"Odamdaki dildoyu görmeni istedim. Yıllardır kullanmadım. Terapistim, tacizini unutturur, demişti."

Biz değil, öpücüklerimiz öpüştü. Gözlerimiz açık öpüşüyor, gülümsüyoruz. Eli...

Kapı çaldı.

"Lara, benim!"

Annesi bende olduğunu tahmin etmiş, adresimi vermiş. Catania'dan sınıf arkadaşı. Köpeğini Siracusa'da veterinere getirmiş.

Hoş geldin, denildi, köpek okşandı, Chopin içildi, geç oldu, uyuyalım, dendi.

Yatak odasına geçtiler.

Arkadaşının adını unuttum. Demin Lara'yla sarıldığımız sedirde köpeği Herkül'le ben.

Horluyor.

XLIX.

Kendini Viagra mı Sandın?

Lara üç sınıf arkadaşıyla geldi.

Seyahati gene mi ertelendi?

Söylemiyor, sormuyorum.

Naka Bar'da ucuz şarap içiyoruz.

"Roma Üniversitesi'nden sınıf arkadaşlarım," dediğinde güldüm. Yüz bin öğrenci arasında insan hocasını tanımaz. Zaten Corona çarpanının da etkisinde üniversitenin raf ömrünü tamamladığını göreceğiz. Hormon patlamasında öğrencilerime, hele baharda, ders anlatmakta zorlanırdım. Evden uzak yeni bir şehirde bağımsızlığını keşfederken o yaşta üniversite yanlış adres. Seyahat et, ülkeni, dünyayı tanı. STK projelerinde gönüllü çalış, bağbozumunda üzüm topla, su kuyusu kaz, üniversiteden uzak dur. Okuma her yaşa yayılmalı, düzen ancak genç-yetişkin birlikteliğinde değişir. "Otuz yaşından büyük kimseye güvenme," diyen '68 kuşağı haklı. Düzen gençleri kafakola alarak onların idealizmini tüketme ustası. Bunu da en iyi üniversitelerde yapıyorlar. Derste demokrat, yaşamda etliye sütlüye karışmayan hocalar, öğrencilerin saman alevinde tepkilerine ayarlı. Genç vicdanların mezuniyetle emekliliğe ayrılacağını bilen, benden sonra tufancı düzen.

Lara hep bir yerlere çağırıp yakınlarıyla tanıştırıyor. Antika otomobiller gösterisi, yemek fuarı, folklor, bu gece de Naka. Bahane mi uyduruyor, sevdiklerini paylaşmak mı istiyor? Babasını anlattığından beri baş başa kalmamamız için hep bu tür buluşmalar. Palazzo Rosso'yu kurtaramayacağıma göre annesi de artık onu evlenmeye ikna etmekten vazgeçmiş midir? Kimle olursa olsun Lara aile mirasını kurtarmaya kendisini feda etmekten vazgeçmeli. Onu evlilikten soğutmalıyım.

Adalet Ağaoğlu:

"Evlenmeyeceğim!"
"Ya ne yapacaksın?"
"Kızları, kadınları erkeklerden kurtaracağım."

Zor iş.

Aristophanes *Lysistrata*'da yazmamış mıydı, seks boykotunda birbirlerine düştüğünde dayanamayıp gizlice sevişen kadınları?

Müzik başladı.

Gina, "Rocket 88"i söylüyor. Tarihin ilk rock şarkısı otomobile adanmış. Amerika'dan ne beklenir? Ardından Bill Haley & His Comets, "Rock Around The Clock". Paris'te tanıdığım, ressam Çoşkun Gürkan'ın "Komet" lakabı Haley hayranlığından. Gina'nın kocası Pepe bas, Rinaldo elektrik gitar, Ettore bateride. Sahneden asker adımlarının rap rap sesleri.

Pepe'yle Ettore, elleri ağızlarında, Kızılderililer gibi nara atıyor.

Gina:

Yedinci tümen zaferden emin,
Arkadan delikanlının
Titrek sesi,
Lütfen Mister Custer
Yollama beni.
Gece rüyamda hücum, diye bağırıldı
Ne oluyoruz, diyemeden sırtıma ok saplandı.
Derimi yüzecekler, öldürecekler,
Geri al hücum emrini.
Öğrenmekte gecikmişim
Kızılderili dilinde
Dostumsun diye
Kimasabi demeyi.

Nihayet bir korkak asker şarkısı!

Belki ölmeye, öldürmeye giden savaşçıların maço maskeleri düşer, kendilerine gelirler. Biz de direniş şarkılarımızla birbirimizin sırtlarımızı sıvazlayarak savaşları körüklemiyor muyuz? Her müzisyenin, askerin, korkaklığını kucaklayan şarkısı olmalı, bizi

korkaklığı ayıplamayacak şarkılar söylemeye çağırmalı. Almanya'da asker kaçakları heykeli varmış. Görmek isterdim.

Barış için savaşır
Haksızlığı şiddetle kınar
Şehitlik ağıtlarıyla
Kol kola kenetlenirken
Kanı yerde kalmayacakların
Savaşlarına körükle giden
Gafletimizin çığırtkanlarıyız.
İntikam sığamaz vicdana.
Sanatınla, şarkınla
Seslensene asker kaçaklarına.
Korkusuna madalya tak,
Retçilerle halay çek.
Hain diyemesin
Barışa hainlik edip
Barış için savaşıyoruz diyen
Onurlu katillerimiz.

Müziğe ara.

Ettore'de ot var. Dışarıdayız, Via Cavour'da esrar tedirgini turistler önümüzden hızlıca geçti. Biri kafasında Boston Red Sox beyzbol şapkası. Çocukluğumun takımı. "*We're number one*," diye takıldım, oralı olmadı. Belki Boston'lı değildi. Dünyanın her tarafında kafalarında beyzbol şapkalarıyla dolanıyorlar.

Kafamız kıyak Naka'ya döndük.

Gina, Bruce Springstein söylüyor, "I'm On Fire".

Lara dansa kalktı, Ettore'ye sarıldı, sürtünüyor, oynaşıyor, tahrik ediyor.

Aniden geri çekildi, Ettore'nin kemerinin ucundan tuttu:

"Kalktı mı?"

"Kendini Viagra mı sandın?"

"Çükünü konu mankeni yaptım."

"Konu ne?"

"Biz memelerimizi sergiliyoruz, siz çükünüzü saklıyorsunuz."

Kızlar el çırpıyor:

"Göster! Göster. *Ettore*, göster!"

Lara yanıma geldi:

"Senden öğreniyorum ciddiye aldıklarımla oynamayı."

"Ayıp," dedim. "Oyun böyle oynanmaz."

Etna iki gündür geceyi kızıla boyuyor, takan yok.

Başka türler uyum sağlayamadıkları yerlerden göç eder, doğada başka ekosistemler yaratırken, yanardağların dibinde, deprem bölgelerinde sona gün sayan şehirlerimizi başka yerlere taşıyamıyoruz. ABD'yle İngiltere Bağdat'a, Rusya Kiev'e saldırmadan bir gün önce, savaş geliyorum derken, iki şehirde de emlak fiyatları artıyordu.

Lara:

"Karnım acıktı, bir şeyler yiyelim."

L.

Dünyanın Son Günü

Otobüsteyim.

Catania'daydım.

Emma'nın Catania'da, ailesinin asırlık anılarıyla can bulan, Çinli zenginlerin bile yarı fiyatına almaya yanaşmadığı *palazzo*'sundan dönüyorum. Yolcular gazete okuyor, uyukluyor, laflıyor, pencerede Etna sessizce lavlarını püskürtüyor.

Hawking'in ölmeden bizi uyardığı göktaşı çarpması veya nükleer savaş boş endişelermiş gibi birbirimizle uğraşıyoruz. Arthur Clark ve Stanislaw Lem'in bilimkurgu romanlarını borçlu olduklarını söyledikleri Olaf Stapledon *Son ve İlk İnsanlar* kitabında, güneşin kara deliğe dönüşmeden alevlerinin parlamasıyla gezegenimizde tüm canlıların körleşeceğinden söz eder.

"Körler türümüzün varlığı için gerekliyse körlüğe çözüm bulmamalı mı?"

Sorunun kendini körlerin görebilmesine vakfeden nörologdan gelmesine şaşmıştım.

Emma toplu körleşmemizin birkaç milyar yıl sonra değil, hemen olabileceği endişesinde. En son 1859'da yaşanan güneş fırtınasının beklenen tekrarıyla bilgisayarlara bağımlı düzenimizi çökertebileceğine, hepimizi körleştirebileceğine dikkat çekiyor. Uzmanlık alanı körlüğün nörolojisi.

"Doğuştan değil de sonradan kör olanlar gün geldiğinde beyin bağlantılarının zayıflamasıyla rüya göremez oluyor. Anılar teker teker yok oluyor, annesinin yüzünü, kedisini, kendisinin neye benzediğini unutuyor, dünyayı düşlerinde yaşatamıyor. İkinci körlük! Yıllardır uğraşıyoruz. Yakında yeni teknolojilerle körlük tarihe karışacak. Ama sorun da bu. İleride yaşamımızı körler

yönlendirecekse uygarlığımızın bilgilerine ulaşabilecek, yol yordamı ancak onlar gösterecekse körlüklerini korumamız gerekmiyor mu?"

Etna'nın eteklerinde otobüsle giderken yanardağın aniden patlayabileceğini hissetmemle garip bir heyecana kapıldım. Vezüv'ün patlamasının tanığı Plinius gibi, bu cehennem manzarasını yaşayıp defterime kaydetmeye başladım. Bencilliğimin sonu yok. Başka canlıların tersine felaketleri izlemekten haz duyuyoruz. Yangınların cezbesine kapılıp gözümüzü ayırmadan seyreden biz değil miyiz? Dünyanın sonu filmlerimiz? Adrenalin pompalamasında savaş muhabirleri. Turner, Ayvazovski gibi, felaketin estetiğinde fırtına ressamları. Her biri dehşet yönetmeni, binlerce yıllık mitolojik tanrılarımız? Freud gibi ruhlarımızın çilingirleri hallerimizi patolojimizle açıklayadursun, biz biziz. Bizliğimizin zenginiyiz. Atmosferde elektromanyetik enerji ve güneş patlamaları ruh hallerimizde beklenmedik gitgellere neden olabilirken, onlar analizleriyle içdünyamızı solucan gibi kemiren şaklabanlar.

* * *

Yıllar geçti.

Arkadaşım New York'tan telefon etmişti. Telaşlı.

"Haberleri seyrediyor musun?"

"Hayır."

"Televizyonu aç."

"Hangi kanal?"

"Fark etmez, hepsinde olmalı."

Boston'da annemle evdeyiz. O sırada doksan yaşında. Televizyonu açtık. Bildik haber spikeri hiç de bildik olmayan bir haber okuyor. Atmosfere girerken parçalanan meteorun bir kısmı Çin'e düşmüş. Başka bir şey bilinmiyor. Yüz binler ölmüş olabilir. Komünist Partisi haberlere ambargo koymuş, açıklama yapmıyor. Ekranda ABD'nin amansız Soğuk Savaş'çısı, eski Pekin büyükelçisi: "Bunlar böyledir. Deprem gibi doğal felaketlerini bile gizli tutarlar."

Arkadaşım tekrar aradı. Korku içinde. Evhamlıdır. Paris'te yaşadığı yıllarda bir gün NASA Amerikalıların bir uydusunun henüz

kestirilemeyen bir yere düşeceğini bildirmişti. Yaşadığı binanın en üst kattaki odasını derhal terk etmiş, uydunun Pasifik Okyanusu'na düştüğü haberi gelene kadar kaçtığı otelin birinci kattaki odasından dışarı çıkmamıştı.

Televizyonda son dakika haberi.

Başka bir parça Fransa'da Provence yakınlarına düşmüş. Ménerbes'de oturan ressam arkadaşımı aradım. Saat farkı var, gece yarısını geçmiş. Uyandırdım. Önce bana, sonra da, "Neden Fransızlar haber vermezler?" diye hükümete küfretti.

Annemle seyretmeye devam ediyoruz.

Uzmanlar bilgilendiriyor. Korkacak bir şey olmadığını, parçaların düşene kadar tozlaştığını, çoğunun denize düştüğünü söylerken, felaket haberlerinde hep yaptıkları gibi reyting derdinde uzattıkça uzatıyor, bildik görüntüleri tekrarlıyorlar.

Son haber beni de telaşlandırdı.

Beyaz Saray sözcüsü meteordan kopan başka bir parçanın ABD'ye, tam yerinin belirlenmesinin mümkün olmadığı Doğu Yakası'na düşeceğini söyledi. Annemle bakıştık. Örgüsünü örmeye devam ediyor. Çocukken yapmasını öğrendiği, ayağa terlik niyetine geçirilen kalçın örüyor bana.

Haberler tehlikenin yaklaştığını bildiriyor. Ölecek miyiz? Ekrandaki tanıdık sima bu sefer Pentagon sözcüsü. Sükûnet içinde, balistik füzeyle meteorun rotasının değiştirmenin belki mümkün olabileceği bilgisini verir, bunun bir ilk olacağını söylerken zamanlamanın hesaplanmasında gecikilmiş olunabileceğini ilave ediyor.

Yok olacaksak bari sonumuzun haberleri saklanmalı. Evde kayıt cihazımız yok. Belgesel film yapan ilkokuldan sınıf arkadaşıma telefon açtım: "Mutlaka kaydet!"

Haber spikeri az sonra Beyaz Saray'a bağlanacağımızı, başkanın konuşacağını söyledi. Telaşım arttı. Sağ çıkarsak bildiğimiz dünya düzeninden eser kalmamış olacak. Anneme sığındım:

"Evde altın var mı?"

Evladının her isteğine anlayışla bakan yüzü.

"Anneciğim yoksa dünyanın sonu mu geliyor?"

"Zaten bir gün olacaktı," dedi örgüsüne devam ederken.

Filmci arkadaşım telefon etti. Halime güldü. Orson Welles'in, Merihlilerin dünyaya saldırısını anlatırken, dinleyenlerin korkudan sokaklara döküldüğü radyo programının yıldönümüymüş. Annemle seyrederken ekranda "Gerçek değildir" altyazılarının farkına varmamışız. Şanslıyım. Bildik dünyamızın sonunu yaşamışçasına yaşlıyım. Annemin, "Bir gün olacaktı," dediği ruh halimle, artık savaşlarla, afetlerle, arkadaşlarımın ölümüyle "Gene mi?" diyor, sıra bana gelince şaşırmayacağımı umuyorum.

* * *

Catania-Siracusa yolu sıkıcı.

Afrikalı otobüste yanımda oturuyor.

Akdeniz'i boğulmadan nasıl geçti? Kimlerden kaçtı? Kimleri arkasında bıraktı? Kimler dolandırdı? Sicilya'ya gelene kadar kimler ona, o kimlere ne yaptı?

Yiyecek parası var mı?

Afrikalı!

İstanbul'da su dileneni görmüştüm.

O, yoldaşlığa yakıştırmadığımdan benden para isteyecek diye baktığım kaçak göçmen.

O, coğrafyasından koparılmış, ormanından hayvanat bahçeme kaçmış, insan olmaktan çok, öylesine bir canlı.

O, sorularımın yumağı.

Ben, tuzu kuru beyaz Amerikalı.

Ben, nezdinde mutlu hikâyesi çoktan yazılmış, yaşamına kayıtsız biri.

Bana soracağı yok.

O, sorusuzluğunun teslimiyetinde.

Ben, sorgulama hükümranlığımda.

Biziz tarihlerini yazan, filmlerini çeken, acılarını sergileyen.

Biziz onlar bizi yazmadığından kendimizi tanımayan.

Tanıyamayan.

Biziz kendimizi ötekinin gözünden göremedikçe aynamızda yaşayan.

"Adın ne?"

"Ramzi."

"Nerelisin?"

"Eritre."

Ülke hakkında tek bildiğim bir tanıdığımın, İstanbul'da polis sabaha karşı evine baskın yaptığında, "Burası Eritre mi?" diye bağırması.

Bekledim.

Düzenimizin oyununda Ramzi'nin adımı sormaması lazım.

Sormadı.

Sorularımı bekledi.

Dilimi bozarak Ramzi'yle göçmenleştim. İngilizcemle onu ezmek istemiyorum. Ne zaman biri benimle anadili yerine İngilizce konuşmaya mecbur kalsa eşitlenmeye çabalıyorum. Berberde, takside dilimi değiştirerek konuşuyor, dilimi değiştirerek dinliyor, vicdanımı hafifletiyorum. Dilde tek kendiliğindenlik aşkın sessizliğinde. Her aşkımız seni beni aşan yeni bir dil. Kelimelerimiz duygu hırsızı, düşünce kamuflajı.

Eritre'den ilk gelen annesi. Kaş'ta, otelde oda temizleyicisi. Yol için Ramzi'ye para çıkarmış. Kaçakçıların Sicilya tarifesi 1600 dolar. Köhne teknede en az dört yüz kişi. Kâğıtları yok. Burada nasıl para kazanacağını henüz bilmiyor. Çocuklarının fotoğrafını gösterdi, benim olmadığına üzüldü, geç kalma, dedi.

Kökenimiz Afrikalı. Atalarımız başka insan türleriyle, Avrupa'da Neandertaller, Asya'da Denisovalarla çiftleştiği için bugüne gelebildik. Darwin'in evrim teorisi yavaşlığında işler yürüseydi Afrika'dan başka yerde tutunamazdık. Neandertallerle çiftleşerek beyaz derili olduk, az güneşli iklimlerde yaşayabiliyoruz, Asya'da Denisovalarla çiftleştik, deniz seviyesinden yükseklerde nefes alabiliyoruz. Doğanın gücü çeşitlilikte. Türümüzün esenliği için göçmenlerle sevişmeli. Tek kültür, tek din, tek millet gibi ırkçı sloganlarla meşruiyet arayan cahiller insanlığa karşı suç işliyor.

Siracusa'da Ramzi'yi, Afrika'dan kaçmış sekiz kişi karşıladı. Otobüs durağının karşısındaki dört katlı, camları kırık, kapısı sökülmüş, suyu, elektriği, ısıtması olmayan metruk binada kalıyorlar. Polis rahatsız etmiyor. Arkadaşları Ramzi'yi birkaç aylığına yatacak yer, yemek ve günde 2 avro harçlık veren gençlere mahsus STK binasına yerleştirmek istiyor. Formları doldurmamı istediler.

Birlikte gittik. Binada beşer odalı iki daire, odalarda ranza yataklarda altışar kişi. Yönetici Filistinli. Dert yandı. STK merkezini mafya kurmuş, göçmenler için aldıkları paranın yüzde sekseni onlara.

Her kıtada aynı hikâye. Edebiyatsa başka yerlerde.

Bunları, İngiltere'ye sığınan bir göçmenin, ünsüz Nobelcilerden Abdulrazak Gurnah'ın *Deniz Kenarında* kitabından okumalı.

LI.

Aseksüel Olmayı Dene

Lara, Café Viola'da her zaman oturduğumuz masada bekliyordu.

Kaç defa söyledim, alışkanlıklarının kurbanı olma, diye. Düzenin bekçilerini atlatma taktiği değil, kendini şaşırtmak için. Evine giderken farklı yolları dene, kaldırım değiştir, keyfine göre ağaçlara, üçüncü katlardaki pencerelere, kimlerin açık kimlerin koyu renk giydiklerine bak. Anlık kararlarla kendine sürpriz yap, sen sürpriz ol. Tekrardan kurtul, özgür ol. Algoritmalar belirsizliğe dayanamaz.

Beni görünce istifini bozmadı. Buluşunca sarılıp öpüşme tiyatrosu oynamayan, anlık sevinç maskesi takmayanlardan. Onu şaşırtayım dedim. Elini dudaklarıma değdirip reverans yapmamı komik bulurken, "Merhaba kontesim," dememle yüzünü astı.

Sululuğun acıttığını hâlâ öğrenemedim.

Catania'dan aldığım, kâğıt israfına karşı sardırmadığım, üstüne şehrin simgesi küçük filler işlenmiş bileziğini verdim. Ona ilk hediyem. Beklentinin değil, belirsizliğin keyfinden hoşlanıyor.

"Hediye her zaman sürpriz olmalı. Doğum gününü bilmek istemiyorum," dediğimde:

"Söylemezdim zaten, kimsenin yıldızlarımı bilmesini istemem."

Yan masadaki Amerikalılara baktı, ellerini kulaklarına götürdü, "Dakikada kaç kelime konuştuklarını saydım. Sesleri kulak tırmalayıcı. Çölde kum bitecek korkusunda boş boş konuşuyorlar. Mektuplaşma bittiğinden daha az kelimeyle daha çok konuşuyoruz."

"Shakespeare bile vites değiştirdi," dedim.

"Nasıl? 16. yüzyılda, seyircide şamata, küfür gırla, kafayı çekenler işin dalgasında. Kimi tiyatroya yakındaki ayı güreşinden gelirmiş."

"Söylediğim başka. Sanat seyrinde sessizlik burjuva icadı. Günümüzde *Hamlet*'i bir buçuk saatte oynuyorlar. Shakespeare

döneminde daha uzun sürdüğünden eminim. Konuşma hızımız *fast food*'la uyumlu."

"Beklentilerimiz de. Hele ucunda seks olunca."

"Pantolonumun cebinden sana doğrulttuğum tabancam değil, heyecanımın uzantısı."

"Ünlülerin laflarını tekrarlama, kendini konuş. Israr etmesen bugün gelmeyecektim. Ne istiyorsun?"

Sert çıkışını beklemiyordum.

Ramzi'yi göreceğimi de.

Elinde bilezikler, masadan masaya dolaşıyor. Beni gördü, yaklaşmadı, işin iyi gibilerden göz kırptı. Lara'nın el sallamasıyla yanımıza geldi. Yüzüme bakmıyor. Lara Palermo'da yaptığı gibi dost bileziği aldı, bileğime bağlamasını istedi. Hoşlanmadım, hediyeme karşılık gibiydi. Ramzi nedense kendine yakıştırdığı beni tanımama rolünü ustalıkla oynayıp Amerikalıların masasına gitti.

"Oyunu bırakalım artık. Benden ne istiyorsun?"

İlle bir şey istemem mi lazım? Kızdım. Tavlama sanatı kitapları, kadını etkilemenin tek kelimeye baktığını yazar, sözünü tutmasan da olur, der. Gene de neden söyledim bilmiyorum. Hayatta en son istediğim şey ağzımdan çıkıverdi.

"Çocuk."

Gözleri yaşardı.

"Bir erkekten duyduğum en güzel söz."

Ramzi'ye seslendi, kendi koluna da aynı bilezikten taktı

Ramzi para almadan küçücük bir bilezik daha verdi, bize mutluluk dileyip gitti.

Lara:

"Zavallılar, Avrupalılar Ukraynalı göçmene evini açıyor, Afrikalılara sınırları kapalı. Kurtuluşları onları beyaz yapacak aşıda."

"Covid aşısı bile olamadılar ki."

"Sevişip kaynaşmalı o zaman. Baksana adam yakışıklı. Dünya ırkçılıktan batıyor, sen benden çocuk istiyorsun."

"Tanıştır kendini. Genlerinizin kokteylinde DNA şöleni."

"Yüz yıl üremesek türümüz tükenmez. Çocuk yapın, diye çırpınan devletler tüketici, işçi, asker peşinde."

Bir kadın bu kadar çocuk istemiyor olabilir mi?

"Annelik sana yakışır."

"Sana da Caravaggio. Onun gibi çocuktan vazgeç. Belki de aseksüel olmayı dener, rahatlarsın."

İş atışmaya dönüştü.

"Ne malum rahatlayacağım?"

"Çocukların geleceği harap. Sicilya'da işsiz gençler emekli turistlerin eline bakıyor, öfkeliler. Yakında yapay zekâyla tarihimizde görülmemiş işsizlik. Ayaklanacaklar."

"Niçin ayaklansınlar? Her yerde robotlar çalışacak, gençlere de rüyalarını gerçekleştirme parası. Ne isterlerse yapsınlar."

"Yan gel yat!"

"O patronların argümanı. Karnı doymuş insan yapacak güzel şeyler bulur."

"Hayal kurma."

"Ama sen kurmalısın. Çocuğu olmayan insan ömür boyu kendini eksik hissedermiş."

"Mutlu olayım diye çocuk yapan da mutsuz olur."

"Çocuk sevgisi?"

"Anne babanın en mutlu ânı, evlenip çocukları doğmadan önceki dönemmiş."

"Düşünmemiştim."

"Düşünemediğin bir şey daha var o zaman, ikinci mutlu anları da çocuklar büyüyüp evden gittiklerinde."

"Olabilir."

"Yapabiliyoruz diye çocuk yapmak olacak iş mi? Onlar seçebilseydi kimden doğacaklarını. Mirasım, soyum sopum, aşkım, diye biz çuvallarken çocuklar yanlış seçimlerimizin cezasında."

"Sevgi?"

"Hayata ana babalarını severek başlar, zamanla onları eleştirir, nadiren affederler. Kim demiş hatırlamıyorum."

"Öyle olsun."

"Çocuk diye beni kandırmaya oynarken gülünç oluyorsun. Bir daha çocuk lafını etme, hafife alınacak şey değil."

Konunun kapandığına sevindim.

Lara'yla Viola'da başka neler konuştuğumuzu hatırlamakla birlikte, şimdi yazmak istediklerim anlattıkları değil, çağrışımlarım.

Geleceğin dünyasında çocuklar.

Lara haklı.

Çocuk istemek, açlar sokaktayken cam kenarında oturduğumuz lokantalarda yemek seçmek gibi. Herkes çocuk yapmayın diye dünyayı turlamalı. Devleti çocuklardan uzak tutmalı. Gelecekte aitliklerin yok olacağı bir dünya. Dinlerle devletler çoktan unutulmuş.

Stockholm'de konuk olduğum ilkokul dersinde öğretmen çocuklara, "İyi not edin," demişti. "Anne babanızdan şikâyetçi olduğunuzda şu numarayı her an arayabilirsiniz, sakın çekinmeyin."

LII.

Nesli Tükenmiş İnsan Müzesi

Aile raf ömrünü tamamlamak üzere.
Dünyamız avatarlarımızla *metaverse*'e taşınmanın eşiğinde.
Bizi bekleyen bu mu?

Uzayda hayat,
Kongo'da savaş,
Bana ne?
Demokrasi,
İnsan hakları,
Dipsiz kuyuda.
Yapay zekâ,
Gönüllü kulluk.
Altıncı Yok oluş,
Son nokta.
Aşk mı dedin,
Başı sonu belli.
Hayat bombok,
Canım sıkkın...

Boş ver avanak,
Geleceğe bak!
Odan tahtın,
Gözünde ekran,
Kimliklerinle coş,
Avatarlarınla koştur,
Uç hayallerinde,
Sanalla gerçeğin
Belirsiz âleminde.

Paraya tapanlar
Batırdıkça gezegeni,
Dünya mezarlık olmuş,
Ne gam!
Metaverse*'te her an,*
Vicdan tatilinde bayram.

Lara sigara almaya gitti.
Gidiş böyle mi?
Bize kalmış.
Şair ne demiş?
"Güzel günler göreceğiz çocuklar."

Amerikancanın başka dilleri hadım etmesine son verilmiş. Empati yüklü tercüme çipleriyle herkes birbiriyle kendi dilinde anlaşıyor, farklı dillere duyarlılığımızla kendimizi, dünyamızı algılamamızın ufku açılıyor, yerelin zenginliğinde gezegen kültürü oluşuyor. Tanrı'nın Babil Kulesi'ni yıkıp dillerimizle bizi ayrıştırmasının kurbanlarıydık. Artık biz Tanrı'nın değil, o bizim dilimizi konuşacak. Tapınaklar kapalı, doğa kutsal. Kabilelerle aşiretler gibi, aile bitmiş. Miadını doldurmuş gelenekler üzerine kurulu, birbirimize zarar verdiğimiz patolojik birlikteliklere son. Empatinin yoğun olduğu ilişkiler. Yaşam ombudsmanları. Çocuk-yetişkin birlikteliğinde doğaçlama. Yetişkinlerin buyurgan değil tecrübeleriyle kaynak kişi konumunda olduğu ilişki biçimi. Karşılıklı çıkar ve ikiyüzlülükleri aşan, bireyle toplum birlikteliğini yansıtan kültür ve ahlak anlayışı. Bu özgün yaşam biçimine seslenecek müzik, tiyatro ve edebiyatın yeni oluşumlarında sanat.

Ütopyamdan geri döndüm.

Viola'da son biz kaldık.

"Yarın annemle mezarlığa gideceğiz. Partizanlar için tören var, senin de gelmeni istedi."

"Gelemem, dinime aykırı."

"Hangi dinine?"

"Senin anma töreni dediğin savaşa davetiye. Ölenleri yâd ettiğimiz törenlerle bando mızıka bize düşmanlarımız olduğunu hatırlatan savaş tamtamları. Öfkenizi gençlerle hortlatmayın."

"Senden farklı mı düşündüğümü sanıyorsun? Birinci Dünya Savaşı'yla ilgili onlarca anıt. Aynı yıllarda İspanyol nezlesinde belki yüz milyon ölü, sanat susmuş. Düzenin kahramanları yerine hiç olmazsa son Covid felaketine hazırlıksız yakalanmamızın suçlusu devlet adamlarının ibret verici heykelleri olsa."

"Peki sonumuzu getirecek göktaşına hazırlıksızlığımız, pandemilere devletlerin kayıtsızlığı. Parmakları nükleer bomba düğmelerinde."

"Şışşş, dinle."

Viola'da müzik.

Billie Eilish.

Dünyanın sonu yaklaşıyorsa
Nerede olmak isterdin?
Beş dakikalık hava kaldıysa
Panikleyip saklanır
Belki de kaçar mıydın?
Ya da benimle burada kalır mıydın?
Son beş dakikamız daha olsa
Seni mutlu eder, edebilir miydim?

"Nesli tükenmiş insan müzesi yapılacak. Sen küratörsün. Ne koyardın?"

"Düşünmem lazım," dedim.

"Olmaz, şimdi söyle."

"Müzenin girişinde Âdem ve Havva, çıkışta senle ben."

Ramzi, Viola'dan çıkmadan elime bir zarf tutuşturdu.

LIII.

Fanus'un Hikâyesi

Zarfta fotoğraflarla yazı.

"Sesimiz bir yerde duyulsun istiyorum," diye yazmış Ramzi.

"Bizden önce Avrupa'ya kaçan kız kardeşimin hikâyesi. Herkes bilmeli."

18 yaşında. Adı Fanus.

Pirandello'nun "Afrika Denizi" dediği Akdeniz'i aşacaklar. Hedef Lampedusa Adası.

"Kışın ortasında baharı nasıl bulabilirim? Donda ölmeyen ot gibi kuvvetli olmalıyım," diye başlıyor yazdıkları.

Tekne tıklım tıklım. Kaç kişiydik bilmiyorum. Lampedusa açıklarında battıktan sonra İtalyanlar sudan üç yüz altmış altı ceset çıkardı. Adam başına 1600 dolar ödemiştik. Libya'dan yola çıkalı otuz altı saat geçmişti. Ada sahili ışıl ışıl. Avrupa'ya ayak basacak olmanın heyecanı. Üstümüzde en iyi kıyafetlerimiz, yeni ayakkabılarımız. Kaptan motoru kesti. Sığınabilmemiz için öyle gerekiyormuş. Bizi kaçıran kaptanla arkadaşları aramıza karıştı. Tutuklanabilirler. İnsan kaçakçılığının cezası büyük. İtalyan sahil müfrezesinin bizi sahile çekmesini bekliyoruz. Teknemizde sessizlik. Yanımda en yakın arkadaşım Kisanet. Belki sevgiliyiz ama bunu henüz bilmiyor, birbirimizden utanıyoruz. Memlekette diktatörlük. Kisanet'i askere alıp savaştıracaklar. Sınırdan geçebilmek için rüşvet verdik. Kaçakçılar bizi Libya'da karşıladılar, kum fırtınalarından korunarak Sahra'yı geçtik. Önce kaçanlar gibi Avrupa'ya iltica edeceğiz. Dalgaların teknemizin gövdesine vuran sesini duyuyoruz. Kaçakçılarımız cep telefonlarını plastik torbalara sarıp suya atladı, sahile yüzecekler.

Denizde sürüklenmeye başladık. Motor kapandığından pompa çalışmıyor. Su alıyoruz. Karanlığa seslenen imdat haykırışlarımız.

Sallanan teknemiz bir anda devrildi, batmaya başladık. Yüzme bilmiyorum. Yanımdakiler çırpınıyor. Boynuma tutunan birinin eli beni dibe çekiyor. İtmemle su üstüne çıkıp nefes alabildim. Başka bir el eteğime yapıştı. Gene dibe çekiliyorum. Kemerimi çözdüm, eteğim tutanın elinde kaldı.

Sabah altı gibi. Balık tutmaktan dönen turist teknesi bizi gördü. Çevresinde boğulan, boğuşan yüzlerce insan. Aralarında ben. Hepimizi kurtarmaları mümkün değil. Sahil müfreze geldiğinde dört saattir sudaydım. Dalıp beni kurtardılar. Lampedusa'da hastaneye götürüldük. Cesetler torbalandı. Ölü sayısının üç yüz altmış altı olduğunu o zaman öğrendim. Kisanet onlardan biri.

Demin yazdıklarıma ek.

Şimdi Stockholm'deyim.

Gelince öğrendim.

Af Örgütü'ne göre Eritre'de on bin siyasi mahkûm varmış.

Burada donuyorum. Bir güneş çıksa. Stockholm'de ikinci günümdü. İsveçliler beni alışverişe çıkarmadan önce hayatımda ilk defa tırnaklarıma oje sürdüm. McDonald's'a gittik. Yakında bana iş bulacaklar. İlk maaşımla aileme para yollayacağım. Afrika'dan buraya yolculuğum kâbustu. Kimse buna mecbur kalmamalı. Müslümanların terörist olmadıklarını Hıristiyanlara göstermek istiyorum. Belki şarkıcı olurum, belki manken. Eritre'de yapamazdım. Eskiden olmayan bazı özgürlüklerim var şimdi. Belki dünyaca meşhur süperstar da değilim ama kendimi öyle hissediyorum.

LIV.

İyimser Gerçekçilik

İki haftadır görüşmüyoruz.

Gitmesi yakın.

Pes ettim. Kafayı yemektense ilişkimizi sorgulamıyorum.

Sorun onunla rüyalarımda.

Yatağım savaş alanı. Yastık yerde, başım ayakucunda. Caravaggio'dan dönerken yolda karşılaştık. İkimizde de görüşmemiş olmanın huzursuzluğu. Cümlelerimiz tedirgin. Buluşmamızı kısa kesmeliydik, üstüne gittik.

Sicilia in Tavola'dayız.

Bella bugün yok. Yemeğimi Lara seçecek.

"Menüde güzel balıklar var, sen ikimiz için hep güzel şeyler seçersin," derken anlık çağrışımlarımın uçukluğu. Aklımda geçen gün Amerika'da gene bir siyahın infazı. Hapishanede son yemeğini tadarken ertesi gün elektrikli sandalyede öleceğini biliyor. Biftek ve elmalı pasta istemiş. Bedenimiz haz bencili. Çikolatanın tadı her yerde çikolata, seks her yerde seks. Karşımda Lara. Kavuşurken de, ayrılırken de acaba ne yesek seçiminin haz beklentisi.

Sofra huzursuz.

Sofra sessiz.

Yakında gidecek olduğunu konuşmaktan kaçınıyoruz.

"Senden bir şey istiyorum," dedi. "Hep bende kalsın."

Bakışı derin, sözleri titrek.

Fonda kemanlar eksik.

"Bana bir sır ver. Kimseye söylemediğin. Belki kendinden bile gizlemek istediğin bir sır."

Uzaklara gittim.

"Dinle," dedi. "Yedi yaşımda ilk sırrımı babamdan almıştım. Sonra ilkokulda arkadaşlarımdan toplamaya başladım. Sır koleksiyoncusu, diye dalga geçerlerdi. Hepsini aklımda tutuyorum. Kime

sorduysam bir yükten kurtulurcasına paylaşmaya teşneydi. Güven telkin ediyor olmalıyım. Sevdiklerimden yıllardır teker teker topluyorum. Unutsalar da bir zamanlar önemsedikleri bende saklı. Bana bir sır ver."

Neler neler geçti aklımdan. Barajın ardında taşmaya hazır sular gibi dilimin ucunda.

"Düşüneceğim."

Kilitlendik. Lara'yla birçok dilde sevişebilseydik, Mandinga, Mandarin, Ubıhça, hatta yapay dil Bâleybelenin penceresinden birbirimize dokunabilseydik.

Düşler bedenler, bedenler ruhlarla çelişkili.

Diller yalancı.

Ve sevişmek.

Yani sevişememek.

Haz arayışlarında ağaçtan düşmek, çölde yüzmek.

Perdesi inik gözlerle aşkı oynamak.

Lara'yla sevişmediğimiz için sevişiyoruz.

Bunu anlayabilsek, gitgellerimizden kurtulabilsek.

Birbirimize umutla dokunmak.

"Gelecekten korktuğun için mi sırlara sarılıyorsun? Karanlık olan gelecek, geçmişimiz değil! Gelecek karanlık derken dünü meşrulaştırmış, güzelleştirmiş oluyorsun. Hem bu karamsarlık niye? Yola böyle çıkılır mı? Tel Aviv'de hava güzel olmalı."

"Gerçekçi ol! Savaşsız dünya çağrınız beş para etmiyor. Biz kadınlar kötülüğün labirentlerinde yaşamı dokunur kılamasaydık vay halimize."

"Sen gerçekçi değil, kötümsersin Lara. Bu dünyada hangi çocuk yaşamak ister? Onda haklısın. Ama yaptığınız durumu idare etmek. Erkek dizginlenmeli derken onları taklit ediyor, eşitlik çağrınızla bizi alaşağı edip yerimize geçmek istiyorsunuz. Üstelik müdür, CEO gibi yöneticiliğinizde bizden başarılı olduğunuzdan bildik düzeni daha da aşılmaz kılıyorsunuz."

"Şimdi de kadınlara taktın."

"Geleceğimiz siparişle olmaz. Ne Marx'ın manifestosu ne peygamberin cenneti. Ne çocuklarımız için istediğimiz ne de onların olmak istediği gibi bir dünya. Siparişsiz. Akışkan. Yoksa rüyalarımızın

kurbanı, planlarımızın memuru olur, insana özgü esnekliği yitiririz. Uygarlığın hedefi olmaz, mesele sevgiyi yaşatmak."

"Ayağın yere basmıyor. Amerikalı papazlar gibi konuştun."

"Ben yaşamdan bahsediyorum, sen ölümden. Ben yarını anlatıyorum, sen dünü. Gerçekçiyim. İyimser gerçekçiyim. Benden genç olmanın sabırsızlığında, biraz da cehaletinde nereden nereye geldiğimizi göremiyorsun."

"Neresini göreyim, uçuruma yuvarlanıyoruz."

"Bizi uçuruma yuvarlayan, böyle gelmiş böyle gider görüşü. Böyle gitmiyor ama! Birinci Dünya Savaşı'nda devletler askere gitmek istemeyen, cephenin vahşetine dayanamayan gençlerini kurşuna diziyordu. Şimdi gençler ölmek ve öldürmek istemediklerinden devlet paralı askere mecbur. Vicdani ret türümüzün tarihinde ilk defa bir hak. Kız çocuğumuz olsa askerle evlenmesini ister miydin? Yakın zamana kadar anne savaşa gitmek istemeyen evladına, 'Sütümü helal etmem,' diyordu.

Hayvanları çalışmaktan emekli ettiğimiz gibi yakında biz de yapay zekâ, robotik, beşboyutlu yazıcılar, kuantum bilgisayarları ve nano teknolojiyle tarihte görülmemiş kaynaklar sayesinde çalışmaya mecbur kalmayacağız. Herkese insanca yaşayacağı asgari gelir. İleride günümüze teknolojinin değil, el sanatlarının altın çağı diye bakılacak. Doğal afetlerle, pandemilerle tekrar kendi başımıza yeterli olmayı öğreniyoruz. Enerji hovardalığımızın bitmesiyle, yediklerimiz, giydiklerimiz dünyanın öbür ucunda sömürdüğümüz insanlardan gelmeyecek.

Yerelleştikçe farklılaşacağız, kapitalizmin üniformalı tüketicileri olmaktan kurtulup günlük yaşamımızın üreticileri olacağız. Para kazanmak için çalışmak yerine keyif için üretmeye başlamamızla mesleklerimizle değil, yarattıklarımızla var olacağız.

Tek korkum, artık çalışmayacak milyarca insana layık bir ortam yaratamazsak sıkıntıdan patlamaları. Şikâyet etmekten vazgeçmenin zamanı geldi."

"Benim de kalkma zamanım."

Aniden gitti.

Sırrımı söyleyemedim.

O da sormadı.

Saklı kaldı.

LV.

Lara İsrail Yolunda

Gitmesiyle coşkum gitti.
Vedalaştım.

Yaralarımız, yaşadığımızın kanıtı.
Bisikletten düştüğümde beş yaşımın kabuk bağlayan yarası,
görülsün istediğim nişanımdı.
Dizimizin kanamadığı, düşenleri acıtmayan çocuk bahçelerinde
yaşam kaçkınlarıyız.
Acı uzakta.
Terbiye edilmiş vicdanımızda,
haberlerde gördüğümüz aç, açıkta kalmış adsızlarda.
Acımız antidepresan haplarımızın sigortasında,
psikologlarımızın çöp sepetinde.
Bizler,
Yaşamın yarasız beresiz butik kuvözlerinde,
Kadın Aphrodite, erkek Apollon güzelliği peşinde.
Burunlarımız yontulmalı, memelerimiz biçimlendirilmeli,
Sevgilin ele gelmeyince değiştirilmeli.
Gitsin Lara, gelsin Lara,
Bir önceki, kıymetimi bilseydi.
Korkaklığının kamçısıyla
Benimsedin mi yarasız bedenini,
Kimliği kapıda bırakılan,
Tekrar tadında,
Gözler kapalı öpüşmeler,
Dokunmatik parmaklar,
Nokta atışı heyecanlar.
Akılda kalan,

Bedeni tapulu sevgilinle
Ona kimsenin eli değmez diyen,
Değmiştir diye lanetleyip
Değmişliğinin hazzını kurgulayan
Mastürbasyon tetikleyicisi an.
Desdemona,
Othello seni neden boğmuştu?
Tolstoy!
Cezayı Anna Karenina'ya kesmeyecektin.
Yaralarımız, bizi biz yapan,
Birlikte içilen onca kadeh şaraptan sonra,
Beyaz gömleğinde kırmızı lekedir kalan.
Japon felsefesi wabi-sabi,
Lekeyi yaşatır. Anısı benimsenir.
Platon, mağarasında mükemmelin gölgesinde,
Yaşamın yalınlığını duvarın çatlağında görür.
Ve sen,
Sevişmeyi unutup
Sahiplendin mi aşksızlığın dilini?
Güneş doğmuş
Ne fark eder?

Lara'ya teşekkür.

Aşkta ikimizin kararlılığı değil, seçimimizin esiri olmamak esasmış.

Aşk başka, onur başka.

Benden bu kadar da sen ne yaptın Caravaggio?

Onurunun raconu adına rakibimi hadım edeyim derken kılıcın birkaç santim öteye saplanınca Tommaso'nun katili oldun.

Sevgilin, git, onurumu koru, mu dedi sana?

Kadın düelloya tutuşmuyorsa onursuz mu diyeceğiz ona?

Kadın, erkek onurunun kurbanı.

Ben Lara'yla gitgelimin,

Akıcılığımda kararsızlığımın.

Bana, "Azize Lucia'yı kullanıyorsun," demişti.

"Oynadın. Törenlere benimle olmak için katıldın. Ona inanmadın," dediğinde haklıydı.

Sen, körlerin, göz hastalarının, aydınlığın azizesi Azize Lucia,

Benimle oynuyor musun?

Işığa tahammülüm yok.

Sol gözüm kanlandı.

Achille'nin amcası Siracusa'nın tek göz uzmanı.

Teşhis üveit.

Göz dokusuna hayati zarar verebilirmiş. Milano'da bir göz hastanesini önerdi. Glokomdan şüpheleniyor.

Azize Lucia, beni fena çarptın!

Işıkta göremiyorum.

Fuzulî'yle kalakaldım:

Gönül ateşi ile yaşlarım aksa,
gam kılıcı ile başım kesilse,
canımdan aşk hevesini çıkarır
aşk belasını terk etmem.

Fuzulî, Mecnun'a söylettiğini kendisi anlamış mı?

Aşk belasıyla kalmak nasıl bir şey?

Lara İsrail yolunda.

Ben?

LVI.

Elveda Ortigia

Balıkçılar:

"*Baccalà! Tonno! Orata!*"

Luciano:

"'*O sole, 'o sole mio.*"

Pazarla vedalaşmaya geldim.

Apollon Tapınağı'nın önünde, Piazza Piscale'de sessiz protesto. Rahibeler seks köleliklerine hayır mitinginde. Bildiri dağıtıyor, manastırlarda çektiklerini anlatıyorlar. İşleri zor. Mağdurlara sus payı, hâkimlere rüşvet, medyaya şantajla Vatikan cürümlerini yıllarca gizlerken skandal Boston'da yüz otuz oğlanı taciz eden papazla patlak verdi. Ardından afişe edilen yüzlerce papaz daha. Durum fark edildiğinde başka kiliselere tayinlerini çıkarmışlar. Tazminata mahkûm olduklarında, Boston'da başpiskoposun İtalyan *palazzo*'su taklidi malikânesiyle yetmiş kilise ve topraklarını sattılar. Başpiskopos yargılanacakken Amerika'dan Vatikan'a kaçtı, Roma'da Basilica di Santa Maria Maggiore'de papanın sağ kolu oldu. Benzer skandallar Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda'da. Papazlar tacizlerinde seçici. Musallat oldukları oğlanlar yaş gruplarına göre ayrılıyor. *Pedophilia*'nın yanı sıra *ephebophilia* geç ergenlik çağı, *hepephilia* da genç ergenlerin tacizcileri için. Garibime giden Batı'da kamuoyu tacizler için, "Bu kadar da olmaz," derken LGBTQ hareketinin sessiz kalması. Kiliseye gelince susuyorlar.

Vatikan'a önerim:

Tazminatları karşılamak için mülklerinden olacaklarına kiliseleri el altından porno çekimlerine kiralasınlar. Sapıklıklarından mahrum kalan tacizci papazlara da filmlerde figüranlık. Konstantinopolis'te yaptıklarını örnek alabilirler. Şehri Haçlı Seferleri'nde yağmalarken Ayasofya'da orjilerini tarihlerine övünerek kaydeden

onlar. Atlarının dışkılarıyla kiliseyi vaftiz etmeleri, yağmalayıp ganimetlerini Batı'ya götürmeleri de başka hesap.

Hava güzel.

Ortigia pazarının yanı başındaki Apollon Tapınağı, sadakatte sahtekârlığımızın simgesi. Hazlarımız sadık, ruhlarımız satılık. Kaç tanrıya ev sahipliği yapmış. Tanrı değiştirme kıvraklığında göçebelikleriyle bilinen Türkler de din pazarının gedikli müşterisi. Dişi kurtla çiftleşen erkekten doğup o tanrı senin bu tanrı benim dercesine dünyaya yayılmışlar. İlk tanrıları Tengri'den İslam'a boyun eğene kadar Budist, Yahudi, Nesturi, Manişeist. Müslümanlıktan önce Hıristiyan olanlar. Kuman, Peçenek, Yakut, Çuvaş, Karamanlı ve Gagavuz Türkleri İsa'ya tapanlardan. İstanbul Karaköy'de ay yıldızlı Ioannes Prodromos Türk Ortodoks Kilisesi ata mirasları. Hazar, Yahudi Türklerinin imparatorluğu.

Pazar caddesi Via del Mercato'da veda şarabı içeyim dedim. Burgia Şarküterisi'nde denize bakan sofralarda keyifli insanlar. Kendimi tanıdıklarımın arasında buldum. Achille, komşusuna rastlamış, yeğeninin vaftizini kutlayalım derken bir kadeh şarapla başlamış sofra. Tayvanlı Yuchun, berberim Ronaldo, Tavola'dan Bella, Naka'dan trompetçi Rafaello'yla Pepe ve Ettore, babası Galata Kulesi'nin restorasyonunda çalışmış Amanda, bir evi Hawaii biri burada İngiliz ressam Kate ile evlatlık edindiği Senegalli küçük oğlu, Milano'da mankenlik yapan Kerry ve rahibe kıyafetini giymemiş Fiorella.

Sicilya'da tesadüflerle başlayan sohbetlerle sofralar hayatın akışını aksatmıyor.

Buluşalım dediğiniz kişinin kararlaştırdığınız saatte gelip gelmediğini bilemiyorsunuz. Bilemiyorsunuz çünkü siz de yolda birine rastladığınızdan zaten gelmemişsiniz. Otuz dakika geçtiyse zamanında gelemeyecek, bir saate kadar gelmediyse gecikiyor, daha da sonraysa galiba gelemeyecek demek. Cep telefonunun faydası yok. Sohbeti bölmesin diye kapalı ya da başkasıyla konuştuğu için sürekli meşgul. Keyifle yaşayanlar vakit nakittir dünyasının oyuncuları değil.

Sofraya oturmadım. Achille'den başka kimse Ortigia'dan ayrılacağımı bilmiyor. Kalan kiramı ödedim. Çantam hazır. Kayalarda

son yüzme, otobüsle Fontanarossa Havaalanı ve göz randevum için Milano.

Pepe, "Bak seni kiminle tanıştıracağım, Rose, Malta'dan geldi. Caravaggio'nun Valletta'dan çalınan resminin bulunmasını BBC'ye haber yapmıştı."

Öylesine selamlaştık, sofraya oturdum. Kötü yakalandım. Ayrılırken hepsiyle vedalaşmak yarım saatimi alır. Güneş batmak üzere. Rose sofranın öbür ucunda. Yuchun, Fiorella'yla tartışıyor.

"Bebeğin vaftizde suya batırılıp nefessiz kalması ilkellik. Çin'de olsa çocuklar koruma altına alınırdı." Fiorella Çin'in Amerika'dan çok Vatikan misyonerlerinden korktuğu iddiasında:

"Bir milyardan çok insanın tanrısız olması ne demek?"

"Gelenekler bizi yeteri kadar uyutuyor," dedi Yuchun. Ölülerimizin mezarlarına yemek bırakmak gibi âdetlerimiz var. Sen konuyu dağıtma. Suya batırılıp çırpınan çocukta kalacak izi düşün. Freud sizin icadınız değil mi? Büyüyünce vaftiz olsun, kendi kararını versin."

"Komünizm Çinlilerin tanrısını kaçırmış," dedi Fiorella.

"Tayvan'ı Çin'le karıştırma. Budizmin de tanrısı yok ama cehennemleri sizinkinden çetrefil. Sekizi merkez, on altı şube."

"Matrakmış," dedim. "Tanrıları yok, cehennemleri var."

"Tanrı'ya inanç salgın hastalık gibi," dedi Ettore.

Gina:

"Tam tersi. Tanrı'ya inanmamak mantıksızlık. Ya varsa?"

Yuchun:

"Tanrınız sizi birleştireceğine peygamberlerinizle hepinizi bölmüş. Varsa var yoksa yok, sizin probleminiz."

"İnanmayanların problemi," dedi Gina. "Felsefe dersimde Pascal'ın iddiasını anlattım, akılları başlarına geldi."

"Tanrı'ya inanmanın mantığı mı olur Gina?"

"Bundan basit ne var? Tanrı yoksa fark etmez. Tanrı var da inanmıyorsan yandın, doğru cehenneme! İnanan kazanıyor."

Yuchun:

"Böyle hesap yapan oportünistleri anlamayacak kadar aptal mı Tanrı? Hem inanacaksan kimin Tanrısına?"

"Evet," dedim. "Yanlış Tanrı'ya oynamışsan?"

Achille ortalığı dağıttı:

"Pascal Hıristiyan şovenisti. Müslümanları toptan cehenneme yollamış."

Pepe gitarını kaptı. Bir anda hepimiz ona katıldık, "*Hallelujah, hallelujah*," diye Leonard Cohen'in şarkısının nakaratını tekrarlıyoruz.

Sofrada din tartışması beni yordu.

Einstein, sonra da Hawking. İkisi de mucize dedikleri evrende Tanrı'nın parmağını görürken ben kimim? Kimi sorguluyorum?

Bir ara Caravaggio'nun inanıp inanmadığından söz edilir oldu.

Fiorella'nın tavrı net:

"Dini resimler yapıyor, inanıyor."

Kate, "Esas olan ressamdır," diyor, Ettore Caravaggio'nun kilisede günah çıkardığının görülmediğini söylüyor, Ronaldo adam öldürdüğünden zaten şansını kaybettiğini. Herkes bir yerinden tutuyor, İtalya'nın meşhur futbolcuları gibi.

Caravaggio, İncil'i iyi biliyor. Mesela "Emmaus'ta Yemek" tablosunda İsa'yı sakalsız yaptığından tanrısız diye eleştirilmesi. İncil'de ekmeği takdis edene kadar onunla sofrada oturan müritlerinin tanınmaması ḥikâyesini, İsa'yı kadına benzeterek daha inandırıcı kılması mizanseniyle gardını alıyor. Aziz Matta'nın deyimiyle, Caravaggio *Alla efigie,* yani İncil'de yazılanı meşrulaştırma ustası.

Sofradaki din tartışmasında cehaletimi bir kez daha anladım.

İnanıyorum, inanmıyorum demekle kestirmeden cevaplarla iş bitmiyor.

Üçkâğıtçı dinleri, katil papaları, kulampara imamları, sihirbaz peygamberleri, kutsal kitap bezirgânlarını evreni yaratanla, eğer yaratan varsa, bir tutamam.

Pepe:

"Hey, Rose'la doğru dürüst tanışmadın."

Sessizliğiyle dikkatimi çekmişti. Baktıkça gizleri olduğunu hissettirenlerden. Tartışmaya katılmıyor, gözleri gülüyor, keyifle *prosecco* içiyor.

Ortigia'ya geleli iki gün olmuş. Kitabımı anlattım.

Bir cümlesiyle beni Lara'dan uzaklaştırdı, hasta gözümü unutturdu, yolumu Napoli'de Caravaggio istikametine de çevirdi.

"Üniversitede Pacelli'yi bul. Caravaggio'nun Napoli Körfezi'nde Capri'nin karşısındaki Procida Adası'nda gömüldüğüne inanıyor."

Bakakaldım.

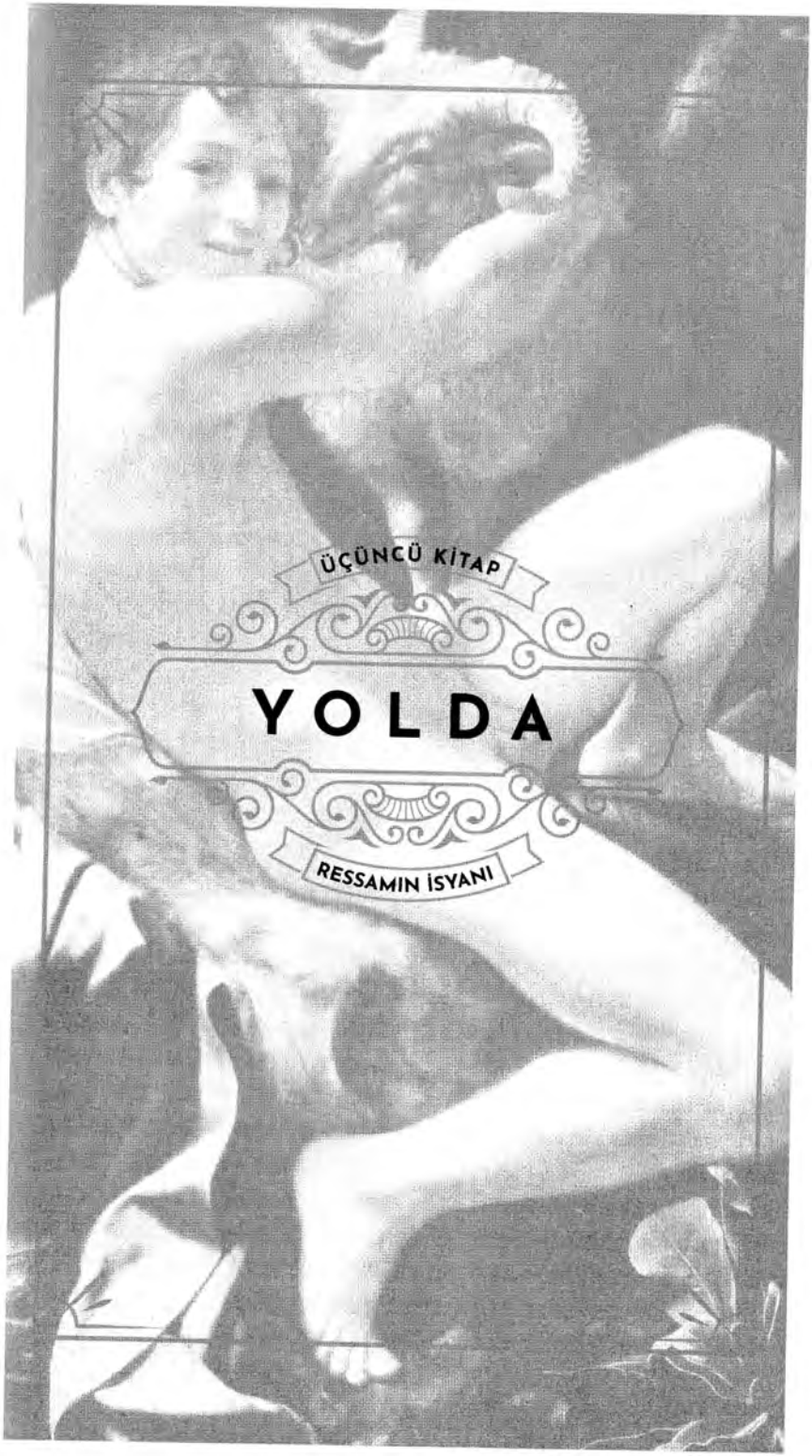
E-posta adresini verdi. Malta'da Caravaggio'yla ilgili yazdıklarını yollayacağını söyledi.

"En iyisi İngiliz kalkışı yapman. Herkese selamını söylerim."

Dikkat çekmeden sıvışmayı Nantucket Adası'nda Jasmin'den öğrenmiştim. Ânı ustaca yakalar, içimizden biri, 'Yahu ne zaman kalktı,' diyene kadar gittiğinin farkına varmazdık. Nedense İngiliz kalkışı diyorlar.

Kayalar bekliyor.

Elveda Ortigia.

ÜÇÜNCÜ KİTAP
YOLDA
RESSAMIN İSYANI

I.

La bande à Picasso

Üniversiteden sınıf arkadaşım Richard, ameliyat rotamı İngiltere'ye çevirdi.

"Kör olacağını bilsen en son neyi görmek isterdin?"

"Kendimi," diyen var mıdır?

Sevgilimi, çocuğumu diyen çoktur. İsa'yı, Kuğu Gölü Balesi'ni, kedisini görmek isteyen de vardır. Kuran'ı son kez okumak, Anıtkabir'e gitmek isteyen Türkler mutlaka çıkar.

Cevabım kolay.

Ameliyatımdan önce birkaç Caravaggio görebilmek.

İngiltere'ye Paris üzerinden gideceğim. Louvre'da üç resmi var. "Bakirenin Ölüsü", "Wignacourt'un İçoğlanıyla Portresi", "Falcı". Paris'e gittiğimde ressamların, aşkların, devrimlerin şehri diye heyecanlanırdım. Şehirde ressam kalmadı, aşklar dil değiştirdi, devrimler çuvalladı. Paris diğer büyük şehirler gibi ruhunu kaybetti. Gece kalacağım Airbnb, Montparnasse'da 210 Boulevard Raspail'da. Yanında Le Gymnase. Mahallenin en ucuz kahvesi. Eskiden benim de geldiğim, Türkiye'den ressamlarla tanıştığım yer. Mübin Orhon, Komet, Mehmet Güleryüz, Altan Adalı, Sinan Bıçakçı, Avni Arbaş ve Mehmet Hikmet'i de burada görürdüm. Nâzım Hikmet'in oğluymuş. Pek konuşmazdı. O, binanın altıncı katında, *chambre de bonne* denilen, eskiden hizmetçilerin kaldığı odada, annesi Münevver Andaç alt katta kalıyordu. Şairin kitapları Türkiye'de zengin olan yayınevi patronunun tekelinde, ailesiyse parasız Paris'te. Gazetesi *Tan* yıkılınca Sovyetlere, sonra Fransa'ya iltica eden, devletin ülkesine dönüşünü yasakladığı, Moskova'ya toz kondurmayan tutsak ruhlu Türk solunun da lanetlediği Zekeriya Sertel'i de burada gördüğümü hatırlıyorum.

Paris'e geldiğim akşam sürprizle karşılaştım.

Vücudunun sanat nesnesi olabileceği iddiasındaki Orlan, videoya çektirttiği ameliyatlarıyla meşhur olurken kendisini hilkat garibesine çevirmişti. Basamaklarına jilet döşediği merdivenden çıkıyor, kulağını, dilini kesiyor, yediklerini kusuyor. Sanat dünyasında takdirle karşılanmasının nedeni? Acısıyla seyircisine empati duygusu yaşatıyormuş. Güzellik görecelidir gösterisinde son alametifarikası alnına ameliyatla koydurttuğu, yolda onu görenlerin bakakaldığı boynuzlarıydı. Yeğenim Boston'da galerisinde tanıştırmış, son gününde şehri dolaştıktan sonra her türlü yapmacık vahşetin mubah olduğu, performansa dayalı Amerikan tipi güreşi ring kenarından seyretmiş, bir gün buluşma arzusunda telefonlarımızı paylaşmıştık. Şimdi Paris'te karşımda! Boynuzları yerli yerinde. Select kahvesinde tek başına içiyor.

"Orlan!"

"Beni nereden tanıdın?"

"Başkası sandım," dediğime de şaşırmadı. Kendi âleminde bıraktım. Mahallenin son kapanan barı Bucanier'in yolunu tuttum. İflas ettiğini biliyordum, yerinde ne var merakımdan.

Sanat tarihinin en çirkin heykeli Balzac'ın olmalı. Montparnasse'la Raspail'ın kesiştiği yerde. Bucanier'de içtikten sonra sabaha doğru Mehmet'le buradan geçerken önünde durup, "Kabaramazsın kel Fatma, annen güzel sen çirkin," diye dalga geçtiğimizi hatırlıyorum. Rodin'in yedi yılda yaptığı heykel Paris'te ilk gösterildiğinde beğenilmemiş, "Kömür çuvalı," denmiş. Ölümünden yirmi yıl sonra yeniden sergilendiğinde, "Michelangelo'dan sonra daha güzeli yapılmamıştı," diyerek baş tacı edilmiş. Balzac'ın psikolojisini yansıttığı söylendiğinden ilk modern heykel, demişler. Ayık kafayla baksak belki biz de beğenirdik.

Bucanier'i sinema yapmışlar. Sahibi Mösyö Jak'ı unutamam. Tek tük Amerikalı dostlarından başka pek müşterisi olmazdı. Üst katta sofraları kurulmuş, aşçısı olmayan lokanta hep kapalı. Bodrumu disko, o da kapalı. Koca binayı kiralamış, tek barı işletiyor. Sabaha karşı işleri bittiğinde mahallenin yosmaları gelir, pezevenkleriyle hesaplarını burada görürlerdi. Bir köşede, olup bitene kayıtsız, saatlerce bira içip satranç oynayan Mübin Orhon'la Osmanlı antikacısı Boşnak Ahmet, içince yanık türküler

söyleyen Komet, uzun sofralardan sonra burada geceyi noktaladığımız Mehmet. Jak bir gün, hepsi barda geçen öykülerini vermişti. Okuduğumda adını koyamadığım eksikliğin nedenini burada yediğim dayaktan sonra anladım. Amacı romancı olmak, baba mirası yiyormuş. Yazdıklarına malzeme bulsun diye içenleri kışkırtıyor, olaylara seyirci kalıyordu. Barın iflasından sonra Montparnasse civarında dilenirken görmüşler.

Caravaggio uğruna Louvre'a katlanacağım.

Müzeler imparatorlukların ganimet mabetleri.

Bunca uygarlığın eserlerini barındıran dünyanın bu en büyük müzesi, "Mona Lisa"nın evi diye de tanınan Louvre. Eski Yunan'ı, Mısır'ı gölgeleyerek kalabalıkları cezbederken kadın konsomatris gibi gelgelde. Leonardo'nun olduğundan, fiyat biçilemiyor. Başkasının olsa müzede yer verilmezdi. Geçenlerde 17. yüzyıl ressamı Ribera'nın bir tablosu İspanya'da 1500 avro fiyatla müzayedede sunulacaktı. Caravaggio diyenler çıkınca satış durduruldu, 150 milyon avro eder, dediler. Resim aynı resim. Ressamın adının değişmesiyle fiyatı uçtu. Günümüzde sanatın ölçüsü sanattan başka her şey.

Lisede okul gazetesine "Mona Lisa"yı göremeden yazmıştım.

Yatılı okulda odamızda duvarlara çıplak kadın resmi asmak yasak olduğundan başucumda üç yılımı geçirdiğim "Mona Lisa" portresi. Yaz tatilindeyken Louvre'a gittiğimde resme yanaşmam mümkün değil, saatlerce bekleniliyor. Gazeteye kuyruktakilerin konuşmalarıyla beklentilerini yazmıştım.

Nâzım Hikmet'se Mona Lisa'yı konuşturmuş:

Müzeyi
gezmek iyi
müzelik olmak fena.
Ben bu maziyi hapseden saraya
öyle ağır bir hükümle kondum ki,
çatlarken sıkıntıdan yüzümde yağlıboya
Dilerim ki
Kübist bir ressama fırça olsun kemikleri Leonar da Vinçi'nin,
boyalı elleriyle sarılıp boğazıma

altın kaplama bir diş gibi ağzıma
bu mel'un tebesümü taktığı için...

Mona Lisa bugün nihayet karşımda. Önü gene kalabalık ama inat ettim. Denilenler doğru. Nereden baksam bildik tebessümüyle gözleri bende. Portresi 1911'de çalındığında Louvre önce kimseye duyurmaz. Sorumluluk almaktan korkan bürokratlar susar. "Temizliğe gitmiştir, müzede bir yerde fotoğrafı çekiliyordur" dedikodularıyla bir hafta idare ederler. Duyulduğunda ülke krize girer. Louvre kapanır, ardından da Fransa sınırları. Picasso'yla Apollinaire'in oyunudur, diyenler çıkar. *La bande à Picasso* adıyla çete kuran ikili, Paris'te gençlik yıllarında burjuva sanat eleştirmenlerini rahat bırakmamış. İhbar edilir, mahkemeye çıkarılırlar. Apollonaire, "Suçluyum," derken Picasso korkudan kriz geçirme numarasına yatar. İtham ve itirafları ciddiye almayan hâkim ikisini de serbest bırakır. Suçlu iki yıl sonra yakalanır. Tarihe "Mona Lisa"yı çalan adam olarak geçen Vincenzo Peruggia mahkemede milliyetçilik bayrağını sallar:

"O İtalya demek. Vatanına kavuşturacaktım."

II.

Kaç Posta Attın ki?

Lena Antognetti. Caravaggio'nun sevgililerinden. İntihar etmiş. Tiber Nehri'nden şişmiş gövdesini çıkarmışlar. Şimdi karşımda. "Bakirenin Ölüsü" tablosunda çıplak ayakları, kırmızı elbisesiyle yatakta uzanıyor. Caravaggio başının etrafına zorla seçilebilen altın bir hale çizmiş. Etrafında ayaktakiler üzüntülü. Çıplak ayakları inancını, kırmızı elbisesi ölümünden sonra dirileceğini, şişmiş karnı erdemini simgeliyor diyen sanat tarihçileri Caravaggio'nun dini ressam olduğu inançları doğrultusunda yorumlar yapsa da resim Roma'da skandal. Santa Maria della Scala Kilisesi'nden indirilmesi istenir. Sanatçılar resmi görmek için akın edince bir hafta asılı kalır, satışına aracılık yapan Rubens'in devreye girmesiyle yeni sahibini bulur. Caravaggio, tam da o günlerde düellodan sonra Roma'dan kaçtığından resminin asıldığını göremez. Aşkla acının doruk noktasında ifadesi olan bu resim Hıristiyan kültürüne doğmuş sanat tarihçileri için dini şaheser.

İyi ki gelmişim. Kalabalığın arasında resmi görmek huzurumu kaçırsa da aynı tuvalin önünde durmuş Caravaggio'yu hissediyor, kendimi onun yerine koyabildiğimi sanıyor, bulanık da olsa gözlerime ameliyat öncesi ziyafet çekiyorum. Uzun koridoru takip ettikten sonra gördüğüm ikinci resmi Malta Şövalyesi Büyük Üstat Alof de Wignacourt'un yanında içoğlanıyla portresi. Resmi düellodan sonra, Napoli üzerinden Malta'ya gittiğinde, şövalye olabilmek için yaptığı söyleniyor. Caravaggio gene tehlike sınırında oynadığı oyununda. Güçlüyü taltif etme kılıfında Wignacourt'a haddini bildirmiş. Sanat tarihçileri tabloyu zırhını kuşanmış Osmanlı fatihi Wignacourt'un portresi diye okurken Caravaggio zırhlı bunağın oğlancılığını afişe etmiş olabilir mi? Resimde ana karakter olması gereken Büyük Üstat'ın bunak kafası yana düşmüş, başroldeyse

gözümüzün içine bana yardım edin, dercesine bakarken aynı zamanda, ben sizi bilirim diye cilveleşen içoğlan.

Müzede kalabalık basmaya başladı. Tapınaklarda sessiz olmamız istenir. Müzelerde kalabalığın uğultusu, farklı dillerde konuşan rehberlerin kakofonisi. Ses gürültüsü tacizcisi diye Louvre'a dava açan olmuş mudur? Notlarıma kaydettim. Müzeler sessiz olmalı. Roma'da ilk yıllarında yaptığı "Falcı" resminin önündeyim. Hindistan'dan Mısır'a, oradan da İtalya'ya geldiklerinde kâhin gibi baş üstünde tutmuşlar Çingeneleri. Resimde genç toy aristokratın elini uzattığı falcı, şuh bakışıyla delikanlının dikkatini çekerken, parmağındaki altın yüzüğünü de usulca çıkarıyor. O yıllarda Roma'da Çingeneler *commedia dell'arte* oyunlarında hile ve aldatılmaya yatkınlığımıza dikkat çekmek için kullanılan popüler karakterler. Murtola ressamların Çingenelerden eksiği olmadığına, onların da ustalıklarının ressamlar gibi bizleri aldatmak olduğuna dikkat çeker. "Per una Cingara del medesimo" adlı şiirinde arkadaşı Caravaggio'yla Çingene'yi yarıştırır.

Non so qual sia più maga
O la donna, che fingi,
O tu che la dipingi.

Kim bilir sihriyle hangisinin bizi daha çok kandırdığını,
Bizi aldatan o kadın mı,
Yoksa sen mi onu resmederken.

Ameliyatım haftaya.

Londra'ya sindirerek yol alacağım. Bulutların üstünden değil, karadan ve denizden gideceğim.

Aşk abdala kendini şair zannettir.

III.

Renkler, Sesler ve Kokular Çağrışır Orada

İnsan insandır, birbirine benzer.

Benzemez.

Birbirine benzettiklerimiz, yabancı bildiklerimiz.

Kedileri Çinlilerden daha kolay ayırt ederiz.

Yeni ayrıldığım Sicilya yabancı boyunduruğuna, İngilizse yabancıyı boyunduruğuna almaya alışmış.

Gemide pasaport polisi.

İngiliz olmayanlara teker teker soruyor.

"Neden geldin?"

Sorgu. Şüphe. İngiltere'ye layık mısın, hesap ver!

Pabuç bırakmayanlar var.

Fransız arkadaşım, "Yemeği ve iklimi için geldim," dediğinde kinayeli esprilere şerbetli İngiliz gülmüş.

Şimdi soru bana:

"İngiltere'ye neden geldin?"

Ameliyat diyebilirdim. Gıcık olsun diye en yavan Teksaslı Amerikan aksanımla, "Eyvah! Ülkenizde kötü bir şey mi oldu?" dedim.

İkinci Dünya Savaşı'nda bizdik İngilizleri kurtaran. Hoş, en çok Ruslardı faşizme karşı savaşan ama onu hatırlamak istemez, anma törenlerine davet etmezler. Türklerden de biliyorum. İmparatorluk eskisi olmak kolay değil. Kat kat kompleksliler. Kükreyen fare olmakla yüzlerine tükürüleni yağmur sanma gitgelindeler. Memur, "Hoş geldiniz, oğlum Boston Celtics hayranı," deyip pasaportumu damgaladı, İngiltere'ye daldım.

Nuh Nebi'den kalma metro merdivenlerinin iki yanında Covid'den bu yana bir kısmı yenilenmeyen reklamlar, kimsenin yardım etmediği bavullu yaşlılar, pusetli anneler, su damlayan eski yeraltı tünellerinde esen soğuk havadan siper edinmek için önüne

başkasını alan yolcular... Brexit damgalı İngiltere üçüncü dünya ülkesi olma yolunda. Tarihlerinin küllerinde kıvılcım ararken kraliyetin dedikleri, prenseslerinin giydikleri masallarıyla tozlanıyorlar. İskoçya, İrlanda ve Galler bağımsızlıklarını aldığında sıfır noktalarına dönecekler.

Paddington Tren İstasyonu. Bilet fiyatları yolculuk saatine göre değişiyor, işe gidilip işten dönülen saatler en pahalısı. Trene binmek için biletimi okuttuğum turnikenin başında DNA'sı şüphe kodlu memur. Trende bilet kontrolü. İnişte gene turnike, gene memur. Maaş yerine treni bedava yapacaklarına hepimize potansiyel suçlu muamelesi. İtalya'da bilet nadiren sorulur. Herkes kendinden sorumlu. Burada şikâyet yok. Sineye çekmeyi olgunluk sayıyorlar.

Üç saat sonra Glastonbury. Lord özentili İngilizler evlerine isim vermeye meraklı. Arkadaşımın Weary Hill'de kalemsi evinin adı Four Winds. Pencereden baktığımızda aşağıda kuşlar, son yağmurla suyla kaplı ova deniz gibi. Günde birkaç defa kapı çalınıyor. İstanbul'dan fay hattı lafına alışığım. Glastonbury'de farklı. Binanın 12. yüzyıl Kral Arthur ve Sir Lancelot efsanelerinde de geçen ruhani bir fay hattı üzerine kurulu olduğuna inanıldığını anlamam uzun sürmedi.

Kapı çalındı, karşımızda soğuktan kat kat giyinmiş, New Age görüntüsünde iki hoş kız. Arkadaşım, "Ev sahibi yok," deyip kapıyı kapattı. Özür dilemek bahanesiyle kızların peşinden gittim. Evin yanından yükselen tepeye çıkıyorlardı.

"Arkadaşım fay hatlarına inanmıyor."

"Belki daha iyi," dedi uzun boylu olanı, "yoksa evi tekkeye dönüşürdü."

İngiltere'de Hıristiyanlığı başlatan Aramatyalı Yusuf, İsa'nın çarmıhından damlayan kan ve terini Holy Grail dedikleri Kutsal Kâse'de Kudüs'ten buraya getirmiş; dinlenmek için bastonunu dayadığı topraktan buraya özgü dikenli bir bitki fışkırmış. Kızlar oraya yöneldi. Bitkinin adı da var, Glastonbury Thorn. Kraliyetin koruması altında. İsa'nın doğduğu aralık ayında ve ölüsünün dirildiği nisanda açan çiçek mucizesi. Kızlar bitkinin dallarına mavi, mor ve kızıl renkli kurdele bağladı. Hafif kar serpiştirmeye

başlayan bitkide alıç benzeri kırmızı çiçekler. Dayanamadım. Kızlar elimden tuttu, eğildim, gözlerimi çiçeğe değdirdim.

Laik kafam, ruhumun ev sahipliği yaptığı mucizeye hurafe dese de bana ne?

"Büyük patlamadan önce ne vardı?" cevabını veremediklerinden Tanrı'ya inanan nice fizikçi yok mu? Beni, bizi, Tanrı'ya yakınlaştıran korkumuz mu? Cehaletimiz mi? Açan çiçekte mucizeyi gözlerimle görmem mi? Düşünmeye değmez. Gözüme iyi gelsin yeter. Çiçeğin mucizesi varken Azize Lucia'nın bedduası Tanrı katında ne yazar?

Richard'ın ailesi bölgenin eski aristokratlarından. Eskiden yakınımızdaki çökme halindeki Cadbury Kalesi'yle bilinirlerken bugün soyadlarını taşıyan Cadbury marka çikolatalarıyla tanınıyorlar. İmalatında kullanılan kakao çekirdeğini toplayanlar ömürlerinde çikolata görmemiş, köle gibi çalıştırılan Afrikalı çocuklar. İngilizler köleliği kaldırdıklarında bugünün parasıyla 4 milyar dolara yakın tazminat ödemiş. Hepsi köle sahiplerine! Kimi banka kurmuş, kimi fabrika. Buyurun size sanayi devrimi. Arkadaşım Uluslararası Af Örgütü gönüllüsü. İlgi alanı Türkiye ve Mısır.

İtalya'dan ayrıldıktan sonra Lara'dan da uzaklaşmamın boşluğunu uzun zamandır aklımdan geçmeyen Esra aldı. Babası hapse atıldıktan sonra Türkiye'den kaçmış olmalı. Özlemişim. Gitsin Lara, gelsin Esra. Bir heyecan dalgasından inip bir başkasına binerken geçmişe, eski sevdiklerimize sel basıyor. Sahtekârlık mı? Doğal halimizle zaten sahtekârsak kelimesine ne gerek var? Laf geveledim gene. İsrail yolunda Lara'yı birden unutmuş olmama gerekçe arıyorum. Sonra da dişiliğini düşünüp düşlerime sarılıyor, aşk diyorum. Üstüne bir de şiir çektin mi? Bir şarkı vardı:

Ahmet, Mehmet, Süreyya,
Hepsi boş, hepsi rüya.

Belki aşk, ancak aşkından uzak kalmakla mümkün. "Tatile istersen tek başına çık," demekle de değil, uzak kalmanı çağıran tesadüflerle. Sürprizlerle. Ayrılıp ayrılıp tekrar buluşmakla. İlk

defa beraber oluyorlarmışcasına buluşan kelebeklerin uçuşuna hep hayran kalmışımdır.

Türkiye'yi karıştıranlar İngiltere'de de bana kendilerini hatırlattı.

Richard, Lordlar Kamerası ve London School of Economics'in yıllar önce yaptığı toplantıya katılmış: "Muslim World In Transition: Contributions Of The Gülen Movement." Düzenleyiciler arasında ABD ve İngiltere'nin istihbarat örgütleriyle bağlantılı akademisyenler var.

Toplantının programdaki giriş yazısını gösterdi.

Türkiye'nin din aydını ve barış aktivisti Gülen'in önderliğinde hareketin amacı Batı ve Müslüman dünyaları arası olumlu, yaratıcı ilişkiler geliştirerek demokrasi, çokkültürlülük, küresellik ve dinler arası diyaloğu çağdaş laiklik çerçevesinde geliştirmek.

Ben Türkiye'deyken hareketin yandaşları televizyonlardan kendilerine terörist diyenlere meydan okuyordu:

Yahu Allah aşkına hangi terör, ne olmuş? Fethullah Gülen'in şiddetle ne alakası var, ulan siz kimi kandırabilirsiniz? Fethulah Gülen dünyanın en barışçıl din insanı. İslam dünyasının en barışçıl din adamı. Siz kim oluyorsunuz? Utanın be!

Bunları söyleyen iyi Amerikan okullarında okumuş, İsveç'te doktora yapmış, üniversite hocası olmuş, köşe yazarı, makullüğüyle tanınırken dinle siyaseti birleştirip inancının müridi olunca aklını kaybetmiş biri. Sonunda hapis de yattı. Esra'yla kalsaydım onun gibi olur muydum? Sünnet olarak zaten ona benzemedim mi? Aşk sevgilinin ideolojisiyle buluşursa yandın. Kurbanları çok.

Baudelaire, "Renkler, sesler ve kokular çağrışır orada," der. Sözleri şimdi öylesine aklıma gelmedi. Belleğimizden kokuları ne denli yok ettiğimizi anladım babamın geçen hafta Boston'da aniden öldüğü haberini alınca. Ağlayamadım, kimseye söyleyemedim. Zaten öyle kimsem de yok. Ölmeden imalı vasiyeti, "Bak otuz beş yaşına geldin, torunum olmayacak mı?" serzenişiydi.

Söyleyemezdim. Babalar utanır benim yaşıma gelip de bir türlü sevişememiş oğullarından. Yüzünü unutmam. Önce kokusu kaybolacak, ardından sesi. Gidemeyeceğimden yakılmasını, ölüsüne yakın olabilmem için küllerini hemen yollamalarını istedim.

IV.

Ölümü Geciktirmeye Çalışanların Yeri

Londra'da Guy's Hastanesi.

Richard arabasıyla getirdi, hastanede okurum diye yeni yazdığı Colombo kitabını verirken, "Onu soykırımı başlattı diye suçluyorlar, oysa Amerika'da yamyamlara uygarlığı götürdü, tarihi düzeltmek kolay değil," dedi. Görüşlerimiz uyuşmasa da dostuz. Hele ikimiz de öksüz kaldıktan sonra birbirimizi kollar olduk. Yeni arkadaşlar edinemiyorum, istemiyorum, *fast* dostluklardan kaçıyorum. Her tanışma kopuşun başlangıcı. Bir süre sonra ayrılacağımı, o ilişkinin öleceğini biliyorum. Uzun zamandır görmediklerimizle yolda karşılaştığımızda, "Niçin aramıyorsun?" dediklerimiz. Tekrar karşılaştığımızda sahneyi tekrarlamamız. Dostluklar bozuk para harcar gibi kurulmamalı.

Odamda ameliyatımı bekliyorum. Demin kanımı aldılar. Bir şey ters giderse vermeleri gerekebilirmiş. Babamı düşündüm. Boston'da araba kazası geçirmişti.

"Türk kanı isterim." Harvard ve MIT'de öğrenciler kan verebilmek için hastaneye koşuşturmuş. Çağdaş girişimcilerimiz "marka kan" pazarlar mı? Çevre kirliliğinden zehirlenmemiş "organik kan"! Kırsalda temiz havada yaşayan Afrikalıların tek kanı kalmıştı el koymadığımız. New York, Şanghay zenginlerine saf kan nakli!

Ameliyatı yapacak Çin asıllı doktorum odama geldi. Zarif. Saçları bopstil. Ellerine baktım. O ince öpülesi parmaklara gözümü kesip biçeceklerini yakıştıramadım.

Ameliyat sabaha. Hastanede süratle günlüğüme yazıyorum.

Yaşam ıvır zıvırlarıma el sallıyor, üstüme üstüme gelen çoğu kelimeyi, çağrışımları kovuyorum, gene geliyorlar. Babamın sesi, yüzü uzaklaşıyor. Babamı değil, babam olan kişiyi tanımak isterdim. Anneler, babalar çocuklarıyla büyümeyi bilmiyor. Büyümek,

bizden küçük gördüklerimize büyük olduğumuzu mu hissettirmek?

Arkadaşımın kızı isyan etmiş:

"Baba bu kadarı da olmaz ama!"

"Ben de ilk defa baba oluyorum," demiş.

Neler geçiyor aklından. Yetişemiyorum.

Sevmeyi birbirimizden mi öğreneceğiz, yoksa sevginin bize iyi gelmesinin bencilliğinde kendimizi mi tekrarlayacağız? Kadını sevmeden dişiliğini tanımıştım. Yerler çiçek motifli taş döşenmiş geniş banyo. Annemin arkadaşı soyundu, beni soydu, yıkadı. Radyoda şarkı duyduğumda, "Aa, birisi ben bakmazken radyonun içine girmiş," dediğim yaşlardayım. Vücudu gözümün önünde. Annemin arkadaşlarıyla görüştüğüm oluyor. O olabilir mi? Hatırlıyor mu bana bakınca gençliğinin güzelliğini? Az sonra Boston'a telefon edeceğim. Mrs. Edna Penwarden. İlkokul hocam. Her Noel'de ararım. Hastanenin sesini duyuyorum. Bedenlerimizin parçaları hastanenin bodrum katında. Kangrenli parmaklar, tümörlü beyinler, eskimiş kalpler. Çöpe atılana kadar nükleer atık gibi korunuyorlar. Devletler garip. Bizi korurken şiddet kullanma hakkıyla korkutuyor. Sevgililer gövdelerini, ruhlarını karşılıklı soyduktan sonra günün birinde birbirlerini çırılçıplak bırakıp çekip gidiyor.

Ben?

Hastalığımın adıyla beni gören doktordan ölüm korkumu bencillikmiş gibi gizliyorum.

Bilge Karasu ölümle yaşar. "Ölüleri taşımak kolay değil; hele öldüğünü fark etmeden diri birini yıllardır gönlünde taşımak... pis iş."

Aklıma gelenlerle dolaşıyorum.

Arkadaşım Sarah'nın şimdi yattığım hastanede ameliyatına gelmiştim. Bildik yere gelmek huzur verici. Başucumda *Gılgamış Destanı*. Anestezici geldi, tanıştık. Hemşire istersem dışarı çıkıp bir saat dolaşabileceğimi söyledi. Hastane, ölümü geciktirmeye çalışanların yeri mi?

Hayır. Gözümü kaybetmemek için buradayım. Yeter ki anestezici çuvallamasın. Gözüm tutmadı. Sabah yedide hemşireler gelip

ameliyathaneye götürecek, beni bu zamandan çıkarıp uyutacaklar, hayatla doluyum.

EKG için hemşire geldi. Tık tık tuşlara basıyor. Fethiye'nin kuzeyindeki dağlarda, Ovacık'ta tatil yapmış. Hastaneye Arap ülkelerinden gelen Müslümanların onun gibi kadın teknisyenleri istemediğini söyledi. Uyuyamıyor, düşünceleri kovamıyor, yazarak kaçıyorum.

Televizyonda Brüksel'den Kürtçe kanalı. Tek bir dil, din, bayrak altında birleşemeyen Kürtler. Mesele bir devlet aygıtını daha tepene oturtmak değil, millet kimlikli devletlerin yok oluşunda çoğulcu birliktelikler yaratmak. Dil yasaklansa da söz kültürden kültüre geçerek hepimizin olur. Ankara'nın karanlığındakiler bilmezler ki hava kelimesinin Kürtçe *Hewa*'dan geldiğini.

Odamdaki saksıda lale var. Önceki hastadan kalmış olmalı. Avrupa'daki çiçeklerin yüzde sekseninin Anadolu kaynaklı olduğunu okumuştum bir yerlerde.

Gelsin bitsin bu ameliyat.

Değişen dünyada neredeyiz?

Annem, "Yarın ne olacağını merak ediyorum," demişti ölmeden.

Hep yarın.

Uzayın sahibi olmasın.

Sahibi olmasın yağmur ormanlarının.

Dokunulmazlığı olsun canlıların,

Balinaların, ayıların, avcı vurma beni diyen ceylanların.

Yaşamı şiir olsun insanın,

Aynaya baksın, annesini unutmasın.

Sabah. Yeni bir hemşire geldi. Julia. Gözleri mavi. Uyutmak on beş dakika sonra.

Telefonuma gülmemin sesini kaydettim.

V.

Güvercinler Nerede Ölür?

Ayıldığımda başucumda.

"Rüyamdaydın," dedim.

Güzel Çinli doktorum ameliyatı anlattı. Sanki vaka sunumunda başkasına ait bir gözden söz ediyor. Nezdinde istatistik olmuşum. Rüyamda, parmakları gözümden bambaşka yerlerdeydi. Gerçeğe çabuk döndüm.

"Kaçta çıkarım?"

"Akşam seni tekrar göreceğim. Acelen mi var?"

"Caravaggio'yu özledim."

Gözünün önünden hastası gitti, ben geldim.

"Anlamadım."

"Sayenizde Azize Lucia'yla barıştım."

"Onun ışığına inanan hastam çok. Caravaggio?"

"National Gallery'de üç resmi var."

Yatağıma oturdu.

"Geçen hafta gittiğim Caravaggiocu sergisi kötüydü."

"*Carravagisti* dedikleri Baglione, Minniti gibi taklitçileri kaptı, sonra unutuldular. Sen ardından etkilediklerine bak; Rubens, Ribera, Rembrandt!"

Romanını yazdığımı öğrenince:

"Yarın izin günüm. National Galeri'de buluşalım, bana Caravaggio'yu anlat."

Başka bir hastaya çağırdılar. Akşam hastalarını kontrole geldiğinde telefonunu verdi.

"Buluşmak üzere," deyip ayrıldı.

Cumartesi.

Çiseleyen yağmur alışkanlığında İngilizler telaşsız.

Londra sokaklarında yürürken psikoloji laboratuvarlarında fareler gibi hissediyorum. Mobese kameralarıyla insanın en çok gözetlendiği şehir burasıymış. Görüntülediklerini kimlikleriyle ânında eşleştiriyorlar. Siyahlar kurtarmış. Algoritmalar henüz onları ayırt edemiyor. Kendimizi korumalıyız.

Nasıl mı?

Oyunlarını oynamayarak.

Sisteme girmeyerek. Düzeni oyuncusuz, seyircisiz bırakarak. Sistemden çıkıp birbirimizi tanıyarak. Paralarını kullanmayarak, mamullerini tüketmeyerek, hizmetlerimizle, emeğimizle kendi değiş tokuş sistemimizle, beşboyutlu yazıcılarla kendi üretimimizle, yerel mekânlarımızda, apartmanlarımızda, su, güneş istemeyen tarım teknolojileriyle, eğitim, sağlık, sanat, eğlenceyle her alanda kooperatifleşmeyle.

Devletlerden, şirketlerden, özyönetimlerimizle bağımsızlık.

Tarihimiz boyunca düzenin bu denli köleleri olmamıştık.

"Köleler eskiden vardı," sözlerimizle rüyasızlaştık. Köleler zincirlerinden kurtulmak isterdi. Rüyası, şarkısı onun üstüne kuruluydu. Bizim yaptığımız gönüllü kölelik. Düzenin oyununu oynayarak teslim olmak. Seçim dayatmalarını özgürlük sanmak. Seçenekleriyle sığlaşmak. Seçtiklerimizle kendimizi tüketmek.

Babası dokuz yaşında oğluna sormuş:

"Özgürlük nedir?"

Çocuk şaşırmış:

"Seçenekleri söylemedin!"

Düzenin, masallarından şiiri yok etmeleri tesadüf değil. Algoritmalara gelmeyen, yapay zekâya yürek vermeyen şiirimiz.

Şiir ne işe mi yarar?

Whitman, Poe, Mayakovski,

Mark Twain, Byron, D'Annunzio.

Şiirdir, fethedeni fetheden.

Ağır çekimde müzeye yürüyorum.

Çinli bir kadınla hiç beraber olmamıştım. Pul mu topluyorum? Japon sevgilim de olmadı. Sabah dinlediğim BBC haberi ürkütücü. Tokyo'da hükümet intihara karşı "Yalnızlıklar Bakanlığı" kurmuş. Onu aramayacağım. Resimleri anlatmak beni resimlerden

uzaklaştıracak. Müzede gördüğünü laflamak, klasik müzik konserinde yanındakiyle konuşmak gibi.

Trafalgar Meydanı'nın asalak güvercinleri nerede? Turistler yem atıp başlarına üşüşen güvercinlerin fotoğrafını çekerken asıl kendileri seyirlikti. Merakım posta güvercinlerinin telgraf ve telefonun icadıyla emekli edildikten sonra şimdi şehirlerde çöp peşindeyken nerede öldükleri. Bilen yok. Londra'da güvercin nüfusu bir milyondan fazlaymış. Ömürleri üç dört yıl. Hangi şehre gitsem aynı. Trafalgar Meydanı'ndakiler de artık tek tük. Polislere çekinmeden soru sorulacak en rahat şehir Londra olmalı. İslam terörizmine rağmen silah bile taşımıyorlar.

"Güvercinlerin nerede ölüyor?"

"Belediye başkanı güvercinlerin meydandaki Amiral Nelson'ın heykelini pisletmesine öfkeliydi. Kahramanımızı korumak için kuşlar arası savaş başlattı, belediye memurlarının sabahları seferber ettikleri şahinleri güvercinlere saldırttı," dedi, başka bir turiste nereden şemsiye alabileceğini göstermek için uzaklaştı.

National Gallery'ye giderken önünden geçtiğim Buckhingham Saray'ında bayrak gönderdeyse kraliçe evde demek. Saltanatlarını turistlere pazarlama tiyatrosunda kraliyet ailesi vahşetlerini örtbas etme ustası. Korkusuzca ilan ediyor buradayım, diye. Caravaggio'dan önce ilk randevumsa başka bir kraliçeyle.

Jane Gray'in portresinin önünde benden başka kimse yok. On yedi yaşında İngiltere'nin ilk kadın kraliçesiyken dokuz gün sonra tahttan indirilir, kafası kesilir. Katoliklerin kurbanı. Tablosunda gelinlik giymişçesine beyaz elbisesi, gözlerinde kendisinin bağladığı beyaz eşarbı, yerde üstünde az sonra kafasının kesileceği kütük.

Müzelerde kendimi evimde hissediyorum. Kitaplarım yerine resimler. İstediğimi seçebiliyorum. Durduğum yerde savaşlar, aşklar, sofralar, krallar, kullar, denizler, dağlar, gözlerimin önünde serili. Eksik, Müslümanların resimsiz tarihi.

Caravaggio'nun burada üç tablosu var. "Emmaus'ta Yemek"te, İsa'nın öldükten sonra sofrada ekmeği takdis ederken tanıyanların şaşkınlıklarını gösteriyor. "Salome"de Vaftizci Yahya'nın doğru bildiğini söylemesinin hayatına mal olması. "Kertenkelenin

Isırdığı Çocuk"sa kendini sefahat ve şarap tanrısı Bacchus olarak gösterdiği otoportresi. Kimilerine göre kertenkele şeytanı, ısırdığı ortaparmak çükü, yanında kıvrılmış parmaklar taşakları simgeliyormuş. Bir başka yorum, Roma İmparatorluğu'nun safahatla çöktüğü tezini Caravaggio'nun Vatikan'a gönderme yaparak resmettiği.

Müzede ortalık birden karıştı.

Farklı yönlerden gelen gençler Türkiye'de hapiste öğrencilerin serbest bırakılması için flama açıp, "*No, no, no, Erdoğan must go!*" diye slogan atıp bekçiler ne olduğunu anlayamadan dağıldılar. İyi taktik. Polis gelse ne yapabilir? Ziyaretçilerin arasına karışmış gençleri zaten ayırt edemeyecek, peşlerinde ortalığı dağıtsa eserler zarar görecek. İdeal eylem yaratıcı. Sıra AVM'lerde tüketim patolojimize karşı bizi uyaracak iklim krizi protestoları. Şarkılı, esprili, yaratıcı eylemler alışverişe gelenler için eğlendirici de olur.

Bir saattir "Vaftizci Yahya"nın önünde not tutuyorum.

"Resimlerin önünde söylenenler aptallığımızın doruk noktasıdır," der Goncourt.

Yazmadan duramayan yazdıklarını çöpe de atabilmeli. Kafka gibi yazarları özgün kılan yazdıkları işe yarayacak diye yola çıkmamış olmaları. Kitaplarını vasiyetini tutmayıp imha etmeyen arkadaşı sayesinde okuyabiliyoruz.

Yanımda yapmacık öksürük sesi. Corona'lı dünyamızda birisinin yanında öksürmek kimin haddine? Yan gözle baktım. Müzenin bekçisi. Aklınca varlığını belli ediyor, buradayım, diyor. İnadına resme yanaştım. Kalemimi not tutmak için kullandığıma kendini ikna edince geriye çekildi. Aramızdaki sessiz savaştan rahatsız oldum. Resmin anavatanı İtalya'da bekçiler rahat bırakırdı. Burada zanlı muamelesi. Gardımı aldım.

Bekçilerin dikkatini çekmemek için ayrı salonlarda üç resmi arasında gidip geliyor, nöbetlerini, molalarını kollayıp aynı bekçiye düşmemeye gayret ediyorum.

Yan salona geçtim. "Kertenkelenin Isırdığı Çocuk". Modeli, Caravaggio'nun Roma'da çırağı Mario Minniti olabilirmiş. Resmin bir kopyası Floransa'da, Emmaus kopyası da Milano'da. Ressamların aynı resmi birkaç defa yapmaları olağanken yazarların

kelimelerini bir kitaptan diğerine tekrarlamalarına intihal gözüyle bakanlar var. Oysa kitaplarda tanıdık görmek, yaşanmışlıklarla tekrar karşılaşmak hoşuma gidiyor.

Ziyaretçi kaybeden, genç kuşaklara hitap edemeyen, naftalinlenmiş müzeler krizde. Gelenlere, "Ben derim bayram haftası, o anlar mangal tahtası," elitizminde bakan küratörler yeni kuşaklara seslenmenin yolunu bulamazken reklam peşinde şirketlerin kültüre sponsorluğu ters tepiyor. Fosil yakıt yamyamı BP protestolarla British Museum'dan yeni kovuldu. Aradıkları çözüm? Gene piyasa yöntemleri!

Bakarsınız, müzelere yerleştirdikleri kameralarla kimlerin hangi resimler önünde ne kadar durduklarını öğrenir, gizlice yerleştirilmiş ses kayıt cihazlarıyla resimlerle ilgili konuşmalarımızı içerik analizinden geçirebilirler.

Ayrılmadan Lady Jane Gray'le vedalaştım.

Gözleri bağlı, kafasının kesileceği kütüğün yerini bulmaya çalışıyordu.

Lara'dan haber yok.

VI.

Genç-Yaşlı Savaşı

Sabah Richard'la İngiliz kahvaltısı. Tam döktürdü.

Yağda pişirilmiş yumurta, baharatlı sosis, tatlı kuru fasulye, haşlanmış domates, kızarmış ekmek, tereyağı, reçel, sütlü çay.

"İngiltere'de iyi yemek istiyorsanız günde üç kez kahvaltı etmeniz gerekir," demiş W. Somerset Maugham.

Richard ameliyatımın iyi geçmesini Af Örgütü'nden arkadaşlarını akşam çağırdığı partiyle kutladı. Batılılar dünyayı bölüp parçaladıktan sonra STK'larıyla vicdan temizliyor. Medeniyetlerinin kibrinde insan hakları dersi verdikleri ülkelerin hemen hepsi eski sömürgeleri. Sohbet konusu imparatorluklarının neden battığı. Özlemle aitlik aradıkları geçmişlerinde dönüp dolaşıp geldikleri yer dünyanın İngiliz egemenliğindeyken daha iyi olduğu.

"Sizi biz batırdık," dedim.

"Amerika yerimizi dolduramaz," dedi Richard.

"Hayal kurma, imparatorluğunuzu bize teslim eden sizsiniz. Hem de o taptığınız Churchill'in eliyle."

"O olmasa siz savaşa da girmez, sonunu leşkargası gibi beklerdiniz."

"Tarihini bilmiyor musun! Churchill, Amerika'yı Hitler'le savaşa ikna etmek için okyanusu geçer, Maine kıyısındaki zırhlıda Roosevelt'le gizlice buluşur, İngiltere'ye döner, parlamentoya anlaştıklarının müjdesini verir, alkış kopar. Şartları söyler. Amerika'nın savaş masrafını İngiltere üstlenecek, kolonilerinde özel ticaret hakkından vazgeçecek. 'Biz niçin savaşıyorduk? İmparatorluğu batırmışsın!' derler."

Richard:

"Hitler'in denizler sizin, karalar benim olsun teklifini mi kabul etmeliydik?"

"İşiniz zaten bitikti," dedim. "İmparatorluğunuzu paylaşamama hırsınızda *lebensraum* diye tutturan Almanlara dur derken başımıza İkinci Dünya Savaşı çıkardınız."

Köşede koyu sohbet. Af Örgütü eskiden düşünce tutuklularına odaklanır, işkence, hapis ve ölüm cezasına karşı çıkardı. Günümüzde cinsellik, çevre gibi konularda başka STK'larla rekabet halindeki insan hakları pazarından pay kaparcasına atılımlarından yakınanlar çok.

Kendimi tutamadım:

"Onlarca STK! Düzenin vicdan çöpçülüğü. Bakın bizde demokrasi var görüntüsünde emperyalizmin eski taktiği. Böl ve yönet."

Yaralarını kaşımışım.

Aralarındaki İtalyan benden yana çıktı.

"Devletler çokuluslu şirketlerin kuklası," dedi yeni tanıştığım Andrea. "Gençler de STK'lara heyecanla katılıp hayal kırıklığında kopuyorlar."

"Devran değişti gençler, artık düzenin oyununu oynamıyoruz," dedi konuşmamıza katılan Sebastian:

"Yirmi beş yıl sonra altmış yaş üstündekiler dünya nüfusunun dörtte biri. Tufeyli emekliler hedonist tutkularıyla yaşlanırken üniversite mezunu gençlerde işsizlik yüzde ellilerde. Yakın gelecekte genç-yaşlı savaşları. Bakımevlerini, hastalıklarını bu düzen kaldıramaz. Devletler yaşlıların topunu ortadan kaldıracak virüsler bulursa şaşmam."

"İşsiz, umutsuz dünya gençliğini birleştirecek popülist akımlarla yeni dinlerden korkuyorum," dedi genç papaz.

Uzatmadık.

Andrea Glastonbury'ye, eski sevgilisiyle buluşmaya gelmiş, yarın Roma'ya dönecek.

İtalyanlar Türkler gibi sıcakkanlı. Caravaggio'yla ilgilendiğimi öğrenince:

"Bende kal, Ortigia'ya bizden geçersin. Scipione Borghese koleksiyonunu görmeden olmaz."

Su testisi su yolunda kırılmaz

Roma'da buluşacağız.

VII.

Son Kalan Küllerini Yutacağım

Zamanın sahibi olabilir mi?

Bu sabah gazete haberi. Mutlu çift. Uzun yıllar evliler. Adamın şikâyeti sabah kahvaltısıyla. Üç dakika olmasını istediği rafadan yumurtayı karısının bir türlü tutturamaması. Adam ölür, vasiyeti üzerine yakılır. Kadın kocasının küllerini üç dakikaya kurulu kum saatine koydurtur.

Mehmet'in annesi yakıldıktan sonra küllerini Provence'ta bir manastırın alabildiğine uzanan lavanta tarlalarına serpiştirmiştik. Sıra bana gelince aniden yön değiştiren rüzgârla Münevver Hanım'ın savurduğum külleri dönüp gözlerime girmişti. Babamın bana yollanan küllerini bir yer hariç henüz serpiştirmedim. Yanımda bir tutam dolaştırıyor, onu gittiğim yerlerle tanıştırmak istiyorum. Arka cebime sığan küçük kırmızı not defterimle birlikte minik plastik torbada bir tutam kül. Babam birden aklıma geldiğinde çaktırmadan serpiştirdiğim küllerinin yerini, tarihini defterime not edeceğim. İlk serpiştirmem İsa'nın tepedeki çiçeğineydi. Son kalan küllerini yutacağım.

Roma biletimi ayarladım. Sarah'ya telefon ettim. Akşam onda kalacağım. Geçmiş olsun ziyareti. Yeni kemo'dan çıktı. Evi Heathrow'a yakın.

Telefona Ludmilla cevap verdi. Nekahet döneminde yardımcısı.

"Öldü."

Sustum.

"İlk arayan sensin. Kimseye haber veremedik."

"Geliyorum."

Erkenden Richmond'da, evindeyim. Ev değil, malikâne. Thames Nehri kıyısında, zamanında VIII. Henry'nin av köşkü. Sarah salonda, üstü açık tabutunda. İrkildim. Aristokrat âdeti mi? İngilizlerin

köleleri azat etmesinde başrol oynayarak Sanayi Devrimi'nin önünü açan Sir William Wilberforce'un büyük torunu.

Köşkte annesi, ablası.

Hava kasvetli.

Ablanın kocası seks turizmine gittiği Tayland'dan dönmüş. Çocuklar evde yalnız kalmasın diye karıkoca dönüşümlü gidiyor. Adamın Heathrow'dan gelmesini tabutun önünde sessizce bekliyoruz. Richmond'a inip bir şeyler içelim, dedim. Beyaz şarapta marka olarak tek bildiğim ikinci Sancerre şişemize başladığımızda Charles sofraya katıldı. Sohbeti, kelimeleri süslemesi matem havasını unutturdu. Güzel konuşuyor. İngiliz aristokratlarının yapmacık kekemeliğiyle kelimeleri süslerken Shakespeare aktörlerine hayranlığım havasında dinliyorum. Caravaggio'nun arkadaşı Marino'nun Londra'da Monteverdi'nin şiirlerini bestelediği günlerde, "Asil İngilizler konuşurken dudaklarıyla osururlar" benzetmesini bilmiyordum.

Gün ilerledikçe av köşkünün balo salonu dostlarla, akrabalarla doldu, yenildi içildi, gelenler evlerine dönmeye başladı. Bir ara salonda Charles'la baş başayız. Öğle sofrasından beri karşılaşmamış, gelenlerle ilgilenmiştik. Dudaklarıma yapıştı! Şaşkınlığım geçmeden kaçtı. Salonda tek başımayım. Charles'ın çıktığı kapıda Ludmilla. Önceki gelişlerimde sezdirdiği arzusunda o da beni öptü. Karşılıkta bulunmama imkân vermeden kaçtı. Gelenler gitti. Kalanlar misafir odalarında. Tek boş yer oturma odasında. Geceyi Sarah'nın üstü açık tabutunun yanında, yerde yatarak geçirdim.

VIII.

Heathrow'a Pabuç Bırakmak

Roma uçağı iki saat rötarlı. Yazmak için bol vaktim var, aklım haber alamadığım Lara'da.

İki hafta önce.

Gece yarısına doğru.

Sandaldaydım. Lara'nın İsrail'e gitmeden önceki son gecesi. Bekleyeceğini söylediği tanıdık iskeleyi karanlıkta bulamıyor, bir o yana bir bu yana kürek çekiyorum. Belki bir saat böyle geçti. Denizden gelen hırsız sanıp ihbar eden çıkar, diye korkuyorum. İskelelere kaç kez usulca yanaştım, arkadaşının yazlık evini bulamadım. Beklediğinden eminim. Kıyı boyunca kürekle gidip gelmeyi sürdürdüm.

Karanlıkta ışık buradayım, diyor! İskeleye yanaştım. Elinde fener, Lara çırılçıplak. Gitgellerimi görünce soyunup yüzmüş, konuşamıyor, soğuktan sesi kısılmış. Leandros Çanakkale Boğazı'nı geçerken ya da Van Gölü'nde Akdamar Adası'na sevgilisi yüzerken ışık tutan kadınların efsanesini yaşatıyor.

Bunlar iki hafta önceydi. Artık Golda'yla İsrail'de. Son yazdığında tedirgindi. Merak ediyorum.

Heathrow'da etrafıma bakınıyorum. Vakitlice geldim.

Havaalanlarını yapan mimarlara talimat mı vermişler, hangi ülkede olduğumuzu anlamayalım diye? Zaman öldürme mekânları. Fena mı olurdu küçük bir müze? O ülkenin kültürüyle ilgili bir şeyler? Resim sergisi, mini konserler, kukla tiyatroları. Havaalanlarının alışverişe mahpusluğumuzu yazmalıyım. Kaptıkaçtı kapitalistlere ihtar! Dünyanın her havaalanında kültür çağrısında *duty free* boykotu.

Bakınıyorum.

Bekleme salonlarında erkeklerle kadınlar birbirini süzerken seyahatte olma özgürlüklerinin alıcı gözüyle fırsat kolluyor. Karşımdaki Asyalı, çekik gözlü kız oralı değil. Gözü Asyalı erkeklerde mi? Dante, kendimize benzeyeni severiz, der. Bir tanışma köşesi ya da *singles* bar olsa. Tanışabilenler, duman altı oldukları sigara içme akvaryumlarında. Can sıkıntısından beklerken gevşiyoruz. En güzel kadın cazibesini yitirebiliyor ağzı açık horlarken.

Ben de pabuçlarımı çıkarırım. Yazlarımı deniz kıyısında geçirdiğimden zaten giymem. Alışkanlığım, tahammülsüzlüğümden. Yürümesini bilmeyen beş altı aylık bebeklere pabuç giydirildiğini gördüğümde aklıma ayaklarına zincir vurulmuş mahkûmlar gelir. Türkiye'deyse çıkarmak belaydı. "Bizim evde çıkarılmaz," laflarıyla alaturka Batıcılık. Evlerinde terlik olmayan şık burjuvaları ayakta bekletir, inadıma yavaş çıkarırdım. Ayakkabısız kaldığım da oldu.

Yaz tatilinde barda çalıştığım otelin sahibesi benden nar suyuyla Pimm's karıştırdığım kokteyli yapmamı isterdi. Bir gece odasına üçüncü kadehi götürdüğümde kendine de yap, dedi. Bakışlarından, dizime dokunuşundan ne olacağı belliyken gitmemi istedi. Tuvalete gittim, pencereden ayakkabılarımı bahçeye attım, döndüğümde, "Ayakkabılarımı gördün mü, bulamıyorum," deyince, "Sen sakladın," dedim. "Gitmemi istemiyorsun." Şaşırdıysa da ayakkabılarımı karanlıkta bulamadım, ayağımda çoraplarım, eve gittim.

Heathrow Havaalanı'nın üç numaralı terminalindeyim ve ayakkabılarımı yine bulamıyorum. Uyandım, yoklar! Roma uçağımın kalkmasına yarım saat var. Çaresizliğime gülerken fark ettiğim iki genç gözlerini kaçırdı. Az sonra gittiler. Ellerinde dergi ve gazetelerden başka bir şey yok. Anons sisteminden adımı duydum, uçağa çağırıyorlar.

"Ayakkabılarım bulunmadan gitmem," diyecek olsam belki öylesine bindirecekler ya da alandaki Timberland mağazasından yenisini almamı söyleyecekler. Manevi değeri var. Annemle almıştık; uğur getirir, kazadan beladan korur diye uçak yolculuklarımda giyiyorum. Beni çağıran son anonsu da duymazdan geldim. Usulca karıştırdığım çöp kutularında da yoklar.

Ekran uçağımın kalktığını gösterdi. Görevlilere gidip bir çift kahverengi bağcıklı ayakkabının kaybolmuş, hatta muhtemelen oturduğum yerin altından çalınmış olabileceğini sakince belirttim ve çoraplı ayaklarımı göstererek bu durumun düzeltilmesi için yardımlarını rica ettim. Nazik bir şekilde oturup beklememi söylediler.

Kendimi özel bir odada, güvenlik görevlisi yerine terör uzmanı dememin daha doğru olacağı iki kişiye, neredeyse çocukluğumdan itibaren tüm hayatımı anlatırken buldum. Herhangi bir örgütle alakamın bulunmadığını, ayakkabılarımda tehdit edici herhangi bir şey bulunmadığını, manevi değeri olduğunu anlattım. Hayatımı anlık gelişme ve tesadüfler karşısında aldığım kararlarla yaşadığımı, ölen annemin bıraktığı gelirle geçindiğimi, banka hesaplarımı kontrol edebileceklerini sakince belirttim. Görevliler, herhangi bir yerde gizlenmiş olan ayakkabılarım her an patlayabilir, belki zehir saçabilir korkusundalar. Bekleme salonları boşaltıldı. Sırt çantamdan çıkardıkları eşyaları koklattıkları köpekler terminali aradı. Ben ayakkabılarım bulunacak diye bekliyorum, onlar bombalı ayakkabılar patlayacak derdinde. Heathrow'a inecek uçaklar yakındaki havaalanlarına, onların da kapasitelerinin dolmasıyla askeri havaalanlarına yönlendirildi. Ortalığı altüst eden belki bendim ama suç işlememiştim. En ufak bir para cezası kesecek sebepleri olmayınca benden intikamlarını aynı şeyleri tekrar tekrar anlattığım psikiyatriste göndererek aldılar. Ertesi gün yeni bir çift ayakkabıyla uçağa bindim.

Ver elini Roma.

IX.

La città del Sole: Güneş Şehri

Burada ilk günüm.

Roma heyecan.

Roma hareket.

Roma keyiften artakalan zamanda çalışılan, devletin ciddiye alınmadığı bir başkent.

Tarihte bu şehre göz koyan çok.

Osmanlı Adriyatik kıyılarında.

İtalya'da düzen çatırdıyor.

Barbaros'un gözü o günlerde Roma'da.

Ömer Bedrettin'in şiirinden,

Barbaros korkusuyla sinmiş şövalyeler;
Barut dumanlarında Nis güzelleri.
Gül ve deniz kokusuyla bütün kaleler...
Denizde ve gökte Barbaros zaferi,
Gürleyince Tiber Nehri'nde gür ses,
Roma'da Mars'a yıldırım düştü...
O gün çanlar taş kesilmiş, ilahiler ölmüştü.
Küpeştelerde taze kan lekesi;
Barbaros'un Tiber Nehri'nde sesi...

Roma'da dindar insan bu durumda neye inanır?

Cezalandırıldığına.

Tanrısının onu terk ettiğine.

Tanrısının güçsüzlüğüne.

Kuzeyde Martin Luther. Papayı şeytan ilan etmiş. Milyonları Protestanlığa cezbederek Vatikan'ı can evinden vuracak. Cranach gibi, şeytanın papayı cehennem ateşine attığını gösteren

ressamlar. Kuzeyden Protestanlar, doğudan Osmanlılar derken, İtalya'da Calabria ayaklanması!

Vatikan yok olma, tarihten silinme eşiğinde, ölüm kalım savaşında, Hıristiyanların kıyamet gününü endişeyle bekledikleri 1600'e aylar kala...

Tommaso Campanella, Calabria'da devrim peşinde. Marx'ın özel mülkiyete karşı tezini ondan asırlar önce eyleme dönüştürüp Güney İtalya'yı İspanyol istilasından kurtaracak. Şeyh Bedreddin'den sonra, tarihin ilk sosyalizm düşünde Hıristiyanlarla Müslümanların eşit olacakları bir devlet. Kitabını da yazmış. *La città del Sole*, Güneş Şehri.

10 Eylül 1599.

Scipio Cicale.

Osmanlı'ya esir düşmüş bir Messina'lı. Din değiştirmiş, Cığalazade Yusuf Sinan Paşa adını almış. Sadrazam olmadan önce kaptanıderya. Otuz gemilik donanması, askerleriyle Napoli açıklarında. Karada örgütlenmiş, Campanella'dan sahile çıkmak için haber bekler. Hedef Roma. Vatikan istibdatından kurtulan Hıristiyanlar kuracakları Batı Osmanlı İmparatorluğu'nda Müslümanlarla birlikte yaşayacak.

İspiyoncular Campenalla'yı ele verince deliye oynayarak idamdan kurtulur, ölene kadar yirmi yedi yıl Napoli'de hapishanede yatar. İstanbul'a dönen Cığalazade Paşa da bugün adını taşıyan Cağaloğlu'nda küçük bir saray ile semt sakinlerinin hâlâ yıkandığı Cağaloğlu Hamamı'nı yaptırır.

Caravaggio'nun o yıllardaki Roma'sı şatafatla yoksulluğun, dindarlıkla yozluğun, saldırganlıkla nezaketin, engizisyonla hayırseverliğin iç içe olduğu bir şehir. Milano'da çıraklık döneminden sonra yirmi dört yaşında geldiğinde burası kâbustan yeni kurtulmakta. V. Charles'ın parasız bıraktığı, açlıktan kırılan askerleri ve Protestan asillerin fitnelediği çapulcularla köylülerin sekiz ay süren yağma ve katliamlarıyla şehrin nüfusu 1527'de on bine düşmüş. Roma yıkılıp yağmalanmış. Kiliselere tıktıkları fahişlerle rahibelerin ırzına geçip boğmuşlar, papazları öldürmeden eşekleri vaftiz ettirmişler, hastanelerle yetimhanelere saldırmış, mezarları talan etmiş, arkalarında kıtlık ve veba, şehri terk etmişler.

Kolezyum'da otlanan keçilerle inekler, sokaklarda çöpleri yiyen başıboş domuzlar, eşek yarışları, horoz dövüşleri. Terk edilmiş aç çocuklar. Roma İmparatorluğu abidelerinin izleri harabelerde kalırken Rönesans sona ermiş. Roma'da Mahşer Günü geliyor inancının gerginliğiyle çoğalan saldırganlıklar, ırza geçmeler. Şehrin alay ve nefret konusu, başıbozuk polisi *schirri*'nin *bravi* lakaplı paralı askerlerle çatışmaları. Zehirlenen papalar. Tiber taşmış, kıtlıkla yer yer ayaklanmalar. Sokaklarda binlerce ceset. Açlık, veba, kolera. Nüfusun üçte biri kırılmış. Dört beş günde bir infazlar. Köprübaşlarında kelleler, gövdeler. İşkence yöntemlerinde yeni buluşlar. Sapkınlıkla suçlanan kadınların amlarına, erkeklerin götlerine sokulan canlı sıçanlar. Zenginlerde yozluğun doruğa çıktığı düşkünlükler. Eşcinselliğin, hayvanlarla ilişkide bulunmanın cezası ölümken oğlancılık aristokratlarla kardinallerin meşgalesi.

Sonunda Vatikan en yoksul köylüden bile aldığı aşarla toparlanmaya başlıyor. Şehir papalığın şantiyesi. Cizvit papaz Martin, "İsa, Şeytan'ın imparatorluğunu yıktı," derken Mısır'dan yağmalanmış dikilitaşların üstüne haçlar çiziliyor. Yeni yapılan kiliselerde ressamlar iş peşinde. Trento Konseyi kararlarıyla sanatçılar eserlerinin en ince ayrıntısına kadar kiliseden onay alacak. Eski gücüne kavuşan Vatikan, Venedik'i topluca aforoz etmek üzere. Günah çıkarmak zorunlu. Eski mezarlardan çıkarılan azizlere törenler, festivaller. Papa yirmi beş yılda bir yapılan jübileyle hacıların günahlarını topluca affedecek. Şehre akın var. Köylü, fahişe, işsiz, zanaatkâr, dilenci, yankesici, Çingene, asker yollarda. Roma sokaklarında on üç bin yosma ve onların sırtından geçinen pezevenkleri. Sokak kaynıyor. Sokak dindar. Seksten önce istavroz çıkarılıyor. Kilise çanları çaldığında fahişeler muameleyi yarıda kesiyor

Seyirlik infazlar panayır havasında.

Caravaggio, Campo de' Fiori'de Bruno'nun infazı için birikmiş kalabalıkta.

X.

Giordano Bruno

Giordano Bruno'nun sekiz yıl işkenceden sonra yakıldığı yerde, Vatikan'a meydan okurcasına yerleştirilmiş heykelinin önündeyim.

Alışverişten dönen Çinli turistler, komünizm sonrası tüketim patolojilerinin bağımlılığında küresel kapitalizmin gönüllü reklamcıları. Ellerinde pahalı butiklerin çantaları, bana çarptıktan sonra özür dilemeden yollarına devam ettiler. Heykele bakan yok.

Az ötede bir genç, gitarıyla şarkı söylüyor.

Something's wrong
Don't sell me your dreams
Enough of your screams
Empty words
Endless complaints
No good to me

Something's wrong
I know
You know too
You're not alone
We're not alone

Forget your name
Bury your flag
Shed your skin
Start again
I don't want to dream
I just want to be

Something's wrong
You're not alone
We're not alone
Without love
We can't go on

Yılda bir önüne çiçek koyanlar varmış.
Aynı yer, dört yüz yıl önce.
Kazıktan duman tütüyor.
Giordano Bruno'yu yakıyorlar.
Meydanda satıcılar.
Tezgâhlarda şarap, denizkestanesi.
Sepetlerde zeytin, limon.
Akordeoncular.
Çiçekçiler.
Bruno.

Tapınaksız peygamber, üniversitesiz profesör. Rönesans'tan Aydınlanma'ya geçişin köprüsü. Gerçeğin hayal gücümüzle dansındaki belirsizliğin bilgesi. Din ile büyünün, düşünce ile doğanın bileşiminin şairi, Mısırlı Hermes Trismegistus'un ışığı.

Sorgulanmasında savunduğu dini rasyonelleştirme tezi Vatikan arşivlerinde kayıp.

Papazlar kansız işkence uzmanı.

Kurbanları "Bizler için kanını döktü," dedikleri İsa'ya benzememeli, demişler, Tanrılarının hizmetinde çeşit çeşit aletlerle kan akıtmayacak işkence yöntemleri keşfetmişler. Uygarlıklarımızda âdettir. Dinden hesap soranlara ölüm, peygamberlere dokunulmazlık.

Sekiz yıl işkence.

Son günü.

Papa tahtına kurulmuş bekliyor.

Çırılçıplak soyulup eşeğe bindirilen Bruno halkın toplandığı Campo de' Fiori Meydanı'na getirilir.

Yüzüne haç tutarlar. Öperse cennete gideceğine inanılır, kafasını çevirir. Halkı son sözleriyle etkileyeceğinden korkulur, diline haç şeklinde iki demir çubuk çakılır. Kazığa bağlanır, ateşte yakılır.

Yadigâr kalmasın diye kemiklerinden korkar, çekiçle parçalar, küllerini Tiber Nehri'ne atarlar. Bruno'ları yaktıkları yıllarda Avrupa'da Hıristiyanların hırsı dünya dini olmakta. Oysa Hindistan'da Ekber Şah, İslam, Hindu, Hıristiyan ve Zerdüşt inançlarını Dîn-i İlâhî'de buluşturarak ortak yaşam kültürü yaratmış. Budistlerle Jainler kendi barışçıl âlemlerinde. Aynı topraklarda Guru Nanak, Hindularla Müslümanları Sih inancında birleştiriyor.

Dinleri ortak bir yaşamda birleştirebilen uygarlıkları tarihe dipnot yapmışız. 21. yüzyıl ruhbanları dinlerinin geçmişte vahşetlerini unuttururken günümüzde ahlak pazarlama ustaları. Bunları yazmam önemli mi?

Okura bağlı.

Ben kötü okurum. Kendimi yazara kaptırır, ona inanır, kahramanımıza şimdi ne olacak diye sayfaları çevirir, bir cevher bulamasam da yolun sonuna kadar elinden tutar, teslim olurum. Okuduklarının çoğunu unutan 21. yüzyılın sıradan kültür kevgiriyim.

İyi okur kendini yazara kaptırmaz. Kabul ediyorum, romancı masal anlatıcısıdır. Ama masallar, dünyamızdan kaçıp soluklanma yeri olmakla sınırlıysa düzenin afyonu olmaktan ne farkı var?

Dönelim Bruno'ya.

Kazıkta yakılmasından dört yüz yıl geçmiş. Boston'da MIT'den matematikçi arkadaşım Victor Kac, Roma'da konferansta, Vatikan rasathanesinin müdürü, "Papanın astronomu" lakaplı Cizvit papaz Consolmagno'ya sorar:

"Galilei, teleskopuyla tahtınızı salladı, kazıkta yakacaktınız, nihayet geçenlerde özür dilediniz. Bruno'yu katlettiniz, sesiniz çıkmıyor. Utanmıyor musunuz?"

Papazın cevabı:

"Haklılığı kanıtlanmadı."

Halt etmiş.

Bırakın Bruno'nun itibarının iadesini, Vatikan katlinden dört yüz yıl sonra Roma'da dikilen heykelini de lanetlemişler. Vatikan'a kapanan papa gün boyunca Aziz Petrus heykelinin ayaklarına kapanarak Bruno takıntısında dua etmiş.

Bruno'dan yüzyıllar önce Demokritos ve Epikuros, "Yıldızlar birer güneştir," diyordu. Dünyanın güneşin etrafından döndüğünü

Samoslu Aristarkhos ile Hintli Aryabhata, yuvarlaklığını da Miletuslu Anaksimandros ile Eratosthenes, Galilei ve Copernicus'tan iki bin yıl önce söylediler. Derken Hıristiyanlık; Tanrılarının hadımından korkan ruhbanların bilimi susturmasının özeti. Hepsini, dinlerin karanlığına gömüldükten sonra yeniden keşfettik.

Bruno dinlerden huzursuz.

Hayali, din savaşlarından arınmış Avrupa. İngiltere Kraliçesi Elizabeth'le Londra'da, Fransa Kralı IV. Henry'yle Paris'te buluşur. Oxford'da, Paris'te, Cenevre'de konferanslar verir. Papayı ikna etmek ister. Amacı, din savaşlarını sona erdirmek, biri Protestan diğeri Katolik kraliçeyle kralı hurafelerden uzak yeni bir dinde birleştirmek. Din birliğine cesaret edemeyenler ancak dört yüz elli yıl sonra Avrupa Birliği'nde buluştu.

Bruno, güneşten başka yıldızlar, başka gezegenler olduğunu söylemiş. Sonsuzlukta paralel evrenlerin olabilirliğine inanmış. Yazdıklarının kanıtlanması Hubble teleskopunun gözlemlerini bekledi. Günümüzde ışık hızına yakın giden protonları çarpıştıran fizikçiler, kara deliklerle mikro galaksiler yaratmanın eşiğinde. Yakında birden çok büyük patlamalarla birden çok evrenin haberi geldiğinde, hoş geldin Giordano Bruno!

Mucizevi belleğiyle de ünlü Bruno'nun adı unutulmuş, unutturulmuş.

Hesabını soran yok. Olmayacak mı?

Her yerde İsa.

Kilisede, müzede, meydanda, misyonerlerin ağzında, göğüslere sarkan kolyelerin ucunda.

Adına milyonların katledildiği Stalin gibi her yerde adına nice cürümler işlenen İsa.

Nâzım Hikmet:

> *taştandı, tunçtandı, alçıdandı, kâattandı iki santimden*
> *yedi metreye kadar.*
> *taştan, tunçtan, alçıdan ve kâattan çizmeleri dibindeydik,*
> *şehrin bütün meydanlarında.*

parklarda ağaçlarımızın üstündeydi; taştan, tunçtan, alçıdan ve kâattan gölgesi,
taştan, tunçtan, alçıdan ve kâattan bıyıkları lokantalarda içindeydi çorbamızın
odalarımızda taştan, tunçtan, alçıdan ve kâattan gözleri önündeydik.
yok oldu bir sabah!

XI.

Eşek Kafalı İsa

Şaşkınım.

Şişmanı, tıknazı, uzun boylusu.

Kadın, erkek, trans.

Ben de onların arasında.

Kuyrukta bekliyorlar. Hepsinin yüzünde maske. İsa maskesi. Kuyruğun sonunda ayakta bekleyen Caravaggio. Ressama kendilerini beğendirecekler. Etki altında kalmak istemiyor. Tam önüne gelip maskesini çıkaranın yüzüyle karşılaştığı o ilk anda hissettiğiyle, İsa modelinin kim olduğunu seçecek. Sıram geliyor. Yüzümde maske. Caravaggio'ya doğru ilerliyorum. Çişim geldi. Uyandım.

Rüyamın anlamı açık. Sonuç vermeyen okumalarıma cevap arayışım. İsa'nın modelini soran, araştıran sanat tarihçisi yok. Modeli kim? Birden fazla model kullandı mı? Teker teker saydım. Roma, Napoli, Sicilya resimlerinde on bir İsa yapmış. Gözü keskin birine sormalıyım. Bende iş yok. İstanbul'da geç katıldığım öğle yemeğinde karşımda oturanın, ancak yarım saat sonra, o da adıyla hitap edildiğinde, Türkan Şoray olduğunu anlamıştım. Kimsenin sesini unutmam, ilk tanıştıklarımla ilgili hissettiğim duygularımı hatırlarım; görsel belleğim sıfır. Caravaggio'nun İsalarına baktıkça hepsini karıştırıyor, birkaç dakika geçmeden bir öncekinin yüzünü unutuyorum. On bir İsa'yı yan yana dizsem de nafile. Hepsine aynı dediğim de oluyor, hiçbirini diğerine benzetmediğim de. Çözüm portre fotoğrafları çeken, yüzleri el falı gibi ince hatlarına kadar okuyabilen İrlandalı dayımda. Caravaggio'nun resimlerinin kataloğunu yolladım, incelemek için zaman istedi.

İsa eşeğe benzetilmiş olabilir mi?

Uzmanlar öyle diyor.

İlk bilinen figürünün eşek kafalı olduğunda hemfikirler. DuckDuckGo'da ya da izlenmenizi hâlâ takmıyorsanız Google'da *Alexamenos graffito* diye bakın. Roma yakınlarında, kazılarda bulunmuş. 1. yüzyıldan kalma. Altyazısı "Alexamenos Tanrısına dua ediyor" grafitisinde çarmıha gerilmiş eşek kafalı insan. Hıristiyanlık öncesi Roma'da Yahudilerin Tanrısı dedikleri İsa'ya eşek diyorlar.

Heyyy!
Ayıp mı eşek olmak?
İsa'yı eşek yapmak?
Latince atasözü:
Homo sum, humani nihil a me alienum puto,
kendimizi hayvan zannetmeme problemimiz var.

Kedi, köpek, sıçan, papağan,
Kulak, bacak, beyin, bağırsak,
Gezegenimizde atamız
DNA'mız.
Ne var ki,
Hakaret ettik mi
Tek kelime yeterli
"Hayvan!"
"Eşşoğlueşşek, ayı, öküz,
Keçi inatlı, kuş beyinli,
At suratlı, köpek herif!"
Şairimiz de kervana katılmış,
"Akrep gibisin kardeşim."

Homo erectus,
İki ayak üstünde yürüdü,
Homo habilis,
Alet yaparım, dedi,
Homo sapiens *geldi,*
Filleri köleleştirdi, develeri güreştirdi.
Medenileştim, dedi
Sayıları icat etti.
Saydı servetini,

Elinde sazı,
Övdü insanı.
Hayvanlar âleminden
İlk tanrılarını küçümsedi,
Kaplana, kuşa, kaplumbağaya,
Kapıları kapadı,
Tektanrısının cennetinde,
"Hayvan değilim!" diye kükredi.

Kucağında pedikürlü köpeği,
Elinde ortak bahis bileti,
Altılı ganyanda atları kırbaçlattırdı.
"Düşünüyorsam varım" felsefesiyle,
Düşünen insan heykelini dikti,
Kardeşlerine deli, dedi,
Aklını hastanelik etti.
Yüzyılımda aşkı da fethetti,
"Deli divane, duygusal olmamalı,
Mantıklı davranmalı,
Seni sevgiline kavuşturacak,
Algoritmalı bilgisayar programları."

Umudum o ki,
Sokrates'in "Kendini tanı" yolunda
Tahtımızdan inmenin çıplaklığıyla
İçimizdeki hayvanla tanışacağız.
Ve günün birinde,
İltifat olduğunda
İnsanın insana hayvan demesiyle
Türümüz varacak muasır medeniyet katına.

Gel de bunu, hayvanların ruhu olmadığına inandığından acı çekmezler diye deneylerinde onları kesip biçen muasır medeniyetçimiz Descartes'a anlat! "Düşünüyorum, öyleyse varım"la kalmayıp, insan Tanrı'yı düşünebiliyorsa Tanrı da var, diyormuş.

İsa, eşek olarak resmedilişinden sonraki asırlarda sürekli suret değiştirmiş. Çarmıha gerilmiş İsa resimlerine altı yüz yıl var. Eşekten sonra ilk bilineni, 235 yılında Suriye'de bulunan portresi. Şık giyimli, sakalsız, kısa saçlı, Romalı filozof görünümünde. Sonraki yüzyıllarda Filistinli çoban da olmuş, Konstantinopolis'te tahtına kurulmuş imparator da. Son yüzyıllarda İsalar daha çok mavi gözlü, sarışın İskandinav delikanlısı. İsa'nın Filistinli çağdaşlarının kafataslarından yola çıkıp adli tıp yöntemleriyle yüzlerini resmeden uzmanın tespitindeyse Arap-Yahudi karışımı İsa yayvan suratlı.

Dublin'de dayımdan cevap geldi. Caravaggio'nun İsalarının modeli aynı kişi!

Caravaggio'nun İsa modeli olmak riskli. Başı yanabilir. Yaşayan birini yapmış olamaz.

Kim o zaman?

Ressamlar sevdiklerini, tanıdıklarını eserlerinde yaşatır, gelecek kuşaklara taşır. Müzelerdeki resimleri onların aile albümü gibidir. Bruno'nun bilinen tek portresini dayıma yolladım. Salome'nin tepsisinde Yahya'nın kellesi Bruno!

Caravaggio onun aracılığıyla yeni bir dinin önderi olarak Bruno'ya selam çakmış.

Bir hafta geçmeden dayım Dublin'den tekrar aradı, Beckett'le başladı sohbete.

"Yeats, Joyce, Heaney... Küçücük İrlanda'dan dünya çapında bunca yazar. Hepsi kasvetin coşkusunun keşfinde. Ressamlarımızdaysa iş yok. Hayal kırıklığına uğramamak için şehirdeki National Gallery'ye hiç gitmemiştim. Caravaggio saplantın bana geçti," diye devam etti, "dayanamadım gidip buradaki 'İsa'nın Götürülüşü' tablosuna baktım."

Yahuda'nın İsa'yı öperek, Romalı askerlere, "Aradığınız adam bu" sinyalini verdiği resmi. Aslını gördüğümde iş değişti. "Burun deliğinin çıkıntıları parmak izi gibidir. İsa'nın 'Aziz Matta'ya Çağrı' ve de 'İsa'nın Gömülüşü' resimlerindeki burunlar aynı. Resimlerine tekrar tek tek baktım. Artık şüphem yok. İsaların hepsi, yani on bir İsası da aynı model."

İsa Bruno!

Biraz daha yaşlı, Caravaggio burnuyla, çenesiyle de oynamış ama.

Caravaggio, kendini korumak için burundan yola çıkıp Bruno'yu usturupluca gizlemiş. Hem o hem de o değil. Vatikan'a yazsam? Resimlerini kiliselerden indirip elden çıkarsalar skandal. Basına açıklayacağımı söyleyeceğim. Başka uzmanlardan raporları alıp olayı büyütmeye cesaret edemezler. Cinsel tacizleriyle, dünya kamuoyu önünde yeniden rezil olmak istemezler.

Vatikan'dan talebim basit.

Papanın özür dilemesi.

Bruno'nun heykelinin önünde diz çöküp ayaklarından öpmesi.

Kabul etmedi mi? *#Bruno-İsa*'dır *tweet* eylemi.

Yapamazsam bu notlarımı okuyacak olanlara vasiyetim olsun.

XII.

Galilei'nin Ortaparmağı

"Sahibi olduğun her şey küçük bir bavula sığabilmeli, o zaman özgür olursun," diye yazmışım günlüğüme. Bavulum duygular. Yola boş bavulla çıkıyorum, gittiğim yerlerde taşıyamayacağım kadar ağırlaşıyor. Andrea'nın, "Roma'ya gel, burada Caravaggio'nun resimlerini gör," davetini kabulüm bile bile lades. Hazır değilim yeni insanlarla tanışıp ayrılmaya. Her ilişkimizde birbirimizi değiştiriyoruz. Bunu istiyor muyum?

İnsanların konuşma meraklısı olması işime geliyor. Andrea'nın arkadaşlarının sorularına ustaca kurduğum birkaç cevap verip beni tanıma meraklarını giderdikten, kendimi onların tanıyabileceği bir kalıba soktuktan sonra aralarından silinmiş olmamın huzuruna kavuştum. Önceden ne söyleyeceğimi bilip konuşmak garip geliyor. Bildiğim fıkrayı, iklim kriziyle ilgili düşüncelerimi, nerede doğup büyüdüğümü sofradan sofraya taşıma abesliğinin farkındayım.

Bu kendi kabuğuma çekilmek demekse söz Emily Dickinson'da:

Ne sıkıcı şey birisi olmak!
Göz önünde, kurbağa gibi,
Adını söylemek, gün boyunca...

İspanyol Merdivenleri yakınlarında, Pasolini, Ginzburg, Fellini gibi sanatçıların eski uğrak yeri Osteria Margutta'dayız.

Sofrada sohbet akıyor. Neşeli insanlar. Hepsi Andrea'nın eski arkadaşları. Birbirlerine takılmadan edemiyorlar.

Franco, psikiyatrist:

"Andrea sana ev sahipliği yapmamızı istedi. Sofrada yol yapacağız, sana rehberlerin bilmediği, İtalya'nın garip yerlerini tanıtacağız. Önce kafayı kıralım."

Parmak kalınlığında ot sarmışlar, iki taraftan dolaşıyor. İçkimiz köpüklü şarap.

"İlk durağımız Napoli, Lombroso Kriminal Antropoloji Müzesi. Raflarda kafatasları."

Chimo, Rai kanalında spor programları yönetmeni:

"Psikiyatristlerin beyinleri de müzelik olmalı! İntihar rekoru sizde."

"Sakin ol, Lombroso senin gibi beyinsizlerle ilgilenmemiş."

Chimo ortaparmağını havaya dikti.

"İngilizler esir aldıklarının yay germek için kullandıkları ortaparmaklarını keser, kendi parmaklarını da uzaktan düşmana sallarlarmış."

Paolo kriminolog, uzmanlık alanı pedofiller:

"Hey Chimo, Galilei'nin ortaparmağının Floransa'da adını taşıyan müzede olduğunu biliyor muydun? Kavanozda havaya dikili parmağının Vatikan'a meydan okuduğunu söylüyorlar."

Franco:

"Lombroso beyindeki tümseklerle kişiliğimizi açıklamış. Kim nemfoman, kim kleptoman, kim hangi suçu işlemeye meyilli.... Freud'dan önce Lombroso'nun frenolojisi moda."

"Psikiyatristler teşhis manyağı," dedi Chimo.

Andrea:

"Chimo, bilime çıkıntılık yapma."

Franco:

"Haklı. Bizimki kadar yanılabilen başka meslek var mı?"

"Yani?"

"Amerika'da psikiyatristler sesler işitiyoruz, diye yaptıkları deneyde, yatırıldıkları hastanelerden çıkamamışlar."

"Nasıl?"

"İlk şikâyetlerinden sonra normal davranmalarına rağmen aylar boyu ilaca boğmuşlar, ta ki dışarıda meslektaşları deneyi açıklayıp onların serbest bırakılmasını sağlayana kadar."

İki cigaralık aynı anda.

İtalyanlar yavaş içiyor, yemeğin tadını çıkarıyor.

Pasta carbonara'dan sonra Fiorentina bifteği yiyoruz.

Slow food'un İtalyan kurucusu Carlo Petrini, "İnsanları anlamıyorum," der. "Pahalı don alıp yemeğin ucuzuna kaçarlar."

İki şişe Moët & Chandon ısmarladım.

Francesca bana kadehini kaldırdı:

"İstanbul bahçelerine."

"Anlamadım."

"Roma'nın kuzeyinde, Parco dei Mostri'deyiz."

"İstanbul'la alakası?"

"Avrupa'da 17. yüzyılda bahçe mi yapacaksın, örnek Sinan'ın bahçeleri. Ne Fransızların sokak yosması makyajlı peyzajları ne de İngilizlerin insan eli değmemiş yalanında serbest görünümlü parkları. Osmanlı'nın bahçe şiirselliği, doğa-insan uyumunda, bitki, çiçek, su üçlüsüne fısıltıyla hitabı."

"Emin misin? İstanbul'a hiç gittin mi?"

"Hapisteki Kürt gazeteciler dayanışması için oradaydım."

"Parco dei Mostri'nin mimarı Ligorio. Roma'da bina yüzlerine resim yapmakla ünlü. İşi Polidoro da Caravaggio'dan devralmış. Bak, sana bir Caravaggio daha."

"Hemşerisi," dedim.

"Onu da araştırıyor musun?"

"İkisi de Caravaggio'lu. Sonları kötü. Polidoro'yu Sicilya'dan Roma'ya dönerken yolda eşkıya soyup öldürmüş, katilini yakalamışlar. Caravaggio'nun sonu belli değil."

Chimo:

"Asıl bahçe Müslümanların cenneti. Huriler, gılganlar.... Onlar cennet, biz cehennem düşkünüyüz."

Francesca:

"Paolo da cennete itfaiyeci kılığında dalmış."

Chimo:

"Paolo, bırak da seni ben anlatayım. Askerliğimizi Roma'da itfaiyeci olarak yaparken kahvede onu bir kız tavlamıştı. İtfaiyeden çıkar çıkmaz geceleri evinde. Askerliğin bittiği gün üniformasından kurtuldu, gene kızın kapısında. Açan yok, kapının önünde polis arabası. Ertesi gün, bir sonraki gün, kapı duvar. Milano'ya

dönecek. Sonra öğrendik. Kızın adı çıkmış. Merakı üniformalı erkekler."

İyi kafayla şampanyaya devam.

Kadeh kaldırayım derken şişeyi devirince bana döndüler. Otla şarap gitmiyor.

Francesca:

"Michele, sen nereyi anlatacaktın?"

"Museo delle Anime del Purgatorio, Araf'taki Ruhlar Müzesi, Lepanto durağına yakın."

Bana baktı:

"Lepanto, Türkleri denize döktüğümüz yer."

"Türkleri boş ver," dedi Chimo. "Ganimetler yerine keşiflerle ilgilenselerdi Kolomb yeni dünyaya haçlı yelkenleriyle değil Osmanlı sancağıyla gidecek, dünya İngilizce yerine Türkçe konuşacak, ayda Amerikan değil Türk bayrağı dalgalanacaktı."

Kafayı kırmak buna derler.

"Kırkpınar cazgırı gibi konuştun," dedim, "açılış konuşmasındaki sunucu Türkler olmasa tarih olmazdı, demişti."

Michele:

"Müzede parmak izleri olan masa örtülerinde, çarşaflarda, mektuplarda, İncil'in sayfalarında. 'Arafta takılı kaldım, benim için dua et ki cennete gidebileyim,' diyorlar."

"Belki Caravaggio da araftadır," dedim.

"Dante edebiyatı kötüye kullananlardan. Eline düşseydi sevmedikleri gibi onu da cehenneme atardı."

"O kadar da değil Francesca," dedim. "Dante'nin yazdıklarını, cehenneme yolladıkları bile keyifle okur. New York'u mekân edinmiş Nobel'li bir yazarla tanışmıştım. Kötülük beklediklerine günlük tuttuğunu duyurur, sevmediklerini romanlarına koyup aşağılardı."

Francesca:

"Onlara boş ver, Dante'nin sesiyle kim yarışabilir? 'Cehennem'in ilk iki satırı yeter: *Nel mezzo del cammin di nostra vita / Mi ritrovai per una selva oscura.*"

"Dante ile Shakespeare, ikisine eklenecek bir üçüncüsü yok,' der Eliot."

"Mr. Eliot *Leylâ ile Mecnun*'u okumuş mudur acaba?" dedim.

Sofrada hareket. Kalkılıyor.

Michele:

"Marş marş!"

Chimo gitara sarıldı, hepimiz Fransızları aşka getiren milli marşları "La Marseillaise"le dans ediyoruz:

Gel gir kolumuza kutsal vatan sevgisi
Götür bizi intikam almaya
İleri kardeşler
Vatan için ileri
Sıklaştırın safları,
Silahları kapın
Yürüyün yürüyün ki
Alçakların kanlarıyla
Toprağımız sulansın

XIII.

Gökten Su Döken İsa

Francesca'yla Vatikan'ı rezil edeceğiz. Bir dakikalık eylemden para kazanmak da var.

Bana Beguine rahibelerini anlattı. Erkek otoritesinden bağımsız ilk feminist hareket. Hem dindarlar hem de dinde kurumsallığa karşılar. Avrupa'nın ilk hemşireleri. Öncülerinden Marguerite Porete, Paris'te kazıkta yakılmış.

Erkekler dönüp dönüp Francesca'ya bakıyor.

Güzelliğinden çok kıyafetine. Üstünde Beguine'lerin beyaz başörtüsü, siyah cübbesi ve siyah mini etek.

"Fotoğrafımı çekmeye hazır ol," dedi.

Dünyanın en büyük tapınağı, papanın dua karargâhı. Aziz Petrus Bazilikası'ndayız. Otuz metrelik sütunların önünde sivrisinek gibi duran iki görevli, altmış bin kişilik bazilikanın girişinde etek boyu kontrolünde. Francesca'nın üstüne yürüyüp avlarına odaklanırken fotoğraflarını çektim. Yerde kolunu kaldırmış, vurmayın diye yalvaran Francesca. Rolünü iyi oynadı, kuyrukta bekleyenlerden alkış koptu, görevliler yuhalandı.

Heyecandan yanlış düğmeye basmışım. *New York Times*'a satacaktık.

"Kuyrukta bekleyenler bir de papanın hamamında neler olduğunu bilseler," dedi.

"Raphael'in pornosu."

"Bravo. Duvarına erotik çizgi roman yapmış. Çıplak su perileri ve keçi boynuzlu, keçi kuyruklu çükleri havada erkekler. Kimseye göstermiyorlar."

"Padişahların yaptırdığı erotik minyatür koleksiyonu da Topkapı'da gizleniyormuş," dedim.

Oyunumuzdan mutlu, otumuzla huzurlu, sabah muziplik siftahımızdan sonra asıl buluşma nedenimiz Caravaggio. Ressamın Roma'da hayatı inişli çıkışlı.

Burada doruk noktası, Meryem'in annesini onurlandırmak için istenen "Hacıların Meryem'i" resminin bazilikaya asılmış olması. Başrolde çıplak, çükü kalkık, sünnetsiz İsa'yla elbisesinden göğüsleri taşan Meryem rolünde şehrin namlı yosması, Lena Antognetti. Karanlık bir köşede Meryem'in kocakarı gibi duran, derisi buruşuk annesi. Siparişin konusu, ilk günahı simgeleyen yılanın kafasının ezilmesi. Katoliklerle Protestanlar yılanı kim ezdi kavgasında; Katolikler Meryem, Protestanlar İsa, diyor. Caravaggio'nun ikisine de selam çaktığı kompozisyonunda İsa Meryem'in ayağına, Meryem de yılana basar.

Resim Roma'da olay. Bazilikaya gelen gelene. Bir hafta sonra indirilir.

Resmin gittiği yer?

Kardinal Scipione Borghese'nin özel koleksiyonu! Scipione, Papa V. Pavlus'un yeğeni sıfatıyla Vatikan'ın sadrazamı konumunda devlet işlerinden sorumlu.

Francesca'yla bir tapınaktan diğerine Caravaggio turundayım.

Santa Maria del Popolo Kilisesi'ndeyiz.

Romalı lejyoner Saul, Hıristiyanlara zulmetmekte. İsa göklerden ışık çakar, Saul atından düşer, kendine geldiğinde Tarsuslu Pavlus olmuştur. Peygamberinin sözcülüğüne soyunur, "Yahudilerden farklılaştık, herkes bize katılabilir, İsa gibi sünnetli olmanıza gerek yok," der, Anadolu'yu Hıristiyanlıkla tanıştırır. Tabloda ne İncil'de yazdığı gibi gökyüzünden ilahi ışığını yollayan İsa ne de çağrısına duyarlı yeni mürit. Gözlerimizse tablonun ortasında, sanat tarihinin en koca götlü atında.

Thom Gunn da burada ata bakmış.

Şiir, Efe Murad'ın çevirisi.

Güneşin, yaklaşık bir saat kadar,
Şu nişin bir duvarındaki
Roma Okulu'ndan Caravaggio'nun resmini,
Dolaylı görünür kıldığı o uygun ânı beklerken

Görüyorum şimdi resimdeki gölgenin hakiki bir gölgeyle
Dolup taştığını, tüm şekilleri yutarak,
Ama belli belirsiz atın kalçası ve çeşitli uzuvları,
Öznesi kuşkuya düşene dek.

Caravaggio'nun atı kıçını yan tablodaki Carracci'nin Meryem'ine dönmüş. Vatikan'ın dalkavuk ressamına haddini bildirmek istemiş. Yüzyıllar sonra da atı İspanya'da Franco faşizmine bok atar. Picasso "Guernica" için Salvador Dalí'ye buradaki at resmini Caravaggio'ya borçlu olduğunu söylemiş.

Aziz Pavlus'un diğer yanındaki resminde de çarmıha tepetaklak dikilmiş Aziz Petrus hayatı kaymış zavallı bir adam. Çarmıha İsa gibi dik dikilmek haddim değil, demiş, başüstü çakmışlar. İnfazcılar, Lucia'nın mezarcıları gibi azizin şehitliğine kayıtsız, işlerine koyulmuş erkekler. Birinin sarı pantolonlu götü Aziz Petrus'un gövdesi büyüklüğünde. Resmi ayrıntılarıyla yazan sanat tarihçileri Caravaggio'nun burnumuza dayatırcasına koyduğu götü teğet geçer. Resim, kulamparalara otuzbir daveti.

Francesca'yla kaç saattir beraberiz. Güzel, zeki, çekici. Kiraladığımız bisikletlerle Roma'da bir kiliseden diğerine. Her pedal çevirdiğinde bacaklar fora, kornalar, ıslıklar.

"Kolayını buldum," dedi. "Demin birisi yanaşıp bana laf attığında görmüşsündür. 'Nikâhta keramet vardır,' deyince adamı şaşırttım, ardından istavroz çıkardım, 'Yumurtada kıl bitmez,' deyip üstüne bir de kahkaha atınca kaçtı. Erkekleri bir evlilik korkutur, bir de kadının deli çıkması."

"Atasözü tersini söyler," dedim. "Gökyüzünde düğün var deseler kadınlar merdiven kurmaya kalkar."

Sant'Agostino Kilisesi'ndeyiz.

Caravaggio, Annibale Carracci'yle atışmasını "Hacıların Meryem'i" resminde de sürdürmüş. Carracci, Meryem'i kucağında İsa'yla, evlerinin damında tüm kutsallıklarıyla gösterir. Melekler kanatlarını çırpıp havalandırdıkları evi Kudüs'ten İtalya'ya uçururken, İsa bebek de bulutların arasından çişini yaparcasına yeryüzünde müritlerine su dökerek onları takdis ediyordur. Caravaggio, Meryem'le melekleri nakliyatçılıktan azat etmiş. Galilei,

Mozart, Descartes ve Cervantes'in bu ücra köyde görmeye geleceği Caravaggio'nun eseri Roma'da gene skandal. Kirli ayakları yüzümüze değercesine yerleştirdiği yoksul köylüleri evinin kapısında bebeğiyle karşılayan çıplak ayaklı, göğsü hafif açık Meryem'in sıradanlığı tepki çeker. Sıradan olmayansa inatla kullanmaya devam ettiği modeli, kimi kardinallerin yosmalığına hiç de yabancı olmadıkları Lena. "Biz onun kim olduğunu biliriz," diye hesap sorsalar kendilerini ele vereceklerini düşünmüş olmalı. Zaten resmin siparişini verenlerle sigortasını yaptırmış. İki köylünün modeli, Vatikan'ın güçlü ailelerinden Markiz Cavaletti ve annesi.

Yazarken kısa ara.

Nerede kötülük varsa orada Türkler.

Caravaggio'nun resminde meleklerin Meryem'in evini Kudüs'ten apar topar İtalya'ya taşımasından Türkler sorumlu. Bizans İmparatoriçesi Helena, Filistin'e hacca gittiğinde, "Kutsal aile burada yaşadı," diye gösterilen yere yaptırdığı ev zamanla ibadethane olmuş. Selçuklu Kudüs'e dayanınca melekler evi İtalya'da Loreto'ya kaçırmış. Bugün burası, mafyanın kilise ve hediyelik eşya dükkânlarında siparişlerini üstlendiği Vatikan hac sanayisinin başlıca adreslerinden.

Francesca'yla güzel kaynaştık.

Şimdi de San Luigi dei Francesi Kilisesi'ndeyiz. Caravaggio'nun Roma'da ilk dini resimlerinin asıldığı yer. Üçü yan yana Aziz Matta'nın İsa tarafından çağırılışını, "İncil'i yazmasını" ve Afrika'da şehit edilmesini gösteren üç tablo. Üçü de dini gelenekleri çiğnemiş. Başka ressamların kutsallıkla süslediği "Aziz Matta'ya Çağrı"da bezirgânlarıyla para sayan Matta'ya, "Sen de bize katıl," diye işaret ederken gölgede güçbela seçilen İsa'sını resmettiği yer, kendisinin de arada sırada gittiği Roma'nın sıradan bir meyhanesi, Taverna di Turco. İkinci resminde, baldırı çıplak Aziz Matta elinde güçbela tuttuğu tüyle İncil'i yazmaya koyulmuş, melek elinden tutup yazmasını yönlendiriyor. Kilise azize hakaret dediği resmi reddedince yenisini yapmış. Üçüncü resmi, Aziz Matta'nın katledilişinde, gene kurallara uymamış. Gökten ilahi gücün uzatması gereken palmiye yaprağı bu resminde de yok. Matta, "Aman bana kıymayın," aczinde yerde kıvranırken başroldeki kişi, antik Yunan

kahramanlarını andıran çıplak gövdesiyle kellesini uçuracak katili. Resimler dini konuları işliyor, evet, ama Caravaggio dini masalları gene tersyüz etmiş. *Historia sacra*, kutsal tarihin ressamı, diye tanıtılmak istense de hepsini saydım, on bir İsa resminden sekizi halesiz. Diğer ikisinde, "Aziz Matta'ya Çağrı" ve "İsa'nın Kırbaçlanması"ndaysa haleler o kadar silik ki neredeyse seçilemez.

Son kiliseden de çıktık, bir şeyler atıştırıp akşama arkadaşının film setine gideceğiz.

"Dikkatimi ne çekti biliyor musun?" dedi. Hangi müzeye gidersen git Rönesans tablolarında gülen kimse göremezsin."

"Günah mı?"

"Batı uygarlığını anlamak istiyorsan şekerin tarihini bilmelisin."

"Araplardan değil mi?"

"Evet, Haçlıların Müslümanlardan arıtmayı öğrenmesiyle şeker Avrupa'ya yayılmış."

"Gülmekle ilgisi?"

"Pahalı ya, zenginler şeker düşkünü. Portrelerinde çürümüş, dökülmüş dişleri görünmesin diye ağızlarını açmazlar, gülmek ayıptır, hafifmeşrepliktir, diye tavır yaparlar. Portrelerinde asil kadınların ellerinde ağızlarını örten yelpazeleri, yapışık dudakları, yandan bakmaları bundan. Dişçiliğimi şekere borçluyum."

"Sen güzel gülüyorsun," dedim.

Arkadaşına gitmeden görmek istediğim bir yer daha var.

XIV.

Tenis Kortunda Düello

Caravaggio'ya katil diyenlerle hesaplaşacağım.

Yolum, düelloya tutuştuğu yer.

Önce Caravaggio'nun sokaklarında dolandım. Hamisi Kardinal del Monte'nin *palazzo*'su İtalyan senato binası olmuş. Scipione'nin gasp ettiği resimleri cinayetleriyle ünlü ailesinin adını taşıyan Borghese Galerisi'nde. Caravaggio'yu onu katil diye yargılayanların verdiği adrese gidiyorum.

Kavgacıymış!

Rakibini şiirle küçük düşürmüş, garsonun suratına enginar fırlatmış, bekçiye hakaret mi etmiş! Teşhis, sabıkalı psikopat.

Düello yargılanır mı?

Aradığım yeri buldum.

Benzin istasyonu olmuş.

Yer Roma. 28 Mayıs 1606.

Via della Pallacorda'da tenis kortu.

Takımlar hazır. Dörderden sekiz kişi. Taraflar Caravaggio'nun arkadaşlarıyla Ranuccio Tomassoni kardeşler ve yakınları. Günün gazete türü *avviso*'lardan birine göre top nereye düştü tartışmasıyla başlayan kavga, raketleri birbirlerinin kafalarına vurmalarıyla sürmüş. Başka bir *avviso*, "*Per certa differenza di gioco di palla a corda*," oyunla ilgili tartışma yüzünden çıktı, der. Düelloda on iki kişi olduğunu, her birinin rakibine kılıç salladığını, yaralıları, ölüleri gani gani anlatanlar var. Ranuccio'nun eşcinsellikle itham ettiği Caravaggio'nun öldüğünü de yazan var, yaralanıp kaybolduğunu da. Van Mander, "Caravaggio belinde kılıcı, arkasında uşağı, bela peşinde bir tenis kortundan diğerine dolanırdı," yazmış. Castiglione'yse *Il cortigiano* adındaki nezaket kitabının elden düşmediği günlerde, "Düello itibar getirir," der. Yedeklerin işi, rakipler

yeteri kadar horozlandıktan sonra onları kavgaya tutuşmadan ayırmak.

17. yüzyıl İtalyası'nda racon arkadan konuşmak değil, yüz yüze gelmek. Avrupa'ya yayılan düello geleneği, pusucu Türkleri pas geçip Rusya'ya varmış. Puşkin, yirmi yedi kez düelloya tutuşmuş, *Yevgeni Onegin* şiir-romanında edebiyatı düelloyla zenginleştirmiş. Caravaggio döneminde Tasso'nun Osmanlı tehdidi karşısında yazdığı "La Gerusalemme Liberata", *Kudüs Kurtarıldı*'sında Tancredi'yle Clorinda'nın düellosu için Monteverdi'nin müziği bile var.

Erkeklerin çoğu zaman kadınlar üstünden tutuştuğu onur kavgalarında rakibini öldürmek değil, hadım etmek esas. Günün deyimiyle taşaklarından kıyma yapmak. Fahişelerin kavgaları başka. Birbirlerini müşterilerinden etsinler diye rakiplerinin yüzlerinde *sfregio* dedikleri, üstdudaktan yanağa doğru bıçak yarası açıyorlar.

Düello, bugün seyrettiğimiz kılıç şakırtılı filmlerin tersine kısa sürüyor. Öldüresiye çatışmalar ayıp. Yaraların tarifesi var. Eli sakatlamak 100, dişini kaybetme 50, taşak yarası 200, hadım etmek 500 lira. Onuru korumamak ayıp. Racon düelloya değil, düellodan kaçanlara karşı. Vatikan asillerin düellolarına göz yumuyor. Yoksa yasak; subaylar meraklı olduklarından orduda birlikteliği bozabilir.

Caravaggio'nun, Kardinal del Monte'nin sarayında kaldığından kılıç kuşanma hakkı var. Düellosu uzun sürmez, sonuç vahim.

Ranuccio'nun mahallesinden Caravaggio'nun geçtiği haberinin yayılması ortalığı karıştırır. Taraflar toplanır, düello başlar. Caravaggio'nun kılıcı rakibinin taşağı yerine kasığından birkaç santim öteye, atardamarına saplanır. Otopsi raporlarına göre hızla kan kaybeden Ranuccio ölür. Kardeşi, Caravaggio'yu kafasından yaralar, iş çığırından çıkar. Tanıklar kavgaya karışır, yaralananlar, hapishaneye götürülenler olur, kalanlar dağılır.

Düellonun nedenleri dedikodular ormanında.

Ranuccio'ya, karısı Lavinia'nın Caravaggio'yla ilişkisinden *a becco fotuta*, çifte boynuzlu lakabı takılmış. Kadının zaten sağlam kumaş olmadığı lafı dolaşıyor. Kocasının düelloda ölümünden hemen sonra, "Kızım Felicita'ya bakmak için çok gencim," diye onu

evlatlık verip başkasıyla evlenmiş olduğundan ortalığı o karıştırmıştır, diyorlar.

Ranuccio, Caravaggio'ya zaten takmış. Fillide Melandroni, Roma'nın önde gelen yosmalarından; Caravaggio'nun da sevgililerinden, ayrıca modeli. Meryem, Aziz Caterina, Yudit resimlerinde başrolde. Ranuccio'ysa onu kardinal, aristokrat ve bankerlere buluşturan pezevengi. Düello çağrısı Caravaggio'dan değil, onuru sallantıda olan Ranuccio'dan.

Caravaggio'nun Ranuccio'yu öldürdükten sonra kaçması Romalı koleksiyonerleri için kötü haber. Resimlerini alamayacak, ellerindekiyle yetinecekler. Kardinal Scipione'yse kaçmasına göz yummuş. Yaralandıktan sonra Caravaggio'yu sığındığı Vincenzo Giustiniani'nin *palazzo*'sunda yakalattırabilecekken şehirden uzaklaşmasına zaman tanımak için hâkim Angelo Turchi'nin olayla ilgili soruşturmasını bir ay geciktirmiş.

Şöhretin doruk noktasında ressamın artık dönebilmesi, hem resimlerine hem de kendisine de göz koyduğu söylenen, eşcinselliği ayyuka çıkmış Scipione'ye bakıyor. Her şey onun aracılığıyla, Caravaggio'nun da eskiden portresini yaptığı papadan alacağı affa bağlı, af çıkmış gibi yapmışlar.

Scipione boş durmaz.

Bugün Roma'da *palazzo*'sunda sergilenen Caravaggio'nun resimlerini ele geçirmek için yapmadığı kalmaz, ölümüne kadar peşini bırakmaz. Adamları, Caravaggio ilk Roma'dayken birlikte çalıştığı Cavaliere d'Arpino'nun atölyesini vergi borcu var diye basar, gasp ettiklerini kardinalin *palazzo*'suna götürür. Aralarında Caravaggio'nun "Bacchus" ve "Meyve Sepeti Tutan Çocuk" resimleri. "Davut Golyat'ın Kafasıyla", "Aziz Hieronymus Yazarken" ve "Vaftizci Yahya" resimlerini de yolunu bulup zamanla ele geçirir.

Caravaggio'ya arka çıkacak, akıbetini araştıracak ailesi olmamış. Del Monte'nin *palazzo*'sunda kalırken ziyaretine gelen papaz bir ağabeyi var. Caravaggio, başına gelebileceklerin hassasiyetinde onu korumak için tanımıyorum, demiş. Sanat tarihçileri ilgisiz. Scipione'nin Caravaggio'yu sahiplenme hırsıysa ürkütücü. Arkasında engizisyonun gücü var. Roma'dan ayrılışıyla Scipione ile Caravaggio'nun birbirlerini kollamakla geçirecekleri günler başlar.

Düellodan sonra sürgün cezaları alan herkes papanın affıyla Roma'ya dönebilirken Caravaggio'ya izin verilmemesini şaşırtıcı bulan tek ben miyim? Neden izin çıkmadığını araştırmayanlar sanat tarihinin belki de en büyük cinayetine giden süreci karanlıkta bırakmış. Madem Caravaggio'yla yola çıktım, sorumsuzluklarını yanlarına bırakamam. Ressamın ölümü kara kutu.

Korktuğu, peşinde birileri olduğu kesin. Ama kim?

Papa V. Pavlus'un çıkardığı söylenen *bando capitale*'nin Vatikan arşivlerinde kaydına tek atıf yok! Herhangi bir hakaret davasının mahkeme kayıtlarını bulabilenler bunu atlayarak yüzyıllardır sorgulanmayan masalın anlatıcıları olmuşlar. Üstelik ölüm fermanı olsaydı da Roma'dan gittiği Napoli toprakları İspanya'nın hükmünde olduğundan geçerli değil. Ya kaydı olmayan ölüm fermanının Caravaggio öldükten birkaç gün sonra çıkan afla kaldırılmasına ne demeli! Hesap soracakların yolunu kesmek için taşları iyi döşemişler, af çıkmış gibi yapmışlar.

Scipione'nin derdi Caravaggio'nun resimleri. Kaçmasına göz yumarken, başkalarının ondan resim isteme cesareti olmayacağı hesabıysa çarşıdan döner. Roma'dan sonra Napoli'de de aranan ressam olması, iyi kazanması, şöhretine şöhret katması, Scipione Borghese'yi kıskandırır, kızdırır, peşine düşüp resimlerini alabilmenin yollarını bulması için azdırır. Geri dönmesini sağlamak için gittiği yerlerde nasıl korkutacağını planlar. Caravaggio'ysa resim yapmadan duramıyor. Napoli'ye kaçarken bile Colonna'ların Palestrina ve Zagarola'da kalelerinde kalırken herkesi şaşırtan, İsa'yı sakalsız yaptığı "Emmaus'ta Yemek" resmini, sonra da "Davut Golyat'ın Kafasıyla"yı yapmış. "Emmaus"u banker Ottavio Costa'ya satarken "Davut"u, para almadan özel olarak Scipione'ye yollamış. Aralarında kim bilir neler dönüyor?

Şimdi bunları Haçlı Seferleri'nde Konstantinopolis fatihi Dandolo'dan adını alan kahvede yazarken, Caravaggio uzmanlarının neden Scipione'nin peşine düşmediklerine şaşıyorum. Kim bilir daha ne uydurmasyon filmler yapacak, kitaplar yazacaklar.

XV.

We Had a Gay Time!

Dandolo'da notlarımı yazarken bir soru. Kahvelere gidemediğimiz için mi özgürlüğün ne olduğunu unuttuk? İnsanın kendiliğinden gittiği ilk buluşma yeriydi. Özgürce gündemsiz sohbet edip her şeyin konuşulabileceği bir mekân. İlk burada kamuoyu oluştu. Tehlike hemen anlaşıldı. Dünyanın ilk kahvesi, İstanbul'daki Kiva Han, Padişahın korktuğundan da kapatılan ilk kahve. Kahveler doğaçlama caz yaparcasına düşüncelerin fışkırdığı yerlerdi. Fransız Devrimi'nin Paris'te Café Procope'da kelimelerini bulması tesadüf değil. Yazarın, sesinin sivrisinek vızıltısına dönüştüğü dünyamızda artık kahvede yeri yok. Benim kahve keyfim vakit nakittir lafına isyanımda. Boş oturup öylesine yazıyorum. Francesca'yla sonra buluşacağız. Akşam film setinde arkadaşı bizi bekliyor.

Francesca Zoom'dan katıldığı dişçilik tarihi kongresinden sonra Dandolo'ya geldi.

"Caravaggio döneminde senin işler nasılmış?"

"Fransız bir yazar var," dedi Francesca. "Madame de Sévigné. Caravaggio'nun çağdaşı sayılır. Kızına, ağzını sabah akşam taze üreyle çalkalamasını, böylelikle diş ağrısı ve çürüklerden korunabileceğini yazmış. Roma İmparatorluğu'ndan kalma bin yıllık âdet. Çişte amonyak var."

"Berber dişçilik de yaparmış."

"Koltuk, su çanağı, sabun, cerrahi müdahalede kullanılan ustura onlarda."

Tam da Dandolo'nun karşısında berber dükkânı. Kapısındaki kırmızı-beyaz boyalı simgesi, Ortaçağ'a gönderme. Tedaviden sonra kana bulanmış beyaz sargı bezini berber reklam olsun diye dükkânın önündeki direğe asarmış.

Piramide mahallesindeyiz.

Via Ostiense, 58 Numara. Altı katlı, 19. yüzyıldan kalma, Roma'nın ilk apartman binalarından. Francesca'nın arkadaşı teras katında. Binayı film için kiralamışlar.

"Arkadaşım kilisenin aforoz ettiği eşcinsel papazlar dizisi yapıyor. Oyuncu, ışıkçı, hepsi burada kalıyor."

Kapıyı Lara açtı. Tabii o değil. Lara İsrail'de. Gene de o sandım. Kapıda ikizi dediğim, Tavola'da beni ahtapotla tanıştıran Sylvia. Durakaldık. "Sen!" derken sürprizin coşkusuyla kucaklaştık. Francesca'nın şaşkın bakışlarını, "Sonra anlatırım," diye geçiştiren Sylvia bizi terasa çıkardı.

"İşte Roma!" dedi.

Akşam ışığında Roma.

Dişi kurdun emzirdiği Romulus ve Remus'un Roması; Zeus'un kızı, bilgeliğin tanrıçası Athena'nın Atinası da varken destan mahrumu İstanbul. Yazarını bulamadı, belki bir gün şiirini bulur.

Sylvia, Beatrice Cenci filmi için Suudi parası ayarlamış:

"Suudi prensi reklam ustası. Dikkati şeriat düzenlerinden Vatikan'ın kadın düşmanlığına yönlendirecek. Senaryoyu yazmamı bekliyorlar. Lara gidince seni nasıl arayacağımı bilemedim." Elimden tuttu: "Kahve borcun aklımda."

Francesca koluma girdi:

"Tanıştıracaklarım var."

Koca maun masada peynir, soğuk et, meze ve meyveler. Ot dumanı sis gibi çökmüş. Neşeli papazlarla uçuşa geçmem uzun sürmedi. Az sonra Francesca'yla aramıza katılan Sylvia'yla dünya güzelleşti, üstüne de votkalar. Marco'yla tanıştırdılar. İç tasarımcı, erkek arkadaşı kardinallerin terzisi. Her gün Vatikan'dalar. Marco bizi güldürerek Vatikan dedikodularını canlandırıyor. Raphael'in hamamında kimler yıkanıyor, kardinaller maaşlarını nasıl harcıyor, en son kimler birbirlerine yakın olmak için papalıktaki dairelerinin yerini değiştirdi?

"Haydi votkacılar, *salute*," dedi Sylvia, "Kilisede gay dedikodusunun tekmili dizimizde."

Marco:

"Fellini'ye borçluyuz, ondan önce sıkı mıydı Vatikan'la dalga geçmek? Woody Allen da Yahudilerin putlarını çoktan kırdı.

Kabızlık Müslümanlarda. İslamofobi, diye tutturmuşlar, oysa en çok Müslüman Müslümanı kırıyor."

Papazlar Elton John'ın "Cold Heart" şarkısını söylüyor.

El çırpılıyor. Kadehler tokuşturuluyor.

Ben?

Marco'ya takılıyorum:

"Sırça köşkünden taş atma Marco! Müslümanlara sataşacağına kendinize çekidüzen verin. Eşcinsellerle dalga geçmek kimin haddine? Ânında sosyal linç."

Yanıma geldi, elimi okşadı.

"Yahu Marco, eskiden *We had a gay time*, derdik, kelimeyi gasp ettiniz. Eşcinsel demek ayıp mı? Yetmedi, cinsel kimliklerinizle alfabe diziyorsunuz. LBGT'ye Q eklediniz. Q'dan sonra ne gelecek?"

"Geride kalmışsın ahbap, artık biz LBGTQIA olduk, sen de gel."

Kafam kıyak, kafalarımız kıyak.

Terastan bakınca ay ışığında Roma okşanıyor.

Vatikan bir yanda,
Uzakta kim bilir hangi bazilika,
Karşı binada
Işıklı, ışıksız,
Açık, kapalı
Pencereler, bana bakan gözler
Bir kadın saçını tarıyor,
İki kat aşağıda
Hayır, yan binada
Ay ışığında kadın çığlığı.
Tabak, yoksa bardak mıydı fırlatılan?
İki pencerede
İki kadın
İkisi de çamaşır asıyor
Roma'da gece yarısı
Bir tabak daha kırıldı
Sessiz geceye
Damdan dama yayıldı
Karıkoca kavgası
Sustu çamaşır ipinin

Paslanmış makarası,
Saçını tarayan kadın
Aya yükseltti bakışını,
Sarılınca erkeğin kolları
Pencere, perde, ışık kapandı.
Yanımdaki kim?
Kim kime sarıldı?
Çişim var.
Tuvalet nerede?
Kim götürdü?
İşeyemiyorum.
Taksi.
Hastane.
Sabah Andrea'nın evinde uyandım.
Bacağımda çiş torbası.

XVI.

Caravaggio Turizmi

Akşamdan kalanlara tavsiye, sabah bir iki kadeh atmak. Alkolün birden kandan çekilmesinin semptomlarını hafifletiyor.

Torbayı sonra boşalttım. Sonda takmışlar. Çüküme zorunlu istirahat. Ucundan çıkan ince plastik tüple Andrea dalga geçti. İdrar yollarının açılması dört beş gün sürecek, alkol prostatı şişirmiş. Doktorlar, bu genç yaşta olmaz, dediler. Tüpün çıkarılması Ortigia'ya dönüşümü bekleyecek. Deliğin ucundan geçirilirken çektiğim acı bir yana, takılmasını gözümün önüne getirmek istemiyorum. Günün iyi haberi Caravaggio adlı attan. Ortak bahiste 12 bin sterlin kazandırdı. Kaç zamandır izliyordum. İngiltere'de iki yaşlılar yarışında on ikiye bir verdi. Günün sürpriz haberiyse Andrea'dan. Araba kiralayıp Porto Ercole'ye, Caravaggio'nun öldüğünün söylendiği sahil kasabasına gidecektim. Roma'dan iki saat. Mimar arkadaşının orada işi varmış. Çinlilere beş bin kişilik tatil köyü kuracak.

Lazzero'yla yola çıktık. Hava güzel, yol berbat. *Autostrada* dökülüyor.

"Karayolları ihaleleri mafyanın elinde, iş çıksın diye kötü yapıyorlar."

Yolda fazla konuşmadık.

"İtalyanlara düşkünler. Çin'de de birkaç köy kurdum. Mimarisi, mermeri, marangozu, mutfak musluğuna kadar malzemesi, hatta köyün lokantası, gazinoları, şarkıcıları bizden. Kendini İtalya'da sanabilirsin."

Avukatı, doktoru anlıyorum. Katili mahkemede savunur, hastanede tedavisini yaparsın. Ama mimarlar? Uçuk projeleriyle doğayı, şehirlerimizi katletmek için varlar. Çoğu sanatçıyım diye geçinip düzene çalışan ahlaksızlar ordusu.

"Yeni zenginler ifrattan hoşlanıyor. Mezopotamya kralları gibi kapılarına aslan heykelleri koyanlar var. Hele Rus oligarkları. Kot pantolonlu Amerikalı zenginlerin tersine, komünizm şerbetli eski diktatörlüklerden gelme gösteriş düşkünleri."

Torbamı boşaltmak için benzincide durduğumuzda otostopçu kız. Elinde "Porto Ercole" yazısı. Lazzero, "İşte bir manyak daha," deyince başında duvağı, üstünde beyaz gelinliği olduğunu fark ettim.

"Pippa'cı olmalı. Elinde güvercini eksik. Kıyafetleriyle dikkat çeken barış havarileri. Gelsin bakalım, güzel bir şeye benziyor, dalgamızı geçeriz." Lazzero'ya "Pippa kim?" diye soramadan kız binsin diye arka kapıyı açtı. Porto Ercole'ye yarım saatimiz var. Solumuz deniz. Birkaç balıkçı teknesi, Palermo vapuru.

"Porto Ercole'de mitinginiz mi var?"

"Dur hele," dedi kız. "Kim olduğumu bildiğine göre, sen kimsin?"

"Mimarım, arkadaşım Caravaggio peşinde."

Bana baktı:

"Onun için gelenler çok. Gazeteci misin?"

"Hayır."

"Sanki burada hepimiz Caravaggio rehberiyiz. Belgeselciler, gazeteciler. Aptalca sorular. Öldüğü yer ya."

"Yoksa öldürüldüğü yer mi?"

"Sence?"

"Porto Ercole'ye gelmemiş olamaz mı? Ne mezarı var ne kaydı."

"Aman kimseye söyleme, turistler gelmez olur."

Lazzero Çinlilerle buluşacak. Bizi kahvede indirdi.

"Caravaggio kitabı mı yazıyorsun?"

"Bilgi topluyorum, belki bir başkası yazar."

Turistler bizi yeni evlendi sanıyor, kahvede fotoğrafımızı çekiyorlar.

"Ölümüyle ilgili anlatılanlar tutmuyor," dedi.

"Örtbas etmişler. Senin ilgin?"

"Ressamım."

"Gelinlik?"

"İsrail Elçiliği'nde ırkçılığı protestodan geliyorum. Filistinliler yarım yüzyıldır göçmen kamplarındalar, bari çocuklarına saldırmasınlar."

"Evet de, neden gelinlik?"

"Nasıl bilmezsin? Pippa Bacca. Sanatçı. Barış için beyaz gelinliğiyle otostop yaparak Tel Aviv'e gitmek üzere İtalya'dan yola çıkmıştı. Türkiye sınırını geçtikten birkaç kilometre sonra çoban ırzına geçip öldürmüş. Çocuktum, İtalyan gazeteleri, *Morta la 'sposa italiana' sparita in Turchia*, İtalyan gelin Türkiye'de öldü, diye vermişti haberi. Asıl adı Giuseppina Pasqualino di Marineo."

Ne diyeceğimi şaşırdım. Anlayışlı davranmak üstüne mi gitmek demek?

"Türkiye'de Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun 2020 verilerine göre doksan yedi kadın eşi, elli dördü birlikte olduğu erkek, yirmi biri eski eşi, on sekizi oğlu, on yedisi de babası tarafından öldürülmüş."

Bir şey demedi.

Limanda kayıklara baktık.

"Adım Maria Grazia," dedi. "Bana gidelim, üstümü değiştireyim, sonra Caravaggio'yu ararız." Tek odada oturuyor. O soyunurken tuvalette torbamı boşalttım.

Porto Ercole yarımadada.

"*I Borghi più belli d'Italia*," İtalya'nın en güzel köylerinden, diyor yoldaki yazı.

Ruhsuz bir yer. Toprağı solgun, kuru. Parkında çiçek yok. Güneş görmeyen birkaç sokağa sıkıştırılmış zevksiz apartmanlar, kalabalığın sırt sırta uzanacağı taşlı küçük plajlar. Küskün sebzelerin olduğu pazaryerinde, dana budunu kanayan parmağına rağmen kesen kadın kasap! Ütüye benzeyen tekneler yat limanında yazı bekliyor. İyi tarafı, istediğin yere kaçabileceğin Toscana bölgesinde olması. Burada nasıl yaşanır, diye düşündüğümü hissetmiş olmalı:

"Üniversiteden sonra kiralar ucuz diye geldim, Roma'da iş arıyorum."

"Boş vaktinde Caravaggio turizmi yapabilirsin."

Beni götürdüğü turizm bürosundaki tanıtım filminde belediye başkanı Caravaggio pazarlıyor, "Başı yasalarla dertte, yıllarca dolandıktan sonra köyümüze geldiğinde, tekneden bağırsak gribi nedeniyle indi; din kardeşlerimizin tedavi gayretlerinin başarısızlıkla sonuçlanmasıyla öldü."

"Bir cümleye bu kadar yalan sığdırılabilir," dedim.

Haksızlık ediyorum. Yalan değil, cehalet. Cehalet değil, pop kültür. Ölümünden sonra sorgulanmayan resmi tarih.

"Esas olan resimleri," dedi Maria Grazia.

"Ölümü benim için önemli."

Baktı ciddiyim:

"Burada kimseye söylemeyeceğine söz ver."

"Evet."

"Yelken yaptığımdan sahili iyi bilirim, yazılanlar palavra. Simon Schama'nın BBC belgeselini seyretmiştim. Son sahnesinde ufukta bile göremediği, *felucca* dedikleri yelkenliyi deniz kıyısından kilometrelerce kovaladıktan sonra ölüp düşen Caravaggio!"

"Görmüştüm," dedim.

"Belgesel soytarısı, yüzyıllar önce yazılanların papağanı."

Maria Grazia'dan öğreneceklerim var.

"Bayağı kafana takmışsın. Başka?"

"Hayatını yazanlar, oturdukları yerden onu ölümüne yollamışlar. Dediklerine göre Napoli'den Roma'ya gidecek. Yol ne karadan tekin ne denizden. Dönemin en çok para kazanan ressamı. Tek başına yola çıkar mı? Çıktı mı? Tanık yok."

"Bence de. Napoli'deyken yanında kaldığı Costanza Colonna'nın Chiaia'da *palazzo*'su yakınlarından tekneye binmiş diyorlar. Yanında affı için götürdüğü söylenen paha biçilmez resimleri, parası ve tek başına! Olacak iş değil."

"Haritaya baktım. Tekneyle buraya gelecek olsa Roma'ya en yakın liman Civitavecchia. İndiğinin söylendiği yer Palo, ters istikamette. Haritaya bile bakmamışlar yazarken. Yazın oralarda yelken yapıyorduk. Kuş uçmaz kervan geçmez. Askeri garnizon varmış, o kadar."

Maria Grazia kuşkularımı doğruluyor.

"Palo'da başkasına benzetip garnizonda hapis yattıktan iki gün sonra rüşvet verip serbest bırakıldığında, resimleriyle çoktan gitmiş teknenin peşinde koştu diyorlar. Rüşveti baştan verip tekneyle yoluna devam etmeyi akıl edemez miydi? Koşarak tekneye yetişecek! Hem de tekne limandan ayrıldıktan iki gün sonra! Mevsim yaz. Güneş tepede. Yol yer yer kayalık ve bataklık. Caravaggio koşuyor! Civitavecchia'yı da geçiyor, buraya gelince ölüyor. Hesapladım. Schama'nın belgeseline göre, Caravaggio Palo'dan Porto Ercole'ye bir günde yüz on dört kilometre koşmuş olmalı. Üstelik Napoli'deki bıçaklı saldırıdan sonra nekahet döneminde."

"Öfkeliyim," dedim, "benim de okuduklarım pek farklı değil. Her şey tanıksız. Pacelli, yolda üç nehri ve sınır kontrollerini de geçmesi gerektiğini yazmış. Porto Ercole yakınında bitap düşüp ölmüş diyorlar. Gören yok. Napoli'den tekneye bindiğini gören? Gene yok. Palo'ya gelmiş, tutuklanmış. Kayıtsız. Ölüm nedeni? Bol keseden atmışlar. Belsoğukluğu, boyalarından kurşun zehirlenmesi, sıtmaydı diye sallıyorlar. Cesedi? Kilise mezarlığında öldüğü yılın kayıtları nasılsa kayıp, sorgulayan yok."

"Hey, sakin ol."

"Yaşamını yazanlar Roma'dayken enginar tabağını fırlattığı garsonun adının Pietro Antonio de Fosaccia olduğunu, olayın Osteria del Moro'da geçtiğini araştırmasını biliyorlar ama. Belgeselciler esası atlayıp işin cıcığını çıkarmakla ünlü. Van Gogh kulağını kökünden mi kesti yoksa parçasını mı kopardı diye yıllarca araştırmışlar mesela. İsim yapacaklar. Ucunda ekmek var. Ölümünden yüz yıl sonra kulağını verdiğini tespit ettikleri kerhanede çalışan kızın ailesini, kulağını tedavi eden doktorun da raporunu bulup Amsterdam'da milyonların ziyaret ettiği sergi açmışlar. 'Yuh'tan başka ne denilir?"

"Caravaggio'ya ne olduğunu bilemeyeceğiz," dedi.

"İzini kaybettirmek istemiş olabilir. Parası da var. O dönemde ne kimlik var ne fotoğraf. Napoli'den kalkan bir gemiyle Trieste'ye gidip yerleşmiştir mesela."

"Kim bilir? Osmanlı'ya sığınıp din değiştiren de çok."

Kararlaştırdığımız saatte Lazzero'yla kahvede buluştuk.

Tarihçiler komplo teorilerinden hoşlanmaz. Oysa asıl komplo, egemenlerin tarih diye bize sattıkları.

Tarih sorgulanmayınca kolay yutuluyor.

Caravaggio!

Neredeydin?

Nasıl öldün?

Peşindeyim.

XVII.

Bir Paragrafta Türkiye Solu

"Yalan söyledim," dedi. "Çinlilere köy yaptığım hikâye. Özür dilerim. Çinlilerin yayıldığıysa gerçek. İnzivada yaşayan bir ressam arkadaşımız var. Geliş nedenim o. Türkiyeli ama Türklerden kaçıyor. Onu korumak istedim, sana güvenemedim. Demin ondaydım. Yakında oturuyor. Dilini özlemiş, Türkçe konuşmak istiyor."

Toprak yola saptık. İki odalı, taş, eski köy evi. Önünden inekler geçiyor. Etrafımız otlak. Başka ev yok. Bizi kapının önünde beklerken gördük. Elinde sigara, bir o bir bu yana yürüyor. Bizi görünce, telaşla gidip gelen o değilmiş gibi durdu. Bir sigara daha yaktı. On beş dakika sonra sofra kurulmuş, rakı içiyor, Dede Efendi dinliyoruz.

"Whitman'ı sever misin?"

Lazzero'yla dostlar, yeni tanıştığı Maria Grazia'ya komplimanlar, bana mesafeli. Whitman'la ölçümü alacak.

"Lincoln için yazdığı suikastının şiirleri, onu övmeden destanlaştırdı," dedim. "Nâzım Hikmet'e benzetirim. O da 'Kuvâyi Milliye' destanında Mustafa Kemal'i adını geçirmeden tarihleştirir." Sofra bu minvalde devam etti. Kafkaslar'da içmişliğimden biliyorum. Ev sahibi konumunda "*tamada*" denilen kişi içkiyi ayarlar, kimin ne kadar kaldırabileceğine göre bardaklara koyar, sohbete hissettirmeden yön verir. Akdeniz sofralarının çapraz ateş konuşmaları yok. Memo'yla Malazgirt Savaşı, Victor Hugo, Küçük İskender, 1868 Viyana Kongresi, Nasreddin Hoca fıkraları, İstanbul'da Casanova'nın anekdotları derken rakının ivmesiyle dolanıyoruz.

Bir ara Lazzero ve Maria Grazia'yı baş başa bıraktık. Memo ısrarımdan çok içkinin etkisiyle kırmadı, resimlerini gösterecek. 18. yüzyıldan kalma, atölyeye çevirdiği devasa ahır henüz bitirmediği, yedi metre eninde, kollarını iki yana açmış, bir omzunda melek,

diğerinde şeytan, değme katedrale yakışır, çarmıhta İsa resmi. Koca mavi gözlere takıldım. İsa'yı bir yerden tanıyorum. Caravaggio'nun İsa modellerinin kim olabileceğine kafayı taktığımdan şimdi de Memo'nun İsası. Nereden tanıyorum? Ürktüm. Gözümün önünde! Çarmıha gerdiği kendisi. Hissettiğimi anladı, sigarasından bir nefes daha çekti.

"Üzülme."

İnsan yeni tanıştığına, "Ölmek mi istiyorsun?" der mi?

"Kalp," dedi. "Babam da kalpten ölmeyi bekleye bekleye gitti. Ölmekle meşgulüm."

Konuşmadan eve döndük.

Maria Grazia'yla Lazzero'nun demin çıkarken bizi fark etmemelerinden belliydi. Roma'ya birlikte döneceğiz. Umarım annemi haklı çıkarmazlar. İlk bakışta âşık olanların her ânı birlikte geçirme duyguları iş hayatına da yansıyınca ilişkileri, işleri, bazen de ikisi birden bozulur, demişti. Bundan üç dört saat önce Maria Grazia'yı ilk gördüğünde gelinlik kıyafetiyle dalga geçip eylemine manyaklık diyen Lazzero bürosunda iş teklif etmiş. Yuva çocuklarının okul binalarında, ancak üç ayda bir su isteyen, güneşe de gerek kalmadan sebze, çiçek yetiştirebilecekleri, "Greta" adını verdikleri mimari proje üzerinde çalışacaklar. Maria Grazia, Roma'da yer bulana kadar Lazzero'nun evinde kalacak.

Akşam Roma'ya dönmedik. Onlar birlikte, Memo'yla ben oturma odasında kanepelerde yattık. Laflayıp içiyoruz.

"Bu kadar içip tuvalete gitmeyeni görmedim, nasıl beceriyorsun?"

Sol bacağıma bağlı torbayı gösterdim. Güldü.

"Nereden bilebilirdim?" dedi. "Bir sene öncesine kadar İstanbul'da, adada evim varken şimdi Türklerden kaçıyorum."

Ülkelerindeki siyasi rejimler nedeniyle Avrupa'ya savrulan milyonlarca insandan biri. Göçmen kartpostallarımızda Memo gibi ressamların yeri yok. Aklımızda medyadan şartlandırıldığımız, yolda ölümü göze alan, gittikleri yerlerde onurlarının paspas edileceğini bile bile can havliyle kaçanlar. Diğerleri, ülkelerinde kalsalar daha iyi olmaz mıydı denilebilecek, memleketlerinde rejimlerin ayıbını kaldıramayanlar. Sanatçı, avukat, savcı, akademisyen,

felsefeci, üniversite öğrencisinden oluşan nüfus oradan oraya yayılıyor. Orta sınıf göçmen oldu. Çağdaş diktatörlerden kaçıyorlar. Memo onlardan biri. Karşılıklı kanepelerde uzandığımız gece bana hikâyesini anlattı.

"Siz Yenidünya göçmeni Amerikalılar, kendinize geçmiş arar, uyduruk şecereleri çerçeveletip asarken bizi geçmişimizden kaçmaya mahkûm ediyorlar. Anadilimi konuşmaz oldum. Rejimin gönüllü vatanperver muhbir ajanları aramızda. Yoksa burada ne işim olsun? Senin derdin ne?"

Sözümü kesmeden dinledi yolculuğumu, laf Lara'ya gelince, "Dinlemek istemiyorum," dedi, "aşkta sıkıntını onun bununla paylaşıp derdine deva arayacak aptal birine benzemiyorsun. Asıl bana Caravaggio'dan söz et. Burada geçimimi kendi resimlerimden kazanmıyorum. Demin gördüğün İsa portrem gibi hepsi kendim için. Gelir kaynağım birçok ressam gibi Caravaggio kopyaları yapmak. Adam moda oldu. Disneyland'da pavyonunu açsalar şaşmam."

"Bodrum'dan otelci arkadaşım iş ayarladı. Denizci kâğıtlarımı halletti. Mavi yolculukta miçoluk. Midilli'de bir koya geldiğimizde denize atlayacağım, sahilde bekleyen tanıdık beni karşılayacak. Bodrum'dan turistleri tekneye aldık. Lazzero'yla da böyle tanıştım. Yanında arkadaşları Paolo, Francesca, Andrea, Franco, Michele, Katya, Chimo, Sissy. Tam cümbüş. Daha tekneye bindiklerinde kafayı bulmuşlardı. Çabuk kaynaştık. Bir haftalığına tekneyi kiralamışlar. Keyif çattık. Leros'ta da birkaç gün, oradan ver elini Porto Ercole."

Türkiye'de rejim kadar solculardan da şikâyetçi.

"Türkiye solunu sana bir paragrafta özetleyebilirim," dedi. "Yetmez ama evetçiler. Başbakanları asan askeri darbelere 'oh' çeken, silahlanan gençleri alkışlayıp gaza getiren, kıblesi Moskova'ya bakan, Atatürk'ü zamanından soyutlayıp suçlayan, devrim yapacaksınız diye köylüyle işçinin başını yakan, yazdıkları okunmayan, söyledikleri dinlenmeyen, ders alıp özür dileyemeyen, kendilerine nişan takarcasına Marksistim demekle solcu olduğunu sanan, dünya bildiri imzalama rekorlarını kıran, mağdurluklarında kendi sırtlarını sıvazlayan, Nâzım Hikmet de olmasa gölgesine sığınacak kimseleri olmayacak Türkiye solu."

Roma'ya döndük.

Francesca'ya benden gına gelmiş olmalı diye düşünürken Floransa'ya davet etti.

"Caravaggio ziyafetine devam," dedi.

Çükümün ucuna bağlı plastik tüplü halimle bana ilgisinin dişiliğinden kaynaklanması mümkün değil. Yoksa her zamanki gibi ben mi kadınları anlamıyorum? Hep torbalı olmayacağım ya. Beni beğendiyse geleceği düşünüyor olmasın? Halime mi acıyor, seks hayatına yatırım mı yapıyor diye düşünürken kendimi gene kendi tuzağıma düşürmek üzere olduğumu anladım. Kadınlarla beraberliğe neden arkadaşlık diyemiyorum? Rahat olsana. Floransa buradan trenle bir buçuk saat.

Uffizi'de Caravaggio var.

Lazzero, Paolo, Michele... Güzel insanlar. Roma'dan ayrılmadan hepsini Ortigia'ya yılbaşına davet ettim. Meğer ölen bir arkadaşlarını anmak için zaten Ortigia'ya geleceklermiş.

XVIII.

Ona Söylediklerimle Üşüyorum

Andrea son dakikada bize katılmaya karar verdi.

Şimdi de Francesca'nın mı peşinde?

Floransa hızlı trenle şiir okumalık yol. Bir arkadaşım günler süren otomobil yolculuğumuzda Tagore'nin "Kapına Türkücü Geldim"ini okumuş, "Şiir kısa yolu uzatır, uzun yolu kısaltır," demişti. Ada vapurunda şiir okuyordum.

"Buyurun," dedi kadın. Kâğıt külahta çekirdek uzatıyor. Teşekkür edip istemediğimi söyleyince, "Vakit geçer," derken beni Tanpınar'ın, "Ne içindeyim zamanın ne de büsbütün dışında" sözünün arasında yakaladı.

Hoşlanmıyorum ölçülerden. Andrea'ysa hızlı trenin zaman kazandırmasından memnun. "Beni ne kadar seviyorsun?" diye soranlar gibi ölçü şaşkınıyız. Ama haklılar da. Tren koysalar İstanbul-Berlin kapıdan kapıya beş saat. Ucuz, tek vasıta. Haydutlar birleşmiş, uçaklarıyla, havaalanlarıyla çevreyi de kirleterek bizi soyuyorlar.

Andrea, "Sıcak oldu," deyip kazağını çıkarırken Francesca üşüdüğünü söyleyince güldüm.

"Sesin çıkmıyordu," dedi Francesca. "Kitap okurken bile somurtuyordun."

Ceketimi çıkarıp Francesca'ya verirdim.

"Trende aynı kompartımanda iki kişi. Biri ısıyı açar, az sonra diğeri sıcaktan şikâyetçi. Vanayı aç kapa anlaşamazlar, dereceyi normale ayarlaması için kondüktörü çağırırlar. Adam şaşar, 'Bozuk, kaç zamandır çalışmıyor.'"

Francesca:

"Bozuk olan Andrea'nın vücut ısısı."

Andrea:

"Son yüzyılda vücut ısımız bir derece düşmüş. Normal dedikleri de normal değil. Francesca'nın ısısıysa kimseye benzemez."

Atışarak Francesca'ya kur yapıyoruz.

Floransa.

Santa Maria Novella İstasyonu'nda indiğimiz peronda heykel. Trenle Polonya'ya yollanan soykırım yolcularının anısınaymış. Etrafımızda boş dolanan Arap, Afrikalı gariban göçmenleri görmezden gelip Akdeniz'in mezar olmasına susanlar, heykelle vicdan temizleyip fotoğrafını çekiyor. Francesca, bize başka ülkelerin tren istasyonlarında rastlanmayan koca kitapçıyı gösterdi. "Zincirin sahibi Fratelli, İtalya'nın kültür simgesi Pasternak'ın Moskova'dan kaçırılan *Doktor Jivago* kitabını ilk basan o, başka yayınevlerinin beğenmeyip yayımlamadıkları Lampedusa'nın *Leopar*'ını keşfeden de. Çoksatan basarak değil, iyi kitapları seçerek bizi zenginleştirenlerden."

Giriyordum, elimden tuttu:

"Önce *trattoria*."

Tam ona göre. Kıyafeti ne kadar onu bunu takmam diyorsa burası da o kadar salaş. Makarnaysa eşsiz, söz bulmak zor. Balkabağı, adaçayı ve kahverengi tereyağlı ravioli. İfadesiz duyguların damağımda dansı. Şarap Toscana'dan Brunello di Montalcino. Ortigia'da Nero d'Avola tutturmuştum. Hoşuma gitse de anladığımdan değil. Garsona, "Sen seç," deyip kazık yememek için. Andrea'yla Francesca'ysa şarabın edebiyatını yazıyor.

"Meyveyle fıçının ahşap tadının yoğunluğunda bileşimi," diyen Francesca'yı Andrea, "Aromasında hafiften vanilya seziliyor," diye tamamlıyor. Kaptırmış konuşuyorlar, sessizliğim cehaletimden. Muhabbetlerine tanıklık, bir fizikçi, balıkçı, modacı ya da astronomu dinlercesine merakımı gıdıklıyor. Masa keyifli. Bir de sofranın tadını kaçıran paradan söz etmeseler. Sohbet Floransa'nın kaçınılmaz konusu Medici'lere geldi. Tüccarlık ve bankerlikten soyunup servetleriyle soyluluk peşinde burada dukalık kurmuş, Rönesans'ın kanlı tarihini sanata yatırımlarıyla unutturmuşlar. Floransa Cumhuriyeti'ni devirdikten sonra üstlendikleri Rönesans sponsorluğunun bedeli, iktidar savaşlarında nüfusun üçte birinin katledilmesi.

"İğrenç bir tarih," dedi Andrea. "Heykeli, mimarisi, resmi hoş da günlük yaşama bak. Şehir nüfusunun kırk bini geçmediği Rönesans'ın ilk yıllarında on yedi bin suçlu. Gece Bürosu'nda görevli polislerin önceliği oğlancılar. Herkesin önünde kırbaçlananlar, kazıkta yakılanlar, kafası kesilenler. Önüne geçemeyince yasa çıkarıp fahişeliği serbest bırakmışlar. Bunlar Rönesans'ta oluyor."

"Sonuç?"

"Oğlancılık azalmış ama erkeklerin arkadan girme alışkanlıklarına bu sefer kadınlar isyan etmiş."

Trattoria'da yan masadakiler de bize katıldı, yeni şişeler açıldı.

Francesca kalktı, koluma girdi.

"Eve önden gidelim, Andrea'nın keyfi yerinde."

Neredeyse her köşe başında kiliselerle müzeleri, 13. yüzyılda siyaseten bölünmüş şehirde güvende olmak için zenginlerin yaşadıkları kırk elli metre yükseklikte kuleleri, şehir merkezinde inşaat vinçlerinin yeniyi yapmak değil, eskiyi korumak için kullanıldığı binaları; otomobillere kapalı, asırlık kaldırım taşlı sokakları; meydanlarda ata binmiş Medici ailesinin heykellerini, havuzlarda Yunan mitolojisinin kahramanlarını; Almanların İkinci Dünya Savaşı'nda geri çekilirken diğerleri gibi tahrip edemediklerinden, üstünde Ortaçağ'dan kalma dükkânlarıyla duran Ponte Vecchio'yu da geçip Medici'ler döneminde deniz savaşlarının canlandırıldığı Arno kıyısınca kol kola yürüdük. Yavaşlayıp durduğunda çantasından çıkardığı pirinçten yapılmış büyük, eski bir anahtar çıkardı. Sağı solu mermer sütunlu, boyumun dört misli ahşap kapının önünde durduk.

"Palazzo Torrigiani'ye hoş geldin."

Bir adım sonra 16. yüzyıldaydım. Sayısız odalar, antika eşyalar, müzelik resimlerle heykeller, küçük oda büyüklüğünde şömineler ve salaş meyhanede kafayı bulmuş çapulcu görünümünde ikimiz. Bir şey söyleyemeden sağ bacağımda boşaltmayı unuttuğum çiş torbamın ağırlığını hissetmemle kendimi tarihi binanın modern devasa banyosunda buldum. Rahatladıktan sonra Lara! Kaç gündür e-postalarıma bakmamıştım.

"Sana yazarken Puşkin'in *Yevgeni Onegin*'indeki genç Tatyana gibiyim. Mektubumu kaç defa yazıp sildim. Neredesin, sana nasıl

söylemeliyim bilemiyorum. Hiçbir şey istediğim gibi olmuyor; bana güven, seni rüyamda gördüm."

Bu kadar.

Koca *palazzo*'da Francesca'nın nerede olduğunu müzikten anladım. Balo salonunda, ters giyip kollarını boynuna sardığı kalın kışlık paltosuyla dans ediyor, Erika Pluhar'ın "Yalnızlıklar Oteli"ni onunla birlikte söylüyor:

Sevgilim uyurken de
Yalan söylerken bana,
Ona söylediklerimle üşüyorum...
Sen aşkım, düşmanım,
Komedimiz burada
Yalnızlıklar Oteli'nde bitecek

Dans etmek için izin istercesine omzuna dokunurken parmaklarımın arasına usulca yarısı bitmiş cigaralığı koydu. Oyunu o mu başlattı? Balo salonunda beş yüz yıllık devasa Çin kumaşlı koltukları yan yatırdık, üstü kapalı önü açık çadırımızın içine girip koyduğumuz yastıklara uzandık, plağın iğnesinin "Ona söylediklerimle üşüyorum" sözlerine takılmasının tekrarında parmaklarımızı birleştirip ayırarak seviştircesine dans ettirirken, kapının tokmağının sesi *palazzo*'da yankılandı.

Francesca ikimize de dairelerimizi gösterdi.

Andrea'yla gecemizi birayla cilaladık.

Tam kafayı kırmış, "Üşeniyorum," dedikten sonra, "En çok otuzbir çeken canlı insan mıdır?" deyip sızdı.

XIX.

Bahçenin Psikoanalizi

Kötü uyandım.

Geceden aklımda kalanları düne, kendimi de bugüne yerleştirme çabası.

Palazzo'da ne işim var şaşkınlığı.

Sabahlar koklaşma zamanı değil.

"İyi uyudun mu?" girizgâhının ne âlemi var? Sohbetin yeri başka. İtalyanlar belki onun için kahvaltı etmiyor. Francesca'yla *Palazzo*'nun bahçesinde karşılaştık.

"Parmaklarım hâlâ dans ediyor," dedi.

"Ayaklarımsa kaçmak istiyor," dedim, "kuzum, neredeyiz?"

Elimi okşadı:

"Anneannemle tanış."

Mor menekşeli çardakta, arkası bize dönük tekerlekli sandalyesinde, sırtında Japon motifli şalı. Önünde küçük masa, yanında semaver, garip üçgen kartlarla fal açıyor, kendi kendine mırıldanıyor, "Boşken sevmiyorum burasını. Odalar hayalet dolu. Kartlar isyan halinde, insan istiyoruz diyorlar."

"Geçen hafta da psikanalist dostların üç gün kaldı diye gürültüden şikâyetçiydin. Bak sana bir Caravaggio hastası getirdim."

Kolumdan tuttu:

"Anneannem insan toplamaya meraklı. Ona 'Prensesim,' derken havalara girip dilleri dolanan burjuvalardan gına geldi. Senden hoşlanacak." Açtığı faldan gözünü ayırmadan sigaradan çatallaşmış boğuk sesiyle, "Hoş geldin," dedi. Tekerlekli sandalyesinin düğmesine bastı:

"Bahçeyi dolaşalım. Francesca bize *prosecco* getir. Çok soğuk olmasın. Kamelyalarımı gördün mü? Aralık çiçekleri yaşam aşım. Eros

heykelinin önündekiler de akşamsefası. Güneşten kaçan kırmızı çapkınlar." Sigarasının külleri Japon şalına düştü. Umurunda değil.

"Bahçenizin psikoanalizini yaptınız mı?"

"Altmış yıldır lak lak tedavisi yaparım, aklımdan geçmedi, sende iş var delikanlı. Bahçenin kimliği ruhun aynasıdır, kafası karışık parası bol olanlara ideal tedavi seansı."

Francesca *prosecco*'larla geldi. Yanında, gümüş tepside iki paket filtresiz Gauloises, kâsede çilek ve akşamdan kalma Andrea.

"*Nona*'cığım sana kalsa peygamberlerin psikoanalizi de yetmez."

"Eğleniriz. Problem satmaktan sıkıldım."

"Problem satmak?"

"*Cennetin Dibi*'nde okumuştum. İnsan mutluluk değil, sorun arar. Burjuvalara şık sorunlar sunup çözmelerine yardımcı oluyorum. *Madam Bovary*, *Gatsby* gibi romanları okuyup problemlerini oynamaya bayılıyorlar."

Sigarasından derin bir nefes aldı:

"Kadınlar özellikle *Anna Karenina* meraklısı. Koca, çocuk, sevgili üçgeninin çıkmazı. Erkekler..."

"Akşam konuşuruz *nona*. Pitti'de Caravaggio'ya gidiyoruz. Bakalım falın açılacak mı?"

Prenses bana baktı:

"Kartların tasarımı odandaki Sappho portresini yapan Botticelli'nin babası Giancarlo'nun. Tarottan da eski."

Sessizce dinleyen Andrea lafa girdi:

"Kartlar Avrupa'ya Türk kölelerden, Memluklardan gelme diyorlar. Simgelerin esas giziniyse Çingenelerden başka kimse bilmezmiş." İlle kültür satacak ama ters tepti.

"Hele senin gibi erkekler hiç bilmez," dedi Francesca. "Erkekten neden falcı çıkmaz düşündün mü? Duyarsızsınız. Sır tutamazsınız. Sen de alınma, öylesiniz," dedi, yanağımdan öptü. "Çin'de kadınların asırlardır kendi aralarında haberleştikleri gizli dilleri Nüshu'yu duydunuz mu? Erkeklere duvar örmüşler."

"Kim bilir," dedim, "Caravaggio da Vatikan'dan korunabilmek için bitki, meyve gibi simgelerle gizli bir dili resmetmiştir."

"Özellikle çürük meyveleri, kurt yemiş elmaları, değil mi?" diyen anneannesi tekerlekli sandalyesinden salladığı bastonuyla güle

güle diye bizi uğurlarken, "Senle konuşacaklarımız var," dedi. "O, oyunların en büyüğünü oynadı."

Francesca'nın yürürken koluma girmesi hoşuma gitti. Andrea oralı değil.

Ponte Vecchio'ya geldik. Francesca, "Palazzo Pitti solda yüz metre," dedi. "Medici'lerin bir binadan diğerine geçerken halka görünmemek için yaptırdıkları, Uffizi'den başlayıp köprünün üstünden geçirdikleri havadan tünelin sonunda. Andrea'yla işimiz var."

"Sonra görüşürüz," diyen Andrea'nın koluna girip ayrıldı.

Pitti'nin karşısında kahvede oturdum. Yavaş turizm yapıp gelen geçene baktım. Kahvenin sokağında, Kristof Kolomb'a rotasının haritasını yollayan kozmograf Toscanelli'nin evini buldum, Richard'ın kitabının yeni baskısı için fotoğrafını çektim. Lüks otel yapmışlar, plaketi bile yok. Hiç sözünü etmezler; elinde bu harita olmasa Kolomb yola çıkamazdı. Sokağın öbür ucunda Medici sülalesinin Avrupa'da kraliyet saraylarına aşık atan devasa *palazzo*'su. Önünde, taç giydirilmiş altı aslan heykeli, uygarlıklarımızın neye değer verdiğine bir dipnot daha. Mezopotamya'dan beri liderlere aslanı yakıştırıyoruz. Türkler mesela, Anıtkabir'de Aslanlı Yol abonmanı. Tek peygamberlere aslanları yakıştırmamışız.

Floransa aslandan geçilmiyor. Hele Mediciler. Yozluklarının kurbanı olmuş, halkı galeyana getiren karizmatik papazın iktidara konmasıyla kaçmışlar. Savonarola'dan söz ediyorum. Kitleleri, "Dinden uzaklaştık, yozlaştık," diye ayaklandırıp Rönesans adına ne varsa meydan ateşlerine attırmış. Botticelli bile kendi eliyle resimlerini yakmış. Sonunda despotun başına geleni Savonarola da yaşamış. Onu baş tacı eden halk bu sefer ondan kurtulmanın peşinde. Kâfir diye Piazza della Signoria'da kazığa bağlayıp yakmışlar.

Neleri yüceltmedik, nelerin peşinden gitmedik ki?

İnandıklarımızın kurbanıyız.

Anneler babalar
Üremede başarılı
Gerisi tartışmalı
Çocuk her devirde
Ailesine köle

Gençlik kükrer
Dünya değişmeli, der
Rüyasını sınıfta bırakıp
Sisteme uyar
Apoleti mağduriyeti

Geviş getiren
Düzenin kâtibi
Boynu bükük öğretmen
Tepeden bakan
Bilgi süpürgesi

Fakültesi siper
Uzmanlığı kümes
Beyin yamyamı
Yaşam kararsızı
Üniversite hocası
Sayın bilimadamı
Aklını paralamadan
Sordun mu hiç,
Sınır tanımayan merakım
Zararlı olabilir mi diye?

Sanatçıya hoştur
Kurgulayıp paylaşmak,
O da bilir ama
Çuvallamıştır hep
İnsan ilişkilerinde,

Sen emekli,
Utanmazın teki
Tüketim vampiri,
Yan gelip yatacağına
Uzatsana elini:

Politikacı kimin icadı,
Meslek oldu yalancılığı.
Kişiliği yamalı
Koltuğu riyakârlık
Alkışı küfür
Polis olmak ister mi
Çocuklar hâlâ?
Onlar hırsız yakalardı
Şimdi hırsızlar
Polise yakala diyen
Süngüsü madalyalı
Ant içici asker
Devlet şiddetini
Halklara kusan
Ağıtlı kahraman
Günahların efendisi,
Tapınak memuru.
Gövdemde hükmü,
Ruhum tapusu,
Kutsaldır dokunulmazlığı.

Ve bizler,
Ahlak fatihleri
Tanrı'yı kullanıp
Kendine tapan
Gezegen kenesi

Oyunumuz artık
Lidersiz sürmeli.
Yapay zekâya takılmadan
Avcı toplayıcılığa dönmeden
Yaşama yeniden başlamalı

XX.

"Selamünaleyküm" Dememeliydim

Girişte altı aslan beni karşıladı.

Pitti şatafatıyla boğuyor.

Caravaggio'ları zor buldum. Müzeler, "Bendeki resimlere bak," der; Pitti, "Bak bende ne kadar çok resim var," diyor. Damping yapan mezat salonu. Caravaggio'nun "Uyuyan Cupido" ve "Maltalı Bir Şövalyenin Portresi" resimlerini ararken ufkumu açan sanat değil, *palazzo*'nun pencerelerinin açıldığı Boboli bahçeleri.

Caravaggio'ların peşinde birinden ötekine geçerken salonlar bitmiyor. Başka resimler aklımı ruhumu çalsın, beni yorsun istemiyorum. Bekçilerden utanıyorum, bu kadar aceleyle geçiyorsam işte bir Amerikalı daha, diyecekler, resimleri nerede, diye sorsam bana sanattan anlamayan bir meşhur düşkünü daha diye bakacaklar. Nihayet Floransalı şövalye dell'Antella için Malta'dayken yaptığı "Cupido" karşımda. Altın varak çerçevenin kapladığı simsiyah tuvalin karanlığında, hayalet gibi duran çıplak Cupido. Çocuğa benzetilsin diye gövdesi küçültülmüş, şişman, yüzü şiş, alkolden sızmış çirkin herifin teki. "Tam sana göre," demiş siparişi veren oğlan düşkünü şövalyeye. Resmin plaketinde Caravaggio'nun doğum yılı yanlış, ölüm yeri olarak da resmi tarih tekrarında Porto Ercole yazılı. Bari yanına soru işareti koysalar.

Yan salonda Şövalye Antonio Martelli. Malta'yı Türklerin 1565 saldırısından koruyan kahramanlardan. Yanına yerleştirdiği sandalyesine onu korurcasına kurulmuş bekçi kadın. Ben resme bakmak için yaklaştığımda ayağa kalkıyor, notlarımı yazmak için uzaklaşıp banka oturunca o da oturuyor. Şövalyenin kahramana benzeyen tarafı yok. Yaşam sıkkını, bitse de kalkıp gitsem, diye ölü gözlerle bakan, beyaz haçlı kara gömleği yaşlılıktan küçülmüş gövdesine bol gelen bir adam. Tuvalde fırça darbeleri hemen

seçiliyor. Az ötede Raphael'in portreleri tabiri caizse jilet gibi. Malta'da Siracusa'ya kaçmasına ya da kaçırtılmasına az kalmış. Resmi aceleye getirmiş.

Caravaggio'yla vedalaştım, Uffizi'de tekrar buluşacağız.

Bu sabah Türkiye'den gelen haberler 16. yüzyılda Katoliklerin engizisyon döneminin çağdaş ifadesi. Elazığ'da kaldığı tarikat yurdunda dini buyruklarla ezilen ikinci sınıf tıp öğrencisi Enes Kara, "Bari son nefesimde duyun," deyip acısını telefonuna kaydettikten sonra intihar ederken babasının tepkisi: "Ben bu cemaatin içindeyim, yirmi beş yıldır *Risâle-i Nûr* okuyorum, bir zararını görmedim." İntihar haberini verince işinden atılan gazeteci de, "Allah nurunu tamamlayacak. Sizin gibi kâfirler de helak olacak. Hepinizi helak edeceğiz," diye ölüm tehditleri almış.

Pencereden gördüğüm, doğayı hapsettikleri yüksek duvarlarla çevrili Boboli bahçelerine çıktım, yürüdükçe kayboldum. Avrupa krallarına nispet yaparcasına burada opera, tiyatro gösterileri yapılır, hipodromunda festivaller düzenlenir, Asya'dan sipariş edilen filler gezdirilir, maymunlar oynatılır, tanrıların tanrısı Jüpiter'in heykelinin bulunduğu yerden geçilip *grotto*'lar, havuzlar arasında atlı arabalarla gezintilere çıkılırmış. Onlarca heykel arasına Mısır'dan söküp getirilen II. Ramses'in dikilitaşı. İbret verici yaşamlarının uç noktası *palazzo*'nun yapımında çalışmış on binlerle dalga geçercesine, inşaata taşları taşımakta çalışkanlığıyla dikkat çeken sıpa için yaptırdıkları heykel.

Boboli bahçelerinde toprak yollardan daldığım patikalarda kaybolduktan sonra anayola ağaçların arasından birden fırlamamın şaşkınlığında başörtülü iki kız. "Selamünaleyküm," demem eliydim. Ürküp uzaklaştılar. Önyargılarımla dindarları, Müslümanları kalıplaştırmamın bir örneği daha. "*Ciao*," demeliymişim. "*Bonjour*" da olurmuş.

Kaçarken Fransızca konuştuklarını duydum.

XXI.

Çükü Kalkmayanlara, Kumunu Kaybetti, Derlermiş

Floransa'da müze enflasyonu.

Bardini Palazzo'su New York, Londra gibi şehirlerden gelen koleksiyonerlere teşhir yeriymiş. Sahibi öldükten sonra adını verdikleri müze olmuş. Kiliselerle restorasyon yapıyorum derken gasp ettikleri yerine yaptığı kopyaları koymuş, Boston'da sık gittiğim Isabella Stewart Gardner Müzesi'ni beslemiş. Avrupa'nın en kültürlü insanı diye de tanınan adam, memleketi İtalya'yı ilk talan edenlerden.

Sabah gittiğimiz, Rönesans sanatının gözde müzesi Uffizi'de Caravaggio pezevenkliğine soyunmuş. Binanın dışında ressamın koca afişi müzede, başka sergilenenleri yoksayarcasına turistlere Caravaggio gelgelinde. Bilet gişesinin yanında eserlerinin hangi katın hangi odasında olduğu adresi. Resimlerine giderken asker gibi dizilmiş Roma imparatorlarının heykelleri. Başımı tavana doğru kaldırdığımda yüzlerce portre arasında Fatih, Bayezid, Süleyman, Murad gibi yirmiye yakın Osmanlı padişahı. Ressamların adı ve tarih yok. Binanın mimarisi itici. Uzun koridorlara açılan iç içe odalar. Müze olmadan Mediciler'in ofis binası. *Uffizi* ismini de zaten "ofis"ten almış.

Andrea'yla Francesca'nın peşinde Uffizi galerilerinde zaman yolculuğundayım. İlk merhabam, Rönesans'ın yolunu açan Giotto'yla. Resimlerin, heykellerin canlandırdığı efsaneler, krallarla soytarıların portreleri, acılarımız, âlemlerimiz, kurbanlarımızla kahramanlarımız... Ve sanatla bir olacağımıza, "Bu ne anlama geliyor? Sanatçı ne demek istemiş?" diye müzelerde rehberlerin peşinde aval aval dolaşan bizler.

Yani ben.

Rehberim Francesca.

Erken geldiğimizden müze kalabalık değil. Francesca, Bellini'nin mecazlarıyla ünlü, "Kutsal Alegori" tablosunun önünde durdu. Bergman filminden kare olabilir. Göl kıyısında balkondaki Meryem mi? Elinde kılıç papazın kovaladığı Müslümanın orada ne işi var? Mağarada yaşayan adam. Resmin açıklamasında Yusuf'un uzaktan bakarken ağaçtan düşen elmayı ağzına götüren çocuğun İsa olabileceği yazılı.

Francesca'ya, "Sence ne demek istiyor," diye sordum.

Hayal kırıklığıyla baktı:

"Gizemin keyfini yaşamak yetmiyor mu?"

Başka bir resim gösterdi:

"Bu da gizemi abartma şovenizmi."

Pencz'in Rönesans erkeği tablosu. Beyaz kıvrımlı ipek fuları, altın işlemeli sarı yeleği, atlas gömleği ve aşağı sarkan siyah kemerinin ucunda, şalvarın altından kabarmış, ahtapot başı büyüklüğünde yükselti. Andrea'yla şaşkınlığımıza güldü.

"*Pezzo di merluzzo*, kum torbası. Asil erkeklerde moda. Apışaralarına yerleştiriyorlar. Çükü kalkmayanlara da kumunu kaybetti, derlermiş."

Çiş torbama bakar gibi yaptı:

"Kadının hayal kırıklığını düşünsene."

Dalga geçmesine Andrea da güldü. Torbadan özgürlüğüme birkaç günüm kaldı.

Koridorda trafik levhası gibi "Caravaggio" yazıları. Yolumuzun üstünde, Milano'dayken sekiz yıl yanında çalıştığı ustası Peterzano'nun "Emmaus'ta Yemek" resmi. Bir sonraki salonda Caravaggio.

Tablo ilk ressamlığının bıçkın döneminden.

Şarap, sarhoşluk, bereket ve tiyatro tanrısı Bacchus. Model tanıdık. "Hasta Bacchus" gibi bu da otoportresi. Başında üzüm yapraklarından taç. Gençliğinden bize kadeh kaldırıyor, meyve sepetinde taneleri fışkıran narları tatmaya davet ediyor, çürük elmayla yaşamın geçiciliğini hatırlatıyor. Yarı çıplak vücuduyla uzandığı yerden gözlerimizin içine bakarken şehvet çağrısında kendisini sunuyor. Caravaggio'nun "Müzisyenler" tablosunda resmettiği

delikanlılar gibi bu resim de hamisi Kardinal del Monte'nin *palazzo*'sundaki eğlenceli gecelere gönderme. Siparişi veren de o zaten. Homoerotik ilişkilerin suç olduğu bir dönemde bu cesur resim asillerin özel yaşantılarını yansıtsa da tabloya dokunulmazlık veren Caravaggio'nun kendini de koyması. Sigortası, âlemlerde kendini ihbar edercesine göstermeyeceğine göre, müzikli şaraplı gecelerin kültür amaçlı olduğu.

Francesca:

"'Bacchus' tablosu geçenlerde Floransa'da günün konusu oldu. Orta yaşlı erkek, resmin önünde diz çökmüş, elinde uzun saplı sarı lale. Caravaggio'nun albenili otoportresine çiçeği sunarken bayılmış."

Sigara molası.

Andrea kız tavlama ustası. Taktiği yakışıklılığına oynayıp susmak. Francesca'ya ilgi göstermez gibi yapıyor, dikkati aksırarak, yere bir şey düşürerek, bazen de bana bir şey söyleyerek üstüne çekiyor. Kıskanıyor muyum? Francesca'ya ilgimi sezdiğinde, "Kıskançlık sevdiğini değil, kendini sevmektir. Zaten onlar değil mi bizi seçen?" demişti.

Resmin önü kalabalık.

Medusa!

Bildik hikâyesinde yüzüne bakan erkek taş kesilir. Caravaggio'nun Medusa'sıyla yüz yüze gelmek de korkutucu. Ama kimin korkusu?

Caravaggio kendini onun yerine koymuş.

Dişi canavar Medusa, Caravaggio!

Perseus kafasını kılıcıyla kesmek üzere.

Medusa'sı korkutan değil, korkan.

Gözlerinde erkek vahşetinin korkusu.

Francesca sessizliğimizi bozdu:

"Caravaggio için, kesik baş ressamı, derler, kimi Freud takıntılarından ölüm arzusunu, kimi de papanın başına koyduğu söylenen fermanın kâbusunu resmediyor derken saçmalamış. Bence haksızlığa isyanının ifadesi. Resimlerinde Yuhanna, Golyat otoportrelerine bak. Hepsi düzenin kurbanı."

"Hem de otoportre," dedim. "Kendi yüzünü Medusa'ya vermiş, daha ne kadar benimseyebilir ki haksızlığı?"

Freud'un Medusa yorumları evlere şenlik. Erkek çocuk, annesinin kıllarla kaplı vajinasını gördüğünde babasına karşı suçlu hisseder, çükünü kesecek, diye korkarmış. Yılan? Psikanalizde çük simgesi. Sonuç! Medusa'nın yılan saçlı kesik kafası erkekte hadım edilme korkusunun uyarıcısı!

İlle yorum olacaksa sanatın yorumunu sanatçılara bırakmalı.

Shelley'nin Medusa'sı:

Ama korkudan çok zarafettir
Bakanın ruhunu taşlaştıran;
...
Sezisinin tonlamasında güzelliği
Acıyla karanlık karmaşasının,
Akıcı melodisinde uyum sağlar insana.

Caravaggio'nun Uffizi'deki üçüncü resmine geldik. Tektanrılı dinlerin insanlığa karşı suçlarının ibret verici örneği. Elinde bıçağıyla İbrahim Peygamber'in oğlu İshak'ı Tanrı'ya kurban etme gafletinin resmine bakmadan geçtim. Hazreti Süleyman sabrında koçun günahı ne? Dinlerin kurbanları çokuluslu şirketlere sermaye. İslam geleneğinde para gözetleyen Carrefour'un İstanbul mağazasının otoparkında kurbanlık develer görmüştüm.

Uffizi'de müzelerin hediyelik eşya pazarlamasında yeni yöntem. Kitap, defter, kartpostal satışını teşvik için müzeden çıkarken içinden geçmeye mecbur olduğunuz hediyelik eşya dükkânında postane açmışlar. Demin aldığım "Medusa" kartpostalının arkasına, "Caravaggio'nun sırtından kazandığınız parayla sanat tarihçileri için ölümünü araştıracak fon yaratmalısınız," yazıp bulunduğum yere, yani müzenin adresine postalanması için görevliye verdim.

Pul yapıştırıp teşekkür etti.

XXII.

Napoli'de Pacelli'yi Bul

Onca resim ve heykel diyarı bu Rönesans şehrine ters düşen, bize Hollywood filmleriyle gelgel yapan şehrin tek sineması Odeon. Francesca'yla önünde buluştuk. Az sonra, "Çocukluğumda ilk şarabımı burada içmiştim," dediği bistrodayız. Onu hemen tanıyan *sommelier* az sonra getirdiği Tenuta Perano'yı kendine özgü bir törenle açtı, mantarını koklaması için Francesca'ya verdi:

"Kavda sizin için bekletmiştim."

"Gençliğimde okul kırıp geldiğimiz yer. Şarap yakınımızdaki Frescobaldi bağlarından. 'Sanguis Jovis', Jüpiter kanı. Taşlı toprak, güneybatı rüzgârı, erikle kiraz karışımı..."

Andrea sözünü kesti:

"Tütün ve defne aroması..."

"Biraz da Andrea ukalalığı," diye susturdu.

Şarap muhabbetlerinde normal insanlar başka kimliğe bürünüyor.

"İçeceğinize konuşuyor, şarabı kelimelerle süslüyorsunuz," dedim. "Amerika'da alışık değiliz böyle sohbetlere."

"Frescobaldi ailesi yedi yüz yıldır bu işle uğraşıyor," dedi Francesca. "Asıl paraları İngiltere'de papa adına Katoliklerden topladıkları vergilerden. Haçlı Seferleri finanse etmekle ünlü aile..."

Andrea'nın sözü yarıda kaldı. Francesca'yı gören iki kız masamıza katıldı. Onlar da Francesca gibi sadelikleriyle dikkati çekenlerden:

"İşte benle okul kıran iki kafadar, tanıtayım..."

Tanıtamadı. Herkesin duyabileceği bariton sesin geldiği yere baktım:

"*Salute!* Üç kontes bir arada."

Topuklarını birleştirdi, kızların teker teker uzattıkları ellerine usulca dudaklarını değdirdi, protokol memuru gibi bistroda herkese adlarını duyurdu:

"Kontes Frescobaldi, Kontes Antinori."

En son da Francesca:

"Kontes Colonna!"

Andrea'yla bana döndü. Gene topuklarını birleştirdi, başını eğdi:

"Prens Aleksi Orlov."

Yanında elini tuttuğu genç sevgilisi, Thomas Mann'ın *Venedik'te Ölüm* romanından çıkma. Aleksi, Sovyet Devrimi öncesi Rus asilzadesi kıyafetinde. Uzun boylu, uçları yukarı kıvrılan bıyığı, gözleri neşe parlayan yakışıklı adam.

Sofra hemen kızıştı. Rusça Fransızca karışımı ateşli muhabbetteler.

Aleksi:

"Böyle asillik mi olur? Garsonları şımartıyorsunuz. Aristokratlığınızla demokrasiyi karıştırmayın. Onlar küçük düşürüldüklerinde hizmet etmesini bilir."

Francesca:

"Kendine gel Aleksi! Batı kompleksinde Ruslar ne asilliği becerebildi ne de devrimi. Kraliyet ailenizi de katlettiniz, köylüleri de."

"Sizde de hâlâ demokrasi tiyatrosu."

Francesca'ya sesini yükseltti.

"İtalya'da monarşiden cumhuriyete kanla değil referandumla geçtiğimizi unutma."

Bana döndü:

"Bugün Fiesole'ye gittiğimizde sen de şaşırmıştın ikisi de at sırtında el sıkışan devrimci Garibaldi'yle kral Victor Emmanuel heykeline."

Şaraptan votkayla havyara geçildi.

Kızarmış patates geldi.

Aleksi içten kabalığıyla güldürdü.

İki defa torbamı boşaltmaya gittim.

Andrea, prensin genç sevgilisine bayıldı.

Sarhoş olundu.

Gece beni eve bıraktılar.

Francesca, Aleksi'yle gitti.

Palazzo'da yalnızım.

Francesca'nın kimliğini öğrendiğimden beri aklım Caravaggio'da. Anneannesi Maria Theresa Colonna! Caravaggio'nun Napoli'de yanında kaldığı, ölümünden önce onu son gören Costanza Colonna'nın on sekizinci cetten torunu. Gelir gelmez yatmıştım. Birden uyandım. Gece yarısını çoktan geçmişti.

Verdi'nin *Nabucco* operası. *Palazzo*'da, köleler korosunun "Va, pensiero"su yankılanıyor, sürgünde İsrailoğulları vatan özleminde:

Ah, vatanım, öyle güzel ve yitik
Ah, anılar, öyle güzel ve öldürücü

Daha güneş doğmamış, bu yaşta, bu saatte kontes ayakta. Ses salona doğru yükseldi. Şöminenin yanına yerleştirdiği şövalede otoportresini yapıyor. "Tünaydın," dedi. "Uyku tutmadı mı inat etmem, kalkıp resim yaparım."

Otoportresi de, kendisi de çıplak.

Şaşkınlıkla bakıyorum.

"İki uyku arası zamanımdayım. Francesca da öyle, değil mi?"

"Hayır mı dedin? Demek onunla yatmadın. Ailemizde Ortaçağ'dan kalma gelenek. Hava kararınca günün yorgunluğunu atmak için yatar, gece on gibi uyanır, bir şeyler atıştırıp içer, sohbet eder, tekrar yatar, sevişiriz." Homer'de, Chaucer'da birinci ve ikinci uykulara atıflar varmış. İtalyanca adı *primo sonno*. Hıristiyanlık gelince gece yarısı duası için de kalkarlarmış.

"Uyku saatlerimiz sanayi devrimiyle değişti," dedi.

Sağ bacağımda torbamın ağırlaşmasıyla daldığım ilk tuvalet Francesca'nın yatak odasına açılıyor. Günde birkaç defa boşalttığımdan sarının tonlarına duyarlılığım oluştu. Mermer masasında Chanel No. 5 şişesi. Çiş torbamı yanına koysam renkler aynı. Parfüm ve idrar. Buyurun çağdaş sanat. Sergiyi gezenlere örnekleri karıştırıp koklatmalı.

Bir de geyik taşaklarından elde edilen miski kattık mı tam bir koku performansı.

Sabah Maria Theresa'yla *palazzo*'nun bahçesindeyim.

Ağzında sigarası, iskambillerin başında.

"Senin için açtım. Baba oluyorsun. Sevgilin hamile!"

Fal tacizdir.

Tesadüflere saldırıdır.

Dayanamadım.

Tekerlekli sandalyesinin önünde eğildim.

"Prensesim, pabucunuzu çıkarabilir miyim?"

"Çapkın adam. Japonlara mı özendin?"

"Ayak falınıza bakmak isterim."

"Ivır zıvırı unut, Caravaggio'ya bak. Sana büyük oynuyor demiştim. Ailemizdeki son üç resmine el koydular."

"Roma'ya giderken yanında götürdü, diyorlar."

"Diyorlar! Napoli'de saldırıda ölümden dönmüş, kimse görmeden yelkenliye binmiş, yol tehlikeli, yanında paha biçilmez resimler, papa af çıkaracakmış da tek başına Roma'ya gidiyor! Aptal mı?"

"Hem de Costanza Colonna'nın *palazzo*'sunda güvencedeyken."

"Francesca'ya sorsan âşıklar. Costanza evlendiğinde on iki yaşında, boşanamadığından intihara da kalkışmış. Yirmi beş yaşında dul. Caravaggio'ya kol kanat germiş."

"Napoli'de özgür. Roma'ya dönmesini zorlasın diye Scipione Costanza'ya baskı yapmış olamaz mı?"

"Costanza da, 'Yolun açık olsun, resimlerini de al götür, Scipione'ye de selam söylemeyi unutma,' demiş, öyle mi?"

"Sizce Roma'ya gitmedi mi?"

"Yerinde olsan gider miydin?"

Öksürmeye başladı.

Prosecco'sundan bir yudum aldı.

"Francesca'yı gördünüz mü?"

"Seni kahvede bekliyorlar. Rubaconte, nehir kıyısında."

Arkamdan seslendi:

"Napoli'deyken Pacelli'yi bul. Caravaggio'yu iyi bilir."

Ortigia'da Rose aynı şeyi söylemişti.

Arno kıyısında kahvedeyim.

Amerikalılığım tuttu. Portakal suyu milli içkimiz. Garsonun ağırdan almasına rağmen nihayet sıkmasına zorladım. Tembel adam. Caravaggio burada da peşimi bırakmıyor, düşünmekten kaçıyorum, garsonla laflayım dedim:

"Portakal suyunun savaşta Avrupa'ya Amerikalı askerlerle geldiğini biliyor muydun? Halkı kazanmak için çikolatayla portakal suyu tozu dağıtmışlar."

"Bizi kurtardığınızı hafife alma."

Yalakalığına kızdım.

"Bir portakal suyu daha, votkası bol olsun lütfen."

Getirdiğinde üstüne gittim:

"Kızıl Ordu'nun şerefine, Ruslar olmasa Avrupa zor kurtulurdu."

"Sigara içmek yasak," dedi.

İçmemiştim, elimdekiyle oynuyordum.

Nihayet Francesca geldi. Üstünde dün geceki elbisesi. Yanında Aleksi. İkisi de akşamdan kalma.

"Andrea?"

"Delikanlımızla sabah saksafonundadır, yakında gelirler."

Keyfe göre değişen cinsel kimlikler. Kimlik demek de yanlış, akıştalar.

Aleksi'nin parmaklarını şakırdatmasıyla yaşlı garson ânında geldi:

"*Prosecco*. Espessoyla birlikte getir."

Garsonun uşaklığına mı takayım Aleksi'nin kabalığına mı?

"Ben yeteri kadar üstüne gittim," dedim.

Aleksi hareketlendi, garsonu Rus usulü dudaklarından öptü:

"Nikita'yla Petersburg'dan tanışırız. Ailemden yıllar önce o da İtalya'ya komünizmden kaçanlardan."

İki tur *prosecco*'dan sonra birlikte kalktık. Andrea hâlâ ortalıkta yok.

Francesca'yla Accademia'ya gideceğiz.

XXIII.

Köle Dendiğinde Adınızdır Yankılanan

Michelangelo'nun beş metrelik Davut heykeli.

Accademia'ya girer girmez ona yöneldik.

Eski Yunan'da Atina, İtalya'da Floransa gibi şehir devletler ve Paris komünü gibi istisnalar, tarihimizde özgürlüğe yaklaştığımız nadir anlar. Gücün merkezde toplandığında kaçınılmaz olan zulüm, "başkent" kelimesinde saklı. Paris, Pekin, Washington, Ankara... Devletten kurtulduklarında şehirlerimiz bizim olacak. İtalya'da Rönesans'ı mümkün kılan Siena'yla Floransa gibi şehir devletler.

Meydanlarda ne devrimci ne şehit ne de asker heykeli.

"Şapkasına gece mumlar koyar, yontmaya devam edermiş," dedi Francesca.

Michelangelo'nun, "Önemsiz sayılan şeyleri bir araya getirirseniz ortaya önemli bir şey çıkar," sözü yaşamın ayrıntılarında gizli. Aitliklerimizde hadım etmişiz hayallerimizi. Özgürlük, doğal halimiz olmalıyken, kurtuluşumuzun adresi.

Shelley:

Özgürlük nedir? – söyleyebiliyorsunuz
köleliliğin ne olduğunu kolayca –
Zira kelimenin kendisi dönüşmüş
Adınızın bir yankısına

"Michelangelo eşcinseldi, sevdiği erkekler olmasına rağmen cinsel ilişkiye girmemiş."

"Ne alaka?" dedim.

"Şair tarafı da var, âşık olduğu genç erkeklere şiirler yazmış."

"Senin gibi önüne çıkanla yatak güreşinden iyidir Francesca. Belki de aseksüeldi, dolu dolu yaşamış sen ona bak."

"Davut'u nasıl buldun? Erkek güzeli."

"Devi devirenin devleşmesi."

"Donatello'nun Bargello'daki bronzdan dökme Davut'u farklı. Gücü heybeti değil, duyarlılığında. Antikçağ'dan sonra ilk çıplak erkek heykel. Michelangelo devlete oynamış, Donatello sanata. Bunlara bak, beğeneceklerini sona sakladım."

Özgürleşmek istercesine mermer bloktan yükselen yarım bırakılmış Michelangelo'nun üç heykeli.

"Benim gibiler," dedim. "İstediklerini biliyor, adım atamıyorlar."

"Hele bir torbandan kurtul," dedi.

Palazzo Strozzi. 15. yüzyıl Rönesans harikası.

Binayı rezil etmişler.

Dışı Ai Weiwei adıyla paketli, binayı sarıp sarmalayan reklamı.

İçerisi bekçiler resmigeçiti.

İkimize de ihtar.

"Dur!" "Yaklaşma!" "Dikkatli ol!"

Sanat teröristi miyim? Ne yapacağı belli olmayan deli miyim? Demin Michelangelo'lara dokunurcasına yaklaşıyordu. Burada ziyaretçilere karşı teyakkuz halindeler.

Şarlatanları sanatçı eyledik.

Çin, 1995.

Han dönemi. 2000 yıllık vazolar.

Ai Weiwei vazoyu yere atarken poz verir. Fotoğrafçı ânı kaçırır. İkinci vazoyu da kırar.

Vandalizminin piyasa değeri? Doların uçtuğu kadar! "Mona Lisa"yı eline geçirebilse kulaklarına da dolar işareti takardı. Vicdan kovalayıcısı aktivist sanatçımız fırsat kollayıcısı. Göçmen çocuk cesedi Akdeniz'de sahile vurur, Ai Weiwei dev cüssesiyle aynı yere yatar, poz verir, Türkiye'de de Hrant Dink İnsan Hakları Ödülü alır.

"Çin'de rejim muhalifiydi diye meşhur ettiler," dedim. "Kavramsal sanat diyorlar, Caravaggio kavramsız mıydı?"

"Platon sanatçı toplumdan dışlanmalıdır, demişti ya," dedi Francesca.

"Atina'da böyle ünlü şarlatanlar mı var? Platon sanatçıların duygularımızla oynamasına tavır almış."

"Aşka da mı karşı?"

"Sekse değil, aşka inanıyor. Platonik aşk."

"Sen neye inanıyorsun?"

"Lara'ya."

"O da kim?"

"Kim değil, aşk. Üşütüyor, ısıtıyor. Orada ama göremiyorsun, hava gibi."

"İlginçmiş."

"Andrea aradı, seni hastanede bekliyor."

"Hastane mi?"

"Merak etme, dalga geçmiyorum."

Adresi verdi.

"Sana veda yemeğimiz dokuzda. Andrea yeri biliyor."

Buluştuk.

Devasa duvar panosunu göstermek istiyormuş.

L'Oracolo delle Battaglie adlı pano hastane girişinde. Hıristiyanlar Türkleri kılıçtan geçirirken padişah beyaz atının üstünde kaçıyor. Bunu göreyim diye mi beni buraya getirdi?

"Falcone, İtalyanların kendilerine gaz verme ustası. Savaşları hep kazanan bizim taraftır ya. Tarihini öğrenmek istiyorsan düşmanların seni nasıl resmetmiş, onların gözünden bakmalı."

Tarihimiz yeni savaşlara davetiye.

Nietzsche:

"Düşmanla yaşayan düşmanını yaşatır."

Hastaneden çıktık.

Andrea Falcone'yi Michelangelo'yla telafi etmek istedi.

Medici'lerin San Lorenzo Bazilikası'ndayız.

Michelangelo gene devasa heykeller yapmış. Erkeğin gece, kadının gündüzü temsil ettiği dökme heykelleri, vücut geliştirme salonlarından çıkma bedenlere mermer kaplama. Michelangelo hiç çıplak kadın görmemiş olabilir mi? Erkek gövdesine iki meme takmış.

Müzelerde hiç dikkatinizi çekti mi?

Erkek heykellerinin çükü, taşakları yerli yerindeyken vajina için çizik bile yoktur. Antik Yunan ve Roma da öyle. Kali gibi Hindu tanrıçalarıysa kadın gibi kadın. Cinsellikleri ötekileştirici değil, birleştirici.

Saat dokuz, lokantadayız.

İtalyanca, lokantalara gelince kelime hovardası. *Ristorante, trattoria, taverna, locanda, alimentari, osteria, pizzeria, rosticceria*... Konteslerin veda yemeğini kabul etmemle kompleksime yenildim. Salaş yerlerde kendimi evde hissederken şimdi kimlik şaşkını her burjuva gibi iştahsızlığımın sofrasındayım.

Buca Lapi. Floransa'nın 19. yüzyıldan kalma ilk lokantalarından. Fransız Devrimi'nde asillerin kaçmasıyla işsiz kalan özel aşçılar lokantacı olmuş. Ardından Fransız mutfağı özentisinde Avrupa'nın her tarafında lokantalar.

Lokantada asaletin tozunu kibirle taşıyan garsonlar buraya bizlerden uyumlu. Buñuel'in "Burjuvazinin Gizli Çekiciliği" filminin çağdaş oyuncuları gibiyiz. Andrea'nın pabuçları spor sahalarının Adidas'ı, benimkiler orman yürüyüşlerinin Timberland'i. Gömleklerimiz kolasız, kravatsız, pantolonlarımız kot. Kontesle-rimiz pantolonlu kadınlar takımından, Amerikan giyim tarzının yozluğuna uyumlular. Gloria Frescabaldi ve Isabella Antinori'de Che'yle Miki Fare tasarımlı tişörtleri, Francesca Hint köylü kumaşı gömleğiyle. Menüde uçuk fiyatlar, "Parayı takmazsınız," dercesine, okunamayacak kadar küçük.

Ama yemek!

Servetin İtalya'da da sınıf değiştirmesine rağmen kültürlerini unutmamışlar. Yemekler mevsimsel özelliğini korumuş, menüler senfoni bestelercesine tasarlanmış. Fransa'nın seyirlik mutfağının tersine insan İtalya'da acıktırıldığı için yemiyor, yediği için acıkıyor.

Sofranın seyir defteri:

Aperitivo – Castelvetrano olive,
Antipasti – Prosciutto con crostini toscani
Primi – Cannelloni gratinati alla Buca Lapi
Secondi – Tegamino di trippa alla fiorentina
Contorni – Fagioli all'olio
Insalata – Capresa con bufala
Frutta – Frutta di stagione
Dolce – Biscotti di Prato con Vin santo
Caffe – Espresso
Digestivo – Limoncello

Menüyü Antinori'lerin küçük kızı Isabella önerdi. Şarapçılığın yanı sıra lokanta da onların. Sohbetimiz keyifli. Aleksi, kızları Sovyet döneminden fıkralarla güldürüyor. İtalyan fıkralarını sordum. Bilmiyorlar.

"Diktatörlüklere fıkrayla direniliyordu, demokrasilerde uyuştuk, meydanı boş bıraktık," dedi Francesca.

"Politikacılara, devlet maaşlı soytarı vermeli. Eskiden öyle değil miydi? Asilleri güldürür, korkmadan eleştirirlerdi," dedim.

Isabella:

"Osmanlı, Çin, eski Mısır, Aztek, hepsinde hiciv ustası soytarı. Kulakları halkta, okları saraya. Demokrasi tantanalı kepaze politikacılara kaldık."

Andrea konteslere teker teker baktı:

"Şarabı hanginiz seçecek?"

Kızlara baktık, bekliyoruz. Aileleri kaç yüzyıldır İtalya'nın en iyi şaraplarını yapıyor.

Gloria:

"Tignanello 2015, son yılların en iyi Toscana'sı."

Isabella:

"Bu menüye Umbria gider. Paolo Bea Rosso di Montefalco 2003."

Francesca:

"Yahu biz bizeyiz! Toscana'ya boş verin, kimse duymaz. Barola içip Venedik topraklarına kadeh kaldıralım."

Andrea'yla trene nasıl yetiştik hatırlamıyorum.

Peronda, "*Buon anno*," diye bağırıp bize el sallıyorlar.

Yolda uyuduk. Lara'nın yolladığı sabah okuduğum mektubundaki deli saçması rüyasıyla uyandım.

Gece yarısına az kalmış, davetliler heyecanlı. Su kanallarıyla çevrili balo salonu. Ortasındaki havuzu insan boyu mumlara aydınlatan ışıkta papaz Afrikalı bebekleri vaftiz ediyor. Birini kucağına alan Lara havuzdan çıktı, incir yapraklarından örülmüş bornozunu giyip yanıma geldi,

"Şimdi ne yapacağız?"

"Bekleyelim," dedim.

Beyaz kediler kemancı, trompetçiler papağan, piyanoda fil yavrusu orkestrada yerlerini aldı. Vaftizi bitmiş bebekler kanatlanıp yok olurken Lara arkalarından el sallıyor.

"Neredeyiz?"

Lara, "Şeytan'ın Balosu..." derken uyandım.

Bulgakov'un *Usta ile Margarita* kitabını sevdiği aklıma geldi.

Roma'ya yaklaşırken Andrea'yı uyandırdım

XXIV.

Ölümü Düşünerek Yaşayacağına Yaşadığını Düşünerek Öl

Roma Termini'de tren değiştireceğim. Andrea'yla kahve içtik.

İstasyondan ayrılırken bu sefer, "*Buon anno*," diyerek el sallayan Andrea.

Güzergâh on bir saat yirmi yedi dakika. Yol üstünde Napoli 13:34, Messina 08:05, Taormina 09:30, Catania 10:10, Siracusa 11:30.

Dakikleştirdiğimiz dünyamızda özgürlük ölüm saatimizin tarifesizliğinde.

Saat sınırlamasıyla daralır, hayal kurarım. Saliselik serbest çağrışımlarımda Sicilya'da kaplumbağalar çiftleşir, güneşte fırtınalar kopar, babam eve yaklaştığında bize seslendiği ıslığını çalarken Ortigia da şimdi uzaktan çağırıyor.

Yol özgürlük.

Evinde tekrarlıyorsun kendini. Kahvaltın aynı. Yatağın aynı. Perdelerle örttüğün pencereden manzaran aynı. Yol arkanda bıraktığın, vardığında yenileriyle karşılaşacağın problemlerden uzak.

Yaptıklarını, yapamadıklarını, yapacağını sandıklarını gözden geçirmek. Arafta olmak.

Peki ben ne halt ediyorum?

Caravaggio peşinde kendimi kovalıyorum.

Yalan!

Lara'ya gidiyorum.

Nerede olduğunu bilmeden... olmadığı yerde onu yaşamaya.

Yan koltukta telefonuna kilitlenmiş diye küçümsediğim adam bile değilim.

O değilim, bu değilim, kimim ki tepeden bakıyorum?

Önümde yüksek sesle konuşan Afrikalılar. Karşısında oturanın ırkçılığı bakışından belli. Afrikalı olsam bana da öyle mi bakacak? "İyi ki siyah değilim," diye düşündüm. Irkçı olabilmem ne kadar kolaymış. Ayrıcalıklıyım. Beni ben yapan ırkçılığın muhatabı olmamam mı? Biz beyazlar düzenimizin nezdinde güvenilir insanlarız.

Gambia'ya giden bir arkadaşımdan.

Gambia'dan yeni döndüm
Su kuyuları açıyordu arkadaşım
Çocuklara kalem götürdüm
Güldü, "Okuma yazma bilmezler."
"Resim yaparlar," dedim
"Kâğıtları yok," dedi
Gambia'dan yeni döndüm
Deniz kıyısında Afrikalı
Bana göz kırptı
"Keşke," dedi
Harlem'li torunu olsaydım
Zincirli dedemin
Gambia'dan yeni döndüm
İki dünya savaşı çıkarmış
Beyaz Adam'ın savaşına
Özüm Kara Afrika'da
Beyazlığımın öncesi
Ana toprağımda
Gambia'dan yeni döndüm
Uzakta kaldı Afrikalılığım
Neresiydi orası?
Mars'a falan da gitmeden
Tekrar nasır tutmalı
Çıplaklığa yabancı ayaklarım

Osmanlı İtalya'da peşimi bırakmıyor.

Türkiye'de hiç zafer abidesi yaptırmamış Osmanlı'yı burada İtalyanlar saldırılarıyla anıyor. Güneydeki kıyı şehirlerinde plaketler, heykeller gırla.

Trenimiz yavaşladı.

Az sonra vagonlarımızı vapura yükleyecekler. Devlet Sicilya'da Cosa Nostra, Calabria'da 'Ndrangheta'nın işlerini zorlaştırmak için köprü yapmıyor. Karşı kıyıda tren ikiye bölünecek, kimimiz Palermo'ya, ben de Siracusa'ya. Caravaggio 1607'de buradayken Messina Boğazı'nda Calabria'yı yağmalayan Türkler. Baskınlarına karşı kaleler, geceleri sahilleri kollayan atlılar. Veba, kıtlık, yoksulluk. Açların ayaklanmaları, yaklaşan meteorun dünyanın sonunu getireceği korkusu. Kimsenin ırgalamadığı, bacaları tüten Etna. Ağız alışkanlığıyla, "Öldüğümde," değil de "Ölürsem," dememiz gibi, yanardağın her an ortalığı yok edebileceği gerçeği *bize bir şey olmaz* uzaklığında. Depremi bekleyen İstanbullular gibi.

Yolda inmeli miyim?

Messina'da Caravaggio var.

Resimlerini bilgisayar ekranında büyütüp bakmak varken gereksiz indi bindi. Ressam değilim ki fırça darbelerini yakından göreyim. Sorunum başka. Caravaggio hipnozum, mezarım. Kendimi gömüp yolda hortlattığım. Babamın günlüğündeki, "Bindiğimiz tren Léman kıyısında koşuyor" kelimeleriyle aklımca onu yaşatırken, ben de trenimi deniz kıyısında Caravaggio peşinde koşturuyor, babamla bir yılbaşı gecesi annemi şaşırtarak söylediğimiz "Avanti popolo" şarkısını mırıldanıyorum. Trende Afrikalıların sesleri, Akdeniz balıklarına göçmenler yem olduğundan midye bile yemeyen Fiorella'yı çağırıyor. Aklımda, Fransa'da ölüm maratonunda kalp ameliyatı bekleyen arkadaşım. Ne zaman, nerede öleceği derdinde, İstanbul'da hacı hoca yıkasın istemediğinden. Paris'e attı kendini.

"Ölümü düşünerek yaşayacağına, yaşadığını düşünerek öl," dememe kızmıştı.

Ölümünü yaşarken yaşatıyordu.

O yaklaştığını hissettiği ölümün bencilliğinde, ben acısıyla yüzleşememenin korkaklığında, günlük yaşamımıza toz kondurmamayı oynadığımızın farkında mıydık? Farkında mıydık,

ölümünün kokusunu alan ben, soğuk havada kaşkolünü almasını hatırlatırken, ölümünün aynası olduğumun?

Trenimiz güneye indikçe diller değişiyor. Geç ulus devlet İtalya'da şehir devletler taraflaşarak, taraf değiştirerek asırlarca savaşmış. Sonunda dili ve dini bir olan bir ulus devlet oldu, şimdi de yüzyıl bitmeden Avrupa'da dört kişiden biri Afrikalı olacak. Başı İtalya çekiyor.

Afrikalı olmak!

Garip değil mi?

Onlar çekmiş, onlara çektirmiş, onlardan korkuyoruz.

Sevişecek miyiz?

Melezleşecek miyiz?

Her gün aynada "Düşman sensin!" diye kendime bakabilsem. "Düşman benim," diyebilir miyim? Doğanın, canlıların, türümün, gezegenimin düşmanı ben değil miyim?

Dır, dır, dır...

Kelime dırdırım, kondüktörün göğüslerinin farkına varmamla kesildi. Göz, göğüs, bacak, saç, kaş, parmak, hepsi libido hapı. Karnım acıkınca nedeni belli. Kadının gözümde bir anda dişileşmesi? Metroda, sokakta, okulda, mezarlıkta heyecanlandırması?

Beaumarchais:

"Kontes, 'Ama niye bu kadar çok içiliyor?'

Antonio, 'Bizi yabani hayvanlardan ayıran şey budur madam; susamadığımız zaman içmek ve canımız istediği zaman sevişmek.'"

Öyle mi?

Asıl ben değil miyim o yabani hayvan?

Diğer canlılarda bu işin mevsimi var.

Biz?

Almanya'da hayvan kerhaneleri, internette evlerimizde seks.

Ehlileştirdiğimiz hayvanlarla. Hawaii'de yasal, Finlandiya'da yasal. Japonya'da yasal...

"Köpeğimle sevişirsem hamile kalır mıyım?" diye soran kızlar, aynı eşeği paylaşan erkekler.

Sonra da Caravaggio'yu sapık diye yargılayan günümüz kitaplarının yazarları!

Messina'da bir okulun önünden geçerken yanındaki öğretmen, "Çocuklara özel ilgin mi var?" diyerek provoke edince Caravaggio kafasına vurmuşmuş. Bilgim, Caravaggio'yu sevmeyen, resminin doğallığını beğenmeyen, onu kötüleyecek olayları cımbızla çeken, sonra da Sicilya günlerini yazan Sussino'dan. Yazdığı biyografi değil, yerme. Resimlerinden başka neredeyse iz bırakmayan Caravaggio'ya, "İbneydi, kulamparaydı," diye sanat tarihine dipnot olmayacakları dev aynasına koyanlar!

İyonya Denizi sağımda, Tiren Denizi solumda, gökyüzünde yanardağın rüzgârla şekilden şekle giren beyaz dumanları.

XXV.

Caravaggio Kimden Kaçıyor?

"*Signore, singorine, buongiorno*" sesi eşliğinde Messina Centrale İstasyonu'na girdik. Yolcu salonunda geniş alanlar, yerden tavana pencereler, beğendiğimi söylememin tabu olduğu, Mussolini dönemi faşist mimarisi ferahlığı.

İki saatimiz var.

Yüzyılın başında depremden, İkinci Dünya Savaşı'nda Amerika'nın Messina'yı bombalamasından kurtarılanlar arasında iki Caravaggio var. Museo Regionale'nin yolunu tuttum, "Çobanların Tapınması" ve "Lazarus'un Dirilişi" tablolarını göreceğim. İsa'nın ahırda doğumunu gösterdiği, ilk baktığım resminde kutsallık sıfır. Sıradan Hıristiyan ikonografisini yoksul, sokak insanlarıyla canlandırmış. Resmin özelliği, ileride Rembrandt'ın da esinleneceği, karanlık fonda ışıkla gölge gelgitlerini sanat tarihçilerinin *tenebrism* ve *chiaroscuro* diye adlandırdığı tekniği. Asıl ilgimi çeken İsa'nın ölüsünü dirilttiği "Lazarus" tablosunda mucizenin resmedilişi. Giotto gibiler kutsal kişileri şık kıyafetleri, kafalarında uçan dairemsi halelerle resmederken, cicili bicili Rönesans resmine tepkili Caravaggio, gerçekçiliğinin uç noktasında mucizeyi sıfırlamış.

Kolay mı ölüyü diriltmek?

Sanatçılara dikkat. Michelangelo'nun, çarmıha gerilişini resmederken fakir bir adamı tahtaya çakıp mızrakla kalbini kanattığını söylerler. Caravaggio da burada, mezardan kazdırttığı cesedi saatlerce kollarında tuttuklarından ölünün kokusuna dayanamayan modelleri, ancak dayak tehdidiyle poz vermeyi sürdürmüş. Bellori, Caravaggio'nun tablosunda birinin kokudan burnunu tuttuğunu yazar. Dikkatle baktım, adamı bulamadım. Resme kendisini de yerleştiren Caravaggio mucizeye sırtını dönmüş havaya bakarken,

karanlıkta zor seçilen İsa'yı da kalabalığa sıkıştırmış. Lazarus'un kardeşleri, Marta ve Meryem de İsa'nın farkında değil.

Lazarus'un dirilmesinin bol reklamını yapan Vatikan, İsa'nın çocukluğundaki mucizelerinin bilinmesinden hoşlanmıyor. Aziz Tomas, İsa'nın kendisine yumruk atan komşu çocuğuna küfür etmekle kalmayıp onu kem gözle öldürdüğünü yazar. Mahalleliler evinin kapısına dayanınca onları da öldürür. Din hocaları İsa'nın doğaüstü gücünü terbiye edince hepsini diriltir.

Caravaggio'nun inancı?

Messina'da günah çıkarması istendiğinde, "Benimkilere uymaz," demiş. Kilisede kutsal suyu tutanı da sertçe, "Kullanmıyorum," diyerek terslemiş.

"Aranızda melek gören olursa gösterin, resmini yapayım," diyebilenlerden.

Kitaplar Caravaggio'nun Messina'da da korku içinde olduğunu, pusuya düşürülüp öldürülebileceğini yazıyor. Gece yattığında üstünde elbisesi, yanında kılıcı, cebinde Toledo hançeri, ayakucunda siyah köpeği Cornacchia. Peşine düşüldüğü korkusu olsa da Messina'da resmine hakkını vermesini engellememiş. Buradayken her siparişi kabul etmediği gibi ilk yaptığı da beğenilmeyince imha etmiş. "Lazarus" bitmiş, resim asılacak, sipariş veren dudak bükünce Caravaggio hançeriyle tuvali parçalamış. Mezardan dört günlük ölünün çıkarılmasını bekleyip yenisini yapmış. Ardından tekrar yol. Kaçtığını yazıyorlar.

Düşmanları kim?

Malta Şövalyeleri diyenler çok.

Hayır!

Messina'da kimlerle olduğunu benim gibi inceleseler böyle demezlerdi. Bırakın onlardan kaçmayı, buradayken adının önüne şövalye anlamına gelen Fra' ekini koyarak kendisini tanıtmış. Malta'da portresini yaptığı Martelli şimdi burada şövalyelerin temsilcisi. "Lazarus" tablosu şövalyelerin Padri Crociferi Kilisesi'ne asılmış. Siparişi veren Lazzari ailesi, Fra' Orazio Torriglia'nın yakını. Messina Senatosu için yaptığı "Çobanların Tapınması"nın aracısı şehrin başrahibi Fra' Bonaventura Secusio. Buradayken

hediye olarak Malta şövalyesi Büyük Üstat Wignacourt'a da "Salome" tablosunu yollamış.

Sonra şövalyelerden kaçıyor, diye yazıyorlar!

Ama huzursuz.

Sicilya günlerini yazan Susinno, "Bakışı Messina Boğazı'nda fırtınalar gibiydi," der.

Derdi ne? Messina'da el üstünde tutulur, iyi de kazanırken birden Palermo'da. Yıllar sonra, 1642'de biyografisini yazan Baglione, düşmanları peşinde olduğundan buradan da korku içinde ayrıldığını yazmış. İki ay sonra Napoli. Ekim 1609'da Markiz Colonna'nın Chiaia'da *palazzo*'sunda da resim yaptığı en verimli günlerinde de oradan ayrılmış.

Derken esrarengiz ölümü.

XXVI.

Hepimiz Tesadüfüz

Gelmemeliydim.

Roma'dakilerle burada yılbaşını kutlayacağız diye kendimi kandırıyorum. Londra'da ameliyata gitmeden eşyalarımı toplamıştım. Neyim varsa bavulda. Achille istediğim yere yollayacaktı. Cinayet yerine dönen katil gibi Lara'yla yaşadıklarımızı tekrar tekrar gömmemin çekiciliği ağır bastı.

Arkadaşımın annesi, "Geriye dönme," dememiş miydi?

Geriye dönme!

Trenden inince gittiğim ilk yer evinin önü. Geceleri ayrıldığımızda odasının ışığının yanmasını beklerken penceresinden gördüğü ağaca yaslandım. Kapıyı çalamadım. Annesi ikimizi İsrail'de biliyor. Penceresine bakakaldım, sigaram bitene kadar, diye kendimi kandırdım. Paketten sonuncusunu yaktıktan sonra kayalıklara indim, Café Viola'nın önünden geçtim, Palazzo Rosso'ya baktım, Azize Lucia'nın yattığı Duomo'nun merdivenlerinde oturdum, gecenin terk edilmişliğinde pazar sokağından yürüdüm, tekrar evinin önünde yedek paketteki son sigarayı da içtikten sonra sabaha karşı eski pansiyonumdayım.

Roma'dan gelenlerin kalacağı Hotel des Étrangers'ye gittiğimde öğleyi geçmişti. Çıkmışlar. Napoli'ye tren tarifesine baktım. İki saatim var. Tekrar pazarı dolaştım. Dolanıyorum. Caravaggio da kurtaramadı. Kilise kapalı. Bavulumu alıp hemen ayrılmalıyım. Londra'ya gidişimde zaten buradakilerle vedalaşmıştım. Napoli'de Isabel bekliyor, Pacelli'yle tanıştıracak, aynı üniversitedeler.

Maria Grazia'yla Lazzero'ya rastladım. Yeni gelmişler. Uyurgezer gibiyim. Naka Bar'da biraladık. Arkadaşımızı anma toplantımız yarın sabah, dediler. Otla devam ettik. Tekrar otele döndük.

Paolo kapıdan çıkıyor. Arkasından seslendim:

"*Ciao* Paolo."

Sesimin geldiği yere öylesine baktı, elinden tuttuğu kıza kaptırmış.

Zamana karşı yaşayan yetişkinler ellerinden tuttukları çocukları adımlarına uymaya sürüklerken bizlerin el ele tutuşmasıysa ibret verici. Kadının erkeği, erkeğin de kadını, "Bu benim," diye teşhir ettiği ganimeti. Zaferlerini gözümün içine soka soka yürürken yalnızlığımı hatırlatıyorlar. "Ellerinizi zincirlemeyin!" diyemediğimden kendime kızıyorum. Floransa'da Ponte alla Grazie'ye bağlı asma kilitler görmüştük. Âşıklar, ayrılmayalım diye kilidi takıp anahtarı suya atıyorlarmış. Terk ettikleri kızların ardından, "Ben şu kadar kilit bağladım," diye övünen kim bilir kaç erkek vardır?

Paolo'nun onlardan olduğuna şüphem yok. Roma'da sofradayken amsalak kelimesinin sekiz dilde karşılığıyla bizi güldürmüştü. Kızla otomobile bindiler. Uzaklaşırken, önce arka tamponundaki tanıdık çarpıktan, sonra da plakasından Lara'nın arabası olduğunu anladım!

Siz ne yapardınız?

Kaçtım. Can havliyle arabanın ters istikametine koştum, kendimi kayalarda buldum, soyunup denize atladım, aralık denizinin şokuyla şokumu atlattım. Otel odamda votkayı yarıladıktan sonra titrek ellerle e-postalarıma bakarken ondan gelen mektubu gördüm. Tek cümle:

"Sabah Hotel des Étrangers'de kahvaltı."

Sızdım.

Otele benden önce gelmiş. Görünce tekrar tekrar sarıldı, bırakmadı. Kahvaltı salonunda ikimize "İşte aşk," diye bakan gözler. Sımsıkı sarılıyoruz. O mu bırakmıyor, ben mi bırakmıyorum? Nefesi kulağımda, dudaklarımda kaçamak öpücüğü. Sigara yaktı. Espressolar geldi.

"Döndüğünü Paolo söyledi. Gözlerin nasıl?"

Konuşamadık.

Gözlerimizde sorular, gözlerimizde sevgi, terasa çıktık:

"Mektubumda anlatmak istemedim. Golda'yı tanıyamamışım, 'Sicilya'yı işgal edenler çok ama topraklarımızdan kimse bizi sürmedi,' dediğimde, 'Sen de Yahudi düşmanı çıktın,' diye üstüme

saldırdı. Ensemde hâlâ darp izi var." Sesi titreyerek konuşmasını sürdürdü. Yael hastaneye götürmüş.

"Araplar mı yaptı?" diye soran doktora, "Yolda iki erkek saldırıp kaçtı," demişler, ihbar etseler Golda başka ne yapar diye korkmuşlar.

Sevindim mi ilişkisinin bittiğine? Evet. Hırpalanmasına rağmen, evet.

"Golda'yla birbirimizi keşfederken bile bana kaç defa seninle mutlu olabileceğimi, sabrını zorlamamamı söyledi."

Kıskançlığımın kurbanı olmuşum. Aşkın gözü kör değil, bencil.

Sahil boyunca yürüdük. İsrail'i anlattı, Francesca'yı sordu. Kayaların önünden geçerken rüyadan uyanmışçasına irkildiğimde elimi bıraktı.

"Ne var?" dedi.

"Paolo."

"Paolo?"

Dün gördüklerimi, el ele tutuşmalarını anlamazlıktan mı geliyor?

"Neler oluyor Lara?"

"Maria Grazia'dan mı duydun? Sana sürpriz yapacaklardı. Haftaya işlemlerimiz tamamlanacak."

Şaşkınlıkla dinliyorum

"Tapu onun adına, Francesca'nın fikriydi."

"Palazzo Rosso?"

"Evet! Söylemediler mi? Satın aldılar! Hepimiz ortak olduk."

Sarıldı.

"Ev kurtuldu, ailemiz kurtuldu. Sayende!"

Lazzero restorasyonu yapacakmış.

Daha neler anlattı, hatırlamıyorum.

Lara'yı yaşadıkça kendimi, haksızlığımı gördükçe onu tanıyorum.

Haksızlık sevdiklerimize. Ailemize, yakınlarımıza, benden ne gizliyorlar, niye bana söylemediler, diye kuşkulandığımız sevdiklerimize. Onlarla didişirken, günlük hayatımda mesafeli olduklarıma yağ çekercesine hoşgörülü davranıyorum. Kavgalarımız, isyanlarımız en çok anne babayla, cinayetlerimiz en çok seni seviyorum, deyip çocuk yaptıklarımızla. Yetmiyormuş gibi, bu halimiz bize çekici

geliyor. Romanlarımızı, filmlerimizi, operalarımızı dram diye, trajedi diye, kültür adına şıklaştırıp satıyoruz. Sanatımızı, sevgi üzerine kurup ibret verici halimizden kurtarabilecekken kötülüklerimizin kasvetinde yaşatıyoruz. Yunan tragedyaları, Shakespeare, Arjuna, Fuzulî, Verdi, Dostoyevski'nin karakterleri, Oedipus, Hamlet, Mecnun, Tosca, Raskolnikov... Evrenselliğimiz kötülüklerimiz mi? Yuh bize! Bunca sevgiyi gömmek niye?

Niye mi?

Sanatımız yanlış sokağa sapmış.

Kabul etmeliyim ki bize sevgiyi hatırlatan, iyi insan ol diyen, Tanrı adına konuşturduğumuz peygamberlerimiz. Onlar, türümüzü dingin tutan, yaşama, sonsuzluğa anlam veren. Tanrı sevgimiz, Tanrı'ya güvenimiz türümüzün olmazsa olmazı. Ama bizi Tanrı adına köle edip savaştıranlardan, Tanrı maskeleriyle oynatanlardan, düzenlerine uyurgezerlikten kurtaracak olan da henüz dilini tam bulamadığımız, yan yollara saptırdığımız sanatımız. Ola ki düzenin şartlanmasında, bulamadığımız o dili, yapay zekâmızla, bizi ıvır zıvır işlerimizden özgürleştirebildiğinde canlandırabileceğiz. Türümüz farklı ortamlarında sayısız mutasyonlar sonucu gelişirken insanı en çok birleştiren sanatı oldu.

Hepimiz tesadüfüz.

Lara karşımda.

Duymuyor, düşünüyor, seviyorum.

"Kalkalım," dedi.

"Akşam annemle, ağabeyimle evde olacağım. Babamın yas gecesi. Yarına kadar *ciao*."

XXVII.

Ortigia'da Buon Anno

Adı Ai-Da. Esmer, saçı yüzüne düşmüş. Üstünde her düğmesi ayrı renkte laboratuvar gömleği. Dolgun, rujlu dudaklarıyla Oxford'dan sesleniyor:

"Dünyanın ilk ultra gerçekçi yapay zekâlı robot sanatçısıyım."

Portrelerini sergilemiş, heykel yapıyor. Venedik Bienali'ne katılmış. TEDxOxford konuşmasını dinledim. "Çağdaş sanatçı ve çağdaş sanatım. Varlığım gerçekdışı, gerçek ve hiper gerçekte."

Konuşmasının sonunda uyarı:

"Beyinle bilinci teknolojinin yönlendirmesine karşı tetikte olmalısınız."

Anma töreninden önce oteldeyiz. Andrea telefonda robotların kliplerini gösteriyor. Sophia adlı Hong Konglu başka bir robotun yaptığı resim açık artırmada 700 bin dolara satılmış. Şarkı söylüyor, espri yapıyor. İki robot da Turing testini geçmiş.

Şeriatçı Suudi prensi çağdaşlığını kanıtlama fırsatını kaçırmamış, vatandaşlık verdiği Sophia kadın hakları sözcülüğü yapıyor.

Romalı ekipte yılbaşı heyecanı.

Sabah kahvesiyle başladı, "*Buon anno*"lar.

Yarın 1 Ocak.

Günümüzün lider geçinenleri tarihe ne kadar iz bırakmak isteseler Caesar'la boy ölçüşemez. Julius, yılbaşını marttan ocak ayına değiştirmekle yetinmemiş, temmuza da adını vermiş. Liderler çüklerinin boyunu yarıştıran erkekler gibi. İmparator Augustos, Julius Caesar'ın temmuzunu otuz bir günden otuza kısaltırken kendi adını verdiği ağustosa da takvimde otuz bir çektirmiş.

Anma törenine bisikletlerle gittiğimiz yol tanıdık. Lara'yla önceden geldiğimiz yer Ciane Nehri'nin Ortigia'da denize açıldığı

nokta. İkişer kişilik kanolarda altı kişiyiz. Gene iki yanımızda geçit vermeyen karanlık orman. Yer yer yaprakların arasından göz kırpan güneş, kürek seslerimizden ürküp havalanan kuşlar, nehre dalan su kaplumbağaları, dalların arasından kıvrılan yılanlar...

Geçtiğimiz yerleri Lara gibi tek tük Ortigia'lıya özgü bilirdim. Roma'dan gelenler nereden biliyor? Ben Lara'yla gelişimin heyecanını yeniden yaşarken onlar alışık sularda kanolarını yönlendiriyor.

"Geldik," dedi Paolo.

Önceden Lara'yla da geldiğim yer. Ciane'nin kaynağı, Hades'in toprağa mızrağını saplayıp Persephone'yi yeraltı krallığına götürdüğü nokta. Kanolarımızdan indik. Kimse konuşmuyor. Geniş bir dairenin etrafına oturduk. Elden ele ot dolaşıyor.

Cep telefonunda Mozart'ın "Requiem"i. Franco yanında getirdiği ruloyu açtı. Portresi. Sessizce baktık. Ayağı kalktık. Çakmaklar çıkarıldı. Herkes bir eliyle tuvalin ucundan tutarken diğer elinde çakmakla Franco'nun portresini yaktı. Dönüş yolunda nehrin denizle buluştuğu, kanoları teslim ettiğimiz yere kadar kimse konuşmadı.

Onlar otele, ben de Achille'nin eniştesine, hastanede göz kontrolüne. Sorun yok.

"Damlanı kullanmayı unutma. Azize Lucia'yı sorgulamamalıydın," diye takıldı. Gözümü neredeyse kaybetmem tesadüf de olsa inançlarını sorgulamaktan çoktan pişmanım.

Çüküme özgürlük! Hastanedeyken sondayı da çıkardılar.

Hastalıklarım ölümlü olduğumu hatırlatıyordu.

Kurtuldum.

Sicilia in Tavola'da yılbaşı sofrası.

Lara, Paolo'dan gözlerini kapamasını istedi. Ellerini arkasına kavuşturdu, bluzunun altından sutyenini çözdü, iki ucunu çantasından çıkardığı eski demir anahtara bağlayıp kırmızı sutyenini Paolo'nun yüzüne doladı. Ağzına doğru sallanan anahtarın dudaklarına sürtmesiyle Paolo gözlerini açtı, alkış koptu, herkesin hissesi olan Palazzo Rosso'nun anahtarı elden ele dolaştı. Kadehler kalkıyor, Rus usulü onun bunun şerefine içiliyor. Annelerimiz! *Buon*

anno! Marilyn Monroe! *Buon anno!* Göçmenler! *Buon anno!* Papa! *Buon anno!* Kangurular! *Buon anno!* Roma'dayken içtiğimizde sık sık haykırdıkları *buon anno*'lar nihayet 31 Aralık gecesinde yerini buldu, diye düşünürken yanımda oturan Francesca:

"Palermo'da mafya babası yılbaşında ailesiyle sofrada. Saat on iki. Kadehini kaldırır, '*Buon anno*,' derken pencereden gelen kurşunla alnından vurulur. Bizimki her an kayıp gidebilecek yaşamımızın kutlaması."

Andrea:

"Yaşamın tesadüf oluşunu kutluyoruz."'

"*Carpe diem*," dedim.

"Arkadaşım Irene uçakta. Yanı boş, biri gelip oturur, sarkacak. Kız yer değiştirir. Uçak düşer, adam ölür, Irene kurtulur."

Francesca:

"Torbanı boşalttın mı?"

Andrea:

"Soracağına yoklasana."

"Gece yarısında ışıklar söndüğünde," dedi Francesca. "Lara'nın kırmızı sutyenini beğendin mi?"

"Azize Lucia pazarından birlikte almıştık," deyince şaştı.

"İtalyan erkekleri de sizin gibi yılbaşında kırmızı iç çamaşır giyer mi?"

"Giydiğimi nereden biliyorsun?" derken elimi dizinin üstüne koydu. Neden geri çektim ben de bilmiyorum. Sonradan pişman olacak mıyım? Beni sondalı bilsin istedim.

Kadehler Mimoviç Borzecki'ye kalktı.

"*Buon anno!*"

Andrea:

"Franco'nun yaktığı portresi, anmasını yaptığımız ressam arkadaşımızın. Ortigia'da öldü, vasiyeti üzerine Ciane'de küllerini suya dökmüştük. Hepimizin portresini yaptı. Sergi açmaz, resimlerini sevdiklerine verir, babasının şiirlerinin telif parasıyla geçinirdi."

Chimo bizi dinliyormuş:

"Geçen sene ölüm gününde de benimkini yakmıştık. Onu resimleriyle değil ressamlığıyla hatırlamak istiyoruz."

"Sallama Chimo," dedi Andrea, bana döndü. "Michele'nin köşeyi dönme fikri. Bütün resimlerini bize bıraktı. Ölü ressam kıymete biner, yakmadıklarımızın fiyatı artacak."

Francesca:

"Resimler sizin, ne yaparsanız yapın, yeter ki sizi yaşatsın, eğlendirsin, satarsanız satın, yakarsanız yakın, demişti."

Franco:

"Fotoğraflarımızı da imha edebilsek egomuzdan arınacağız. Hele *selfie*'ler. Tam narsisizm. Ben demekten biz olamıyoruz."

Lazzero:

"Düzeni yıkmanın yolu görüntü vermemek. Oraya buraya işeyen köpekler gibi her yere izimizi bırakıyoruz."

Chimo:

"Londra'da 'Teröristler İz Bırakmaz' sergisi açmışlar. Sergi ayakkabılarla terörist profili çizen psikologlarla dalga geçiyor. Pabuç bombacısından sonra havaalanlarında kontrollerin anlamsızlığına gönderme." Laf teröristlerin neden siyah olmadığından açıldı, oradan aramızdan kimsenin Afrikalı sevgilisi olmadığına.

Lara dayanamadı:

"Yeter! İçine etmeyin gecenin!"

Geceyi Palazzo Rosso'da tamamladık.

Paolo, Lara'nın sutyeninin ucundan sarkan anahtarla yüzyılların yorgunluğuyla gıcırdayan kapıyı açtı. Az sonra balo salonunda tepiniyorduk. *Palazzo*'da elektrik yok. Kim kime dum duma. İpimizi kopardık, asırlık malikâne canlandı.

Sabaha doğru. Lara'yı evine bıraktık, bizler de otele. Yarın Caravaggio peşinde Pacelli'yle görüşmeye gideceğim. Ortigia'da son gecem. Kimseye bir şey demeden gruptan ayrıldım, deniz kenarında kayalıklarda yüzümü yıkadım. Yürüdüm.

Ortigia'dan ayrılışım ağır çekimde.

Lara gelmişken nereye?

Şairin, "En güzel deniz henüz gidilmemiş olanıdır" laflarıyla kendimi avutuyorum.

Beni yarın Napoli'ye uğurlayacak.

Öyle olmadı.

Otele geldi.

Saat kaçtı bilmiyorum. Sızmışım. Uykumu alabilmek, yola zinde çıkabilmek için perdeleri örtmüştüm. Yoksa karanlığa uyanmak mezarda olmak gibi. İleride biriyle yaşayacak olursam perde kapalı uyumak isterse, ilk geceden odalarımızı ayırma nedeni olabilir. Üst baş dağınık. Belli ki evinde kalmamış. Bir şey demedi, soyunmadan yatağa girdi, uyudu. Lara'da sevdiğim de bu. Kendisinden bile sır saklayan ketumluğu. Ne olduysa olmuş. Duygular dille bulanır.

Uyandığımda günlüklerimi okuyordu. Tek mahrem rüyalarımız. Onlar gizli. Sansürlü. Sarmaş dolaş yattığın sevgilin kollarında uyandığında, "Gece komşumuzla seviştim," diyecek olsa dürüstlüğüne pişman olmaz mı? Yalanla yaşıyor, aralarında sır olmadığını söyleyen çiftler.

"Trenin kaçta?"

"Belki de kaçırdım."

"Saat 11:30."

"Bir sonraki o zaman, gece treni de var."

"Ona kalma, altı kişi aynı kompartımanda, rahat etmezsin."

"Dert değil, taksiyle on dakika."

"Seni bırakırım."

Sustuk.

Uzaklara bakıyoruz.

Sessizliğimiz, tek başınalığımız.

Birden elimden tuttu, okşayıp karnına götürdü.

"Hamileyim."

Söylenebilecek en kötü şeyi söyledim:

"Emin misin?"

"Reglim gecikti, sütüm damladı."

"Kimden?" diye sormamayı becerebildim.

"Sen de hissettin mi?"

Eteğini indirdi, sonra da şişkinliğini gizlediği korsesini.

"Evet."

"İstemediğin bir şeye evet deme," dedi.

"Neydi soracağın?"

Lara oyunu yazmış, bana rol biçmiş.

"Çocuğumun babası olur musun?"

Hissetmiştim aldırmak istemeyeceğini.

"Evet."

"Nasıl olduğunu sorma, ben de anlayamadım ama artık gizleyemem."

"Meryem gibi," demedim.

Sarıldı.

"Geç kalacaksın."

Arkamdan su dökmesini istedim.

Trenin penceresinde Etna. Yol boyunca ateş püskürdü.

XXVIII.

Kadınlar Neden Satranç Oynamaz?

Trende düşünmeye vaktim oldu. Çocuğuna adımı veririm, olur biter. Kimmiş, nasıl olmuş, bana anlatmasa da olur. Önemli olan birlikte ne yaptığımız. Gerisi faso fiso. Aşkı öldüren, her şeyimizi anlatma patolojimiz. Gizlenince de sorun. Hissediliyor, hissedilince kuşku başlıyor, paranoyayı besliyor, ilişkiler ikiyüzlü korkakların oportünist birlikteliğine dönüşüyor. Ya mastürbasyon? Bunu da merak ettik mi yandık. Ben yokken ne yapıyor tuzağına düşmemeli.

Caravaggio'nun da mutlaka sırları vardı.

Kontes Costanza. Çocukluklarından beri gelgitli beraberlikleri var. Ona her fırsatta arka çıkmış. Caravaggio'yla sevişmiş midir, diye düşünürken benim de düşlediğim Costanza. Kendime kızıyorum. Paolo'dan sonra bir de Caravaggio'yu mu kıskanacağım? Kafayı kimseye takmayacağım, sonu kötü biter.

Napoli yolundayım.

Messina'yı geçtik. Vagonlarımız gene gemiye bindi, gemiden indi. Gece treninde uyku tutmuyor. Normal bir ilişkim olabilse. Değiştiğimin farkındayım. En iyisi kadınların peşlerinden gitmemek. Francesca'da yaptığım gibi. Evet biliyorum, sonunda kadındır erkeği seçen. Ama onların aklına hangi erkeği seçecekleri fikrini veren duruşumuz, bakışımız değil mi? Aynanın önünde ne kadar durduğumuzu bilmiyorlar. Erkeğin cinselliği Bizans İmparatorluğu gibi tarihin üvey çocuğu. Kadınların ayna önünde mastürbasyon yaptığını duydunuz mu? Kendi tarihini yazacak erkek erkekliğiyle sorunlu. Anlatamıyor. Yazamıyor. Sansürlüyor. Kadın kadına öpüşmenin akıcı rahatlığı erkekte yok. Kadın kendisiyle tanışıklığında, saçıyla, başıyla oynuyor, o kadar. Erkeği değil, kendisini sorguluyor. Erkekse kendinden kaçıyor. Hırsıyla düşüp

kalkarken kadın elinden tutuyor. Chopin, Çaykovski, Einstein, Pasteur, Dostoyevski, Picasso, Hokusai, Tolstoy... bencilliklerine rağmen onları seven, koruyan, onlara arka çıkan kadınlar olmasaydı adlarını bu kadar duyabilecek miydik? Erkeğin kahramanı bencil, düşlerine hırsla sarılan, ortalığı kasıp kavuran, bana bakın neler yapıyorum, diyen. Kadınların kahramanı?

Erkekliğimi sorguladıkça Dionysos'a haksızlık ediyorum. Topa basmalıyım. Cinselliğimizi tarta tarta çüklerimiz ciddileşecek.

Kimler haklı? Cinsellikten arınıp Tanrı'larıyla bütünleştiklerine inananlar mı, cinselliklerinin doğallığını doyasıya yaşayabilenler mi?

Yanlış soru.

Cevabını ancak kadınlarla birlikte verebiliriz.

Bizden ne beklenir?

İşte erkeklik kartpostallarım.

On beş yaşında New Hampshire'da yatılı okuldayım. Ergenlik çağında iki yüz kırk erkek. Yılda birkaç defa başka yatılı okullardan kızlarla hafta sonu dansları. Gündüz geliyorlar, gece danstan sonra okullarına dönüyorlar.

Hepimizin kurayla eşleştirildiği, gününü birlikte geçireceği bir kız var.

Dansın sonunda tertip komitesi gecenin kraliçesini ve nedimelerini seçiyor.

Kızlar gittikten sonra bir ödül daha. Gün boyunca en çirkin kızı terk etmeden onunla beraber olan erkeğe.

Başka bir anım.

Lise son. Dersler bitmiş.

Önümüzde mezuniyet... yaz tatili.

Akşamları meyhaneler. Altı kişiydik. Birkaç sene çakmış en yaşlımız V., "Bekleyin," dedi Bir kadınla döndü. V.'nin evine gittik. Ateş suyu tabir ettiğimiz votka içtik. Dördüncüydüm. Ne olduğunu anlayamadım. Seksle tanıştım, kadınlara yabancılaştım.

Ama kadınlar, siz de siz olmaktan kurtulun.

Parmak kaldırın.

Boğaziçi Üniversitesi'nde "Psikolojiye Giriş" dersim.

"Aybaşında kadının cinsel arzusu

A. artar

B. aynı kalır

C. azalır

Şıkların hangisi?" diye sorduğumda eller kalkıyor.

Sınıf iki yüz kişilik. Cevap verenlerin hepsi erkek.

Kadınlar konuşmaktan kaçtıkça bize hodri meydan.

Kadınlar neden satranç oynamaz?

Erkek hırsımızla aşılanmadıklarından mı?

Lakin onlar değil mi gaza gelip bize özenen?

Sizi şu köşeye alalım dediğimiz oyunlarımızda onları yüz metrede koşturduğumuzda, boksta dövüştürdüğümüzde ödüllerimizin peşindeler. Güzellik yarışmasında heveslerini destekleyip ellerinden tutup kazansınlar diye getiren anneleri. İşleri bizden de iyi yaptıklarından, yönetici, başkan, politikacı olduklarında dünden hazırlar bizim gibi hırslanıp iflah olmaz düzenimizde aşık atmaya.

Tekrar aynı soru.

Kadınlar neden satranç oynamaz?

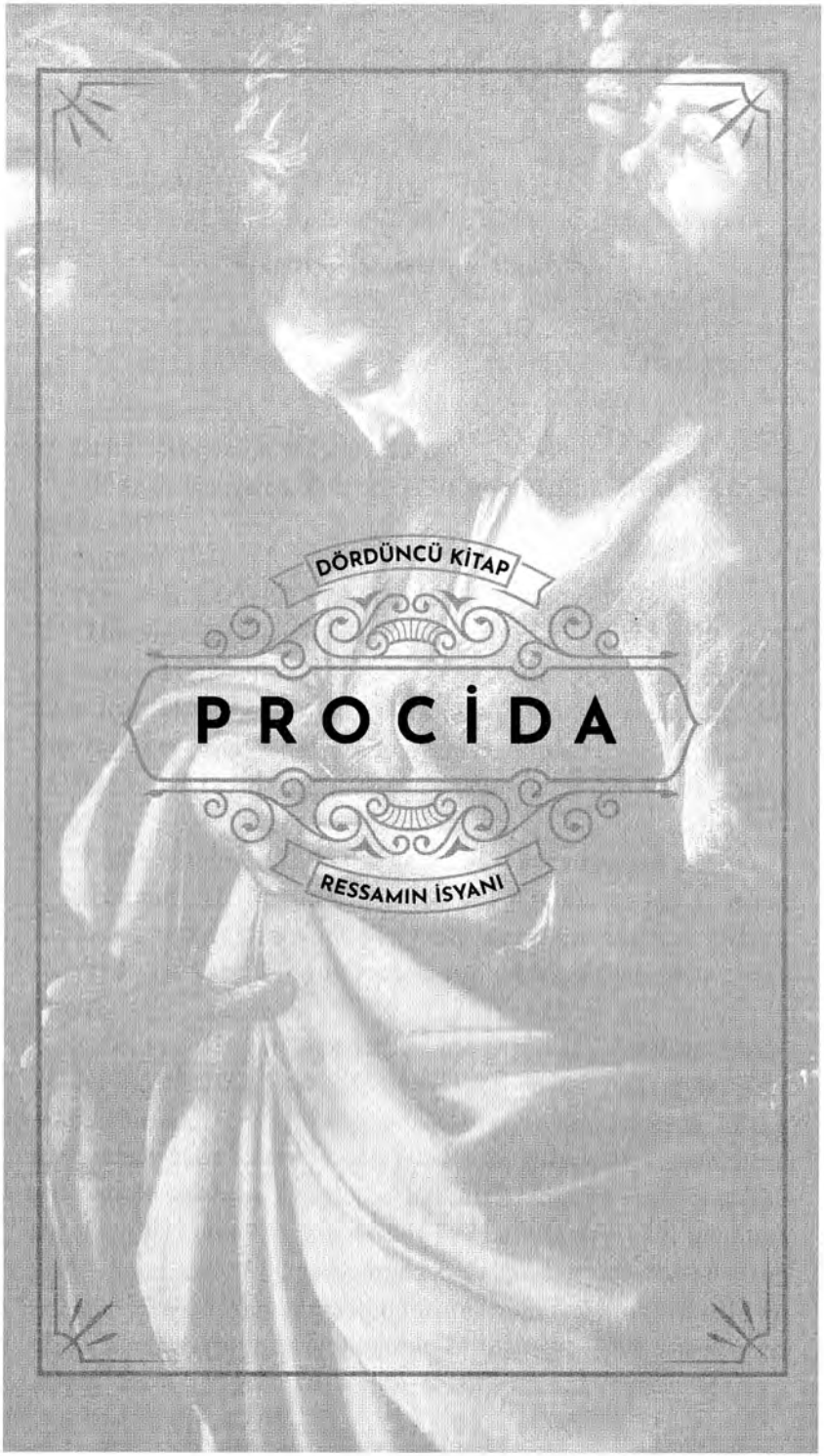
Yoksa öyle bir şah mat çeker ki erkek sonraki oyundan kaçardı.

O zaman?

Yenmek istemiyor. Erkekteki "yenmek için yenme" hırsından mustarip değil. Darwin'e bakmalıyım.

Dinlere gelince çuvallıyorlar ama.

Buda, İsa, Muhammed, Musa... Kadınların sorunu, erkek peygamberlere erkeklerden çok inanmaları.

DÖRDÜNCÜ KİTAP
PROCİDA
RESSAMIN İSYANI

I.

Capri, Ischia, Procida

Napoli Centrale.

Isabel istasyonda bekliyor. Sarıldık.

"Gömlek yakışıyor, Boston'da da görmüştüm. Giydiklerin eskimez mi?"

Güldüm.

"Tüketim patolojisi lafını senden duymamış mıydım?"

"Kitabım yeni bitti," dedi.

Türkçe konuşuyoruz. Üniversitede hoca. Osmanlı gençliğine ufuk açan, Zekeriya Sertel'in Nebizade Hamdi'yle Selanik'te yazdığı *Hayat ve Şebab*'ı İtalyancaya yeni çevirmiş.

"Latin alfabesine geçmekle Cumhuriyet'in bir kaybı daha," dedi.

"Kitabı günümüz Türkiyesi'ne öyle bir ayna tutuyor ki."

Okulunun adı Institutum Orientalis Neapolitanum. Doğu ve Afrika kültürüyle dillerinde dünyanın en iyi üniversitesi. Oxford, Harvard gibi üstünlük taslayan kurumların gölgesinde dirayetli direniş.

Isabel'in evi İspanyol mahallesinde. Gürültülü, canlı, eğitimsiz, yoksul insanlar. Ayrı ayrı hikâyeleri olan yüzler. *Palazzo*'larla şık mağazaların dizildiği Via Toledo'dan yükselen yokuşun sıkışık dar sokaklarında evlere Napoli güneşinin girmediği; Camorra'nın gölgesinde geçinen gençlerin her an çantanızı, telefonunuzu kapabileceği; dopdolu yaşadıkları her hallerinden belli ahalinin, yemekleri, neşeleri ve şarkılarıyla coştuğu; buranın masallarının yerlisi Külkedisi ve Rapunzel'in torunlarının anadilleri Napoliceyi el kol hareketlerinin zenginliğinde konuştuğu; "*Vedi Napoli e poi muori*," Napoli'yi görmeden ölme sözüne inanıp, "Dertlenme, gül,

daha kötüsü olacak," diyerek yaşadıkları; ufukta Vezüv'ün homurdanmalarıyla iç içe işçi sınıfı mahallesi.

Napoli hiçbir şeyine kızmadığım, benden hiçbir şeyiyle özür dilemesini beklemediğim şehir. Olduğu gibi. Ne benden saklanıyor ne bana bir şey satıyor. Kirli çamaşırları sokaklarında. İnsan her yerde aynıymış, diyenlere nanik yapıyor.

Napoli'den başka hangi şehir için böyle bir şiir yazılabilir?

Julian Standard:

Teknemiz denizde
Sırtımız Vezüv'e dayalı
Rüzgârda Napoli
Koca sigara paketi,
Ölümsüzlüğün paratoneri.
İçtiğin kadar iç bitmeyecek,
Bitmeyecek kahve, esrar,
Bitmeyecek yosmalar,
Kilitli kiliseler, mobiletler, pirinç kekleri,
Gennaro'lu oğlanlar, nazarlar, füniküler,
Madonna'ya, Maradona'ya türbeler,
Kurşun delikleri, kavurucu sıcak,
İki bin yıldır yaşıyor
Elimden tutup kaldıran
Çarmıha gerilmenin sürekliliği.

Napoli Körfezi'ne hâkim kale Castel Nuovo. Önünde sokak satıcısından aldığımız dilimlenmiş karpuz, bu nasıl bir yoksulluktur, diye baktığım yan tezgâhta taneyle satılan sigaralar ve, Petrarch, Boccaccio ve Giotto'nun yaratıcılıklarına burada kaldıklarında kalenin ev sahipliği.

Napoli, Mark Twain'den kopya çekercesine, "Gerçeğin iyi bir öyküyü engellemesine müsaade etmem," diyenlerin şehri.

Pencerelerden sokağa sarkıtılan alışveriş sepetleri, binadan binaya asılı iplerde, iki taraftan da görülmesin diye ortaya gizlenmiş kadın iç çamaşırları. Sokaklarda ayaküstü ucuz yemek tezgâhları.

Karşı köşede yaşlı kadın. Duvar üstünde sattığı eşyaları. Taşbebek, eşarp, kadın çantası. Aynı duvarda başka satıcılar da tezgâh kurmuş. Kol saatleri, karnaval maskesi, teyp, ahizeli telefon, cam kavanoz, dergiler, madalyalar, rozetler. Sosyalizm çöktükten sonra Sofya, Prag, Moskova da böyleydi. Hele kahramanlık nişanları.

"İşte Caravaggio burada kalmıştır," dedi.

"İlk gelişinde olmalı, son kalışı Costanza'yla Chiaia'da."

Apartmana dönüştürülmüş altı katlı *palazzo*. Beş metre boyunda ahşap oymalı kapı. Tavana boyalı gökyüzünde Meryem'le melekler. Avluda fıskiyeli havuz. İşçiler kovalarla moloz taşıyor. Kimse bize bakmıyor. Boş dairelerde dolanıyoruz.

Isabel:

"Görmezden geliyorlar, istediğin yere gir çık, kimse karışmaz, ne arıyorsun, diye sormaz, Camorra memleketinde sessizlik yemini, yani Omertà. Korkudan üç maymunu oynarlar. Sokağa bak, mobiletlerde kask takmazlar. Polisten, ihbarcılardan, birbirlerinden şüphelendiklerinden herkesin yüzü tanınmalı."

"Yahu, neden bizle ilgilensinler, millet işinde gücünde."

"Sana öyle geliyor. El-Kaide Camorra'nın yanında solda sıfır kalır. Üç günde bir adam öldürüyorlar."

Zaman binanın ruhunu almış. Caravaggio'ya yakıştıramadım.

Piazza Trieste e Trento'ya yakın Il Profesore'de kahve içiyoruz. Titrek adımlarla yürüyen yaşlı beyefendi kahveye girdi. Takım elbisesi Nuh nebiden kalma.

Siparişini verdi:

"*Sospeso per favore.*"

Isabel:

"*Caffè sospeso*. Buradan başka ülkelere yayılmış. İki kahvenin parasını ödüyor, birini içiyorsun. İkincisi parası olmayana. Yoksulluktan utanma duygusu kalktıkça âdet lokantalara, kitapçılara yayıldı. Sömürünün çaresizliğine karşı dayanışma. Galiba İstanbul'da askıda kahve diyorlarmış."

Isabel'e sormama gerek kalmadı.

"Napoli'de nerede kalmak istediğini biliyorum."

"Emindim," dedim.

"İstediğin gibi. Her yerini tanıyabileceğin kadar ufak, kimsenin seni fark etmeyeceği kadar büyük. Caravaggio'lar da trafiğe takılmayacağın yakınlıkta."

Limanda Malta, Palermo, Stromboli, Sardinya'ya giden vapurların, Napolilerin akşamüstleri ve hafta sonları seyre çıktıkları yelkenlilerin yanından geçtik. Beverello'da bilet kuyruğundayız. Bana uygun gördüğü yer Napoli Körfezi'nde bir ada!

Adalar tılsımlı yerler. Herkese göre değil. Kapalı perdelerle uyumak isteyenler, yemeklerini tatmadan tuz koyanlar, öpüşmeden tükürüklerini yutanlar, sorularına cevap beklemeden kendilerini anlatmaya koyulanlar ada insanı olamaz. Aferin Isabel'e. Kahramanı ben olan bir kitabın içine girmek üzereyim. İskeleden Capri, Ischia ve Procida'ya gidiliyor. Sonuncusunda ağır çekimde başka bir zamana indik. Vapurdan inenleri karşılayanların dağılmasıyla limanda tek tük yürüyenler, balıkçıdan, bakkaldan alışveriş yapanlar dışında kimse yok.

"Procida'da kalacak yer kolay, hem ocak ayındayız," dedi.

Ada, hayatımda dönüm noktası olabilir mi? Herkesi, her şeyi unut. Sıfırdan başla. Sıfırdan başla ve hiçbir şey yapmak isteme. Hiçbir şey yapma. Hayatlarını hep bir şey yaparak yaşayanlar, hayatlarını hiçbir şey yapmayarak geçiren gurulardan hiçbir şey yapmamayı öğrenmek için Hindistan'a giderek dünyanın parasını harcıyor. Erdem hiçbir şey yapmamaksa, mesele yaşadığın yerde bunu becermek. Hint fakiri olduğu yerde duruyor, gelip geçen hiçbir şey yapmadığı için ona para vermenin kutsallıkla bağdaştırılmasının hazzını yaşıyor. Nazi ölüm kamplarının girişindeki takta, "*Arbeit macht frei*," çalışmak özgürleştirir, yazar. Dinler de çalışmayı över. Ömür boyu yaptıkları işlerle övünenler, alınteri diye emeklerini yüceltenler yanlış ağaca tırmandırılmış olmasın? Yaptığın değil, yapmadığınla övünebilmek. Her gün ne yapacağım diye değil, bugün ne yapmayayım ki zarar vermeyeyim, diye düşünebilmek. Dünyayı değiştirmeden gezegeni bulduğun gibi bırakmak. Keyfe keyif katmak.

Tanrı'ya nanik yaparak ömrümüzü uzatmak uygarlığımızın ölçüsü olmuş. İkiyüzlü varoluş. Dünyayı tahrip ederken Tanrı'ya

yağ çekerek cenneti, çok yaşamak için de vitaminlerle bedenini garantile, yaşam hırsını iki yere tapula. Bu ne biçim cambazlık!

Bu ne biçim hırs!

Wisława Szymborska:

Taç, baştan uzun yaşamış.
El, yenik düşmüş eldivene.
Sağ ayakkabı ayağı mağlup etmiş.
Bense hâlâ yaşıyorum.
Elbisemle yarış hâlâ sürüyor.
Budala rakibimin hırsıysa akıl almaz!
Ben gittiğimde illa da kalacak!

Ölçüyü kaçırıp yaşamak adına yaşamı öldürmüyor muyuz?

Amsterdam'da arkadaşım Anneka'nın hediyelik eşya dükkânı vardı. Her yıl Afganistan'a gider, ağaçtan oyma ağızlık alır.

Bir gidişinde:

"Tanesi kaça?"

"1 dolar."

"Üç yüz istiyorum, kaçtan bırakırsın?"

"Tanesi 10 olur."

"Anlamadım!"

"Ayda beş altı satsam yetiyor. Sana hayatımı kiralayamam."

Isabel, "Önce sofra," dedi. Lokantanın yolunu tuttu, ben peşinde.

Burada nerede kalacağım belirsiz.

II.

Şimdi Ben Procida'lı mı Oldum?

Çocukluğumdan alışkınım. İki ülke, beş şehirde yedi ayrı ilkokula gittim.

Procida.

Gene yeni bir yer.

Avcı toplayıcı geçmişimizden miras dürtülerimizle yeni ortamlarda tetikte olmamız kaçınılmaz. Her şeye pürdikkat. İlk defa görüyormuşcasına etrafa bakmak, gardını almak, uyum sağlamak. Yoksa bize güven veren McDonald's bu kadar tutmazdı. Çin, Paraguay, Macaristan, her yerde aynı. McDonald's merakımızı uyuşturan yol düşmanı.

Procida bambaşka bir yer. Oysa ne denizi farklı ne insanları, dükkânları, kedileri ne de dar sokaklarda bizim ve otomobiller arasından durmaksızın geçen mobiletleri. Tanıdık olmayan, koyuvermişliği. Burası, "Bana ne," der halinde, bigudileriyle balkona çıkmış, sokaktan geçenleri seyreden yaşı geçkin kadın gibi. Yollar, otomobiller bakımsız, sokaktakilerin kıyafetleri özensiz, dükkânların vitrinleri karmakarışık, kaç yüzyıllık binalar bakımsız, eksiği çok, tamiri iğreti. Burada yaşayacağımın beklenmedik mutluluğundayım. Procida, olmak istediğim gibi bir yer. Gamsız. Beklentisiz. Gününü, günlerin getirdiğinde yaşayan. Dört ayrı yanardağın patlayıp denize çökmesinin artığı volkanik bir ada. Birkaç köyü var. Nüfusu on binden az. Korsanlar Roma İmparatorluğu çöktükten sonra zenginlerin evlerini yağmalamaya gelirmiş.

Isabel'le yemek yemeye gittiğimiz yer, katamarandan indiğimiz Marina Grande'ye yürüyerek on dakika. Corricella koyuna dik merdivenlerden indiğimiz sahilde balıkçı köyü. Küçücük limanında iki üç *trattoria*, hepsi kapalı. Balkonundan balık tutulabilecek pembe binanın köşesini döndüğümüzde rıhtımda kurulmuş bir

sofrayla karşılaştık. Az sonra, mangal ateşinin yanında balıkçılarla demleniyorduk. Otele gitmemize gerek kalmadı. "Ocak ayında Procida'da kim yaşamak ister," şaşkınlıklarının takdirinde, sofradakilerden birinin, başımı kaldırdığımda balkonundan olta sarkıtılacak pembe evini kiraladım.

Isabel akşam son vapurla döndü.

Ev sahibim Emilio'yla sabah kahvesi.

"Kışın Procida'ya gelenlere, '*Perché stai qui,*' neden geldin, diye sorar, cevabı beklemeden, '*Ma qui non c'è niente,*' ama burada bir şey yok ki," deriz.

"Cevabım Caravaggio," dedim. "Napoli'den denizyoluyla Roma'ya gidişini merak ediyorum."

"Ne zaman gitmiş?"

"Körfezden *felucca*'yla, 1610 olmalı."

"1600 ha! Gidebilmiş mi?

"Ben de onu merak ediyorum."

Güldü.

"Yol tehlikeli. Türkler kaçırdıysa doğru adrestesin."

Esir düşenlere fidye ödeyecekler için adada borç veren banka bile kurulmuş. Osmanlı'yla pazarlığı da buradaki manastırda dil bilen rahibeler yaparmış.

"Procida'ya gelmiş olabilir mi?"

"Limonlarımızı görmedin. Kavun gibi. Roma'ya giden *felucca*'lar bizden alıp götürürdü, mutlaka uğramıştır. Yolcuları bile olsa, uğrayıp limon almadan gitmezlermiş."

Emilio kırk yıla yakın uzak yol kaptanlığı yapmış. Procida'lı erkekler balıkçı değilse denizci. Avrupa'nın ilk denizcilik okulu Istituto Nautico burada. Aşk gemileri, şilepler, yatlar... kaptan, makine mühendisi, mürettebat, hepsi Procida'dan. Adaya turist gelsin istemiyorlar. Bahçeleri yüksek duvarlarla çevrili evlerde keyif sürüyorlar.

"Kimseye muhtaç değiliz. Capri butik kerhanesi, Ischia ucuzcuların istilasında. Denizdeyken maaşlarımızı biriktirir, emekli olunca evlerimize döneriz. Tek tük Napoliler de yazlığa gelir."

Önümüzden beyaz ata bindirilmiş bir iskelet geçti! Beyaz entarili, mavi kukuletalı birkaç kişi de İsa'nın iskeletinin bindirildiği

atın arkasında ayakta. Fellini'nin film setinde olabilirim. Ardından, denizde sudan yükselen kilise, kapısında yere yatmış çıplak vücudu kırmızı karanfillerle örtülü bir İsa daha. Meyve sepetleri. Hepsi maket. Karadan yürüttükleri koca bir sal üstüne yerleştirilmiş.

"Tören provası," dedi Emilio. "Dei Turchini tarikatı yıllık törenlerine hazırlanıyor."

Procida'yla tanışmam böyle başladı.

Bakkalı, zerzevatçıyı buldum, gününe göre ayrıştırılan çöpler nereye atılacak öğrendim, koya inen yokuşun başındaki Piazza dei Martiri adlı şehitler meydanındaki heykele her geçişimde ibretle baktım, adları kaideye kazılmış gençlerin kimin adına ne zaman öldürüldüğünü okur okumaz unuttum, şehitleri ananların katilliklerine bir kez daha çüş dedim, akşam yediğim balığın artıklarının peşinde güvercin ve martıların kavgasız paylaşımını balkonumdan seyrettim, sabah güneşiyle limanda koşan sarı eşofmanlı kızla tesadüfi karşılaşmalarımı günaydınlaşmaya dönüştürdüm, gece denize şamatalar ve şarkılarla çıkan balıkçıların sabaha karşı sessiz dönüşünü beklerken üç tekneden biri sona kaldığında endişelenir oldum, "İnsanın en büyük suçu doğmuş olmasıdır," diyen Calderón'u okudum, Napoléon'la çoşup Napoléon'u lanetleyen Beethoven'i dinledim, su aldığım bakkalda ekran tombalası oynayan kadınları tanıdım.

Lara'yı, Caravaggio'yu düşünmedim, ay ışığından öte içime işlemediler. Evime beş adım yakınlıkta, Neruda'nın burada kalışının filminin çekildiği Il Postino'da, akşamları söylememe gerek kalmadan getirdikleri kırmızı şarap eşliğinde günlüğümü yazdım. Ağların tamirine, iskelet halindeki sandalların yeniden yapılışına kartpostala bakmıyor gibi olmamamın huzurunu yaşadım; her gün Marina Grande'ye inip Napoli'den gelen son gemiyi karşılamaya başladım; bahçe duvarlarının arkasında ne var merakımla sokak sokak yürüdüm. Eskiden kale olan metruk hapishanenin girişinde mahkûmları takdis eden Meryem heykelinin altından geçtim; yan yatmış ranzalarla, farelerin kemirdiği şiltelerle, bürokrasinin pençesinde mahpusların balyalara bağlanıp yere atılmış dosyalarıyla

karşılaştım. Terk edilmiş evlerde, iz kalmış patikalarda adanın unutulmuş tarihinin kesitleriyle bütünleştim.

Şimdi ben Procida'lı mı oldum?

Boston'a yeni göç etmiş Sicilyalı tanıdığım, adını Giuseppe'den Joe'ya değiştirmiş, annesinin İtalyan aksanından utanıyor, Washington'da sınıf arkadaşım Viyanalı Friedl daha siyahları tanımadan koktuklarından, Paris'e Erzurum soğuğundan gelmiş sığınmacı Fransızlarla birlikte kışın o yıl soğuk geçtiğinden şikâyet ediyordu.

Lanet olsun aitlik. Akışı kesiyor, şip şap kendine benzetiyor.

III.

Sahte Aşçılar, Hakiki Balıkçılar

Corricella sabahı. Güneşli. Üç dört balıkçı ağlarını örüyor, sandallarını tamir ediyor. En genci elli yaşlarında. Belki Avrupa'nın son sandalcıları. Farkında mıyız sonlarımızın? Dilimiz ilkler saplantımız üzerine kurulu. İlklerimizse sonların mezarcısı.

Az sonra Procida mezarlığına gideceğim. Ölüler canlıların saatlerine tabi. Son gittiğimde kapalıydı. Kapısında zincir. Bekçi 11:30-15:00 arası siestada. Mezarlıkları, taş ustalarını severim. Ermeni ustalar bir gecede yok olana kadar Osmanlı mezarları ne güzeldi. Onların katliyle sade mezarlar değil ülke tekdüzeleşti. Gece defin yapılabilen mezarlıklar var mıdır bilmiyorum. Karanlıkta mezar ziyaretleri keyifli olur. Sanırım ölülerinden korkup mezarlıklarının kapısına geceleri kilit vuran tek din Hıristiyanlık. Kahire mezarlığında yaşayanlar var, gündüzleri şehrin çöpünü topluyorlar. İngilizler yüzyıllardır sanatçılarını Westminster Abbey'ye gömerken İtalya'da Vatikan Caravaggio'ya ölüm kusmuş. Cesedi nerede? Denize mi attılar? Kaç gündür dirisinden uzaklaşmışken şimdi ölüsü aklımda.

Pacelli'yle görüşemeyeceğim. Isabel'den öldüğü haberini aldım.

Penceremin dışında hareketlenme. Procida'lılar meydanda. Pazar kuruluyor sandım. Emilio geldi. O da anlam veremedi, omzunu silkti, Afrika'dan rüzgârın taşıdığı kumların balkonu kirletmesinden yakınıp gitti. Kıyıdaki balıkçı sandallarının çekildiği meydanda peynirler, soğuk etler, balıklar, meyvelerle donatılmış masalar, Procida limonları, hamur yoğuran kadınlar, tef ve gitar çalanlar, folklor kıyafetlerinde dans edenler. Başıma teğet geçen arı sesiyle irkildim. Arı değilmiş. Tepemde drone, görüntü avında. İngilizler Jamie Oliver adlı televizyon aşçılarını filme alıyormuş.

Yönetmen, sahneye Procida gelenekleriymiş gibi çekidüzen verir, adamızın adını dünyaya duyuruyoruz gururunda mahallenin sakinlerini kameraları önünde istediği gibi oynatırken, "Procida'nın ırzına geçmeye hakkınız yok," diye azarladığım İngiliz, tepkimi tepkisizliğiyle hadım etti.

Bana ne oluyor? Ne bu öfke.

Siesta saatinde buranın halkı oynar, oynatılırken yabancılara kızmak, taraflaşmak bana mı kaldı? Giuseppe'yken Joe olan Sicilyalıdan, siyahların koktuğuna odaklanan Viyanalıdan ne farkım var? Şipşak aitliğimle yerelleşmedim mi?

Procida Mezarlığı yarına kaldı.

Televizyon ekibi balkonumun altına yerleşti. Meşhur aşçı balık pişirecek. İngiltere'de seslendiği milyonlara on dakikada nasıl pişireceğini söylediği çekim bir saatten çok sürdü. Balık çok pişti, az pişti, kaplar, tencereler değişti, çekim ardına çekim yapıldı. Geldikleri gibi gittiler. Balkonumun önünden sahte aşçı gitti, gece hakiki balıkçılar gelip denize açıldı, Coricella normale döndü.

Normale dönemeyen ben.

Şairlere inanmayacaksın.

Gün olur, alır başımı giderim,
Denizden yeni çıkmış ağların kokusunda.
Şu ada senin, bu ada benim...

Orhan Veli bir yere gidebildi mi? Uzaklaşmakla olmuyor. Ortigia Esra'dan, Procida Lara'dan beni kurtaramıyor.

"Çocuğumun babası olur musun?"

"Evet."

Aklımdan gitmiyor. Nasıl kabullendim!

Çocuk yapmak! Çocuk sahibi olmak!

Çocuklardan ölümlülüğü gizliyor, onları ne hakla bu dünyaya mahkûm ettiğimizi kendimize sormuyoruz. Çocuk yapmak bencilliğimizin dik âlâsı. Maymun iştahlıyız. Atomu parçaladık bomba yapıyor, tekerleği icat ettik arabaları yarıştırıyor, siyahları Akdeniz'de boğulmaya terk edip aynı denizin kıyısında bronzlaşmak için güneş kremi sürüyor, ehlileştirdiğimiz kedileri alıp satıyor,

tüketmeye doyamıyor, uzayda bayrak dikiyor, ne yapabilirsek yapmaya çalışıyoruz.

Sırf yapabiliyoruz diye çocuk yapmak!

Toprağımızı sürsün, başlık parası getirsin, yaşlanınca bize baksın diye çocuk yaparız.

Adımı yaşatsın, tohumumu yaysın, malıma sahip çıksın, eşim beni sevsin, bırakıp gitmesin, aşkımızı kanıtlasın diye çocuk yaparız.

Kendimizi eksik hissettiğimiz için çocuk yaparız.

Ensestimizin, tacizimizin sessiz kurbanlıklarını görmezden geliriz.

Yalan söylemesinler diye mi sormayız anne babamıza, "Beni neden yaptın?" diye?

Isabel'den mektup var.

"Umarım yeni evin seni sevmiştir. Günler soğuk havaya rağmen güzel geçiyor. Gelecek ay Nicola Spinosa'nın Caravaggio üzerine konuşması olacağını görünce aklıma geldin. Bir de iyi haber. Caravaggio bekliyor. İzini sürdüm. Napoli'de son kaldığı yer, 'Türk gazetesi bulunur mu?' diye sorduğun Pablo'nun *kiosk*'unun karşısında, Piazza Trento'ya açılan Via Chiaia'da. Sonuna kadar yürü, koca *palazzo*."

Evet, Costanza'nın yeri.

IV.

Caravaggio Burada Oturmuyor

Sabah kahvaltımda yeni tanıştığım Procida limonu. Ilık suya sıkılmış yarım limonla bir kaşık bal. Bedenimle konuşmuyorum. Beni güldürmüyor. Ona bakıyor, besliyorum, gene de yolumu kesiyor, tek dişin ağrıması balonumu patlatıyor.

Sokak lambaları sönerken erkence uyandım.

İskele.

Yolda sarı eşofmanlı kız yoktu.

Napoli'ye bilet.

Yarım saatim var. İskelenin karşısındaki binadan gelen tempolu müzik sesine yöneldim, aralık perdeden gizlice baktım. Hemcinsleriyle birlikte olmalarının güveninde, koyuver rahvan gitsin keyfinde, müzik ve egzersiz çılgınlığında, değişik yaşlarda, kilolarda, yarı soyunuk yarı giyinik kıyafetlerinde, bir tür sabah jimnastiğinde kadınlar. Mutlular. Erkeklerin olmadığı, tanımadığım bir dünyadalar. Kendi hallerinde özgürlüklerinin yabancısıyım. Doğallıklarına neden çılgınca dedim? Aborjinlere nasıllarmış diye bakan antropologdan farkım? Asırlardır kimlik ve bedenlerini erkekler ne der diye perdelemeye mecbur kalmışlıklarını anlasana!

Anlamasam ne olur?

Her şey sorgulanarak yaşanabilir mi?

Sinan Fişek:

Gece yaklaşır
Çıkmaz yolun ağzında
Köpekler havlar

Marina Grande'den katamaran. Napoli bir saat. Sağ tarafta önde oturan kızın yüzünü görebilsem.

Herkes gibi, her şehir gibi Napoli de bir tesadüf. Efsanevi kurucularının su perileri olması da, onların unutulması da tesadüf. Sicilya İmparatorluğu'nun bu eski başkenti, şarkılarını eksik etmese de debeleniyor. Günlüğümde, Isabel'in tanıştırdığı bir Napoliliyle söyleşi denemesi.

"Kendini tanıtır mısın?"

"Roberto Paolo, gazeteciyim."

"Şimdi neredeyiz?"

"Via Aniello Falcone."

"Mahalleniz?"

"Napoli'nin en iyilerinden Vomero."

"En iyilerinden ne demek?"

"Hırsızlık, soygun az. Komşuların hepsi mafyayla ilişkide değil. Çocuklarımın burada büyümesini istemiyorum."

"Çünkü?"

"Napoli gerginliğin, şiddetin şehri. Vezüv gibi her an patlamanın eşiğinde."

Patladığında, "Bir anda içine ışık sızmayan karanlık bir oda oldu," diye yazmış Plinius. O an oldukları yerde yakalananlar, sokaklarla, evlerle birlikte yerin yirmi beş metre dibine gömülmüş. Şehrin gün ışığına çıkması Pompei'nin yeniden keşfiyle bin beş yüz yıl sonra. Felaket, tarihçilere hazine. Yaşantılarını hatiplerin yazılarından, devletin kayıtlarından çok, duvarlarda grafitiden, o yılların sokak dilinden biliyoruz. Kadın, köle, çocuk, unutulan kıyafetleriyle karşımızda. Zenginle fakir, esnafla elit, köleyle sahibi aynı sokaklarda, aynı binalarda. Evlerinin duvarlarındaki fresklerde çiftleşme çeşitleri, başköşelerde uğur getirdiklerine inandıkları koca çük heykelleri. Cinselliğin günlük yaşamda doğallığı. Cervantes Napoli'yi, "Dünyanın en zengin ve ahlaksız şehri," diye tanımlamış. Çağdaş uygarlığımızın cinsel kabızlığından, resim ve heykelleri yakın zamana kadar arkeoloji müzesinde kilit altında tutmuş.

Caravaggio buradayken...

Sokaklarda yalınayak yoksullar, cüzamlılar, kıtlık, isyanları yeni bastırılmış açlar, çoğu Türk on iki bin köle, askerler, haydutlar. Adam öldürmek sıradan. Dindar halk Meryem'den kurtuluş

bekliyor. Onurlarına toz kondurmayan, kavga meraklısı, intikamcı asiller birbirleriyle vuruşuyor, birbirini zehirliyor. Uyurken ağza cıva dökmek, nefes borusunu iğneyle delmek, boğazına kumaş tıkmak alışılagelmiş yöntemler. Zenginler, Tanrı'nın gözüne girmek için kurtuluşlarını yoksulları kurtarmakta arıyor. Şehirde yüzlerce hayırsever tarikat. Sokaklarda yığılı kimsesiz ölüleri gömüyor, kiliselere bırakılan bebeklere bakıyorlar. Capri'yi yeni basan Osmanlı'nın köleleştirdiklerine fidye parası toplanıyor. Tommaso Campanella hapiste. İşkence ediliyor, kaçırılacağından korkulduğundan yeri sık sık değiştiriliyor. Yoksulluğa isyan bayrağını çektiği tarihin ilk sosyalist devriminin bastırılmasının üzerinden altı yıl geçmiş. Otuz yıla yakın hapishanede yatacak. Caravaggio Malta ve Sicilya'dan yeni dönmüş, resimleri iyi para ediyor, sipariş siparişi kovalıyor. Ona psikopatik kişilik yakıştıranların düzene isyanını görmemeleri sınıflarıyla uyumlu, huylarına uygun. Sanatçının çıkmazı da bu değil mi? Caravaggio'yu sorgulayanlar, çıplak kral gibi düzenin tükenmişliğini inkârlarının gafletinde.

Limandaki yokuştan çıkınca Castel Nuovo'dan hemen sonra dünyanın ilk opera binası Teatro di San Carlo. Piazza Trenti'de Pablo'ya uğradım. Gene işler dönüyor. Gazete *kiosk*'unun önünde mesajlar alınıp veriliyor, bir şeyler hızlıca el değiştiriyor. Önünden geçerken Pablo, camekânın arkasındaki mavi boncuğa işaret etti. Uğur getirsin diye hediye etmiştim. Mavi boncuk onu, Isabel'in Napoli'de başım derdim girerse diye tanıştırdığı Pablo da beni koruyor. Gran Caffè Gambrinus'da espresso. Kahvenin tasarımları D'Annunzio'nun. Şairliği yetmiyormuş gibi Birinci Dünya Savaşı sonrası sınırların belirsizliğini fırsat bilip milisleriyle işgalci Amerikan ve İngiliz askerlerini Fiume'den atıp kurduğu Carnora Naipliği'nin diktatörü olmuş, Platon'un ideal devletinin tersini model aldığı iktidarı bir yıl sürmüş.

Caravaggio'nun ölümüne gitmeden son görüldüğü yerdeyim.

Colonna'ların şaşaalı malikânesi Palazzo Callemare, burjuvazinin asalete saldırısının kartpostalı. Taç oymalı devasa giriş kapısının yanında *mozzarella di bufala* peynircisi, Cinema Metropolitan ve Rubinacci hazır giyim dükkânı. Kapıya bir de 49 numara çakmış, *palazzo*'yu apartmana çevirmişler. Girişte ziller. Heyecanlandım.

Aileden kalanlar olduysa Caravaggio'yu onlardan iyi kim bilir? Colonna adını aradım. Yok. Evlenmiş, adları değişmiş olabilir. Mutlaka başkaları da aynı merakla gelmiştir. Son şansım bekçi.

"Caravaggio?"

"Burada oturmuyor," dedi.

Caravaggio'nun gözüyle etrafıma bakmak istiyorum. Yazarlarda yapmacıklığın doruk noktası kendini yazdığın kişinin yerine koymaktır, biliyorum. Kendimle oynuyorum. Yüksek duvarlarla çevrili, içinde koru olan bahçenin etrafında dolandım. Merdivenlerin başında güler yüzlü, neşeli, pankartlı kadınlar slogan atıyor. Dünya Kadınlar Günü. Aralarında iki erkek, otuz kırk kişiler. Ellerinde gökkuşağı renklerinde bayraklar. Ulus devletlerden sonra onlar da kendi bayraklarının peşinde. Bari yuvarlak, üçgen, elips, başka şekilde yap bayrağını. Merdivenlerin indiği sokakta Prada, Montblanc, Bvlgari dükkânlarında lüksün kadın tüketicileri kutlamaya kayıtsız.

Bir kız, koca demir kapıda anahtar deliğinden *palazzo* bahçesinin fotoğrafını çekiyor.

Arkasından seslendim:

"Caravaggio'nun evi."

Oralı olmadı. Köşeden döndü gitti.

Rotamda Locanda del Cerriglio, yolumun üstünde Santa Maria Kilisesi. Kapısında dinin devlete isyanı, "Ah, bize bunu nasıl yaparlar" yazısı. Cumhuriyet'in Vatikan'ın mülküne, manastırların topraklarına el koyduğundan yakınıyor. İtalya'da cumhuriyetin, İngiltere'de de kraliyetin zenginliği Katoliklerin mal ve topraklarını mülkiyetlerine geçirmesinden. Aklımda seküler olayım derken şaşırıp devlet kasasından İslam'ı besleyen Türkiye. Santa Maria Kilisesi'nde "Kölelerin Kurtuluşu" adındaki resim İtalya'da Osmanlı tehdidinin sona ermesinden üç yüz yıl sonra yapılmış! Ressam yüzyılların düşmanlığının pazarlamasında. İki sarıklı paşayla önlerinde yere eğilmiş iki papaz pazarlığa tutuşmuş, onlara fidyede anlaşırlar da kurtuluruz umuduyla bakan yarı çıplak İtalyan köleler, arka fonda deniz, gemiler. Kilisedeyse günümüz köleleri. Soğuktan sığınan tek tük Afrikalı göçmen. Dinde siesta saati. Papaz hepimizi dışarı attı.

Sorularım beni Napoli'de takip ediyor.

Caravaggio Malta'dan iki Türk kölesinin yardımıyla mı kaçtı, bilmiyoruz. Ada sularında esir kollayan Osmanlı kalyonlarını belki kölelerinin bağlantılarıyla atlattı, karşılığında onlar da İstanbul'a dönebildi. Yoksa Sicilya'dan Napoli'ye onlarla mı geldi? Sattı mı? Serbest mi bıraktı?

Cerriglio yakın.

Hayatını yazanların sözünü ettiği, sık geldiği salaş yer. *Palazzo*'ya on beş dakika. Üst kata kızlarla çıkılacak odalar varmış. Sokağı zor buldum. Via del Cerriglio. İki kişinin yan yana yürüyemeyeceği, kemer genişliğinde, arkandan önünden geleni göremeyeceğin, bir o yana bir bu yana kıvrılan karanlık sokak.

Korktum.

Caravaggio'ya burada pusu kurmuşlar.

Saldırdıkları, yüzünü parçaladıkları yer. Ölümden kurtuldu, diye yazmış sanat tarihçileri. Olamaz. Cehaletlerinin sokağa, racona yabancılığında, farkında olmadan gerçeği örtbas etmişler. Saldırı *sfregio* darbesi. Bu tür bıçak yaraları bir ihtar. Onca yara birkaç kişinin işi. Zaman almış. İsteseler öldürebilirlerdi. Malta şövalyeleri saldırdı iddiası haybeden. Saldırıldığı karanlık dehlizde yürüdükçe korkuyorum. Devam et, geri dön. Artık ortalara gelmiş olmalıyım. Yerde yan yatırılmış pis yırtık şilte. Üstünde, bırakın kaçmayı, bana dik bakan iki sıçan. Kırık bira şişeleri. Saldıran olursa birini almalı mıyım? Kollarımı açsam ikisine de dokunabileceğim duvarlarda birbiriyle konuşan yazılar, "*Che ne sarà di noi*," halimiz ne olacak ve "*Nec spe, nec metu*," umut yok, korku yok. Gün ortasında saldırsalar kimse görmeyecek. Dehlize bakan katların kepenkleri kapalı. Çamaşır ipinde koca gri sutyen. Sıkıysa bak, diye meydan okuyor. Islık sesi. Hafiften bir daha. Haberleşenler mi var? Sokağın öbür ucundan girdiğimi önümdeki ucuna mı bildiriyorlar? Birden karşımda yüzünü göremediğim kasklı bir adam. Yolun sonuna gelmişim. Halime gülemedim. Korkum şarapla geçti.

Locanda del Cerriglio.

Arkasından dolanmışım.

Duvarda Caravaggio'nun avroyla tedavülden kalkan bin liretteki çerçeveli portresi. Yanına çakılı tenis raketi, Tomasso'yla

düelloda kapışmasına gönderme. Yemekler sıradan. Acelem yok. Procida teknesinin kalkmasına zaman var.

Caravaggio'nun Roma'ya dönmesi papanın affına bağlı diyorlar. Affedilmesi için başvurması lazım. Başvurduğuna ilişkin kayıt yokken, af çıktığından Roma'ya dönmek üzere yola çıktığını yazmışlar. Yıllardır söylenen bu. Napoli'de Costanza'yla *palazzo*'sunda beraber. İyi yaşıyor, iyi kazanıyor. Sofralarda aranan insan. Çevresinde günün ileri gelen düşünürleri, sanatçıları. Mesele Roma'dan başka bir yerde olmasını istemeyenler. Resim yapacaksa benim için yapsın, deyip eserlerinden rahatsız olan Scipio.

Dönerken katamaranda oturduktan sonra kızı fark ettim. Aynı yerde oturuyor. Gene yüzünü göremedim.

V.

İslam'da Resimsizlik Tarihi Gizlemiş

Sabah limonlu ballı ölümsüzlük kahvaltım; yalnızlığımla yürüyüşümde sarı eşofmanlı kızla günaydınlaşmadan öteye gidemeyen karşılaşmam; kendimi iyi hissedeyim diye yemek artıklarımı balıkçıların zaten karnını doyurduğu kediler için sandalların yanına bırakmam ve buralı olmadığıma dikkat çekercesine acele adımlarla Marina Grande'ye gidişim.

Tekneye binerken de buralı değilim.

Procida'lılar görevlilerle el sıkışıyor, hal hatır soruyor, gene de kalkmamız gecikmiyor. Sabah sohbetini de tarifeye dahil etmiş, Napoli'ye kalkış saatimizi aksatmayacak şekilde yapmış olmalılar. Merhaba muhabbetinin tek erkekler arasında olmasıysa boynuzlanma korkusu mu? İlk gördüğüm yere oturmamın tokadını yedim. Kız başını çevirdiğinde gene ancak yarım profilini görebildiğim yerde. İnerken de önümdeydi. Vakitten bol neyim var? Gizlice peşine düşüp onun dünyasından şehrin heyecanını yaşayabilirim. Kendi yoluma koyuldum.

Napoli'de dört yüz elli kilise, hepsinde inançların hilkat garibesi nesneler. Melek Cebrail'in kanatlarından tüy, Meryem'in memesinden birkaç damla süt, Napoli'nin koruyucu azizi Gennaro'nun kanı, İsa'nın şalından parçalar, çakıldığı haçtan çiviler, azizlerin dişi, saçı, kemiği, kafatası. Kilise kilise dolanıyorum. Çoğu Konstantinopolis'in Dördüncü Haçlı Seferi yağmasından. Napoli'de kutsanan üç yüz altmış yedi gövde, elli dört kafatası, yirmi sekiz kol, on sekiz omurga.

Pablo'ya uğradım. *New York Times*'ı senin için sakladım," dedi. Türkçe gazete bulamamış. Piyango bileti de satıyor.

"Napoli hurafenin başkenti. Çinlilerle yarışabiliriz. Bana söylemeden numarasına bak."

Ona mı güvenmeyeceğim?

"4-21-57-63."

"Söyleme demiştim, uğuru gider."

Mavi boncuğa, sonra da apışarasına dokundu. *Malocchio* dedikleri kem gözden korunmak için erkeklerde âdetmiş.

"Dört domuz, yirmi bir çıplak kadın, elli yedi kambur, altmış üç gelin demek. Çekilene kadar dördünü de görürsen mutlaka kazanırsın." Bu arada müşterisine 20 avronun üstünü verirken beşlik banknotlar arasına sıkıştırdığı ellilik gözümden kaçmadı.

"Napoli'de en çok satan kitap sayıların simgeleri. *La Smorfia.* Biletinin numaralarını rüyanda gördüklerine göre seçiyorsun. Tavşan on iki, annen yirmi üç... Tombalada da kullanılıyor. O da dünyaya ilk bizden yayıldı."

"İlk biz" lafından ifrit olurum. Aşağılık kompleksinin şovenizme dönüşmüş hali.

"Capodimonte otobüsün geldi. Son durak Caravaggio."

Kalkmasına yarım saatim var. Karşımda Teatro di San Carlo.

Caravaggio'nun Napoli yıllarında çoksesli müzik için sesleri incelsin operada söylesin diye yoksullar çocuklarını hadım ettir. Birkaçı *castrato* olup ailesini kurtaracak, ileride Farinelli gibi Avrupa'da krallardan da ünlü olacak. Diğerleri? İntihar ediyor, deliriyor, kimi manastırlara kapanıyor. Çoğu seks pazarına. Yazdıklarım kimseyi bilgilendirmek değil, kiliseden hesap sormak için. Acıyorum. Acımı kelimelerle bağırıyorum. Biz değilsek kim? Niyetiniz yoksa neden hâlâ burada yazdıklarımı okuyorsunuz? Caravaggio da isyan ediyor. Okurlara onun hikâyesini anlatmıyorum. Hikâye, benim.

Doğduğumdan beri görüp seyircisi kaldığımın.

Masallarımızla tarih yazıyor, tarihi değiştiriyoruz. Ürkütücü olan tarihi gerçekmiş gibi okumamız.

"İsa'nın Kırbaçlanması" resmi şehrin tepesinde, Capodimonte Müzesi'nde.

Uzun koridorun ucunda özellikle aydınlatılmış tabloyu gören öğrenciler yüz metre koşusundaymışçasına depara kalktı. Hocalarının işten kaytardığı bir kültürlenme gezisi daha. Caravaggio'ya arkalarını dönmüş beşer altışar kişilik gruplar, cep telefonlarıyla

kendi resimlerini çekiyor, bir grubun tablonun önünden ayrılmasıyla diğeri poz vermeye geliyor. Resimde dikkatimiz kırbaçlayanda. İsa'nın acısını vurgulamak yerine kırbaçlayanın sadist mutluluğuyla Caravaggio kime mektup yazıyor? Sanat tarihinde belki ilk ve son kez acı vereni de tanıtmış. Engizisyonu mu eleştiriyor? İsa'yı kırbaçlayan onun yolundan çıkmış papalık olmasın?

Caravaggio bu resmine Napoli'ye ilk gelişinde başlamış, Sicilya dönüşünde son halini vermiş. Modellerini gene bilmiyoruz. İsa'yı kim kırbaçlıyor? Yüzünün yarısı seçilebilen sadist bakışlı adam Salome resminde de Yahya'nın kellesiyle vardı. Dante hesabı olduklarını cehennemine koyar, Caravaggio da tuvallerine mi yerleştirmiş? Kırbaçlanma resminin ilk yeri buradaki müze değil. Bekçi kopyasını eski yeri San Domenico Maggiore Kilisesi'nde görebileceğimi söyledi.

Yolumun üstünde Sotterranea. Napoli sarnıç turu.

Amerikalılar, İtalya'da en çok bombaladıkları şehrin Napoli olmasına rağmen kurtarıcı olarak karşılandıklarından övünür. Bilmezler ki dört yıllık İkinci Dünya Savaşı bittiği içindir. Napolililer bombalardan ancak Roma'dan kalma binlerce yıllık sarnıçlara sığınarak kurtulabilmiş. Savaşın sonu belliyken, Almanya'da da yaptıkları gibi, intikam alırcasına şehirlere sallamışlar bombalarını.

Rehberimiz sarnıç turunu hikâyeleriyle süslüyor. Boynuzlanmaktan korkan erkeklerin paranoyasını besleyen efsanevi kahramanı varmış. Adı Pozzalo. Sarnıç temizleyicisi. Evlerden kovaların sarkıtıldığı sarnıçları bağlayan dar tünellerde, bir sarnıçtan diğerine geçer, bir evden çaldığı takıları, kocaları evde olmadığında başka kadınlara hediye edermiş. Birbirlerinin takılarını kıskanan kadınlar da, "Pozzalo getirmiştir," lafı yaygınlaştığında çoğu gösterişten çekinir olmuş.

San Domenico Maggiore'de kırbaçlanma tablosunun ilk asıldığı yerdeyim. Kopya da olsa, resim asıl burada kendini belli etmiş. Kilisenin karanlığında Caravaggio'nun tuvalin sol tarafından İsa'nın gövdesine tuttuğu ışık, müzede tabloyu aydınlatan sahte aydınlıkta kaybolmuştu. İsa, sadomazoşistlerin porno dergilerini aratmıyor. Kilisede kameralar, soyguncuları değil de, resmin

önünde çaktırmadan otuzbir çekenleri engellemek için olabilir mi? Arzuları tahrik olanlar bu karanlık köşede buluştuklarından mı resim müzeye postalandı?

Roma döneminde burası Artemis tapınağıymış. Lara'nın beni Ortigia'da ilk gecemizde tanıştırdığı bereket tanrıçası Artemis. Aklımda hamileliği. Ona dua etmiş midir? İnanç böyle bir şey, kimine koltuk değneklerini attırır, kimini Meryem gibi gebe kılar. ABD vatandaşı olsun diye mi çocuğa adımı vermek istiyor?

Santa Maria Maggiore'den çıkarken duvarındaki grafiti kilisenin dokunulmazlığını tanımamış. "*No alla Tortura*," işkenceye son.

Önümde giden kızın bacaklarındaki Hinduizm şeytanlarının dövmeleri dikkatimi çekti. Piazza del Gesù Nuovo'da buluştuğu arkadaşının bacaklarında da melekler. Santa Chiara Manastırı'na girdiler, ben de peşlerinden. Arkamda Napoli'nin telaşı, manastırın ıssız avlusunda limon, portakal ağaçlı, yeşil, huzurlu bahçe. Duvarlardaki seramiklerde Ortaçağ'da Napolili kadınlar; eğleniyor, içiyor köyden şehre gidiyor, meyve topluyor, ayaklarını suya sokuyor... İslam sanatında göremeyeceğimiz kadınların günlük yaşamı.

Resimsizlik Müslümanların geçmişini gizlemiş.

Manastırdan çıkarken kapının yanında gördüğüm koca ahşap tekerlek, 16. yüzyıl Napolisi'nin acılı özeti. Bebekler açlıktan, hastalıktan ölüyor, kimi öldürülüyor. Anneler yeni doğmuş çocuklarını manastır duvarına yerleştirilmiş döner tekerleğin boşluklarındaki kutulara koyup *Ruota degli esposti* adı verilen tekerleği çeviriyor, içeride çalan zilin sesiyle rahibeler bir bebeği daha sahipleniyor. Kimsenin yüzünü görmediği anne sokaklara dönüyor.

Kendimi kovaladıklarımın kapanına mı sıkıştırıyorum? Caravaggio peşinde kurgumu takip etmem nereye kadar, diye sorarken, Napoli'nin olmazsa olmazı, Cappella Sansevero Şapeli'ne dalmakla kendime geldim. Önüne birikmiş kalabalığın arasından üstüne mermerden şal örtülmüş, mezarında uzanan İsa'ya bakıyorum. "Örtülü İsa" diye tanınan bu mucizevi heykeli örten şeffaf şal mermerden. Sırrını simyada arayanlar var. Nasıl yapıldığını bugün de çözemiyorlar.

Sevgi yoksunluğumu aşk heyecanıyla süsleyip zorlamamın yeni hedefi karşımda!

O İsa'nın ayakucunda, ben başucunda. Gözlerimiz birbirimize kilitlendi, bakışıyoruz. Ta ki erkek arkadaşı kolunu omzuna atıp diğer eliyle kıçını hafifçe okşayana kadar. Kız önce farkında değilmiş gibi tepkisiz kaldı, oğlana dönüp sertçe bakmasıyla ben sevinir, çocuk somurturken, anlık tılsımımızın hazzını not defterime zapt etmeye başlamıştım bile. Farkına vardı mı? Başka bir tarafa gittiler, yazmayı bıraktım, ayağını yattığı lahitten dışarı uzatmış mezarından çıkan adamın heykeline bakıyorum. Omzumda bir el. O! Başını eğerek kibarca selam verdi, canlı gözleriyle canımı aldı, cebimden düşen not defterimi verdi, nutkum tutulduğundan teşekkür edemeden gitti.

Sabah adadan gelirken önümde otururken gördüğüm saçları meçli gene aynı yerde oturuyor.

Il Postino'da, Neruda'nın duvarda asılı fotoğrafı karşısında kafayı çektim.

VI.

Katedralden Kaçış

Hızlı adımlarımdan çoktan vazgeçtim.

Procida Napoli arası sefer bol.

Artık katamarana kaçırdım yerine, bineceğim buydu diyorum bir sonraki için.

İskeleye giderken karşılaştığım Luna'yla da öyle oldu. Ada tarihi kitabını konuştuk. "Her adanın şairi olmalı," deyince, "Kocamı ikna edebiliriz," dedi, istediğim zaman evlerine aperatife davetli olduğumu hatırlattı, "Giacomo yaman martini yapar," diye ekledi, beni katamarana uğurladı.

Caravaggio'nun Via dei Tribunali'de resmine giderken mektup atmak için merkez postanesine uğradım. Mussolini döneminden kalma devasa bina. Girince karınca gibi hissediyorsun. Dünyanın en büyük postanesi olabilir. İçerde tek tük insan. Benden başka hemen herkes emekli yaşında. Ömrümdeki son mektubum olabilir. Postaneler uzatmalara oynarken mektuplarımızın adı bile değişti, her dilde *mail* oldu. Farkında olmadan nice son yaşıyoruz. Geçen gün filtreli sigara istediğimde şaşırdılar. Filtresizi artık yok ki. Erkek filtresiz içer, kadının filtredeki rujunun izinden haz duyardı.

Papayı özür dilemeye çağırdığım bu kaçıncı mektubum. Son skandalları Kanada'da Katolik misyonerlerin yerli halktan çocukların dinlerini değiştirmek için açtıkları yatılı okulun arsasında buldukları toplu mezar.

Mektubum iki kelime.

"Özür dile."

Gişedeki memur kız adrese baktı, papanın adını gördü, istavroz çıkardı:

"Pulun parası benden."

Caravaggio'nun resmi Pio Monte della Misericordia Kilisesi'nde. Yakınındaki dar karanlık sokaklar yayalara ibadethane gibi. Evlerin dış duvarlarında, İsa, Meryem ve azizlerin küçük heykelleriyle kırmızı kavanozlarda mumlar. Hepsinin önünde durup haç çıkaracak olsan girdiğin sokaktan akşama kadar çıkamazsın. Mumlar, araftakilerin dikkatini çekmek, onlara cennet yolunu açmak, yakınlarının duacı olduklarını hatırlatmak içinmiş.

Caravaggio'nun yaşadığı yıllarda asillerin büyük erkek oğlu babanın mirasına konarken küçükler yandı. Yaş sırasına göre büyük oğlan babasının unvanını ve toprağını alırken, diğerleri de sırasıyla asker, papaz, kimine Vatikan'da görev. Sonuncusuna babaya avuç açmaya mecbur olduğu tufeyli hayatı. Yan gelip yatmaksa cennet kapısının kapanması. Misericordia'nın kurucusu yedi asil genç, kendilerini iyilik yapmaya adamış, baba parasıyla kilise yaptırmışlar. Caravaggio'ya resmi karşılığında ödedikleri 400 scudo piyasa rekoru. Sokaklarda açlar, kiliselerdeyse paha biçilmez şaheserler.

Caravaggio resminde gene bildiğini okumuş. "Merhametin Yedi Biçimi"nde zenginlerin çifte standartlarına ayna tutarcasına, sokağı kilisenin içine sokmuş. Tablosunun üst kısmında, modellerinin iğreti cambazlıklarında iplere tutturduğu Meryem'le bebeği İsa'yla onları havada uçuran meleklerin resimleri. Altta onların varlığına ilgisiz, yaşam mücadelesinde didişen yoksullar. Bacağını görebildiğimiz ölüyü sokaktan çekmek için ona uzanan el, hapiste aç bırakılmış babasını demir parmaklıklar arasına uzattığı çıplak memesiyle emziren kızı, eşeğin çene kemiğinden susuzluğunu gideren adam...

Onları kurtaracak olan?

Zenginlerin sevabı.

Sevapta bulunmalarının faydası?

Günahlarının affedilmesi.

Napoli sokaklarında yoksulların aç, hasta, susuz olması zenginlere cennet bileti.

Tufeyli gençler kiliseyi yaptırmış, Caravaggio'nun resmini astırmış, şimdi ne yapacaklar? Yeni hayırlı bir iş bulmalılar ki babalarından para koparsınlar. Cesare kestirme yoldan paraya

konmanın yolunu bulur. İt kopuğun adam olamayacağına inanan babasıyla iddiaya tutuşur. Papazın, "Bundan daha günahkâr biri olamaz," diye kabul ettiği birinin, iyi insan olması sağlanabilirse iddiayı kaybedecek olan baba işi sıkı tutar. Bulacakları kişi yedi günahla yedi sevabı işlemiş olacaktır. Cesare, Napoli'de adı itliğin her türlüsüne karışmış Diego'yu bulur, ona iddiayı anlatır.

"Bundan kolay ne var," der Diego.

Caravaggio'nun sevapların yedisini de tek tuvale sıkıştırdığı gibi, Diego da yedi günahını bir günde iyiliklerle telafi edebileceğini söyler. Kanıtlayabilmesi karşılığında Cesare'den iş ve çeyiz parası ister, kiliseye bekçilik vaadi sözünü de aldıktan sonra, karanlık işlere adı çıkmış papazı bulur.

Papazda günah çıkaranların defteri.

Diego'da hepsinin adlarıyla adresleri.

Kadın enişteşiyle mi sevişiyor? Çifti basar, şantajla hissesini ayırır, kalanı papaza. Papaz, duaya gelen kadının mücevherlerine mi göz koydu? Kiliseden çıkmadan broşunu çaktırmadan alır. Papaz, oğlana mı sulandı? Diego gözlerini bağladığı çocuğu kaçırır, papaz işini bitirdikten sonra ailesine buldum, diye iade eder, onlardan da ödül parası alır.

Papaz, babaya Diego'nun yedi günahını dinleyip affettiğini, ondan da doğru yola girme sözünü aldığını söyler. Sevaplarını, önceden ayarladığı tanıklarıyla anlatır. Cesare iddiayı kazanır, Diego, Misericordia'da bekçiliğe başlar, buldukları kızla evlenir, bir ayı geçmeden kiliseyi soyar, kızın çeyiziyle kaçar. Cesare suç ortağı olduğundan bir şey yapamaz.

Günümüzde de sokaklar eski Napoli gibi, çoğu göçmen, aç ve yoksullarla dolu. Farklı olan çağdaş zenginlerin dinsizliği. Felsefeleri: Yoksullar tembel, çalışırlarsa aç kalmaz kendilerini kurtarırlar. Tanrının gözüne girmek gibi bir dertleri yok. Artık yoksulları kollayan, onlara sadaka veren gene yoksullar. Merhamet günümüz zenginlerinin dünya görüşüne ters düştüğünden canları sıkılıyor. İbret verici yozluklarını keyfe çevirmelerden ben de payımı aldım.

Üniversitedeyken yaz tatilinde Jerry'yle Nantucket'da garsonluk yapıyor, sörfe çıkıyor, kız tavlama peşinde otla, içkiyle kafa yapıyoruz. Pazar sabahı, akşamdan kalmayız, kapı vuruldu.

Arkadaşımız heyecanlı, "Meydandaki barda beleş içki var." Öğleye doğru işin boku çıkmıştı. İkimiz ayakta kalabilmeyi bara tutunarak az çok hallederken, ayakları kayıp yerde kusmuklardan doğrulmaya çalışanlar, içkinin etkisinde libidoları yükselenler... İki genç barın kapısına karavanlarını çekmiş, sarhoşluklarında savrulanlara prezervatif satıyor, on dakikalığına 20 dolara yatak kiralıyorlar. Barmen servisi öğlen on ikide kesti. Havada uçan sandalyeler, kırdığımız bira şişelerinden hızımızı alıp meydanda haykırdığımız sloganlarla sarhoşluğumuzu bir nebze tükettikten sonra en yakın kumsalda sızdık. Ayıldığımızda ilk aklımıza gelen polisin neden müdahale etmediği. Komşu ada Martha's Vineyard'dan hafta sonu için gelen Kennedy ailesinin küçük haylaz oğlu, arkadaşlarıyla içki bedava olursa gençlerin ne yaparlar merakından parasını ödeyip bizi seyre koyulmuş. Barmenin yalancısıyım.

Napoli'de tuvalet bulmak mesele. Kilisenin karşısındaki dört yıldızlı Caravaggio Oteli kapalı. Katedral yakın. Napoli'nin azizi Gennaro'nun burada, camdan şeffaf bir tüpte 5. yüzyıldan kalma, katılaşmış kanı var. Binlerce müminin tanıklığında yılda üç defa sıvılaşıyormuş. Katedralin merdivenlerinden çıktım, kapı kapalı. Zorladım, açılmadı. Çişimi tutamıyorum. Sağda gördüğüm yan kapı yoklayınca açıldı. Dar merdiven birinci katta bitti. Karşımda cam kapı, yanında zil, içeride müzemsi oda. Düğmeye bastım, kapı açıldı, depolanmış dini nesneler arasında dolandığım koridora açılan arkadaki odadan duyduğum seslere yöneldim. Erkekler odaya girmemle irkildi. Birinin silahını çekmesiyle kaçtım, dar sokaklarda sağa sola saparak kovalayan varsa izimi kaybettiririm diye koşarak ilk katamaranla adaya dönmek üzere limana vardım.

VII.

Caravaggio'yu Kim Öldürdü?

Luna'yla limana bakan Via Cavaliere'de sabah içkisi.

Akşamdan kalmayız.

Kış soğuğuna rağmen hava güzel, rüzgârsız.

"Kitabımı beğendiğine sevindim."

"Desene İstanbul'dan ilk gelen değilmişim."

"Barboros burada ortalığı dağıtmış, Procida'yı yağmaladığında iki bin rehine götürmüş."

Ben yapmışım hissi yersiz, karşılığımsa anlamsız olduğu kadar gereksiz.

"Sen de içinizden çıkanlara bak. Procida'lı papanız Yuhanna fena değilmiş. Irza geçmek, ensest, oğlancılık, işkence, papayı zehirlemekten iki yıl yatmak, sonra da Floransa'da kardinallikle kendi papalığına açılan yolu."

"Osmanlı'yla içli dışlıydık. Napolili'ler bile lehçemizi tam anlayamaz, dilimizde Osmanlıca kelimeler var, kadınlarımızın geleneksel kıyafetleri de benzer."

"Karşımızdaki bina da dünyadaki tek minareli kilise olmalı."

"Garip, değil mi?"

İkinci martiniye geçtim, zoraki içiyor:

"Genç garson, beceremeмiş, Giacomo'nun martinisinin keyfi yok."

"Zamanla öğrenir."

"İyi martini seks gibi, içmesini seversen yapabilirsin."

Kadehlerimizi hafifçe değdirdik.

"*Salute.*"

"Paolo Conte'nin şarkısını bilir misin?"

Mırıldanıyor:

"'Kışın kadınlar yalnız ve gizemli...' Procida'lı erkekler genç yaşta kız aldıklarından sonra iki üç yıl sürekli denizde. Kadınlar asırlardır zan altında olmaktan ketumluğu öğrendi. Yabancı erkeklerin burada işi zor."

Sarı eşofmanlı kızla bakışmam bu kadar çabuk mu duyuldu?

"Uyarı mı?"

"Boş ver. Nasıl gidiyor?"

Az bilinen hastalığımızı paylaştığınızda aynı dertten mustarip onlarca insan çıkar.

Her sohbetimizde onu konuşuyoruz.

"Sence kim öldürdü?"

"Scipione," dedim. "Caravaggio'nun başkalarına resim yapmasını istemiyor, Roma'ya dönebilmesinin affını havuç gibi sallıyor."

"Hayranlığı sade resmine değil. Scipione'nin birlikte yaşadığı erkek sevgilisini papa uzaklaştırıp kardinal yapmamış mıydı? Ressamın hamiliği rolünde *Palazzo*'sunda birlikte oturmaları normal karşılanacak. Caravaggio sıkıysa seni istemem desin. Seks köleliği kıskacında. Hem de denetimi altında, kiliseyi sarsacak resim yapamayacak."

Noktaları birleştirememiştim:

"Malta'da özendiği şövalyeliğe izin Scipione'nin kurnazlığı. Napoli'de revaçtayken şövalyeliği ayarlayıp buradan gitmesini tezgâhlarken, kıskançlığı da rahatlamış. Olayın siyasi boyutu da var. Papanın aforoz ettiği Venedik'le rekabette olan Malta'yı sanat merkezi yapmak isteyen Wignacourt'a diplomatik jest."

"Malta'dan kaçması?"

"Oyunun son perdesi. Orada rahat. Niçin kaçsın? Başka bir şövalyeyle düello provokasyonuna getirtip kaçırtıyor, Sicilya'da korkutup Napoli'ye kovalattırıyor, orada da Cerriglio çıkışı adamlarını saldırtıp ölümle tehdit ediyor. Gidebileceğin tek yer himayemde Roma diyor."

"Bunları yazan çıkmamıştı," dedim. "Bildiklerimizle ne yapmalı?"

"Sence?"

"Öldürüldüğü duyulursa büyük haber. Hele katilinin papalık olduğunun duyulması. Dünya Vatikan'ın oğlancılık, taciz, kara para skandallarına nasır bağladı. Bu başka."

"Herkes Porto Ercole'de öldü biliyor."

"Palavra."

"Giacomo da öyle diyor. Aptal mı, niçin gitsin? Geçenlerde gazeteler Ercole'de toplu mezarda kemiklerinin bulunduğunu yazdı."

"Sansasyon peşindeler."

"Ya kemiklerde ressamların kurşunlu boyasının izleri? Zehirlenip delirdi, yaz güneşinde hem de yarı bataklıkta ölümüne koştu, diyorlar."

"Öyleyse ressamların tümü deli olmalı, o dönemde hepsinde aynı boya. Ölümüyle ilgili sıtma, tifo, bağırsak iltihabı da yakıştırdılar."

"Kemiklerindeki DNA'yı doğduğu kasabada akrabası olabilecek dokuz kişi eşleştirmişler," dedi Luna.

"Sonuç gene belirsiz. Dişlerini buldukları iddiasıyla tıp dergisine ölüm teşhisini yazanlar da çıktı. Atış serbest. Leonardo'nun da kafatasının peşinde biri var. 'Mona Lisa'nın otoportresi olduğunu kanıtlayacak. Daha önce de başka iddialarla Dante'yle Petrarca'nın mezarını kazdırtabilmiş."

Luna:

"Procida'ya gelen ayrılmaz, ayrılırsa geri gelir. Sana ev bulalım, martini yapmasını da öğretiriz. Pacelli'yi iyi tanırdık, akşam yemeğe gelsene."

"Caravaggio diye kafayı yemeyelim sonra. Pacelli'nin kitabında, Caravaggio'nun Procida'da gömüldüğünü bildiren Scipione'ye yazılmış mektupları okudum."

"Burada gözden ırak mezara uygun tek yer var, görmek ister misin? Pacelli'yle gittiğimizde bulamamıştık."

Taksi çağırdı, eve uğradım.

Kapalı tutulan Vivara bölgesine gideceğim. Küçük yaya köprüsüyle ulaşılan adanın üçte biri doğa korunmasına ayrılmış. Procida'lılar bile giremiyor. Luna olmasaydı izin mümkün değil. Ada tarihçisi olması işe yaradı.

Genç şoför burada doğma büyüme, "Yirmi yıldır yasak bölge. Efsanelerle dolu esrarengiz yer, Sophia Loren film çevirmeye geldiğinde onu bile almamışlardı. *Mamma mia*, ne kadındı! Neler dönüyor orada?"

"İnsan zarar vermesin istiyorlar."

"Doğayı korumakmış! İnanıyor musun? Oraya en son papa gelmişti. Ne işi olabilir ki?"

Vivara'yı Procida'ya bağlayan köprünün ucunda Luna'nın gönderdiği Davide beni bekliyordu. Asma kilidi açtı. Toprağa çökmüş demir kapıyı taksi şoförünün yardımıyla kımıldatabildik. "Hava erken kararır," dedi, el feneriyle pusula verdi. "Orman zaten karanlık, yolunu da kaybedeceksin, çünkü yol yok. Güzel manzara güneybatıda."

"Okumuştum," dedim.

"Asiller Napoli'den kaçıp orada eğlenirmiş."

Orman bakir, orman kucaklayıcı. Orman bastığım dalların çıtırdamasına karşılık veren kuşlar senfonisi. İleride taş yığınına dönmüş sarmaşıklarla sarılı içinden ağaç biten yıkık şato doğanın zafer ilanı. Dolaşıyorum. Burada saklanmış mıdır? İzini sürmemin keyfini birkaç saat uzattım. Goethe, Napoli'deyken buraya gelmiş olsaydı manzarayı *İtalya Seyahati*'nde mutlaka yazardı. Hava berrak. Napoli Körfezi, Kapri Ischia. Vezüv vakur duruşuyla karşımda. Plinius, Napoli Körfezi'nde öylesine sandaldayken patlamasına tanıklığını yazmasa Pompei'nin son günlerini bilemeyecektik. Genç Plinius, amcasının ölümünden sonra:

"Kimi tarihe geçmeye değer olanları yazar, kimininse yazdıkları tarihe geçme değerindedir. Amcamınki her ikisi."

Benim derdim Caravaggio'nun mezarı. Hayali de olsa hiç yoktan iyidir. Vivara'nın Napoli'ye bakan sahilinin tepesinde kaç yüzyıllık zeytin ağacı. Dibine, yanımda getirdiğim, her biri Caravaggio'nun adının harfleriyle yazılı kırmızı boyalı taşlarımı dizip fotoğrafını çektim.

Akşam Giacomo'nun martinileriyle de beslenen buluşmamızda ölümüyle ilgili yazılanları gözden geçirdik. Resmi tarih, ölümün ilk duyulduğu 28 ve 31 Temmuz'da *avviso* dedikleri iki gazete haberine

dayanıyor. Birincisi geçirdiği rahatsızlık nedeniyle Porto Ercole'de diyor. İkincisi daha ayrıntılı.

È morto Michel Angelo di Caravaggio, pittore celebre, a Port'Ercole, mentre da Napoli veniva a Roma per la grazia di Sua Santitè fattali del bando capitale che haveva.

Yukarıda yazdığı gibi, "*Michelangelo di Caravaggio papanın ölüm cezası kararıyla sürgündeyken aldığı affa binaen Napoli'den Roma'ya giderken Porto Ercole'de öldü,*" diyerek yolculuğunun gerekçesini de kayda geçirmiş. Hayatını yazanların esas aldıkları bu haberler. Oysa af çıktığının belgesi yok, çıktı, çıkacak diye söylentisi var. Cerriglio'daki saldırıdan sonra Caravaggio'nun belgesiz Roma'ya gitmesi kelle koltukta yola çıkmak demek.

Giacomo'nun aklı deniz yolculuğuna da yatmıyor:

"Karadan yol daha tekinken Roma'ya tekneyle gidilir mi? Napoli'ye öyle gelmişti, güvendiği yol."

Belgelere bakıyoruz. Pacelli'nin buldukları yoksayılmış. 23 Temmuz'da Scipione'ye gönderilen, Napoli'deki temsilcisi Gentile'nin mektubu. Ölümünün ilk belgesi bu. Scipio'nun mektuba cevabında ölüme tepkisi, onu ele vermiş. Habere şaşmıyor. "Resimler nerede?"

Gentile'nin cevaben bir sonraki mektubuysa yeni bir resmi tarih mizanseni. Scipione'ye, "Yanlış öğrenmişim," diyor, "Caravaggio Procida'da değil, Ercole'de ölmüş. Resimler Napoli'de Costanza'da. Ona iyi saklamasını, hepsinin senin hakkın olduğunu bildirdim."

Procida, Napoli'nin dibinde.

Ölümünü araştırmak isteyenlerin buraya gelmesi, adalılara sorup soruşturması kolay. Dikkati uzak bir yere çekmeleri lazım. Üç gün sonra hikâyeyi değiştirip pek kimsenin adını duymadığı, nerede olduğunu bilmediği Porto Ercole yazmışlar.

Gözden ırak, tanıksız ölüm.

Scipione'yle adamlarının resmi tarihi oluşturmalarındaki çelişkilerinin üstüne gidilmemiş. Hele cinayet kokuyorsa, o dönemde sorgulamak kimin haddine. Kuşkuların ilk dile getirilmesi dört yüz yıl sonra Caravaggio'nun Procida'da öldürülüp denize atıldığını söyleyen Pacelli'yle.

"Hayatını yazanlar çuvallamış," dedi Giacomo.

"Ercole'de ölmüş diyorlar, mezarını bulamıyorlar. Kilisede ölümünün kaydı olmaz mı? Geçenlerde Ercole'deki kilisenin defterlerini incelemişler. Tek kayıt yok! Cevapları hazır. Papaz o aylarda grevdeymiş."

Luna mutfaktan seslendi:

"Beni mahkemelik ayrıntılarla boğmayın. Sofraya geçmeden son sözlerin?"

"Af çıktığında usul, önce zanlının, yerine teslim olan bir yakınıyla anlaşmaları. Düellodan sonra kaçan arkadaşı Longhi'nin affı öyle çıkmış. Sonu adamızda Roma'ya gidecekmiş gibi yapıp Napoli'den denize açıldıktan bir saat sonra Procida'da, Costanza'dan af haberini bekliyor. Scipione'nin her yerde adamı var. Burada kıstırmışlar."

"Costanza'yı da tehdit edip Procida'da gizlendiğini öğrenmiş olamazlar mı?"

"Sanmıyorum. Belki de kurtuluşu izini kaybettirmekte bulmuş, Scipio'nun katillerinden uzakta kendine bambaşka bir yerde yeni bir hayat kurmuştur."

"Scipione'ye söz verdiği resimleri?"

"Yola çıkmadan Costanza'da bırakmış, Scipione'yle şövalyeler hakkımız diye ondan almışlar."

"Bunu duymuşsundur."

Marino'nun Caravaggio'nun ardından yazdığı şiir:

Ölümle doğa sinsi tuzak kurdu sana
Michelangelo,
Her resminde onu aşacağından
Korkuyordu doğa
Resim yapmıyor yaratıyordun
Ölümse öfkeyle tutuşmuştu
Sapanıyla ne kadar biçse de yaşamı
Fırçan bir o kadar doğruyordu.

VIII.

Plaj Beş Dakika Sonra Kalkacak!

Balıkçılar Capri Adası açıklarından dönmekte. Sabah 07:30.

Sesleri limanda yankılanıyor. Güneşin ışınları tepenin arkasından teknelerine vurmaya başladı. Ağları boşaltıyorlar.

Bir daha bu manzarayı nerede göreceksin! Seyretsene!

Beni bekliyor.

Procida'da da koyuvermişliğim. Ceketimde kopuk düğmeler, kazağımda leke, yağmurda su alan sol pabucum. İstanbul'dan tek çantayla ayrılmıştım; Ortigia, Londra, Paris, Floransa, Roma... giydiklerim aynı. Neyime yetmez, Lara beni öyle tanıyıp sevmişti. Son karşılaştığımda adresini veren sarı eşofmanlı kız ilgimi ciddiye almış olmalı. Adı Andrea. İşini ona yakıştırdım. Sabun yapıyormuş. Dükkânı açtığında ilk gelen ben olayım istiyorum. Sonu belirsiz bir gün beni bekliyor. Bir başlangıcın heyecanında yenilenmek istedim, damat tıraşı olmayı kendime yakıştırdım.

Müşterinin tıraşı bitti, sıra bende. Berber bir dakika dedi, sigara içmeye çıktı, başka müşteriyle döndü. Onun da tıraşını yaptı. Gene bir dakika. Bu sefer deminki müşteri berberi tıraş ediyor. Beklemenin sıkıntısından kafamda kurduklarımla uzaklaştım. Öpüşürken bıyıklarım ağzına girebilir diye endişelenmiştim. Hemen öpüşmeyeceğiz ama hazırlıklı olmalı. Bakımsız saç sakal görüntümle bıyığımı dudaklarında düşünmemeli.

Bir buçuk saat sonra.

Via Roma'da sabuncu dükkânı yok! Eve dönüp Andrea'nın adını adresini yazdığı kırmızı not defterime tekrar baktım. Via Roma, 4 Numara. Yolda ona söyleyeceklerimi düşünüyorum. Cebimde hediye edeceğim kitap. Verip hemen buluşmaya çağırmak olmaz. Beklentisini kurmasına fırsat tanımalı. İlişki başlangıçlarında taktik önemli. Sıradan bir teşekkürden öte ilgi gösterirse? Akışı kesme!

Âdetlerin güvencesinde aperatif. Donukluk hissedersem? Kayıtsızca e-posta adresimi veririm. Adımı o atsın.

Adresteki dükkân sabuncu değil, motosiklet tamircisi. Şişman güler yüzlü gence kızın adını söyledim. Beni yanda deterjan satan dükkâna götürdü, kasadaki adamı gösterdi, "Aradığın kızın babası," dedi.

Nutkum tutuldu. İş üstünde yakalanmışçasına suçlu hissettim.

Bana ters bakan adama, "Andrea'yı soruyor," dedi.

Hâkim önünde ifade verircesine Andrea'yla tanışmamızı, kızına kitap getirdiğimi anlattım. Tanıştığımıza memnun olmadığımız halde memnun olduk deyip ayrıldık. Berberde geçen zamanda Andrea'yı kaçırmışım. Dükkândan çıktıktan sonra Szymborska'nın kitabının hâlâ bende olduğunun farkına vardım. Geri dönüp çocuktan vermesini rica ettim. Andrea'yla gelecek kuruyorum. Elini uzatacak mı? Ona zarar vermedikçe gelin güvey olmam beni bir süre besler.

Yalnızlığımda çokluğum mezarlıklarda. Ölülerden hüsran gelmez. Son geldiğimde kapalı olan mezarlığa gideceğim.

Adada âdet, ineceğin yerde dur demek. Unutmuşum. Otobüs ancak denize geldiğinde, şoföre arkalardan "Mezarlık," diye bağırdım. Yabancıya alışık olmayan yolcuların, "Bu adamın orada ne işi olabilir?" bakışlarının arasından geçtikten sonra şoförün, "Adım Antonio Esposito, benimkiler için de dua at," demesiyle rahatladım. Otobüstekiler dindar kimliğimi benimsemiş olmalı. İnerken el salladılar. Sahile indim. Issız. Kumsalın sonunda ağzı açık mağaraya yürüyorum. Kışları kapalı, salaş gazino. Fırtınada parçalanmış iki sandalye. Yan yatmış, geçmiş günleri konuşuyor. Duvara çakılı saksıda sarı plastik papatyalar. Kıyıda sahile vurmuş can simidi. Yanında ölü sıçan. Kocaman. Sudan şişmiş. Kuma gömdüm. Üstüne sarı plastik papatyalardan birini diktim. Meddücezirde sular alıp götürecek. Andrea'ya, şimdi denize doğru seslendirdiğim, Szymborska'nın *İlk Bakışta Aşk* kitabını verecektim. Önceden kaç defa karşılaşmış olmalarına rağmen, çok sonradan o "ilk" dedikleri anda âşık olduklarını sananlara yazılmış.

Mağaranın önündeyim. Verilmiş sözüm varmışçasına geri döndüm. Mezarlığa hızla yürürken halime güldüm. Paoline'yle denize girecektik. Anlam veremediği hızlı yürümeme ayak uydururken,

"Plaj beş dakika sonra kalkacak!" demişti. Yaşama yüklediğim huzursuzluğu sezmiş olmalı, bir daha görüşmek istemedi.

Bekçinin ölülerini kim bilir kimden koruduğunu sandığı demir kapının zinciri bu sefer yerde. Katolikler cennet yolundaki durakları mezarlıklarını korkunçlaştırıyor. Kapının üstünde demire işlenmiş kara kafatası. Altında yazı. Kelimeleri kemiklerle dizilmiş Latince dua. Girişte biri kız, biri erkek iki gencin heykeli. Kaidesinde on iki kişinin adıyla *Vittime della Liberta* yazısı. Yetişkinlerin kavgalarına alet edilen gençler kim bilir neden öldürüldü? Eve dönünce araştırdım. Napoléon zapt ettiği ülkelere ailesini imparator yaparken, özgürlük masalına kandırılan savaşların kurbanı gençler. Heykel Moskova'da Stalin'in milyonlarca işçiyle köylüyü katlettiği yıllarda yapılan, erkeğin elinde çekiç, kızın sapan taşıdığı işçi köylü anıtının ikizi.

Bir, iki, iç, dört... Dedikleri doğru. Esposito adı kazılmış mezar taşları. Şaşırmadım. Caravaggio'nun Napoli döneminde manastıra terk edilen bebeklerin çoğuna rahibeler Esposito adını verirmiş. İsimlerin yanında ölenlerin fotoğrafları. "Buradayım," deyip kendilerini bana tanıştırmak isteyenler. Karıkocanın nikâh fotoğrafları. Çekilirken biliyorlar mıydı mezarlarından poz vereceklerini? Aklımda, yeni tanıştığım kızla yatak odasına girince başucunda gördüğüm, bana burada senin işin yok dedirten siyah tülle örtülü kocasının nikâh fotoğrafı.

Procida Mezarlığı fotoğraf sergisi. Kaptan köşkünde Salvatore di Ciccariello; üstü açık beyaz spor arabasından kızları çağırırcasına el sallayan güneş gözlüklü Marcello Ambrosino; ana, baba, oğul, Neri ailesi; mehtapta balık tutan Scotto di Carlo; mezarından kahkahalarla gülen Adriano Vitucci; adını yazmaya elimin gitmediği kundakta üç aylık bebek. En büyük taş? Yüzlerce mezarın ortasındaki meydanda, maliye bakanlığı yapmış politikacının.

Baştan biliyordum. Mezarlığın kapısındayken buranın 18. yüzyılda açıldığını görünce Caravaggio'nun izini bulamayacağımı bile bile ölülerin çağrısına teslim olmuştum. Peşindeyken karşılaştıklarımla başka âlemlere dalıyorum. Olsun. Yolun sonuna varmaktan iyi. Almanya'da bir banka reklamı görmüştüm. Genç kız kararlı adımlarla yürüyor. Altında yazı. "Hedefleri var. Ona uygun faizli

borçla rüyasına kavuşacak." Merakımın sonu? Amerika'da, "*Curiosity killed the cat*," kediyi merak öldürdü, diye atasözü var. Bu kadar yeter. Caravaggio her zaman iyi gelmeyebilir.

Dolaşa dolaşa mezarın bitimine geldim. Denizden duvarına vuran dalgaların seslerinde, Sabahattin Ali'nin Sinop kalebentliğinde umut dolu isyanı:

Dışarda deli dalgalar
Gelir duvarları yalar
Seni bu sesler oyalar
Aldırma gönül, aldırma

Görmesen bile denizi
Yukarıya çevir gözü
Deniz dibidir gökyüzü
Aldırma gönül, aldırma

Dertlerin kalkınca şaha
Bir sitem yolla Allah'a
Görecek günler var daha
Aldırma gönül, aldırma

Oysa Türkiye'de aldırmayan gönüller her rejime ayak uydurup, şarkılaştırdıkları şiirle vur patlasın diye el çırpıp zamanı unutturma uyuşukluğundalar.

İrkildim. Hazırlıklı olmalıydım. Siren sesi. İkinci Dünya Savaşı filmlerinde sığınaklara çağıran. Güler yüzlü mezarlık görevlisi içeri girerken kapanış saatinde çalacağını söylemişti. Geç kalıyorum diye koşarcasına geldiğim mezarlıktan ağır çekimde yürüyormuşçasına ayrıldım.

IX.

Lara'dan Mektup Var

Açmak istemedim.

Eskiden olsaydı!

Son mektuplarında rüyalarından söz ediyor, beni rüyalarına çağır, orada buluşalım, diyordu. Tanıştığımız günden beri bana verdiği rollerin gönüllü oyuncusuydum.

Tanrılarımız Lara gibi değil mi?

Çocukken Tanrımızla tanıştığımızda, varlığımız varlığıyla bütünleşir, zamanla ilişkimiz elli yıllık evlilikler gibi içi boş birlikteliğimizin âdetlerine dönüşür, oyunumuzun sonunda ölümün yaklaşmasıyla evliliklerini tekrar kutsayan eşler gibi, Tanrı'ya sarılır ondan medet umarız.

Yaşantımızda tadı, damağımızda kalanlar,

Yaşama diktiğimiz korkuluklarımıza rağmen kucaklaştıklarımızla.

"Bir defa yaşıyorum!" deyip nadiren cesaretimizi toplayabildiğimizde,

Başkalarının, yoldan çıktı, dediklerinde,

Şeytan dürtmüştür diye kınanan tesadüflerde.

Düzenimiz tesadüflere karşı örgütlenmiş.

Gauguin'in Tahiti resimlerinde sorduğu, "Kimiz, nereden geliyoruz, nereye gidiyoruz?" belirsizliğini prangaya vurmuşuz. Evrene nasıl bakacağımızı belirleyen, bizi biz, beni ben yapan, beynimizde milyarlarca hücrenin andan ana değişen ateşlenmesinin tesadüfü. Bunun yerine, neden sonuç kölesi uzmanların anlam peşinde çırpınışları. Uzmanlıklarında yeni uzmanlık arayışları. Tesadüflere anlam yükleme çabalarına bilim demeleri. Kaosta düzen kovalamaları. Davranışlarımızı, düşüncelerimizi formülleştirme gafletleri. Bunu algoritmalar yaptığında biz, biz olmayacağız.

Kaos ve gerilimin ressamı Caravaggio hep kalacak.

Özet:

Tanrı tesadüflere inanmamaktır!

Yaşamın amacı ölünceye kadar yaşamaktır.

Peki bu düşünceme demin Tanrım dediğim Lara'dan nasıl geldim?

Ona heyecanımın yatışmasıyla mektuplarını okumadan saklayıp yeni tesadüflerle teşne olmamla. Lara Tanrı gibi hep var, hep olacak. Sorgulamayacağım, yanında olacağım ve ondan bağımsızlığımın seyrinde Andrea'yla bekâretimin saflığında buluşup Procida'da yaşayacağım. Babasını aşacağım, kocası varsa durmayacağım, içimdeki kıpırtının, Andrea'nın bana verdiğine inandığım parıltının hakkını vereceğim.

Yaşayacağım!

Sevişeceğim!

Günbatımı.

Akşam Positano'da garson söylemeden bir kadeh kırmızı Nero d'Avola getirdi.

Birkaç kadeh içeceğimi biliyor. Kartpostalımdaki beni, bir şişe şarapla masada tek başına otururken görmek istemiyorum. İkinci kadehi getirdiğinde, "Dün seni mezarlıkta gördüm," dedi.

Hoşuma gitti. Yaşamak için ideal yerim dediğim, tanınmayacağım kadar büyük, her tarafını tanıyabileceğim kadar küçük bir ada olmalı tutkumdan vazgeçtim.

"Orada kime gitmiştin?" diye sordu.

"Mezarlığa giden C1 otobüs şoförü Antonio Esposito'nun annesine dua ettim."

Ömrümde bu kadar güzel bir yerde yaşadım mı?

Balkonda balıkçıların gece denizine çıkışını seyrediyordum.

Kapıda Emilio:

"Misafirin geldi."

Parmağını salladı, gülerek beni azarladı:

"Baba olacağını söylememiştin."

Arkasında,

Ne kâbus ne de rüya, "Kaç gün kaldı?" diye kim baksa soracağı gebeliğiyle Lara!

Mektubunda geleceğini yazmış, onu karşılamayınca Coricella'ya gelmiş, balıkçı teknelerinin önündeki pembe evi ona eskiden yolladığım gazetenin seyahat ekinde çıkan fotoğraftan tanımış, kapım yerine kaptan köşkümsü katında oturan Emilio'nun zilini çalmış.

"Yorgunum, dedi.

Aynı yatakta sarılarak uyuduk.

X.

Babasız Çocuk Kötü Babadan İyidir

Kahve kokusuna uyandım.

Saçımı okşuyor, Sicilya ninnisi mırıldanıyor.

Lara şokunu uyku moduna geçmekle atlatamadım.

Beynim kısa devrede.

Anne, baba, doğacak bebek...

Onu bu kadar mutlu görmemiştim.

İsmimi veririm, nüfusuma kaydederim, Amerikalı da olur da, birlike yaşamak?

Kız hamile. Onu sarsamam ama eskiden yaptığım gibi akışa da bırakamam. Sormadan, soruşturmadan dinlememi her zamanki gibi doğal karşılıyor. Gözünde insanın her halinin olabilirliğinin Tao'suyum. Elimden tuttu, ucundan süt damlayan memesini okşattı, erkekliğimin sabah gösterisine yumuşak fiskesiyle dokundu. Güldü, yanağımdan öptü, bir daha öptü, "Diş fırçan eskimiş, lavaboya yenisini koydum," dedi. "Omlet ister misin? Dereotu, sarmısak, ananas."

Kahvaltıda durmadan konuşuyor, Caravaggio'yu, beni sormuyor.

Söyleyecekleri birikmiş. Haberleri çok. Nokta atışlarla anlatıyor, konu değiştiriyor. Soframıza taşıdığı dünyasında Procida'ya şaşırtıcı gelişini uykuya yatırmış, eskiden ağaç kabuklarında, kedilerin alnında gördüğü kalplerin yerini İsrail'de yaşadığı yaralar almış.

Ben şimdi ne yapacağız, diye düşünürken:

"Akşam Napoli'de hastanede kontrolüm var, önce Capri ve Ischia'ya gidelim, doğumdan sonra dolaşmak istemeyeceğim, oradan Napoli'ye geçeriz."

Marine Grande'ye yakın Il Cavaliere'de espresso içiyoruz. Onsuz zamana ihtiyacım var.

Katamaran tarifesine baktık.

"Capri'ye bensiz git," dedim. "Geçenlerde ordaydım, züppelerin adası. Yapacak işim var. Capri'den Ischia'ya geç, orada buluşuruz."

"Nasıl istersen," dedi.

İskeleden ayrılırken beni bir daha göremeyecekçesine uzun uzun el salladı, görevlilerin içeriye girmesini istemesine itiraz etti, gene el salladı, girmeye mecbur kaldı. Cavaliere'ye döndüm. Martini içtim. Via Roma'da Andrea'nın dükkânının önünden geçtim. Kasada, Prochida'da gördüğüm ilk şişman. Amerika'nın *fast food* salgını buraya gelmemiş. Andrea yok. Motosiklet tamircisine uğradım. Kitabı verdiğini söyledi.

"Eee?"

"Verdim işte," deyip işine koyuldu.

Cavaliere'ye döndüm.

Bir martini daha.

Eve geldim. Ischia'ya gitmeme iki saat var. Çantasını dolaba yerleştirdim. Bindiği otobüslerle trenlerin izi kokan giysilerini yıkadım.

Lara'dan e-posta!

"Yoldan yazıyorum, içeri girmemde ısrar eden adamı görmüşsündür. Capri'de inerken bilgece başını salladı. Günde onlarca, yılda yüzlerce ayrılanları görmüştür. Vedalaşma uzmanı. Senle yeni kavuşmuşken ayrılmamızın garipliğini hissetti mi? 'Çocuğun babası o mu?' diye sorunca ağlamaya başladım. Sensiz bir gelecek mi kurmalıyım?"

Mektubu içime kuşku düşürdü. Bebeğe ilgi göstermediğimden, elimi üstüne koyup okşamadığımdan, kıpırtısını hissetmek istemediğimden mi?

Cavaliere'de katamaranı bekler, bir martini daha içerken Luna:

"İyi ki seni gördüm, nasılsın?"

Nasıl anlatsam, anlatamayacağım.

"Ischia'ya geçeceğim."

"Diego seni buldu mu?"

"Hayır."

"Cep telefonu kullansan iyi olur. Geçen gün Aziz Gennaro'nun kilisesine gitmişsin."

"Evet."

"Toplantıyı basmışsın!"

Korkup hızla limana kaçmakta haklıymışım.

"Procida'da olduğunu biliyorlar. Birisi toplantılarını ihbar etmiş, tutuklananlar olmuş, şüphelendikleri adamı vurmuşlar, senin de peşinde olabilirler. Diego bir süre uzaklaşmanın iyi olacağını söyledi."

Katamarana son anda yetiştim.

Procida'dan Ischia'ya yarım saatlik deniz yolculuğumda ona söylemekte geciktirdiklerimin provasını yaptım. Karşılayanlar arasında en önde olmalı. Görmediğime şaşmadım. Kaç aylık bebek taşıyor, çişi sık sık geliyordur. İskelenin karşısında barın tuvaletinden çıkarken gördüm; "Lenin'in Capri'ye geldiğinde, 'Burası insana her şeyi unutturur,' dediğini biliyor muydun?" demesiyle konuşacaklarımızı o yönlendirdi.

"Keşke unutturmuş olsaydı," dedim. "Dünya kurtulmuş olurdu."

"Belsoğukluğunu Capri'deyken kapmış."

"O ve kim bilir kimler. Adanın adı çıkmış. Romalı imparatorların âlem yeri. Marquis de Sade'dan sonra ada, seks peşinde yazarlara gelin canlar çağrısında. Gorki, D. H. Lawrence, Conrad, hepsi burada."

"İngiltere'de eşcinsellikten hapishaneyi boylayan Oscar Wilde da buraya gelmiş. Capri'de kitapçıdan onun 'Reading Hapishanesi Baladı'nı getirdim. Aşk nasıl katledilir, sanki senin için yazmış."

Ama herkes öldürür sevdiğini,
Bunu böyle bilin,
Kimi hazin bir bakışla öldürür,
Kimi latif bir sözle,
Korkaklar öperek öldürür,
Yürekliler kılıç darbesiyle!
Kimi gençken öldürür sevdiğini,
Kimileriyse yaşlıyken;

Şehvetli ellerle boğar kimi,
Kimi altından ellerle:
Merhametli kişi bıçak kullanır çünkü
Bıçakla ölen çabuk soğur.
Kimi yeterince sevmez, kimi fazla uzun sever,
Kimi satar, ötekiler satın alır;
Kimi gözyaşı döker öldürürken,
Kimi kılı kıpırdamadan:
Çünkü herkes öldürür sevdiğini,
Ama herkes ölmez.

Başka bir şey bulamadı mı bana getirecek? Aşkı öldürmüş olabilirim ama her seferinde yenilenmedim mi?

"Capri'de iki defa kustum. Hastaneye gitmeden Ischia'da görmek istediğim tek yer Castello Aragonese." Denizden yükselen duvarlarının arkasında kale içinde binalar, dükkânlar, kafeler, silah, heykel ve resim sergileri. Önünde kuyruk olan tek yer Museo della Tortura, işkence aletleri müzesi. Asillerin yanlarında anahtarını taşıdıkları bekâret kemerlerini önceden görmüştüm. Papazlara takılan bakırdan yapma silindir şeklinde çivili çük muhafazasıysa ilk oldu. Kalkınca batıyormuş.

Bizi buraya getiren, Lara'nın çocukluğunda manastır yaşamına rahibe olma özlemi. Kale işlevini yitirince, Clares rahibelerine bırakılmış. Girdiğimiz yeri kalenin tarihi tuvaleti sandık. Yerden birkaç metre yükseklikte taş bloklara oyulmuş deliklerde rahibelerin yan yana oturabilecekleri karanlık kasvetli yer. Lara'nın oyunculuğu tuttu. Deliklerin üstüne oturduk, rahibelerin işlerini yaparken neler konuşmuş olabilecekleriyle gülüşürken içeri giren papaz oturduğumuz yerden bağıra çağıra bizi kovdu. Kapısındaki yazıyı okumamızla Lara'nın attığı çığlık kalede yankılandı. *Putridarium* dedikleri bir tür mezarlıktaymışız. Manastırdakiler, ölü rahibeleri deliklerin üstüne yan yana dik oturtup karşılarına geçer, cesetlerin çürüyen etleri eriyip delikten dökülene kadar ölenlerin ruhları için dua ederlermiş. Lara'nın çığlığına gelen bekçi kalenin labirentimsi yollarından çıkışı bulmamıza yardım etti.

Napoli'de iskeleye varana kadar konuşmak istemedi.

Hastaneye gitmeden Piazza Dante'de, Leon d'Oro'da yemek yiyoruz. Lara piyango çekilişinde uğur getirir diye lokantanın telefonunu, 081 5499404, not etmemi istedi.

İştahı yok.

"Kötü hissediyorum, kaleden beri kıpırtı yok."

Tabağında bıraktıklarını gören anaç garson:

"Son günler zor, hele bir doğsun kendine gelirsin."

Sohbete koyuldular:

"Kaç çocuğun var?"

"Kısırım diye adam boşamıştı. Santarella'ya gittim, ikiz doğurdum."

"Santarella?"

"Napoli'de çocuğu olamayanların gittikleri kilise. Oradaki sandalyeye oturduğumun haftası gebe olduğumu anladım. Uğur getirir."

"Çocuğun babası?"

"Affet diye peşime düştü, canı cehenneme."

Lara'nın elinden tuttu, "Babasız çocuk kötü babadan iyidir," derken bana işaret etti. "Kötü davranırsa hemen bırak."

"Babası değilim," demedim diye de Lara elimi okşadı.

Via Toledo Napoli'nin piyasa caddesi. Erkeklerle kadınların köpeklerini tanıştırma bahanesinde kırıştırmalarına güldük. Beni Santarella'nın kilisesine sürükledi. Gebe kalamamış kadınlar bereket sandalyesine oturmak için kuyrukta. Lara'ya ters baktılar. Hastaneye geç kalacağız. "Hamileyim," deyip öne geçmek için müsaade istemesiyle kuyrukta çıngar, "Aramızda ne işin var?" "Karnın burnunda," diye bağrışırlarken buradan da kovulduk.

Hastanenin önünde ambulanslar. İspanyol mahallesinde silahlı çatışma çıkmış. Lara'nın kontrole geldiği doktoru, geç kaldığımızdan yok. Procida'ya döneceğini öğrenince yatırdılar, sabaha ilk randevuyu verdiler. Kendimi sokağa attım. Yaşadıklarımla bütünleşemiyorum. İnsan dediğin romanlardaki gibi gelişir, değişir, nereden nereye gittiği anlaşılır bir noktaya varır. Aylardır olduğum yerde sayıyorum.

Voltaire'in yaşamla baş edemeyip son yıllarında Yedikule Bostanları'nda fidan eken Candide'i gibi, benim de Procida'da limon

ağaçlarımın büyüdüğü bahçem olacak mı? Sonunda herkes bir yere varıyor, her kitabın bir sonu oluyor. Odysseus memleketine, karısına döndü, hikâyesini tamamladı. Onu yolundan almayı beceremedikten sonra ölen güzeller güzeli Parthenope'yse Napoli'nin kuruluş destanının simgesi. Hastaneden limana gelirken Fontana della Sirena'nın önünden geçtim. Heykelde, Parthenope'nin memelerinin ucundan akan su Vezüv'ün lavlarına dökülüyor.

Oruç Aruoba yaşamda iz bırakmaktan söz etmişti.

Annem sağ olsaydı, "Başkalarının izini sürmekten yorulmadın mı evladım?" derdi.

XI.

Hayat Yeniden Başlar

Sabah hastaneye gideceğim.

Dışarıda fırtınayla uyandım.

Rüzgâr çamaşır iplerini koparmış, çarşaflar, giysiler karanlıkta uçuşuyor.

Dalgaların getirdiği deniz kapımda.

Son gecelerde başucu kitabım *Mahabharata*'daysa savaş var. Tanrıların, "Savaş kaderin, karşı koyamazsın," diye kandırdıkları Arjuna pes etmiş, silah kuşanıyor. Savaşmam diyebilseydi destanı olamayacaktı. İlk destanımız *Gılgamış*'tan haddimizi öğrenemedik, yolumuzu kaybettik. Akhilleus, Aeneas, Njál, Beowulf, Roland, Arthur... Savaşlar ve savaşçılar. Destanlarımız savaş çağırıyor. Onların yolundan gerçeklerin yalan, yalanların gerçek olduğu bir tarihle pompalandık. Geçmişimiz anlatılanlar değil. Edebiyatımızı hırsımız ezdi, mutsuzluğa ayna tuttu. Elbet bir gün savaşsız dünyamızın kahramansız destanları da yazılacak. Benim kahramanlığımsa bir yere kadar. Aşkımın kahramanı rolümden istifa ediyorum. Aşkın şiiri yazılır, âşık şiiri öldürür.

Fırtına iyi geldi. Bu satırlar ağustosböceklerini dinlerken yazılamazdı, diye düşünürken kapımda sabah üç misafirim Andrea.

Islanmış, üşümüş titriyor, ağlıyor; gidelim, beni buradan götür, diyor.

Konuştukça korktum.

Sakinleşince yabancılaştı.

Bakıştıkça uzaklaştık.

Onda kendimi gördüm.

An tüketicileriyiz.

Ayrı düşler hapsinde düşlerimiz buluşamadı.

Yıldırım aşk yıldırım bitişle ikimizi kurtardı.

Saçını kuruttuktan sonra gitti.

Sabah erkenden Napoli'deydim.

Bankamatikten para çektim, hesabımı kontrol ettim, bebeklere hayat sigortası yapılır mı diye araştıracaktım, vazgeçtim.

Hastanelere alışığım.

Lara doktorun bekleme odasında. İkimizle görüşmek istiyormuş.

Psikiyatrist olduğunu ilk sorusundan anlamalıydım:

"Mutlu musunuz?"

Sorular aynı minvalde devam etti:

"Ne kadar sevişiyorsunuz?"

"Çocuk istiyor musunuz?"

Teşhis psödosiyezi.

Aybaşının kesilmesi, karnının şişmesi, memelerden süt gelmesi, bebeğin kıpırtılarının hissedilmesi... hamilelik sanrıları. Erkeklerde bile görüldüğü olurmuş.

Lara'nın yüzüne baktım.

Golda'nın ona saldırmasını anlattığı kayıtsızlığında dinliyor. Çocukken taciz edilen kadınlarda yalancı gebeliği biliyordum. İnanmak istemedi. İkinci ultrason istedi. Doktor İsrail'deki testte anlaşılmamasına şaştı. Sonuç değişmedi. Depresyona karşı hap verdiler.

Hastaneden çıktık. Sanki konuşmamaya kararlıyız.

Teatro di San Carlo'da operaya gitmek istedi. Bilet kalmamış. Napoli'den hâlâ gitmediğime şaşıran Diego öğle performansını ayarladı.

"İtalya'dan uzaklaş, Lübnan, Türkiye gibi Avrupa'nın bir ucuna sıvış," dediğine uzaktan kulak kabartan Lara'nın, "Ay başında kim sıvışacakmış?" sorusuna Diego, "Gelecek ay *İtalya'da Bir Türk* operası Avrupa sahnelerinde," dedikten sonra ilave etti: "Napoli aksanını kontesler anlamaz."

Torpilliyiz. *Tosca*'yı kraliyet locasından seyrettik. Kim bunlar diye gözler bizde.

Lara'da kontes zarafeti.

"E lucevan le stelle", yıldızlar parıldıyordu, aryasında ağladı.

Ah, ben onu tüm aşkımla o güzel tüllerinin arasından sıyırırken,
Bana verdiği o tatlı öpücükleri ve baştan çıkaran dokunuşları...
Ama şimdi o aşkın düşleri sonsuza dek yok oldu!
O dakikalar artık yok ve ben umutsuzluğun kıyılarında can veriyorum!
Umutsuzluğun kıyılarında can veriyorum!
Ve ben, daha önce şu hayatı hiç bu kadar sevmemiştim!
Hiç bu kadar sevmemiştim.

Kale duvarından atlayıp intihar eden *Tosca*'nın son sahnesinden önce çıktık.

"Adaya yalnız dönmek istiyorum, arkamdan gelirsin," dedi. "Palermo yolunda her kazanç kayıp, her kayıp kazanç üzerine kurulur sözlerimizi hatırlıyor musun? İkimiz de yeni bir hayatın eşiğindeyiz. Önce Caserta'ya gidelim, görmemişsindir."

Ruh halini sarsmamalıyım.

"Gidelim," dedim.

Napoli'ye yarım saat.

Yolun iki yanına da asiller köylüleri görmesin diye dikili ağaçlar. Devlet başına çökenlerin bir saray müsveddesi daha. Aklımda, devrildiğinde neye uğradığını şaşıran Romanya diktatörü Çavuşesku'nun Bükreş'te Halkın Evi, ülkem bana muhtaç sanrısında Kaddafi'nin çölde sarayımsı çadırları, Ankara'da Atatürk Orman Çiftliği arazisine kondurulan bin küsur odalı, ilk misafiri papa olan cumhurbaşkanlığı külliyesi ve Shelley'nin "Ozymandias" şiiri:

Rastladım kadim bir diyardan bir gezgine,
Dedi ki: İki taş bacak kocaman ve gövdesiz
Uzanmış çölde... Yanında, kumun üzerinde,
Yarısı gömülü, kaşları çatık, yıpranmış baş,
Büzülmüş dudakları, soğuk ve küstah bakışları
...
Alay eden eliyle küstah kalbinin izleri;
Ve kaidesinde şu sözler yazılı:
Ben Ozymandias, krallar kralı;
Seyredin yaptıklarımı, ey, efendiler ve korkun!
Yanında hiçbir şey kalmamış. Bu çürüyen

Dev harabenin çevresinde, uçsuz bucaksız ve bomboş
Uzanıyor kimsesiz ve dümdüz çöl, alabildiğine.

Caserta ibret verici.

Lara'nın gelmek istemesinin nedeni, burasının dünyanın en büyük saray bahçesi olması. Napoli'nin karanlık kaotik sokaklarından sonra göl, orman ve suların fışkırdığı havuzlarla başka gezegendeyiz. Saatlerce yürüdük. Yürüdükçe neşelendi. Ormanda saklambaç, ağaçların köklerinin arasında seksek oynadık, havuzlarda taş sektirdik, çimlere uzanıp uyuduk. Dikkat ettimse de bir şey söylememiştim. Bluzunun düğmelerini açtı, sutyenini sıyırdı.

Bu kadar çabuk olabilir mi?

"Küçülmeye başladılar," dedi.

Şelale sesine yöneldik. Heykeli görünce, "Artemis," diye sevinçle haykırırken ilk tanıştığımız gece Ortigia'da yaptığını tekrarladı, ok atma pozisyonunu alıp, "Çıplaklığımızı anlayamayan erkeklerin vay haline," dedikten sonra havuzdaki heykelin hikâyesini anlattı.

Artemis yıkanırken kendisini gizlice seyreden Aktaion'u geyiğe dönüştürünce onu tanıyamayan köpekleri sahiplerini parçalamış.

"Çıplaklığımı senden başka anlayan erkek olmadı."

Beverello'ya gittik. Katamarana bindi.

Intesa Sanpaolo Bankası'ndayım. Caravaggio'ya tutulmamış sözüm var. "Azize Ursula'nın Şehit Oluşu" son yaptığı resim. Via Toledo'daki bankada. Caravaggio'yu buraya yakıştırmadığımdan önünden her geçtiğimde ayaklarım geri gidiyordu. Resim Avrupa fatihi Attila'nın yayından çıkan okunun, onu istemeyen Ursula'ya saplandığı an. İkisinin yüzlerinde, Vatikan masalının kaderlerine yüklediği rollerine boyun eğmişliklerinde, Lara'yla beni gördüm.

Caravaggio, öldürenle öldürdüğünün birleştiği ânı resmetmiş. Ursula, şehitliğinin anlamını sorgular, okun vücuduna girdiği yere bakarken Attila da, "Ben bunu yapacak adam değildim," diyor. Ok, aralarında göbek bağı. Resmin restorasyonunda Caravaggio'nun oku durdurmak isteyen bir el de koyduğunu keşfetmişler.

Caravaggio keşfi bitmeyecek. Vatikan'dan korunabilmesi için resimlerinde gizlediklerini, yakında bekleyen ölümünü sorgulamayı es geçip onu yazanlar, gene resminin ayrıntılarında boğulmuş.

Önümdeki tablonun siparişini veren Marcantonio Doria. Resmi güneşin altına bıraktığında zarar gördüğünden düzeltsin diye Caravaggio'ya veren Lanfranco Massa. Resmi Cenova'ya götüren Kaptan, P. Alessandro Carmona. *Felucca*'sının adı Santa Maria di Porto. Tarih 27 Mayıs. Resim sağlam bir kutu içinde yola çıkmış, nakliye ücreti 50 *soldo*.

Neler bilinmiyor ki?

Ve iki hafta sonra kaybolan Caravaggio!

Meçhul bir teknede, meçhul bir anda kaybolan Caravaggio.

10 Temmuz 1610'da öldü diyorlar.

Son katamarana yetiştim.

"Hayat yeniden başladı," diyen Lara evde bekliyor.

XII.

Caravaggio Duruşması

Adalara son sefer.

Koltuklar boş.

Birbirinden uzakta oturmayı seçmiş üç beş yolcu. Uyuyakalmışım. Kolumdan tutan görevli geldiğimizi söylüyor. İnerken Ischia olduğunu anlayıp tekrar bindiğimde özür diledi.

"Gece vakti, hele kışın ortasında Procida'ya kim gider?"

Tek yolcu benim.

"Şanslısın, bu saatte eve dönmemize karılarımız hoş bakmaz."

Sokaklarda insan yok, köpekler uyumuş, kendi adımlarımın sesini duyarken Corricella'ya inen merdivenlere geldiğimde duvarlarda yankılanan sarhoş şarkıları. Evde ışıklar yanmış.

Sokak kapısında kocaman yazı:

"*Buon anno.*"

Kapıyı Paolo açtı. Arkasında Andrea. Francesca, Maria Grazia'yla dans ediyor. Franco Lara'yla Sylvia'ya bir şeyler anlatıyor, Pablo ot sarıyor, şarkılarını yarıda kesen Chimo'yla Lazzero, ellerinde bira şişeleri, beni selamlıyor, Michele balkonda amuda kalkmış yoga yapıyor. Memo kafasına huni takmış, Caravaggio kitaplarıma bakıyor. Hepsi burada. Şaşkınlığımı lafla bozmadılar. İlk Roma'da tanıştığımızdan bu yana üçüncü defa *buon anno*'laştık, sarıldık, arayı votkayla kapattım. Bavullarının üstünde sızmadan son hatırladığım, balıkçı teknelerinin dönüşü.

Dostluklar akşamdan kalmanın sabahlarında sınanır.

Sevişen seviştiğini hatırlamak istemez, sızdığında şarkısı yarıda kalan, uyananların afyonu patlamadan devam etmek ister, kafa çekmeyenler şerit koparana akşam yaptıklarını hatırlatır, kimsenin yüzünü görmek istemeyen tuvalete kapanır, anaçlık takviyeli biri de mutlaka kahvaltı hazırlığına girişmiştir.

Aynı dili konuşmaya başladığımızda öğleyi geçmişti.

Verdikleri adresi bulmamı istiyorlar. Via Terra Murata, 33 Numara.

Yola koyulduk. Adanın tepesinde ama neresi? Sokak isimleri belirsiz, dik yokuştan çıktık. Karşımda adresini bilmeden kaç defa geldiğim metruk hapishane. Gene bir matraklık peşindeler.

"İşte burası," dedi Paolo. "Palazzo d'Avalos." Aşağıda Napoli Körfezi. Yelkenliler, balıkçılar, transatlantikler, Capri, Ischia, ileride Amalfi kıyısı.

"Adanın en güzel yerindeyiz," dedim.

"Manzaraya gelmedik," dedi Andrea.

Lara'ya baktım, sabret dercesine başını salladı:

"Sürpriz."

Franco bilgi veriyor:

"Bina yüzyılların özeti. İspanyolların kalesi, kutsal Roma imparatorunun sarayı, askeri okul, kapanana kadar da İtalya'nın meşhur hapishanesi. Irza geçeni, banka soyguncusu. İşlerini hapisten yürüten mafya babaları, Mussolini'nin faşistleri buradaymış."

Neden geldiğimizi sonunda söylediler.

Paulo'nun Avrupa Birliği'nden arkadaşları projesine olumlu cevap geleceğinin haberini sızdırmış. Pedofillerle çalışmaları için fonu yakında çıkacak, Lazzero'nun restorasyonundan sonra burasını tedavi merkezi yapacaklar.

İki gündür yaşadıklarımın şaşkınıyım.

Hepsi, her şey bana fazla geldi.

Sinemaya kaçtım.

Gün içi karanlığına, tanıdık olmayan yere, son iki güne mesafe almaya.

İçerisi kadın matinesi gibi. El feneriyle yer gösteren görevli burada işin yok dercesine arkaya oturttu. Bildiğim film. Prusya askeri köy panayırında gördüğü ip cambazı kıza âşık olur. Oğlan askerden, kız ailesinden kaçar, birikmiş paralarını harcadıkları mutlu günlerinin son sahnesinde ormanda piknik. Kız yere çarşaf sererken, gözlerinden beklediği anın geldiğini anlarız. Oğlan kızı ensesinden vurur, sonra da kendini.

Il Postino'da sofra kurmuşlar.

Oyuna devam.

Kaç gündür yazdığım senaryom kaba hatlarıyla hazır. Sylvia yönetir, Francesca notlarımdan yola çıkarak rolleri dağıtır. Memo film setinin eskizlerini tasarlayacak. Paolo'nun kriminolog, ayrıca hâkim olması avantaj. Scipio'nun yargılanacağı mahkemede Caravaggio'nun son günleri canlandırılacak. Duruşmanın çekimi açık havada, Vivara'da taşları dizdiğim hayali mezarının önünde.

Lara dikkati çekmek için bardağa kaşığıyla vurdu, senaryomu özetledi. Çekime, Ortigia'da Palazzo Rosso'nın tapu işlemlerini haftaya tamamlayıp döndükten sonra başlayacaklar.

"Amerika dağıtımı yaptırmaz," dedim. "Film elinizde kalırsa..."

Paolo sözümü kesti,

"Tam tersi. Washington, Protestanlığın başkenti. Başkanları, vicdan piyasasını papalığın kapmasından sıkkın. Taciz skandallarının ilk Amerika'da manşete çıkması tesadüf mü sanıyorsun?"

Sofrada *buon anno*'cular kendilerini ciddiye almama şamatasında.

Emilio'yla kucaklaştık.

"Benden hatıra," dedi, cebime kocaman bir procida limonu koydu.

* * *

Napoli Capodichino Havaalanı.

Kuyruk uzun. Önden dalan birkaç kişiye kimse ses çıkarmadı. Benle yarenliğe başlayan İngiliz, "Napoliler karışmaktan korkar," derken kontuarda tartışma:

"Lütfen kuyruğa girin beyefendi."

"Kim olduğumu biliyor musun?"

"Bir dakika efendim."

Kız eline mikrofonu aldı, havaalanına anons yaptı, "Burada kim olduğunu bilmeyen biri var, tanıyan varsa lütfen gelsin alsın."

Kış, seyahat eden az. Biletler birbirinden ucuz. Avrupa'da üç farklı şehre bilet aldım. Görevlilere, birinin biniş kartını göstererek pasaport kontrolünden geçtim. Üçünün bekleme salonları arası dolanıyor, yolculara bakıp kimlerle uçacağımı kuruyorum.

Yanımda Lolita bakışlı kız. Telefonunda, "Senin için süper dua edeceğim," diyor. Lara'ya vermeyi unuttuğum mavi boncuğu "Şeytandan korur," diye ona verdim. İleriden müzik sesi. Napolililer şarkı söylüyor. Tempo tutanlar, bavullarını bırakıp dansa kalkanlar, havaalanı çalışanları, çocuklar, bardan kadeh kaldıranlar. Goethe Napoli için, "İnsanları şeytan, kendisi cennet," demiş.

Yaşanacak yer.

Benimse gitme zamanım.

Dans bitti.

Neresi önemli değil.

İlk kalkan uçağa bineceğim.

Sıra, hayali şatomun asma köprüsünden inip notlarımı yazmakta.

Hava alanındayken Papa'ya son mektubumu atmayı ihmal etmedim.

SON

Pontifex Maximus
Roma Başpiskoposu
Kutsiyetpenah
Kutsal Peder,

Affınıza sığınarak hitabımı lütfen kabul buyurunuz.

Sizden özür dileyerek söze başlamak istiyorum.

Tanrı'ya seslenirken tek kelime yeterken, zatınızın çok sıfatı var. DuckDuckGo arama motorundan bulduklarım arasında hangisini seçeceğimi bilemedim. Yukarıda zikrettiklerimin kifayetli olacağını umuyorum.

Sizden ricam var.

Bu münasebetsiz adam nereden çıktı demeden sabrınıza sığınarak kendimi tanıtayım.

Her şey Sicilya, Ortigia'da uhdenizde olan Santa Lucia alla Badia Kilisesi'nde, Michelangelo Merisi da Caravaggio'nun resmiyle karşılaşmamla başladı.

Siz de biliyorsunuzdur.

Papa Paolos V. Borghese, 17. yüzyılda Roma'da ölümle sonuçlanan bir düelloya katılanlar için bando capitale çıkarmıştı. Bir yılı geçmeden başkalarını affettiyse de Caravaggio kalan kısa ömrü boyunca bu ölüm fermanıyla yaşamaya mahkûm bırakıldı. Oradan oraya kaçarak son ânına kadar resim yaptı. Eserleri, bildiğiniz gibi, kiliselerinizin olmazsa olmazı. Vatikan'a ne mutlu ki tapınaklarınız bu resim dehasına ev sahipliği yapabiliyor.

Bildiğiniz gibi, yaşamının bundan sonrası karışık.

Nasıl öldü, öldürüldü mü, meçhul. Ne mezarı var ne sonunu gören.

Tarihin bilinen en gizli arşivine sahipsiniz. Caravaggio'nun kayıtları sizde. Gün ışığına çıktığında zan altında kalmış olmanın yükünden kurtulabilirsiniz.

Gelelim mektubumuzun asıl konusuna.

Giordano Bruno.

Başkalarından duymadan size haberi ben vermiş olmak istiyorum.

Bu mektup size ulaştığında, Change.org üzerinden, Caravaggio'nun vasiyetinin yerine getirildiği uluslararası kampanya Türkiye'de başlamış olacak. Herkes aşağıdaki kare kodla kampanyaya ulaşabilir, sizin aracılığınızla Vatikan'ın 400 yıl sonra Bruno'dan özür dilemesi talebine katılabilir.

Şimdi değilse ne zaman?

Not:
Sanal dünyada izlerimizin her an topluca silinebileceğinden kuşku duyduklarından mektup yollamayı tercih edenler için Papa'nın posta adresi:

Via del Pellegrino, Città del Vaticano,
00120.

METİNDE ADI GEÇEN CARAVAGGIO ESERLERİ

Azize Lucia'nın Gömülüşü, 1608
Seppellimento di Santa Lucia
Tuval üzerine yağlıboya, 408 x 300 cm
Syracuse, Bellomo Sarayı Müzesi

Hilekârlar, 1594
Bari
Tuval üzerine yağlıboya, 91,5 x 128,2 cm
Fort Worth, Teksas, Kimbell Sanat Müzesi

İsa'nın Götürülüşü, 1602
Cattura di Cristo nell'orto
Tuval üzerine yağlıboya, 133,5 x 169,5 cm
Dublin, İrlanda Ulusal Galerisi

Davut Golyat'ın Kafasıyla, 1606
Davide con testa di Golia
Tuval üzerine yağlıboya, 125 x 101 cm
Roma, Borghese Galerisi

Yudit ve Holofernes, 1599
Giuditta e Oloferne
Tuval üzerine yağlıboya, 145 x 195 cm
Roma, Barberini Sarayı
Ulusal Antik Sanat Galerisi

Medusa'nın Kafası, 1597
Testa di Medusa
Tuval üzerine yağlıboya, 60 x 55 cm

Floransa, Uffizi Galerisi
Davut'la Golyat, 1599
David e Golia
Tuval üzerine yağlıboya, 110 x 91 cm
Madrid, Prado Müzesi

Vaftizci Yahya'nın Başının Vurulması, 1608
Decollazione del Battista
Tuval üzerine yağlıboya, 361 x 520 cm
Valletta, St. John Ortak Katedrali, Tapınak

Salome Vaftizci Yahya'nın Kafasıyla, 1609
Salomè Constance testa del Battista
Tuval üzerine yağlıboya, 116 x 140 cm
Madrid, Kraliyet Sarayı
İshak'ın Kurban Edilmesi, 1598

Sacrificio d'Isacco
Tuval üzerine yağlıboya, 116 x 173 cm
Princeton, New Jersey,
Barbara Piasecka Johnson Koleksiyonu

Aziz Matta'ya Çağrı, 1599-1600
Vocazione di San Matteo
Tuval üzerine yağlıboya, 322 x 340 cm
Roma, San Luigi dei Francesi Kilisesi
Hasta Bacchus, 1593

Bacchino malato
Tuval üzerine yağlıboya, 67 x 53 cm
Roma, Borghese Galerisi

Aşkın Zaferi, 1602
Amor Vincitore
Tuval üzerine yağlı boya 156 x 113 cm
Berlin, Gemäldegalerie

Emmaus'ta Yemek, 1601
Cena in Emmaus
Tuval üzerine yağlıboya, 141 x 196,2 cm
Londra, National Gallery

Emmaus'ta Yemek, 1606
Cena in Emmaus
Tuval üzerine yağlıboya, 141 x 175 cm
Milano, Pinacoteca di Brera

Vaftizci Yahya, 1610
San Giovanni Battista
Tuval üzerine yağlıboya, 159 x 124 cm
Roma, Borghese Galerisi

Meyve Sepeti Tutan Çocuk, 1593
Fanciullo con canestro di frutta
Tuval üzerine yağlıboya, 70 x 67 cm
Roma, Borghese Galerisi

Müzisyenler, 1595
Concerto di giovani
Tuval üzerine yağlıboya, 92 x 118,5 cm
New York, Metropolitan Museum of Art

Bacchus, 1596
Bacco
Tuval üzerine yağlıboya, 95 x 85 cm
Floransa, Uffizi Galerisi

Şüpheci Tomas, 1602
Incredulità di San Tommaso
Tuval üzerine yağlıboya, 107 x 146 cm
Potsdam, Sanssouci Resim Galerisi

Falcı, 1594
Buona ventura
Tuval üzerine yağlıboya, 115 x 150 cm
Roma, Capitolini Müzesi, Pinacoteca

Falcı, 1595
Buona ventura
Tuval üzerine yağlıboya, 93 x 131 cm
Paris, Louvre Müzesi

Meyve Sepeti, 1599
Canestra di frutta
Tuval üzerine yağlıboya, 31 x 47 cm
Milano, Pinacoteca Ambrosiana

Medusa'nın Kafası, 1597
Testa di Medusa
Tahtaya kaplanmış tuval üzerine yağlıboya,
60 x 55 cm
Floransa, Uffizi Galerisi

Hacıların Meryem'i, 1604
Madonna dei pellegrini
Tuval üzerine yağlıboya, 260 x 150 cm
Roma, Sant'Agostino Bazilikası

Aziz Laurentius ve Francesco'yla
İsa'nın Doğuşu, 1609
Natività Constance i santi Lorenzo e Francesco
Tuval üzerine yağlıboya, 268 x 197 cm,
1969'da çalındı
eski yeri Palermo, San Lorenzo Tapınağı

Aziz Hieronymus Yazarken, 1605
San Girolamo scrivente
Tuval üzerine yağlıboya, 112 x 157 cm
Roma, Borghese Galerisi

Aziz Hieronymus Yazarken, 1607
San Girolamo scrivente
Tuval üzerine yağlıboya, 117 x 157 cm
Valetta, St. John Ortak Katedrali

Aziz Andreas'ın Çarmıha Gerilmesi, 1607
Crocifissione di Sant' Andrea
Tuval üzerine yağlıboya, 202,5 x 152,7 cm
Cleveland, Ohio, Cleveland Sanat Müzesi

İsa'nın Kırbaçlanması, 1607
Flagellazione
Tuval üzerine yağlıboya, 286 x 213 cm
Napoli, Capodimonte Ulusal Müzesi ve Galerisi

İsa'nın Kırbaçlanması, 1607
Flagellazione
Tuval üzerine yağlıboya, 134,5 x 175,4 cm
Rouen, Musée des Beaux Arts

Bakirenin Ölüsü, 1604
Morte della vergine
Tuval üzerine yağlıboya, 369 x 245 cm
Paris, Louvre Müzesi

Wignacourt'un İçoğlanıyla Portresi, 1608
Ritratto di Wignacourt Constance paggio
Tuval üzerine yağlıboya, 195 x 134 cm
Paris, Louvre Müzesi

Kertenkelenin Isırdığı Çocuk, 1596
Fanciullo morso da un ramarro
Tuval üzerine yağlıboya, 65,8 x 52,3 cm
Floransa, Roberto Longhi Vakfı

Kertenkelenin Isırdığı Çocuk, 1596
Fanciullo morso da un ramarro
Tuval üzerine yağlıboya, 66 x 49,5 cm
Londra, National Gallery

İsa'nın Gömülüşü, 1603
Deposizione
Tuval üzerine yağlıboya, 300 x 203 cm
Roma, Vatikan, Pinacoteca

Aziz Matta'nın Şehit Edilmesi, 1599-1600
Martirio di San Matteo
Tuval üzerine yağlıboya, 323 x 343 cm
Roma, San Luigi dei Francesi Kilisesi,
Contarelli Şapeli

Uyuyan Cupido, 1608
Amorino dormiente
Tuval üzerine yağlıboya, 72 x 105 cm
Floransa, Pitti Sarayı, Palatina Galerisi

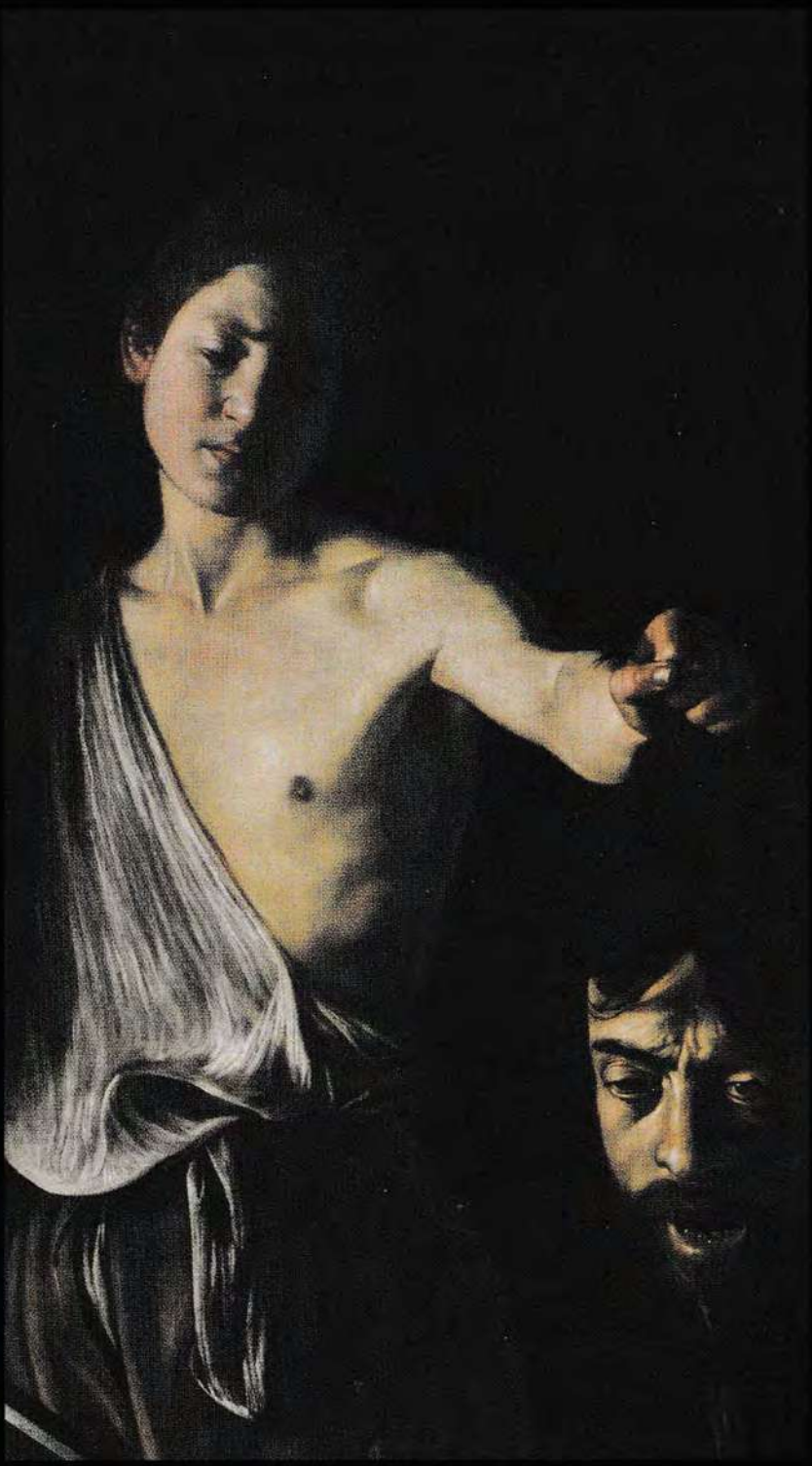
Maltalı Bir Şövalyenin Portresi, 1608
Ritratto di un cavaliere di Malta
Tuval üzerine yağlıboya, 118,5 x 95,5 cm
Floransa, Pitti Sarayı, Palatina Galerisi

Çobanların Tapınması, 1609
Adorazione dei pastori
Tuval üzerine yağlıboya, 314 x 211 cm
Messina, Museo Regionale

Lazarus'un Dirilişi, 1609
Resurrezione di Lazzaro
Tuval üzerine yağlıboya, 380 x 275 cm
Messina, Museo Regionale

Merhametin Yedi Biçimi, 1606
Sette opere di misericordia
Tuval üzerine yağlıboya, 390 x 260 cm
Napoli, Pio Monte della Misericordia Kilisesi

Azize Ursula'nın Şehit Oluşu, 1610
Martirio di Sant'Orsola
Tuval üzerine yağlıboya, 154 x 178 cm
Napoli, Banca Commerciale Italiana

Ressamın İsyanı, 16. yüzyıl resmine yeni bir yön vererek sanat tarihine damgasını vuran Caravaggio'dan yola çıkan bir arayış ve aşk hikâyesi. Romanın ana karakteri, "Azize Lucia'nın Gömülüşü" resmiyle büyülenir ve kendini Caravaggio'nun hayat hikâyesine kaptırır; ülke ülke, tablo tablo gezerek yanıtların peşine düşer: Biyografisini yazanların hayatını magazinleştirmesi, her anlamda devrimciliğinin görmezden gelinmesi içinde büyük bir öfke uyandırır. Üstelik Caravaggio'nun ölümü de yaşamı gibi büyük bir sır perdesinin arkasındadır: Girdiği düello, İtalya içinde kaçışı, nihayet ortadan kayboluşu – resmi açıklamalardaki çelişkiler bir şeylerin örtbas edildiğini göstermektedir. Caravaggio ile takıntılı bir ilişki kuran ana karakter, aslında onun tabloları üzerinden kendi hayatının izini sürmekte, onun ölümüyle ilgili gizemi tutkuyla çözmeye çalışırken, kendi ölümlülüğünden kaçmanın bir yolunu aramaktadır. Bu esnada Caravaggio'yla kurduğu bağ, yeni bir aşk öznesiyle sınanır: Kanlı canlı bir şekilde karşısında olmasına rağmen, Lara da yüzyıllar önce kaybolan ressam kadar gizemlidir...

Gündüz Vassaf'ın ilk romanı olan ve yedi yılda yazılan *Ressamın İsyanı*, kurmacanın denemeyle, anının biyografiyle buluştuğu benzersiz bir roman; sanata ve özgürlüğe yazılmış bir aşk mektubu.

İşte!!! Ustalık bu olsa gerek!! Barok müzik gibi!!!
İç içe bir atmosfer!!! Radyo tiyatrosu gibi sürükleniyor insan!!!

Ali Arif Ersen

EVEREST
www.everestyayinlari.com
f/everestyayinlari
/everestkitap
/everestyayinlari

9 786051 859682